

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

ពុទ្ធវិស

។ នមោ តស្ស ភក្កតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថា

គន្ថាវម្ពកថា

អនន្តញ្ញាលំ កុណាលយំ លយំ, មលស្ស ពុទ្ធិ សុសមាហិតំ ហិតំ;
នមាមិ ធម្មំ ភវសំវរំ វរំ, គុណាករញ្ចោវ និវត្តនំ គណំ។

បញ្ញាយ សេដ្ឋោ ជិនសាវកានំ, យំ ធម្មសេនាបតិ ធម្មរាជំ;
អបុច្ឆិ សត្តារមចារចារគុំ, និវត្តនំ ញាតិគណស្ស មជ្ឈេ។

សុពុទ្ធវិសេនិធិ ពុទ្ធវិសោ, វិសុទ្ធវិសេន វិនាយកេន;
ហតាវកាសេន បកាសិតោ យោ, សមាធិវាសេន តថាគតេន។

យាវដ្ឋកាលា អវិនាសយន្តា, ចាឡិក្កមញ្ចោវ ច ចាឡិយត្ថំ;
កថានុសន្ធិ សុគតស្ស បុត្តា, យថាសុត្ថយេវ សមាហរីសុ។

តស្សេវ សម្ពុទ្ធវរន្ធយស្ស, សទា ជនានំ សវនាមតស្ស;
បសាទបញ្ញាជននស្ស យស្មា, សំវណ្ណានុក្កមតោ បវត្តា។

សក្កច្ឆសទ្ធម្មរតេន ពុទ្ធសីហោន សីលាធិគុណាធិតេន;
អាយាចិតោហំ សុចរម្យិ កាលំ, តស្មាស្ស សំវណ្ណានមារភិស្សំ។

សនា ជនានំ កលីនាសនស្ស, ចិរដ្ឋិតតំ ជិនសាសនស្ស;
មមាបិ បុព្វោទយវុទ្ធិយតំ, បសាទនត្ថព្វា មហាជនស្ស។

មហាវិហារាភកតថាឡិមគ្គសន្និស្សិតា សង្ករនោសហីនា;
សមាសតោយំ បនពុទ្ធវិសសំវណ្ណានា ហោស្សតិ សារភូតា។

សោតព្ពរូបំ បនពុទ្ធវិសកថាយ អញ្ញំ ឥធ នត្ថិ យស្មា;
បសាទនំ ពុទ្ធកុណោ រតានំ, បវាហនំ ចាបមហាមលស្ស។

តស្មា ហិ សក្កច្ចសមាធិយុត្តា, វិហាយ វិក្ខេបមនញ្ញចិត្តា;
សំវណ្ណានំ វណ្ណាយតោ សុវណ្ណំ, និធាយ កណ្ណំ មធ្យំ សុណាថ។

សត្តម្បិ ហិត្វា បនកិច្ចមញ្ញំ, សក្កច្ច មច្ឆេនិធ និច្ចកាលំ;
សោតុំ កថេតុម្បិ ពុជេន យុត្តា, កថា បនាយំ អតិទុល្លភាតិ។

តត្ថ “ពុទ្ធវិសសំវណ្ណានា ហោស្សតិ សារភូតា” តិ វុត្តត្តា ពុទ្ធវិសោ តាវ
វវត្ថុបេតព្ពោ។ តត្ថិធំ វវត្តានំ - ឥតោ ហេដ្ឋា កប្បសតសហស្សាធិកេសុ
ចត្វសុ អសង្ខៀយ្យេសុ ឧប្បន្នានំ បញ្ចវិសតិយា ពុទ្ធានំ
ឧប្បន្នកប្បាធិបរិច្ឆេទវសេន បវេណីវិត្តារកថា “ពុទ្ធវិសោ នាមា” តិ វេទិតព្ពោ។

ស្វាយំ កប្បបរិច្ឆេទោ នាមបរិច្ឆេទោ គោត្តបរិច្ឆេទោ ជាតិបរិច្ឆេទោ
នគរបរិច្ឆេទោ បិតុបរិច្ឆេទោ មាតុបរិច្ឆេទោ ពោធិរុក្ខបរិច្ឆេទោ
ធម្មចក្កប្បវត្តនបរិច្ឆេទោ អភិសមយបរិច្ឆេទោ សាវកសន្និចាតបរិច្ឆេទោ
អគ្គសាវកបរិច្ឆេទោ ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទោ អគ្គសាវិកាបរិច្ឆេទោ
បរិវារភិក្ខុបរិច្ឆេទោ វិសិបរិច្ឆេទោ សិរីរាជ្យមាលាបរិច្ឆេទោ
ពោធិសត្តាធិការបរិច្ឆេទោ ព្យាករណបរិច្ឆេទោ ពោធិសត្តបដានបរិច្ឆេទោ

អាយុបរិច្ឆេទ បរិនិព្វានបរិច្ឆេទតិ ឥមេហិ ចាឡិយា អាគតេហិ ពារីសតិយា
បរិច្ឆេទេហិ បរិច្ឆេទោ វេត្តិតោ។

ចាឡិអនារុទ្ធោ បន សម្ពហុលវារោបេត្ត អានេតញ្ចោ។ សោ
អគារវាសបរិច្ឆេទោ ចាសាទត្ថយបរិច្ឆេទោ នាដកិត្តិបរិច្ឆេទោ
អគ្គមហេសីបរិច្ឆេទោ បុត្របរិច្ឆេទោ យានបរិច្ឆេទោ អភិទិត្តមនបរិច្ឆេទោ
បធានបរិច្ឆេទោ ឧបជ្ឈាកបរិច្ឆេទោ វិហារបរិច្ឆេទោតិ ទសេនា វេត្តិតោ ហោតិ។

តំ សម្ពហុលវារម្បិ, យថាជ្ឈានេ មយំ បន;
ទស្សេត្វាវ ភមិស្សម, តត្ថ តត្ថ សមាសតោ។

សោ ឯវំ វេត្តិតោ បន -

កេនាយំ ទេសិតោ កត្ថ, កស្សត្ថាយ ច ទេសិតោ;
កិមត្ថាយ កទា កស្ស, វេចនំ កេន ចាគតោ។

សព្ពមេតំ វិធី វត្វា, បុព្ពមេវ សមាសតោ;
បច្ឆាបំ ពុទ្ធវិសស្ស, ករិស្សមត្ថវណ្ណានន្តិ។

តត្ថ កេនាយំ ទេសិតោតិ អយំ ពុទ្ធវិសោ កេន ទេសិតោ? សព្ពធម្មេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណចារេន ទសេនាលេន ចតុវេសារជ្ជិវិសារទេន ធម្មរាជេន
ធម្មស្សមិទា តថាគតេន សព្ពញ្ញាណ សម្មាសម្ពុទ្ធន ទេសិតោ។

កត្ថ ទេសិតោតិ? កបិលវត្ថុមហានគរេ និគ្រោធារាមមហាវិហារេ
បរមរុចិរសន្តស្សនេ ទេវមនុស្សនយននិចាតភូតេ វតនចង្គ្គមេ ចង្គ្គមន្តេន
ទេសិតោ។

កស្សត្ថាយ ច ទេសិតោតិ? ឆ្លាស់តិយា ញាតិសហស្សនំ
អនេកកោដិណញ ទេវមនុស្សនំ អត្ថាយ ទេសិតោ។

កិមត្ថាយ ទេសិតោតិ? ចតុរោយនិត្តរណាត្ថាយ ទេសិតោ។

កថា ទេសិតោតិ ភគវា ហិ បឋមពោធិយំ វីសតិវស្សនិ អនិពទ្ធវាសោ
ហុត្វាយត្ថ យត្ថ ជាសុកំ ហោតិ, តត្ថ តត្ថេវ គន្ធា វសី។ កថំ? បឋមំ វស្សំ
ឥសិបតនេ ធម្មចក្កំ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៣ អាធមោ; បដិ. ម. ២.៣០)
បវត្តេត្វា អជ្ឈាវស ព្រហ្មកោដិយោ អមតចានំ ចាយេត្វា ពារាណសី
ឧបទិស្សយ ឥសិបតនេ មិគទាយេ វសី។ ទុតិយំ វស្សំ រាជគហំ ឧបទិស្សយ
វេឡូវនេ មហាវិហារេ។ តតិយចតុត្ថានិបិ តត្ថេវ។ បញ្ចមំ វេសាលី
ឧបទិស្សយ មហាវនេ ក្ខជាតាវសាលាយំ។ ធម្មំ មកុលបព្ពតេ។ សត្តមំ
តាវតីសភវនេ។ អដ្ឋមំ ភក្កេសុ សំសុមាភិវី ឧបទិស្សយ ភេសកឡាវនេ។
នវមំ កោសម្ពិយំ។ ទសមំ ចាលិលេយ្យកវនសណ្ណោ។ ឯកាទសមំ នាឡាយំ
ព្រាហ្មណគាមេ។ ឆ្លាទសមំ វេរញ្ញាយំ។ តេរសមំ ចាលិយបព្ពតេ។ ចុទ្ធសមំ
ជេតវនមហាវិហារេ។ បញ្ចទសមំ កបិលវត្ថុមហានគវេ។ សោឡសមំ
អាឡវកំ ធមេត្វា ចតុរាសីតិចាលាសហស្សនិ អមតចានំ ចាយេត្វា
អាឡវិយំ។ សត្តរសមំ រាជគហោយេវ។ អជ្ឈាវសមំ ចាលិយបព្ពតេយេវ។ តថា
ឯក្ខន្ធវីសតិមំ វីសតិមំ បន វស្សំ រាជគហោយេវ វសី។ តេន វុត្ថំ - “ភគវា ហិ
បឋមពោធិយំ វីសតិវស្សនិ អនិពទ្ធវាសោ ហុត្វាយត្ថ យត្ថ ជាសុកំ ហោតិ,
តត្ថ តត្ថេវ គន្ធា វសី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ បន សាវត្ថីយេវ ឧបទិស្សយ
ជេតវនមហាវិហារេ ច បុព្វារាមេ ច ធុវបរិភោគវសេន វសី។

យថា បន សត្តា ពុទ្ធា ហុត្វា ពារាណសីយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ បឋមំ
វស្សំ វសិត្វា វុដ្ឋវស្សោ បវាវេត្វា ឧវវេលំ គន្ធា តត្ថ តយោ មាសេ វសន្តោ

តេភាតិកជីវលេ ធមេត្វាភិក្ខុសហស្សេហិ កតបរិវារោ
ដុស្សមាសបុណ្ណមាយំ រាជគហំ គន្ធាទ្វេ មាសេ តត្ថេវ វសិ, តទា
ពារាណសិតោ និក្ខន្ធស្ស បនស្ស បញ្ច មាសា ជាតា។ សកលោ ហេមន្តោ
អតិក្កន្តោ។ ឧទាយិត្ថេវស្ស អាគតទិវសតោ សត្តជ្ជទិវសាវីតិវត្តា។ សោ បន
ជគ្គនិបុណ្ណមាសិយំ ចិន្តេសិ - “អតិក្កន្តោ ហេមន្តោ, វសន្តកាលោ អនុប្បត្តោ,
សមយោ តថាគតស្ស កបិលបុរំ គន្ធី” ត្ថេវ សោ ឯវំ ចិន្តេត្វា
កុលនគរគមនត្ថាយ សដ្ឋមត្តាហិ តាថាហិ គមនវណ្ណំ វណ្ណេសិ។ អថ សត្តា
ចស្ស វចនំ សុត្វា ញាតិសង្គហំ កាតុកាមោ ហុត្វា អដ្ឋមគធាវាសីនំ
កុលបុត្តានំ ធនហិ សហស្សេហិ កបិលវត្ថុវាសីនំ ធនហិ សហស្សេហិតិ
សព្ពេហេវ វីសតិយា ឪណាសវសហស្សេហិ បរិវត្ថោ រាជគហតោ និក្ខមិត្វា
ទិវសេ ទិវសេ យោជនំ គច្ឆន្តោ រាជគហតោ សដ្ឋយោជនំ កបិលវត្ថុបុរំ ធ្វើហិ
មាសេហិ សម្មាបុណិត្វា តត្ថ ញាតីនំ វន្ទាបនត្ថំ យមកថាជិហារិយំ
អកាសិ។ តទាយំ ពុទ្ធវិសោ ទេសិតោ។

កស្ស វចនន្តិ? សាវកបច្ចេកពុទ្ធានំ អសាធារណំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សវ វចនំ។

កេនាភតោតិ? អាចរិយបរម្បរាយ អាភតោ។ អយញ្ញិ សាវិបុត្តត្ថេរោ
ភទ្ទជី តិស្សោ កោសិយបុត្តោ សិគ្គរោ មោគ្គលិបុត្តោ សុទត្តោ ធម្មិកោ
ធាសកោ សោណកោ វេវតោតិ ឯវមាធិហិ យាវ តតិយសង្កឹតិកាលា
អាភតោ, តតោ ឧទ្ទម្បិ តេសំយេវ សិស្សានុសិស្សេហិតិ ឯវំ តាវ
អាចរិយបរម្បរាយ យាវជ្ជកាលា អាភតោតិ វេទិតព្ពោ។

ឯត្តាវតា -

“កេនាយំ ទេសិតោ កត្ថ, កស្សត្ថាយ ច ទេសិតោ;

ក៏មត្តាយ កណ្ត កស្ស, វេចនំ កេន ចាភតោ"តិ។ -

អយំ កាថា វុត្តត្ថា ហោតិ។

និទានកថា

ពាហិរនិទានំ

ឯវំ អាកតស្ស បនស្ស ឥទានិ អត្តវណ្ណានា ហោតិ, សា បនាយំ អត្តវណ្ណានា យស្មា ទូរេនិទានំ អវិទូរេនិទានំ សន្តិកេនិទានន្តិ, ឥមា និ តីណិ និទានានិ ធស្សេត្វាវ វណ្ណិតា សុវណ្ណិតា នាម ហោតិ។ យេ ច នំ សុណាន្តិ, តេហិ សមុទាគមតោ បដ្ឋាយ វិញ្ញាតត្ថា សុវិញ្ញាតាវ ហោតិ, តស្មា តានិ និទានានិ ធស្សេត្វាវ វណ្ណាយិស្សាម។

តត្ថ អាទិតោ បដ្ឋាយ តាវ តេសំ និទានានំ បរិច្ឆេទោ វេទិតញ្ចោ។ តត្រាយំ សង្ខេបតោ អត្ថធិបនា - ធិបត្ត្រធនពលស្ស ចាទមូលេ កតាភិដិហារស្ស មហាសត្តស្ស យាវ វេស្សន្តវត្តភាវា ចរិត្វា តុសិតកវនេ និព្ពត្តិ, តាវ បវត្តា កថា ទូរេនិទានំ នាម។ តុសិតកវនតោ ចរិត្វា យាវ ពោធិមណ្ឌោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណាប្បត្តិ, តាវ បវត្តា កថា អវិទូរេនិទានំ នាម។ “ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហារតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អាហមេ”តិ ច, “រាជគហោ វិហារតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ”តិ ច, “វេសាលិយំ វិហារតិ មហាវនេ ក្ខុជាគារសាលាយ”ន្តិ ច ឯវំ មហាពោធិមណ្ឌោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណាប្បត្តិតោ យាវ បរិនិព្វានមញ្ញា ឯតស្មី អន្តរេ ភគវា យត្ថ យត្ថ វិហាសិ, តំ តំ សន្តិកេនិទានំ នាមាតិ វេទិតញ្ចំ។ ឯត្រាវតា សង្ខេបនេវ តិណ្ឌំ ទូរាវិទូរសន្តិកេនិទានានំ វសេន ពាហិរនិទានវណ្ណានា សមត្ថា ហោតីតិ។

អព្ពន្ធនិទានំ

១. វតនបង្គំមនកណ្ណាវណ្ណានា

ឥទានិ បន -

១.

“ព្រហ្មា ច លោកាធិបតី សហម្បតី, កតញ្ញូលី អនធិវរំ អយាចថ;
សន្តិធ សត្តាប្បវជក្ខជាតិកា, ទេសេហិ ធម្មំ អនុកម្មិមំ បដ”ន្តិ។ -

អាទិនយប្បវត្តស្ស អព្ពន្ធនិទានស្ស អត្ថវណ្ណានា ហោតិ។

ឯត្ថ “ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហោវិហារតិ វេទ្យវនេ
កលន្តកនិវាបេ”តិអាទិសុត្តន្តសុរិយ - “ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុវិហារតិ
កបិលវត្ថុស្មី និក្រោធារាមេ។ អថ ខោ អាយស្មា សាវិបុត្តោ យេន ភគវា
តេនុបសង្គមិ; ឧបសង្គមិត្វា ភគវន្តំ ពុទ្ធវិសំ អបុច្ឆី”តិ ឯវមាទិនា នយេន និទានំ
អវត្វា កស្មា “ព្រហ្មា ច លោកាធិបតី សហម្បតី, កតញ្ញូលី អនធិវរំ
អយាចថា”តិអាទិនា នយេន និទានំ វុត្តន្តិ? វុច្ឆតេ - ភគវតោ
សត្តធម្មទេសនាការណាភូតាយ ព្រហ្មនោ ធម្មទេសនាយាចនាយ សន្តស្សនត្ថំ
វុត្តន្តិ។

“កនាយំ ធម្មទេសនត្ថំ, អជ្ឈិដ្ឋោ ព្រហ្មនាជិនោ;
កនា កត្ថ ច កេនាយំ, គាថា ហិ សមុទីរិតា”តិ។

វុច្ឆតេ - ពុទ្ធក្ខតស្ស បន ភគវតោ អជ្ឈមេ សត្តាហោ សត្តា ធម្មទេសនត្ថាយ
ព្រហ្មនា អជ្ឈិដ្ឋោ អាយាចិតោ។ តត្រាយំ អនុបុត្តិកថា - មហាបុរិសោ កិរ

កតាភិណ្ឌហារេ មហាភិណ្ឌក្ខមនទិវសេ វិវេជនាកដព័កច្ឆសយនាសនចេជិកា
នាជកិត្តិយោ ទិស្វា អតីវ សំវិគ្គហនយោ បដេកនេសាវច្ឆន្នំ ធន្នំ អាមន្តេត្វា -
“អរិទវវមន្តកំ កណ្ណកំ នាម តុវត្ថុវមាហរា” តិ កណ្ណកំ អាហារាបេត្វា
ធន្នសហាយោ វវតុវត្ថុមារុយ្ហ នគរទ្វារេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ នគរទ្វារេ វិវេជ
នគរតោ និក្ខមិត្វា តីណិ វជ្ជានិ តេន វត្តាវសេសេន អតិក្ខមិត្វា អនោមសត្តោ
អនោមាយ នាម នទិយា តីវេ វត្វា ធន្នមេវមាហា - “ធន្ន, ត្វំ មម ឥមាទិ អញ្ជេហិ
អសាធារណានិ អាភរណានិ កណ្ណកញ្ច វវតុវត្ថុមាធាយ កបិលបុរំ
គត្វាហិ” តិ ធន្នំ វិស្សន្តេត្វា អសិកោរគនិលុប្បលសទិសេនាសិនា
សកេសមកុដំ ធន្និត្វា អាគាសេ ឧត្តិបិត្វា ទេវទត្តិយំ បត្តចីវរំ គហេត្វា
សយមេវ បត្តជិត្វា អនុបុត្តេន ចារិកំ ចរមាធា អនិលពលសមុទ្ទុតតវត្ថុកត្ថំ
អសង្កំ គត្ថំ នទី ឧត្តរិត្វា មណិគណារំសិជាលវិជ្ជោតិភរាជគហំ រាជគហំ នាម
នគរំ បរិសិត្វា តត្ថ ឥស្សរិយមទមត្ថំ ជនំ បរិហាសេន្តោរិយ ច ឧទ្ទុតវេសស្ស
ជនស្ស លជ្ជមុប្បាធយមាធារិយ ច វយកត្តិហិ នាគរជនហនយានិ អត្តនិ
ពន្ធន្តោរិយ ច ទ្វតីសវវមហាបុរិសលក្ខណវិរាជិតាយ រូបសិរិយា
សព្ពជននយនានិ វិលុម្បមាធារិយ ច រូបីចានសញ្ញារោ បុញ្ញសញ្ញាយោរិយ ច
បព្ពតោរិយ ច គមនេន និស្សន្តោ សន្តិទ្រិយោ សន្តមាទសោ យុគមត្ថំ
បេក្ខមាធា រាជគហំ បិណ្ណាយ ចរិត្វា យាបនមត្ថំ ភត្ថំ គហេត្វា នគរតោ
និក្ខមិត្វា បណ្ណាវបត្តតបស្សេ ឆាយុទកសម្បន្នេ សុចិត្តិមិភាកេ
បរមរមណីយេ បរិវិត្តេ ឱកាសេ និសីទិត្វា បដិសម្ពាទពលេន មិស្សកភត្ថំ
បរិភុញ្ញិត្វា បណ្ណាវគិរាទុសារេន ពិម្ពិសារេន មគធមហារាជេន មហាបុរិសស្ស
សន្តិកំ គត្វា នាមគោត្ថំ បុច្ឆិត្វា តេន បមុទិតហនយេន “មម វជ្ជភាគំ
គត្តាហិ” តិ វជ្ជេន និមន្តិយមាធា - “អលំ, មហារាជ, ន មយ្ហំ វជ្ជេនត្តោ អហំ
វជ្ជំ បហាយ លោកហិតត្ថាយ បធានមនុយុញ្ញិត្វា លោកេ វិវេជនោ ពុទ្ធា

ករិស្សមីតិ និក្ខន្តោ"តិ វត្វា តេន ច "ពុទ្ធា ហុត្វា សត្តបឋមំ មម វិជិតំ
ឱសរេយ្យថា"តិ វុត្តោ 'សាធ្វ'តិ តស្ស បដិញ្ញំ ធិត្វា អាឡារញ្ច ឧទកញ្ច
ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ធម្មទេសនាយ សារំ អវិទ្ខន្តោ តតោ បក្កមិត្វា ឧរុវេលាយំ
ធឮត្តស្សនិ ធុក្ករការិកំ ករោធន្តោបិ អមតំ អធិគន្ធិំ អសក្កោធន្តោ
ឱឡារិកាហារបដិសេវនេន សរីរំ សន្តប្បសិ។

តទា បន ឧរុវេលាយំ សេនានិគមេ សេនានិគមកុដុម្ពិកស្ស ជីតា សុជាតា
នាម ធារិកា វយប្បត្តា ឯកស្មី និក្រោធរុក្ខេ បត្តនមកាសិ - "សចាបំ
សមជាតិកំ កុលយរំ គន្ធា បឋមគព្ភេ បុត្តំ លភិស្សមិ, ពលិកម្ពំ
ករិស្សមី"តិ។ តស្ស សា បត្តនា សមិជ្ឈិ។ សា វេសាឧបុល្លាមទិវសេ "អន្ធិ
ពលិកម្ពំ ករិស្សមី"តិ ចាតោវ ចាយាសំ អនាយាសំ បរមមជ្ជរំ
សម្បជីចាទេសិ។ ពោធិសត្តោបិ តទហោវ កតសរីរបដិជគ្គនោ ភិក្ខាចារកាលំ
អាគមយមាធនោ ចាតោវ គន្ធា តស្មី និក្រោធរុក្ខមូលេ និសីទិ។ អថ ខោ បុល្លា
នាម ធាសី តស្ស ធាតី រុក្ខមូលសោធនត្ថាយ គតា ពោធិសត្តំ
ចាចីនលោកធាតុំ ឱលោកយមាទំ និសីទំ
សញ្ញាប្បភានុវត្តិវកនកគិរិសិខរសទិសសរីរសោភំ តិមិរនិករនិធានករំ
កមលវនិកសនករំ យនិវរមុបគតំ ទិវសករមិវ តរុវរមុបគតំ
មុនិទិវសករមទ្គស។ សរីរតោ ចស្ស និក្ខន្តាហិ បភាហិ សកលញ្ច តំ រុក្ខំ
សុវណ្ណាវណ្ណំ ទិស្វា តស្ស ឯតទហោសិ - "អន្ធិ អម្ពាភំ ទេវតា រុក្ខតោ ឱរុយ្ហ
សហត្ថេនេវ ពលី បដិគ្គហេតុកាមា ហុត្វា និសិទ្ធា"តិ។ សា វេគេន គន្ធា
សុជាតាយ ឯតមត្តំ អាហោចេសិ។

តតោ សុជាតា សញ្ញាតសទ្ធា ហុត្វា សញ្ញាលង្ការេន អលង្ករិត្វា
សតសហស្សគ្បនិកំ សុវណ្ណាចាតី បរមមជ្ជស្ស មធុចាយាសស្ស បូរេត្វា

អបរាយ សុវណ្ណាចារិយា បិទហិត្វា សីសេនាធាយ និគ្រោធរុក្ខាភិមុទី
អគមាសិ។សា គប្បន្តិ ទូរតោរ តំ ពោធិសត្តំ រុក្ខនេវតមិវ សកលំ តំ រុក្ខំ
សរីរប្បកាយ សុវណ្ណាវណ្ណំ កត្វា បុញ្ញសញ្ញាយមិវ រូបវន្តំ និសិន្នំ ទិស្វា
បីតិសោមនស្សជាតា សុជាតា “រុក្ខនេវតា” តិ សញ្ញាយ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ
ឡិនតោនតា គន្ធា សីសតោ តំ សុវណ្ណាចារិ ឡីតាវត្វា មហាសត្តស្ស ហត្ថ
ឋបេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា - “យថា មម មនោរថោ និប្បន្នោ, ឯវំ តុម្ហាកម្មី
និប្បជ្ជត្វ” តិ វត្វា បក្កាមិ។

អថ ខោ ពោធិសត្តោបិ សុវណ្ណាចារិ គហេត្វា នេវញ្ញរាយ នទិយា តិវំ គន្ធា
សុប្បតិដ្ឋិតស្ស នាម តិត្តស្ស តិវេ សុវណ្ណាចារិ ឋបេត្វា ទ្គត្វា បច្ចុត្តិវត្វា
ឯកូនបញ្ញាសបិណ្ឌោ ករោន្តោ តំ ចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា - “សចាហំ អដ្ឋ ពុទ្ធា
ភរិស្សមិ, អយំ សុវណ្ណាចារិ បដិសោតំ គប្បត្វ” តិ ឱបិ។សា ចាតិ បដិសោតំ
គន្ធា កាឡស្ស នាម នាគរាជស្ស ភវនំ បរិសិត្វា តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ ថាល កានិ
ឧត្តិបិត្វា តេសំ ហេដ្ឋា អដ្ឋាសិ។

មហាសត្តោ តត្ថេវ វនសណ្ណោ ទិវារិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ
សោត្តិយេន នាម តិណាហារកេន មហាបុរិសស្ស អាការំ ញត្វា ទិន្នា អដ្ឋ
តិណាមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌាមារុយ្ហ ទក្ខិណាទិសាភាគេ អដ្ឋាសិ។សោ
បន បទេសោ បទុមិទិបត្ថេ ឧទកតិទុរិយ អកម្មិត្វ។ មហាបុរិសោ - “អយំ
បទេសោ មម គុណំ ធារេតុំ អសមត្តោ” តិ បច្ឆិមទិសាភាគមគមាសិ។សោបិ
តថេវ កម្មិត្វ។ បុន ឧត្តរទិសាភាគមគមាសិ។សោបិ តថេវ កម្មិត្វ។ បុន
បុរតិមទិសាភាគមគមាសិ។ តត្ថ បល្លង្គប្បមាណាដ្ឋានំ និច្ចលំ អហោសិ។
មហាបុរិសោ - “ឥទំ ឋានំ កិលេសវិទ្ធិសនដ្ឋាន” តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា តានិ
តិណានិ អគ្គេ គហេត្វា ចាលេសិ។ តានិ តូលិកគ្គេន បរិច្ឆិទ្ធានិវិយ អហោសុំ។

ពោធិសត្តោ - “ពោធិ អបត្វាវ ឥមំ បល្លង្គំ នភិទ្ធិស្សមី”តិ ចតុវង្គិវិយំ
អធិដ្ឋហិត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា ពោធិក្ខន្ធម្មិដ្ឋិតោ កត្វា បុរត្តាភិមុខោ និសីទិ។

តន្ត្រីណាញោវ សព្ពលោកាភិហារោ មារោ ពាហុសហស្សំ មាបេត្វា
ទិយឡាយោជនសតិកំ ហិមគិរិសិខរសទិសំ គិរិមេខលំ នាម អរិវរវារណំ
វរវារណំ អភិរុយ្ហ ទវយោជនិកេន
ធនុអសិដរសុសរសត្តិសពលេនាតិពហលេន មារពលេន សម្បវិវតោ សមន្តា
បព្ពតោវិយ អដ្ឋោត្តរន្តោ មហាសបត្តំវិយ មហាសត្តំ សមុចាគមិ។
មហាបុរិសោ សូរិយេ ធរន្តេយេវ អតិគុម្ភលំ មារពលំ វិធមិត្វា
វិកសិតជយសុមនកុសុមសទិសស្ស ចីវរស្ស ឧបរិ បតមាទេហិ
រត្តបវាលន្តុរសទិសុចិរទស្សនេហិ ពោធិរុក្ខន្តុរេហិ បីតិយាវិយ បូជិយមាតោ
វេ បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណំ លភិត្វា មជ្ឈិមយាមេ
ទិត្តចក្ខុញ្ញាណំវិសោធនត្វា បន្ទិមយាមេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ញ្ញាណំ ឱតារេត្វា
វង្គិវង្គំ សម្មសន្តោ អរុណោទយេ ពុទ្ធា ហុត្វា -

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្ពិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បដំ។

“គហការក ទិដ្ឋាសិ, បុន គេហំ ន កាហាសិ;
សព្ពា តេ ជាសុកា ភក្កា, គហក្ខដំវិសង្ខតំ;

វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈកា”តិ។ (ធម. ប. ១៥៣-១៥៤) -

ឥមំ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តាហំវិមុត្តិសុខបដិសេវនេនវីតិនាមេត្វា អដ្ឋមេ
ទិវសេ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ទេវតានំ កង្ខំ ព្រាត្វា តាសំ កង្ខំវិធមនត្តំ
អាគាសេ ឧប្បតិក្វា យមកថាជិហារិយំ ទស្សេត្វា តាសំ កង្ខំវិធមិត្វា

បល្ល័ង្កតោ ឡើងកំចាចនិស្សិតេ ឧត្តរទិសភាគេ វេត្វា - “ឥមស្មី វេត មេ
បល្ល័ង្ក សព្វញ្ញតញ្ញាណំ បដិវិទូ”ន្តិ ចត្តារិ អសង្ខ្យយានិ
កប្បសតសហស្សញ្ញា បូរិតានំ ចារមីនំ ជលាធិកមជ្ជានំ បល្ល័ង្កញ្ញាវ
ពោធិរុក្ខញ្ញា អនិមិសេហិ អក្ខិហិ ឱលោកយមាធនោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ, តំ
ហំនំ អនិមិសេចតិយំ នាម ជាតំ។

អថ បល្ល័ង្កស្ស ច វិចិត្រជ្ជានស្ស ច អន្តរេ បុរត្ថិមបច្ឆិមតោ អាយតេ
រតនចង្កៀម ចង្កៀមន្តោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ, តំ ហំនំ រតនចង្កៀមចតិយំ នាម
ជាតំ។ តតោ បច្ឆិមទិសភាគេ ទេវតា រតនយំ នាម មាបេសុំ, តត្ថ បល្ល័ង្កន
និសីទិត្វា អភិធម្មបិដកំ វិសេសតោ ចត្ថ អនន្តនយសមន្តបដ្ឋានំ វិចិនន្តោ
សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។ តំ ហំនំ រតនយរចតិយំ នាម ជាតំ។ ឯវំ
ពោធិសមីបេយេវ ចត្តារិ សត្តាហានិ វីតិនាមេត្វា បញ្ចមេ សត្តាហោ
ពោធិរុក្ខមូលា យេន អជចាលនិក្រោធា តេនុបសង្កមិ; តត្ថាបិ ធម្មំ
វិចិនន្តោយេវ វិមុត្តិសុខញ្ញា បដិសំវេទន្តោ អជចាលនិក្រោធន សត្តាហំ
វីតិនាមេសិ។

ឯវំ អបរំ សត្តាហំ មុចលិន្ទេ និសីទិ។ តស្ស និសីទ្ទមត្តស្សេវ ភគវតោ
សកលចក្កវាឡ គព្ពំ បូរេន្តោ មហាអកាលមេយោ ឧទទាទិ។ តស្មី បន ឧប្បន្នេ
មុចលិន្ទោ នាគរាជា ចិន្តេសិ - “អយំ មហាមេយោ សត្តរិ មយ្ហំ ភវនំ បរិជ្ជមត្ត
ឧប្បន្នោ វាសាការមស្ស លទ្ធិ វដ្តតី”តិ។ សោ សត្តរតនមយំ ទេវីវិមានសទិសំ
ទិព្វវិមានំ និម្មិតតុំ សមត្តាបិ ឯវំ កតេ - “ន មយ្ហំ មហាប្បលំ ភវិស្សតិ,
ទសពលស្ស កាយវេយ្យាវច្ឆំ ករិស្សាមី”តិ អតិមហន្តំ អត្តភារំ កត្វា សត្តារំ
សត្តក្ខត្តំ កោគេហិ បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិ មហន្តំ ដណំ កត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ ភគវា
បរិក្ខេបស្ស អន្តោវ មហាតិ ឱកាសេ សព្វរតនមយេ បច្ចុគ្គបល្ល័ង្ក ឧបរិ

ជាណាមណ្ឌលំ បដវិយំ និហន្តា ជលជាមលាវិកលកមលមកុលសទិសំ
ទសនខសមោធានសមុជ្ឈលមញ្ញលី សិរស្មី កត្វា - “ទេសេតុ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មំ,
ទេសេតុ សុគតោ ធម្មំ, សន្តិសត្តា អប្បវជក្ខជាតិកា, អស្សវនតា ធម្មស្ស
បរិហាយន្តិ, ភវិស្សន្តិ ធម្មស្ស អញ្ញាតារោ”តិ (សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៨) -

“ចាតុរហោសិ មគធនុ បុព្វេ, ធម្មោ អសុទ្ធា សមលេហិ ចិន្តិតោ;
អចាបុរេតំ អមតស្ស ធ្វារំ, សុណាន្ត ធម្មំ វិមលេនានុពុទ្ធិ។

“សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធិនិដ្ឋិតោ, យថាបិ បស្សេ ជនតំ សមន្តតោ;
តច្ចបមំ ធម្មមយំ សុមេធ, ចាសាធមារុយ្ហ សមន្តចក្ក;
សោការតិណ្ណំ ជនតមបេតសោកោ, អវេក្ខស្ស ជាតិជរាភិក្ខុតំ។

“ឧដ្ឋេហិ វីរវិជិតសង្គាម, សត្តវាហ អនណាវិចរ លោកេ;
ទេសស្ស ភគវា ធម្មំ, អញ្ញាតារោ ភវិស្សន្តិ”តិ។ (ម. និ. ១.២៨២; សំ. និ.
១.១៧២; មហាវ. ៨) -

“ននុ តុម្ពេហិ ‘ពុទ្ធា ពោធបយ្យំ តិណ្ណោ តារេយ្យំ មុត្តោ មោចេយ្យ’”ន្តិ -

“កី មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សន្តិកតេនិធ;
សព្ពញ្ញតំ ចាបុណិក្ខា, តារយិស្សំ សនេវក”ន្តិ។ (ពុ. វិ. ២.៥៥) -

បត្តនំ កត្វា ចារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញការំ បត្តោតិ ច, “តុម្ពេហិ ធម្មេ
អនេសិយមាទេ កោ ហិ នាម អញ្ញោ ធម្មំ ទេសេស្សតិ, កិមញ្ញំ លោកស្ស
សរណំ តានំ លេណំ បរាយន”ន្តិ ច ឯវមាធិហិ អនេកេហិ នយេហិ ភគវន្តំ
ធម្មទេសនត្ថំ អយាចិ។ តេន វុត្ថំ - “ពុទ្ធក្ខតស្ស បន ភគវតោ អដ្ឋមេ សត្តាហោ
សត្តា ធម្មទេសនត្ថាយ ព្រហ្មនា អយាចិតោ”តិ។

ឥតនាធិ “កតា កត្ត ច កេនាយំ, គាថា ហិ សមុទីរិតា” តិ ឥមេសំ បញ្ញាណំ
វិស្សន្ធនាយ ឌីកាសោ អនុប្បត្តោ។ តត្ថ កតា វុត្តាតិ?
បឋមមហាសង្កឹតិកាលេ វុត្តា។ បឋមមហាសង្កឹតិ នាមេសា សង្កឹតិកូន្ទ
(ចូឡវ. ៤៣៧) វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។ កត្ថ កេន វុត្តាតិ? ភគវតិ កិរ
បរិនិព្វតេ រាជគហនគវេ វេការបព្ពតបស្សេ សត្តបណ្ឌិតុហាទ្វារ
វិទិតសត្តសត្តនា អជាតសត្តនា មគធមហារាជេន ធម្មសង្គាយនត្ថំ ការិតេ
បរិបុណ្ណាចន្ទមណ្ឌលសង្កាសេ ទដ្ឋព្ភសារមណ្ឌោ មណ្ឌាបេ
ធម្មាសនគតេនាយស្មតា អាណន្ទត្ថេវេន “ព្រហ្មា ច លោកាធិបតី” តិ អយំ
គាថា វុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។ អយមេត្ថ គាថាសម្ពន្ធា។

ឯត្រាវតា -

“កតាយំ ធម្មទេសនត្ថំ, អជ្ឈិដ្ឋោ ព្រហ្មនាជិនោ;
កតា កត្ត ច កេនាយំ, គាថា ហិ សមុទីរិតា” តិ។ -

អយម្យិ គាថា វុត្តត្ថា ហោតិ។ ឯវំ ឥមិនា សម្ពន្ធនេ វុត្តាយ បនស្សា
អនុត្តានបទវណ្ណំ ករិស្សាម។

តត្ថ ព្រហ្មាតិ ព្រហ្មតោ តេហិ តេហិ គុណវិសេសេហិតិ ព្រហ្មា។ អយំ បន
ព្រហ្ម-សន្តោ មហាព្រហ្មព្រាហ្មណាតថាគតមាតាបិតុសេដ្ឋាធិសុ ធិស្សតិ។
តថា ហិ “ធូសហស្សេវា ព្រហ្មា” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.១៦៦) មហាព្រហ្មាតិ
អធិប្បតោ។

“តមោនុទោ ពុទ្ធា សមន្តចក្ខុ, លោកន្តក្ខុ សព្ពភវាតិវត្ថោ;
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហិនោ, សច្ច្យាយោ ព្រាហ្ម ឧបាសិតោ មេ” តិ។ (សុ.
និ. ១១៣៩) -

ឯត្ថ ព្រាហ្មណ៍។ “ព្រាហ្មតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតស្សេតំ អនិវចន”ន្តិ ឯត្ថ
តថាគតោ។ “ព្រាហ្មតិ មាតាបិតារោ បុត្តាចរិយាតិ វុច្ឆរេ”តិ (អ. និ. ៣.៣០;
៤.៦៣; ឥតិវុ. ១០៦; ជា. ២.២០.១៨១) ឯត្ថ មាតាបិតារោ។ “ព្រាហ្មចក្កំ បវត្ថេតី”តិ
(ម. និ. ១.១៤៨; សំ. និ. ២.២១; អ. និ. ៤.៨; ៥.១១; បដិ. ម. ២.៤៤) ឯត្ថ សេដ្ឋោ
អធិប្បតោ។ ឥធម បន បឋមជ្ឈានំ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ និព្ពត្តោ
កប្បាយុកោ មហាព្រាហ្មា អធិប្បតោ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៣)។ ច-សន្នោ
សម្មាសម្ពុទ្ធនត្ថោ, ព្រាហ្មា ច អញ្ញោ ច ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ព្រាហ្មានោ
ចាតិ អត្ថោ, បទប្បវណាមត្ថោ វា។ លោកាធិបតីតិ ឯត្ថ លោកោតិ
សម្ពាសលោកោ សត្តលោកោ ឌុកាសលោកោតិ តយោ លោកា។ តេសុ ឥធម
សត្តលោកោ អធិប្បតោ។ តស្ស ឥស្សរោ អធិបតីតិ លោកាធិបតិ,
លោកេកទេសស្សាបិ អធិបតិ លោកាធិបតីតិ វុច្ឆតិ ទេវាធិបតិ នរាធិបតិ
វិយ។

សហម្មតីតិ សោ កិវ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ សហកោ នាម ខេរោ
បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តោ អបរិហ័នជ្ឈានោ ជីវិតបរិយោសានេ បឋមជ្ឈានភូមិយំ
កប្បាយុកមហាព្រាហ្មា ហុត្វា និព្ពត្តោ, តត្រ បន នំ “សហម្មតិ ព្រាហ្មា”តិ
សញ្ញានន្តិ។ “សហកបតី”តិ វត្ថុព្រោ អនុស្សរាគមំ កត្វា វុច្ឆីវសេន
“សហម្មតី”តិ វទន្តិ។ កតញ្ញាលីតិ កតញ្ញាលីកោ, អញ្ញាលីបុដំសិវសិ កត្វាតិ
អត្ថោ។ អនិវចនំ អច្ឆន្តវរោ អនិវចនំ នាស្ស អត្ថីតិ អនិវចនំ, ន តតោ អធិកោ
វរោ អត្ថីតិ វា អនិវចនំ, អនុត្តរោតិ អត្ថោ, តំ អនិវចនំ។ អយាចថាតិ អយាចិត្ត
អជ្ឈេសិ។

ឥនានិ យស្សត្ថាយ សោ ភគវន្តំ អយាចិ, តមត្ថំ ទស្សេតុំ “សន្តិធ
សត្តា”តិអាទិ វុច្ឆំ។ តត្ថ សន្តិតិ សិរិជ្ជន្តិ ឧបលព្ពន្តិ, ពុទ្ធចក្ខុស្ស អាចាជំ

អាគប្បន្តា អត្ថិតិ អត្ថោ។ ឥធាតិ អយំ ទេសាបទេសេ និបាតោ។ ស្វាយំ កត្ថចិ
សាសនំ ឧបាទាយ វុច្ចតិ។ យថាហ - “ឥធនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ, ឥធ ធុតិយោ
សមណោ, ឥធ តតិយោ សមណោ, ឥធ ចតុត្ថោ សមណោ, សុញ្ញា បរម្មវាទា
សមណោភិ អញ្ញេហិ”តិ (ម. និ. ១.១៣៩; ធិ. និ. ២.២១៤; អ. និ. ៤.២៤១)។ កត្ថចិ
ឱកាសំ, យថាហ -

“ឥធនេវ តិដ្ឋមានស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ;
បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, វេ ជានាហិ មារិសា”តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៦៩) -

កត្ថចិ បទប្បវណ្ណមត្តមេវ ហោតិ។ យថាហ - “ឥធាហំ, ភិក្ខុវេ, ភុត្តារី អស្សំ
បវារិតោ”តិ (ម. និ. ១.៣០)។ កត្ថចិ លោកំ ឧបាទាយ, យថាហ - “ឥធ
តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ ពហុជនហិតាយ ពហុជនសុខាយា”តិ (អ. និ.
១.១៧០)។ ឥធាហិ លោកមេវ ឧបាទាយ វុត្ថោតិ វេទិតញ្ញោ។ តស្មា ឥមស្មី
សត្តលោកេតិ អត្ថោ។ សត្តាតិ រូបាទីសុ ខន្ធសុ ជន្ធរាគេន សត្តាវិសត្តា
អាសត្តាលក្កាលគិតាតិ សត្តា, សត្តាតិ ចាលីនោ វុច្ចន្តិ។ វុច្ចីសទ្ធន បន
វីតរាគេសុបិ អយំ វេហារោ វុត្ថតិយេវ។

អប្បវជក្ខជាតិកាតិ បញ្ញាមយេ អក្ខិម្ហិ អប្បំ បរិត្តំ រាគនោសមោហារជំ
ឯតេសំ វេសភារា ច តេតិ អប្បវជក្ខជាតិកា, អប្បំ រាគាទិវជមេវ វាយេសំ
តេ អប្បវជក្ខា, តេ អប្បវជក្ខសភារា អប្បវជក្ខជាតិកាតិ វេមេត្ថ អត្ថោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ តេសំ អប្បវជក្ខជាតិកានំ។ “សត្តាន”ន្តិវិភត្តិវិបរិណាមំ កត្វា -
“ទេសេហិ ធម្ម”ន្តិ ឥមិនា សម្ពុន្ធ�ំ កត្វា អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។ ទេសេហិតិ
អាយាចនវចនមេតំ, ទេសេហិ កថេហិ ឧបទិសាតិ អត្ថោ។ ធម្មន្តិ ឯត្ថ អយំ ធម្ម-
សទ្ធោ
បរិយត្តិសមាធិបញ្ញាបកតិសភាវសុញ្ញតាបុញ្ញអាបត្តិញ្ញេយ្យចតុសច្ចធម្មាធិ

សុទ្ធិស្សតិ។ តថា ហិ - “ឥធនិក្ខុ ធម្មំ បរិយាបុណាតិ សុត្តំ កេយ្យំ
វេយ្យាករណំ...បេ.... វេទល្អ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៣៩; អ. និ. ៤.១០២) បរិយត្តិយំ
ទិស្សតិ។ “ឯវំធម្មា តេ ភគវន្តោ អហោសុ”តិអាទីសុ សមាធិម្ហិ។

“យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, វាជិវន្ត យថា តវ;
សច្ចំ ធម្មា ធិតិ ចាកោ, ធិជ្ឈំ សោ អតិវត្តតិ”តិ។ -

អាទីសុ (ជា. ១.២.១៤៧) បញ្ញាយ។ “ជាតិធម្មា ជរាធម្មា, អថោ
មរណធម្មិនោ”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៣៩) បកតិយំ។ “កុសលា ធម្មា, អកុសលា
ធម្មា, អព្យាកតា ធម្មា”តិអាទីសុ (ធរ. ស. តិកមាតិកា) សភាវេ។ “តស្មី ខោ បន
សមយេ ធម្មា ហោន្តិ ខន្ធា ហោន្តិ”តិអាទីសុ (ធរ. ស. ១២១) សុញ្ញតាយំ។ “ធម្មា
សុចិណ្ឌោ សុខមាវហាតិ”តិអាទីសុ (សុ. និ. ១៨៤; ថេរគា. ៣០៣; ជា.
១.១០.១០២; ១.១៥.៣៨៥) បុញ្ញោ។ “ទ្វេ អនិយតា ធម្មា”តិអាទីសុ អាបត្តិយំ។
“សត្តេ ធម្មា សត្តាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញ្ញាណមុខេ អាចាជំ
អាគច្ឆន្តិ”តិអាទីសុ (មហានិ. ១៥៦; ចូឡនិ. មោយរាជមាលាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥)
ព្រោយេយ្យ។ “ធិជ្ឈធម្មា បត្តធម្មា វិទិតធម្មា”តិអាទីសុ (ធិ. និ. ១.២៩៩; មហាវ.
២៧, ៥៧) ចតុសច្ចធម្មេ។ ឥធាបិ ចតុសច្ចធម្មេ ធិជ្ឈតោ (ម. និ. អដ្ឋ.
១.សុត្តនិក្ខេបវណ្ណានា; ធរ. ស. អដ្ឋ. ចិត្តប្បាទកណ្ឌា ១)។ អនុកម្មាតិ អនុកម្មំ
អនុទ្ធាយំ ករោហិ។ ឥមន្តិ បដំ និទ្ទិសន្តោ អាហា។ បដន្តិ បជាតត្តា បជា, តំ បដំ,
សត្តនិកាយំ សំសារទុក្ខតោ មោចេហិតិ អធិប្បាយោ។ កេចិ បន -

“ភគវាតិ លោកាធិបតី នរុត្តមោ,
កតញ្ញលី ព្រហ្មគណោហិ យាចិតោ”តិ។ -

បឋន្តិ។ ឯត្រាវតា សត្តសោ អយំ កាថា វុត្តត្តា ហោតិ។

អដ ភគវតោ តំ ព្រហ្មនោ សហម្មតិស្ស អាយាចនវចនំ សុត្វា
អបរិមិតសមយសមុទិតករុណាពលស្ស ធនពលស្ស
បរហិតករណនិបុណមតិចារស្ស សព្ពសត្តេសុ ឌីកាសករណាមត្តេន
មហាករុណា ឧទទាធិ។ តំ បន ភគវតោ ករុណាប្បត្តិ ធស្សេន្តេហិ
សន្តិភិកាលេ សន្តិភិការកេហិ -

២.

“សម្មន្នវិជ្ជាចរណាស្ស តាធិនោ, ដុតិន្ទរស្សន្តិមទេហាធារិនោ;
តថាគតស្សប្បដិបុគ្គលស្ស, ឧប្បន្និ ការុញ្ញតា សព្ពសត្តេ” តិ។ -

អយំ គាថា បឋិតា។

តត្ថ សម្មន្នវិជ្ជាចរណាស្សតិ សម្មន្នំ នាម តិវិធំ
បរិបុណ្ណាសមន្តិមធុរវសេន។ តត្ថ -

“សម្មន្នំ សាលិកេទារំ, សុវា ភុញ្ញន្តិ កោសិយ;
បជិវេទេមិ តេ ព្រាហ្ម, ន នំ វារេតុមុស្សហេ” តិ។ (ជា. ១.១៤.១) -

ឥទំ បរិបុណ្ណាសម្មន្នំ នាម។ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ
សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ សម្មន្នោ សមន្នាគតោ” តិ (វិភ. ៥១១) ឥទំ
សមន្តិសម្មន្នំ នាម។ “ឥមិស្សា, ភន្តេ, មហាបជិវិយា ហេដ្ឋិមតលំ សម្មន្នំ,
សេយ្យថាបិ ឧទ្ទមដុំ អនីលកំ, ឯវមស្សាទ” តិ (ចារា. ១៨) ឥទំ មធុរសម្មន្នំ នាម។
ឥធិ បរិបុណ្ណាសម្មន្នម្បិ សមន្តិសម្មន្នម្បិ យុដ្ឋតិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៦៤)។ វិជ្ជាតិ
បជិបក្ខធម្មវិជ្ជនជ្ជនវិទិតករណជ្ជនវិន្ទិតព្ពជ្ជន បវិជ្ជា។ តា បន
តិស្សេវាបិ វិជ្ជា អដ្ឋបិ វិជ្ជា។ តិស្សេវាវិជ្ជា ភយភេរវសុត្តេ (ម. និ. ១.៥០ អាទយោ)
អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពា, អដ្ឋ អម្ពដ្ឋសុត្តេ (ធី. និ. ១.២៧៨ អាទយោ)។ តត្រ ហិ

វិបស្សនាញាណោន មនោមយិទ្ធិយា ច សហ ធម៌ អភិញ្ញា បរិគ្គហេត្វា អដ្ឋវិជ្ជា
វុត្តា។ ចរណាត្តិ សីលសំរោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញតា
ជាតិរិយានុយោគោ សទ្ធា ហិរី ឌីត្តប្បំ ពាហុសច្ចំ អារទ្ធវិរិយតា
ឧបជ្ជិតស្សតិកា បញ្ញាសម្បទ្ធតា ចត្តារិ រូចារចរជ្ឈានាទិកា ឥមេ បន្ទរស ធម្មា
វេទិតញ្ញា។ ឥមេយេវ ហិ បន្ទរស ធម្មា យស្មា ឯតេហិ ចរតិ អរិយសារកោ
គច្ឆតិ អមតំ ទិសំ, តស្មា “ចរណា”ត្តិ វុត្តា។ យថាហា - “ឥធម៌, មហានាម,
អរិយសារកោ សីលវា ហោតី”តិ (ម. និ. ២.២២) សព្វំ មជ្ឈិមបណ្ណាសកេ
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។ វិជ្ជា ច ចរណញ្ញា វិជ្ជាចរណានិ, សម្បទ្ធានិ បរិបុណ្ណានិ
វិជ្ជាចរណានិ យស្ស សោយំ សម្បទ្ធវិជ្ជាចរណោ, វិជ្ជាចរណេហិ សម្បទ្ធា
សមដ្ឋិត្វតោ, សមដ្ឋាគតោតិ វា សម្បទ្ធវិជ្ជាចរណោ។ ឧភយថាបិ អត្ថោ
យុជ្ជិតេវ, តស្ស សម្បទ្ធវិជ្ជាចរណាស្ស (ចារា. អដ្ឋ. ១.១ វេរញ្ញកណ្ណាវណ្ណានា)។

តាទិនោតិ “ឥដ្ឋេបិ តាទី អនិដ្ឋេបិ តាទី”តិ អាទិនា នយេន មហានិទ្ទេសេ
(មហានិ. ៣៨, ១៩២) អាគតតាទិលក្ខណោន តាទិនោ, ឥដ្ឋានិដ្ឋានិសុ
អវិការស្ស តាទិសស្សតិ អត្ថោ។ ដុតិទ្ធរស្សតិ ដុតិមតោ, យុគទ្ធរ
សរទិសមយេ សមុទិតទិវសករាតិវេកតរសស្សិកសរីរដុតិវិសរទរស្សតិ
អត្ថោ។ “បញ្ញាបដ្ឋោតធរស្ស”តិ វា វត្ថុំ វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ចត្តារោ លោកេ បដ្ឋោតា, បញ្ញាមេត្ត នវិជ្ជតិ;
ទិវា តបតិ អាទិទ្វា, វត្តិមាភាតិ ចន្ទិមា។

“អថ អគ្គិ ទិវាវត្តិ, តត្ថ តត្ថ បភាសតិ;
សម្ពុទ្ធា តបតំ សេដ្ឋោ, ឯសា អាភា អនុត្តរា”តិ។ (សំ. និ. ១.២៦, ៨៥);

តស៊ូ ឧភយថាបិ សរីរបញ្ញាជុតិវិសរធរស្សតិ អត្ថោ។
អន្តិមទេហធារិនោតិ សព្ពបច្ឆិមសរីរធារិនោ, អបុនព្ភរស្សតិ អត្ថោ។

តថាគតស្សតិ វត្ថុ អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា “តថាគតោ”តិ វុច្ចតិ។
កតមេហិ អដ្ឋហិ? តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ,
តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
តថាគតោ, តថទស្សិតាយ តថាគតោ, តថវាទិតាយ តថាគតោ,
តថាការិតាយ តថាគតោ, អភិកវនជ្ជន តថាគតោតិ។

កថំ ភគវា តថា អាគតោតិ តថាគតោ? យថា យេន អភិនិហារេន
ធានចារមី បូរេត្វា សីលនេក្ខម្មបញ្ញាវីរិយខន្តិសច្ចអធិដ្ឋានមេត្តបេក្ខាចារមី
បូរេត្វា ឥមា ទស ចារមិយោ ទស ឧបចារមិយោ ទស បរមត្ថចារមិយោតិ
សមត្តិស ចារមិយោ បូរេត្វា អន្តបរិច្ចាគំ ជីវិតបរិច្ចាគំ
ធនវជ្ជបុត្តនារបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វាយថា
វិបស្សិអាទយោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតា, តថា អម្ពាគម្មិ ភគវា អាគតោតិ
តថាគតោ។ យថាហ -

“យថេវ លោកម្ហិ វិបស្សិអាទយោ, សព្ពញ្ញាការំ មុនយោ ឥធាគតា;
តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ, តថាគតោ វុច្ចតិ តេន ចក្កមា”តិ។

កថំ តថា គតោតិ តថាគតោ? យថា សម្មតិជាតាវិបស្សិអាទយោ
សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ បតិជ្ជាយ ឧត្តរាភិមុខា សត្តបទវីតិហារេន គតា,
តថា អម្ពាគម្មិ ភគវា គតោតិ តថាគតោ។ យថាហ -

“មុហុត្ថជាតោវ គវម្មតី យថា, សមេហិ ចាទេហិ ដុសី វសុន្ទរំ;
សោវិក្កមី សត្តបទានិ គោតមោ, សេតព្វា ធន្តំ អនុធារយុំ មរូ។

“គន្ធាន សោ សត្តបទានិ គោតមោ, ទិសាវិលោកេសិ សមា សមន្តតោ;
អដ្ឋង្គុបេតំ គិរមព្ពុទ្ធិរយី, សីហោយថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ”តិ។

កង់ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ? សព្វេសំ រូចារូបធម្មានំ
សលក្ខណំ សាមញ្ញលក្ខណញ្ច តថំ អវិតថំ ញ្ញាណគតិយា អាគតោ
អវិវជ្ឈិត្វា បត្តោ អនុពុទ្ធាតិ តថាគតោ។

“សព្វេសំ បន ធម្មានំ, សកសាមញ្ញលក្ខណំ;
តថមេវាគតោ យស្មា, តស្មា សត្តា តថាគតោ”តិ។

កង់ តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ? តថធម្មា នាម ចត្តារិ
អរិយសច្ចានិ។ យថាហ - “ចត្តារិមាណិ, ភិក្ខុវេ, តថាណិ អវិតថាណិ អនញ្ញាថាណិ។
កតមាណិ ចត្តារិ? ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ អនញ្ញាថមេត”ន្តិ
(សំ. និ. ៥.១០៩០) វិត្ថារោ។ តាណិ ច ភគវា អភិសម្ពុទ្ធា, តស្មា តថានំ
អភិសម្ពុទ្ធត្ថា “តថាគតោ”តិ វុច្ឆតិ។ អភិសម្ពុទ្ធត្ថា ហិ ឯត្ថ កតសធា។

“តថនាមាណិ សច្ចានិ, អភិសម្ពុជ្ឈិ នាយកោ;
តស្មា តថានំ សច្ចានំ, សម្ពុទ្ធត្ថា តថាគតោ”។

កង់ តថទស្សិតាយ តថាគតោ? ភគវា ហិ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ
អបរិមាណានំ សត្តានំ ចក្កុសោតយាណាជ្ឈិវាកាយមនោទ្វារេសុ អាចារ្យំ
អាគច្ឆន្តំ រូបសធុកន្ធរសដោជ្ឈព្ពធម្មារម្មណំ តថាគតោ សព្វាការតោ ជាតាតិ
បស្សតីតិ, ឯវំ តថទស្សិតាយ តថាគតោ។ អថ វា យំ លោកេ តថំ, តំ
លោកស្ស តថេវ ទស្សតិ។ តតោបិ ភគវា តថាគតោ។ ឯត្ថ តថទស្សិអត្ថេ
“តថាគតោ”តិ បទសម្ពុវេ វេទិតញ្ចេ។

“តថាការេន យោ ធម្មេ, ជាធាតុ អនុបស្សតិ;
តថទស្សីតិ សម្ពុទ្ធោ, តស្មា វុត្តោ តថាគតោ”។

កង តថវាទិតាយ តថាគតោ? យញ្ច អភិសម្ពោធិយា បរិនិព្វានស្ស ច
អន្តរេ បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណកាលេ សុត្តានិទន្ធ្ន័សង្កហិតំ ភាសិតំ
លបិតំ តថាគតេន, សព្វំ តំ ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ តថមេវ អវិតថមេវ
ហោតិ។ តេនេវាហ -

“យញ្ច, ចុន្ទ, វត្ថី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ,
យញ្ច វត្ថី អនុបាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតិ, យំ ឯតស្មី
អន្តរេ ភាសតិ លបតិ និទ្ទិសតិ, សព្វំ តំ តថេវ ហោតិ, នោ អញ្ញោថា។
តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតិ”តិ។

ឯត្ថ បន គធអត្ថោ ហិ គតសុទ្ធោ។ ឯវំ តថវាទិតាយ តថាគតោ។ អាគន្ធនំ
អាគនោ, វេចនន្តិ អត្ថោ។ តថោ អវិបរីតោ អាគនោ អស្សាតិ តថាគតោ។ ធុ-
ការស្ស ត-ការំ កត្វា វុត្តោ។

“តថាវាទី ជិនោ យស្មា, តថធម្មប្បកាសកោ;
តថាមាគននញ្ចស្ស, តស្មា ពុទ្ធោ តថាគតោ”។

កង តថាការិតាយ តថាគតោ? ភគវា ហិ យំ យំ វាចំ អភាសិ, តំ តំ ឯវ
កាយេន ករោតិ, វាចាយ កាយោ អនុលោមេតិ, កាយស្សបិ វាចា។ តេនេវាហ

-

“យថា វាធី, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ តថា ការី, យថា ការី តថា វាធី... បេ...
តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣; ចូឡនិ.
ចោសាលមាលាវបុទ្ធានិទ្ទេស ៨៣)។

យថា ច វាចា គតា, កាយោបិ តថា គតោ, យថា កាយោ គតោ, វាចាបិ
តថា គតា។ ឯវំ តថាការីតាយ តថាគតោ។

“យថា វាចា គតា តស្ស, តថា កាយោ គតោ យតោ;
តថាវាធិតាយ សម្ពុទ្ធោ, សត្តា តស្មា តថាគតោ”។

កង់ អភិក្កវនដ្ឋេន តថាគតោ? ឧបរិ ភវក្កំ ហេដ្ឋា អវីចី បរិយន្តំ កត្វា
តិរិយំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សព្ពសត្តេ អភិក្កវតិ សីលេនបិ
សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ វិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនេនបិ, ន តស្ស តុលា វា
បមាណំ វា អត្ថិ, អថ ខោ អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ។ តេនេវាហ -

“សនេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ... បេ... តថាគតោ អភិក្ក អនភិក្កតោ
អញ្ញទត្ថ ទសោ វសវត្ថិ, តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ១.២៣;
ចោសាលមាលាវបុទ្ធានិទ្ទេស ៨៣)។

តត្រេវំ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា - អគនោវិយ អគនោ។ កោ បនេស?
នេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច។ តេន ហេស មហានុភាវោ ភិសក្កោ
ទិញ្ញាគនេន សប្បេវិយ សព្ពបរប្បវាទិនោ សនេវកញ្ញា លោកំ អភិក្កវតិ, ឥតិ
សព្ពលោកាភិក្កវនតោ អវិបរីតោ នេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច
អគនោ អស្សាតិ ទ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា “តថាគតោ”តិ វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ
អភិក្កវនដ្ឋេន តថាគតោ។

“តថា អរិយតោ ច, អគនោ យស្ស សត្តនោ;
វសវត្ថិតិ សោតេន, ហោតិ សត្តា តថាគតោ”។

អប្បដិបុគ្គលស្សាតិ បដិបុគ្គលវិវហិតស្ស, អញ្ញោ កោចិ “អហំ ពុទ្ធា”តិ
ឯវំ បដិញ្ញំ ធាតុំ សមត្តោ នាមស្ស បុគ្គលោ, នត្ថិតិ អប្បដិបុគ្គលោ, តស្ស
អប្បដិបុគ្គលស្ស។ ឧប្បជ្ឈិតិ ឧប្បន្នោ ឧទចាទិ។ ការុញ្ញតាតិ ករុណាយ ភារោ
ការុញ្ញតា។ សព្ពសត្តតិ និវសេសសត្តបរិយាទានវចនំ, សកលេ
សត្តនិកាយេតិ អត្តោ។ ឯត្តាវតា អយម្យំ គាថា វុត្តត្តា ហោតិ។

អថ ភគវា ព្រហ្មនា ធម្មទេសនត្ថាយ អាយាចិតោ សត្តេសុ ការុញ្ញតំ
ឧប្បាទេត្វា ធម្មំ ទេសេតុកាមោ មហាព្រហ្មនំ គាថាយ អដ្ឋភាសិ -

“អចារុតា តេសំ អមតស្ស ធារា, យេ សោតវន្តោ បមុញ្ញនុ សធ្វំ;
វិហឹសសញ្ញំ បគុណំ ន ភាសី, ធម្មំ បណ្ឌិតំ មនុជេសុ ព្រហ្ម”តិ។ (ម. និ.
១.២៨៣; ធិ. និ. ២.៧១; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៩);

អថ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតិ “កតាវកាសោ ខោម្ពិ ភគវតា
ធម្មទេសនាយា”តិ ព្រាត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ឈលំ អញ្ញលី សិរសិ កត្វា
ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា ព្រហ្មគណបរិវុតោ បក្កាមិ។ អថ សត្តា
តស្ស ព្រហ្មនោ បដិញ្ញំ ទត្វា - “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”តិ (ម.
និ. ១.២៨៣; មហាវ. ១០) ចិន្តេន្តោ - “អាឡារោ បណ្ឌិតោ សោ ឥមំ ធម្មំ ទិច្ចំ
អាជានិស្សតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បុន ឡិលោកេន្តោ តស្ស សត្តាហំ
កាលផ្គតភារំ ព្រាត្វា ឧទកស្ស ច អភិទោសកាលផ្គតភារំ ព្រាត្វា បុន - “កហំ
នុ ខោ ឯតវហិ បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខុវិហារន្តី”តិ បញ្ចវគ្គិយេ អារន្តេន្តោ
“ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ”តិ ព្រាត្វា អាសាឡិយំ បភាតាយ វត្តិយា

កាលស្បែក បត្តិចរិយាធាយ អដ្ឋាសយោជនីកំ មគ្គំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គ
ឧបកំ នាម អាជីវកំ ទិស្វា តស្ស អត្ថនោ ពុទ្ធការំ មារិកត្វា តំទិវសមេវ
សាយន្តសមយេ ឥសិបតនមគមាសិ។ តត្ថ បញ្ចវគ្គិយានំ អត្ថនោ ពុទ្ធការំ
បកាសេត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនគតោ បញ្ចវគ្គិយេ ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា
ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៣ អាធនយោ; បដិ. ម. ២.៣០)
ទេសេសិ។

តេសុ អញ្ញាសិកោណ្ឌាញត្ថេវ ទេសនាទុសារេន ញាណំ បេសេត្វា
សុត្តបរិយោសានេ អដ្ឋាសហិ ព្រហ្មកោដិហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ជាសិ។ សត្តា តត្ថេវ វស្សំ ឧបគន្ធា បុនទិវសេ វប្បត្ថេវ សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ជាបេសិ។ ឯតេនេវ ឧចាយេន សព្វេ តេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាបេត្វា បុន
បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស បញ្ចមិ តេ ថេវ សន្និចាតេត្វា អនត្តលក្ខណសុត្តន្តំ (សំ. និ.
៣.៥៩; មហាវ. ២០ អាធនយោ) ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចមិ ថេវ
អរហត្ថេ បតិជ្ជហិសុ។

អថ សត្តា តត្ថេវ យសស្ស កុលបុត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា គេហំ បហាយ
និក្ខន្តំ ទិស្វា - “ឯហិ យសា”តិ (មហាវ. ២៦) បក្កោសិត្វា តស្មិញ្ញេវ វត្តិភាគេ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាបេត្វា បុនទិវសេ អរហត្ថេ ច បតិជ្ជាបេត្វា អបរេមិ
តស្ស សហាយកេ ចតុបណ្ណាសជនេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បញ្ចាដេត្វា អរហត្ថេ
បតិជ្ជាបេសិ។ ឯវំ លោកេ ឯកសង្ខិយា អរហន្តេសុ ជាតេសុ សត្តា វុជ្ជវស្សោ
បវារេត្វា ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា ឯតទវោច -

“បរត្ថំ ចត្ថនោ អត្ថំ, ករោត្តា បជីវី ឥមំ;
ព្យាហរន្តា មនុស្សានំ, ធម្មំ ចរេ ភិក្ខុវោ។

“វិហារជ វិវិត្តេសុ, បព្ពតេសុ វិនេសុ ច;
បកាសយន្តា សទ្ធម្មំ, លោកស្ស សតតំ មម។

“ករោន្តា ធម្មទូតេយ្យំ, វិឡាបយថ ភិក្ខុវោ;
សន្តិ អត្ថាយ សត្តានំ, សុព្ពតា វចនំ មម។

“សត្តំ បិទហថ ធារំ, អចាយានមនាសវា;
សគ្គមោក្ខស្ស មគ្គស្ស, ធារំ វិវរថាសមា។

“ទេសនាបដិបត្តិហិ, ករុណាទិគុណាលយា;
ពុទ្ធិ សទ្ធិញ្ច លោកស្ស, អភិវឌ្ឍេថ សព្ពសោ។

“គិហ៍នមុបករោន្តានំ, និច្ចមាមិសទានតោ;
ករោថ ធម្មទានេន, តេសំ បច្ចុបការកំ។

“សមុស្សយថ សទ្ធម្មំ, ទេសយន្តា ឥសិទ្ធជំ;
កតកត្តព្ពកម្មន្តា, បរត្ថំ បដិបជ្ជថា”តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ភគវា តេ ភិក្ខុ ទិសាសុ វិស្សជ្ជេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គច្ឆន្តោ
អន្តរាមគ្គេ កប្បាសិកវនសណ្ឋោ តីស ភទ្ធុវគ្គិយកុមារេ វិនេសិ។ តេសុ យោ
សព្ពបច្ឆិមកោ, សោ សោតាបន្នោ, សព្ពសេដ្ឋោ អនាគាមី, ឯកោបិ អរហា វា
បុព្វជ្ជនោ វា នាហោសិ។ តេបិ សព្ពេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បញ្ញាជេត្វា ទិសាសុ
បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គច្ឆា អឡុឡានិ ចាដិហារិយសហស្សានិ ទស្សេត្វា
ឧរុវេលកស្សចាទយោ សហស្សជដិលបរិវារេ តេភាតិកជដិលេ ទមេត្វា
ឯហិភិក្ខុភាវេន បញ្ញាជេត្វា គយាសីសេ និសីទាបេត្វា
អាទិត្តបរិយាយទេសនាយ (សំ. និ. ៤.២៨; មហាវ. ៥៤) អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា

តេន អរហន្តសហស្សេន ភគវា បរិវុតោ “ពិម្ពិសារស្ស រញ្ជោ បដិញ្ចំ
មោចេស្សមី” តិ រាជគហនគរូបចារេ លង្កិវនុយ្យានំ នាម អគមាសិ។ តតោ
ឧយ្យានចាលកោ រញ្ជោ អាហោចេសិ។ រាជា - “សត្តា អាគតោ” តិ សុត្វា
ឆ្វាធសនហុតេហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ បរិវុតោ ធសពលំ យនិវិវគតមិវ
ធិវសកំ វនិវិវគតំ មុនិវធិវសកំ ឧបសង្កមិត្វា ចក្កាលង្កតតលេសុ
ជលជាមលាវិកលកមលកោមលេសុ ធសពលស្ស ចាធសុ
មកុជមណិដុតិវិសរវិជ្ជាតិនា សិរសា និបតិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធិ
បរិសាយ។

អថ ខោ តេសំ ព្រាហ្មណគហបតិកានំ ឯតធមោសិ - “កី នុ ខោ
មហាសមណោ ឧរុវេលកស្សបេ ព្រាហ្មចរិយំ ចរតិ, ឧទាហុ ឧរុវេលកស្សហោ
មហាសមណោ” តិ? អថ ខោ ភគវា តេសំ ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ថេរំ គាថាយ
អជ្ឈកាសិ -

“កិមេវ ធិស្វា ឧរុវេលវាសិ, បហាសិ អគ្គី កិសកោវនាធា;
បុច្ឆាមិ តំ កស្សបេ ឯតមត្តំ, កថំ បហំនំ តវ អគ្គិហុត្ត” ត្ថិ។ (មហាវ.
៥៥);

ថេរោ ភគវតោ អធិប្បាយំ វិធិត្វា -

“រូបេ ច សទ្ធគេ ច អថោ រសេ ច, កាមិត្តិយោ ចាភិវទន្តិ យញ្ញោ;
ឯតំ មលន្តី ឧបដិសុ ញត្វា, តស្មា ន យិដ្ឋេ ន ហុតេ អរញ្ជិ” ត្ថិ។ (មហាវ.
៥៥) -

ឥមំ កាថំ វត្វា អត្តនោ សាវកភាវប្បកាសនត្តំ តថាគតស្ស ចាធសុ សិរសា
និបតិត្វា - “សត្តា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មី” តិ វត្វា

ឯកតាលទ្ធិតាល...បេ... សត្តតាលប្បមាណំ វេហាសំ សត្តក្ខត្តំ អពុគ្គត្តា
ចាជិហារិយំ កត្វា អាគាសតោ ឡុយ្ហ ភគវន្តំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

អថ ខោ មហាជនោ តស្ស តំ ចាជិហារិយំ ទិស្វា - “អហោ មហានុភាវា
ពុទ្ធា នាម, ឯវំ ថាមគតទិដ្ឋិកោ អត្តានំ ‘អរហា អហ’ន្តិ មញ្ញមាណោ
ឡុវេលកស្សចោបិ ទិដ្ឋិជាលំ ភិទ្ធិត្វា តថាគតេន ទមិតោ”តិ ទសពលស្ស
គុណកម៌ កថេសិ។ តំ សុត្វា សត្តា - “នាហមិទានិយេវ ឥមំ ឡុវេលកស្សបំ
ទមេមិ, អតីតេបិ ឯស មយា ទមិតោយេវា”តិ អាហ។ អថ ខោ សោ មហាជនោ
ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ វន្តិត្វា សិរសិ អញ្ញាលី បគ្គហេត្វា ឯវមាហា - “ភន្តេ, ឥទានិ
អម្ពេហិ ឯស ទមិតោ ទិដ្ឋា, កម៌ បនេស អតីតេ ភគវតា ទមិតោ”តិ។ តតោ
សត្តា តេន មហាជនេន យាចិតោ ភវន្តេន បដិច្ចន្តំ មហាទានកស្សបជាតកំ
(ជា. ២.២២.១១៥៣) កថេត្វា ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ បកាសេសិ។ តតោ សត្តុ
ធម្មកម៌ សុត្វា រាជា ពិម្ពិសារោ ឯកាទសនហុតេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ
បតិដ្ឋាសិ, ឯកនហុតំ ឧចាសកត្តំ បដិវេទេសិ។ រាជា សរណំ គន្ធា ស្វាតនាយ
ភគវន្តំ សទ្ធិ ភិក្ខុសង្ឃេន និមន្តេត្វា ភគវន្តំ តិក្ខត្តំ បទក្ខិណំ កត្វា វន្តិត្វា
បក្កាមិ។

បុនទិវេសេ ភគវា ភិក្ខុសហស្សបរិវុតោ មរុគណបរិវុតោ វិយ
ទសសតនយនោ ទេវរាជា, ព្រហ្មគណបរិវុតោ វិយ មហាព្រហ្ម រាជគហំ
ចារិសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ភោជនបរិយោសានេ
ភគវន្តំ ឯតទវោច - “អហំ, ភន្តេ, តីណិ វតនានិ វិទា វសិតុំ ន សក្ខិស្សមិ,
វេលាយ វា អវេលាយ វា ភគវតោ សន្តិកំ អាគមិស្សមិ, លដ្ឋីវនំ នាម អតិទូរេ,
ឥទំ បន អម្ពា វេជ្ជវនំ នាម ឧយ្យានំ បរិវេកកាមានំ នាតិទូរំ នច្ចាសន្តំ
គមនាគមនសម្បន្តំ និជ្ជនសម្ពាធំ បរិវេកសុខំ នាយ្ហទកសម្បន្តំ

សីតលសីលាតលសមលដ្ឋតំ បរមរមណីយភូមិភាគំ
សុរភិកុសុមតរុវរិនរន្តរំ
រមណីយចាសាធិបាម្មិយវិមានវិហារឡុយោគមណ្ឌាទាទិបដិមណ្ឌិតំ។ ៩ធំ មេ,
ភន្តេ, ភគវា បដិគ្គណ្ហាតុ នវតបនដ្ឋានសង្គ្រាសេន សុវណ្ណភិក្ខុវេន
សុរភិកុសុមវាសិតំ មណីវណ្ណាធុនកំ គហេត្វា វេជ្ជវនាវាមំ បរិច្ឆេដន្តោ
ធនពលស្ស ហត្ថេ ធុនកំ ចាតេសិ។ តស្មី អារាមបដិគ្គហណោ “ពុទ្ធសាសនស្ស
មូលានិ ធុតិណ្ណានី” តិ បីតិវសំ គតា នច្ឆន្តិវិយ អយំ មហាបថវី កម្មី។ ជម្ពុជីបេ
បន ឋបេត្វា វេជ្ជវនមហាវិហារំ អញ្ញំ បថវី កម្មេត្វា គហិតសេនាសនំ នាម
នត្ថិ។ អថ សត្តា វេជ្ជវនាវាមំ បដិគ្គហេត្វា រញ្ជោ វិហារនាទានុមោទនមកាសិ

-

“អាវាសទានស្ស បនានិសំសំ, កោ នាម វត្តំ, បុរិសោ សមត្តោ;
អញ្ញាត្រ ពុទ្ធា បន លោកនាថា, យុត្តោ មុខានំ នហុតេន ចាបិ។

“អាយុញ្ញា វណ្ណាញ្ញា សុខំ ពលញ្ញា, វរំ បសត្តំ បដិភានមេវ;
ធនាតិ នាមាតិ បរុច្ឆេតេ សោ, យោ ទេតិ សង្ឃស្ស នរោ វិហារំ។

“ធាតា និវាសស្ស និវារណស្ស, សីតាទិនោ ជីវិតុបទ្ធពស្ស;
ចាលេតិ អាយុំ បន តស្ស យស្មា, អាយុប្បទោ ហោតិ តមាហុ សន្តោ។

“អច្ចុណ្ណាសីតេ វសតោ និវាសេ, ពលញ្ញា វណ្ណា បដិភា ន ហោតិ;
តស្មា ហិ សោ ទេតិ វិហារធាតា, ពលញ្ញា វណ្ណំ បដិភានមេវ។

“ធុក្ខស្ស សីតុណ្ណាសវីសថា ច, វាតាតទាទិប្បកវស្ស លោកេ;
និវារណា នេកវិធស្ស និច្ចំ, សុខប្បទោ ហោតិ វិហារធាតា។

“សីតុណ្ហភាពតបខំសុដ្ឋិ, សរីរសចារាវឡមិគាទិទុក្ខំ;
យស្មា និវាទេតិ វិហារធាតា, តស្មា សុខំវិនុតិ សោ បរត្ថ។

“បសន្នចិត្តោ ភវកោគហេតុំ, មនោភិរាមំ មុទិតោ វិហារំ;
យោ ទេតិ សីលាទិគុណោទិតានំ, សត្តំ ទទោ នាម បុព្វតេ សោ។

“បហាយ មច្ឆេរមលំ សលោភំ, គុណាលយានំ និលយំ ទទាទិ;
ទិត្តោ សោ តត្ថ បរេហិ សគ្គេ, យថាភតំ ជាយតិ វីតសោកោ។

“វេរ ចារុរុបេ វិហារេ ឧឡារេ, នរោ ការយេ វាសយេ តត្ថ ភិក្ខុ;
ទទេយ្យន្ទចានញ្ច វត្តញ្ច នេសំ, បសន្នេន ចិត្តេន សក្កច្ច និច្ចំ។

“តស្មា មហារាជ ភវេសុ ភោគេ, មនោរមេ បច្ចនុគុយ្យ ភិយ្យោ;
វិហារធានស្ស ជលេន សន្តំ, សុខំ អសោកំ អធិគច្ឆ បច្ឆា”តិ។

ឥឡូវ មុនិរាជា នរោធបស្ស ពិម្ពិសារស្ស វិហារធានានុមោទនំ កត្វា
ឧដ្ឋាយាសនា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បរមទស្សនីយាយ អត្តនោ សរីរឫកាយ
សុវណ្ណរសសេកបិញ្ញាវាទិវិយ នគរវនិមាណធីនិ កុរុមាណោ អនោបមាយ
ពុទ្ធលីឡាយ អនន្តាយ ពុទ្ធសិរិយា វេឡូវនមហាវិហារមេវ ចារិសីតិ។

“អភិឡនេ វេឡូវនេ វិហារេ, តថាគតោ តត្ថ មនោភិរាមេ;
នាធាវិហារេន វិហាសិ ដីរោ, វេនេយ្យកានំ សមុទិក្ខុមាណោ”។

អថេវំ ភគវតិ តស្មី វិហារន្តេ សុទ្ធាទនមហារាជា “បុត្តោ មេ ធឮត្តស្សនិ
ទុក្ខរកាវិកំ កត្វា បរមាភិសម្ពោធិ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ រាជគហំ បត្វា
វេឡូវនមហាវិហារេ វិហារី”តិ សុត្វា អញ្ញាតវំ មហាមច្ចំ អាមន្តេសិ - “ឯហិ,
ភណោ, បុរិសសហស្សបរិវារោ រាជគហំ គន្ធា មម វេចនេន ‘បិតា វោ

សុទ្ធាធនមហារាជា តំ ធនុកាមោ'តិ វត្វា បុត្តំ មេ គណ្ឌិត្វា ឯហី"តិ។ សោ
"សាធុ, ទេវា"តិ រញ្ជោ បដិស្សន្តិកា បុរិសសហស្សបរិវារោ សដ្ឋិយោជនមគ្គំ
គន្ធា ធម្មទេសនវេលាយ វិហារំ ចារិសិ។ សោ "តិដ្ឋតុ តាវ រញ្ជោ
បហិតសាសន"ន្តិ បរិសបរិយន្តេ បិតោ សត្តុ ធម្មទេសនំ សុត្វាយថាបិតោវ
សទ្ធិ បុរិសសហស្សន អរហត្តំ បត្វា បព្ពដ្ឋិយាចិ។ ភគវា - "ឯថ, ភិក្ខុវេ"តិ
ហត្តំ បសារេសិ។ តេ សព្វេ តន្ត្រីណាញោវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្តរា
វិយ អាភប្បសម្បជ្ជា ហុត្វា ភគវន្តំ បរិវារេសុំ។ រាជា "នេវ គតោ អាគច្ឆតិ, ន ច
សាសនំ សុយ្យតិ"តិ ចិន្តេត្វា តេនេវ និហារេន នវក្ខត្តំ អមធួ បេសេសិ។ តេសុ
នវសុ បុរិសសហស្សសុ ឯកោបិ រញ្ជោ ឆារោចេសិ, ន សាសនំ វា បហិណិ។
សព្វេ អរហត្តំ បត្វាវ បព្ពជីសុ។

អថ រាជា ចិន្តេសិ - "កោ នុ ខោ មម វចនំ ករិស្សតិ"តិ សព្ពរាជពលំ
ឱលោកេន្តោ ឧទាយី អទ្ទស។ សោ កិវ រញ្ជោ សព្ពត្ថសាធកោ អមធួ
អព្ពន្ធិកោ អតិវិស្សាសិកោ ពោធិសត្តន សទ្ធិ ឯកទិវសេយេវ ជាតោ
សហបំសុកិឡិតោ សហាយោ។ អថ នំ រាជា អាមន្តេសិ - "តាត ឧទាយី, អហំ
មម បុត្តំ ធនុកាមោ នវបុរិសសហស្សនិ បេសេសី, ឯកបុរិសោបិ អាគន្ធា
សាសនមត្តម្យិ អាហោចតា នត្ថិ, ឧដ្ឋានោ ខោ បន មេ ជីវិតន្តរាយោ, អហំ
ជីវមាណោវ បុត្តំ ធនុមិច្ឆាមិ។ សក្ខិស្សសិ មេ បុត្តំ ទស្សេតុ"ន្តិ? សោ "សក្ខិស្សមិ,
ទេវ, សចេ បព្ពជិតុំ លភិស្សមិ"តិ អាហា។ "តាត, តុំ បព្ពជិត្វា វា អបព្ពជិត្វា វា
មយ្ហំ បុត្តំ ទស្សេហី"តិ។ សោ "សាធុ, ទេវា"តិ រញ្ជោ សាសនំ អាធាយ រាជគហំ
គន្ធា សត្តុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សទ្ធិ បុរិសសហស្សន អរហត្តំ បត្វា
ឯហិតក្ខត្វាវេ បតិជ្ជាយ ជគ្គនិបុណ្ណាមាសិយំ ចិន្តេសិ - "អតិក្កន្តោ ហោមន្តោ,
វសន្តសមយោ អនុប្បត្តោ, សុបុច្ឆិតា វនសណ្ឋា, បដិបដ្ឋនក្ខមោ មន្តោ,

កាលោ ធនពលស្ស ញាតិសង្កហំ កាតុ”ន្តិ ចិន្តត្វា ភកវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា
សង្ខមត្តាហិ តាថាហិ ភកវតោ កុលនគរំ គមនត្ថាយ គមនវណ្ណំ វណ្ណាសិ -

“អង្គរិនោ ធានិ ធុមា ភទន្តេ, ជលេសិនោ ធននំ វិប្បហាយ;
តេ អច្ចមន្តោវ បភាសយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ធុមា វិចិត្តា សុរិរាជមាធា, រត្តង្គរេហោវ ច បល្លវេហិ;
រតនុជ្ឈលមណ្ឌបសន្និភាសា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុបុប្ផិតក្កា កុសុមេហិ ភូសិតា, មនុញ្ញភូតា សុចិសាធុគន្ធា;
រុក្ខាវិរោចន្តិ ឧភោសុ បស្សេសុ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ជលេហិនេកេហិ សមិទ្ធិភូតា, វិចិត្តរុក្ខា ឧភតោវកាសេ;
ឧទ្ធី បិចាសម្បិ វិនោទយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្តមាលា សុចិបល្លវេហិ, សុសន្និតា មោរកលាបសន្និភា;
រុក្ខាវិរោចន្តិ ឧភោសុ បស្សេសុ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិរោចមាធា ជលបល្លវេហិ, សុសន្និតា វាសនិវាសភូតា;
តោសេន្តិ អន្ធានកិលន្តសត្តេ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុដុល្លិតក្កា វនគុម្ពនិស្សិតា, លតា អនេកា សុរិរាជមាធា;
តោសេន្តិ សត្តេ មណិមណ្ឌាចារ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“លតា អនេកា ធុមនិស្សិតាវ, បិយេហិ សន្និ សហិតា វជ្ជវ;
បលោភយន្តិ ហិ សុគន្ធុគន្ធា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្តនិលាធិមនុញ្ញវណ្ណា, ធិជា សមន្តា អភិក្ខុជមាធា;

តោសេន្តិ មញ្ញស្សរតា រតីហិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“មិគា ច ឆានា សុរិរាជមាធា, ឧត្តុត្ថកណ្ណា ច មនុញ្ញនេត្តា;
ធិសា សមន្តា មភិជារយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“មនុញ្ញភូតា ច មហី សមន្តា, វិរាជមាធា ហរិតាវ សទ្ធាលា;
សុបុប្ផរុក្ខា មោឡិនិវលន្តតា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុសង្ខិតា មុត្តមយាវ វាលុកា, សុសណ្ឌិតា ចារុសុជស្សនាតា;
វិរោចយន្តេវ ធិសា សមន្តា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សមំ សុជស្សំ សុចិត្តមិភាគំ, មនុញ្ញបុត្រោធយគន្ធវាសិតំ;
វិរាជមាធាំ សុចិមញ្ញ សោភំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុសង្ខិតំ នន្ទនកាននំ, វិចិត្តឆានាធុមសណ្ឌាមណ្ឌិតំ;
សុគន្ធក្ខតំ បវនំ សុរម្មំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សរាវិចិត្តា វិវិធា មនោរមា, សុសង្ខិតា បន្តិជបុណ្ញវិកា;
បសន្នសីតោធកចារុបុណ្ណា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុដុល្លឆានាវិធបន្តិជេហិ, វិរាជមាធា សុចិត្តគន្ធា;
បមោធយន្តេវ នរាមរាជំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុដុល្លបង្កេរុហសន្តិសិទ្ធា, ធិជា សមន្តា មភិឆាធយន្តា;
មោធន្តិ ភិរិយាហិ សមន្តិនោ តេ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុដុល្លបុប្ផហិ រជំ គហេត្វា, អលី វិជារន្តិវិក្ខុជមាធា;
មធុម្ហិ គន្ធាវិធិសំ បវាយតិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“អភិវឌ្ឍនាមា មនវារណា ច, គីរីហិ ជានិច្ច ច វារិណា;
សវន្តិ នន្ទោ សុវិរាជិតាវ សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“គីរី សមន្តាវ បទិស្សមាណ, មយូរគីរី វា វេលវណ្ណា;
ទិសា វជិណ្ឌាវ វិរោចយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“មយូរសង្ឃា គិរីមុទ្ធនស្មី, នច្ចន្តិ ជានិច្ច សមន្តិក្ខតា;
ក្វជន្តិ នាណមធុរស្សវេហិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុវាទិកា នេកទិជា មនុញ្ញា, វិចិត្តបត្តេហិ វិរាជមាណ;
គិរីម្ហ ឋត្វា អភិនាធយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុដុល្លបុច្ឆាករមាភិកិណ្ឌា, សុគន្ធនាណាធលលង្គតា ច;
គីរី វិរោចន្តិ ទិសា សមន្តា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ជលាសយា នេកសុគន្ធគន្ធា, សុវិន្ទុយ្យានជលាសយាវ;
សវន្តិ នន្ទោ សុវិរាជមាណ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្តតិរេត្តហិ អលង្កតា ច, មនុញ្ញនាណាមិគបក្ខិចាសា;
នន្ទោ វិរោចន្តិ សុសន្ធមាណ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ឧភោសុ បស្សេសុ ជលាសយេសុ, សុបុប្ផតា ចារុសុគន្ធុរក្ខា;
វិភូសិតក្កា សុរសុន្ទី ច, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុគន្ធនាណាធមុជាលកិណ្ឌំ, វនំវិចិត្តំ សុរនន្ទនំ;
មនោភិរាមំ សតតំ គតីនំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សម្បន្ននាណាសុចិអន្ធចាណ, សព្វញ្ញនា សាធុរសេន យុត្តា;

បឋេសុ គាមេ សុលភា មនុញ្ញា, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិរាជិតា អាសិ មហិ សមន្តា, វិចិត្តវណ្ណា កុសុមាសនស្ស;
រត្តិន្ទគោបេហិ អលង្កតាវ សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិសុទ្ធសទ្ធាធិគុណេហិ យុត្តា, សម្ពុទ្ធរាជំ អភិបត្តយន្តា;
ពហូហិ តត្ថេវ ជនា សមន្តា, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្រអារាមសុចោក្ខរញ្ញោ, វិចិត្រនាធាបទុមេហិ ធន្នា;
ភិសេហិ ឡីវ រសំ បរាយតិ, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្រនីលច្ឆននេនលង្កតា, មនុញ្ញរុក្ខា ឧភតោវកាសេ;
សមុគ្គតា សត្តសមូហភូតា, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្រនីលព្ភមិវាយតំ វនំ, សុវិន្ទលោកេ ឥវ នន្ទនំ វនំ;
សញ្ញាតុកំ សាធុសុគន្ធបុប្ផំ, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“សុភញ្ញសំ យោជនយោជនេសុ, សុភិត្តតាមា សុលភា មនុញ្ញា;
ជនាភិកិណ្ណា សុលភន្នចាធា, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“បហូតនាយូទករម្ពក្ខតា, និវាសិនំ សព្វសុខប្បធាតា;
វិសាលសាលា ច សភា ច ពហូ, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្តនាធាទុមសណ្ឋាមណ្ឌិតា, មនុញ្ញឧយ្យានសុចោក្ខរញ្ញោ;
សុមាបិតា សាធុសុគន្ធកន្ធា, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“វាតោ មុទ្ធសីតលសាធុរោ, នភា ច អញ្ញាវិគតា សមន្តា;
ធិសា ច សញ្ញាវិរោធយន្តិ, សមយោ មហារីរ អង្គីរសានំ។

“ប្រេ រដោនុគ្គមនត្ថមេវ, រត្តី បវស្សន្តិ ច មន្តវុដ្ឋិ;
នភេ ច សូរោ មុនុកោវ តាថោ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“មទប្បពាហា មទហត្ថិសង្ឃា, ករេណុសង្ឃេហិ សុកិឡយន្តិ;
ទិសា វិជារន្តិ ច គន្ធយន្តា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វនំ សុនីលំ អភិទស្សនីយំ, នីលព្ភកូជំ វេ វម្ពភូតំ;
វិលោកិតានំ អតិវិម្ពនីយំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិសុទ្ធមត្តំ គគនំ សុរម្មំ, មណិមយេហិ សមលង្គតាវ;
ទិសា ច សញ្ញា អតិរោចយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“គន្ធព្វិវិជ្ជាធរកិណ្ឌា ច, សុគិតិយន្តា មធុរស្សរេន;
ចរន្តិ តស្មី បវនេ សុរម្មេ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“កិលេសសង្ឃស្ស ភិតាសកេហិ, តបស្សិសង្ឃេហិ និសេវិតំ វនំ;
វិហារអារាមសមិទ្ធិភូតំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សមិទ្ធិនាធាដលិនោ វនន្តា, អនាកុលា និច្ចមនោភិរម្មា;
សមាធិបីតី អភិវឌ្ឍយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“និសេវិតំ នេកទិដេហិ និច្ចំ, កាមេន កាមំ សតតំ វសន្តា;
បុរេ បុរេ គាមវរា ច សន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វត្ថុន្នចានំ សយនាសនញ្ច, គន្ធព្វា មាលញ្ចា វិលេបនញ្ច;
តហី សមិទ្ធា ជនតា ពហូ ច, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“បុញ្ញិទ្ធិយា សព្វយសគ្គបត្តា, ជនា ច តស្មី សុខិតា សមិទ្ធា;

បហូតកោតាវិវិជាវសន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“នភេ ច អញ្ចា សុវិសុទ្ធវណ្ណា, ទិសា ច ចន្ទោ សុវិរាជិតោវ;
រត្តិញ្ចា វាតោ មុនុស័តលោ ច, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ចន្ទគ្គមេ សព្វជនា បហាជ្ជា, សកង្គុណោ ចិត្រកថាវនន្តា;
បិយេហិ សន្និ អភិមោទយន្តិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ចន្ទស្ស វសីហិ នកំវិរោចិ, មហិ ច សំសុទ្ធមនុញ្ញវណ្ណា;
ទិសា ច សញ្ញា បរិសុទ្ធវចា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ទូរេ ច ទិស្វា វរចន្តវសី, បុប្ផិសុ បុច្ឆានិ មហិតលស្មី;
សមន្តតោ គន្ធកុណត្ថិកានំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“ចន្ទស្ស វសីហិ វិលិម្បតាវ, មហិ សមន្តា កុសុមេនលង្គតា;
វិរោចិ សព្វង្គុសុមាលិនីវ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“កុចន្តិ ហត្ថិបិ មនេន មត្តា, វិចិត្តិបិញ្ញា ច ទិជា សមន្តា;
ករោន្តិ នាទំ បវនេ សុរម្មេ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“បចញ្ចា សព្វំ បដិបជ្ជនក្ខមំ, ឥទ្ធិញ្ចា វជ្ជំ សធនំ សកោតំ;
សព្វត្ថុតំ សព្វសុខប្បធានំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វនញ្ចា សព្វំ សុវិចិត្តរូបំ, សុមាបិតំ នន្ទនកាននំវ;
យតីន បីតី សតតំ ជនេតិ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“អលង្កតំ នេវបុរំវ រម្មំ, កបីលវត្ថុំ ឥតិ នាមធមយ្យំ;
កុលនគរំ ឥធសស្សិរិកំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“មនុញ្ញអដ្ឋាលវិចិត្តរូបំ, សុដុល្លបង្កើតហសណ្ណាមណ្ឌិតំ;
វិចិត្តបរិទាហិ បុរំ សុរម្មំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“វិចិត្តចាការញ្ច តោរណាញ្ច, សុភង្គណំ នេវនិវាសក្ខតំ;
មនុញ្ញវិចិ សុរលោកសង្ខតំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“អលង្កតា សាកិយរាជបុត្តា, វិរាជមាតា វរក្ខសនេហិ;
សុរិន្ទលោកេ វេ វេ នេវបុត្តា, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“សុទ្ធាធនោ មុនិវំ អភិទស្សនាយ, អមច្ចបុត្តេ ធនធា អបេសយិ;
ពលេន សង្ខិ មហតា មុនិន្ទ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“នេវាគតំ បស្សតិ នេវ វាចំ, សោកាភិក្ខុតំ នវីរសេដ្ឋំ;
តោសេតុមិច្ឆាមិ នរាជបត្តំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“តំទស្សនេនព្ភតប័តិរាសិ, ឧទិក្ខមាណំ ទ្វិបធានមិន្ទំ;
តោសេហិ តំ មុនិន្ទ គុណសេដ្ឋំ, សមយោ មហាវីរ អង្គីរសានំ។

“អាសាយ កស្សតេ ខេត្តំ, ពិជំ អាសាយ វប្បតិ;
អាសាយ វាលិជា យន្តិ, សមុទ្ធំ ធនហារកា;
យាយ អាសាយ តិជ្ជាមិ, សា មេ អាសា សមិជ្ឈតុ។

“នាតិសីតំ នាតិឧណ្ហំ, នាតិទុត្តិក្ខនាតកំ;
សទ្ធិលា ហរិតាភូមិ, វស កាលោ មហាមុនី”តិ។

អថ នំ សត្តា - “កី នុ ខោ, ឧទាយិ, គមនវណ្ណំ វណ្ណាសី”តិ អាហា។ “ភន្តេ,
តុម្ហាកំ បិតា សុទ្ធាធនមហារាជា ធម្មកាមោ, ករោច ញាតកានំ សង្កហ”ន្តិ

អាហា។ “សាធុ, ឧទាយិ, កវិស្សមិ ញាតិសង្គហំ, តេន ហិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អាហោចេហិ, គមិយវត្ថំ បូរេស្សន្តិ” តិ អាហា។ “សាធុ, ភន្តេ” តិ ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អាហោចេសិ។

សត្តា អង្គមគធាវាសីនំ កុលបុត្តានំ ធនហិ សហស្សេហិ, កបិលវត្ថុវាសីនំ
ធនហិ សហស្សេហិតិ សព្វេហាវ វីសតិយា ឡីណាសវភិក្ខុសហស្សេហិ
បរិវុតោ រាជគហា និក្ខមិត្វា ទិវសេ ទិវសេ យោជនំ យោជនំ គច្ឆន្តោ ធ្វើហិ
មាសេហិ កបិលវត្ថុបុរំ សម្មាបុណ្ហិ។ សាកិយាបិ អនុប្បត្តេយេវ ភគវតិ -
“អម្ពាភំ ញាតិសេដ្ឋំ បស្សិស្សមា” តិ ភគវតោ វសនជ្ជានំ វីមសមាធា
“និក្រោធសក្កស្សរាមោ រមណីយោ” តិ សល្លកេត្វា សព្វំ បដិជគ្គនវិធី កាវេត្វា
គន្ធបុប្ផហត្ថា បច្ចុគ្គមនំ ករោន្តា សព្វាលដ្ឋាវេហិ សមលដ្ឋតគត្តា
គន្ធបុប្ផចុណ្ណាទីហិ បូជយមាធា ភគវន្តំ បុរកេត្វា និក្រោធារាមមេវ អគម៌សុ។

តត្រ ភគវាវីសតិយា ឡីណាសវសហស្សេហិ បរិវុតោ បញ្ញត្តវេតុទ្វាសនេ
និសីទិ។ សាកិយា បន មាណជាតិកា មាណត្ថទ្វា, “សិទ្ធត្ថកុមារោ អម្ពេហិ
ធម្មាវតោ, អម្ពាភំ កនិដ្ឋោ ភាតា, បុត្តោ, ភាគិនេយ្យោ, នត្តា” តិ ចិន្តេត្វា
ធម្មាវធម្មាវេ រាជកុមារោ អាហំសុ - “តុម្ពេ វន្តថ, មយំ តុម្ពាភំ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ
និសីទិស្សមា” តិ។ តេស្វរំ និសិន្នេសុ ភគវា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឡីលោកេត្វា -
“ឥមេ ញាតកា អត្ថនោ មោយជីណ្ហាភាវេន ន មំ វន្តន្តិ, ន បនេតេ ជានន្តិ ‘ពុទ្ធោ
នាម កិធិសោ, ពុទ្ធពលំ នាម កិធិស’ ន្តិ វា, ‘ពុទ្ធោ នាម ឯធិសោ, ពុទ្ធពលំ នាម
ឯធិស’ ន្តិ វា, ហន្តាហំ អត្ថនោ ពុទ្ធពលំ ឥទ្ធិពលព្វា ធស្សេន្តោ ចាជិហារិយព្វា
ករេយ្យំ, អាគាសេ ធនសហស្សចក្កវាឡិវិត្ថតំ សព្វាវតនមយំ ចដ្ឋមំ មាបេត្វា
តត្ថ ចដ្ឋមន្តោ មហាជនស្ស អជ្ឈាសយំ ឡីលោកេត្វា ធម្មព្វា ធសេយ្យ” ន្តិ
ចិន្តេសិ។ តេន វុត្ថំ សង្កឹតិការកេហិ ភគវតោ បរិវិតក្កធស្សនត្ថំ -

៣.

“ន ហេតុ ជាជន្មិ សនេវមាណុសា, ពុទ្ធា អយំ កីធិសកោ នុត្តមេ;
ឥទ្ធិពលំ បញ្ញាពលញ្ច កីធិសំ, ពុទ្ធពលំ លោកហិតស្ស កីធិសំ។

៤.

“ន ហេតុ ជាជន្មិ សនេវមាណុសា, ពុទ្ធា អយំ ឯធិសកោ នុត្តមេ;
ឥទ្ធិពលំ បញ្ញាពលញ្ច ឯធិសំ, ពុទ្ធពលំ លោកហិតស្ស ឯធិសំ។

៥.

“ហន្តាហំ ធស្សយិស្សមិ, ពុទ្ធពលមនុត្តរំ;
ចម្ព៌មំ មាបយិស្សមិ, នកេ រតនមណ្ឌិត”ន្តិ។

តត្ថ ន ហេតុ ជាជន្មិតិ ន ហិ ឯតេ ជាជន្មិ។ ន-កាហេ បដិសេធគ្នា។ ហិ-
កាហេ ការណាត្ថ និចាតោ។ យស្មា បនេតេ មម ញាតិអាទយោ ទេវមនុស្ស
មយា ពុទ្ធពលេ ច ឥទ្ធិពលេ ច អនាវិកតេ ន ជាជន្មិ “ឯធិសោ ពុទ្ធា, ឯធិសំ
ឥទ្ធិពល”ន្តិ, តស្មា អហំ មម ពុទ្ធពលញ្ច ឥទ្ធិពលញ្ច ធស្សយ្យន្តិ អត្ថោ។
សនេវមាណុសាតិ ឯត្ថ ទេវាតិ ឧបបត្តិទេវា អធិប្បតោ។ សហ ទេវេហិតិ
សនេវា។ កេ តេ? មាណុសា, សនេវា ឯវ មាណុសា សនេវមាណុសា។ អថ វា ទេវាតិ
សម្មតិទេវា, សុទ្ធាទនោ រាជា អធិប្បតោ។ សហ ទេវេន រញ្ញា សុទ្ធាទនោតិ
សនេវា។ មាណុសាតិ ញាតិមាណុសា, សនេវា សសុទ្ធាទនា មាណុសា
សនេវមាណុសា សរាជាតោ វា ឯតេ មម ញាតិមាណុសា មម ពលំ នវីជាជន្មិតិ
អត្ថោ។ សេសនេវាបិ សង្កហំ កច្ឆន្តិយេវ។ សព្វេបិ ទេវា ទេវនជ្ជន “ទេវា”តិ
វុច្ឆន្តិ។ ទេវំនំ នាម ធាតុអត្ថោ កីឡាធិ។ អថ វា ទេវា ច មាណុសា ច ទេវមាណុសា,
សហ ទេវមាណុសេហិ សនេវមាណុសា។ កេ តេ? លោកាតិ វចនសេសោ ធម្មញ្ញោ។
ពុទ្ធាតិ ចតុសច្ឆធម្ម ពុទ្ធា អនុពុទ្ធាតិ ពុទ្ធា។ យថាហា -

“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
បហាតត្ថំ បហិនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធាស្មិ ព្រាហ្មណា” តិ។ (ម. និ. ២.៣៩៩;
សុ. និ. ៥៦៣);

ឥធម៌ បន កត្តការកេ ពុទ្ធសទ្ធសិទ្ធិ ទដ្ឋញ្ច។ អធិគតិវិសេសេហិ
នេវមនុស្សេហិ “សម្មាសម្ពុទ្ធា វត សោ ភគវា” តិ ឯវំ ពុទ្ធត្តា ញាតត្តា ពុទ្ធា។
ឥធម៌ កម្មការកេ ពុទ្ធសទ្ធសិទ្ធិ ទដ្ឋញ្ច។ ពុទ្ធមស្ស អត្ថិតិ វា ពុទ្ធា, ពុទ្ធវន្តោតិ
អត្តោ។ តំ សត្វំ សទ្ធសត្តានុសារេន វេទិតត្ថំ។ **កិធិសកោតិ** កិធិសោ
កិសិក្ខកោ កិសទិសោ កិវណ្ណោ កិសណ្ណោនោ ធីយោ វា វស្សោ វាតិ អត្តោ។

នុត្តមោតិ នរាជំ នវេសុ វា ឧត្តមោ បវរោ សេដ្ឋោតិ **នុត្តមោ។ ឥទ្ធិពលន្តិ**
ឯត្ថ ឥជ្ឈនំ ឥទ្ធិ និប្បត្តិអត្តន បដិលាភជ្ឈន ច ឥទ្ធិ។ អថ វា ឥជ្ឈន្តិ តាយ សត្តា
ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កសកតា ហោន្តិតិ ឥទ្ធិ។ សា បន ទសវិទា ហោតិ។ យថាហា -

“ឥទ្ធិយោតិ ទស ឥទ្ធិយោ។ កតមា ទស? អធិជ្ជាតិ ឥទ្ធិ, វិកុព្ពតិ ឥទ្ធិ,
មនោមយា ឥទ្ធិ, ញាណវិជ្ជាវា ឥទ្ធិ, សមាធិវិជ្ជាវា ឥទ្ធិ, អរិយា ឥទ្ធិ,
កម្មវិចារកជា ឥទ្ធិ, បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ, វិជ្ជាមយា ឥទ្ធិ, តត្ថ តត្ថ
សម្មាបយោគបច្ចយា ឥជ្ឈនជ្ឈន ឥទ្ធិ” តិ (បដិ. ម. ៣.១០)។

តាសំ ឥទំ នាទត្ថំ - បកតិយា ឯកោ ពហុកំ អាវុដ្ឋោតិ, សតំ វា សហស្សំ វា
អាវុដ្ឋិត្វា ញាណោន អធិជ្ជាតិ “ពហុកោ ហោមី” តិ (បដិ. ម. ៣.១០) ឯវំ វិភជិត្វា
ទស្សិតា ឥទ្ធិ អធិជ្ជានវសេន និប្បន្តត្តា **អធិជ្ជាតិ ឥទ្ធិ** នាម។ តស្សយមត្តោ -
អភិញ្ញាចាទកំ ចតុត្ថជ្ឈនំ សមាបដ្ឋិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ សចេសតំ ឥច្ឆតិ “សតំ
ហោមិ, សតំ ហោមី” តិ កាមាវចរបរិកម្មចិត្តេហិ បរិកម្មំ កត្វា បុន

អភិញ្ញាចាទកំណាមំ សមាបដ្ឋិតា តតោ វុជ្ជាយ បុន អាវដ្ឋិតា អធិដ្ឋាតិ,
អធិដ្ឋានចិត្តន សហោវ សតំ ហោតិ។ សហស្សាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ ចាទកជ្ឈានចិត្តំ និមិត្តារម្មណំ បរិកម្មចិត្តានិ សតារម្មណានិ វា
សហស្សាទិសុ អញ្ញាតារម្មណានិ វា, តានិ ច ខោ វណ្ណាវសេន, នោ
បណ្ណាតិវសេន។ អធិដ្ឋានចិត្តម្យិ សតារម្មណាមេវ, តំ បន អប្បនាចិត្តំ វិយ
កោត្រភុអនន្តរមេវ ឧប្បជ្ជតិ រូបាវចរចតុត្ថយានិកំ។ សោ បន បកតិវណ្ណំ
វិជហិតា កុមារវណ្ណំ វា ទស្សេតិ នាគវណ្ណំ វា ទស្សេតិ។ សុបណ្ណាវណ្ណំ វា... បេ....
វិវិធម្យិ សេនាព្យាបំ វា ទស្សេតិ តិ (បដិ. ម. ៣.១៣) ឯវំ អាគតា ឥទ្ធិ
បកតិវណ្ណាវិជហនិការវសេន បវត្តត្តា វិកុព្ពនិទ្ធិ នាម។

“ឥធនិក្ខុ ឥមម្ហា កាយា អញ្ញំ កាយំ អភិនិម្មនាតិ រូបី មនោមយំ
សព្វុដ្ឋបទ្ធី អហ្មិនិទ្ធិយ” ត្ថិ (បដិ. ម. ៣.១៤) ឥមិនា នយេន អាគតា ឥទ្ធិ
សរីរស្សេវ អព្ពន្ធរ អញ្ញាស្ស មនោមយស្ស សរីរស្ស និប្ពត្តិវសេន បវត្តត្តា
មនោមយិទ្ធិ នាម។

ព្រាណុប្បត្តិតោ បុព្វេ វា បច្ឆា វា តទ្ធិណោ វា តេន អត្តកាវេន
បដិលភិតត្ថអរហត្តព្រាណានុកាវេន និព្ពត្តោ វិសេសោ ព្រាណាវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ
នាម។ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស ច អាយស្មតោ សំកិច្ចស្ស ច ព្រាណាវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ,
តេសំ វត្ថុ ចេត្ត កថេតត្ថំ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២២៦)។

សមាធិតោ បុព្វេ វា បច្ឆា វា តទ្ធិណោ វា សមថានុកាវេន និព្ពត្តោ វិសេសោ
សមាធិវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ នាម។ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស សមាធិវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ (ឧទា.
៣៤), អាយស្មតោ សញ្ញាវស្ស សមាធិវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ (ម. និ. ១.៥០៧), អាយស្មតោ
ខាណុកោណ្ឌាញ្ញស្ស សមាធិវិជ្ជារោ ឥទ្ធិ (ធម. ប. អដ្ឋ.

១. ខាណ្ឌកោណ្ឌាញត្រូវវត្ត, ឧត្តរាយ ឧទាសិកាយ សមាធិវិជ្ជារា ឥន្ទ្រ (ឆ. ប. អដ្ឋ. ២. ឧត្តរឧទាសិការវត្ត; អ. និ. អដ្ឋ. ១. ១. ២៦២), សាមាវតិយា ឧទាសិកាយ សមាធិវិជ្ជារា ឥន្ទ្រតិ (ឆ. ប. អដ្ឋ. ១. សាមាវតិវត្ត; អ. និ. អដ្ឋ. ១. ១. ២៦០-២៦១) តេសំ វត្តនេត្ត កថេតញ្ញានិ, គន្ធិវត្តារនោសបរិហារត្ថំ បន មយា នវិត្តារិតានិ។

កតមា អរិយា ឥន្ទ្រ? ឥន្ទ្រ ភិក្ខុ សចេ អាកម្ពតិ “បដិក្កលេ អប្បដិក្កលសញ្ញា វិហរេយ្យ”ន្តិ អប្បដិក្កលសញ្ញា តត្ថ វិហរតិ, សចេ អាកម្ពតិ “អប្បដិក្កលេ បដិក្កលសញ្ញា វិហរេយ្យ”ន្តិ បដិក្កលសញ្ញា តត្ថ វិហរតិ... បេ... ឧបេក្កកោ តត្ថ វិហរតិ សតោ សម្មជាតោតិ (បដិ. ម. ៣. ១៧)។ អយញ្ញា ចេតោវសិប្បត្តានំ អរិយានំយេវ សម្ពុតោ អរិយា ឥន្ទ្រ នាម។

កតមា កម្មវិចាកជា ឥន្ទ្រ? សព្វេសំ បក្ខិនំ សព្វេសំ នេវានំ បឋមកប្បិកានំ មនុស្សានំ ឯកទ្វានញ្ញា វិនិចាតិកានំ វេហាសគមនាទិកា កម្មវិចាកជា ឥន្ទ្រ នាម។ កតមា បុញ្ញវតោ ឥន្ទ្រ? រាជា ចក្កវត្ថី វេហាសំ គប្បតិ សន្និ ចតុវគ្គិនិយា សេនាយ។ ជជិលកស្ស គហបតិស្ស អសីតិហត្ថោ សុវណ្ណបព្ពតោ និព្ពត្តិ។ អយំ បុញ្ញវតោ ឥន្ទ្រ នាម។ ឃោសកស្ស គហបតិនោ (ឆ. ប. អដ្ឋ. ១. កុម្មឃោសកសេដ្ឋីវត្ត) សត្តសុ ហំនេសុ មារណាត្ថាយ ឧបក្កមេ កតេបិ អរោគភារោ បុញ្ញវតោ ឥន្ទ្រ។ មេណ្ឌកសេដ្ឋីស្ស (ឆ. ប. អដ្ឋ. ២. មេណ្ឌកសេដ្ឋីវត្ត) អដ្ឋករិសមត្ថេ បទេសេ សត្តរតនមយានំ មេណ្ឌកានំ ចាតុភារោ បុញ្ញវតោ ឥន្ទ្រ។

កតមា វិជ្ជាមយា ឥន្ទ្រ? វិជ្ជាជរាវិជ្ជំ បរិជឃ្មិត្វា វេហាសំ គប្បន្តិ, អាកាសេ អន្តលិកេ ហត្ថិម្បិ ឧស្សេន្តិ... បេ... វិវិជម្បិ សេនាព្យហំ ឧស្សេន្តិតិ (បដិ. ម. ៣. ១៨)។ អាទិនយប្បវត្តា វិជ្ជាមយា ឥន្ទ្រ នាម។ តំ តំ កម្ពំ កត្វា និព្ពត្តោ វិសេសោ ‘សម្មាបយោគបច្ចយា ឥន្ទ្រនន្ទន ឥន្ទ្រ’តិ អយំ តត្ថ តត្ថ

សម្បជយោគបច្ចយា ឥដ្ឋនដ្ឋន ឥទ្ធិ នាម។ ឥមិស្សា ទសវិជាយ ឥទ្ធិយា ពលំ
ឥទ្ធិពលំ នាម, ឥទំ មយ្ហំ ឥទ្ធិពលំ ន ជានន្តិតិ អត្ថោ (វិសុទ្ធិ. ២.៣៧៥ អាទយោ)។

បញ្ញាពលន្តិ សព្វលោកិយលោកុត្តរគុណាវិសេសនាយកំ
អរហត្តមគ្គបញ្ញាពលំ អធិប្បតំ, តម្បី ឯតេ ន ជានន្តិ។ កេចិ “ធន្នំ
អសាធារណាញាណានមេតំ អធិវចនំ បញ្ញាពល”ន្តិ វនន្តិ។ ពុទ្ធពលន្តិ ឯតុ
ពុទ្ធពលំ នាម ពុទ្ធានុភារោ, ទសពលញាណានិ វា។ តត្ថ ទសពលញាណានិ
នាម ឋានាដ្ឋានញាណំ, អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នកម្មវិចាកជាននញាណំ,
សព្វត្ថកាមិនិបដិបទាញាណំ, អនេកធាតុនាធាតុលោកជាននញាណំ,
នាធាធិមុត្តិកញាណំ, អាសយានុសយញាណំ,
ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ សំកិលេសវេទានវុដ្ឋានេសុ
យថាភូតញាណំ, បុព្វេនិវាសានុស្សតិញាណំ, ចុត្វបចាតញាណំ,
អាសវក្ខយញាណាន្តិ ឥមានិ ទស។ ឥមេសំ ទសន្នំ ញាណានំ អធិវចនំ
ពុទ្ធពលន្តិ។ ឯទិសន្តិ ឡឺទិសំ, អយមេវ វា ចាថោ។

ហន្នាតិ វវស្សគ្គត្ថេ និចាតោ។ អហន្និ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
យស្មា បនេតេ មម ញាតកា ពុទ្ធពលំ វា ពុទ្ធកុណោ វា ន ជានន្តិ, កេវលំ អត្តនោ
មោយដិណ្ឌាការំ និស្សយ មានវសេន សព្វលោកដេដ្ឋសេដ្ឋំ មំ ន វនន្តិ។ តស្មា
តេសំ មានកេតុ អត្ថិ, តំ ភក្ខិទ្វា វននត្ថំ ពុទ្ធពលំ ទស្សេយ្យន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
ទស្សយិស្សមីតិ ទស្សេយ្យំ។ “ទស្សេយ្យមី”តិ ច ចាថោ, សោយេវត្ថោ។
ពុទ្ធពលន្តិ ពុទ្ធានុភារំ, ពុទ្ធសញាណាវិសេសំ វា។ អនុត្តរន្តិ និរុត្តរំ។ ចង្គមន្តិ
ចង្គមិតត្ថជ្ជានំ វុច្ចតិ។ មាបយិស្សមីតិ មាបេយ្យំ។ “ចង្គមនំ មាបេយ្យមី”តិ ច
ចាថោ, សោយេវត្ថោ។ នកេតិ អាកាសេ។ សព្វាតនមណ្ឌិតន្តិ សព្វេហិ
រតិជននដ្ឋន រតនេហិ មុត្តា-មណី-វេជ្ជរិយ-សម្ពុ-សិលា-បវាឡ-រជត-សុវណ្ណា-

មសាវគល្ល-លោហិតឆ្កែហិ ធនហិ ធនហិ មណ្ឌិតោ អលង្កិតោ
សព្វវតនមណ្ឌិតោ, តំ សព្វវតនមណ្ឌិតំ។ “នគេ វតនមណ្ឌិត”ន្តិ បឋន្តិ កេចិ។

អថេវំ ភគវតា ចិន្តិតមត្តេ ធនសសហស្សចក្កវាឡវាសិនោ ភុម្មាធមោ ទេវា
បមុទិតហធមោ សាធុការមទំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តេហិ សង្គតិការកេហិ -

៦.

“ភុម្មា មហារាជិកា តាវតីសា, យាមា ច ទេវា តុសិតា ច និម្មិតា;
បរនិម្មិតា យេបិ ច ព្រហ្មកាយិកា, អានន្តិតា វិបុលមកំសុ ឃោស”ន្តិ។
-

អាទិតាថាយោ វេបិតាតិ វេទិតញ្ច។

តត្ថ ភុម្មាតិ ភុម្មជ្ជា, ចាសាណាបព្ភតវនុក្ខាជីសុ វិតា។ មហារាជិកាតិ
មហារាជបក្ខិកា។ ភុម្មជ្ជានំ ទេវតានំ សទ្ធិំ សុត្វា អាកាសជ្ជកទេវតា, តតោ
អព្ភវលាហកា ទេវតា, តតោ ឧល្លាវលាហកា ទេវតា, តតោ សីតវលាហកា
ទេវតា, តតោ វស្សវលាហកា ទេវតា, តតោ វាតវលាហកា ទេវតា, តតោ
ចត្តារោ មហារាជានោ, តតោ តាវតីសា, តតោ យាមា, តតោ តុសិតា, តតោ
និម្មានតី, តតោ បរនិម្មិតវសវត្ថី, តតោ ព្រហ្មកាយិកា, តតោ
ព្រហ្មបុរោហិតា, តតោ មហាព្រហ្មានោ, តតោ បរិត្តាភា, តតោ
អប្បមាណាភា, តតោ អាកស្សរា, តតោ បរិត្តសុភា, តតោ អប្បមាណាសុភា,
តតោ សុភកិណ្ឌា, តតោ វេហប្បលា, តតោ អវិហា, តតោ អតប្បា, តតោ
សុទស្សា, តតោ សុទស្សី, តតោ អកនិជ្ជា ទេវតា សទ្ធិំ សុត្វា មហាន្តំ សទ្ធិំ
អកំសុ។ អសញ្ញានោ ច អរូទាវចរសត្តេ ច វេបេត្វា សោតាយតនបវត្តិជ្ជានេ
សព្វេ ទេវមនុស្សនាគាធមោ បីតិវសំ ភតហធមោ ឧក្កជ្ជិសទ្ធិមកំសូតិ អត្ថោ។

អាណិត្តិតាតិ បមុទិតហធម្មា, សញ្ញាតបីតិសោមនស្សា ហុត្វាតិ អត្តោ។
វិបុលន្តិ បុប្ផលំ។

អថ សត្តា ចិន្តិតសមនន្តរមេវ ឌីនាតកសិណាសមាបត្តិ សមាបន្តិត្វា -
“ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អាលោកោ ហោត្វ” តិ អធិដ្ឋាសិ។ តេន
អធិដ្ឋានចិត្តេន សហោវ អាលោកោ អហោសិ បថវិតោ បដ្ឋាយ យាវ
អកនិជ្ជកវនា។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“ឌីកាសិតា ច បថវី សនេវកា, បុច្ឆ ច លោកន្តិកា អសំវុតា;
តមោ ច តិញ្ចាវិហតោ តនា អហុ, ធិស្វាន អន្លេរកំ ចាជិហីរ” ត្ថិ។

តត្ថ ឌីកាសិតាតិ បកាសិតា។ បថវីតិ ឯត្ថាយំ បថវី ចតុត្ថិជា -
កក្កុឡបថវី, សសម្ពារបថវី, និមិត្តបថវី, សម្មតិបថវីតិ។ តាសុ “កតមា
ចាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ? យំ អជ្ឈត្ថំ បច្ឆត្ថំ កក្កុឡំ ខរិតត” ត្ថិ អាធិសុ
(វិភ. ១៧៣) វុត្ថា អយំ កក្កុឡបថវី នាម។ “យោ បន ភិក្ខុ បថវី ខណោយ្យ វា
ខណាបេយ្យ វា” តិ អាធិសុ (ចាចិ. ៨៥) វុត្ថា សសម្ពារបថវី, យេ ច កេសាធម្មោ
វីសតិ កោដ្ឋាសា, អយោលោហាធម្មោ ច ពាហិរា; សាមិ វណ្ណាធិហិ សម្ពារេហិ
សន្ធិ បថវីតិ សសម្ពារបថវី នាម។ “បថវីកសិណាមេកោ សញ្ញានាតី” តិ អាធិសុ
(ធិ. និ. ៣.៣៦០) និមិត្តបថវី “អារម្មណបថវី” តិ បិ វុច្ឆតិ។
បថវីកសិណាយានលាភី ទេវលោកេ និព្វត្តោ អាគមនវសេន “បថវីទេវោ” តិ
នាមំ លភតិ។ វុត្ថញ្ចេតំ - “អាចោ ច ទេវា បថវី” តិ អាធិសុ (ធិ. និ. ២.៣៤០) អយំ
សម្មតិបថវី, បញ្ញត្តិបថវី នាមាតិ វេទិតញ្ញា។ ឥធម បន សសម្ពារបថវី អធិប្បតា
(ម. និ. អដ្ឋ. ១.២ បថវីវារវណ្ណនា)។

សន្ទេរកាតិ សន្ទេរលោកា។ “សន្ទេរតា”តិបិ ចាថេ អត្ថិ ចេ សុន្ទរតំ,
 សន្ទេរកោ មនុស្សលោកោ ឌីភាសិតោតិ អត្ថោ។ បុព្វតិ ពហូ។ លោកន្ត្រីកាតិ
 អសុរកាយនរកានមេតំ អធិវចនំ, តា បន តិណ្ណំ ចក្កវាឡានំ អន្តរា ឯកា
 លោកន្ត្រីកា ហោតិ, តិណ្ណំ សកជចក្កានំ អញ្ញមញ្ញំ អាហាច្ច បិតានំ មជ្ឈេ
 ឌីកាសោ វិយ ឯកេកោ លោកន្ត្រីកនិរយោ, បរិមាណោតោ
 អជ្ឈយោជនសហស្សោ ហោតិ។ អសំរុតាតិ ហេដ្ឋា អប្បតិដ្ឋា។ តមោ ចាតិ
 អន្ធការោ។ តិញ្ចោតិ ពហាលោ យនោ។ ចន្ទិមស្វរិយាលោកាការតោ
 និច្ចន្ធការោ ហោតិ។ វិហតោតិ វិទូស្មោ។ តទាតិ យទា បន ភគវា សត្តេសុ
 ការញ្ញតំ បដិច្ច ចាជិហារិយ ករណត្ថំ អាលោកំ ជិរ, តទា សោ តមោ តិញ្ចោ
 លោកន្ត្រីកាសុ បិតោ, វិហតោ វិទូស្មោ អហោសីតិ អត្ថោ។

អច្ឆេរកន្តិ អច្ឆរាបហរណាយោគ្គំ, វិម្ពយវសេន អដ្ឋលីហិ បហរណាយោគ្គន្តិ
 អត្ថោ។ ចាជិហារិ បដិបក្ខហរណោតោ ចាជិហារំ។ បដិហារតិ សត្តានំ
 ទិដ្ឋិមាធនោបគតានិ ចិត្តានិ វា ចាជិហារំ, អប្បសន្នានំ សត្តានំ បសាទំ
 បដិហារតិ វា ចាជិហារំ។ “ចាជិហារ”ន្តិបិ ចាថេ, សោយេវត្ថោ។ ឯត្ថ
 អាលោកិវិធានវិសេសស្សេតំ អធិវចនំ។ ទិស្វាន អច្ឆេរកំ ចាជិហារិ ឯត្ថ ទេវា
 ច មនុស្សា ច លោកន្ត្រីកាសុ និព្ពត្តសត្តាបិ ច តំ ភគវតោ ចាជិហារិយំ ទិស្វា
 បរមប្បីតិសោមនស្សំ អគម៌សូតិ ឥទំ វចនំ អាហារិក្ខា អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ, ឥតរថា ន
 បុព្វេន វា បរំ, ន បរេន វា បុព្វំ យុដ្ឋតិ។

ឥទានិ ន កេវលំ មនុស្សលោកេសុយេវ អាលោកោ អត្ថិ, សព្ពត្ត តិវិជេបិ
 សម្ពារសត្តោកាសសម្ពារេត លោកេ អាលោកោយេវាតិ ទស្សនត្ថំ -

៨.

“សន្ទេរកន្ត្រីមនុស្សរក្ខតេ,

អាភា ឧឡារាវីបុលា អជាយថ;
ឥមស្មី លោកេ បរស្មី ញោកយស្មី,
អធា ច ឧទ្ធី តិរិយញ្ចាវិត្តត"ន្តិ។ - អយំ គាថា វុត្តា;

តត្ថ ទេវាតិ សម្មតិទេវា ឧបបត្តិទេវាវិសុទ្ធិទេវាតិ សព្វេបិ ទេវា ឥធន
សង្កហិតា។ ទេវា ច គន្ធា ច មនុស្សា ច វក្ខសា ច ទេវគន្ធាមនុស្សវក្ខសា។
សហ ទេវគន្ធាមនុស្សវក្ខសេហិតិ សទេវគន្ធាមនុស្សវក្ខសោ។ កោ បន
សោ? លោកោ, តស្មី សទេវគន្ធាមនុស្សវក្ខសេ លោកោ។ អាភាតិ អាលោកោ។
ឧឡារាតិ ឯត្ថាយំ ឧឡារ-សទ្ធា មគ្គសេដ្ឋីវិបុលាធិសុ ធិស្សតិ។ តថា ហេស
“ឧឡារាធិ ខាធិនិយកោធិនិយាធិ ខាធិន្តិ ភុញ្ញន្តិ”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៦៦) មគ្គ
ធិស្សតិ។ “ឧឡារាយ ខោ បន ភវំ វុត្ថាយនោ បសំសាយ សមណំ កោតមំ
បសំសតី”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.២៨៨) សេដ្ឋេ។ “អតិក្កម្ម ទេវានំ ទេវានុការំ
អប្បមាលោក ឧឡារោ ឱភាសោ”តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.៣២; ម. និ. ៣.២០១) វិបុលេ។
ស្វាយំ ឥធន សេដ្ឋេ ទដ្ឋញ្ចា (ធិ. និ. អដ្ឋ. ៣.១៤២; វិ. វ. អដ្ឋ. ១)។ វិបុលាតិ
អប្បមាលោក។ អជាយថាតិ ឧប្បន្និ ឧទបាធិ បរត្តិត្ត។ ឥមស្មី លោកេ
បរស្មីញ្ចាតិ ឥមស្មី មនុស្សលោកេ ច បរស្មី ទេវលោកេ ចាតិ អត្ថោ។
ឧភយស្មីន្តិ តទុភយស្មី, អដ្ឋត្តហិតាធិសុ វិយ ទដ្ឋញ្ចំ។ អធា ចាតិ
អវិចិអាធិសុ និរយេសុ។ ឧទ្ធី ភវក្កតោបិ ឧទ្ធី អដជាកាសេបិ។ តិរិយញ្ចាតិ
តិរិយតោបិ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ។ វិត្តតន្តិវិសដំ។ អន្ធការំ វិធមិត្វា
វុត្តប្បការំ លោកញ្ចា បទេសញ្ចា អដ្ឋេត្តវិត្វា អាភា បរត្តិត្តាតិ អត្ថោ។ អថ វា
តិរិយញ្ចាវិត្តតន្តិ តិរិយតោវិត្តតំ មហន្តំ, អប្បមាលំ បទេសំ អាភា ជវិត្វា
អដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។

អថ ភគវា ធនសហស្សបក្កវាឡេសុ អាលោកជរណំ កត្វា
អភិញ្ញាចាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ អាវដ្ឋិត្វា
អធិជ្ឈានចិត្តេន អាកាសមព្ភុគ្គន្ធា តេសំ ញាតិនំ សីសេសុ ចាទបំសុំ
ឌីកិរមាណោរិយ មហតិយា ទេវមនុស្សបរិសាយ មជ្ឈេយមកថាដិហារិយំ
នស្សេតិ។ តំ បន ចាឡិតោ ឯវំ វេទិតព្ពំ (បដិ. ម. ១.១១៦) -

“កតមំ តថាភគស្ស យមកថាដិហីវេ ញាណំ? ឥធិ តថាភតោ
យមកថាដិហីវំ ករោតិ អសាធារណំ សាវកេហិ ឧបរិមកាយតោ
អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។
ហេដ្ឋិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, ឧបរិមកាយតោ ឧទកធារា
បវត្តតិ...បេ... បុរត្ថិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, បដ្ឋិមកាយតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ។ បដ្ឋិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ,
បុរត្ថិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ...បេ... ទក្ខិណាអក្ខិតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ
បវត្តតិ, វាមអក្ខិតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ វាមអក្ខិតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ
បវត្តតិ, ទក្ខិណាអក្ខិតោ ឧទកធារា បវត្តតិ...បេ...
ទក្ខិណាកណ្តាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, វាមកណ្តាសោតតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ។ វាមកណ្តាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ,
ទក្ខិណាកណ្តាសោតតោ ឧទកធារា បវត្តតិ...បេ...
ទក្ខិណាឆាសិកាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, វាមឆាសិកាសោតតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ។ វាមឆាសិកាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ,
ទក្ខិណាឆាសិកាសោតតោ ឧទកធារា បវត្តតិ...បេ...
ទក្ខិណាអំសក្ខុដតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, វាមអំសក្ខុដតោ ឧទកធារា
បវត្តតិ។ វាមអំសក្ខុដតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, ទក្ខិណាអំសក្ខុដតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ...បេ... ទក្ខិណាហត្ថតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ,

វាមហាត្ថតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ។ វាមហាត្ថតោ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ,
ធឹក្ខណាហត្ថតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ...បេ... ធឹក្ខណាបស្សតោ អគ្គិក្ខន្ធា
បវត្ថតិ, វាមបស្សតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ។ វាមបស្សតោ អគ្គិក្ខន្ធា
បវត្ថតិ, ធឹក្ខណាបស្សតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ...បេ... ធឹក្ខណាចាទតោ
អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ, វាមចាទតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ។ វាមចាទតោ
អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ, ធឹក្ខណាចាទតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ...បេ...
អង្គុលង្គុលេហិ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ, អង្គុលន្តរិកាហិ ឧទកធារា បវត្ថតិ។
អង្គុលន្តរិកាហិ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ, អង្គុលង្គុលេហិ ឧទកធារា
បវត្ថតិ...បេ... ឯកេកលោមតោ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ, ឯកេកលោមតោ
ឧទកធារា បវត្ថតិ។ លោមក្ខបតោ លោមក្ខបតោ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្ថតិ,
លោមក្ខបតោ លោមក្ខបតោ ឧទកធារា បវត្ថតិ - ធួន្នំ វណ្ណានំ នីលានំ
បីតកានំ លោហិតកានំ ឌីនាតានំ មណ្ឌិជ្ជានំ បកស្សរានំ។

“ភគវា ចង្គមតិ, និម្មិតោ តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។
ភគវា តិជ្ជតិ, និម្មិតោ ចង្គមតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ ភគវា
និសីទតិ, និម្មិតោ ចង្គមតិ វា តិជ្ជតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ ភគវា សេយ្យំ
កប្បេតិ, និម្មិតោ ចង្គមតិ វា តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា។ និម្មិតោ ចង្គមតិ,
ភគវា តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ តិជ្ជតិ, ភគវា
ចង្គមតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ និសីទតិ, ភគវា
ចង្គមតិ វា តិជ្ជតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ភគវា
ចង្គមតិ វា តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា, វេទំ តថាគតស្ស យមកថាជិហីវេ
ញាណាន្តិ វេទិតព្ពំ”។

តស៊ូ បន ភក្ត្រតោ តេជោកសិណសមាបត្តិវសេន ឧបរិមកាយតោ
អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ។ អាចោកសិណសមាបត្តិវសេន ហេដ្ឋិមកាយតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ បុន ឧទកធារាយ បវត្តជ្ជានតោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ,
អគ្គិក្ខន្ធស្ស បវត្តជ្ជានតោ ឧទកធារា បវត្តតិ ទស្សេតុំ, “ហេដ្ឋិមកាយតោ
អគ្គិក្ខន្ធវោ បវត្តតិ, ឧបរិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ” តិ វុត្តន្តិ វេទិតញ្ច។
ឯសេវ នយោ សេសបទេសុបិ។ អគ្គិក្ខន្ធវោ បនេត្ត ឧទកធារាយ អសម្មិស្សោវ
អហោសិ។ តថា ឧទកធារា អគ្គិក្ខន្ធវោ។ រស្មីសុ បន ទុតិយា ទុតិយា រស្មី
បុរិមាយ បុរិមាយ យមកាវិយ ឯកក្ខណោ បវត្តតិ។ ទ្វិន្ទញ្ច ចិត្តានំ
ឯកក្ខណោ បវត្តិ នាម នត្តិ, ពុទ្ធានំ បន ភវត្តបរិវាសស្ស លហុកតាយ
បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ឌាវសិតាយ ឯតា រស្មីយោ ឯកក្ខណោវិយ បវត្តន្តិ, តស៊ូ
បន រស្មីយា អាវជ្ជនបរិកម្មាធិដ្ឋានានិ វិសុយេវ។ នីលរស្មីអត្ថាយ ហិ ភក្តវា
នីលកសិណំ សមាបជ្ជតិ។ បីតរស្មីអាទិនំ អត្ថាយ បីតកសិណាទិនិ
សមាបជ្ជតិ។

ឯវំ ភក្ត្រតោ យមកថាជិហិរេ កយិរមាទេ សកលស្សបិ
ទសសហស្សចក្កវាឡស្ស អលង្ការករណាកាលោវិយ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៩.

“សត្តត្ថមោ អនធិវេរេវិនាយកោ, សត្តា អហូ ទេវមនុស្សបូជិតោ;
មហានុភារោ សតបុញ្ញលក្ខណោ, ទស្សេសិ អច្ឆេតំ ចាជិហិរេ” ត្ថិ។

តត្ថ សត្តត្ថមោតិ អត្ថនោ សីលាទីហិ គុណោហិ សព្ពេសុ សត្ថេសុ ឧត្តមោ
បវរោ សេដ្ឋោតិ សត្តត្ថមោ, សត្តានំ វា ឧត្តមោ សត្តត្ថមោ។ សត្តន្តិ ហិ
ញ្ញាណស្ស នាមំ, តេន ទសពលចតុវេសារជ្ជនអសាធារណញ្ញាណសដ្ឋិតេន
សត្តេន សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ សត្តត្ថមោ, សមាធាធិករណាវសេន សត្តោ ឧត្តមោតិ

វា សត្តត្ថមោ។ យទិ ឯវំ “ឧត្តមសត្តោ” តិ វត្ថុពុំ ឧត្តម-សទ្ធស្ស
បុព្វនិចាតចាបតោ។ ន បនេស ភេនោ អនិយមតោ ពហុលវចនតោ ច
នុត្តមបុរិសុត្តមនវវរាទិ-សទ្ធាវិយ ទដ្ឋព្រោ។ អថ វា សត្តំ ឧត្តមំ យស្ស សោ
សត្តត្ថមោ, ឥធាបិ ច ឧត្តម-សទ្ធស្ស បុព្វនិចាតោ ភវតិ។ ឧត្តមសត្តោតិ
វិសេសនស្ស បុព្វនិចាតចាបតោ “ចិត្តក្ខ បទ្ខក្ខ” តិ ឯត្ថ វិយាតិ នាយំ នោសោ។
ឧភយវិសេសនតោ វា អាហិតគ្គិអាទិចាហោវិយ ទដ្ឋព្រោ។ វិនាយកោតិ ពហូហិ
វិនយន្ធចាយេហិ សត្តោ វិនេតិ ទមេតីតិ វិនាយកោ។ សត្តោតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកត្ថេហិ យថាវហំ សត្តោ អនុសាសតីតិ សត្តោ។ អហូតិ
អហោសិ។ ទេវមនុស្សបូជិតោតិ ទិព្វេហិ បញ្ចកាមគុណេហិ ទិព្វន្តិ ក៏ឡើង្គីតិ
ទេវា។ មនុស្ស ឧស្សន្តត្តា មនុស្សា, ទេវា ច មនុស្សា ច ទេវមនុស្សា,
ទេវមនុស្សេហិ បូជិតោ ទេវមនុស្សបូជិតោ។ បុច្ឆាទិបូជាយ ច បច្ឆយបូជាយ ច
បូជិតោ, អបចិតោតិ អត្តោ។ កស្មា បន ទេវមនុស្សានមេវ គហណំ កតំ, ននុ
ភគវា តិវច្ឆានគតេហិបិ

អារវាឡកាឡាបលាលធនចាលចាលិលេយ្យកនាកាទីហិ
សាតាគិរាឡវកហេមវតស្វចិលោមខរលោមយក្ខាទីហិ វិនិចាតគតេហិបិ
បូជិតោយេវាតិ? សច្ចមេវេតំ, ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន សព្វបុគ្គលបរិច្ឆេទវសេន
ចេតំ វុត្ថន្តិ វេទិតព្ធី។ មហានុភាវោតិ មហាតា ពុទ្ធានុភាវេន សមមន្នាគតោ។
សតបុញ្ញលក្ខណោតិ អនន្តេសុ ចក្កវាឡេសុ សព្វេ សត្តា ឯកេកំ បុញ្ញកម្មំ
សតក្ខត្តំ ករេយ្យំ ឯត្ថកេហិ ជនេហិ កតកម្មំ ពោធិសត្តោ សយមេវ ឯកកោ
សតគុណំ កត្វា និព្វត្តោ។ តស្មា “សតបុញ្ញលក្ខណោ” តិ វុច្ឆតិ។ កេចិ បន
“សតេន សតេន បុញ្ញកម្មេន និព្វត្តឯកកលក្ខណោ” តិ វុទ្ធិន្តិ។ “ឯវំ សន្តេ យោ
កោចិ ពុទ្ធាភវេយ្យ” តិ តំ អដ្ឋកថាសុ បដិក្ខិត្តំ។ ទស្សេសីតិ សព្វេសំ
ទេវមនុស្សានំ អតិវិម្ពយករំ យមកថាជិហារិយំ ទស្សេសិ។

អថ សត្តា អាកាសេ ចាជិហារិយំ កត្វា មហាជនស្ស ចិត្តាចារំ
ឌីលោកេត្វា តស្ស អជ្ឈាសយានុកូលំ ធម្មកថំ ចង្គមន្តោ កថេតុកាមោ
អាកាសេ ធនសហស្សបក្កវាឡិវិត្តតំ សព្វាតនមយំ រតនចង្គមំ មាបេសិ។
តេន វុត្តំ -

១០.

“សោ យាចិតោ ទេវវរេន ចក្កមា, អត្ថំ សមេក្ខិត្វា តទា នវុត្តមោ;
ចង្គមំ មាបយំ លោកនាយកោ, សុនិដ្ឋិតំ សព្វាតននិម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ សោតិ សោ សត្តា។ យាចិតោតិ បឋមមេវ អជ្ឈមេ សត្តាហោ
ធម្មទេសនាយ យាចិតោតិ អត្តោ។ ទេវវរេនាតិ សហម្បតិព្រហ្មណា។ ចក្កមាតិ
ឯត្ថ ចក្កតីតិ ចក្ក, សមវិសមំ វិការយតីតិ អត្តោ។ តំ បន ចក្ក ធុរិដំ -
ញ្ញាណចក្ក, មំសចក្កតិ។ តត្ថ ញ្ញាណចក្ក បញ្ជៅដំ - ពុទ្ធចក្ក, ធម្មចក្ក,
សមន្តចក្ក, ទិព្វចក្ក, បញ្ញាចក្កតិ។ តេសុ ពុទ្ធចក្ក នាម
អាសយានុសយញ្ញាណញ្ជៅ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណញ្ជៅ, យំ “ពុទ្ធចក្កនា
លោកំ វោលោកេន្តោ”តិ (ធិ. និ. ២.៦៩; ម. និ. ១.២៨៣; ២.៣៣៩; សំ. និ. ១.១៧២;
មហាវ. ៩) អាគតំ។ ធម្មចក្ក នាម ហេដ្ឋិមា តយោ មគ្គា តីណិ ច ជលានិ, យំ
“វិវជំ វីតមលំ ធម្មចក្កំ ឧទទាធិ”តិ (ធិ. និ. ១.៣៥៥; សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៦;
បដិ. ម. ២.៣០) អាគតំ។ សមន្តចក្ក នាម សព្វញ្ញាតញ្ញាណំ, យំ “តដូបមំ
ធម្មមយំ, សុមេធន, ចាសាធមារុយ្ហ សមន្តចក្ក”តិ (ធិ. និ. ២.៧០; ម. និ. ១.២៨២;
២.៣៣៨; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៨) អាគតំ។ ទិព្វចក្ក នាម អាលោកវឌ្ឍនេន
ឧប្បន្នាភិញ្ញាចិត្តេន សម្បយុត្តញ្ញាណំ, យំ “ទិព្វេន ចក្កនា វិសុទ្ធនា”តិ (ម. និ.
១.១៤៨, ២៨៤, ៣៨៥, ៤៣២; ២.៣៤១; ៣.៨២, ២៦១; មហាវ. ១០) អាគតំ។
បញ្ញាចក្ក នាម “ចក្កំ ឧទទាធិ, ញ្ញាណំ ឧទទាធិ”តិ (សំ. និ. ៥.១០៨២; មហាវ.

១៥; កថា. ៤០៥; បដិ. ម. ២.៣០) ឯត្ថ បុព្វេនិវាសាទិញ្ញាណំ បញ្ញាចក្ខុតិ
អាគតំ។

មំសចក្ខុ នាម “ចក្ខុញ បដិច្ច រូបេ ចា”តិ (ម. និ. ១.២០៤, ៤០០; ក. ៤២១,
៤២៥-៤២៦; សំ. និ. ២.៤៣; ៤.៦០; កថា. ៤៦៥, ៤៦៧) ឯត្ថ បសាទមំសចក្ខុ វុត្ថំ
(ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.២១៣)។ តំ បន ធុរិដំ - សសម្ពារចក្ខុ បសាទចក្ខុតិ។ តេសុ យាយំ
អក្ខិកូបកេ អក្ខិបត្តកេហិ បរិវារិតោ មំសបិណ្ឌោ យត្ថ ចតស្សោ ធាតុយោ
វណ្ណាភន្ទវសោជា សម្ពុរោ ជីវិតំ ភារោ ចក្ខុបសាទោ កាយបសាទោតិ
សង្ខេបតោ តេវស សម្ពារា ហោន្តិ។ វិត្តារតោ បន សម្ពរមាណនិ
ចតុសមុជ្ជាណនិ ធន្តិស ជីវិតំ ភារោ ចក្ខុបសាទោ កាយបសាទោតិ ឥមេ
កម្មសមុជ្ជាណា ចត្តារោ ចាតិ សសម្ពារា ហោន្តិ, ឥទំ សសម្ពារចក្ខុ នាម។ យំ
បន សេតមណ្ឌលបរិច្ឆិន្នេន កណ្ឌមណ្ឌលេន បរិវារិតេ ធិដ្ឋមណ្ឌលេ សន្និវដ្ឋំ
រូបធស្សនសមត្ថំ បសាទមត្ថំ, ឥទំ បសាទចក្ខុ នាម។ សព្វានិ បនេតានិ
ឯកវិធានិ អនិច្ចតោ សង្ខតតោ, ធុរិធានិ សាសវាធាសវតោ
លោកិយលោកុត្តរតោ, តិវិធានិ ភូមិតោ ឧបាទិណ្ឌាត្តិកតោ, ចតុព្វិធានិ
ឯកន្តបរិត្តអប្បមាណានិយតារម្មណតោ, បញ្ចវិធានិ
រូបនិព្វាណរូបសញ្ញាម្មណាធារម្មណាវសេន, ធិព្វិធានិ ហោន្តិ ពុទ្ធចក្ខាទិវសេន។
ឥន្ទ្រវេតានិ វុត្ថប្បកាវាទិ ចក្ខុនិ អស្ស ភគវតោ សន្តិទិ ភគវា ចក្ខុមាតិ
វុច្ចតិ។ អត្ថំ សមេក្ខិក្ខាតិ ចង្គមំ មាបេត្វា, ធម្មទេសនានិមិត្តំ ទេវមនុស្សានំ
ហិតត្ថំ ឧបបរិក្ខិក្ខា ឧបធារេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ មាបយីតិ មាបេសិ។
លោកនាយកោតិ សគ្គមោក្ខាភិមុខំ លោកំ នយតីតិ លោកនាយកោ។
សុនិដ្ឋិតន្តិ សុដ្ឋុ និដ្ឋិតំ, បរិយោសិតន្តិ អត្ថោ។ សព្វាវតននិម្មិតន្តិ
ទសវិធរតនមយំ។

ឥន្ទានិ ភគវតោ តិវិជចាជិហារិយសម្បត្តិទស្សនត្ថំ -

១១.

“ឥទ្ធិ ច អាទេសនានុសាសនំ, តិចាជិហារេ ភគវា វសី អហុ;
ចន្តមំ មាបយំ លោកនាយកោ, សុនិដ្ឋិតំ សព្វវតននិម្មិត”ន្តិ។ - វុត្ថំ;

តត្ថ ឥទ្ធិតិ ឥទ្ធិវិធំ ឥទ្ធិចាជិហារិយំ នាម។ តំ បន ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា
ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតិ តិអាទិនយប្បវត្ថំ (ធិ. និ. ១.២៣៩; ម. និ.
១.១៤៧; បដិ. ម. ៣.១០)។ អាទេសនាតិ បរស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា កថនំ
អាទេសនាចាជិហារិយំ, តំ សាវកានញ្ច ពុទ្ធានញ្ច សតតធម្មទេសនា។
អនុសាសនំតិ អនុសាសនិចាជិហារិយំ, តស្ស តស្ស
អដ្ឋាសយានុកូលមោវាទោតិ អត្ថោ។ ឥតិ ឯតានិ តិណិ ចាជិហារិយានិ។ តត្ថ
ឥទ្ធិចាជិហារិយេន អនុសាសនិចាជិហារិយំ មហាមោគ្គល្លានស្ស អាចិណ្ឌំ,
អាទេសនាចាជិហារិយេន អនុសាសនិចាជិហារិយំ ធម្មសេនាបតិស្ស,
អនុសាសនិចាជិហារិយំ បន ពុទ្ធានំ សតតធម្មទេសនា។ តិចាជិហារេតិ ឯតេសុ
តិសុ ចាជិហារិយេសូតិ អត្ថោ។ ភគវាតិ ឥធំ
គុណវិសិដ្ឋសត្តត្ថមគរុការវាជិវចនំ។ វុត្ថញ្ចេតំ ចោរាណោហិ -

“ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
គរុការវយុត្តោ សោ, ភគវា តេន វុច្ឆតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤២; ម. និ. អដ្ឋ.
១.មូលបរិយាយសុត្តវណ្ណាន; ចារា. អដ្ឋ. ១.១ វេរញ្ញកណ្ណវណ្ណាន;
ឥតិវុ. អដ្ឋ. និទានវណ្ណាន; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០);

វសីតិ ឯតស្មី តិវិជេបិ ចាជិហារិយេ វសិប្បត្ថោ, ចិណ្ឌាវសីតិ អត្ថោ។
វសិយោ នាម បញ្ច វសិយោ -

អារ្យដ្ឋនសមាបដ្ឋនអធិដ្ឋានវុដ្ឋានបច្ចវេក្ខណសម្ពាស្តាតា។ តក្រ យំ យំ ឈានំ
យចិច្ចកំ យចិច្ចកំ យាវតិច្ចកំ អារ្យដ្ឋតិ អារ្យដ្ឋនាយ ធន្វាយិតត្ថំ នត្ថិតិ សីយំ
អារ្យដ្ឋតុំ សមត្ថតា អារ្យដ្ឋនវសី ឆាម។ តថា យំ យំ ឈានំ យចិច្ចកំ... បេ...
សមាបដ្ឋតិ សមាបដ្ឋនាយ ធន្វាយិតត្ថំ នត្ថិតិ សីយំ សមាបដ្ឋនសមត្ថតា
សមាបដ្ឋនវសី ឆាម។ ធីយំ កាលំ បេតុំ សមត្ថតា អធិដ្ឋានវសី ឆាម។ តថា
លហំ វុដ្ឋានុំ សមត្ថតា វុដ្ឋានវសី ឆាម។ បច្ចវេក្ខណវសី បន
បច្ចវេក្ខណជវនានេវ ហោន្តិ តានិ អារ្យដ្ឋនានន្តរានេវ ហុត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ
អារ្យដ្ឋនវសីយា ឯវ វុត្តានិ។ ឥតិ ឥមាសុ បញ្ចាសុ វសីសុ ចិណ្ណាវសីតា វសី ឆាម
ហោតិ។ តេន វុត្តំ - “តិចាជិហីវេ ភគវា វសី អហូ” តិ។

ឥតានិ តស្ស រតនចម្ព័រស្ស និម្មិតវិធានស្ស ធស្សនត្ថំ -

១២.

“ធនសសហស្សីលោកធាតុយា, សិនេរុបព្ពតុត្ថមេ;
ជម្ពេវ ធស្សេសិ បជិចាជិយា, ចម្ព័រេ រតនាមយេ” តិ។ - អាទិកាថាយោ
វុត្តា;

តត្ថ ធនសសហស្សីលោកធាតុយាតិ ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ។
សិនេរុបព្ពតុត្ថមេតិ មហាមេរុសម្ពាតេ សេដ្ឋបព្ពតេ។ ជម្ពេវាតិ ជម្ពេវិយ
ធនចក្កវាឡសហស្សេសុ យេ សិនេរុបព្ពតា, តេ បជិចាជិយា បិតេ សុវណ្ណាជម្ព
វិយ កត្វា តេសំ ឧបរិ ចម្ព័រំ មាបេត្វា ធស្សេសីតិ អត្ថោ។ រតនាមយេតិ
រតនមយេ។

១៣. ធនសហស្ស័រ្យ អតិក្កម្មាតិ រតនចង្គមំ បនភគវា មាបេន្តោ តស្ស ឯកំ
កោដិ សព្វបរិយន្តំ ចាចិនចក្កវាឡមុខវន្តិ ឯកំ កោដិ បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវន្តិ
អតិក្កមិត្វា វិតំ កត្វា មាបេសិ។ តេន វុត្ថំ -

“ធនសហស្ស័រ្យ អតិក្កម្ម, ចង្គមំ មាបយី ជីនោ;
សព្វសោណ្តាមយា បស្សេ, ចង្គមេ រតនាមយេ” តិ។

តត្ថ ជីនោតិ កិលេសាវជយនតោ ជីនោ។ សព្វសោណ្តាមយា បស្សេតិ
តស្ស បន ឯវំ និម្មិតស្ស ចង្គមស្ស ឧភយបស្សេសុ សុវណ្ណាមយា
បរមរមណីយា មរិយាធក្ខមិ អហោសិ, មជ្ឈេ មណីមយាតិ អធិប្បាយោ។

១៤. តុលាសង្ឃាជាតិ តុលាយុគឡា, តា នាធារតនមយាតិ វេទិតញ្ចា។
អនុវត្តាតិ អនុចា។ សោវណ្ណាជលកត្តតាតិ សោវណ្ណាមយេហិ ជលកេហិ
អត្តតា, តុលាសង្ឃាតានំ ឧបរិ សុវណ្ណាមយោ បទវច្ឆនោតិ អត្តោ។ វេទិកា
សព្វសោវណ្ណាតិ វេទិកា បន សព្វាបិ សុវណ្ណាមយា, យា បនេសា
ចង្គមនបរិក្ខេបវេទិកា, សា ឯការ អញ្ញេហិ រតនេហិ អសម្មិស្សាតិ អត្តោ។
ធុគតោ បស្សេសុ និម្មិតាតិ ឧភោសុ បស្សេសុ និម្មិតា។ ធិ-កាវោ បទសន្ធិកវោ។

១៥. មណីមុត្តាវាលុកាកិណ្ណាតិ មណីមុត្តាមយវាលុកាកិណ្ណា។ អថ វា
មណាយោ ច មុត្តា ច វាលុកា ច មណីមុត្តាវាលុកា។ តាហិ
មណីមុត្តាវាលុកាហិ អាកិណ្ណា សន្តតាតិ មណីមុត្តាវាលុកាកិណ្ណា។
និម្មិតោតិ ឥមិនាការេន និម្មិតោ កតោ។ រតនាមយោតិ សព្វរតនមយោ,
ចង្គមាតិ អត្តោ។ ឱកាសេតិ ធិសា សព្វាតិ សព្វាបិ ធន ធិសា ឱកាសេតិ
បកាសេតិ។ សតវំសីវាតិ សហស្សវំសិអាធិធ្វារិយ។ ឧត្តតោតិ ឧធិតោ។ យថា

បន អព្ពគ្គតោ សហស្សរំសិ សព្វាបិ ទស ទិសា ឌីកាសេតិ, ឯវមេវ ឯសោបិ
សព្វាតនមយោ ចង្គមេ ឌីកាសេតីតិ អត្ថោ។

ឥធានិ បន និដ្ឋិតេ ចង្គមេ តត្ថ ភគវតោ បរត្ថិទស្សនត្ថំ -

១៦.

“តស្មី ចង្គមេនេ ដីរោ, ទូត្ថិសវរលក្ខណោ;
វិរោចមាធា សម្ពុទ្ធា, ចង្គមេ ចង្គមី ជិនោ។

១៧.

“ទិព្វំ មជ្ឈារំ បុប្ផំ, បទុមំ ចារិធត្ថកំ;
ចង្គមេនេ ឌីកិរន្តិ, សព្វេ ទេវា សមាគតា។

១៨.

“បស្សន្តិ តំ ទេវសង្ឃា, ទសសហស្សំ បមោទិតា;
នមស្សមាធា និបតន្តិ, តុដ្ឋហដ្ឋា បមោទិតា”តិ។ - កាថាយោ វុត្តា;

តត្ថ ដីរោតិ ធិតិយុត្ថោ។ ទូត្ថិសវរលក្ខណោតិ សុប្បតិដ្ឋិតចាទតលាធិហិ
ទូត្ថិសមហាបុរិសលក្ខណោហិ សមជ្ឈាគតោតិ អត្ថោ។ ទិព្វន្តិ ទេវលោកេ ភរំ
ជាតំ ទិព្វំ។ ចារិធត្ថកន្តិ ទេវានំ តាវតីសានំ កោវិឡារុក្ខស្ស និស្សន្ទេន សមជ្ឈា
យោជនសតបរិមាណោ បរមទស្សនីយោ ចារិច្ឆត្ថករុក្ខោ និព្វត្តិ។ យស្មី
បុប្ផិតេ សកលំ ទេវនគរំ ឯកសុរភិគន្ធវាសិតំ ហោតិ, តស្ស
កុសុមរេណុឌីកិណ្ណានិ នវកនករិមាធានិ បិញ្ញារាជិ ហុត្វា ខាយន្តិ។ ឥមស្ស
បន ចារិច្ឆត្ថករុក្ខស្ស បុប្ផញ្ចា ចារិច្ឆត្ថកន្តិវុត្តំ។ ចង្គមេ ឌីកិរន្តិតិ តស្មី
រតនចង្គមេ អវកិរន្តិ, តេន វុត្តប្បកាវេន បុប្ផេន តស្មី ចង្គមេ ចង្គមមាជំ ភគវន្តំ
បូជេន្តិតិ អត្ថោ។ សព្វេ ទេវាតិ កាមាវចរទេវាធយោ ទេវា។ តេនាហ “បស្សន្តិ តំ

ទេវសង្ឃា"តិ។ តំ ភគវន្តំ វតនចង្គមនេ ចង្គមន្តំ សកេសុ អាលយេសុបិ
បស្សន្តិទិ អត្ថោ។ ទសសហស្សីតិ ភុម្មតេ បច្ចត្តវចនំ, ទសសហស្សិយំ
ទេវសង្ឃា តំ បស្សន្តិទិ អត្ថោ។ បមោទិតាតិ បមុទិតា។ និបតន្តិទិ សន្និបតន្តិ។
តុជ្ជហដ្ឋាតិ បីតិវសេន តុជ្ជហដ្ឋា។ បមោទិតាតិ ឥនានិ វត្តព្ពេហិ
តាវតីសាធិទេវេហិ សទ្ធិន្តិ សម្ពុទ្ធា ទដ្ឋព្ពោ, ឥតវថា បុនុត្តិនោសតោ ន
មុច្ចតិ។ អថ វា បមោទិតា តំ ភគវន្តំ បស្សន្តិ, តុជ្ជហដ្ឋា បមោទិតា តហិ តហិ
សន្និបតន្តិទិ អត្ថោ។

ឥនានិ យេ បស្សីសុ យេ សន្និបតីសុ, តេ សរូបតោ ទស្សេតុំ -

១៩.

“តាវតីសា ច យាមា ច, តុសិតា ចាបិ ទេវតា;
និម្មានតិនោ ទេវា, យេ ទេវា វសវត្តិនោ;
ឧទគ្គចិត្តា សុមនា, បស្សន្តិ លោកនាយកំ។

២០.

“សទេវកន្ធព្ពមនុស្សវក្ខសា, នាគា សុបណ្ណា អថ វាបិ កិន្ធា;
បស្សន្តិ តំ លោកហិតានុកម្មកំ, នភេវ អច្ចគ្គតចន្ធមណ្ឌលំ។

២១.

“អាកស្សរា សុភកិណ្ណា, វេហប្បលា អកនិដ្ឋា ច ទេវតា;
សុសុទ្ធសុក្ខវត្ថវសនា, តិដ្ឋន្តិ បញ្ចលីកតា។

២២.

“មុញ្ញន្តិ បុប្ផំ បន បញ្ចវណ្ណិកំ, មជ្ឈារវំ ចន្ធនបុណ្ណាមិស្សិតំ;

កមេន្ត្រីចលាធិច អម្ពរេ តទា, អហោ ជីនោ
លោកហិតានុកម្មកោ"តិ។ -

ឥមា គាថាយោ វុត្តា។

តត្ថ ឧទគ្គចិត្តាតិ បីតិសោមនស្សវសេន ឧទគ្គចិត្តា។ សុមនាតិ
ឧទគ្គចិត្តត្ថា ឯវ សុមនា។ លោកហិតានុកម្មកន្តិ លោកហិតញ្ចា
លោកានុកម្មកញ្ចា។ លោកហិតេន វា អនុកម្មកំ លោកហិតានុកម្មកំ។
នកេវ អច្ចុគ្គតចន្ទមណ្ឌលន្តិ ឯត្ថ អាកាសេ អភិនវេទិតំ បរិបុណ្ណំ
សញ្ញេបទ្ធពរិទិមុត្តំ សវនសមយេ ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ ពុទ្ធសិរិយា វិរោចមាណំ
នយនានន្ទករំ បស្សន្តីតិ អត្ថោ។

អាកស្សរាតិ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន វុត្តំ។
បរិត្តាភអប្បមាលាភអាកស្សរាបរិត្តមជ្ឈិមបណីតកេនេន
ទុតិយជ្ឈានេនាភិទិត្តត្ថា សញ្ញេវ គហិតាតិ វេទិតញ្ចា។ សុភកិល្យាតិ ឥទំ
ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេនេវ វុត្តំ, តស្មា
បរិត្តសុភអប្បមាលាសុភសុភកិល្យាបរិត្តាទិកេនេន តតិយជ្ឈានេន ទិត្តត្ថា
សញ្ញេវ គហិតាតិ វេទិតញ្ចា។ វេហប្បលាតិ វិបុលា ជលាតិ វេហប្បលា។ តេ
ចតុត្ថជ្ឈានទិត្តត្ថា អសញ្ញាសត្តេហិ ឯកតលវាសិនោ។ ហេជ្ជា បន
បឋមជ្ឈានទិត្តត្ថា ព្រហ្មកាយិ កាធយោ ទស្សិតា។ តស្មា ឥធន ទស្សិតា។
ចក្ខុសោតានមការតោ អសញ្ញាសត្តា ច អរូបិនោ ច ឥធន ឧទ្ទិដ្ឋា។ អកនិដ្ឋា ច
នេវតាតិ ឥធាបិ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេនេវ វុត្តំ។ តស្មា
អរិហាតប្បសុទស្សាសុទស្សិអកនិដ្ឋសម្ពាតា បញ្ចបិ សុទ្ធាវាសា គហិតាតិ
វេទិតញ្ចា។ សុសុទ្ធសុក្កវត្ថវសនាតិ សុដ្ឋុ សុទ្ធានិ សុសុទ្ធានិ សុក្កានិ ឱទានានិ។
សុសុទ្ធានិ សុក្កានិ វត្ថានិ និវត្ថានិ ចេវ ចារុតានិ ច យេហិតេ

សុសុទ្ធសុក្កវត្ថុវសនា, បរិទហិតបរិសុទ្ធបណ្ណាវត្ថាតិ អត្ថោ។
“សុសុទ្ធសុក្កវត្ថុវសនា”តិបិ ចាថោ។ បញ្ចលីកតាតិ កតបញ្ចលីកា
កមលមកុលសទិសំ អញ្ចលី សិរសិ កត្វា តិជ្ជន្តិ។

មុញ្ញតិ ឌុកិរន្តិ។ បុប្ផំ បនាតិ កុសុមំ បន។ “បុច្ឆានិ វា”តិបិ ចាថោ,
វេទនិបរិយាសោ ទដ្ឋព្ពោ, អត្ថោ បនស្ស សោយេវ។ បញ្ចវណ្ណិកន្តិ បញ្ចវណ្ណំ -
នីលបីតលោហិតោនាតមញ្ញិជ្ជកវណ្ណាវសេន បញ្ចវណ្ណំ។ ចន្ទនបុណ្ណាមិស្សិតន្តិ
ចន្ទនបុណ្ណាន មិស្សិតំ។ ភមេន្តិ ចេលានីតិ ភមយន្តិ វត្ថានិ។ អហោ ជិនោ
លោកហិតានុកម្មកោតិ “អហោ ជិនោ លោកហិតោ អហោ ច
លោកហិតានុកម្មកោ អហោ ការុណិកោ”តិ វេរមាទិនិ ដុតិវេទនានិ
ឌុកិរន្តា។ មុញ្ញតិ បុប្ផំ ភមយន្តិ ចេលានីតិ សម្ពុដ្ឋោ។

ឥនានិ តេហិ បយុត្តានិ ដុតិវេទនានិ ទស្សេតុំ ឥមា កាថាយោ វុត្តា -

២៣.

“តុរំ សត្តា ច កេតូ ច, ធជោ យូចោ ច ចាណិនំ;
បរាយនោ បតិជ្ជា ច, ជីវោ ច ទិបទុត្តមោ។

២៤.

“ទសសហស្សីលោកធាតុយា, ទេវតាយោ មហិទ្ធិកា;
បរិវារេត្វា នមស្សន្តិ, តុដ្ឋហដ្ឋា បមោទិតា។

២៥.

“ទេវតា ទេវកញ្ញា ច, បសន្នា តុដ្ឋមានសា;
បញ្ចវណ្ណិកបុប្ផេហិ, បូជយន្តិ នរាសកំ។

២៦.

“បស្សន្តិ តំ ទេវសង្ឃា, បសន្នា តុដ្ឋមានសា;
បញ្ចវណ្ណិកបុប្ផេហិ, បូជយន្តិ នរាសកំ។

២៧.

“អហោ អច្ឆរិយំ លោកេ, អត្តតំ លោមហំសនំ;
ន មេទិសំ ភូតបុព្ពំ, អច្ឆេរំ លោមហំសនំ។

២៨.

“សកសកម្មិ ភវនេ, និសីទិទ្វាន ទេវតា;
ហសន្តិ តា មហាហសិតំ, ទិស្វានច្ឆេរកំ នគេ។

២៩.

“អាភាសដ្ឋា ច ភូមដ្ឋា, តិណបន្តនិវាសិនោ;
កតញ្ញាលី នមស្សន្តិ, តុដ្ឋហដ្ឋា បមោទិតា។

៣០.

“យេបិ ធីយាយុកា នាតា, បុញ្ញវន្តោ មហិទ្ធិកោ;
បមោទិតា នមស្សន្តិ, បូជយន្តិ នរុត្តមំ។

៣១.

“សង្កតិយោ បវត្តន្តិ, អម្ពរេ អនិលញ្ញសេ;
ចម្មនទ្វានិ វាទេន្តិ, ទិស្វានច្ឆេរកំ នគេ។

៣២.

“សង្ខា ច បណាវា ចេវ, អថោបិ ឱណ្ហិមា ពហូ;

អន្តរិក្ខស្មី វេជ្ជន្តិ, ទិស្វានច្រកំ នកេ។

៣៣.

“អពុតោ វត នោ អជ្ជ, ឧប្បន្និ លោមហំសនោ;
ធុវមត្តសិទ្ធិ លកាម, ខណោ នោ បដិចាទិតោ។

៣៤.

“ពុទ្ធាតិ តេសំ សុត្វាន, បីតិ ឧប្បន្និ តាវនេ;
ពុទ្ធា ពុទ្ធាតិ កថយន្តា, តិជ្ជន្តិ បញ្ចលីកតា។

៣៥.

“ហិដ្ឋាវា សាធុកាវា ច, ឧក្កដិ សម្បហំសនំ;
បជា ច វិវិធា គគនេ, វត្តន្តិ បញ្ចលីកតា។

៣៦.

“កាយន្តិ សេឡេន្តិ ច វាទយន្តិ ច, ភុជានិ ចោថេន្តិ ច នច្ចយន្តិ ច;
មុញ្ញន្តិ បុប្ផំ បន បញ្ចវណ្ណិកំ, មជ្ជារវំ ចន្ទនច្ចុណ្ណាមិស្សិតំ។

៣៧.

“យថា តុយ្ហំ មហាវីរ, ចានេសុ ចក្កលក្ខណំ;
ធនវជិរបជាកា, វឌ្ឍមានផ្កសាចិត”ន្តិ។

តត្ថ ឥធលោកបរលោកហិតត្ថំ សាសតីតិ សត្តា។ កេត្វតិ កេតុនោ
អបចិតិកាតព្វជ្ជន កេតុវិយាតិ កេតុ។ ធរជាតិ ឥន្ទធរជា សមុស្សយជ្ជន
នស្សនីយជ្ជន ច តុវំ ធរជាវិយាតិ ធរជាតិ។ អថ វា យថា ហិ លោកេ យស្ស
កស្សចិ ធនំ ទិស្វាវ - “អយំ ធរជា ឥត្តន្ទាមស្សា”តិ ធនវា ធរជីតិ បញ្ញាយតិ,

ឯវមេវ ភគវា បញ្ញាធិត្តានាធិគមាយ ភគវន្តំ ទិស្វាវ និព្វានាធិគមោ
បញ្ញាយតិ។ តេន វុត្ថំ - “ធិតោ យូថោ ចា”តិ។ ក្នុងទន្ធសុត្ត វុត្តានំ
នាធិអាសវក្ខយញ្ញាណបរិយោសានំ សព្វយាគានំ យជនត្ថាយ
សមុស្សិតោ យូថោ តុវន្តិ អត្តោ។ បរាយនោតិ បដិសរណំ។ បតិជ្ជាតិ យថា
មហាបថី សព្វចាណំ អាធារការេន បតិជ្ជា និស្សយភូតា, ឯវំ តុវម្បិ
បតិជ្ជាភូតា។ ធិតោ ចាតិ បធិតោ។ យថា ចតុរង្កេ តមសិ វត្តមានំ សត្តានំ
អាហេមិតោ បធិតោ រូបសន្ធុស្សនោ ហោតិ។ ឯវំ អវិជ្ជន្ទកាវេ វត្តមានំ
សត្តានំ បរមត្ថសន្ធុស្សនោ បធិតោ តុវន្តិ អត្តោ។ អថ វា មហាសមុទ្ធ
ភិន្ននាវានំ សត្តានំ សមុទ្ធជីតោ យថា បតិជ្ជា ហោតិ, ឯវំ តុវម្បិ សំសារសាគរេ
អលត្តនេយ្យបតិជ្ជេ ឌីសីទន្ធានំ ចាណំ ធិតោ វិយាតិ ធិតោតិ អត្តោ។

ទិបទុត្តមោតិ ទិបទានំ ទុត្តមោ ទិបទុត្តមោ, ឯត្ថ បន និទ្ទារណាលក្ខណាស្ស
អភាវតោ ធម្មិសមាសស្ស បដិសេធា នត្ថិ, និទ្ទារណាលក្ខណាយ ធម្មិយា
សមាសោ បដិសិទ្ធោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន អបទានំ ទិបទានំ ចតុប្បទានំ
ពហុប្បទានំ រូបំ អរូបំ សញ្ញំ អសញ្ញំ នេវសញ្ញានាសញ្ញំ ទុត្តមោវ។
កស្មា បនិធិ “ទិបទុត្តមោ”តិ វុត្តាតិ ចេ? សេដ្ឋតវវសេន។ ឥមស្មិញ្ចិ លោកេ
សេដ្ឋោ នាម ឧប្បជ្ឈមាណោ អបទចតុប្បទពហុប្បទេសុបិ នុប្បជ្ឈតិ។ អយំ
ទិបទេសុយេវ ឧប្បជ្ឈតិ។ កតវទិបទេសូតិ? មនុស្សេសុ ចេវ ទេវេសុ ច។
មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ តិសហស្សិមហាសហស្សិលោកធាតុ វសេ កត្តំ
សមត្តោ ពុទ្ធា ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ ទេវេសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ ទសសហស្សិលោកធាតុ
វសវត្ថី មហាព្រហ្មា ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ សោ តស្ស កប្បិយការកោ វា
អាហមិកោ វា សម្បជ្ឈតិ។ ឥតិ តតោបិ សេដ្ឋតវវសេន “ទិបទុត្តមោ”តិ វុត្តោ។

ធនសហស្សិលោកធាតុយាតិ ធនសហស្សិសង្ខតាយ លោកធាតុយា។
មហិទ្ធិកាតិ មហាតិយា ឥទ្ធិយា យុត្តា, មហានុភាវាតិ អត្ថោ។ បរិវារត្វាតិ
ភក្កវន្តំ សមន្តតោ បរិក្ខិបិត្វា។ បសន្នាតិ សញ្ញាតសន្ធា។ នវាសកន្តិ នវបុជ្ឈំ។
អហោ អច្ឆរិយន្តិ ឯត្ថ អនុស្ស បព្ពតារោហនំ វិយ និច្ចំ ន ហោតិ តិ អច្ឆរិយំ,
អច្ឆរាយោគ្គន្តិ វា អច្ឆរិយំ, “អហោ, ឥទ្ធិ វិម្ពយ”ន្តិ អច្ឆរំ បហវិតុំ យុត្តន្តិ អត្ថោ។
អព្ពតន្តិ អភូតបុព្ពំ អភូតន្តិ អព្ពតំ។ ឧភយម្បេតំ វិម្ពយាវហស្សាធិវចនំ។
លោមហំសន្តិ លោមាធំ ឧទ្ទក្កភាវករណំ។ ន មេទិសំ ភូតបុព្ពន្តិ ន មយា
ព្នៀទិសំ ភូតបុព្ពំ, អព្ពតំ ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋន្តិវចនំ អាហវិត្វា គហោតព្ពំ។ អច្ឆេន្តិ
អច្ឆរិយំ។

សកសកម្មិ កវនេតិ អត្ថនោ អត្ថនោ កវនេ។ និសីទិត្វាធាតិ ឧបវិស្ស។
នេវតាតិ ឥទ្ធិ បន វចនំ នេវានម្បិ នេវធីតានម្បិ សាធារណវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។
ហសន្តិតាតិ តា នេវតា មហាហសិតំ ហសន្តិ, បីតិវសំ គតហឧយតាយ
មិហិតមត្តំ អកត្វា អដ្ឋហាសំ ហសន្តិតិ អត្ថោ។ នកេតិ អាគាសេ។

អាគាសជ្ជាតិ អាគាសេ វិមាធាធិសុ បីតា, ឯសេវ នយោ ភូមជ្ជេសុបិ។
តិណបន្តនិវាសិនោតិ តិណគ្គេសុ ចេវ បន្តេសុ ច និវាសិនោ។ បុញ្ញវន្តោតិ
មហាបុញ្ញា។ មហិទ្ធិកាតិ មហានុភាវា។ សង្កឹតិយោ បវត្តេន្តិតិ
នេវនាជកសង្កឹតិយោ បវត្តេន្តិ, តថាគតំ បូជនត្ថាយ បយុជ្ជន្តិតិ អត្ថោ។
អម្ពរេតិ អាគាសេ។ អនិលញ្ញាសេតិ អនិលបថេ, អម្ពរស្ស អនេកត្ថត្ថា
“អនិលញ្ញាសេ”តិ វុត្តំ, បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ ចម្មនទ្ធានីតិ ចម្មវិនទ្ធានិ។ អយមេវ
វា ចាហោ, នេវទុន្ទភិយោតិ អត្ថោ។ វាទេន្តិតិ វាឧយន្តិ នេវតា។

សង្ខាតិ ធម្មនសង្ខា។ បណាវាតិ តនុមជ្ឈតុរិយវិសេសា។ ឱណ្ឌិមាតិ
តិណវាឧទ្ទកកេរិយោ វុច្ឆន្តិ។ វុច្ឆន្តិតិ វាឧយន្តិ។ អព្ពតោ វត នោតិ អច្ឆរិយោ វត

នុ។ ឧប្បជ្ជិតិ ឧប្បន្នោ។ លោមហំសនោតិ លោមហំសនករោ។ ធុវន្តិ យស្មា បន
អពុតោ អយំ សត្តា លោកេ ឧប្បន្នោ, តស្មា ធុវំ អវស្សំ អត្ថសិទ្ធិ លភាមាតិ
អធិប្បាយោ។ លភាមាតិ លភិស្សម។ ខណោតិ អដ្ឋក្ខណាវិវហិតោ នវមោ
ខណោតិ អត្តោ។ នោតិ អម្ពាភំ។ បដិចាធិតោតិ បដិលទ្ធោ។

ពុទ្ធាតិ តេសំ សុត្វាធាតិ ពុទ្ធាតិ ឥទំ វចនំ សុត្វា តេសំ នេវានំ បញ្ចវណ្ណា
បីតិ ឧទចាធិតិ អត្តោ។ តាវទេតិ តស្មី កាលេ។ ហិដ្ឋារាតិ ហិដ្ឋាវសទ្ធា, ហិហិទ្ធិ
យក្ខាធយោ បហដ្ឋកាលេ ករោន្តិ។ សាធុការាតិ សាធុការាវសទ្ធា ច បវត្តន្តិ។
ឧក្កជ្ជិតិ ឧក្កជ្ជិសទ្ធោ ច ឧន្នាធសទ្ធោ ចាតិ អត្តោ។ បដាតិ នេវាធយោ
អធិប្បតា។ កេច “បដាការិវិធា គគនេ វត្តន្តិ” តិ បឋន្តិ។ កាយន្តិតិ
ពុទ្ធកុណបដិសំយុត្តំ គីតំ កាយន្តិ។

សេឡេន្តិតិ មុខេន សេឡិតសទ្ធិំ ករោន្តិ។ វាធយន្តិតិ មហាតី
វិបត្តិកាមករមុខាធយោ វីណា ច តុរិយានិ ច តថាគតស្ស បូជនត្ថាយ វាទេន្តិ
បយោជេន្តិ។ ភុដានិ ចោជេន្តិតិ ភុជេ អច្ឆោជេន្តិ។ លិដ្ឋវិបរិយាសោ ធន្នតោ។
នច្ចន្តិ ចាតិ អញ្ញោ ច នច្ចាបេន្តិ សយញ្ញោ នច្ចន្តិ។

យថា តុយ្ហំ មហាវីរ, ចាទេសុ ចក្កលក្ខណាន្តិ ឯត្ថ យេន បកាវេន យថា។
មហាវីរយេន យោគតោ មហាវីរោ។ ចាទេសុ ចក្កលក្ខណាន្តិ តវ ឧភោសុ
ចាទតលេសុ សហស្សរំ សនេមិកំ សនាភិកំ សញ្ញាការបរិបូរំ ចក្កលក្ខណំ
សោភតីតិ អត្តោ។ ចក្ក-សទ្ធោ បនាយំ

សម្បត្តិវចន្តីវិយាបថទានវតនធម្មុខរចក្កលក្ខណាធិសុ ធិស្សតិ។
“ចត្តារិមាធិ, ភិក្ខុវេ, ចក្កាធិ យេហិ សមម្ពាគតានំ នេវមនុស្សាន” ត្ថិអាធិសុ (អ.
និ. ៤.៣១) សម្បត្តិយំ ធិស្សតិ។ “ចក្កំ វហតោ បទ” ត្ថិអាធិសុ (ធម. ប. ១) វចន្តិ។
“ចតុចក្កំ នវទ្វារ” ត្ថិអាធិសុ (សំ. និ. ១.២៩) វិយាបថេ។ “ធនំ ភុញ្ញោ ច មា ច

បមាណោ, ចក្កំ វត្ថុយ សព្វចាណំ"ន្តិ (ជា. ១.៧.១៤៩) ឯត្ថ ទានេ។ "ទិព្វំ
 ចក្ករតនំ ចាតុក្ខត"ន្តិ (ធិ. និ. ២.២៤៣; ៣.៨៥; ម. និ. ៣.២៥៦) ឯត្ថ រតនចក្កេ។
 "មយា បវត្ថិតំ ចក្ក"ន្តិ (សុ. និ. ៥៦២; ពុ. វិ. ២៨.១៧) ឯត្ថ បន ធម្មចក្កេ។
 "ឥន្ទ្រាហតស្ស ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ"តិ (ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០៣) ឯត្ថ
 ខុចក្កេ, បហរណាចក្កតិ អត្ថោ។ "ចាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានី"តិ (ធិ. និ.
 ២.៣៥; ៣.២០០, ២០៤; ម. និ. ២.៣៨៦) ឯត្ថ លក្ខណោ។ ឥធាបិ លក្ខណាចក្ក
 ធម្មញ្ញោ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៨; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៨៧; ២.៤.៨; បដិ. ម. អដ្ឋ.
 ២.២.៤៤)។ ធនវជិរបដាកា, វឿមាធន្តសាចិត្តន្តិ ធនេន ច វជិរេន ច បដាកាយ
 ច វឿមាធនេន ច អង្គសេន ច អាចិតំ អលង្កតំ បរិវាទំ ចាទេសុ ចក្កលក្ខណាន្តិ
 អត្ថោ។ ចក្កលក្ខណោ បន គហិតេ សេសលក្ខណានិ គហិតានេវ ហោន្តិ។
 តថា អសីតិ អនុព្យញ្ញនានិ ព្យាមប្បភា ច។ តស្មា តេហិ
 ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាសីតិអនុព្យញ្ញនព្យាមប្បភាហិ សមលង្កតោ
 ភគវតោ កាយោ សព្វដាលិដុល្លោវិយ ចារិច្ចត្ថកោវិកសិតបទុមំវិយ
 កមលវនំវិវិជរតនវិចិត្តំវិយ នវកនកតោរណំ តារាមវិចិរិរាជិតមិវ
 គគនតលំ ឥតោ ចិតោ ច វិជារមាណវិប្បន្នមាណា ធព្ពល្លាតុទ្ធវស្មិយោ
 មុញ្ញមាណោ អតិវិយ សោភតិ។

ឥតានិ ភគវតោ រូបកាយធម្មកាយសម្មត្តិទស្សនត្ថំ -

៣៨.

“រូបេ សីលេ សមាធិម្ហិ, បញ្ញាយ ច អសាធិសោ;
 វិមុត្តិយា អសមសមោ, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ”តិ។ - អយំ គាថា វុត្តា;

តត្ថ រូបេតិ អយំ រូប-សន្តោ ខន្ធកវនិមិត្តបច្ចយសរីរវណ្ណាសណ្ឋានាទីសុ
 ទីស្សតិ។ យថាហ - “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ន”ន្តិ (ម. និ. ១.៣៦១;

៣.៨៦, ៨៩; វិភ. ២; មហាវ. ២២) ឯត្ថ រូបក្ខន្ធន្ត ទិស្សតិ។ “រូបបបត្តិយា មគ្គំ ភាវេតី” តិ (ធរ. ស. ១៦០-១៦១; វិភ. ៦២៤) ឯត្ថ រូបភវេ។ “អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញា ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី” តិ (ធិ. និ. ៣.៣៣៨; ម. និ. ២.២៤៩; អ. និ. ១.៤៣៥-៤៤២; ធរ. ស. ២០៤-២០៥) ឯត្ថ កសិណានិមិត្តេ។ “សរូបា, ភិក្ខុវេ, ឧប្បជ្ឈន្តិ ចាបកា អកុសលា ធម្មា នោ អរូបា” តិ (អ. និ. ២.៨៣) ឯត្ថ បច្ចយេ។ “អាគាសោ បរិវារិតោ រូបន្តេវ សម្ពុំ គច្ឆតី” តិ (ម. និ. ១.៣០៦) ឯត្ថ សរីរេ។ “ចក្កញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ឈតិ ចក្កវិញ្ញាណា” តិ (ម. និ. ១.២០៤, ៤០០; ៣.៤២១, ៤២៥-៤២៦; សំ. និ. ៤.៦០; កថា. ៤៦៥) ឯត្ថ វណ្ណោ។ “រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ” តិ (អ. និ. ៤.៦៥) ឯត្ថ សណ្ណានេ។ ឥធាបិ សណ្ណានេ ទដ្ឋញ្ច (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១ រូបាទិវគ្គវណ្ណានា)។ សីលេតិ ចតុត្ថិធសីលេ។ សមាធិម្ពីតិ តិវិធម្មិ សមាធិម្ពី។ បញ្ញាយាតិ លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ។ អសាទិសោតិ អសទិសោ អនុបមោ។ វិមុត្តិយាតិ ជលវិមុត្តិយា។ អសមសមោតិ អសមា អតីតា ពុទ្ធា តេហិ អសមេហិ ពុទ្ធមហិ សីលាទីហិ សមោតិ អសមសមោ។ ឯត្តាវតា ភគវតោ រូបកាយសម្បត្តិ ទស្សិតា។

ឥនានិ ភគវតោ កាយពលាទី ទស្សេតុំ -

៣៨.

“ទសនាគពលំ កាយេ, តុយ្ហំ ចាកតិកំ ពលំ;

ឥទ្ធិពលេន អសមោ, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ” តិ។ - វុត្ថុ;

តត្ថ ទសនាគពលន្តិ ទសនទ្ធិន្តនាគពលំ។ ទុវិជញ្ញា តថាគតស្ស ពលំ - កាយពលំ, ញ្ញាណពលញ្ញាតិ។ តត្ថ កាយពលំ ហត្ថិកុលានុសារេន វេទិតព្ពំ។ កេដ?

“កាឡាវកញ្ច គង្គេយ្យំ, បណ្ណាវំ តម្កបិដ្ឋលំ;
គន្ធមដ្ឋលហោមញ្ច, ឧទោសថធម្មន្តិមេ ធសា” តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៨;
សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.២២; អ. និ. អដ្ឋ. ៣.១០.២១; ជី. និ. អដ្ឋ. ២.១៩៨; វិក. អដ្ឋ.
៧៦០; ឧទា. អដ្ឋ. ៧៥; ចូឡនិ. អដ្ឋ. ៨១; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.២.២២) -

ឥមា និ ធស ហត្ថិ កុលានិ វេទិតញ្ចានិ។ កាឡាវកោតិ បកតិហត្ថិ កុលំ។ យំ
ធសន្នំ បុរិសានំ កាយពលំ, តំ ឯកស្ស កាឡាវកស្ស ហត្ថិនោ ពលំ។ យំ ធសន្នំ
កាឡាវកានំ ពលំ, តំ ឯកស្ស គង្គេយ្យស្សាតិ ឯតេនេវ ឧទាយេន យាវ
ធម្មន្តពលំ នេតព្ពន្តិ។ យំ ធសន្នំ ធម្មន្តានំ ពលំ, តំ ឯកស្ស តថាគតស្ស ពលំ,
នាវាយនពលំ វេទិតពលន្តិ ឥទមេវ វុច្ចតិ។ តទេតំ បកតិហត្ថិ គណនាយ
ហត្ថិកោដិសហស្សានំ ពលំ, បុរិសគណនាយ ធសន្នំ បុរិសកោដិសហស្សានំ
ពលំ ហោតិ។ ឥទំ តាវ តថាគតស្ស បកតិកាយពលំ, ព្រាណពលំ បន
អប្បមេយ្យំ ធសពលព្រាណំ ចតុវេសារដ្ឋព្រាណំ អដ្ឋសុ បរិសាសុ
អកម្មនព្រាណំ ចតុយោនិបរិច្ឆេទកព្រាណំ បញ្ចកតិបរិច្ឆេទកព្រាណំ
ចុទ្ធស ពុទ្ធព្រាណានីតិ ឯវមាទិកំ ព្រាណពលំ។ ឥធម បន កាយពលំ
អធិប្បេតំ។ កាយេ, តុយ្ហំ ចាកតិកំ ពលន្តិ តញ្ច បន តាវ កាយេ
ចាកតិកពលន្តិ អត្ថោ។ តស្មា “ធសនាគពល” ន្តិ ធសធម្មន្តនាគពលន្តិ អត្ថោ។

ឥទានិ ព្រាណពលំ ធស្សេន្តោ “ឥទ្ធិពលេន អសមោ, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ” តិ
អាហា។ តត្ថ ឥទ្ធិពលេន អសមោតិ វិកុញ្ញនាធិជ្ជានាធិនា ឥទ្ធិពលេន អសមោ
អសទិសោ អនុបមោ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនេតិ ធសនាព្រាណោបិ អសមោតិ
អត្ថោ។

ឥឡូវនេះ “យោ ឯវមាទិគុណាសមដ្ឋាគតោ សត្តា, សោ
សព្វលោកេកនាយកោ, តំ សត្តារំ នមស្សថា” តិ តថាគតស្ស បណាមនេ
និយោគទស្សនត្ថំ -

៤០.

“ឯវំ សព្វគុណាបេតំ, សព្វផ្កសមុចាគតំ;
មហាមុនី ការុណីកំ, លោកនាថំ នមស្សថា” តិ។ - វុត្ថំ;

តត្ថ ឯវុត្ថ វុត្ថប្បការនិទស្សនេ និចាតោ។ សព្វគុណាបេតន្តិ ឯត្ថ សព្វោតិ
អយំ និវរសេសវាចី។ គុណោតិ អយំ គុណ-សន្តោ អនេកេសុ អត្ថេសុ
ទិស្សតិ។ តថា ហេស - “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អហតានំ វត្តានំ ទិគុណំ
សង្ឃាជិ” ន្តិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.៥៤៦; មហាវ. ៣៤៨) ឯត្ថ បដលេត្ថ ទិស្សតិ។ “អច្ឆេន្តិ
កាលា តរយន្តិ វត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្វំ ជហន្តិ” តិ (សំ. និ. ១.៤) ឯត្ថ
រាសត្ថេ។ “សតគុណា ទក្ខិណា ចាជិកន្តិវត្តា” តិ (ម. និ. ៣.៣៧៩) ឯត្ថ
អាជិសំសត្ថេ។ “អន្តំ អន្តគុណំ” (ធី. និ. ២.៣៧៧; ម. និ. ១.១១០, ៣០២; ២.១១៤;
៣.១៥៤, ៣៤៩; ខុ. ចា. ៣.ទូត្តិសាការ) “កយិរា មាលាគុណោ ពហូ” តិ (ធម. ប.
៥៣) ឯត្ថ ពន្ធនត្ថេ។ “អដ្ឋគុណាសមុបេតំ, អភិញ្ញាពលមាហរិ” ន្តិ (ពុ. វំ. ២.២៩)
ឯត្ថ សម្បត្តិអត្ថេ។ ឥធាបិ សម្បត្តិអត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.៥៤៦; ម. និ. អដ្ឋ.
១.១៦៦; ចូឡនិ. អដ្ឋ. ១៣៦)។ តស្មា សព្វេហិ លោកិយលោកុត្តរេហិ គុណេហិ
សព្វសម្បត្តិហិ ឧបេតំ សមដ្ឋាគតន្តិ អត្ថោ។ សព្វផ្កសមុចាគតន្តិ សព្វេហិ
ពុទ្ធកុណេហិ គុណផ្កេហិ វា សមុចាគតំ សមដ្ឋាគតំ។ មហាមុនិន្តិ អញ្ជេហិ
បច្ឆេកពុទ្ធាធិហិ មុនីហិ អធិកភាវតោ មហាឆោ មុនីតិ វុច្ឆតិ មហាមុនិ។
ការុណីកន្តិ ករុណាគុណាយោគតោ ការុណីកំ។ លោកនាថន្តិ

សព្វលោកេកនាដំ, សព្វលោកេហិ “អយំ នោ ធុត្តោបតាបស្ស អាហន្តា
សមេតា”តិ ឯវមាសីសីយតីតិ អត្ថោ។

ឥនានិ ធនពលស្ស សព្វនិបច្ចាការស្ស អរហតាវទស្សនត្ថំ -

៤១.

“អភិវាទនំ ថោមនញ្ច, វន្តនញ្ច បសំសនំ;
នមស្សនញ្ច បូជញ្ច, សព្វំ អរហសី តុរំ។

៤២.

“យេ កេចិ លោកេ វន្តនេយ្យា, វន្តនំ អរហន្តិ យេ;
សព្វសេដ្ឋោ មហាវីរ, សទិសោ តេ នវិជ្ជតី”តិ។ - វុត្ថំ;

តត្ថ អភិវាទនន្តិ អញ្ញោហិ អត្ថនោ អភិវាទនកាវចនំ។ ថោមនន្តិ
បរម្មុខតោ ដុតិ។ វន្តនន្តិ បណាមនំ។ បសំសនន្តិ សម្មុខតោ បសំសនំ។
នមស្សនន្តិ អញ្ញាលិករណំ, មនសា នមស្សនំ វា។ បូជនន្តិ
មាលាគន្ធវិលេបនាធិហិ បូជនញ្ច។ សព្វន្តិ សព្វម្បី តំ វុត្ថប្បការំ សក្ការវិសេសំ
តុរំ អរហសី យុត្តោតិ អត្ថោ។ យេ កេចិ លោកេ វន្តនេយ្យាតិ យេ កេចិ លោកេ
វន្តិតញ្ច វន្តនិយា វន្តនំ អរហន្តិ។ យេតិ យេ បន លោកេ វន្តនំ អរហន្តិ។ ឥទំ បន
បុរិមបទស្សវ វេវចនំ។ សព្វសេដ្ឋោតិ សព្វេសំ តេសំ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ, តុ
មហាវីរ សទិសោ តេ លោកេ កោចិ នវិជ្ជតីតិ អត្ថោ។

អថ ភគវតិ យមកថាជិហារិយំ ធស្សេត្វា រតនចង្គមំ មាបេត្វា តត្រ
ចង្គមមាទេ អាយស្មា សាវិបុត្តោ រាជគហោវិហាតិ គិដ្ឋក្ខេវេ បព្ពតេ បញ្ចហិ
បរិវារភិក្ខុសតេហិ។ អថ ថេរោ ភគវន្តំ ឱលោកេន្តោ អន្តស កបិលបុរេ
អាគាសេ រតនចង្គមេ ចង្គមមាទំ។ តេន វុត្ថំ -

២៣.

“សារីបុត្តោ មហាបញ្ញោ, សមាធិជ្ឈានកោវិទោ;
គិដ្ឋក្កុជេ បីតោយេវ, បស្សតិ លោកនាយក”ន្តិ។ - អាទិ;

តត្ថ សារីបុត្តោតិ រូបសារីយា នាម ព្រាហ្មណីយា បុត្តោតិ សារីបុត្តោ។
មហាបញ្ញោតិ មហាតិយា សោឡសរិធាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោតិ
មហាបញ្ញោ។ សមាធិជ្ឈានកោវិទោតិ ឯត្ថ សមាធិតិ ចិត្តំ សមំ អាទហតិ
អារម្មណេ ឋបេតីតិ សមាធិ។ សោ តិវិទោ ហោតិ សរិតក្កសរិចារោ
អរិតក្កវិចារមត្តោ អរិតក្កអរិចារោ សមាធិតិ។ ឈានន្តិ បឋមជ្ឈានំ
ធុតិយជ្ឈានំ តតិយជ្ឈានំ ចតុត្ថជ្ឈានន្តិ ឥមេហិ បឋមជ្ឈានាធិហិ
មេត្តាឈានាធិនិបិ សង្កហិតានេវ ហោន្តិ, ឈានម្យិ ធុវិធំ ហោតិ
លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានន្តិ។ តត្ថ អនិច្ចាទិលក្ខណំ
ឧបនិជ្ឈាយតីតិ វិបស្សនាញាណំ “លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈាន”ន្តិ វុច្ចតិ។
បឋមជ្ឈានាធិកំ បន អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានតោ បច្ចនីកឈាបនតោ វា ឈានន្តិ
វុច្ចតិ។ សមាធិសុ ច ឈានេសុ ច កោវិទោតិ សមាធិជ្ឈានកោវិទោ,
សមាធិជ្ឈានកុសលោតិ អត្តោ។ គិដ្ឋក្កុជេតិ ឯវំនាមកេ បព្ពតេ បីតោយេវ
បស្សតីតិ បស្សិ។

២៤. សុដុល្លំ សាលរាជំ វាតិ សមវដ្តក្ខន្ធិ

សមុគ្គតវិបុលកោមលជលបល្លវផ្កុរសមលផ្កតសាខំ សព្ពដាលិដុល្លំ សាលរាជំ
វិយ សីលមូលំ សមាធិក្ខន្ធិ បញ្ញាសាខំ អភិញ្ញាបុប្ផំ វិមុត្តិជលំ
ធនពលសាលរាជំ ឱលោកេសីតិ ឯវំ ឱលោកបទេន សម្ពន្ធា។ ចន្ទំវ គគនេ
យថាតិ អញ្ញាហិមជ្ជមរោរាហុបសគ្គវិនិមុត្តំ តារគណាបវិវុតំ សរទសមយេ
បរិបុណ្ណំវិយ រជនិករំ សព្ពកិលេសតិមិវិធមនករំ

វេនេយ្យជនកុម្មុទវនិកសនករំ មុនិវរជនិករំ ឡិលោកេតីតិ អត្ថោ។ យថាតិ
និចាតមត្តំ។ មជ្ឈន្តិកេវ សូរិយន្តិ មជ្ឈន្តិកសមយេ សិរិយា
បដុតរកិរណាមាលិនំ អំសុមាលិនមិវ វិរោចមាណំ។ នវាសកន្តិ នវវសកំ។

៤៥. ជលន្តន្តិ ទទុឡមាណំ, សរទសមយំ

បរិបុណ្ណាចន្តសស្សិកចារុវននសោកំ លក្ខណានុព្យញ្ញនសមលង្គតវរសរិរំ
បរមាយ ពុទ្ធសិរិយាវិរោចមាណន្តិ អត្ថោ។ ធិបតុក្ខំ វាតិ អាហេបិតធិបំ
ធិបតុក្ខមិវ។ តរុណាសូរិយំវ ឧត្តតន្តិ អភិនវោធិតាធិច្ចមិវ, សោម្មភាវេន ជលន្តន្តិ
អត្ថោ។ សូរិយស្ស តរុណាភាវោ បន ឧទយំ បដិច្ច វុច្ចតិ។ ន ហិ ចន្តស្ស វិយ
ហានិវុទ្ធិយោ អត្ថិ។ ព្យាមប្បភានុវញ្ញតន្តិ ព្យាមប្បភាយ អនុវញ្ញតំ។ ដំរំ
បស្សតិ លោកនាយកន្តិ សព្ពលោកេកដំរំ បស្សតិ នាយកន្តិ អត្ថោ។

អថាយស្មា ធម្មសេនាបតិ អតិសីតលសលិលជនិករបរិបុម្ពិតក្ខេដ
នាណវិធសុរភិតរុកុសុមវាសិតក្ខេដ បរមវុចិវចិត្តក្ខេដ គិដ្ឋក្ខេដ បព្ពតេ
វត្វាវ ទសហិ ចក្កវាឡិសហស្សេហិ អាគតេហិ ទេវព្រហ្មគណេហិ បរិវុតំ
ភគវន្តំ អនុត្តរាយ ពុទ្ធសិរិយា អនោបមាយ ពុទ្ធលំឡាយ សព្ពរតនមយេ
ចង្គមេ ចង្គមមាណំ ទិស្វា - “ហន្តាហំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ពុទ្ធកុណាបរិធិបនំ
ពុទ្ធវិសទេសនំ យាចេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អត្តនា សទ្ធិំ វសមាធានិ បញ្ចា ភិក្ខុសតានិ
សន្និចាតេសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤៦.

“បញ្ចន្តំ ភិក្ខុសតានំ, កតកិច្ចាន តាធិនំ;
ខីណាសវានំ វិមលានំ, ខណេន សន្និចាតយី”តិ។

តត្ថ បញ្ចន្ធន៍ភិក្ខុសតានន្តិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ, ឧបយោគតេ សាមីវចនំ
នដ្ឋព្ពំ។ កតកិច្ចានន្តិ ចតុសុ សច្ចេសុ ចតុហិ មគ្គហិ
បរិញ្ញាបហានសច្ចិកិរិយការាវនាវសេន បរិនិដ្ឋិតសោឡសកិច្ចានន្តិ អត្ថោ។
វិណាសវានន្តិ បរិក្ខិណាចតុរាសវានំ។ វិមលានន្តិ វិគតមលានំ, វិណាសវត្តា វា
វិមលានំ បរមបរិសុទ្ធិចិត្តសន្តាធានន្តិ អត្ថោ។ ខណោនាតិ ខណោយេវ។
សន្និចាតយេតិ សន្និចាតេសិ។

ឥនានិ តេសំ ភិក្ខុនំ សន្និចាតេ គមនេ ច ការណំ ទស្សនត្ថំ -

៤៧.

“លោកប្បសាទនំ នាម, ចាជិហ្មំ និទស្សយិ;
អម្ពេបិ តត្ថ គន្ធាន, វន្តិស្សម មយំ ជិនំ។

៤៨.

“ឯថ សព្ពេ គមិស្សម, តុច្ឆិស្សម មយំ ជិនំ;
កន្ត្រំវិនោទយិស្សម, បស្សិត្វា លោកនាយក”ន្តិ។ - ឥមា កាថាយោ
វុត្តា;

តត្ថ លោកប្បសាទនំនាមាតិ លោកស្ស បសាទករណតោ
លោកប្បសាទនំ ចាជិហ្មំ វុច្ចតិ។ “ឧល្លោកប្បសាទនំនាមាតិបិ ចាថោ, តស្ស
លោកវិវរណាចាជិហារិយន្តិ អត្ថោ។ តំ បន ឧទ្ធចំ អកនិជ្ជកវនតោ ហេដ្ឋា យាវ
អរិចិ ឯត្ថន្តរេ ឯកាលោកំ កត្វា ឯត្ថន្តរេ សព្ពេសម្បិ សត្តានំ អញ្ញមញ្ញំ
ទស្សនករណាធិដ្ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ និទស្សយេតិ ទស្សេសិ។ អម្ពេបិ មយម្បិ។
តត្ថាតិ យត្ថ ភគវា, តត្ថ គន្ធានាតិ អត្ថោ។ វន្តិស្សមាតិ មយំ ភគវតោ ចានេ
សិរសា វន្តិស្សម។ ឯត្ថ បន អម្ពេបិ, មយន្តិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ សន្តានំ បុរិមស្ស

គមនកិរិយាយ សម្ពុទ្ធា ធម្មតោ, បច្ឆិមស្ស វន្តនកិរិយាយ។ ឥតរថា ហិ
បុនុត្តិទោសតោ ន មុច្ចតិ។

ឯថាតិ អាគច្ឆប។ កង្ខ័រិនោទយិស្សមាតិ ឯត្ថាហា - ទីណាសវានំ បន កង្ខា
នាម កាចិបិ នត្ថិ, កស្មា ថេរោ ឯវមាហាតិ? សច្ចមេវេតំ, បឋមមគ្គេនេវ
សមុប្បទំ គតា។ យថាហា -

“កតមេ ធម្មា ធស្សនេន បហាតញ្ញាតិ? ចត្តារោ
ធិដ្ឋិតតសម្បយុត្តចិត្តប្បាទាវិចិត្តិក្ខាសហគតោ ចិត្តប្បាទោ
អថាយគមនីយោ លោភោ ទោសោ មោហោ មាណោ តទេកង្ខា ច កិលេសា”តិ
(ធរ. ស. ១៤០៥ ថោកំវិសធិសំ)។

ន បនេសាវិចិត្តិក្ខាសង្ខាតា កង្ខាតិ, កិណ្ឌុ បញ្ញត្តិអជានំ នាម។ ថេរោ បន
ភកវន្តំ ពុទ្ធវិសំ បុច្ឆិតុកាមោ, សោ បន ពុទ្ធានំយេវវិសយោ, ន
បច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ, តស្មា ថេរោ អវិសយត្ថា ឯវមាហាតិ វេទិតព្ពំ។
វិនោទយិស្សមាតិ វិនោទេស្សម។

អថ ខោតេ ភិក្ខុ ថេរស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ អត្តនោ បត្តចីវរមាធាយ
សុវម្មតាវិយ មហានាគា បភិណ្ឌកិលេសា ធិន្ទពន្ធនា អប្បិច្ឆា សន្តជ្ជា បរិវិត្តា
អសំសជ្ជា សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណធស្សនសម្បជ្ជា តរមាណ
សន្និបត្តិសុ។ តេន វុត្ថំ -

៤៩.

“សាធូតិ តេ បដិស្សត្វា, និបកា សំវុតិទ្ធិយា;
បត្តចីវរមាធាយ, តរមាណ ឧទាគមុ”ន្តិ។

តត្ថ សាធុតិ អយំ សាធុ-សធា

អាយាចនសម្មជិដ្ឋនសម្មហំសនសុន្ទរាធិសុ ធិស្សតិ។ តថា ហេស - “សាធុ មេ,
កន្តេ ភគវា, សំខិត្តន ធម្មំ ទេសេត្ថ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៤.៩៥; ៥.៣៨២; អ. និ.
៤.២៥៧) អាយាចនេ ធិស្សតិ។ “សាធុ, កន្តេតិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ
អភិនន្តិទ្វា អនុមោធិទ្វា” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.៨៦) សម្មជិដ្ឋនេ។ “សាធុ សាធុ,
សារិបុត្តា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៣៤៩) សម្មហំសនេ។

“សាធុ ធម្មុវចិ រាជា, សាធុ បញ្ញាណាវា នរោ;
សាធុ មិត្តានមទ្ធព្ពោ, ចាបស្សាករណំ សុខ” ត្ថិ។ -

អាធិសុ (ជា. ២.១៨.១០១) សុន្ទរេ។ ឥធជ សម្មជិដ្ឋនេ។ តស្មា សាធុ សុដ្ឋតិ ថេរស្ស
វចនំ សម្មជិដ្ឋត្វាតិ អត្តោ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៨៩; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១
សុត្តនិក្ខេបវណ្ណានា; សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១១៥ អគ្គិកការទ្វាជសុត្តវណ្ណានា)។
និបកាតិ បណ្ឌិតា បញ្ញាវន្តា។ សំវុតិព្រ័យាតិ ឥព្រ័យេសុ គុត្តទ្វារា,
ឥព្រ័យសំវរសមន្នាគតាតិ អត្តោ។ តរមាធាតិ តុរិតា។ ឧបាគម្មត្ថិ ថេរំ
ឧបសង្កម្មីសុ។

៥០-១. ឥធានិ ធម្មសេនាបតិស្ស បវត្តិ ទស្សន្តេហិ សង្កឹតិការកេហិ
“ឯណាសវេហិ វិមលេហិ” តិអាធិកាថាយោ វុត្តា តត្ថ ទន្តេហិតិ កាយេន ច
ចិត្តេន ច ទន្តេហិ។ ឧត្តមេ ទមេតិ អវហត្ថេ, និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ ទដ្ឋព្ពំ។ តេហិ
ភិក្ខុហិតិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ។ មហាគណីតិ សីលាធិហិ ច សង្ខារសេន ច
មហាឆ្នោ គណោ អស្ស អត្ថិតិ មហាគណី, ឆានាបទវសេន វា សីលាធិហិ
គុណេហិ មហាឆ្នោ គណោតិ មហាគណោ, មហាគណោ អស្ស អត្ថិតិ
មហាគណី។ លទ្ធព្ពោ ទេវោ ភគនេតិ ឥទ្ធិវិលាសេន វិលាសេឆ្នោ ទេវោ វិយ
ភគនតលេ ភគវន្តំ ឧបសង្កម្មីតិ អត្តោ។

៥២. ឥនាទិ “តេ ឥត្តម្ពតា ឧបសង្កមីសូ” តិ ឧបសង្កមវិជានទស្សនត្ថំ
“ឧក្កាសិតញ្ចា ឱបិត” ត្ថិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ ឧក្កាសិតញ្ចាតិ ឧក្កាសិតសទ្ធាញ្ចា។
ឱបិតត្ថិ ឱបិតសទ្ធាញ្ចា។ អដ្ឋបេក្ខិយាតិ ឧបេក្ខិត្វា, តំ ឧភយំ អកត្វាតិ
អធិប្បាយោ។ សុព្ពតាតិ សុវិមលធុតគុណា។ សប្បតិស្សាតិ សហបតិស្សយា,
នីចរុត្តិណោតិ អត្ថោ។

៥៣. សយម្ពុត្ថិ សយមេវ អញ្ញាបទេសំ វិជា ចារមិយោ បូរេត្វា
អធិកតពុទ្ធការ្យត្ថិ អត្ថោ។ អប្បគ្គតត្ថិ អភិនវោទិតំ។ ចន្ទំ វាតិ ចន្ទំ វិយ, នកេ
ជលន្ទំ ភកវន្ទំ គគនេ ចន្ទំ វិយ បស្សន្តិ ឯវំ បទសម្ពុត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ ឥធាបិ
យថា-សន្នោ និចាតមត្ថោ។

៥៤. វិជ្ជុំ វាតិ វិជ្ជុយនំ វិយ។ យទិ ចិវជ្ជិតិកា អចិវប្បភា អស្ស តាទិសន្តិ
អត្ថោ។ គគនេ យថាតិ អាគាសេ យថា, ឥធាបិ យថា-សន្នោ និចាតមត្ថោ។
ឥតោ បរម្មិ ព្យាទិសេសុ ហនេសុ យថា-សន្នោ និចាតមត្ថោតិ ទដ្ឋញ្ចោ។

៥៥. រហទមិវ វិប្បសន្នត្ថិ អតិកម្មីវិត្ថតំ មហារហទំ វិយ អនាវិលំ
វិប្បសន្នំ សលិលំ។ សុដុល្លំ បទុមំ យថាតិ សុវិកសិតបទុមវនំ រហទមិវាតិ
អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ “សុដុល្លំ កមលំ យថា” តិបិ ចាហោ, តស្ស កមនីយភាវេន
សុដុល្លំ កមលវនមិវាតិ អត្ថោ។

៥៦. អថ តេ ភិក្ខុ ធម្មសេនាបតិប្បមុខា អញ្ញាលី សិរសិ កត្វា ទសពលស្ស
ចក្កាលង្គតតលេសុ ចាទេសុ និបតីស្វតិ អត្ថោ។ តេន វុត្ថំ - “អញ្ញាលី
បគ្គហេត្វាន, តុដ្ឋហដ្ឋា បមោទិតា” តិអាទិ។ តត្ថ និបតត្ថិតិ និបតីសុ, វុទ្ធិស្វតិ
អត្ថោ។ ចក្កលក្ខណោតិ ចក្កំ លក្ខណំ យស្មី ចាទេ សោ ចាទោ ចក្កលក្ខណោ,

តស៊ូ ចក្កលក្ខណៈ។ ជាតិវសេន “ចារេ” តិ វុត្ថំ, សត្តនោ ចក្កាលង្គតតលេសុ
ចារេសុ និបតិស្វតិ អត្ថោ។

៥៧. ឥនាទិ តេសំ កេសញ្ចំ ថេរាទំ នាមំ ទស្សន្តេហិ “សារិបុត្តោ
មហាបញ្ញោ, កោរណ្ណាសមសាទិសោ” តិអាទិ គាថាយោ វុត្តា។ តត
កោរណ្ណាសមសាទិសោ តិ កោរណ្ណាកុសុមសទិសវណ្ណោ, យទិ វុ
“កោរណ្ណាសមោ” តិ វា, “កោរណ្ណាសទិសោ” តិ វា វុត្ថំ, កី ទិក្ខុត្ថំ
“សមសាទិសោ” តិ វុត្ថុន្តិ ចេ? នាយំ ទោសោ, តាទិសោ កោរណ្ណាសមត្តា
កោរណ្ណាសទិសភាវេនេវ កោរណ្ណាសមសាទិសោ។ ន បនាទិកវចនវសេនា តិ
អធិប្បាយោ។ សមាទិជ្ឈានកុសលោ តិ វុត្ថ អយំ កុសល-សន្នោ តាវ
អរោក្យានវជ្ជនេកសុខិចារកាទីសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ចំ “កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ,
កច្ចិ ភោតោ អនាមយ” តិអាទីសុ (ជា. ១.១៥.១២៦; ២.២០.១២៩) អារោក្យ
ទិស្សតិ។ “កតមោ បន, ភន្តេ, កាយសមាចារោ កុសលោ? យោ ខោ, មហារាជ,
កាយសមាចារោ អនវន្តោ” តិ (ម. និ. ២.៣៦១) វុត្ថមាទីសុ អនវន្តោ។ “កុសលោ
តំ វចស្ស អង្គបច្ចុដ្ឋាន” តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៨៧) នេកេ។ “កុសលស្ស កម្មស្ស
កតត្តា ឧបចិតត្តា” តិអាទីសុ (ធរ. ស. ៤៣១ អាទយោ) សុខិចារកេ។ ឥធម បន
នេកេ ទដ្ឋញ្ចោ។ វុត្ថតេ តិ វុត្ថុត។

៥៨. គដ្ឋិតា តិ គដ្ឋិតិ គដ្ឋិតា។ កាលមេយោ វា តិ នីលសលិលធរោ វិយ
គដ្ឋិតា ឥទ្ធិវិសយេ តិ អធិប្បាយោ។ នីលុប្បលសមសាទិសោ តិ
នីលកុវលយសទិសវណ្ណោ។ ហេដ្ឋា វុត្ថនយេនេវត្ថាបិ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។
មោគ្គល្លានោ តិ វុត្ថំ គោត្តវសេន លទ្ធនាមោ កោលិតោ។

៥៩. មហាកស្សទោបិ ចាតិ
ឧវេលកស្សបនធិកស្សបគយាកស្សបកុមារកស្សបេ ឧទ្ធានុឧទ្ធកេ ថេវេ

ឧបាទាយ អយំ មហា, តស្មា “មហាកស្សបោ”តិ វុត្តោ។ បិ ចាតិ
សម្ភារំនសម្បជ្ឈន្តោ។ ឧត្តត្ថកនកសន្និភោតិ
សន្តត្ថសុវណ្ណាសទិសធីវណ្ណោ។ ធុតតុលោតិ ឯត្ថ កិលេសធុននតោ ធម្មា
ធុតោ នាម, ធុតតុលោ នាម ធុតធម្មា។ កតមោ បន ធុតធម្មា នាម?
អប្បិច្ឆតា, សន្តដ្ឋិតា, សល្លេខតា, បរិវេកតា, ឥន្ទមជ្ឈិកតាតិ ឥមេ
ធុតផ្ដុំចេតនាយ បរិវារក្ខតា បញ្ច ធម្មា “អប្បិច្ឆយេវ និស្សយា”តិ អាទិវចនតោ
ធុតធម្មា នាម។ អថ វា កិលេសេ ធុននតោ ញាណំ ធុតំ នាម, តស្មី ធុតតុលោ។
អគ្គនិក្ខិតោតិ អគ្គោ សេដ្ឋោ កោដិក្ខតោតិ វេទិតោ។ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម
សាវកានំ ភិក្ខុនំ ធុតវាទានំ យទិទំ មហាកស្សបោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩១)
ហំនន្តវេ វេទិតោតិ អត្ថោ។ អយំ បន អគ្គ-សន្នោ
អាទិកោដិកោដ្ឋាសសេដ្ឋាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហោស - “អដ្ឋតត្ថ, សម្ម
នោវារិក, អារាមិ ទារំ និគណ្ណានំ និគណ្ឌាន”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៧០) អាទិម្ហិ
ទិស្សតិ។ “តេនេវ អង្គុលគ្គេន តំ អង្គុលគ្គំ បរាមសេយ្យ” (កថា. ៤៤១), “ឧច្ឆត្តំ
វេជ្ជត្ត”ន្តិអាទីសុ កោដិយំ។ “អម្ពិលគ្គំ វា មធុរគ្គំ វា” (សំ. និ. ៥.៣៧៤)
“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, វិហារគ្គេន វា បរិវេណគ្គេន វា ភាជេតុ”ន្តិអាទីសុ (ចូឡវ.
៣១៨) កោដ្ឋាសេ។ “យាវតា, ភិក្ខុវេ, សត្តា អបទា វា ទិបទា វា... បេ....
តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣៤) សេដ្ឋេ។ ស្វាយមិធន
សេដ្ឋេ ទដ្ឋញោ។ កោដិយម្បិ វត្ថុតិ។ បេរោ អត្ថនោ ហំនេ សេដ្ឋោ ចេវ
កោដិក្ខតោ ច។ តេន វុត្ថំ - “អគ្គនិក្ខិតោ”តិ, អគ្គោ សេដ្ឋោ កោដិក្ខតោតិ
អត្ថោ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.២៥០ សរណគមនកថា; ចារា. អដ្ឋ. ១.១៥)។ ថោមិតោតិ
បសំសិតោ ទេវមនុស្សទីហិ។ **សត្តុ វណ្ណិតោតិ** សត្តារា វណ្ណិតោ ធុតោ,
“កស្សបោ, ភិក្ខុវេ, ចន្ទបមោ កុលានិ ឧបសម្ព័ន្ធមតិ អបកស្សេវ កាយំ

អបកស្ស ចិត្តំ និច្ចនវកោ កុលេសុ អប្បគតោ” តិ ឯវមាធិហិ អនេកេហិ
សុត្តនយេហិ (សំ. និ. ២.១២៦) វណ្ណិតោ បសត្តោ, សោមិ ភគវន្តំ វន្តតីតិ អត្តោ។

២០. ធិព្ពចក្ខុនន្តិ ធិព្ពំ ចក្ខុ យេសំ អត្ថិ តេ ធិព្ពចក្ខុ, តេសំ ធិព្ពចក្ខុនំ ភិក្ខុនំ
អត្តោ សេដ្ឋាតិ អត្តោ។ យថាហ - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ
ធិព្ពចក្ខុកានំ យទិទំ អនុវុទ្ធោ” តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩២)។ អនុវុទ្ធត្ថេរោ ភគវតោ
ចូឡបិតុនោ អមិតោទនស្ស នាម សក្កស្ស បុត្តោ មហានាមស្ស កនិជ្ជភាតា
មហាបុញ្ញោ បរមសុខុមាលោ, សោ អត្ថសត្តមោ និក្ខមិត្វា អការស្មា
អនការិយំ បព្ពជិតោ, តស្ស បព្ពដ្ឋានុក្កមោ សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៣០
អាទយោ) អាគតោវ។ អវិទូរេ វាតិ ភគវតោ សន្តិកេយេវ។

២១. អាបត្តិអនាបត្តិយាតិ អាបត្តិយញ្ច អនាបត្តិយញ្ច កោវិនោ។
សតេកិច្ចាយាតិ សប្បដិកម្មាយបិ អប្បដិកម្មាយបិ ចាតិ អត្តោ។ តត្ថ
សប្បដិកម្មា សា ធិត្ថិជា ហោតិ, អប្បដិកម្មា សា ចារាជិកាបត្តិ។
“អាបត្តិអនាបត្តិយា, សតេកិច្ចាយ កោវិនោ” តិបិ ចាថោ, សោយេវ អត្តោ។
វិនយេតិ វិនយបិជកេ។ អគ្គនិក្ខិត្តោតិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ
វិនយធរានំ យទិទំ, ឧចាលី” តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៨) ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោតិ
អត្តោ។ ឧចាលីតិ ឧចាលីត្ថេរោ។ សត្តុ វណ្ណិតោតិ សត្តារា វណ្ណិតោ បសត្តោ។
ថេរោ កិរ តថាគតស្សេវ សន្តិកេ វិនយបិជកំ ឧគ្គណ្ហិត្វា ភារុកច្ឆកវត្ថំ (ចារា.
៧៨), អដ្ឋកវត្ថំ (ចារា. ១៥៨), កុមារកស្សបវត្ថុន្តិ (ម. និ. ១.២៤៩) ឥមាធិ តីណិ
វត្ថុនិ សព្ពញ្ញតញ្ញាលោន សទ្ធិ សំសន្និត្វា កថេសិ។ តស្មា ថេរោ វិនយធរានំ
អត្តោតិ ឯវមាធិនា នយេន សត្តារា វណ្ណិតោតិ វុត្តោ។

២២. សុខុមនិបុណត្ថបដិវុទ្ធាតិ បដិវុទ្ធសុខុមនិបុណត្ថោ,
បដិវុទ្ធសុខុមនិបុណត្ថោតិ អត្តោ។ កថិកានំ បវរោតិ ធម្មកថិកានំ សេដ្ឋោ។

“ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ធម្មកថិកានំ យទិទំ បុណ្ណោ
មន្តាលីបុត្តោ” តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩៦) ឯតទគ្គចាឡិយំ អាហេបិតោ។ តេន វុត្ថំ
“កថិកានំ បវរោ” តិ។ គណីតិ សសង្ឃោ។ ថេរស្ស កិរ សន្តិកេ បព្វជិតា
កុលបុត្តា បញ្ចសតា អហោសុំ។ សព្វេបិ តេ ធនពលស្ស ជាតភូមិកា
ជាតវជ្ជវាសិនោ សព្វេវ ជីវណាសវា សព្វេវ ធនកថាវត្ថុលាភិនោ។ តេន វុត្ថំ
“គណី” តិ។ ឥសីតិ ឯសតិ គវេសតិ កុសលេ ធម្មតិ ឥសី។ មន្តាលីយា
បុត្តោតិ មន្តាលីយា នាម ព្រាហ្មណីយា បុត្តោ។ បុណ្ណោតិ តស្ស នាមំ។
វិស្សតោតិ អត្តនោ អប្បិច្ឆតាធិហិ គុណោហិ វិស្សតោ។

អញ្ញាសិកោណ្ណញ្ញត្ថេរោ បន សត្វិ អភិសម្ពោធិ បទ្វា បវត្ថិតវរធម្មចក្ក
អនុបុព្វេន អាគន្ធា រាជគហំ ឧបនិស្សយ វិហារន្តេ កបិលវត្ថំ អាគន្ធា អត្តនោ
ភាគិនេយ្យំ បុណ្ណំ នាម មាណវំ បញ្ចាដេត្វា ភគវន្តំ វន្តិត្វា អាបុច្ឆិត្វា
និវាសត្ថាយ សយំ ធនុន្តធមំ គតោ។ បុណ្ណោ បន ភគវន្តំ ធន្សនាយ ថេរេន
សទ្ធិ អាគន្ធា - “មយ្ហំ បព្វជិតកិច្ចំ មត្តកំ ចាបេត្វាវ ធនពលស្ស សន្តិកំ
គមិស្សមី” តិ កបិលបុរេយេវ ឌីហីនោ, សោ យោនិសោមនសីការំ ករោន្តោ
នចិរស្សេវ អរហត្ថំ បទ្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិ។ ឯត បន អនុវុត្ថេរោ ច
ឧបាលិត្ថេរោ ច ឥមេ ទ្វេ ថេរា ភគវតោ កបិលវត្ថុបុរំ បរិសិត្វា
ញាតិសមាគមទិវសេ បព្វជិតាវិយ ធន្សិតា, តំ បន ឧន្ទកចាឡិយា
អជ្ជកថាយ ច ន សមេតិ។ វីមសិត្វា គហោតព្ពំ។

អថ សត្តា សាវិបុត្តត្ថេរាធិនំ បញ្ចន្ធិ ភិក្ខុសតានំ ចិត្តាចារមញ្ញាយ អត្តនោ
គុណោ កថេតុមារភិ។ តេន វុត្ថំ -

២៣.
“ឯតេសំ ចិត្តមញ្ញាយ, ឌីបម្ពកុសលោ មុនិ;

កង្ខេបនោះ មហាវិរោ, កថេសិ អត្តនោ គុណ”ន្តិ។

តត្ថ ឱបម្ពកុសលោតិ ឧបមាយ កុសលោ។ កង្ខេបនោះតិ សព្វសត្តានំ
សំសយេន្ទេនកោ។

ឥទានិ តេ អត្តនោ គុណោ កថេសិ, តេ ទស្សេតុំ -

២៤.

“ចត្តារោតេ អសង្ខ័យ្យា, កោដិយេសំ ន នាយតិ;
សត្តកាយោ ច អាគាសោ, ចក្កវាឡា ចនន្តកា;
ពុទ្ធស្វាណំ អប្បមេយ្យំ, ន សក្កា ឯតេ វិជានិតុ”ន្តិ។ - វុត្ថំ;

តត្ថ ចត្តារោតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ឯតេតិ ឥទានិ វុត្ថុព្រូ អត្ថេ និទស្សេតិ។
អសង្ខ័យ្យាតិ សង្ខ័យតុមសក្កុណោយ្យត្តា អសង្ខ័យ្យា, គណនបរិច្ឆេទវិចិត្រវត្តាតិ
អត្ថោ។ កោដិតិអាទិ វា អន្តោ វា មរិយាទា។ យេសន្តិយេសំ ចតុន្នំ
អសង្ខ័យ្យានំ។ ន នាយតិ តិ ន បញ្ញាយតិ។ ឥទានិ តេ វុត្ថុប្បកាវេ ចត្តារោ
អសង្ខ័យ្យេ ទស្សេតុំ “សត្តកាយោ”តិអាទិ វុត្ថំ។ សត្តកាយោតិ
សត្តសមូហោ, សត្តកាយោ អនន្តោ អបរិមាណោ អប្បមេយ្យោ។ តថា
អាគាសោ អាគាសស្សបិ អន្តោ នត្ថិ។ តថា ចក្កវាឡានិ អនន្តានិ ឯវ។
ពុទ្ធស្វាណំ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ អប្បមេយ្យំ។ ន សក្កា ឯតេ វិជានិតុន្តិ យស្មា
បនេតេ អនន្តា, តស្មា ន សក្កា វិជានិតុំ។

២៥. ឥទានិ សត្តា អត្តនោ ឥទិវិកុត្តនេ សញ្ញាតច្ឆរិយត្តតានំ
នេវមនុស្សធិនំ កិច្ចាមេតំ អច្ឆរិយំ, ឥតោបិ វិសិដ្ឋតំ អច្ឆរិយំ អព្ពតំ អត្ថិ, មម
តំ សុណាថាតិ ធម្មទេសនំ វង្សេន្តោ -

“ក៏មេតំ អច្ឆរិយំ លោកេ, យំ មេ ឥទ្ធវិកុព្ពនំ;

អញ្ញោ ពហូ អច្ឆរិយា, អពុតា លាមហំសនា”តិ។ - អាធិមាហ;

តត្ថ កិច្ចិ បដិក្ខេបវចនំ។ ឯតន្តិ ឥទំ ឥទ្ធវិកុព្ពនំ សន្ធាយាហ។ យន្តិ អយំ យំ-
សន្តោ “យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិដ្ឋ្យ ព្រហ្មី”តិអាធិសុ
(សុ. និ. ១០៥៨; មហានិ. ១១០; ចូឡនិ. មេត្តក្ខមាណាវបុច្ឆា ៧៧) ឧបយោគវចនេ
ទិស្សតិ។ “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខុវេ, អនវកាសោ; យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ
អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា”តិ (អ. និ. ១.២៧៧; វិភ. ៨០៩; មិ. ប. ៥.១.១) ឯត្ថ
ការណាវចនេ។ “យំ វិបស្សី ភក្កវា កប្ប្យ ឧទចាធិ”តិ (ធិ. និ. ២.៤) ឯត្ថ ភុម្មេ។
“យំ ខោ មេ, ភន្តេ, ទេវានំ តាវតីសានំ សម្មាសុតំ សម្មាសុតំ បដិក្ខហិតំ,
អាហេយេមិ តំ ភក្កវតោ”តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.២៩៣) បច្ចត្តវចនេ។ ឥធាបិ
បច្ចត្តវចនេ ធម្មញ្ញោ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៤)។ អញ្ញោ ពហូ មម អច្ឆរិយា អពុតវិសេសា
សន្តិតិ ធិបេតិ។

ឥធានិ តេ អច្ឆរិយេ ធស្សន្តោ -

៦៦.

“យធាហំ តុសិតេ កាយេ, សន្តុសិតោ នាមហំ តនា;

ធសសហស្សី សមាគម្ម, យាចន្តិ បញ្ចលី មម”ន្តិ។ - អាធិមាហ;

តត្ថ យធាតិ យស្មី កាលេ។ អហន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ តុសិតេ កាយេតិ
តុសិតសម្ពុតេ ទេវនិកាយេ។ យធា បនាហំ សមត្តិសចារមិយោ បូរេត្វា
បញ្ចមហាបរិច្ឆាគេ បរិច្ឆជិត្វា ញាតត្ថចរិយលោកត្ថចរិយតុទ្ធត្ថចរិយានំ
កោជី បត្វា សត្តសតកមហាធានាធិ ធាត្វា សត្តក្ខត្តំ បដវី កម្មេត្វា
វេស្សន្តត្ថការតោ ចរិត្វា ធុតិយេ ចិត្តវារេ តុសិតភវនេ និព្ពត្តោ តនាបិ

សន្តតិសិទ្ធិ ឆាន ឆេវរាជា អហោសី។ ធនសហស្ស៍ សមាគម្មាតិ
ធនសហស្ស៍ចក្កវាឡេសុ ឆេវតា សន្តបតិទ្វាតិ អត្ថោ។ យាចន្តិ បញ្ចលី មមន្តិ
មំ ឧបសន្តិមិត្វា, “មារិស, តយា ធន ចារមិយោ បូរេន្តេន ន សក្កសម្បត្តិ ន មារ
ន ព្រហ្ម ន ចក្កវត្ថិសម្បត្តិ បត្តេន្តេន បូរិតា, លោកនិត្តរណាត្ថាយ បន ពុទ្ធត្ថំ
បត្តយមាណេន បូរិតា, សោ តវ កាលោ, មារិស, ពុទ្ធត្ថាយ សមយោ, មារិស,
ពុទ្ធត្ថាយា”តិ (ជា. អដ្ឋ. ១.និទានកថា, អវិទូរេនិទានកថា) យាចន្តិ មមន្តិ។ តេន
វុត្ថំ -

២៧.

“កាលោ ខោតេ មហាវីរ, ឧប្បជ្ឈ មាតុកុច្ឆិយំ;
សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ”ន្តិ។

តត្ថ កាលោតេតិ កាលោ តវ, អយមេវ វា ចាហោ។ ឧប្បជ្ឈាតិ បដិសន្ធិ
គណ្ហា, “ឌីក្កមា”តិបិ ចាហោ។ សនេវកន្តិ សនេវកំ លោកន្តិ អត្ថោ។
តារយន្តោតិ ឯត្ថ ចារមិយោ បូរេន្តោបិ តារយតិ ឆាន, ចារមិយោ មត្តកំ
ចាបេន្តោបិ តារយតិ ឆាន, វេស្សន្តត្ថការតោ ចរិត្វា តុសិតបុរេ បដិសន្ធិ
គហេត្វា សជ្ឈីវស្សសតសហស្សនិកានិ សត្តបណ្ណាសវស្សកោដិយោ តត្ថ
តិជ្ឈន្តោបិ តារយតិ ឆាន, ឆេវតាហិ យាចិតោ បញ្ចវិធំ មហាវិលោកិតំ
វិលោកេត្វា មហាមាយាឆេវិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គណ្ហន្តោបិ ធនមាសេ
គព្ពវាសំ វសន្តោបិ តារយតិ ឆាន, ឯក្ខនតីស វស្សនិ អការមជ្ឈេ តិជ្ឈន្តោបិ
តារយតិ ឆាន។ រាហុលភទ្ធស្ស ជាតទិវសេ ធនសហាយោ កណ្ហកំ អារុយ្ហ
និក្ខមន្តោបិ តីណិ វជ្ជានិ អតិក្កមិត្វា អនោមាយ ឆាន នទិយា តីរេ បព្ពជន្តោបិ
តារយតិ ឆាន, ធព្ពស្សនិ បដានំ ករោន្តោបិ វិសាខបុណ្ណមាយំ
មហាពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ មារពលំ វិធមិត្វា បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា

មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុវិសោធន៍ បន្តិមយាមេ ទ្វាទសង្គំ បដិច្ចសមុប្បាទំ
អនុលោមបដិលោមតោ សម្មសិទ្ធា សោតាបត្តិមគ្គំ បដិវិជ្ឈន្តោបិ តារយតិ
នាម, សោតាបត្តិជលក្ខណោបិ, សកទាគាមិមគ្គក្ខណោបិ,
សកទាគាមិជលក្ខណោបិ, អនាគាមិមគ្គក្ខណោបិ, អនាគាមិជលក្ខណោបិ,
អរហត្តមគ្គក្ខណោបិ, អរហត្តជលក្ខណោបិ តារយតិ នាម, យទា
អជ្ឈារសនេវតាកោជិសហស្សេហិ បញ្ចវគ្គិយានំ អមតចានំ អនាសិ, តតោ
បដ្ឋាយ តារយិ នាមាតិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្ថំ -

“សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ”ន្តិ។

អថ មហាសត្តោ នេវតាហិ យាចិយមាណោបិ នេវតានំ បដិញ្ចំ អនត្វារ
កាលទីបទេសកុលជនេត្តិអាយុបរិច្ឆេទវសេន បញ្ចវិធំ មហាវិលោកនំ នាម
វិលោកេសិ។ តត្ថ “កាលោ នុ ខោ, ន កាលោ”តិ បឋមំ កាលំ វិលោកេសិ។
តត្ថ វស្សសតសហស្សតោ ឧទ្ធី អាយុកាលោ កាលោ នាម ន ហោតិ។ កស្មា?
ជាតិជរាមរណាទីនំ អចាកជត្តា, ពុទ្ធានញ្ច ធម្មទេសនា នាម តិលក្ខណមុត្តា
នាម នត្ថិ, តេសំ អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តាតិ កថេន្តានំ “កិច្ចាមេតេ កថេន្តិ”តិ ន
សទ្ធិហន្តិ, តតោ អភិសមយោ ន ហោតិ, តស្មី អសតិ អនិយ្យានិកំ សាសនំ
ហោតិ។ តស្មា សោ អកាលោ។ វស្សសតតោ ឧនោ អាយុកាលោបិ កាលោ ន
ហោតិ។ កស្មា? តទា សត្តា ឧស្សន្ទកិលេសា ហោន្តិ, ឧស្សន្ទកិលេសានញ្ច
ទិន្នោ ឱវាទោ ឱវាទដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, តស្មា សោបិ អកាលោ។
វស្សសតសហស្សតោ បដ្ឋាយ ហោជ្ជា វស្សសតតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធី អាយុកាលោ
កាលោ នាម។ ឥទានិ វស្សសតាយុកា មនុស្សាតិ អថ ពោធិសត្តោ
“និព្វត្តិតព្វកាលោ”តិ អទ្ទស។

តតោ ធិបំ ឡិលោកេន្តោ “ជម្ពុដីបេយេវ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តី” តិ ធិបំ បស្សី។ តតោ
ជម្ពុដីថោ នាម មហា ធនយោជនសហស្សបរិមាណោ, កតវស្មី នុ ខោ
បទេសេ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តី” តិ ទេសំ វិលោកេន្តោ មជ្ឈិមទេសំ បស្សី។ តតោ កុលំ
វិលោកេន្តោ “ពុទ្ធា នាម លោកសម្មតេ កុលេ និព្ពត្តន្តី, ឥនាទិ ខត្តិយ កុលំ
លោកសម្មតំ, តត្ថ និព្ពត្តិស្សមិ, សុទ្ធាទនោ នាម មេ រាជា បិតា ភរិស្សតី” តិ
កុលំ អន្តស។ តតោ មាតវំ វិលោកេន្តោ “ពុទ្ធមាតា នាម លោលា សុរាជុត្តា ន
ហោតិ, អខណ្ឌបញ្ចាសីលាតិ អយញ្ច មហាមាយា នាម ទេវី ឯទិសា, អយំ មេ
មាតា ភរិស្សតី តិ កិត្តកំ អស្ស អាយុ” តិ អាវុដ្ឋេន្តោ ធនន្នំ មាសានំ ឧបរិ
សត្តទិវសានិ បស្សី។ ឥតិ ឥមំ បញ្ចវិធិវិលោកនំ វិលោកេត្វា - “កាលោ មេ,
មារិស, ពុទ្ធការាយា” តិ ទេវតានំ បដិញ្ញំ ទត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ
ចរិត្វា សក្យរាជកុលេ មាយាទេវិយា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិ អគ្គហេសិ (ជា. អដ្ឋ.
១.និទានកថា, អវិទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.និទានកថា,
អវិទូរេនិទានកថា)។ តេន វុត្ថំ -

៦៨.

“តុសិតា កាយា ចរិត្វាន, យទា ឡិក្កមិ កុច្ឆិយំ;
ធនសហស្សវិលោកធាតុ, កម្មវត្ថុ ជរណី តទា” តិ។ - អាទិ;

តត្ថ ឡិក្កមិ តិ ឡិក្កមី ចារិសី។ កុច្ឆិយន្តិ មាតុកុច្ឆិម្ហិ។
ធនសហស្សវិលោកធាតុ, កម្មវត្ថុ តិ សតោ សម្មជាតោ បន ពោធិសត្តោ
មាតុកុច្ឆិ ឡិក្កមន្តោ ឯកូនវីសតិយា បដិសន្ធិចិត្តេសុ មេត្តាបុព្វភាគស្ស
សោមនស្សសហគតញ្ញាណសម្មយុត្តអសម្ពាទិកកុសលចិត្តស្ស សទិស
មហាវិចារកចិត្តេន អាសាឡិបុណ្ណមាយំ ឧត្តរាសាឡនក្ខត្តេនេវ បដិសន្ធិ

អគ្គហេសិ។ តទា ធនសហស្សីលោកធាតុ សកលាបិ កម្ម្យិ សង្គម្ម្យិ
សម្មកម្ម្យិ អត្ថោ។ ធរណីតិ ធារេតិ សព្វេ ថាវរជ្ជមេតិ ធរណី, បថវី។

៦៩. សម្មជាតោវ និក្ខមិន្តិ ឯត្ថ យទា បនាហំ សតោ សម្មជាតោវ
មាតុកុច្ឆិតោ ធម្មាសនតោ ឌីតរន្តោ ធម្មកថិកោវិយ និស្សេណីតោ ឌីតរន្តោ
បុរិសោវិយ ច ទ្វេ ហត្ថ ច ចាទេ ច បសារេត្វា បិតកោវ មាតុកុច្ឆិសម្ពវេន
កេនចិ អសុចិនា អមក្ខិតោវ និក្ខមី។ សាធុការំ បវត្តន្តិ តិ សាធុការំ
បវត្តយន្តិ, សាធុការំ ទេន្តិ តិ អត្ថោ។ បកម្ម្យិតាតិ កម្ម្យិត្ថ, ឌីក្ខមនេបិ
មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនេបិ ធនសហស្សី បកម្ម្យិតាតិ អត្ថោ។

៧០. អថ ភគវា គព្ពោក្កន្តិអាទិសុ អត្ថនា សមសមំ អទិស្វា
គព្ពោក្កន្តិអាទិសុ អត្ថនោ អច្ឆរិយទស្សនតំ “ឌីក្កន្តិ មេ សមោ នត្ថិ” តិ ឥមំ
កាថមាហា។ តត្ថ ឌីក្កន្តិ គព្ពោក្កន្តិយំ, ភុម្មត្ថេ បច្ចត្ថវចនំ,
បដិសន្ធិគ្គហណេតិ អត្ថោ។ មេតិ មយា។ សមោតិ សទិសោ នត្ថិ។ ជាតិតោតិ
ឯត្ថ ជាយតិ ឯតាយ មាតុយាតិ មាតា “ជាតិ” តិ វុច្ឆតិ, តតោ ជាតិតោ
មាតុយាតិ អត្ថោ។ អភិនិក្ខមេតិ មាតុកុច្ឆិតោ អភិនិក្ខមនេ បសវេ សតីតិ
អត្ថោ។ សម្ពោធិយន្តិ ឯត្ថ បសត្ថា សុន្ទរា ពោធិ សម្ពោធិ។ អយំ បន ពោធិ-
សន្ទោ វុក្ខមគ្គនិព្វានសព្វញ្ញតញ្ញាណាទិសុ ទិស្សតិ - “ពោធិវុក្ខមូលេ
បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ” តិ (មហាវ. ១; ឧទា. ១) ច, “អន្តរា ច គយំ អន្តរា ច ពោធិ” តិ (ម.
និ. ១.២៨៥; ២.៣៤០; មហាវ. ១១) ច អាគតជ្ជានេ ហិ វុក្ខោ ពោធិតិ វុច្ឆតិ។
“ពោធិ វុច្ឆតិ ចតុសុ មគ្គសុ ញ្ញាណា” តិ (ចូឡនិ. ១ គ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២១)
អាគតជ្ជានេ មគ្គោ។ “បទ្វាន ពោធិ អមតំ អសង្ខត” តិ អាគតជ្ជានេ និព្វានំ។
“បប្បោតិ ពោធិ វរភូរិមេធសោ” តិ (ធី. និ. ៣.២១៧) អាគតជ្ជានេ
សព្វញ្ញតញ្ញាណំ។ ឥធម បន ភគវតោ អវហត្ថមគ្គញ្ញាណំ អធិប្បតំ (ម. និ. អដ្ឋ.

១.១៣; ចារា. អដ្ឋ. ១.១១; ឧទា. អដ្ឋ. ២០; ចរិយា. អដ្ឋ. និទានកថា)។ អបរេ
“សត្តញ្ញតញ្ញាណា”ន្តិបិ វេទន្តិ, តស្សំ សម្ពោធិយំ អហំ សេដ្ឋោតិ អត្ថោ។

កស្មា បន ភគវា សម្ពោធិ បដិច្ច អត្តានំ បសំសតីតិ?
សត្តគុណោយកត្តា។ ភគវតោ ហិ សម្ពោធិ សត្តគុណោយិកា សព្វេបិ
និវេសេសេ ពុទ្ធកុណោ ធនាតិ, ន បន អញ្ញោសំ។ អញ្ញោសំ បន កស្សបិ
អរហត្តមគ្គោ អរហត្តជលមេវ ទេតិ, កស្សបិ តិស្សោវិជ្ជា, កស្សបិ ធន
អភិញ្ញា, កស្សបិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា, កស្សបិ សាវកចារិយញ្ញាណំ,
បច្ចេកពុទ្ធានំ បច្ចេកពោធិញ្ញាណមេវ ទេតិ។ ពុទ្ធានំ បន សត្តគុណាសម្បត្តិ
ទេតិ។ តស្មា ភគវា សត្តគុណោយកត្តា “សម្ពោធិយំ អហំ សេដ្ឋោ”តិ អត្តានំ
បសំសតិ។ អបិ ច ភូមិ ចាលេត្វា សម្ពោធិ ចាបុណ្ហ, តស្មា “សម្ពោធិយំ អហំ
សេដ្ឋោ”តិ វេទន្តិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនេតិ ឯត្ថ ធម្មចក្កំ បន ធុរិដំ ហោតិ -
បដិវេធសញ្ញាណញ្ញោ ទេសនាញ្ញាណញ្ញាតិ។ តត្ថ បញ្ញាបភាវិតំ អត្តនោ
អរិយជលាវហំ បដិវេធសញ្ញាណំ, កុណាបភាវិតំ សាវកានំ អរិយជលាវហំ
ទេសនាញ្ញាណំ។ បដិវេធសញ្ញាណំ លោកុត្តរំ កុសលំ ឧបេក្ខាសហគតំ
អវិតក្កអវិចារំ, ទេសនាញ្ញាណំ លោកិយំ អព្យាកតំ, ឧភយម្បិ បនេតំ
អញ្ញោហិ អសាធារណំ។ ឥធន បន ទេសនាញ្ញាណំ អធិប្បេតំ (បដិ. ម. អដ្ឋ.
២.២.៤៤)។

៧១. ឥនានិ ភគវតោ គញ្ញោក្កមនេវ បថវិកម្បនាទិកំ បវត្តិ សុត្វា “អហោ
អច្ឆរិយំ លោកេ”តិ ទេវតាហិ អយំ គាថា វុត្តា។ តត្ថ ពុទ្ធានំ គុណាមហន្តតាតិ
អហោ ពុទ្ធានំ គុណាមហន្តតាវោ, អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវោតិ អត្ថោ
ទសសហស្សីលោកធាតុ, ធម្មការំ បកម្បថាតិ ទសសុ
ចក្កវាធិសហស្សេសុ មហាបថវី ធម្មការំ បកម្បត្ថ ចលិត្ត។ កថំ?

បុរត្តិមតោ ឧន្ទមតិ បដិមតោ ឌីនមតិ, បដិមតោ ឧន្ទមតិ បុរត្តិមតោ ឌីនមតិ,
ឧត្តរតោ ឧន្ទមតិ ធឹណតោ ឌីនមតិ, ធឹណតោ ឧន្ទមតិ ឧត្តរតោ ឌីនមតិ,
មជ្ឈិមតោ ឧន្ទមតិ បរិយន្តតោ ឌីនមតិ, បរិយន្តតោ ឧន្ទមតិ មជ្ឈិមតោ
ឌីនមតិ ឯ ឧប្បការំ អនិលពលចលិតជលតរដ្ឋភដ្ឋសដ្ឋដ្ឋិតាវិយ នាវា
ចតុនហុតាធិកត្វិយោជនសតសហស្សពហុលា បថវិសន្ទារកជលបរិយន្តា
អចេតនាបិ សមាធា សចេតនាវិយ អយំ មហាបថវី បីតិយា នច្ឆន្តិវិយ
អកម្មត្ថាតិ អត្ថោ។ ឱភាសោ ច មហា អាសីតិ អតិក្កម្មេ ទេវានំ ទេវានុការំ
ឧឡារោ ឱភាសោ អហោសីតិ អត្ថោ។ អច្ឆេវំ លោមហំសនន្តិ អច្ឆេវា
លោមហំសនព្វា អហោសីតិ អត្ថោ។

៧២. ឥនាធិ បថវិកម្មនាលោកទាតុភាវាទីសុ អច្ឆវិយេសុ វត្តមាទេសុ
ភគវតោ បុរត្តិធស្សនត្ថំ “ភគវា តម្ពិ សមយេ” តិអាធិគាថាយោ វុត្តា។ តត្ថ
លោកដេដ្ឋាតិ លោកសេដ្ឋោ។ សនេវកន្តិ សនេវកស្ស លោកស្ស, សាមិអត្ថ
ឧបយោគវចនំ ធម្មត្ថំ។ ធស្សយន្តោតិ ថាជិហារិយំ ធស្សន្តោ។

៧៣. ចង្គមន្តោវាតិ ធនលោកទាតុសហស្សនិ អដ្ឋោត្តវិទ្យា បីតេ តស្មី
វតនមយេ ចង្គមេ ចង្គមមាធាវ កថេសិ។ លោកនាយកោតិ អថ សត្តា
មនោសិលាតលេ សីហនាធំ នធន្តោ សីហោវិយ គដ្ឋន្តោ ចារុស្សកមេយោវិយ
ច អាភាសគង្គំ ឱតារេន្តោវិយ ច អដ្ឋដ្ឋសមន្នាគតេន (ធី. និ. ២.២៨៥, ៣០១)
សវនីយេន កមនីយេន ព្រហ្មស្សវេន នាធានយវិចិត្តំ ចតុសច្ចបដិសំយុត្តំ
តិលក្ខណាហាតំ មជ្ជរធម្មកថំ កថេសីតិ អត្ថោ។

អន្តរា ននិវត្តតិ, ចតុហតេ ចង្គមេ យថាតិ ឯត្ថ សត្តារា បន និម្មិតស្ស
តស្ស ចង្គមស្ស ឯកា កោជិ ថាជនចក្កវាឡមុខវដ្តិយំ ឯកា
បដិមចក្កវាឡមុខវដ្តិយំ ឯ បីតេ តស្មី វតនចង្គមេ ចង្គមមាធា សត្តា ឧភោ

កោដិយោ បត្យាវ និវត្តតិ, អន្តរា ឧភោ កោដិយោ អបត្យា ន និវត្តតិ។ យថា
ចតុហត្ថប្បមាណោ ចង្គ្គមេ ចង្គ្គមមាណោ ឧភោ កោដិយោ សីយមេវ បត្យា
និវត្តតិ, ឯវំ អន្តរា ន និវត្តតិ អត្ថោ។ កី បន ភគវា
ធនសហស្សយោជនប្បមាណាយាមំ ចង្គ្គមំ រស្សមកាសិ, តាវមហន្តំ វា
អត្តការំ និម្មិតិ? ន បនេវមកាសិ។ អចិន្តេយ្យា ពុទ្ធានំ ពុទ្ធានុភារោ។
អកនិជ្ជកវនតោ បដ្ឋាយ យាវ អវីចិ, តាវ ឯកជ្ឈណា អហោសិ។ តិរិយតោ ច
ធនចក្កវាឡសហស្សនិ ឯកជ្ឈណានិ អហោសុំ។ ទេវា មនុស្សេ បស្សន្តិ,
មនុស្សបិ ទេវេ បស្សន្តិ។ យថា សព្វេ ទេវមនុស្សា បកតិយា ចង្គ្គមមាណំ បស្សន្តិ,
ឯវំ ភគវន្តំ ចង្គ្គមមាណំ បស្សីសូតិ។ ភគវា បន ចង្គ្គមន្តោវ ធម្មំ ទេសេតិ
អន្តរាសមាបត្តិញ្ច សមាបដ្ឋតិ។

អថ អាយស្មា សារិបុត្តោ

អបរិមិតសមយសមុបចិតកុសលពលជនិតទុត្តិសវរលក្ខណោបសោភិតំ
អសីតានុញ្ញានិវាទិតំ វរសរីរំ សរទសមយេ បរិបុណ្ណំ វិយ រជនិករំ
សព្វដាលិដុល្លំ វិយ ច យោជនសតុព្ពេធំ ចារិច្ចត្តកំ អជ្ឈាវសរតនុព្ពេធំ
ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបសស្សិរិកំ វរកនកគិរិមិវ ជង្គមំ អនោបមាយ
ពុទ្ធលីឡាយ អនោបមេន ពុទ្ធសិរិវិលាសេន ចង្គ្គមន្តំ
ធនសហស្សិទេវគណាបរិវុតំ ភគវន្តំ អទ្ទស។ ទិស្វាន អយំ បន សកលាបិ
ធនសហស្សិ លោកធាតុ សន្និបតិតា, មហាតិយា បនេត្ថ ធម្មទេសនាយ
ភរិតត្ថំ, ពុទ្ធវិសទេសនា បន ពហូបការា ភគវតិ បសាធាវហា, យំនូនាហំ
ធនពលស្ស អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធវិសំ បរិបុន្នេយ្យ"ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯកំសំ
ចីវរំ កត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ធននឧសមុជ្ឈលំ ជលជាមលាវិកល-កមល-
មកុលសទិសំ អញ្ចលី សិរសិ កត្វា ភគវន្តំ "កីទិសោ តេ មហាវីរា"តិអាទិកំ
បរិបុច្ឆិ។ តេន វុត្តំ -

៧៤.

“សារីបុត្តោ មហាបញ្ញោ, សមាធិជ្ឈានកោវិទោ;
បញ្ញាយ ចារមិប្បុត្តោ, បុច្ឆតិ លោកនាយកំ។

៧៥.

“កីធិសោ តេ មហាវីរ, អភិនិហារោ នុត្តម;
កម្មំ កាលេ តយា ជីវ, បត្តិតា ពោធិមុត្តមា”តិ។ -

អាទិ៍។ កា ឆាយ៉ា អនុសន្និទិ? បុច្ឆានុសន្និ នាម។ តិស្សោ ហិ អនុសន្និយោ -
បុច្ឆានុសន្និ អជ្ឈាសយានុសន្និ យថានុសន្និទិ។ តត្ថ “ឯវំ វុត្តោ អញ្ញាតោ ភិក្ខុ
ភគវន្តំ ឯតទវោច - “កី នុ ខោ, ភន្តេ, ឡិមំ តិវំ កី ចារិមំ តិវ”ន្តិ (សំ. និ. ៤.២៤១)
ឯវំ បុច្ឆន្តានំ ភគវតាវិស្សន្និតសុត្តវសេន បុច្ឆានុសន្និ វេទិតញ្ច។

“អថ ខោ អញ្ញាតវស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទចាទិ ‘ឥតិ កិវ,
ភោ, រូបំ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, សញ្ញា អនត្តា, សដ្ឋាវា អនត្តា, វិញ្ញាណំ
អនត្តា, អនត្តកតាទិ កម្មាទិ កមត្តានំ ជុសិស្សន្តិ’តិ។ អថ ខោ ភគវា តស្ស
ភិក្ខុនោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ភិក្ខុ អាមន្តេសិ - ហំនំ ខោ បនេតំ,
ភិក្ខុវេ, វិជ្ជតិ, យំ ឥនេកក្ខោ មោយបុរិសោ អវិជ្ជា អវិជ្ជាគតោ
តណ្ហាធិបតេយ្យន ចេតសា សត្តសាសនំ អតិធាវិតតំ មញ្ញាយ្យ ‘ឥតិ កិវ,
ភោ, រូបំ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, សញ្ញា អនត្តា, សដ្ឋាវា អនត្តា, វិញ្ញាណំ
អនត្តា, អនត្តកតាទិ កម្មាទិ កមត្តានំ ជុសិស្សន្តិ’តិ... បេ... តំ កី មញ្ញាថ,
ភិក្ខុវេ, រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ (ម. និ. ៣.៨០) ឯវំ បរេសំ អជ្ឈាសយំ វិទិត្យា
ភគវតាវុត្តវសេន អជ្ឈាសយានុសន្និ វេទិតញ្ច។

យេន បន ធម្មន អាទិម្ហិ ទេសនា ឧដ្ឋតា, តស្ស ធម្មស្ស អនុបធម្មវសេន វា
បដិក្ខេបវសេន វា យេសុ សុត្តេសុ ឧបវិទេសនា អាគប្បតិ, តេសំ វសេន
យថានុសន្ធិ វេទិតញ្ញា។ តេន វុត្ថំ “បុច្ឆានុសន្ធិ” តិ។

តត្ថ បញ្ញាយ ចារមិប្បត្តោតិ សាវកចារមិញ្ញាណស្ស មត្តកំ បត្តោ។
បុច្ឆតិ តិ អបុច្ឆិ។ តត្ថ បុច្ឆា នាម អធិដ្ឋជាតនាបុច្ឆា, ធិដ្ឋសំសន្ធិនាបុច្ឆា,
វិមតិច្ឆេនាបុច្ឆា, អនុមតិបុច្ឆា, កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ បញ្ចវិធា ហោតិ។
តត្ថាយំ ថេរស្ស កតមា បុច្ឆាតិ ចេ? យស្មា បនាយំ ពុទ្ធវសោ
កប្បសតសហស្សាធិកអសន្ទៀយ្យបចិតបុញ្ញសម្ភារានំ បច្ឆេកពុទ្ធានំ
កប្បសតសហស្សាធិកអសន្ទៀយ្យបចិតបុញ្ញសម្ភារានំ ទិដ្ឋំ
អគ្គសាវកានញ្ច កប្បសតសហស្សាបចិតបុញ្ញសម្ភារានំ
សេសមហាសាវកានំ វា អវិសយោ, សត្តញ្ញាពុទ្ធានំយេវ វិសយោ, តស្មា ថេរស្ស
អធិដ្ឋជាតនា បុច្ឆាតិ វេទិតញ្ញា។

កិធិសោតិ បុច្ឆនាការោ, កីបការោតិ អត្តោ។ តេតិ តវ។ អភិនិហារោតិ
អភិនិហារោ នាម ពុទ្ធកាវត្ថំ មានសំ ពន្ធិត្វា “ពុទ្ធព្យាករណំ អលទ្ធា ន
ឧដ្ឋហិស្សមី” តិ វិរិយមធិដ្ឋាយ និបដ្ឋនំ។ តេន វុត្ថំ -

“កិធិសោ តេ មហាវីរ, អភិនិហារោ នុត្តមា” តិ។

កម្មិ កាលេតិ តស្មី កាលេ។ បត្តិតាតិ ឥច្ឆិតា អភិកម្មិតា, “ពុទ្ធា
ពោធិយ្យំ មុត្តោ មោធិយ្យ” ត្ថិអាទិនា នយេន ពុទ្ធកាវាយ បណិធានំ កតា
កតត្ថិ អបុច្ឆិ។ ពោធិតិ សម្មាសម្ពោធិ, អវហត្ថមគ្គញ្ញាណស្ស ច
សត្តញ្ញាតញ្ញាណស្ស ចេតំ អធិវចនំ។ ឧត្តមាតិ សាវកពោធិបច្ឆេកពោធិហិ
សេដ្ឋត្ថា ឧត្តមាតិ វុត្តា។ ឧភិន្នមន្តរា ម-ការោ បទសន្ធិករោ។

ឥតទានិ ពុទ្ធការកាវកេ ធម្មេ បុច្ឆន្តោ -

៧៦.

“ទានំ សីលញ្ច នេក្ខម្ពំ, បញ្ញាវិរយញ្ច កីធិសំ;
ខន្តិសច្ចមធិដ្ឋានំ, មេត្តបេក្ខា ច កីធិសា។

៧៧.

“ធន ចារមី តយា ជីវ, កីធិសី លោកនាយក;
កងំ ឧបចារមី បុណ្ណា, បរមត្ថចារមី កង”ន្តិ។ - អាហា;

តត្ថ ធានចារមីយំ តាវ ពាហិរភណ្ណាបរិច្ចាគោ ចារមី នាម, អង្គបរិច្ចាគោ
ឧបចារមី នាម, ជីវិតបរិច្ចាគោ បរមត្ថចារមី នាមាតិ។ ឯស នយោ
សេសចារមីសុបិ។ ឯវំ ធន ចារមីយោ ធន ឧបចារមីយោ ធន
បរមត្ថចារមីយោតិ សមត្តិស ចារមីយោ ហោន្តិ។ តត្ថ ពោធិសត្តស្ស
ធានចារមីតាយ បូរិតត្ថភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស
សសបណ្ឌិតជាតកេ -

“ភិក្ខុយ ឧបគតំ ធិស្វា, សកត្តានំ បរិច្ចជី;
ធានេន មេ សមោ នត្ថិ, ឯសា មេ ធានចារមី”តិ។ (ចរិយា. ១.១៤៣
តស្សុទ្ធានំ) -

ឯវំ បរំ ជីវិតបរិច្ចាគំ ករោន្តស្ស ធានចារមី បរមត្ថចារមី នាម ជាតា។

តថា សីលចារមីតាយ បូរិតត្ថភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេនេវ
បនស្ស សង្ខចាលជាតកេ -

“សូលេហិ វិនិវិជ្ឈន្តេ, កោដ្ឋយន្តេបិ សត្តិភិ;

កោដបុត្តេ ន កុប្បាមិ, ឯសា មេ សីលចារមី”តិ។ (ចរិយា. ២.៩១) -

ឯវំ អត្ថបរិច្ឆាកំ ករោន្តស្ស សីលចារមី បរមត្ថចារមី នាម ជាតា។

តថា មហារជ្ជំ បហាយ នេក្ខម្មចារមិយា ប្បិតត្ថភារាវំ បរិមាណំ នាម
នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស ចូឡសុតសោមជាតកេ -

“មហារជ្ជំ ហត្ថគតំ, ខេឡបិណ្ឌំវ ធម្មយី;

ចជតោ ន ហោតិ លក្កនំ, ឯសា មេ នេក្ខម្មចារមី”តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ.

និទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា) -

ឯវំ និស្សង្គតាយ រជ្ជំ ធម្មត្វា និក្ខមន្តស្ស នេក្ខម្មចារមី បរមត្ថចារមី នាម
ជាតា។

តថា មហោសធបណ្ឌិតកាលាធិសុ បញ្ញាចារមិយា ប្បិតត្ថភារាវំ
បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស សត្តកត្តកបណ្ឌិតកាលេ -

“បញ្ញាយ វិចិននោហំ, ព្រាហ្មណំ មោចយី ធុខា;

បញ្ញាយ មេ សមោ នត្ថិ, ឯសា មេ បញ្ញាចារមី”តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ.

និទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា) -

អន្តោកស្តគតំ សប្បំ ធស្សេន្តស្ស បញ្ញាចារមី បរមត្ថចារមី នាម ជាតា។

តថា វិរិយចារមិតាយ ប្បិតត្ថភារាវំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន
បនស្ស មហាជនកជាតកេ -

“អតីរទស្សី ជលមជ្ឈេ, ហតា សព្វេវ មាណុសា;

ចិត្តស្ស អញ្ញាថា នត្តិ, ឯសា មេ វីរិយចារមី"តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា) -

ឯ មហាសមុទ្ទំ តរន្តស្ស វីរិយចារមី បរមត្ថចារមី នាម ជាតា។

តថា ខន្តិវាទិជាតកេ -

“អចេតនំ កោដ្ឋន្តេ, តិណ្ណាន ជរសុនា មម;
កាសិរាជេ ន កុប្បាមិ, ឯសា មេ ខន្តិចារមី"តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា) -

ឯ អចេតនភាវេនវិយ មហាទុក្ខំ អធិវាសេន្តស្ស ខន្តិចារមី បរមត្ថចារមី
នាម ជាតា។

តថា មហាសុតសោមជាតកេ -

“សច្ចវាចំនុវក្ខន្តោ, ចជិត្វា មម ជីវិតំ;
មោចេសី ឯកសតំ ខត្តិយេ, ឯសា មេ សច្ចចារមី"តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ.
និទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា) -

ឯ ជីវិតំ ចជិត្វា សច្ចំ អនុវក្ខន្តស្ស សច្ចចារមី បរមត្ថចារមី នាម ជាតា។

តថា មូគបក្ខជាតកេ -

“មាតា បិតា ន មេ ទេស្ស, អត្តា មេ ន ច ទេស្សិយោ;
សត្តញ្ញាតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា វតំ អធិដ្ឋហិ"តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; ចរិយា ៣.៦៥)

-

ឯវំ ជីវិតម្បី បរិច្ឆេទិត្វា វតំ អធិជ្ជហន្តស្ស អធិជ្ជានចារមី បរមត្ថចារមី នាម
ជាតា។

តថា សុវណ្ណាសាមជាតកេ -

“ន មំ កោចិ ឧត្តសតិ, នបិ ភាយាមិ កស្សចិ;
មេត្តាពលេនុបត្តន្ទោ, រមាមិ បវនេ តទា”តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; ចរិយា.
៣.១១៣) -

ឯវំ ជីវិតម្បី អនោលោកេត្វា មេត្តាយន្តស្ស មេត្តាចារមី បរមត្ថចារមី នាម
ជាតា។

តតោ លោមហំសជាតកេ -

“សុសានេ សេយ្យំ កប្បេមិ, ឆវដ្ឋិកំ ឧបនិឆាយហំ;
តាមណ្ឌលា ឧបកន្ធា, រូបំ ទស្សេន្តិនប្បក”ន្តិ។ (ឆ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទានកថា; ចរិយា.
៣.១១៩) -

ឯវំ តាមទារកេសុ និដ្ឋកនាធិហិ ចេវ មាលាកន្ធពហារាធិហិ ច សុខទុក្ខំ
ឧប្បាទេន្តេសុបិ ឧបេក្ខំ អនតិវត្តន្តស្ស ឧបេក្ខាចារមី បរមត្ថចារមី នាម
ជាតា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន ចរិយាបិដកតោ គហេតញ្ញោ។

ឥទានិ ថេរេន បុជ្ជស្ស ភគវតោ ព្យាករណំ ទស្សេន្តេហិ សង្កឹតិការកេហិ -

“តស៊ូ បុដ្ឋាវិយាកាសិ, ករវីកមជ្ជតិរោ;
និព្វាបយន្តោ ហធយំ, ហាសយន្តោ សនេវកំ។

៧៩.

“អតីតពុទ្ធានំ ជិនានំ ទេសិតំ, និក្ខិតំ ពុទ្ធបរម្មរាគតំ;
បុព្វេនិវាសានុគតាយ ពុទ្ធិយា, បកាសយំ លោកហិតំ សនេវកេ”តិ។ -
វុត្ថំ;

តត្ថ តស៊ូ បុដ្ឋាវិយាកាសិតិ តេន ធម្មសេនាបតិនា បុដ្ឋា ហុត្វា តស៊ូ
ព្យាកាសិ, អត្ថនោ អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ អភិសម្ពោធិបរិយោសានំ សព្វំ
ពុទ្ធវិសំ កថេសិតិ អត្ថោ។ ករវីកមជ្ជតិរោតិ ករវីកសកុណាស្ស វិយ មជ្ជរា
គិរា យស្ស សោ ករវីកមជ្ជតិរោ, ករវីកមជ្ជមញ្ញស្សរោតិ អត្ថោ។ តត្រិទំ
ករវីកានំ មជ្ជស្សរតា - ករវីកសកុណា កិរ មជ្ជរសំ អម្ពបក្កំ
មុខតុណ្ហាកេន បហិវិទ្វា បក្សិវតំ ជលរសំ បិវិទ្វា បក្ខេន តាឡំ ទត្វា
វិក្ខុជមាទេ ចតុប្បទា មទមត្តាវិយ លឡិតុំ អារកន្តិ, គោចរបសុតាបិ
ចតុប្បទកណា មុខគតានិបិ តិណានិ ធម្មត្វា តំ នាទំ សុណាន្តិ, វាឡមិកា
ខុទ្ទកមិកេ អនុពន្ធមាណា ឧត្តិតុំ ចាទំ អនិក្ខិបិទ្វា ចិត្តកតាវិយ តិដ្ឋន្តិ,
អនុពន្ធមិកាបិ មរណាភយំ ហិទ្វា តិដ្ឋន្តិ, អាគាសេ បក្ខន្ធគ្នា បក្ខិលោបិ បក្ខេ
បសារេទ្វា តិដ្ឋន្តិ, ឧទកេ មន្ទាបិ កណ្តាបជលំ អបាលេន្តា តំ សទ្ធិំ សុណាមាណា
តិដ្ឋន្តិ។ ឯវំ មជ្ជស្សរា ករវីកា (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨៦)។
និព្វាបយន្តោ ហធយន្តិ កិលេសគ្គិសន្តត្ថសព្វជនមាណសំ ធម្មកថាមតទារាយ
សីតិការំ ជនយន្តោតិ អត្ថោ។ ហាសយន្តោតិ តោសយន្តោ។ សនេវកន្តិ
សនេវកំ លោកំ។

អតីតពុទ្ធជានន្តិ អតីតានំ ពុទ្ធជានំ។ អម្ពាភំ ភគវតោ អភិជីហារស្ស បុរតោ
 បន តណ្ហាដ្ឋរោ មេធន្តរោ សរណាដ្ឋរោ ធិបត្តរោតិ ចត្តារោ ពុទ្ធា ឯកស្មី កប្ប
 និព្ពត្តិសុ។ តេសំ អបរភាគេ កោណ្ឌាញ្ញាធម្មោ តេវីសតិ ពុទ្ធាតិ សព្វេ
 ធិបត្តរាធម្មោ ចតុវីសតិ ពុទ្ធា ឥធន “អតីតពុទ្ធា”តិ អធិប្បតា, តេសំ
 អតីតពុទ្ធជានំ។ ជិនានន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ ទេសិតន្តិ កថិតំ។ ចតុវីសតិយា ពុទ្ធជានំ
 ចតុសច្ចបដិសំយុត្តំ ធម្មកថំ។ និក្ខិលិតន្តិ តេសំ ចរិតំ
 កប្បជាតិគោត្តាយុពោធិសាវកសន្និចាតឧបដ្ឋាកមាតាបិតុបុត្តភរិយាបរិច្ឆេ
 ទាធិកំ និក្ខិលិតំ នាម។ ពុទ្ធបរម្មរាគតន្តិ ធិបត្តរទសពលតោ បដ្ឋាយ យាវ
 កស្សបបរម្មរតោ អាគតំ ទេសិតំ និក្ខិលិតំ វាតិ អត្ថោ។
 បុព្វេនិវាសានុគតាយ ពុទ្ធិយាតិ ឯកម្មំ ជាតិ ទ្វេបិ ជាតិយោតិ (ម. និ. ១.១៤៨,
 ៣៨៤, ៤២១; ២.២៣៣; ៣.៨២; ចារា. ១២) ឯវិភិតត្ថំ បុព្វេ
 និវុដ្ឋក្ខន្ធសន្តានសម្ពាសំ បុព្វេនិវាសំ អនុគតា ឧបគតា តាយ
 បុព្វេនិវាសានុគតាយ ពុទ្ធិយា, បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាលោនាតិ អត្ថោ។
 បកាសយីតិ ព្យាកាសិ។ លោកហិតន្តិ សព្វលោកហិតំ ពុទ្ធវិសំ។ សនេវកេតិ
 សនេវកេ លោកេតិ អត្ថោ។

៨០. អថ ភគវា ករុណាសីតលេន ហធម្មេន សនេវកំ លោកំ សវនេ
 និយោជេន្តោ “បីតិចាមោជ្ឈជនន”ន្តិអាធិមាហ។ តត្ថ បីតិចាមោជ្ឈជននន្តិ
 បីតិចាមោជ្ឈករំ បីតិយា បុព្វភាគំ ចាមោជ្ឈំ, បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ជននន្តិ
 អត្ថោ។ សោកសល្លវិនោទនន្តិ សោកសម្ពាសានំ សល្លានំវិនោទនំវិទ្ធិសនំ។
 សព្វសម្មត្តិបដិលាភន្តិ សព្វាបិ ទេវមនុស្សសម្មត្តិអាធម្មោ សម្មត្តិយោ
 បដិលាភន្តិ ឯតេនាតិ សព្វសម្មត្តិបដិលាភោ, តំ សព្វសម្មត្តិបដិលាភំ
 ពុទ្ធវិសនេសនន្តិ អត្ថោ។ ចិត្តិកត្វាតិ ចិត្តេ កត្វា, ពុទ្ធានុស្សតី បុរក្ខត្វាតិ
 អត្ថោ។ សុណាថាតិ និសាមេថ និពោធម្ម។ មេតិ មម។

សព្វទុក្ខក្ខយន្តិ ឯត្ថ ទុក្ខ-សន្តោ ទុក្ខវេទនា-ទុក្ខវត្ថុ-ទុក្ខាវម្ពណៈ
 ទុក្ខបច្ចយ-ទុក្ខដ្ឋានាទីសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ញា “ទុក្ខស្ស ច បហាណ” តិអាទីសុ (ធី.
 និ. ១.២៣២; ម. និ. ១.៣៨៣, ៤៣០; ចារា. ១១) ទុក្ខវេទនាយំ ទិស្សតិ។ “ជាតិបិ
 ទុក្ខា ជរាបិ ទុក្ខា” តិអាទីសុ (ធី. និ. ២.៣៨៧; សំ. និ. ៥.១០៨១) ទុក្ខវត្ថុស្មី។
 “យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ ទុក្ខំ ទុក្ខានុបតិ តំ ទុក្ខាវត្ថុន្ត” តិអាទីសុ (សំ. និ.
 ៣.៦០) ទុក្ខាវម្ពណៈ។ “ទុក្ខោ ចាបស្ស ឧច្ចយោ” តិអាទីសុ (ធម. ប. ១១៧)
 ទុក្ខបច្ចយេ។ “យាវញ្ញំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករា អក្ខានេន ចាបុណ្ឌិតំ យាវ ទុក្ខា
 និរយា” តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.២៥០) ទុក្ខដ្ឋានេ។ ឥធម បនាយំ ទុក្ខវត្ថុស្មី
 ទុក្ខបច្ចយេបិ ច ទដ្ឋព្រោ។ តស្មា ជាតិអាទិសព្វទុក្ខក្ខយករន្តិ អត្ថោ (ធម. ស.
 អដ្ឋ. ២ អាទយោ)។ មគ្គន្តិ ឯត្ថ កុសលត្ថិកេហិ មគ្គិយតិ, កិលេសេ វា មារេន្តោ
 គច្ឆតិ តិ មគ្គោតិ ពុទ្ធវិសេសេនា វុច្ឆតិ, តំ និព្វានស្ស មគ្គភូតំ ពុទ្ធវិសេសេនំ។
 សក្កច្ចន្តិ សក្កច្ចំ ចិត្តិកត្វា, ឌីហិតសោតា ហុត្វាតិ អត្ថោ។ បដិបដ្ឋថាតិ
 អធិតិដ្ឋថ, សុណាថាតិ អត្ថោ។ អថ វា បីតិចាមោជ្ឈជនំ សោកសល្លវិនោទនំ
 សព្វសម្បត្តិបដិលោកហេតុភូតំ ឥមំ ពុទ្ធវិសេសេនំ សុត្វា ឥនានិ
 មទនិម្មទនាទិគុណាវិសេសាវហំ សព្វទុក្ខក្ខយំ ពុទ្ធកាវមគ្គំ បដិបដ្ឋថាតិ
 សព្ពេសំ នេវមនុស្សានំ ពុទ្ធត្ថំ បណ្ឌិទាយ ឧស្សហំ ជនេតិ។ សេសមេត្ត
 ឧត្តានមេវាតិ។

ឥតិ មធុរត្ថវិលាសិនិយា ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថាយ

រតនបង្គំមនកណ្ណាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា ច សញ្ញាការេន អព្ពន្ធវិនិទានស្សត្ថវណ្ណានា។

២. សុមេធបត្តនាកថាវណ្ណានា

ឥទានិ -

១-២.

“កេហ្ម ច សតសហស្សេ, ចតុរោ ច អសង្ខិយេ;
អមរំ នាម នគរំ, ធន្សនេយ្យំ មនោរម”ន្តិ។ -

អាទិនយប្បវត្តាយ ពុទ្ធវិសវណ្ណានាយ ឱកាសោ អនុប្បត្តោ។ សា បនេសា
ពុទ្ធវិសវណ្ណានាយ ស្មា សុត្តនិក្ខេបំ វិចារេត្វា វុច្ចមានា ចាកជា ហោតិ, តស្មា
សុត្តនិក្ខេបវិចារណា តាវ វេទិតញ្ញា។ ចត្តារោ ហិ សុត្តនិក្ខេបា អត្ថជ្ឈាសយោ
បរជ្ឈាសយោ បុច្ឆាវសិកោ អដ្ឋប្បត្តិកោតិ។ តត្ថ យានិ សុត្តានិ ភគវា បរេហិ
អនជ្ឈិដ្ឋោ កេវលំ អត្ថនោ អជ្ឈាសយេន កថេសិ។ សេយ្យចិទំ -

អាកង្ខេយ្យសុត្តំ (ម. និ. ១.៦៤ អាទយោ) វត្ថុសុត្តន្តិ (ម. និ. ១.៧០ អាទយោ)
ឯវមាធិនិ, តេសំ អត្ថជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។

យានិ វា បន “បរិបក្កា ខោ រាហុលស្ស វិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា, យំនូនាហំ
រាហុលំ ឧត្តរី អាសវានំ ខយេ វិនេយ្យ”ន្តិ (សំ. និ. ៤.១២១) ឯវំ បរេសំ អជ្ឈាសយំ
ខន្តិ មនំ ពុជ្ឈនកការញ្ចា ឱលោកេត្វា បរជ្ឈាសយវសេន កថិតានិ។ សេយ្យចិទំ

- រាហូលោកាធសុត្តំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៣ អាធមយោ; បដិ. ម. ២.៣០) ឯវមាធិនិ, តេសំ បរជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។

ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា តេ តេ ទេវមនុស្សា បញ្ញំ បុច្ឆន្តិ។ ឯវំ បុរិសេន បន
ភក្កវតា យានិ កថិតានិ ទេវតាសំយុត្ត (សំ. និ. ១.១ អាធមយោ)
ពោជ្ឈន្តសំយុត្តានិ (សំ. និ. ៥.១៨២ អាធមយោ) តេសំ បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេបោ។

យានិ វា បន ឧប្បន្នំ ការណំ បដិច្ច ទេសិតានិ ធម្មទាយាទ- (ម. និ. ១.២៩
អាធមយោ) បុត្តមំសូបមាធិនិ (សំ. និ. ២.៦៣), តេសំ អដ្ឋប្បត្តិកោ និក្ខេបោ។
ឯវមេតេសុ ចតុសុ សុត្តនិក្ខេបេសុ ឥមស្ស ពុទ្ធវិសេស្ស បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេបោ។
បុច្ឆាវសេន ហិ ភក្កវតា អយំ និក្ខេបោ។ កស្ស បុច្ឆាវសេន? អាយស្មតោ
សាវិបុត្តត្រូវស្ស។ វុត្តញ្ញោតំ អស្មី និទានស្មី ឯវ -

“សាវិបុត្តោ មហាបញ្ញោ, សមាធិជ្ឈានកោវិទោ;
បញ្ញាយ ចារិមប្បត្តោ, បុច្ឆតិ លោកនាយកំ;
កីធិសោ តេ មហាវិរ, អភិនិហារោ នុត្តមា” តិ។ (ពុ. វិ. ១.៧៤-៧៥) -

អាធិ។ តេនេសា ពុទ្ធវិសេសេនា បុច្ឆាវសិកាតិ វេទិតញ្ញា។

តត្ថ កក្កេ ច សតសហស្សេតិ ឯត្ថ កក្កេ-សន្តោ បនាយំ
អភិសន្តបាទវេហារកាលបញ្ញត្តិធននិវិកប្បនលេសសមន្តការអាយុកក្កេម
ហាកក្កេនិសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិ “ឱកក្កេនិយមេតំ កោតោ កោតមស្ស។
យថា តំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” តិអាធិនុ (ម. និ. ១.៣៨៧) អភិសន្តបាទេ
ទិស្សតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហិ សមណកក្កេហិ ផលំ បរិភុណ្ណតុ” ត្ថិ
ឯវមាធិនុ (ចូឡវ. ២៥០) វេហារេ។ “យេន សុទំ និច្ចកក្កេវិហារមី” តិអាធិនុ (ម.
និ. ១.៣៨៧) កាលេ។ “ឥច្ឆាយស្មា កក្កេ” តិ (សុ. និ. ១០៩៨; ចូឡនិ.

កប្បមាណាវបុត្តា ១១៧; កប្បមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ៦១) ច, “និក្រោធកក្សេប្បា
ឥតិ តស្ស នាមំ, តយា កតំ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស” តិ ច ឯវមាធិសុ (សុ. និ.
៣៤៦) បញ្ញត្តិយំ។ “អលង្គតោ កប្បិតកេសមស្ស” តិ ឯវមាធិសុ (ជា.
២.២២.១៣៦៨) ធនេន។ “កប្បិតិ ទ្ធក្កលកក្សេប្បា” តិ អាធិសុ (ចូឡវ. ៤៤៦)
វិកក្សេប្ប។ “អត្ថិ កក្សេប្បា និបដ្ឋិតុ” តិ អាធិសុ (អ. និ. ៨.៨០) លេសេ។ “កេវលកប្បំ
ជេតវំ ឱភាសេត្វា” តិ អាធិសុ សមន្តភាវេ។ “តិដ្ឋតុ, ភន្តេ, ភគវា កប្បំ, តិដ្ឋតុ
សុគតោ កក្សេប្ប” តិ (ធី. និ. ២.១៧៨; ឧទា. ៥១) ឯត្ថ អាយុកក្សេប្ប។ “កីវ ធីយោ នុ
ខោ, ភន្តេ, កក្សេប្ប” តិ (សំ. និ. ២.១២៨-១២៩) ឯត្ថ មហាកក្សេប្ប។ អាធិសទ្ធន
“សត្តកក្សេប្បន វត កីវ, ភោ, មយំ សាវកេន សទ្ធិ មន្តយមាណ ន ជានិម្ហា” តិ (ម.
និ. ១.២៦០) ឯត្ថ បដិភាគេ។ “កក្សេប្បា នដ្ឋោ ហោតិ។ កក្សេប្បកតោ កាសោ ជិណ្ហោ
ហោតី” តិ (ចា. ចិ. ៣៧១) ឯត្ថ វិនយកក្សេប្ប។ ឥធម បន មហាកក្សេប្ប ទដ្ឋព្ពោ។ តស្មា
កក្សេប្ប ច សតសហស្សេតិ មហាកក្សេប្បនំ សតសហស្សានន្តិ អត្តោ (ធី. និ. អដ្ឋ.
១.២៩; ៣.២៧៥; សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.១២៨; ឧ. ចា. អដ្ឋ.
៥.មដ្ឋលសុត្ត, ឯវមិច្ឆាធិចាបវណ្ណានា; សុ. និ. អដ្ឋ. ២.មដ្ឋលសុត្តវណ្ណានា; ចរិយា.
អដ្ឋ. និទានកថា. ១; ចូឡនិ. អដ្ឋ. ១គ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា)។ ចតុរោ ច
អសន្និយេ តិ “ចតុន្នំ អសន្និយ្យានំ មត្តកេ” តិ វចនសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។
កក្សេប្បសតសហស្សានិកានំ ចតុន្នំ អសន្និយ្យានំ មត្តកេ តិ អត្តោ។ អមរំ នាម
នគរន្តិ “អមរ” តិ ច “អមរវតី” តិ ច លទ្ធិនាមំ នគរំ អហោសិ។ កេចិ បនេត្ត
អញ្ញោនាបិ បកាវេន វណ្ណាយន្តិ, កី តេហិ, នាមមត្តំ បនេតំ តស្ស នគរស្ស។
ទស្សនេយ្យន្តិ សុរិកត្តវិចិត្រ-ចច្ឆរទ្វារ-ចតុក្កសិដ្ឋាជិក-ចាការ-
បរិក្ខេបចាសាទ-ហម្មិយ-ភវន-សមលង្គតត្តា ទស្សនីយំ។ មនោរមន្តិ
សមសុចិបរមរមណីយភូមិភាគត្តា ឆាយុទកសម្បទត្តា សុលភាហារត្តា

សញ្ញាបករណ៍យុត្តត្តា ឬ សមិទ្ធត្តា ទេវមនុស្សាធិនំ មនោ រមយតីតិ
មនោរមំ។

ធនហិ សន្នេហិ អវិវិត្តន្តិ ហត្ថិសន្នេន អស្សសន្នេន រថសន្នេន ភេរិសន្នេន
សន្និសន្នេន មុទិដ្ឋសន្នេន វិណាសន្នេន គីតសន្នេន សម្មតាឡិសន្នេន “ភុញ្ញាថ
បិវេន ខាធហា”តិ ធនមេន សន្នេនាតិ; ឥមេហិ ធនហិ សន្នេហិ អវិវិត្តំ
អហោសិ, សព្ពកាលំ អនុបមុស្សវសមជ្ឈនាជកា កិឡន្តីតិ អត្ថោ។
អន្នចានសមាយុត្តំ អន្នេន ចតុត្ថិធនាហារេន ច ចានេន ច សុដ្ឋ អាយុតំ
អន្នចានសមាយុតំ, ឥមេនា សុភិក្ខុតា ធន្សិតា, ពហុអន្នចានសមាយុត្តិ
អត្ថោ។

ឥនានិ តេ ធន សន្នេ វត្ថុតោ ធន្សនត្ថំ -

“ហត្ថិសន្នំ អស្សសន្នំ, ភេរិសន្នំរថានិ ច;

ខាធហ បិវេន ចេវ, អន្នចានេន ឃោសិត”ន្តិ។ - វុត្ថំ;

តត្ថ ហត្ថិសន្នន្តិ ហត្ថិនំ កោញ្ញនាធនសន្នេន, ករណត្ថ ឧបយោគវេចនំ
ធន្តំ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ ភេរិសន្នំរថានិ ចាតិ ភេរិសន្នេន ច
សន្និសន្នេន ច រថសន្នេន ចាតិ អត្ថោ។ លិដ្ឋិបរិយាសេន វុត្ថំ, ‘ខាធហ បិវេនា’តិ
ឯវមាធិនយប្បវត្តេន អន្នចានបដិសំយុត្តេន ឃោសិតំ អភិនាធិតន្តិ អត្ថោ។
ឯត្ថាហា - តេសំ បន សន្នានំ ឯកទេសោវ ធន្សិតោ, ន សកលោតិ? ន
ឯកទេសោ សកលោ ធនវិជោ ធន្សិតោវ។ កេចំ? ភេរិសន្នេន មុទិដ្ឋសន្នោ
សន្និហិតោ, សន្និសន្នេន វិណាគីតសម្មតាឡិសន្នោ សន្និហិតាតិ ធនេវ
ធន្សិតា។

ឯវំ ឯកេន បរិយាយេន នករសម្បត្តិ វណ្ណាត្វា បុន តមេវ ធន្សេតុំ -

៣.

“នគរំ សព្ពុផ្កសម្បជ្ជំ, សព្ពកម្មមុចាគតំ, សត្តវតនសម្បជ្ជំ,
នាណាជនសមាកុលំ;
សមិទ្ធិំ ទេវនគរំ, អាវាសំ បុញ្ញកម្មិន” ឆ្លឹក - វុត្តំ;

តត្ថ សព្ពុផ្កសម្បជ្ជន្តិ ថាការគោបុរដ្ឋាលកាទិសព្ពនគរវយវសម្បជ្ជំ,
បរិបុណ្ណសព្ពវត្ថុបករណាជនធម្មាភិណ្ឌកដ្ឋោទកន្តិ វា អត្ថោ។
សព្ពកម្មមុចាគតន្តិ សព្ពកម្មន្តេន ឧបគតំ, សមុបគតសព្ពកម្មន្តន្តិ អត្ថោ។
សត្តវតនសម្បជ្ជន្តិ បរិបុណ្ណមុត្តាទិសត្តវតនំ, ចក្កវត្តិនិវាសភូមិតោ វា
ហត្ថវតនាទិហិ សត្តវតនេហិ សម្បជ្ជំ។ នាណាជនសមាកុលន្តិ
នាណាវិធសេសភាសេហិ ជនេហិ សមាកុលំ។ សមិទ្ធិន្តិ
មនុស្សោបភោគសញ្ញាបករណេហិ សមិទ្ធិំ ដ៏តំ។ ទេវនគរំ វាទិ ទេវនគរំ វិយ
អាសន្នាវិយ អមរវតី សមិទ្ធិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អាវាសំ បុញ្ញកម្មិនន្តិ អាវសន្តិ
ឯត្ថ បុញ្ញកម្មិនោ ជនាទិ អាវាសោ។ “អាវាសោ” ទិ វត្ថុព្រះ “អាវាស” ន្តិ លិង្គភេទំ
កត្វា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ បញ្ញាយតិ តេនាទិ បុញ្ញំ,
កុលរូបមហាភោគិស្សរិយវសេន បញ្ញាយតិទិ អត្ថោ។ បុនាទិទិ វា បុញ្ញំ។
សព្ពកុសលមលរជាបវាហកត្តា បុញ្ញំ កម្មំ យេសំ អត្ថិ តេ បុញ្ញកម្មិនោ,
តេសំ បុញ្ញកម្មិនំ អាវាសភូតន្តិ អត្ថោ។

តត្ថ សុមេធា នាម ព្រាហ្មណោ បដិវសតិ ឧភតោ សុជាតោ មាតិតោ ច
បិតិតោ ច, សំសុទ្ធកហណិកោ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា អក្ខិត្តោ
អនុបកុដ្ឋោ ជាតិវាទេន, អភិវចោ ទស្សនីយោ ចាសាទិកោ បរមាយ
វណ្ណោចាក្ខរតាយ សមន្នាគតោ, សោ តិណ្ឌំ វេទានំ ចារគូ អហោសិ
សនិយណ្ណាកេដុកានំ សាក្ខរឫភេទានំ ឥតិហាសបញ្ចមាទំ បទកោ

វៀយ្យាករណ៍ អនុវាយ លោកាយ តមហាបុរិសលក្ខណ៍សុ។ តស្ស បន
ធម្មារកាលយេវ មាតាបិតារា កាលមកំសុ។ អថស្ស រាសីវឌ្ឍកោ អមច្ឆោ
អាយចោត្ថកំ អាហរិត្វា សុវណ្ណរាជតមណីមុត្តាធិវិវិជនភិក្ខុតេ គព្ភេវិវិត្វា
- “ឯត្ថកំ តេ, កុមារ, មាតុ សន្តកំ, ឯត្ថកំ បិតុ សន្តកំ, ឯត្ថកំ
អយ្យកបយ្យកាន”ន្តិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ឋា ជនំ អាចិត្តិត្វា - “ឯតំ
បដិបជ្ជាហី”តិ និយ្យតេសិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា បុញ្ញានិ ករោន្តោ
អគារំ អជ្ឈាវសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“នគរេ អមរវតិយា, សុមេធា ឆាម ព្រាហ្មណ៍;
អនេកកោដិសន្និបយោ, បហូតធនធម្មាវា។

៥.

“អជ្ឈាយកោ មន្តជរោ, តិណ្ណំ វេទាន ចារត្វ;
លក្ខណោ ឥតិហាសេ ច, សធម្មេ ចារមី គតោ”តិ។

តត្ថ នគរេ អមរវតិយាតិ អមរវតីសម្ព័ន្ធតេ នគរេ។ សុមេធា ឆាមាតិ ឯត្ថ
“មេធា”តិ បញ្ញា វុច្ចតិ។ សា តស្ស សុន្ទរា បសត្ថាតិ សុមេធាតិ បញ្ញាយិត្ត។
ព្រាហ្មណាតិ ព្រហ្មំ អណាតិ សិក្ខតីតិ ព្រាហ្មណោ, មន្តេ សជ្ឈាយតីតិ
អត្ថោ។ អក្ខរចិន្តកា បន “ព្រហ្មនោ អបច្ចំ ព្រាហ្មណោ”តិ វេទន្តិ។ អរិយា បន
ពាហិតចាបត្តា ព្រាហ្មណាតិ។ អនេកកោដិសន្និបយោតិ កោដិនំ សន្និបយោ
កោដិសន្និបយោ, អនេកោ កោដិសន្និបយោ យស្ស សោយំ
អនេកកោដិសន្និបយោ, អនេកកោដិ ធនសន្និបយោតិ អត្ថោ។
បហូតធនធម្មាវាតិ ពហុលធនធម្មាវា។ បុរិមំ ភូមិគត គព្ភគតធនធម្មាវសេន
វុត្ថំ, ឥទំ និច្ចបរិភោគ្យបគតធនធម្មាវសេន វុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។

អដ្ឋាយកោតិ ន ឈាយតីតិ អដ្ឋាយកោ, ឈានការវោរហិតោតិ
 អត្ថោ។ វុត្តញ្ញោតំ - “ន ទានិមេ ឈាយន្តិទិ។ ន ទានិមេ ឈាយន្តិទិ ខោ, វាសេដ្ឋ,
 ‘អដ្ឋាយកា អដ្ឋាយកា’ ត្រូវ តតិយំ អក្ខរំ ឧបនិព្វត្ត” ឆ្ល (ធី. និ. ៣.១៣២) ឃ្ល
 បឋមកប្បិកកាលេ ឈានវិវហិតានំ ព្រាហ្មណានំ គរហវចនំ ឧប្បន្នំ។ ឥទានិ
 មន្តំ ឈាយតីតិ អដ្ឋាយកោ, មន្តេ បរិវត្តតីតិ ឥមិនា អត្ថេន បសំសវចនំ
 កត្វា វេហវន្តិ។ មន្តេ ធាវេតីតិ មន្តេនេវា។ តិណ្ណំ វេទានន្តិ
 ឥវុវេទយដុវេទសាមវេទានំ តិណ្ណំ វេទានំ។ អយំ បន វេទ-សន្តោ
 ព្រាណសោមនស្សគន្តេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហោស - “យំ ព្រាហ្មណំ
 វេទគុមាភិជញ្ញា, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្ត” ឆ្លិអាទីសុ (សុ. និ. ១០៦៥) ព្រាណ
 ទិស្សតិ។ “យេ វេទជាតាវិចរន្តិ លោកេ” ឆ្លិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៥៧) សោមនស្ស។
 “តិណ្ណំ វេទានំ ចារគូ សនិយណ្ឌុកេជុកាន” ឆ្លិអាទីសុ (ធី. និ. ១.២៥៦) គន្តេ។
 ឥធាបិ គន្តេ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៧៥)។ ចារគូតិ តិណ្ណំ វេទានំ ឱដ្ឋបហាតករណាមត្តេន
 ចារំ គតោតិ ចារគូ។ លក្ខណោតិ
 ឥត្តិលក្ខណាបុរិសលក្ខណាមហាបុរិសលក្ខណាទិកេ លក្ខណោ។
 ឥតិហាសេតិ ឥតិហា អាស, ឥតិហា អាសាតិ ព្រៀនិសវចនបដិសំយុត្ត
 បុរាណសម្ពាតេ គន្តវិសេសេ។ សធម្មតិ ព្រាហ្មណានំ សកេ ធម្មេ, សកេ
 អាចរិយកេ វា។ ចារមី គតោតិ ចារំ គតោ, ទិសាចាមោក្ខោ អាចរិយោ
 អហោសីតិ អត្ថោ។

អថេកទិវសំ សោ ទសគុណគណារាជិតបណ្ឌិតោ សុមេធបណ្ឌិតោ
 ឧបរិចាសាទវរតលេ រហោគតោ ហុត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា និសិដ្ឋោ ចិន្តេសិ -
 “បុនព្ពវេ បដិសន្ធិគ្គហណំ នាម ទុក្ខំ, តថា និព្វត្តនិព្វត្តជ្ជានេ សរីរកេទនំ,
 អហព្វា ជាតិធម្មា, ជរាធម្មា, ព្យាធិធម្មា, មរណធម្មា, ឃ្លក្ខតេន មយា អជាតី

អជំ អព្យាធិ អមរណំ សុខំ សិរំ និព្វានំ បរិយេសិតុំ វដ្តតិ, អវស្សំ ភវចារកតោ
មុច្ឆិកា និព្វានតាមិណា ឯកេន មគ្គេន ភវិតព្ព”ន្តិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“រហោគតោ និសីទិកា, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា;
ទុក្ខោ បុនព្ពវោ នាម, សវីរស្ស ច ភេទនំ។

៧.

“ជាតិធម្មោ ជរាធម្មោ, ព្យាធិធម្មោ សហំ តទា;
អជំ អមំ ខេមំ, បរិយេសិស្សាមិ និព្ពតី។

៨.

“យំនូនិមំ បូតិកាយំ, នាណកុណាបបូរិតំ;
ធម្មយិក្ខាន គច្ឆេយ្យំ, អនបេក្ខោ អនត្តិកោ។

៩.

“អត្ថិ ហេហិតិ សោ មគ្គោ, ន សោ សក្កា ន ហេតុយេ;
បរិយេសិស្សាមិ តំ មគ្គំ, ភវតោ បរិមុត្តិយា”តិ។

ឯត្ថ បន កាថាសម្ពុទ្ធព្យា អនុត្តានបទានមត្តព្យា វត្សាវ កមិស្សាម។ តត្ថ
រហោគតោតិ រហសិ គតោ, រហសិ ហ្វានេ និសិន្នោ។ ឯវំ ចិន្តេសហន្តិ ឯវំ ចិន្តេសី
អហំ។ ឯវន្តិ ឥមិនា ចិន្តនាការំ ទស្សេតិ។ តទាតិ តស្មី សុមេធបណ្ឌិតកាលេ។
“ឯវំ ចិន្តេសហ”ន្តិ ភកវា ឥមិនា អត្តនា សទ្ធិ សុមេធបណ្ឌិតំ ឯកត្ថំ ករោតិ។
តស្មា តទា សោ សុមេធខា អហមេវាតិ បកាសេន្តោ “ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា”តិ
ភកវា ឧត្តមបុរិសវសេនាហ។ ជាតិធម្មាតិ ជាតិសភាវោ។ ឯស នយោ
សេសបទេសុបិ។ និព្ពតិន្តិ និព្វានំ។

យំនូនាតិ បរិវិតក្កនត្ថេនិចាតោ, យទិ បនាហន្តិ អត្ថោ។ បូតិកាយន្តិ
បូតិកូតំ កាយំ។ ឆានាកុណាបបូរិតន្តិ មុត្ត-ករិស-បុព្វលោហិត-បិត្ត-សេម្ហ-
ខេឡូសិដ្ឋាណិកាទិអនេកកុណាបបូរិតំ។ អនបេក្ខាតិ អនាលយោ។ អត្ថិតិ
អវស្សំ ឧបលព្ពតិ។ ហេហិតិតិ ភវិស្សតិ, បរិវិតក្កនវចនមិទំ។ នសោសក្កាន
ហេតុយេតិ តេន មគ្គេន នសក្កាន ភវិតុំ។ សោ បន មគ្គោ ហេតុយេតិ
ហេតុភាវាយ ននហោតិ, ហេតុយេវាតិ អត្ថោ។ ភវតោ បរិមុត្តិយាតិ
ភវពន្ធនវិមុត្តិយាតិ អត្ថោ។

ឥធានិ អត្ថនា បរិវិតក្កិតមត្តំ សម្មាទយិតុំ “យថាបី”តិ អាទិមាហ។ យថា
ហិ លោកេ ទុក្ខស្ស បដិបក្ខកូតំ សុខំ នាម អត្ថិ, វេរំ ភវេ សតិ តប្បដិបក្ខេន
វិភវេនាបិ ភវិតត្ថំ, យថា ច ឧណ្ហោ សតិ តស្ស វ្យាបសមកូតំ សីតលម្បិ អត្ថិ, វេរំ
រាគាទិអគ្គិនំ វ្យាបសមេន និព្វានេន ភវិតត្ថំ។ យថា ច ចាបស្ស លាមកស្ស
ធម្មស្ស បដិបក្ខកូតោ កល្យាណោ អនវដ្ឋធម្មាបិ អត្ថិយេវ, វេរំមេវ
ចាបិកាយ ជាតិយា សតិ សព្វជាតិខេបនតោ អជាតិសម្ពាតេន និព្វានេនាបិ
ភវិតព្ពមេវាតិ។ តេន វុត្ថំ -

១០.

“យថាបិ ទុក្ខេវិជ្ជន្តេ, សុខំ នាមបិ វិជ្ជតិ;
វេរំ ភវេវិជ្ជមានេ, វិភវេបិច្ឆិតព្ពកោ។

១១.

“យថាបិ ឧណ្ហាវិជ្ជន្តេ, អបរំវិជ្ជតិ សីតលំ;
វេរំ តិវិជ្ជិតវិជ្ជន្តេ, និព្វានំ ឥច្ឆិតព្ពកំ។

១២.

“យថាបិ ចាបេ វិជ្ជន្តេ, កល្យាណមបិ វិជ្ជតិ;
ឯវមេវ ជាតិ វិជ្ជន្តេ, អជាតិបិ ត្រតត្ថក”ន្តិ។

តត្ថ យថាបិ ឱបម្មត្ថេ និចាតោ។ សុខន្តិ កាយិកេ ចេតសិកសុខំ, សុដ្ឋុ ទុក្ខំ
ខណតីតិ សុខំ។ ភវេតិ ជននេ។ វិភវេតិ អជនំ, ជននេ វិជ្ជមានេ
អជននធម្មាបិ ឥច្ឆិតញោ។ តិវិជគ្គិ វិជ្ជន្តេតិ តិវិជេ រាគាធិកេ អគ្គិម្ព វិជ្ជមានេតិ
អត្ថោ។ និព្វានន្តិ តស្ស តិវិជស្ស រាគាធិអគ្គិស្ស និព្វាបនំ ឧបសមនំ និព្វានញោ
ឥច្ឆិតញំ។ ចាបេតិ អកុសលេ លាមកេ។ កល្យាណមបិ កុសលមបិ។
ឯវមេវាតិ ឯវមេវំ។ ជាតិ វិជ្ជន្តេតិ ជាតិយា វិជ្ជមានាយាតិ អត្ថោ។ លិង្គភេទញោ
វិភត្តិលាបញោ កត្វា វុត្តំ។ អជាតិបិ ជាតិទេបនំ អជាតិនិព្វានម្បិ ឥច្ឆិតញំ។

អថាហំ បរម្បិ ចិន្តេសី - “យថា នាម គូជរាសិម្ពំ និមុគ្គេន បុរិសេន ទូរតោ
កមលកុវលយបុណ្ណារីកសណ្ឋាមណ្ឌិតំ វិមលសលីលំ តឡាក់ ធិស្វា -
‘កតវេន ទុខោ មគ្គេន តត្ថ គន្តញ្ញំន្តិ តឡាក់ គវេសិតុំ យុត្តំ។ យំ តស្ស
អគវេសនំ, ន សោ តស្ស តឡាកស្ស ទោសោ, តស្ស បុរិសស្សេវ ទោសោ។
ឯវមេវ កិលេសមលដោវនេ អមតមហាតឡាកេ វិជ្ជមានេ យំ តស្ស
អគវេសនំ, ន សោ អមតសង្ខាតស្ស និព្វានមហាតឡាកស្ស ទោសោ,
បុរិសស្សេវ ទោសោ។ យថា បន ចោវេហិ សំបរិវារិតោ បុរិសោ បលាយនមគ្គ
វិជ្ជមានេបិ សចេ សោ ន បលាយតិ, ន សោ តស្ស មគ្គស្ស ទោសោ, តស្ស
បុរិសស្សេវ ទោសោ។ ឯវមេវ កិលេសចោវេហិ បរិវារិតោ គហិតស្ស បុរិសស្ស
វិជ្ជមានេយេវ និព្វានមហានគរគាមិម្ពំ សិវេ មហាមគ្គេ តស្ស មគ្គស្ស
អគវេសនំ នាម ន មគ្គស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ យថា ព្យាធិបីឡិតោ
បុរិសោ វិជ្ជមានេ ព្យាធិតិកិច្ចកេ វេជ្ជេ សចេ តំ វេជ្ជំ គវេសិត្វា តំ ព្យាធិ ន
តិកិច្ចាបេតិ, ន សោ វេជ្ជស្ស ទោសោ, តស្ស បុរិសស្សេវ ទោសោ។ ឯវមេវ បន

យោ កិលេសព្យាធិបតីបីឡើតោ កិលេសរូបសមមគ្គកោវិទំវិជ្ជមានមេរ
អាចរិយំ ន គវេសតិ, តស្សេវ ទោសោ, ន កិលេសព្យាធិវិនាយកស្ស
អាចរិយស្ស ទោសោ”តិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣.

“យថា ភូមគតោ បុរិសោ, តទ្ធាកំ ទិស្វាន បុរិតំ;
ន គវេសតិ តំ តទ្ធាកំ, ន ទោសោ តទ្ធាកស្ស សោ។

១៤.

“ឯវំ កិលេសមលដោវំ, វិជ្ជន្តេ អមតន្តឡេ;
ន គវេសតិ តំ តទ្ធាកំ, ន ទោសោ អមតន្តឡេ។

១៥.

“យថា អរិហិ បរិវុទ្ធោ, វិជ្ជន្តេ គមនម្បថេ;
ន បលាយតិ សោ បុរិសោ, ន ទោសោ អញ្ញាសស្ស សោ។

១៦.

“ឯវំ កិលេសបរិវុទ្ធោ, វិជ្ជមានេ សិវេ បថេ;
ន គវេសតិ តំ មគ្គំ, ន ទោសោ សិវមញ្ញសេ។

១៧.

“យថាបិ ព្យាធិតោ បុរិសោ, វិជ្ជមានេ តិកិច្ចកេ;
ន តិកិច្ចាបេតិ តំ ព្យាធិ, ន ទោសោ សោ តិកិច្ចកេ។

១៨.

“ឯវំ កិលេសព្យាធិហិ, ទុក្ខតោ បតិបីឡើតោ;

ន គវេសតិ តំ អាចរិយំ, ន ទោសោ សោវិជាយកេ"តិ។

តត្ថ គូបគតោតិ គូបកូបគតោ, គូបេន គតោ មក្ខិតោ វា។
កិលេសមលដោវន្តិ កិលេសមលសោធនេ, ភុម្មត្ថេ បច្ចត្តវចនំ។ អមតន្តរធឿតិ
អមតសម្ពាតស្ស តទ្ធិកស្ស, សាមិអត្ថេ ភុម្មវចនំ ទដ្ឋព្ពំ, អនុស្សវំ បក្ខិបិទ្វា
វុត្តំ។ អរិហិតិ បច្ចត្តិកេហិ។ បរិវុទ្ធាតិ សមន្តតោ និវុទ្ធា។ គមនម្បយេតិ
គមនបយេ។ ធន្ទាវិជាសត្ថំ អនុស្សវាគមនំ កត្វា វុត្តំ។ ន បលាយតីតិ យទិ ន
បលាយេយ្យ។ សោ បុរិសោតិ សោ ចោរេហិ បរិវុទ្ធា បុរិសោ។ អញ្ញាសស្សាតិ
មគ្គស្ស។ មគ្គស្ស ហិ -

“មគ្គោ បន្តោ បថោ បន្នោ, អញ្ញាសំ វេជ្ជមាយនំ;
នាវា ឧត្តរសេតុ ច, កុល្លោ ច ភិសិ សង្គមោ”តិ។ (ចូឡិនិ.
ចារាយនត្ថតិកាថានិទ្ទេស ១០១) -

ពហុនិ នាមានិ។ ស្វាយមិធ អញ្ញាសនាមេន វុត្តោ។ សិវេតិ សត្តបទ្ធកាវតោ
សិវេ។ សិវមញ្ញសេតិ សិវស្ស អញ្ញាសស្សាតិ អត្តោ។ តិកិច្ចកេតិ វេជ្ជេ។ ន
តិកិច្ចាបេតីតិ ន តិកិច្ចាបេយ្យ។ ន ទោសោ សោ តិកិច្ចកេតិ តិកិច្ចកស្ស
ទោសោ នត្ថិ, ព្យាធិតស្សេវ ទោសោតិ អត្តោ។ ទុក្ខិតោតិ
សញ្ញាតកាយិ កចេតសិកទុក្ខោ។ អាចរិយន្តិ មោក្ខមគ្គាចរិយំ។ វិជាយកេតិ
អាចរិយស្ស។

ឯវំ បនាហំ ចិន្តេត្វា ឧត្តរិម្បិ ឯវំ ចិន្តេសី - “យថាបិ មណ្ឌានកជាតិកោ
បុរិសោ កល្លោ អាសត្ថំ កុណាបំ ធម្មេត្វា សុខី កច្ឆយ្យ, ឯវំ មយាបិ ឥមំ
បូតិកាយំ ធម្មេត្វា អនបេក្ខេន និព្វានមហានគរំ បរិសិតព្ពំ។ យថា ច
នរនារិយោ ឧក្ការភូមិយំ ឧច្ឆារបស្សវំ កត្វា ន តំ ឧច្ឆន្តេន វា អាទាយ ទសន្តេ វា

វេបេត្វា អាធាយ គង្គន្តិ, អថ ខោ ជិត្តុមាណា ឡិលោកេតុម្បិ អនិច្ចន្តា អនបេក្ខា
ធម្មេត្វា គង្គន្តិ, វេ មយាបិ ឥមំ បូតិកាយំ អនបេក្ខេន ធម្មេត្វា អមតំ
និព្ពាននករំ បរិសិតុំ វដ្តតិ។ យថា ច នាវិកា នាម ជន្នំ នាវំ ឧទកកាហិនី
ធម្មេត្វា អនបេក្ខាវ គង្គន្តិ, វេ មហាម្បិ ឥមំ នវហិ វណាមុខេហិ បក្សវន្តំ កាយំ
ធម្មេត្វា អនបេក្ខា និព្ពានមហានករំ បរិសិស្សាមិ។ យថា ច កោចិ បុរិសោ
មុត្តាមណីវេឡិវិយាធិនិ នាវាវិធានិ វតនានិ អាធាយ ចោវេហិ សន្និ មគ្គំ
គង្គន្តោ អត្ថនោ វតនវិធានសកយេន តេ ចោវេ ធម្មេត្វា ខេមំ មគ្គំ គណ្ហាតិ,
វេ មយម្បិ បូតិកាយោ វតនវិលោបកចោវេសធិសោ។ សចាបំ ឯត្ថ តណ្ហា
ករិស្សាមិ, អរិយមគ្គកុសលធម្មវតនានិ មេ នស្សិស្សន្តិ, តស្មា មយា ឥមំ
មហាចោវេសធិសំ ករជកាយំ ធម្មេត្វា និព្ពានមហានករំ បរិសិតុំ វដ្តតិ”តិ។
តេន វុត្ថំ -

១៩.

“យថាបិ កុណាបំ បុរិសោ, កណ្ណោ ពទ្ធិ ជិត្តុម្បិ;
មោចយិ ត្វាន គច្ឆេយ្យ, សុខំ សេវី សយំវសី។

២០.

“តថេវីមំ បូតិកាយំ, នាណកុណាបសញ្ចយំ;
ធម្មយិ ត្វាន គច្ឆេយ្យ, អនបេក្ខា អនត្ថិកោ។

២១.

“យថា ឧទ្ធាវជ្ជានម្ហិ, ករិសំ នវាវិយោ;
ធម្មយិ ត្វាន គង្គន្តិ, អនបេក្ខា អនត្ថិកោ។

២២.

“ឯវមេវាហំ ឥមំ កាយំ, នាណកុណាបបូរិតំ;
ធខុយិ ត្វាន គច្ឆិស្សំ, វច្ឆំ កត្វា យថា កុដិ។

២៣.

“យថាបិ ជជ្ជំ នារំ, បលុក្កំ ឧទកាហិធិ;
សាមី ធខេត្វា គច្ឆន្តិ, អនបេក្ខា អនត្ថិកា។

២៤.

“ឯវមេវាហំ ឥមំ កាយំ, នវច្ឆិទ្ធិំ ធុវស្សំ;
ធខុយិ ត្វាន គច្ឆិស្សំ, ជិណ្ហានារំវ សាមិកា។

២៥.

“យថាបិ បុរិសោ ចោរេហិ, គច្ឆន្តោ ភណ្ឌាមាធិយ;
ភណ្ឌាប្លេធកយំ ទិស្វា, ធខុយិ ត្វាន គច្ឆតិ។

២៦.

“ឯវមេវ ឥមំ កាយោ, មហាចោរសមោវិយ;
បហាយិមំ គមិស្សមិ, កុសលប្លេធនាភយា”តិ។

តត្ថ យថាបិ កុណាបំ បុរិសោតិ យថាបិ ឧហារោ យុវា មណ្ឌានកជាតិកោ
បុរិសោ អហិកុណាបេន វា កុក្កុរកុណាបេន វា មនុស្សកុណាបេន វា កណ្តោ
អាសត្តេន អដ្ឋិយិ ត្វា ហារាយិ ត្វា ជិគុដ្ឋិ ត្វា តំ កុណាបំ មោចេត្វា គច្ឆេយ្យ។
សុខីតិ សុខិតោ។ សេវីតិ យចិច្ឆករិហារី។ នាណកុណាបសញ្ញាយន្តិ
អនេកវិធកុណាបរាសិក្ខតំ “នាណកុណាបបូរិត”ន្តិបិ ចាថោ។

ឧទ្ទារជ្ជានម្ពីតិ ឧទ្ទារេន្តិវច្ឆំ ករោន្តិ ឯត្ថាតិ ឧទ្ទារោ, ឧទ្ទារោ ច សោ ឋានំ ចេតិ
ឧទ្ទារជ្ជានំ។ អថ វា ឧស្សាសិយ្យតិ ឧស្សាសោ, វច្ឆស្សតំ នាមំ, តស្ស ឋានំ
ឧស្សាសជ្ជានំ, តស្មី ឧស្សាសជ្ជានម្ពី, ឧក្ការជ្ជានេតិ អត្ថោ។ វច្ឆំ កត្វា យថា
កុដិន្តិ វច្ឆំ កត្វា កុដិ នរនារិយោវិយាតិ អត្ថោ។

ជន្ទវន្តិ ជិណ្ហំ។ បលុគ្គន្តិ បលុដ្ឋន្តិ, វិកិវន្តិ អត្ថោ។ ឧទកាហិនិដ្ឋិ
ឧទកកាហិនី។ សាមីតិ នាវាសាមិកា។ នវច្ឆិន្តិ ចក្កសោតាធិហិ នវហិ
វណាមុខេហិ ធិន្ទាវច្ឆិទ្ធមហិ យុត្តត្ថា នវច្ឆិន្តំ។ ធុវស្សវន្តិ ធុវនិស្សន្តំ, និច្ចំ
បក្សវណាសុចិន្តិ អត្ថោ។

កណ្ហាមាទិយាតិ យំ កិញ្ចិ វតនាទិកំ កណ្ហំ អាទិយ។ កណ្ហាច្ឆេទកយំ ទិស្វាតិ
កណ្ហាស្ស អច្ឆិន្ទនេន កយំ ទិស្វាតិ អត្ថោ។ ឯវមេវាតិ សោ កណ្ហាមាធាយ
គច្ឆន្តោ បុរិសោវិយ។ អយំ កាយោតិ អយំ បន កុច្ឆិតានំ បរមជេតុច្ឆានំ
អាយោតិ កាយោ។ អាយោតិ ឧបត្តិជ្ជានំ។ អាយន្តិ តតោតិ អាយោ, កុច្ឆិតា
កេសាទយោ។ ឥតិ កុច្ឆិតានំ កេសាទីនំ អាយោតិ កាយោ។ មហាចោរសមោ
វិយាតិ ចក្កអាទិហិ រូបាទិសុ បិយ្យបេសុ សារជ្ជនាទិវសេន
ចាលាតិចាតាទិន្ទាទានាទិចោរោ ហុត្វា សព្វកុសលំ វិលុម្បតិ តិ
មហាចោរសមោ។ តស្មា យថា សោ វតនកណ្ហាមាធាយ ចោរេហិ សន្និ គច្ឆន្តោ
បុរិសោ តេ ចោរេ បហាយ គច្ឆតិ, ឯវមេវាហម្បិ ឥមំ មហាចោរសមំ កាយំ
បហាយ អត្ថនោ សោតិការកំ មគ្គំ គវេសិតុំ គមិស្សមីតិ អត្ថសម្ពន្ធោ
វេទិតញោ។ កុសលច្ឆេទនាភយាតិ កុសលធម្មវិលោបនកយេនាតិ អត្ថោ។

អថេវំ សុមេធបណ្ឌិតោ នាធាវិធាហិ ឧបមាហិ នេក្ខម្ភការណំ ចិន្តេត្វា
បុនបិ ចិន្តេសិ - “ឥមំ មហាធនរាសី សំហរិត្វា មយ្ហំ បិតុបិតាមហាទយោ
បរលោកំ គច្ឆន្តា ឯកកហាបណាម្បិ គហេត្វា ន គតា, មយា បន គហេត្វា

គមនការណាំ កាតុំ វដ្តតី”តិ គន្ធា រញ្ជោ អាហោចេសិ - “អហំ, មហារាជ,
ជាតិជរាធិបតី ឧបទ្ទតហនយោ អភារស្មា អនការិយំ បព្ពជិស្សមិ, មយ្ហំ
អនេកកោដិសតសហស្សំ ធនំ អត្ថិ, តំ ទេវោ បជិបដ្ឋតូ”តិ។ រាជា អាហា - “ន
មយ្ហំ តេ ធនេន អត្តោ, ត្វិយេវ យជិច្ឆកំ ករោហី”តិ។

សោ ច “សាធុ ទេវា”តិ នគរេ ភេរី ចរាបេត្វា មហាជនស្ស ធានំ ទត្វា
វត្ថុកាមេ ច កិលេសកាមេ ច បហាយ អមរវរនគរសធិសតោ អមរនគរតោ
និក្ខមិត្វា ឯកកោវ នាធាមិគគណាវន្តេ ហិមវន្តេ ធម្មិកំ នាម បព្ពតំ និស្សយ
អស្សមំ កត្វា តត្ថ បណ្ណាសាលំ កត្វា បញ្ចនោសវិវដ្ឋិតំ ចង្គមំ មាបេត្វា
អដ្ឋគុណាសមុបេតំ អភិញ្ញាពលំ សមាហរិតុំ នវនោសសមន្នាគតំ សាជកំ
បជហិត្វា ធូនសគុណាមុចាគតំ វាកចីរំ និវាសេត្វា បព្ពជិ។ ឯវំ បន សោ
បព្ពជិតោ អដ្ឋនោសសមាភិណ្ណំ បណ្ណាសាលំ បហាយ ធនគុណាសមន្នាគតំ
រុក្ខមូលំ ឧបគន្ធា សព្ពធម្មាវិកតី បហាយ បវត្ថុជលភោជនោ ហុត្វា
និសង្គដ្ឋានចង្គមនវសេន បធានំ បទហន្តោ សត្វាហព្ពន្តរេយេវ អដ្ឋន្នំ
សមាបត្តិនំ បញ្ចន្នញ្ចា អភិញ្ញានំ លាភី អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

២៧.

“ឯវាហំ ចិន្តយិត្វាន, នេកកោដិសតំ ធនំ;
នាថានាថានំ ទត្វាន, ហិមវន្តមុចាគមី។

២៨.

“ហិមវន្តស្សវិទូរេ, ធម្មិកោ នាម បព្ពតោ;
អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ, បណ្ណាសាលា សុមាបិតា។

២៩.

“ចង្អុល តត្ថ មាបេសី, បញ្ចោសវិវដ្តិតំ។

អដ្ឋគុណសមុបេតំ, អភិញ្ញាពលមាហរី។

៣០.

“សាជកំ បជហី តត្ថ, នវនោសមុចាគតំ;
វាកចីរំ និវាសេសី, ទ្វាទសគុណមុចាគតំ។

៣១.

“អដ្ឋនោសសមាភិណ្ណំ, បជហី បណ្ណាសាលកំ;
ឧចាគមី រុក្ខមូលំ, គុណោ ទសហុចាគតំ។

៣២.

“វាបិតំ រោបិតំ ធម្មំ, បជហី និវាសេសតោ;
អនេកគុណសម្បជ្ជំ, បវត្ថុផលមាធិយី។

៣៣.

“តត្ថប្បធានំ បជហី, និស្សន្ទជ្ជានចង្គមេ;
អព្ពន្ធម្មិ សត្តាហោ, អភិញ្ញាពលចាបុណិ”ន្តិ។

តត្ថ ឯវាហន្តិ ឯវំ អហំ, ហេជ្ជា វុត្ថប្បការេន ចិន្តេត្វាតិ អត្ថោ។
នាថានាថានន្តិ សនាថានមនាថានព្វា អឡានព្វោវ ទលិទ្ធានព្វា “អត្ថិកា
គណ្ណាន្ត”តិ សហ កោដ្ឋាគារេហិ ទត្វាតិ អត្ថោ។ ហិមវន្តស្សវិទូរេតិ
ហិមវន្តបព្ពតរាជស្ស អវិទូរេ សមីបេ។ ធម្មិកោ នាម បព្ពតោតិ ឯវំនាមកោ
បព្ពតោ។ កស្មា បនាយំ ធម្មិកោតិ? យេតុយ្យេន បន ពោធិសត្តា ឥសិបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិត្វា តំ បព្ពតំ ឧបនិស្សាយ អភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា សមណធម្មំ អកំសុ។

តស៊ូ សមណធម្មសូត្រ និងសូត្រត្រា “ធម្មិកោ” ត្រូវ ចាកដោយ អហោសិ។
អស្សមោ សុកតោ មយ្ហន្តិអាទិនា សុមេធបណ្ឌិតេន អស្សមបណ្ឌាសាលា
ចង្គ្គមា សហត្ថា មាបិតាវិយ វុត្ថា, ន ច បន សហត្ថា មាបិតា, កិណ្ឌុ សក្កេន
ទេវេន បេសិតេ វិស្សកម្មនា ទេវបុត្តេន និម្មិតា។ ភគវា បន តទា អត្ថនោ
បុញ្ញានុភាវេន និព្ពត្តំ តំ សម្មទំ សន្ធាយ - “សាវិបុត្ត, តស្មី បព្ពតេ -

‘អស្សមោ សុកតោ មយ្ហ, បណ្ឌាសាលា សុមាបិតា;
ចង្គ្គមំ តត្ថ មាបេសី, បញ្ចោទោសវិវដ្ឋិត” ត្ថិ។ - អាទិមាហ;

តត្ថ បណ្ឌាសាលាតិ បណ្ឌាធននសាលា។ តត្ថាតិ តស្មី អស្សមបទេ។
បញ្ចោទោសវិវដ្ឋិតត្ថិ បញ្ចាហិ ចង្គ្គមទោសេហិ វិវដ្ឋិតំ។ កតមេ បញ្ច ចង្គ្គមទោសា
នាម? ចន្ទវិសមតា, អន្តោរុក្ខតា, គហនច្ឆន្ទតា, អតិសម្ពាធតា,
អតិវិសាលតាតិ ឥមេហិ បញ្ចាហិ ទោសេហិ វិវដ្ឋិតំ។ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទេន ធីយតោ
សង្ខារតោ វិត្តារតោ ធីយឡារតោ ចង្គ្គមោ វុត្ថោ។ អថ វា បញ្ចោទោសវិវដ្ឋិតត្ថិ
បញ្ចាហិ នីវរណោទោសេហិ វិវដ្ឋិតំ បរិហំនំ អភិញ្ញាតលមាហាវិន្តិ ឥមិនា
ឧត្តរទេន សម្ពន្ធនោ ទដ្ឋព្ពោ (ធរ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា, សុមេធកថា)។
អដ្ឋគុណសមុបេតត្ថិ “ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធន្ទេ បរិយោទាតេ អនង្គុណោ
វិគត្វបក្កិលេសេ មុទុក្ខតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ញប្បត្តេ” តិ ឯវំ វុត្តេហិ
អដ្ឋគុណោហិ (ធិ. និ. ១.២៤៤-២៤៥; ម. និ. ១.៣៨៤-៣៨៦, ៤៣១-៤៣៣; ចារ. ១២-១៤) សមន្នាគតំ អភិញ្ញាតលំ អាហារី អានេសិត្តិ អត្ថោ។

កេចិ បន “អដ្ឋហិ សមណសុខេហិ ឧបេតំ, អដ្ឋិមាទិ សមណសុខានិ នាម
ធនធាញ្ញបរិគ្គហាការោ, អនវដ្ឋបិណ្ឌាចាតបរិយេសនាការោ,
និព្ពតបិណ្ឌាតុញ្ញនាការោ, រដ្ឋំ បីឡេត្វា ធនធាញ្ញធីសុ គណ្ណាន្តេសុ រាជបុរិសេសុ
រដ្ឋបីឡេនកិលេសាការោ, ឧបករណេសុ និច្ឆន្ទរាគាការោ, ចោរវិលោបទេ

និព្វយកាវោ, រាជរាជមហាមត្តេហិ អសំសជ្ជកាវោ, ចតុស្ក ទិសាសុ
អប្បដិហតកាវោតិ ឥមេហិ អជ្ជហិ សមណសុខេហិ (អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទាន,
សុមេធកថា; ធរ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា) ឧបេតំ សមុបេតំ អស្សមំ មាបេសិ"ន្តិ
អស្សមេន សម្ពន្ធកត្វា វេទន្តិ, តំ ចាឡិយា ន សមេតិ។

សាជកន្តិ វត្ថុំ។ តត្ថាតិ តស្មី អស្សមេ។ នវនោសមុចាគតន្តិ, សារិបុត្ត, តត្ថ
វសន្តោ អត្តនោ និវត្តចារុតំ មហាគ្យសាជកំ បដហី បរិច្ចដី។ សាជកំ បដហន្តោ
ច តត្ថ នវ នោសេ ទិស្វា បដហិន្តិ ធិបេតិ។ តាបសបព្ពដ្ឋំ បព្ពដិតានញ្ចិ
សាជកស្មី នវ នោសា បកាសិតា។ កតមេ នវ? សាជកស្ស មហាគ្យកាវោ,
បរមជិតទូកាវោ, បរិភោគេន លហុកំ កិលិស្សនកាវោ, កិលិដ្ឋោ ច ជោវិតញ្ចោ
បុន វជិតញ្ចោ ច ហោតិ បរិភោគេន ជីវណកាវោ, ជិណ្ឌាស្ស បុន តុន្ទករណំ វា
អគ្គឡនានំ វា កាតត្ថំ ហោតិ បុន បរិយេសនាយ ធុរភិសម្ភវកាវោ,
តាបសបព្ពដ្ឋាយ អនុច្ឆរិកកាវោ, បច្ចត្តិកានំ សាធារណកាវោ, យថា នំ ន
បច្ចត្តិកា គណ្ណន្តិ, វេរំ គោបេតញ្ចោ ហោតិ បរិទហតោ វិក្ខុសនដ្ឋានកាវោ,
គហេត្វា ចរន្តស្ស មហិច្ឆកាវោតិ ឯតេហិ នវហិ នោសេហិ (អប. អដ្ឋ.
១.ទូរេនិទាន, សុមេធកថា) ឧបេតំ សាជកំ បហាយ វាកថីរំ និវាសេសិន្តិ
ធិបេតិ។ វាកថីរំ មុញ្ញតិណំ ហិរហិរំ កត្វា គន្តេត្វា កតំ វាកមយថីរំ
និវាសនចារុបនត្ថាយ អាទិយិន្តិ អត្តោ។ ទ្វាទសគុណមុចាគតន្តិ ទ្វាទសហិ
អាទិសំសេហិ ឧបេតំ។ ឯត្ថ គុណ-សន្តោ អាទិសំសេដ្ឋោ "សតគុណា ទក្ខិណា
ចាជិកន្តិតញ្ចា" តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.៣៧៩) វិយ។ ម-កាវោ បទសន្ធិកវោ។
វាកថីរំស្មី ទ្វាទសាទិសំសា អប្បគ្យតា, អបរាយត្តតា, សហត្ថា កាតុំ
សក្កណោយ្យតា, បរិភោគេន ជិណ្ឌាបិ សិព្ពិតញ្ចកាវោ, ចោរគយាកាវោ
បរិយេសន្តស្ស សុខេន ករណកាវោ, តាបសបព្ពដ្ឋាយ សារុប្បកាវោ,
សេវមានស្ស វិក្ខុសនដ្ឋានកាវោ, ថីវប្បច្ចយេ អប្បិច្ឆកាវោ,

បរិភោគសុខភាវោ, វាកុប្បត្តិយា សុលភកាវោ, វាកចីវេ នដ្ឋេបិ
អនបេក្ខភាវោតិ ឥមេហិ ឆ្ងាទសហិ គុណេហិ សម្បន្នំ (អប. អដ្ឋ. ១. ទូរេនិទាន,
សុមេធកថា; ធន. ស. អដ្ឋ. និទានកថា)។

អថ សុមេធបណ្ឌិតោ តត្ថ បណ្ណាសាលាយំ វិហារន្តោ បច្ឆសសមយេ
បច្ឆជ្ជាយ អត្ថនោ និក្ខមនការណំ បច្ឆវេក្ខមាណោ ឯវំ កិរ ចិន្តេសិ - “អហំ បន
នវកនកកជកន្ធបុរាទិសង្ឃជ្ជនសទ្ធិសម្មិស្សិត-
មធុរហសិតកចិតតេហជនរមណីយំ ឧឡារវិកវសោភិតំ
សុរវរកវនាការមការំ ខេឡូចិន្តំ វិយ បហាយ វិវេកាមតាយ
សត្តជនចាបបវាហនំ តចោវនំ បរិដ្ឋោស្មិ, ឥធបន មេ បណ្ណាសាលាយ វាសោ
ទុតិយោ យវាវាសោវិយ ហោតិ, ហន្តាហំ រុក្ខមូលេ វសេយ្យ” ឆ្លឹកៗ តេន វុត្ថំ -

៣១.

“អដ្ឋនោសសមាភិណ្ណំ, បដហី បណ្ណាសាលក” ឆ្លឹកៗ

តត្ថ អដ្ឋនោសសមាភិណ្ណឆ្លឹកៗ អដ្ឋហិ នោសេហិ សមាភិណ្ណំ សំយុត្តំ។
កតមេហិ អដ្ឋហិ? មហាសម្ពុទ្ធវេហិ និច្ឆាទនីយតា, តិណបណ្ណាមត្តិកាធិហិ
និច្ចំ បដិជគ្គនីយតា, សេនាសនំ នាម មហាល្លកស្ស ចាបុណាតីតិ អវេលាយ
វុដ្ឋាបិយមានស្ស ចិត្តកក្កតា ន ហោតីតិ វុដ្ឋាបនីយភាវោ, សីតុណ្ហាស្ស
បដិយាតេន កាយស្ស សុខុមាលករណភាវោ, យវំ បរិដ្ឋេន យំ កិញ្ចា ចាបំ
សក្កា កាតុន្តិ គរហបដិច្ឆាទនករណភាវោ, “មយ្ហមិទ” ឆ្លឹកៗ សបរិគ្គហភាវោ,
គេហស្ស អត្តិភាវោ សទុតិយកវាសោ, ឧកាមផ្តុលយរកោឡិកាធិនំ
សាធារណតាយ ពហុសាធារណភាវោតិ ឥតិ ឥមេ អដ្ឋ អាធិនវេ (អប. អដ្ឋ.
១. ទូរេនិទាន, សុមេធកថា) ធិស្វា មហាសត្តោ បណ្ណាសាលំ បដហី។

គុណោ ធនហុចាគតន្តិ ធន្នំ បដិក្ខិបិត្វា ធនហិ គុណោហិ ឧបេតំ, រុក្ខមូលំ
ឧបគតោស្មីតិ អត្ថោ។ កតមេហិ ធនហិ? អប្បសមាវម្ពតា,
ឧបគមនមត្ថមេវេត្ថ ហោតីតិ សុលភានវដ្ឋតា, អភិណ្ណំ
តរុបណ្ណាវិការធស្សនេន អនិច្ចសញ្ញាសមុដ្ឋាបនតា, សេនាសនមច្ឆេរភាវោ,
តត្ថ ហិ ចាបំ ករោន្តោលដ្ឋតីតិ ចាបករណារហាភាវោ,
បរិគ្គហករណាភាវោ, ទេវតាហិ សហ វាសោ, ធន្នបដិក្ខេចោ,
បរិភោគសុខតា, រុក្ខមូលសេនាសនស្ស គតគតជ្ជានេ សុលភតាយ
អនបេក្ខភាវោតិ ឥតិ ឥមេ ធន គុណោ (អប. អដ្ឋ. ១.ទូរេនិទាន, សុមេធកថា)
ទិស្វា រុក្ខមូលំ ឧបគតោស្មីតិ វទតិ។ អាហា ច -

“វណ្ណិតោ ពុទ្ធសេដ្ឋន, និស្សយោតិ ច ភាសិតោ;
និវាសោ បរិវិត្តស្ស, រុក្ខមូលសមោ កុតោ។

“អាវាសមច្ឆេរហរេ, ទេវតាបរិចាលិតេ;
បរិវិត្តេ វសន្តោ ហិ, រុក្ខមូលម្ហិ សុព្ពតោ។

“អភិរត្តានិ នីលានិ, បណ្ណានិ បតិភានិ ច;
បស្សន្តោ តរុបណ្ណានិ, និច្ចសញ្ញំ បន្ទទតិ។

“តស្មា ហិ ពុទ្ធជាយដ្ឋំ, ភាវនាភិរតាលយំ;
វិវិត្តំ នាតិមញ្ញេយ្យ, រុក្ខមូលំ វិចក្ខុណោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៣២);

អថ សុមេធបណ្ណិតោ បណ្ណាសាលាយ ទិដ្ឋនោសោ ហុត្វា
រុក្ខមូលសេនាសនេលទ្ធានិសំសោ វិហារន្តោ ឧត្តរិបិ ចិន្តេសិ - “អាហារត្ថាយ
មេ កាមគមនំ អាហារបរិយេសនទុក្ខំ, នាហំ កេនចិ ចារិដុញ្ញេន និក្ខមិត្វា

អាហារត្ថាយ បព្ពដិគោ, អាហារបរិយេសនមូលស្ស ច ទុក្ខស្ស បមាណំ នត្ថិ,
យំនូនាបំ បវត្ថុជលេនយាបេយ្យ”ន្តិ។ ឥមំ បន អត្ថវិសេសំ ធិបេន្តោ -

៣២-៣៣. “វាបិ តំ រោបិ តំ ធម្មំ, បធម្មំ និវេសេសតោ។

អនេកគុណាសម្បន្នំ, បវត្ថុជលមាធិយិ”ន្តិ។ - អាធិមាហា;

តត្ថ វាបិ តន្តិ វិបិ ត្វា និប្បន្នំ។ រោបិ តន្តិ រោបិ ត្វា និប្បន្នំ, វេបន រោបន វេសេន
ទុវិធាវ សស្សនិប្បត្តិ, តំ ទុវិធម្មិ អត្ថនោ អប្បិច្ឆតាយ បហាយ បវត្ថុជលេន
យាបេសី។ បវត្ថុជលន្តិ សយមេវ បតិ តជលំ។ អាធិយិន្តិ បរិគុញ្ញិ។

“បវត្ថុជលសន្តុដ្ឋោ, អបរាយត្ថជីវិតោ;

បហីនាហារលោលុប្បោ, ហោតិ ចាតុទ្ធិសោ មុនិ។

“ជហាតិ រសតណ្ហោ, អាជីវោ តស្ស សុដ្ឋតិ;

តស្មា ហិ នាតិមញ្ញេយ្យ, បវត្ថុជលភោជន”ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២៦ ថោកំ
វិសទិសំ) -

ឯវំ បវត្ថុមាណោ សុមេធបណ្ឌិតោ នចិវស្សេវ អន្តោសត្តាហោ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ
បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច ចាបុណី។ ឥមមត្តំ បកាសេន្តេន “តត្ថប្បធានំ
បធម្មំ”ន្តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ តត្ថាតិ តស្មី អស្សមេ។ បធានន្តិ វីរិយំ, វីរិយញ្ញិ
បធម្មិតត្ថោ បធានភាវករណតោ វា “បធាន”ន្តិ វុច្ឆតិ។ បធម្មិន្តិ
វីរិយមារកី។ និស្សន្ន្ញជ្ជានចន្តមេតិ និសង្ខាយ ច ហីនេន ច ចន្តមេន ច។

សុមេធបណ្ឌិតោ បន សេយ្យំ បដិក្ខិបិ ត្វា និសង្ខជ្ជានចន្តមេហោវ រត្តិន្តិវំ
វីតិនាមេត្វា សត្តាហព្ពន្ធរេយេវ អភិញ្ញាពលំ ចាបុណី។ ឯវំ បន អភិញ្ញាពលំ

បត្យាសុមេធាតាបសេ សមាបត្តិសុខេនវីតិនាមេន្តេ តទា សព្វជនសង្គហករោ
មារពលភយំករោ ញ្ញាណធិបត្តិរោ ធិបត្តិរោ នាម សត្តា លោកេ ឧទទាទិ។

សង្ខេបនេះ តស្សាយមាណុបុព្វកថា - អយំ កិរ ធិបត្តិរោ នាម មហាសត្តោ
សមត្តិស ចារមិយោ បូរេត្វា វេស្សន្តរត្តការសទិសេ អត្តការេ ឋិតោ
បដិវិកម្មនាធិនិ មហាទានានិ ទត្វា អាយុបរិយោសានេ តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា
តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡនេវតាហិ សន្និបតិត្វា -

“កាលោ ខោតេ មហាវីរ, ឧប្បជ្ឈ មាតុកុដ្ឋិយំ;

សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ”ន្តិ។ (ពុ. វ. ១.៦៧) -

វុត្តេ តតោ សោ នេវតានំ វចនំ សុត្វា ច បញ្ចា មហាវិលោកនានិ វិលោកេត្វា
តតោ ចុតោ រម្មវតីនគរេ អត្តនោ យសវិភូតិយា វិជិតវាសុនេវស្ស នរនេវស្ស
សុនេវស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ សុមេធាយ នេវិយា កុដ្ឋិស្មី អាសាឡិ បុណ្ណាមិយា
ឧត្តរាសាឡនក្ខត្តេន បដិសន្ធិ គហេត្វា មហតា បរិវារេន បរិហរិយមាណោ
មហានេវិយា កុដ្ឋិម្ហំ មណិក្ខុជគតោ វិយ កេនចិ អសុចិនា អមត្តិតោ ទស
មាសេ វសិត្វា សលិលជរិវរគតោ សរទកាលចន្ទោ វិយ តស្សា ឧទរតោ
និក្ខមិ។

ទូត្តិស បុព្វនិមិត្តានិ

តស្ស បទ ធិបត្តិរកុមារស្ស បដិសន្ធិក្ខណេបិ វិជាតក្ខណេបិ ទូត្តិស
បុព្វនិមិត្តានិ ចាដិហារិយានិ ចាតុរហេសុំ។ សព្វសព្វញ្ញពោធិសត្តេសុ មាតុកុដ្ឋិ
ឡិក្កមន្តេសុ និក្ខមន្តេសុ សម្ពុជ្ឈន្តេសុ ធម្មចក្កំ បរត្ថន្តេសូតិ ឥមេសុ ចតុសុ
ហានេសុ ទូត្តិស ចាដិហារិយានិ បរត្ថន្តេវ។ តស្មា មយា ចាកជត្តា
ធិបត្តិរកុមារស្ស ជាតិយំ ទស្សិតានិ -

“ធិបត្តិវេ ចារុកវេ កុមារេ, សិរីកវេ សន្តិកវេ ជាតេ;
បកម្មី សង្គម្មី តទា សមន្តា, សហស្សសង្ខ្យា ធនលោកធាតុ។

“ចក្កវាឡសហស្សេសុ, ធនសហស្សេវ ទេវតា;
ឯកស្មី ចក្កវាឡស្មី, តទា សង្ខបតីសុ តា។

“ពោធិសត្តំ មហាសត្តំ, ជាតមត្តន្ត ទេវតា;
បឋមំ បដិគ្គណ្ឌីសុ, បច្ឆា តំ មនុជា បទ។

“អវាទិតា កេនចិ ចម្ពុនទ្វា, សុចោក្ខរា ទុនុភិយោ ច វីណា;
អយដ្ឋិតាធាតុរណានិ តស្មី, ខណោ សមន្តា មធ្យំ វីរីសុ។

“ធិជ្ជីសុ សព្ពត្ថ ច ពន្ធនាទិ, សយំ វិគជ្ជីសុ ច សព្ពរោគា;
រូចានិ បស្សីសុ ច ជាតិអន្ធា, សទ្ធិំ សមន្តា ពិធិរា សុណីសុ។

“អនុស្សតី ជាតិជឡា មនុស្សា, លភីសុ យានំ បទសាវ បង្កុលា;
វិទេសយាតា សយមេវ នាវា, សបដ្ឋនំ សីយមុចាគមីសុ។

“អាភាសដ្ឋំ ភូមិគតញ្ច សព្ពំ, សយំ សមន្តា រតនំ វិរោចិ;
និព្វាយិ យោវេ និរយេ ហុតាសោ, នទីសុ តោយម្មី ច នប្បវត្តិ។

“លោកន្តវេ ទុក្ខនិរន្តវេបិ, បភា ឧឡារា វិបុលា អហោសិ;
តថា តទា សន្តតវត្ថុមាលោ, មហាសមុទ្ទោ មធុរោធកោយំ។

“ន វាយិ វាតោ ជរុសោ ខរោ វា, សម្មល្អបុច្ឆា តរោ អហោសុំ;
វិរោចិ ចន្ទោ អធិកំ សតារោ, ន ចាបិ ឧណ្ហោ ស្វរិយោ អហោសិ។

“ខតា នភម្ហាបិ ច រុក្ខតោ ច, ហដ្ឋាវ ហដ្ឋា បថី ភជីសុ;

មហាចតុធីបកតោ ច មេឃោ, បវស្សី តោយំ មធ្ពំ សមន្តា។

“ឋត្វាវ ធិព្ពេ ភវនេ សកស្មី, បសន្នចិត្តា បន ទេវតាយោ;
នច្ចីសុ កាយីសុ ច វាធិយីសុ, សេធិសុ តា កេធិមកំសុ ចេវ។

“សយំ កិរ ធារមហាកវាជា, ខណោវ តស្មី វិវជា អហោសុំ;
មហាជនេ នេវ ខុទា បិចាសា, បីឡេសិ លោកំ កិរ កញ្ចិ កញ្ចិ។

“យេ និច្ចវេរា បន ចាណិសង្ឃ, តេ មេត្តចិត្តំ បរមំ លភីសុ;
កាកា ឧល្លកេហិ ចរីសុ សធិ, កោណា វរាហេហិ អកំសុ កេធិ។

“យោរាបិ សប្បានមុខាបិ សប្បា, កិធិសុ កាមំ នកុលេហិ សធិ;
គណ្ហីសុ មជ្ឈាវសិវេសុ យូកា, វិស្សត្តចិត្តា យរម្មសិកាបិ។

“ពុទ្ធន្តវេនាបិ អលទ្ធតោយេ, បិសាចលោកេ វិគតា បិចាសា;
ខុដ្ឋា អហោសុំ សមចារុកាយា, មូតា ច វាចំ មធ្ពំ លបីសុ។

“បសន្នចិត្តា បន ចាណិសង្ឃ, តទញ្ញមញ្ញំ បិយមាលបីសុ;
អស្សា ច ហោសីសុ បហជ្ជចិត្តា, គធិសុ មត្តា វរវារណាបិ។

“សុរភិចន្ទនចុណ្ហាសមាកុលា, កុសុមកុដ្តមធ្ពបសុគន្ធិនិ;
វិវិធារុមហាទ្ធជមាលីនិ, ធនសសហស្សី អហោសិ សមន្តតោ”តិ។

តត្រ ហិស្ស ធនសសហស្សីលោកធាតុកម្មោ
សត្តញ្ញតញ្ញាណាបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ, ទេវតានំ ឯកចក្កវាឡេ សន្និចាតោ
ធម្មចក្កប្បវត្តនកាលេ ឯកប្បហារេនេវ សន្និបតិទ្វា ធម្មបដិគ្គហណាស្ស
បុព្វនិមិត្តំ, បឋមំ ទេវតានំ បដិគ្គហណំ ចតុន្នំ រូចាវចរជ្ឈានំ បដិលាភស្ស

បុព្វនិមិត្តំ, បន្ទា មនុស្សានំ បដិគ្គហណំ ចតុន្នំ អរូចាវចរជ្ឈានានំ បដិលាភស្ស
បុព្វនិមិត្តំ, ចម្មនទ្ធុទុក្ខភីនំ សយមេវ វជ្ជនំ មហន្តិយា ធម្មភេរិយា អនុសាវនស្ស
បុព្វនិមិត្តំ, វិណាករណានំ សយមេវ វជ្ជនំ អនុបុព្វវិហារបដិលាភស្ស
បុព្វនិមិត្តំ, ពន្ធនានំ សយមេវ ធនោ អស្មិមានសមុច្ឆេទស្ស បុព្វនិមិត្តំ,
មហាជនស្ស សព្ពរោគវិគមោ ចតុសច្ចុដលបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ, ជច្ចន្ទានំ
រូបទស្សនំ ទិព្វចក្ខុបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ, ពាធិរានំ សទ្ធស្សវនំ
ទិព្វសោតធាតុបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ។

ជាតិជន្មានំ អនុស្សតុប្បាទោ ចតុសតិបដ្ឋានបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ,
បង្កុលានំ បទសា គមនំ ចតុវិទ្ធិចាទបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ, វិទេសគតានំ
នាវានំ សបដ្ឋនាគមនំ ចតុបដិសម្ពិទ្ធាធិគមស្ស, រតនានំ សយមេវ វិរោចនំ
ធម្មោភាសបដិលាភស្ស, និរយេ អគ្គិនិព្វាយនំ ឯកាទសគ្គិនិព្វាយនស្ស, នទីសុ
តោយស្ស នប្បវត្តនំ ចតុវេសារជ្ជបដិលាភស្ស, លោកន្តវេ អាលោកោ
អវិជ្ជន្ធការំ វិធមេត្វា ញាណលោកទស្សនស្ស, មហាសមុទ្ធស្ស មធុរោទកតា
និព្វានរសេន ឯករសភាវស្ស, វាតស្ស អវាយនំ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិកតភេទនស្ស,
ត្រូនំ បុច្ឆិតភារោ វិមុត្តិបុប្ផហិ បុច្ឆិតភាវស្ស បុព្វនិមិត្តំ។

ចន្ទស្ស អតិវិរោចនំ ពហុជនកន្តតាយ បុព្វនិមិត្តំ, ស្វរិយស្ស
នាតិឧណ្ហាវិមលភារោ កាយិកចេតសិកសុខុប្បត្តិយា, ខគានំ នកាធិហិ
បថវិគមនំ ឱវាទំ សុត្វា មហាជនស្ស ចាលោហិ សរណាគមនស្ស, មហាតោ
ចតុដ្ឋិបកតមេយស្ស បវស្សនំ មហាតោ ធម្មវស្សស្ស, ទេវតានំ
សកសកកវនេស្វេវ វេត្វា នច្ចាធិហិ កិឡនំ ពុទ្ធការំ បត្វា ឧទានុទានស្ស,
ឆ្វារកវាជានំ សយមេវ វិវរណំ អដ្ឋង្គិកមគ្គឆ្វារវិវរណស្ស, ខុទាប័ឡនស្ស
អភារោ វិមុត្តិសុខេន សុខិតភាវស្ស, វេរីនំ មេត្តចិត្តបដិលោកោ

ចតុប្បាហ្មវិហារបដិលាភស្ស, ទសសហស្សិលោកនាគុយា ឯកជដមាលីតា
អរិយធម៌មាលីតាយ បុព្វនិមិត្តំ, សេសវិសេសា បន
សេសពុទ្ធកុណបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តានីតិ វេទិតញ្ច។

អថ ធិបត្តិកុមារោ មហាតិយា សម្បត្តិយា បរិចារិយមាណោ អនុក្កមេន ភទ្គំ
យោព្ពនំ បត្វា តិណ្ណំ ឧត្ថនំ អនុច្ឆរិកេសុ តីសុ ចាសាទេសុ ទេវលោកសិរី វិយ
រជ្ជសិរីមនុកវន្តោ ឧយ្យានកិឡាយ គមនសមយេ អនុក្កមេន
ជិណ្ឌាព្យាធិមតសម្ព័ន្ធតេ តយោ ទេវទូតេ ទិស្វា សញ្ញាតសំវេគោ និវត្តិត្វា
សុទស្សននគរសទិសិកវសោភំ រម្មវតី នាម នគរំ ចារិសិ។ នគរំ បរិសិត្វា បុន
ចតុត្ថវារេ ហត្ថាចរិយំ បក្កោសាបេត្វា ឯតទរោច - “អហំ, តាត,
ឧយ្យានទស្សនត្ថាយ និក្ខមិស្សមិ ហត្ថិយានានិ កប្បាបេហី” តិ។ សោ “សាធុ,
ទេវា” តិ បដិសុណិត្វា ចតុរាសីតិហត្ថិសហស្សនិ កប្បាបេសិ។ អថ
វិស្សកម្មោ នាម ទេវបុត្តោ ពោធិសត្តំ នាធាវិរាគវសននិវាសនំ
អាមុក្កមុត្តាហារកេយ្យំ រុចិរនវកនកកជកមកុដកុណ្ឌលជវំ
បរមសុរភិកុសុមមាលសមលដ្ឋតសិរោរុហំ សមលដ្ឋិវ កិរ។ អថ
ធិបត្តិកុមារោ ទេវកុមារោ វិយ ចតុរាសីតិយា ហត្ថិសហស្សេហិ បរិវុតោ
ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ មហាតា ពលកាយេន បរិវុតោ រតិជននំ ឧយ្យានំ បរិសិត្វា
ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ តំ ឧយ្យានមនុសញ្ញវិត្វា បរមរុចិរទស្សនេ
សកហទយសីតលេ សិលាតលេ និសីទិត្វា បព្ពដ្ឋាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។
តដ្ឋណាញោវ សុទ្ធាវាសឱណាសរោ មហាប្រាហ្មា អដ្ឋ សមណាបរិក្ខារេ អាធាយ
មហាបុរិសស្ស ចក្ខុបថេ ចាតុរហោសិ។

មហាបុរិសោ តំ ទិស្វា - “កិមិទ” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា, “សមណាបរិក្ខារោ” តិ សុត្វា
អលដ្ឋារភណ្ណំ ឱមុញ្ញិត្វា បសាធនភណ្ណាការិកស្ស ហត្ថេ ទត្វា

មង្គលខត្តមានាយ សង្ខី មកុជេន កេសេ ជិន្និត្វា អន្តលិកេ អាគាសេ ឧត្តិបិ។
អថ សក្កោ ទេវរាជា សុវណ្ណាចង្កោជកេន តំ កេសមកុជំ អាធាយ សិនេរុមុទ្ធីនិ
តិយោជនប្បមាណំ ឥន្ទនីលមណីមយំ មកុជេនតិយំ នាម អកាសិ។ អថ
មហាបុរិសោ ទេវឧត្តិយំ អរហត្តធនំ កាសាវំ បរិទហិត្វា សាជកយុគំ
អាគាសេ ឧបិ។ តំ ព្រហ្មា បដិគ្គហេត្វា ព្រហ្មលោកេ ធានសយោជនិកំ
សព្វរតនមយំ ចេតិយមកាសិ។ ធិបត្តរកុមារំ បន បព្ពដន្តំ ឯកា បុរិសកោដិ
អនុបព្ពជិ។ តាយ បន បរិសាយ បរិវុតោ ពោធិសត្តោ ធន មាសេ បធានចរិយំ
អចរិ។ អថ វិសាខបុណ្ណមាយ អញ្ញាតំ នគរំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។

តស្មី កិរ នគរេ តំទិវសំ ទេវតានំ ពលិករណត្ថាយ និរុទកចាយាសំ
បចីសុ។ តស្ស បន មហាសត្តស្ស សបរិសស្ស បិណ្ឌាយ បរិជ្ជស្ស មនុស្សា
អទំសុ។ តំ កិរ សព្ពេសំ កោដិសង្ខ្យាយានំ ភិក្ខុនំ បរិយត្តំ អហោសិ។
មហាបុរិសស្ស បន បត្តេ ទេវតា ធិព្ពោជំ បក្ខិបីសុ។ តំ បរិភុញ្ញិត្វា តត្ថវ
សាលវនេ ធិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ បដិសល្លាធា វុដ្ឋាយ គណំ
វិស្សន្តេត្វា សុនន្ទេន នាមាជីវកេន ធិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
បិប្ផលិពោធិរុក្ខមូលំ គន្ធា តិណាសន្តំ សន្តិទ្វា នវុតិហត្តំ ពោធិក្ខន្ធពិដ្ឋិតោ
កត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា ចតុវង្គិវិយំ អធិដ្ឋហិត្វា ពោធិរុក្ខមូលេ និសីទិ។

តតោ មារពលំ វិធមិត្វា រត្តិយា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា
មជ្ឈិមយាមេ ធិព្ពចក្កំ វិសោធបត្វា បច្ឆិមយាមេ អនុលោមបដិលោមវសេន
បច្ឆយាការំ សម្មសិត្វា អាធាចានចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបន្និត្វា តតោ វុដ្ឋាយ
បញ្ចសុ ខន្ទេសុ អភិនិវាសិត្វា ឧទយព្ពាយវសេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ ធិស្វា
យាវ គោត្រភុញ្ញាណំ វិបស្សនំ វង្សេត្វា អរុណោធយេ អរិយមគ្គេន
សកលពុទ្ធកុណោ បដិវិជ្ជិត្វា ពុទ្ធសីហនាទំ នទិត្វា សត្តសត្តាបំ

ពោធិសមីបេយេវ វីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ ធម្មទេសនំ បដិញ្ញាយ សុនន្តារាមេ
ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា កោដិសតានំ ទេវមនុស្សានំ ធម្មាមតំ ចាយេត្វា
ចតុទ្ធិបិកមហាមេយោ វិយ ធម្មវស្សំ វស្សេន្តោ មហាជនស្ស ពន្ធនមោក្ខំ
ករោន្តោ ជនបទចារិកំ វិចរិ។

តទា កិរ សុមេធបណ្ឌិតោ សមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តោ នេវ
បថវិកម្មនមទ្គុស ន តានិ និមិត្តានិ។ តេន វុត្ថំ -

៣៤.

“ឃុំ មេ សិទ្ធិប្បត្តស្ស, វសីភូតស្ស សាសនេ;
ធិបត្តិរោ នាម ជិនោ, ឧប្បជ្ឈ លោកនាយកោ។

៣៥.

“ឧប្បជ្ឈន្តេ ច ជាយន្តេ, ពុជ្ឈន្តេ ធម្មទេសនេ;
ចតុរោ និមិត្តេ នាទ្គុសំ, ឈានវតិសមប្បិតោ”តិ។

តត្ថ ឃុំន្ត ឥទានិ វត្តព្នំ និទស្សេតិ។ មេតិ មម។ សិទ្ធិប្បត្តស្សតិ
បញ្ចាកិញ្ញាសិទ្ធិប្បត្តស្ស។ វសីភូតស្សតិ ភូតវសីស្ស,
ចិណ្ណាវសីភាវមុបកតស្សតិ អត្ថោ។ សាសនេតិ វិវេកមាណសានំ សាសនេ,
អនាទវលក្ខណោ សាមិវចនំ ទដ្ឋព្នំ។ ជិនោតិ កិលេសាវិជយនេន ជិនោ។

ឧប្បជ្ឈន្តេតិ បដិសន្ធិគ្គហណោ។ ជាយន្តេតិ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនេ។
ពុជ្ឈន្តេតិ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈន្តេ។ ធម្មទេសនេតិ
ធម្មចក្កប្បវត្តនេ។ ចតុរោ និមិត្តេតិ ចត្តារិ និមិត្តានិ។ ធិបត្តិវស្ស ទសពលស្ស
បដិសន្ធិ-ជាតិ-ពោធិ-ធម្មចក្កប្បវត្តនេសុ ចតុសុ ហ៊ានេសុ
ទសសហស្សលោកធាតុកម្មនាទីនិ និមិត្តានីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថាហា - តានិ បន

ពហ្វូនិ និមិត្តានិ, កស្មា “ចតុរោ និមិត្ត” តិ វុត្តំ, អយុត្តំ នន្ទតិ? នាយុត្តំ, យទិបិ
ឯតានិ ពហ្វូនិ និមិត្តានិ, ចតុស្ក ហ្វានេសុ បន បវត្តត្តា “ចតុរោ និមិត្ត” តិ វុត្តំ។
នាទុសន្តិ នាទុសី។ ឥតានិ តេសំ ចតុន្តំ និមិត្តានំ អនុស្សនេ ការណំ និទ្ទិសន្តោ
“ឈានតិសមប្បិតោ” តិ អាហា។ ឈានតី តិ សមាបត្តិសុខស្សេតំ អធិវចនំ។
ឈានតិយា សមប្បិតត្តា សមដ្ឋិតតត្តា តានិ និមិត្តានិ នាទុសន្តិ អត្ថោ។

អថ តស្មី កាលេ ធិបត្តិវន្តនសពលោ ចតុបិ វិណាសវសតសហស្សេហិ
បរិវត្តោ អនុបុព្វេន ចារិកំ ចរមាណោ បរមរម្មំ រម្មំ នាម នគរំ បត្វា
សុទស្សនមហាវិហារេ បដិវសតិ។ រម្មនគរវាសិនោ “ធិបត្តិរោ កិវ ធនពលោ
អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្វេន ចារិកំ ចរមាណោ
រម្មនគរំ បត្វា សុទស្សនមហាវិហារេ បដិវសតី” តិ សុត្វា សប្បិអាទិនិ
ភេសជ្ជានិ គហេត្វា ភុត្តចាតរាសា សុទ្ធត្ថរាសដ្ឋា បុប្ផបុគ្គលាត្វា យេន
ពុទ្ធា តេនុបសង្កមីសុ, ឧបសង្កមីត្វា សត្វារំ វន្តិត្វា បុប្ផាធិហិ បូជេត្វា ឯកមន្តំ
និសីទិត្វា អតិមធុរំ ធម្មកថំ សុត្វា ស្វាតនាយ ភគវន្តំ និមន្តេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា
ធនពលំ បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមីសុ។

តេ បុនទិវសេ អសទិសមហាទានំ សន្នេត្វា មណ្ឌបំ កាលេត្វា
វិមលកោមលេហិ និលុប្បលេហិ នាទេត្វា ចតុជ្ជាតិគន្ធនេ បរិភណ្ឌំ កាលេត្វា
លាជបញ្ចមាទិ សុរភិកុសុមាទិ វិកិរិត្វា មណ្ឌបស្ស ចតុសុ កោណេសុ
សីតលមធុរវារិបុណ្ណា ចាជិយោ វេបេត្វា កនលិបណ្ណេហិ បិទហិត្វា
មណ្ឌាចោបរិ ជយសុមនកុសុមសទិសំ បរមរុចិរនុស្សនំ ចេលវិតានំ ពន្ធិត្វា
សុវណ្ណាមណីរជតតារកាហិ រចយិត្វា តត្ថ
គន្ធនាមបុប្ផនាមបត្តនាមរតននាមាទិ ឡិលម្ពេត្វា ជូបេហិ ទុទ្ធិនំ កត្វា
សកលញ្ច តំ រម្មំ រម្មនគរំ សម្មជ្ជំ សជលកនលិយោ ច បុប្ផសមលង្គតេ

បុណ្ណាយដេ ច ឋថាបេត្វា នាធាវីរកា ធនបដាកាយោ ច សមុស្សាបេត្វា
មហាវីរីយា ឧភោសុ បស្សេសុ សាលីតាការេហិ បរិក្ខិបិត្វា
ធិបត្តិរទសពលស្ស អាគមនមគ្គំ អលង្ករេន្តា ឧទកបរិភិទ្ឋាជ្ជានេសុ បំសុ
បក្ខិបិត្វា ចិត្តល្អកម្ម្យ បថី អសមំ សមំ កត្វា មុត្តាសទិសាហិ វាលុកាហិ
អាកិរន្តិ, លាជបញ្ចមេហិ ច បុប្ផហិ អាកិរន្តិ, សជលកទលិកមុកេ ច
បតិជ្ជាបេន្តិ។

អថ តស្មី កាលេ សុមេធតាបសោ អត្ថនោ អស្សមបទតោ ឧត្តន្ធា
រម្មនករវាសីនំ តេសំ មនុស្សានំ ឧបរិភាកេន អាកាសេន គច្ឆន្តោ តេ
ហជ្ជបហជ្ជេ មគ្គំ សោធនេន្ត ច អលង្ករេន្ត ច ទិស្វា - “កី ទុខោ ការណា”ន្តិ
ចិន្តេត្វា សព្វេសំ បស្សន្តានញ្ញោ អាកាសតោ ឡិយ្ហ ឯកមន្តេ ឋត្វា តេ មនុស្សេ
បុច្ឆិ - “អម្ពោ! កស្សត្ថាយ តុម្ពេ ឥមំ មគ្គំ សោធនេន្ត”តិ? តេន វុត្ថំ -

៣៦.

“បច្ឆន្តទេសវិសយេ, និមន្តេត្វា តថាគតំ;
តស្ស អាគមនំ មគ្គំ, សោធន្តិ តុដ្ឋមានសា។

៣៧.

“អហំ តេន សមយេន, និក្ខមិត្វា សកស្សមា;
ធុនន្តោ វាកចីរានិ, គច្ឆាមិ អម្ពេ តទា។

៣៨.

“វេទជាតំ ជនំ ទិស្វា, តុដ្ឋហជ្ជំ បមោទិតំ;
ឡិរេហិត្វាន គគនា, មនុស្សេ បុច្ឆិ តាវទេ។

៣៩.

“តុដ្ឋហដ្ឋោ បមុទិតោ, វេទជាតោ មហាជនោ;
កស្ស សោធិយតិ មគ្គោ, អញ្ញាសំ វុដុមាយន”ន្តិ។

តត្ថ បច្ឆន្តទេសវិសយេតិ មជ្ឈិមទេសស្សេវ ឯកបស្សេ
បច្ឆន្តទេសសញ្ញិតេ ជនបទេ។ តស្ស អាគមនំ មគ្គន្តិតេន អាគន្តព្វំ មគ្គន្តិ
អត្ថោ។ អហំ តេន សមយេនាតិ អហំ តស្មី សមយេ, ភុម្មត្ថេ ចេតំ ការណាវចនំ
ទដ្ឋព្វំ។ សកស្សមាតិ អត្ថនោ អស្សមបទតោ និក្ខមិត្វា។ ធុនន្តោតិ ឌីធុនន្តោ។
“តេន សមយេន” ច, “តទា” ចាតិ ឥមេសំ ទ្ធិន្តំ បទានំ ឯកត្ថត្តា បុរិមស្ស
និក្ខមនកិរិយាយ បច្ឆិមស្ស ច គមនកិរិយាយ សទ្ធិ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ចោ,
ឥតរថា បុនុត្តិទោសា ន មុច្ចតិ។ តទាតិ តស្មី សមយេ។

វេទជាតន្តិ សញ្ញាតសោមនស្សំ។ តុដ្ឋហដ្ឋំ បមោទិតន្តិ ឥមាទិ តិណិ បទានិ
អញ្ញមញ្ញវេចនាទិ អញ្ញមញ្ញស្ស អត្ថទិបនាទិ។ អថ វា សុខេន តុដ្ឋំ, បីតិយា
ហដ្ឋំ, ចាមោជ្ជេន បមុទិតំ។ ឌីរោហិត្វាតាតិ ឌីតិវិត្វា។ មនុស្សេ បុច្ឆិតិ មាណុសេ
បុច្ឆិ។ អយមេវ វា ចាថោ។ តាវទេតិ តទា, តទ្ធិណេយេវាតិ អត្ថោ។ ឥទានិ
បុច្ឆិតមត្តំ ទស្សន្តេន “តុដ្ឋហដ្ឋោ បមុទិតោ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អយំ មហាជនោ
តុដ្ឋហដ្ឋោ បមោទិតហទយោ ហុត្វា មគ្គំ សោធនតិ, កី ការណា សោធនតិ,
កស្សត្ថាយ វា សោធនតិ? ឯវំ “សោធនតិ” សទ្ធិ អាហរិត្វា អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ,
ឥតរថា ន យុដ្ឋតិ។ សោធិយតិ តិ សុទ្ធភារោ កិរិយតិ។ មគ្គោ អញ្ញាសំ
វុដុមាយនន្តិ មគ្គស្សេវេតានិ វេចនាទិ។

ឯវំ តេន សុមេធតាបសេន បុដ្ឋា តេ មនុស្សា អាហំសុ - “ភន្តេ សុមេធន, កី ន
ជាតាច ធិបត្តិរោ នាម ពុទ្ធា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ
ជនបទចារិកំ ចរមាណោ អនុក្កមេន អម្ពាភំ នករំ បត្វា សុទស្សនមហារិហារេ
បជិវសតិ, មយំ តំ ភកវន្តំ និមន្តយិត្វា តស្សេវ ពុទ្ធស្ស ភកវតោ អាគមនមគ្គំ

សោធនា"តិ។ តតោ តំ សុត្វា សុមេធបណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ - "ពុទ្ធាតិ ខោ បទេស
យោសោបិ ទុល្លភោ, បគេវ ពុទ្ធប្បាទោ, តេន ហិ មយាបិ ឥមេហិ មនុស្សហិ
សទ្ធិ ទសពលស្ស អាគមនមគ្គំ សោធនុំ វដ្តតិ"តិ។ សោ តេ មនុស្ស អាហា -
"សចេ, ភោ, តុម្ពេ ឥមំ មគ្គំ ពុទ្ធស្ស សោធនេ, មយ្ហម្បី ឯកំ ឌីកាសំ ទេថ, អហម្បី
តុម្ពេហិ សទ្ធិ ពុទ្ធស្ស មគ្គំ សោធស្សមី"តិ។ តតោ តេ "សាធ្វ"តិ សម្បជ្ជិត្វា -
"អយំ សុមេធបណ្ឌិតោ មហិទ្ធិកោ មហានុកាវោ"តិ ជាធមាណា ទុត្តិសោធនំ
ឧទកសម្ពិទ្ធី អតិវិយ វិសមំ ឯកំ ឌីកាសំ សល្លក្ខេត្វា - "ឥមំ ឌីកាសំ តុម្ពេ
សោធនេ អលង្ការេ ចា"តិ អទំសុ។ តតោ សុមេធបណ្ឌិតោ ពុទ្ធវារម្មណំ បីតិ
ឧប្បាទេត្វា ចិន្តេសិ - "អហំ បន ឥមំ ឌីកាសំ ឥទ្ធិយា បរមទស្សនីយំ កាតុំ
បហោមិ, ឯវំ កតេ បន មំ ន បរិតោសេស្សតិ។ អដ្ឋ បន មយា កាយវេយ្យវដ្តំ
កាតុំ វដ្តតិ"តិ បំសុំ អាហារិត្វា តំ បទេសំ បូរេតិ។

តស្ស បន តស្មី បទេសេ អសោធិតេ វិប្បកតេយេវ រម្មនករវាសិនោ
មនុស្សា ភគវតោ កាលមារោចេសុំ - "និដ្ឋិតំ, ភន្តេ, ភត្ត"ន្តិ។ ឯវំ តេហិ កាលេ
អាហោចិតេ ទសពលោ ជយសុមនកុសុមសទិសវណ្ណំ ទុបដ្ឋចីវរំ តិមណ្ឌលំ
បដិច្ឆាទេត្វា និវាសេត្វា តស្សបរិ សុវណ្ណាចាមដ្ឋេន ជយសុមនកុសុមកលាបំ
បរិក្ខេបន្តោវិយ វិជ្ជុលតាសស្សិរិកំ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា កនកតិវិសិខាមត្តកេ
លាធារសំ បរិសិញ្ញោវិយ សុវណ្ណាចេតិយំ បវាឡជាលេន បរិក្ខេបន្តោវិយ ច
សុវណ្ណាគ្និកំ រត្តកម្ពលេន បដិមុញ្ញោវិយ ច សរទសមយរជនិករំ
រត្តវលាហាកេន បដិច្ឆាទេន្តោវិយ ច លាធារសេន
តិទ្ធកីសុកកុសុមសទិសវណ្ណំ រត្តវរបំសុក្ខលចីវរំ ចារុបិត្វា គន្ធកុដិទ្វារតោ
កញ្ចនគុហាតោ សីហោវិយ និក្ខមិត្វា គន្ធកុដិបមុខេ អដ្ឋាសិ។ អថ សព្វេ ភិក្ខុ
អត្តនោ អត្តនោ បត្តចីវរមាធាយ ភគវន្តំ បរិវារយីសុ។ តេ បន បរិវារេត្វា បិតា
ភិក្ខុ ឯវុចា អហេសុំ -

“អប្បិដ្ឋា បន សន្តដ្ឋា, វត្តារោ វចនកូមា;
បរិវិត្តា អសំសដ្ឋា, វិនិតា ចាបគរហិនោ។

“សព្វេបិ សីលសម្បដ្ឋា, សមាធិជ្ឈានកោវិទា;
បញ្ញាវិមុត្តិសម្បដ្ឋា, តិបញ្ចចរណាយុតា។

“ខីណាសវា វសិប្បត្តា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
សន្តិទ្រិយា ធម្មប្បត្តា, សុទ្ធា ខីណាបុណព្ភា” តិ។

ឥតិ ភគវា សយំ វីតរាគោ វីតរាគេហិ វីតនោសោ វីតនោសេហិ
វីតមោហោ វីតមោហេហិ បរិវុតោ អតិរិយ វិរោចិត្ត។ អថ សត្តា
មហានុភាវានំ ខីណាសវានំ ធម្មតិញ្ញានំ ចត្វហិ សតសហស្សេហិ បរិវុតោ
មរុគណាបរិវុតោ ធនសសតនយនោ វិយ ព្រហ្មគណាបរិវុតោ
ហារិតមហាព្រហ្មា វិយ ច អបរិមិតសមយសមុបចិតកុសលពលជនិតាយ
អនោបមាយ ពុទ្ធលីឡាយ តារាគណាបរិវុតោ សរធនមយរជនិករោ វិយ ច
គគនតលំ តំ មគ្គំ អលង្កតបដិយត្ថំ បដិបដ្ឋិ។

“សុវណ្ណាវណ្ណាយ បកាយ ដីរោ, សុវណ្ណាវណ្ណោ កិរ មគ្គុរុក្ខេ;
សុវណ្ណាវណ្ណោ កុសុមេ ករោត្តោ, សុវណ្ណាវណ្ណោ បដិបដ្ឋិ មគ្គំ”។

សុមេធតាបសោបិ តេន អលង្កតបដិយត្ថេន មគ្គេន អាគច្ឆន្តស្ស
ធិបត្តរស្ស ភគវតោ ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ អសីតិយា
អនុព្យញ្ញនេហិ អនុវត្តិតំ ព្យាមប្បកាយ បរិក្ខេបំ សស្សិរិកំ
ឥន្ទនីលមណីសទិសំ អាគាសេ នានប្បការា វិជ្ជុលតា វិយ ធឮត្តណ្ណាពុទ្ធរស្មិយោ
វិស្សន្នេន្តំ រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តការំ អក្ខិនិ ឧម្ពិលេត្វា ឱលោកេត្វា - “អដ្ឋ
មយា ធនពលស្ស ជីវិតបរិច្ឆាគំ កាតុំ វដ្ឋតី” តិ, “មា ភគវា កលលេ អក្កមិ,

មណីមយជលកសេតុំ អក្កមន្តោវិយ សទ្ធិ ចតុបិ
ខណ្ឌាសវសតសហស្សបិ មម បិដ្ឋិអក្កមន្តោ គច្ឆតុ, តំ មេ ភវិស្សតិ ធិយវត្ថុ
ហិតាយ សុខាយា”តិ កេសេ មោចត្វា អជិនជជាវាកចីរានិ កាឡវណ្ណា
កលលេ បត្តិវត្វា តត្ថវ កលលបិដ្ឋនិបដ្ឋិ។ តេន វុត្ថំ -

៤០.

“តេ មេ បុដ្ឋាវិយាកំសុ, ពុទ្ធា លោកេ អនុត្តរេ;
ធិបត្តរោ នាម ជិនោ, ឧប្បន្និ លោកនាយកោ;
តស្ស សោធិយតិ មគ្គោ, អញ្ញាសំ វដុមាយនំ។

៤១.

“ពុទ្ធាតិ វចនំ សុត្វាន, បីតិ ឧប្បន្និ តាវទេ;
ពុទ្ធា ពុទ្ធាតិ កថយន្តោ, សោមនស្សំ បវេទយី។

៤២.

“តត្ថ បុត្វាវិចិន្តេសី, តុដ្ឋោ សីវិគ្គមានសោ;
តេជតីជានិ រោបិស្សំ, ខណោ វេ មា ឧបច្ឆកា។

៤៣.

“យទិ ពុទ្ធស្ស សោធម៌, ឯកោកាសំ ទទាថ មេ;
អហម្មិ សោធម៌ស្សាមិ, អញ្ញាសំ វដុមាយនំ។

៤៤.

“អទំសុ តេ មមោកាសំ, សោធម៌តុ អញ្ញាសំ តទា;
ពុទ្ធា ពុទ្ធាតិ ចិន្តេន្តោ, មគ្គំ សោធម៌បរំ តទា។

៤៥.

“អនិជ្ជិតេ មមោកាសេ, ធិបត្តិរោ មហាមុនិ;
ចត្វាហិ សតសហស្សហិ, ធម្មតិញ្ញាហិ តាធិហិ;
ធិណាសវេហិ វិមលេហិ, បដិបន្និ អញ្ញាសំ ជិនោ។

៤៦.

“បច្ចុគ្គមនា វត្ថុន្តិ, វដ្ឋន្តិ ភេរិយោ ពហុ;
អាមោធិតា នរមរុ, សាធុការំ បវត្ថយុំ។

៤៧.

“ទេវា មនុស្សេ បស្សន្តិ, មនុស្សាបិ ច ទេវតា;
ឧភោមិ តេ បញ្ចាលិកា, អនុយន្តិ តថាគតំ។

៤៨.

“ទេវា ធិត្ថេហិ តុរិយេហិ, មនុស្សា មាណុសេហិ ច;
ឧភោមិ តេ វដ្ឋយន្តា, អនុយន្តិ តថាគតំ។

៤៩.

“ធិត្ថំ មន្ទារវំ បុប្ផំ, បទុមំ ចារិធត្ថកំ;
ធិសោធិសំ ឱកិវន្តិ, អាកាសនភគតា មរុ។

៥០.

“ធិត្ថំ ចន្ទនបុណ្ណាញ្ច, វរគន្ធាញ្ច កោវលំ;
ធិសោធិសំ ឱកិវន្តិ, អាកាសនភគតា មរុ។

៥១.

“ចម្បងកំសរលំដឹង, ឆាតបុណ្ណាគកេតលំ;
ធិសោធិសំ ឧត្តិបន្តិ, ភូមិវលគតា នរា។

៥២.

“កេសេ មុញ្ញាត្វាហំ តត្ថ, វាកជីវញ្ច ចម្បកំ;
កលលេ បត្តិវិទ្យាន, អវកុដ្ឋោ និបដ្ឋហំ។

៥៣.

“អក្កមិទ្វាន មំ ពុទ្ធា, សហ សិស្សេហិ គច្ឆតុ;
មា នំ កលលេ អក្កមិត្ថ, ហិតាយ មេ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ វិយាកំសូតិ ព្យាករីសុ។ “ធិបន្តិរោ នាម ជិនោ, តស្ស សោធិយតិ
បថោ”តិបិ ចាហោ។ សោមនស្សំ បវេទយិន្តិ សោមនស្សមនុភវិន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ
វត្ថាតិ យស្មី បទេសេ អាភាសតោ ឱតិ, តត្ថេវ វត្ថា។ សិរិគ្គមាណសោតិ
បីតិវិម្ពិតមាណសោ។ ឥធាតិ ឥមស្មី ធិបន្តិវេ បុញ្ញាក្ខត្ថោ។ ពិជានិតិ
កុសលពិជានិ។ រោមិស្សន្តិ រោមិស្សមិ។ ខណោតិ អដ្ឋក្ខណាវិវហិតោ នវមោ
ខណសន្និចារោ។ អតិទុល្លភោ សោ មយា បដិលទ្ធា។ វេតិ និចាតមត្តំ។ មា
ឧបច្ឆតាតិ សោ មា អច្ឆតមា, មា អតិក្កមិតិ អត្ថោ។ ទទាថាតិ ទេថ។ តេតិ យេ
មេ បុដ្ឋា មនុស្សា, តេតិ អត្ថោ។ សោធម្មហំ តទាតិ សោធម្មិ អហំ តទា។
អនិដ្ឋិតេតិ អបរិយោសិតេ វិប្បកតេ។ ឧណាសវេហិតិ ឯត្ថ ចត្តារោ អាសវា -
កាមាសវោ, ភវាសវោ, ធិដ្ឋាសវោ, អវិដ្ឋាសវោតិ (ច្ចឡនិ).

ជតុកណ្ណិមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៦៩) ឥមេ ចត្តារោ អាសវា យេសំ ឧណា បហិតា
សមុច្ឆិន្ទា បដិប្បស្សន្ទា អភពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឡា, តេ ឧណាសវា,
តេហិ ឧណាសវេហិ។ ឧណាសវត្ថាយេវ វិមលេហិ។

ទេវា មនុស្ស បស្សន្តិ ឯត្ថ ទេវានំ មនុស្សទស្សនេ វត្ថុតំ នត្ថិ,
បកតិទស្សនវសេន បន យថា មនុស្សា ឥធិ ឋត្វា បស្សន្តិ, ឯវំ ទេវាបិ មនុស្ស
បស្សន្តិ អត្តោ។ ទេវតាតិ ទេវេ។ ឧភោមីតិ ឧភោ ទេវមនុស្សា។ បញ្ចលីកាតិ
កតបញ្ចលីកា, ឧភោមិ ហត្ថ សិរសិ បតិជ្ជាបេត្វាតិ អត្តោ។ អនុយន្តិ
តថាគតន្តិ តថាគតស្ស បច្ឆតោ យន្តិ, អនុយោគេ សតិ សាមិអត្ថ
ឧបយោគវចនំ ហោតីតិ លក្ខណំ។ តេន វុត្ថំ “អនុយន្តិ តថាគត”ន្តិ។
វជ្ជយន្តាតិ វាទេន្តា។

មជ្ឈារវន្តិ មជ្ឈារវបុប្ផំ។ ទិសោទិសន្តិ ទិសតោ ទិសតោ។ ឌីកិរន្តិ អវកិរន្តិ។
អាកាសនភគតាតិ អាកាសសម្ព័ន្ធតេ នភសិ គតា។ អថ វា អាកាសំ គតា
សគ្គគតាវ។ “នភោ”តិ ហិ សក្កោ វុច្ចតិ។ មរូតិ អមរា។ សរលន្តិ
សរលតរុកុសុមំ។ និបន្តិ កទម្ពបុប្ផំ។ នាគបុន្នាគកេតកន្តិ
នាគបុន្នាគកេតកបុន្នានិ ច។ ភូមិតលគតាតិ ភូមិគតា។

កេសេ មុញ្ញាត្វាហន្តិ អហំ កេសេ ពន្ធា កលាបកុដិលជជា មុញ្ញាត្វា,
វិប្បកិរិត្វាតិ អត្តោ។ តត្ថាតិ មយ្ហំ ទិន្នេ ឌីកាសេ។ ចម្មកន្តិ ចម្មក្ខណ្ឌំ។
កលលេតិ ចិត្តល្អកទ្កមេ។ អវកុដ្ឋោតិ អនោមុខោ ហុត្វា។ និបជ្ជហន្តិ និបជ្ជិ
អហំ។ មា នន្តិ ឯត្ថ មាតិ បដិសេធត្ថេ និចាតោ។ នន្តិ បទប្បវណ្ណត្ថេ និចាតោ,
ពុទ្ធា កលលេ មា អក្កមិត្តាតិ អត្តោ។ ហិតាយ មេ ភវិស្សតីតិ តំ កលលេ
អនក្កមនំ ធីយវត្ថំ មម ហិតត្ថាយ ភវិស្សតីតិ។ “សុខាយ មេ ភវិស្សតី”តិបិ
ចាថោ។

តតោ សុមេធបណ្ឌិតោ កលលបិដ្ឋេ និបន្នោ ឯវំ ចិន្តេសិ - “សចាហំ
ឥន្ទ្រយ្យំ សព្ពកិលេសេ ឈាបេត្វា សង្ឃនវកោ ហុត្វា រម្មនគរំ បរិសេយ្យំ,
អញ្ញាតកវេសេន បន មេ កិលេសេ ឈាបេត្វា និព្វានប្បត្តិយា កិច្ចំ នត្ថិ,

យំនូនាបាំ ធិបត្តិវនសពលោវិយ បរមាភិសម្ពោធិ បត្វា ធម្មនាវំ អាហេបេត្វា
មហាជនំ សំសារសាគរា ឧត្តារេត្វា បច្ឆា បរិនិព្វាយេយ្យំ, ឥទំ មេ បតិរូប"ន្តិ។
តតោ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ពុទ្ធការាយ អភិនិហារំ កត្វា និបដ្ឋិ។ តេន វុត្តំ

-

៥៤.

“បជីវិយំ និបន្នស្ស, ឯវំ មេ អាសិ ចេតសោ;
ឥច្ឆមាធា អហំ អដ្ឋ, កិលេសេ លាបយេ មម។

៥៥.

“កី មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សង្ខកតេនិធន;
សត្តញ្ញាតំ ចាបុណិក្ខា, ពុទ្ធា ហេស្សំ សនេវកេ។

៥៦.

“កី មេ ឯកេន តិល្លោន, បុរិសេន ថាមទស្សិនា;
សត្តញ្ញាតំ ចាបុណិក្ខា, សន្តារេស្សំ សនេវកំ។

៥៧.

“ឥមិនា មេ អធិការេន, កតេន បុរិសុត្តមេ;
សត្តញ្ញាតំ ចាបុណិក្ខា, តារេមិ ជនតំ ពហុ។

៥៨.

“សំសារសោតំ និទ្ឋិត្វា, វិទ្ធិសេត្វា តយោភវេ;
ធម្មនាវំ សមារុយ្ហ, សន្តារេស្សំ សនេវក"ន្តិ។

តត្ថ បថវិយំ និបន្នស្សាតិ បុថវិយា និបន្នស្ស។ អយមេវ វា ចាថោ។
ចេតសោតិ ចេតសោ បរិវិតក្កោ អហោសីតិ អត្ថោ។ “ឯវំ មេ អាសិ
ចេតនា”តិបិ ចាថោ។ ឥន្ទ្រមាណាតិ អាកម្ពីមាណោ។ កិលេសេតិ កិលិស្សន្តិ
ឧបតាបេន្តិតិ កិលេសា, រាគាធយោ ធន។ ឈាបយេតិ ឈាបយ្យំ, មម
កិលេសេ ឈាបយេ អហន្តិ អត្ថោ។

កិន្តិ បដិក្ខេបវចនំ។ អញ្ញាតវេសេនាតិ អចាកជវេសេន, អវិញ្ញាតេន
បដិច្ចន្នេន។ ឥធ បនភិក្ខុវិយ អាសវក្ខយំ កត្វា កី, ពុទ្ធកវេ ធម្ម បូរេត្វា
បដិសន្ធិជាតិពោធិធម្មចក្កប្បវត្តនេសុ មហាបថវិកម្យនំ កត្វា ពុទ្ធា
ពោធិតា, តិណ្ណោ តាវេតា, មុត្តោ មោចេតា ភវេយ្យន្តិ អធិប្បាយោ។
សនេវកេតិ សនេវកេ លោកេ។

ថាមទស្សីនាតិ អត្តនោ ថាមពលំ បស្សមាណេន។ សន្តារេស្សន្តិ
សន្តារេស្សមិ។ សនេវកន្តិ សនេវកំ សត្តនិកាយំ, សនេវកំ លោកំ វា។
អធិការេនាតិ អធិវិសិដ្ឋេន ការេន, ពុទ្ធស្ស មម ដីវិតំ បរិច្ចជិត្វា កលលបិដ្ឋេ
សយនេនាធិការេនាតិ អត្ថោ។

សំសារសោតន្តិ កម្មកិលេសវេសេន
យោនិគតិវិញ្ញាណដ្ឋិតិនវសត្តាវាសេសុ ឥតោ ចិតោ ច សំសរណំ សំសារោ។
យថាហ -

“ឧទ្ទានញ្ចា បដិចាជិ, ធាតុអាយតនានញ្ចា;
អញ្ញោច្ឆិន្នំ វត្តមាណ, សំសារោតិ បរុច្ឆតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ២.៦១៩; ធិ. និ. អដ្ឋ.
២.៩៥ អបសាទនាវណ្ណានា; សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.៦០; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៩;
ធជ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា; វិភ. អដ្ឋ. ២២៦ សម្ពាបទនិទ្ទេស; សុ. និ. អដ្ឋ.

២.៥២៣; ឧទា. អដ្ឋ. ៣៩; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១៤, ៥៨; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.៦៧, ៩៩;
ចូឡិនិ. អដ្ឋ. ៦; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១១៧);

សំសារោ ច សោ សោតំ ចេតិ សំសារសោតំ, តំ សំសារសោតំ។ អថ វា
សំសារស្ស សោតំ សំសារសោតំ, សំសារការណំ តណ្ហាសោតំ ធិន្ទិត្វាតិ
អត្ថោ។ តយោ ភវេតិ កាមរូចារូបភវេ។ តិភវនិព្ពត្តកកម្មកិលេសា តយោ
ភវាតិ អធិប្បតា។ ធម្មនាវន្តិ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ។ សោ ហិ
ចតុរោបុត្តរណេជ្ជន “ធម្មនាវា” តិ វុច្ឆតិ។ សមារុយ្ហាតិ អារុយ្ហំ។ សន្តារេស្សន្តិ
សន្តារេស្សមិ។ យស្មា បន ពុទ្ធត្ថំ បត្តន្តស្ស -

៥៩.

“មនុស្សត្ថំ លិង្គសម្បត្តិ, ហេតុ សត្តារទស្សនំ;
បព្ពដ្ឋា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ធនូតា;
អដ្ឋធម្មសមោធានា, អភិនិហារោ សមិជ្ឈតិ”។

តត្ថ មនុស្សត្ថន្តិ មនុស្សត្ថភាវេយេវ វេទ្យា ពុទ្ធត្ថំ បត្តន្តស្ស បត្តនា
សមិជ្ឈតិ, ន នាគជាតិអាធិសុ បិតានំ។ កស្មាតិ ចេ? អហេតុកភាវតោ។

លិង្គសម្បត្តិ តិ មនុស្សត្ថភាវេ វត្ថុមានស្សបិ បុរិសលិង្គ បិតស្សេវ បត្តនា
សមិជ្ឈតិ, ន ឥតិយា វា បណ្ណាកនបុសកឧតតោព្យញ្ញនកានំ វា សមិជ្ឈតិ។
កស្មាតិ ចេ? លក្ខណាចារិប្បិយា អភាវតោ។ វុត្ថញ្ញោតំ - “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខុវេ,
អនវកាសោ, យំ ឥត្ថី អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោ” តិ (ម. និ. ៣.១៣០; អ. និ.
១.២៧៩; វិភ. ៨០៩) វិត្ថារោ។ តស្មា ឥតិលិង្គ បិតស្ស មនុស្សជាតិកស្សបិ
បត្តនា ន សមិជ្ឈតិ។

ហេតុតិ បុរិសស្សបិ តស្មី អត្តការេ អរហត្តប្បត្តិយា ហេតុសម្បជ្ជស្សេវ
បត្តនា សមិជ្ឈតិ, នោ ឥតរស្ស។

សត្តារទស្សនន្តិ សចេ ជីវមានកពុទ្ធស្សេវ សន្តិកេ បត្តតិ បត្តនា
សមិជ្ឈតិ។ បរិនិព្វតេ ភគវតិ ចេតិយស្ស សន្តិកេ វា ពោធិរុក្ខមូលេ វា
បដិមាយ វា បច្ឆេកពុទ្ធពុទ្ធសារកានំ វា សន្តិកេ បត្តនា ន សមិជ្ឈតិ។ កស្មា?
ភព្ពាភព្ពកេ ព្យាត្វា កម្មវិចាកបរិច្ឆេទកញ្ញាលោន បរិច្ឆិទ្ធិត្វា ព្យាកាតុំ
អសមត្តត្តា។ តស្មា ពុទ្ធស្ស សន្តិកេយេវ បត្តនា សមិជ្ឈតិ។

បព្ពដ្ឋាតិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សន្តិកេ បត្តន្តស្សបិ កម្មកិរិយវាទីសុ
តាបសេសុ វា ភិក្ខុសុ វា បព្ពជិតស្សេវ បត្តនា សមិជ្ឈតិ, នោ គិហិលិដ្ឋេ
បិតស្ស។ កស្មា? បព្ពជិតាយេវ ហិ ពោធិសត្តា សម្ពោធិ អធិគច្ឆន្តិ, ន គហជ្ជា។
តស្មា អាទិម្ហំ បណិជានកាលេបិ បព្ពជិតេនេវ ភវិតព្ពំ។

គុណសម្បត្តិ បព្ពជិតស្សបិ អដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោ បញ្ចាភិញ្ញស្សេវ
សមិជ្ឈតិ, ន បន ឥមាយ គុណសម្បត្តិយា វិវហិតស្ស។ កស្មា? និគ្គុណស្ស
តទការតោ។

អធិការោតិ គុណសម្បជ្ជនាបិ យេន អត្តនោ ជីវិតំ ពុទ្ធានំ បរិច្ឆត្តំ ហោតិ,
តស្ស ឥមិនា អធិការេន សម្បជ្ជស្សេវ សមិជ្ឈតិ, ន ឥតរស្ស។

ធន្ទតាតិ អភិនិហារសម្បជ្ជស្សបិ យស្ស ពុទ្ធការកធម្មានំ អត្តាយ
មហាន្តោ ធន្ទោ វាយាមោ ច ឧស្សហោ ច បរិយេដ្ឋិ ច, តស្សេវ សមិជ្ឈតិ, ន
ឥតរស្ស។ តត្រិទំ ធន្ទមហាន្ទតាយ ឱបម្ពំ - សចេ ហិ ឯវមស្ស, “យោ បន
សកលចក្កវាឡ្យ គព្ពំ ឯកោធិក៏ត្វតំ អត្តនោ ពាហុពលេន ឧត្តរិត្វា ចារំ គន្ធា
សមត្តោ, សោ ពុទ្ធត្ថំ ចាបុណាតិ។ យោ បនិមំ អត្តនោ ទុក្ខំ ន មញ្ញាតិ ‘អហំ

ឥមំ ឧត្តរិត្វា ចារំ គមិស្សមី” តិ ឯវំ មហតា ធន្តេន ឧស្សហេន សមន្នាគតោ
ហោតិ, តស្ស បត្តនា សមិជ្ឈតិ, ន ឥតរស្ស (សុ. និ. អដ្ឋ.

១. ឧត្តរិសាណាសុត្តវណ្ណាន; អប. អដ្ឋ. ១. ទូរេនិទាន, សុមេធកថា; ចរិយា. អដ្ឋ.
បកិណ្ណកកថា)។

សុមេធបណ្ឌិតោ បន ឥមេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វាវ ពុទ្ធការាយ
អភិជីហារំ កត្វា និបជ្ជិ។ ធិបត្តិរោបិ ភគវា អាគន្ធា សុមេធបណ្ឌិតស្ស
សីសភាគេ វេត្វា កលលបិដ្ឋេ និបន្នំ សុមេធតាបសំ ទិស្វា - “អយំ តាបសោ
ពុទ្ធត្ថាយ អភិជីហារំ កត្វា និបន្នោ, ឥដ្ឋិស្សតិ នុ ខោ ឯតស្ស បត្តនា, ឧទាហុ
នោ” តិ អនាគតំសញ្ញាណំ បេសេត្វា ឧបធារេន្តោ - “ឥតោ
កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភរិស្សតិ” តិ ព្រាត្វា វិចិត្តោ បរិសមជ្ឈេ ព្យាកាសិ - “បស្សថ នោ, តុម្កេ
ភិក្ខុវេ, ឥមំ ឧត្តតបំ តាបសំ កលលបិដ្ឋេ និបន្នំ” តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ” តិ។ អយំ
ពុទ្ធត្ថាយ អភិជីហារំ កត្វា និបន្នោ, សមិជ្ឈិស្សតិ ឥមស្ស តាបសស្ស បត្តនា,
អយញ្ចំ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខេយ្យានំ មត្តកេ
គោតមោ នាម ពុទ្ធា លោកេ ភរិស្សតិ។ តស្មី បនស្ស អត្តភារេ កបិលវត្ថុ
នាម នគរំ និវាសោ ភរិស្សតិ, មហាមាយា នាម ទេវី មាតា, សុទ្ធាទនោ នាម
រាជា បិតា, ឧបតិស្សោ ច កោលិតោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អានន្តោ នាម
ឧបជ្ជាកោ, ខេមា ច ឧប្បលវណ្ណា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា ភរិស្សន្តិ។ អយំ
បរិបក្កញ្ញាលោកា ហុត្វា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា មហាបធានំ បទហិត្វា
និក្រោធមូលេ សុជាតាយ នាម កុមារិយា ទិន្នំ ចាយាសំ បដិគ្គហេត្វា
នេវញ្ញរាយ តិវេ បរិភុណ្ឌិត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ អស្សត្ថុក្ខមូលេ
អភិសម្ពុជ្ឈិស្សតិ តិ។ តេន វុត្ថំ -

៦០.

“ធិបតីរោ លោកវិទូ, អាហុតីនំ បដិគ្គហោ;
ឧស្សីសកេ មំ វត្ថាន, ឥទំ វចនមព្រា។

៦១.

“បស្សៈ ឥមំ តាបសំ, ជដិលំ ឧត្តតាបនំ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប, ពុទ្ធា លោកេ ភវិស្សតិ។

៦២.

“អហូ កបិល្ប័យា រម្មា, និក្ខមិត្វា តថាគតោ;
បធានំ បទហិត្ថាន, កត្វា ឧក្ករការិកំ។

៦៣.

“អជចាលរុក្ខមូលស្មី, និសីទិត្វា តថាគតោ;
តត្ថ ចាយាសំ បគ្គយ្ហ, នេវញ្ញមុបេហិតិ។

៦៤.

“នេវញ្ញរាយ តីរម្ហិ, ចាយាសំ អទ សោ ជិនោ;
បជិយត្តវរមគ្គន, ពោធិមូលមុបេហិតិ។

៦៥.

“តតោ បទក្ខិណំ កត្វា, ពោធិមណ្ឌំ អនុត្តរោ;
អស្សត្តរុក្ខមូលម្ហិ, ពុជ្ឈិស្សតិ មហាយសោ។

៦៦.

“ឥមស្ស ជនិកា មាតា, មាយា នាម ភវិស្សតិ;

បិតា សុទ្ធាននោ នាម, អយំ ហេស្សតិ គោតមោ។

៦៧.

“អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
កោលិតោ ឧបតិស្សោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវកា;
អានន្តោ នាមុបជ្ឈាកោ, ឧបជ្ឈិស្សតិមំ ជិនំ។

៦៨.

“ខេមា ឧប្បលវណ្ណោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវកា;
អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា។

៦៩.

“ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អស្សត្ថោតិ បុរុច្ឆតិ;
ចិត្តោ ច ហត្ថាឡវកោ, អគ្គា ហេស្សន្តបជ្ឈកា;
ឧត្តរា នន្ទមាតា ច, អគ្គា ហេស្សន្តបជ្ឈកា”តិ។

តត្ថ លោកវិទូតិ សត្តថាវិទិតលោកត្តា បន លោកវិទូ។ ភគវា ហិ
សភាវតោ សមុទយតោ និរោធតោ និរោធិយតោតិ សត្តថាបិ លោកំ អវេទិ
អញ្ញាសិ បជីវិជ្ឈិ។ តស្មា លោកវិទូតិ វុច្ឆតិ។ យថាហា -

“តស្មា ហវេ លោកវិទូ សុមេធា, លោកន្តក្ខ វុសិតព្រហ្មចរិយោ;
លោកស្ស អន្តំ សមិតាវិ ញត្វា, នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ញា”តិ។ (សំ.
និ. ១.១០៧; អ. និ. ៤.៤៦);

អបិ ច តយោ លោកា - សម្ព័រលោកា, សត្តលោកា, ឌីកាសលោកាតិ។
តត្ថ សម្ព័រលោកា នាម បដិច្ចសមុប្បដ្ឋា បថវិអាធយោ ធម្មា។ សត្តលោកា

នាម សញ្ញានោ អសញ្ញានោ នេវសញ្ញានាសញ្ញានោ ច សត្តា។ ឱកាសលោកោ
នាម សត្តានំ និវាសជ្ជានំ។ ឥមេ បន តយោបិ លោកា ភគវតា យថាសភាវតោ
វិទិតា, តស្មា លោកវិទូតិ វុច្ចតិ។ អាហុតីនំ បដិគ្គហោតិ ធានានំ បដិគ្គហេតុំ
អរហត្តា ធឹក្ខណោយ្យត្តា អាហុតីនំ បដិគ្គហោ។ ឧស្សីសកេ មំ ឋត្វានាតិ មម
សីសសមីបេ ឋត្វា។ ឥទំ ឥទានិ វត្តព្ពំ វចនំ អព្រីតិ អត្ថោ។ ជជិលន្តិ ជជា អស្ស
សន្តិទិ ជជិលោ, តំ ជជិលំ។ ឧគ្គតាបនន្តិ ឧគ្គតាបសំ។ អហូតិ អហានិ, អថាតិ
អត្ថោ។ អយមេវ វា ចាថោ។ កបិលវ្បយាតិ កបិលអវ្បយា អភិធានា។ រម្មាតិ
រមណីយតោ។ បធានន្តិ វីរិយំ។ ឯហិតិ ឯស្សតិ គមិស្សតិ។ សេសតាថាសុ
ឧត្តានមេវាតិ។

តតោ សុមេធបណ្ឌិតោ - “មយ្ហំ កិវ បត្តនា សមិជ្ឈិស្សតិ” តិ
សញ្ញាតសោមនស្សោ អហោសិ។ មហាជនោ ធិបត្តីរទសពលស្ស វចនំ សុត្វា -
“សុមេធតាបសោ កិវ ពុទ្ធពិជ្ជកោ” តិ ហជ្ជតុដ្ឋោ អហោសិ។ ឯវញ្ញស្ស
អហោសិ - “យថា នាម បុរិសោ នទី តរត្តោ ឧដុកេន តិត្តន តិវតុំ អសក្កោត្តោ
ហេដ្ឋាតិត្តន ឧត្តរតិ, ឯវមេវ មយ្ហំ ធិបត្តីរទសពលស្ស សាសនេ មគ្គជលំ
អលកមាណា អនាគតេ យទា ត្វំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ, តទា តវ សម្មា មគ្គជលំ
សច្ចិកាតុំ សមត្តា ភវេយ្យាមា” តិ បត្តនំ អកំសុ។ ធិបត្តីរទសពលោ ពោធិសត្តំ
មហាសត្តំ បសំសិទ្ធា អដ្ឋហិ បុប្ផមុដ្ឋហិ បូជេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។
តេបិ ចតុសតសហស្ស ឱណាសវា ពោធិសត្តំ បុប្ផហិ ច គន្ធមហិ ច បូជេត្វា
បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមីសុ។ ទេវមនុស្ស បន តថេវ បូជេត្វា វន្តិត្វា បក្កមីសុ។

អថ សព្ពលោកមតិធិបត្តកោ ធិបត្តកោ ភគវា ចតុហិ
ឱណាសវសតសហស្សហិ បរិវត្តោ រម្មនគរវាសីហិ បូជិយមាណោ ទេវតាហិ
អភិវន្តិយមាណោ សញ្ញាប្បកាជុវញ្ញតវរ កនកតិវិសិខរោវិយ ជន្តមមាណោ

អនេកេសុ ចាជិហារិយេសុ វត្តមានេសុ តេន អលង្ក័តបដិយត្តេន មគ្គេន គន្ធា
នាណសុរិកកុសុមគន្ធាវាសិតំ បុណ្ណាសម្មោទគន្ធិំ សមុស្សិតធនបដាក់
គន្ធានុពត្តហធម្មេហិ ភមរកណេហិ គុម្ពគុម្ពាយមាណំ ធូបន្ទការំ
អមរបុរសទិសសោភំ អភិរម្មំ រម្មនគរំ បរិសិទ្ធា បញ្ញត្តេ មហារហេ ពុទ្ធាសនេ
យុគន្ធរមត្តកេ សវនសមយុវិរករវជនិករោ តិមិរនិករនិធនករោ
កមលវណិកសនករោ ទិវសករោវិយ ធនពលទិវសករោ និសីទិ។
ភិក្ខុសង្ឃេបិ បដិចាជិយា អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទិ។ រម្មនគរវាសិនោ
បន ឧចាសកា សទ្ធាទិគុណាសម្បជ្ជា នាណវិធជន្ធាធិហិ សមលង្គតំ
វណ្ណាគន្ធរសសម្បជ្ជំ អសទិសំ សុខនិទានំ ទានំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អទិសុ។

អថ ខោ ពោធិសត្តោ ធនពលស្ស ព្យាករណំ សុទ្ធា ពុទ្ធាការំ
ករតលគតមិវ មញ្ញាមនោ បមុទិតហធម្មោ សព្ពេសុ បដិក្កន្តេសុ សយនា
វុដ្ឋាយ - “ចារមិយោវិចិនិស្សមី”តិ បុប្ផរាសិមត្តកេ បល្លង្គំ អាភុទិទ្វា និសីទិ។
ឯវំ និសីន្នេ មហាសត្តេ សកលធនសហស្សចក្កវាឡនេវតា សាធុការំ ទត្វា -
“អយ្យ សុមេធតាបស, ចោរាណាកពោធិសត្តានំ បល្លង្គំ អាភុទិទ្វា - ‘ចារមិយោ
វិចិនិស្សមី’តិ និសីន្នកាលេ យានិ បុព្វនិមិត្តានិ នាម បញ្ញាយន្តិ, តានិ សព្ពានិបិ
អជ្ជ ចាតុក្ខតានិ និស្សំសយេន ភ្នំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ, មយមេតំ ជានាម -
‘យស្សេតានិ និមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ, សោ ឯកន្តេនេវ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ’ តស្មា ភ្នំ
អត្តនោ វីរិយំ ទឡំ កត្វា បក្កល្ហា”តិ ពោធិសត្តំ នាធប្បការាហិ ដុតីហិ
អភិត្តវីសុ។ តេន វុត្តំ -

៧០.
“ឥទំ សុទ្ធាន វចនំ, អសមស្ស មហេសិនោ;

អាមោទិតា នរមរ, ពុទ្ធពីជំ កិរ អយំ។

៧០.

“ឧក្កដ្ឋិសទ្ធា វត្តន្តិ, អន្លោជេន្តិ ហសន្តិ ច;
កតញ្ញាលី នមស្សន្តិ, ទសសហស្សី សនេវកា។

៧១.

“យទិមស្ស លោកនាថស្ស, វិវជ្ឈិស្សាម សាសនំ;
អនាគតម្ហិ អន្ធានេ, ហេស្សាម សម្មា ឥមំ។

៧២.

“យថា មនុស្សា នទី តរន្តា, បដិទិដ្ឋំ វិវជ្ឈិយ;
ហេដ្ឋាទិត្ថេ គហេត្វាន, ឧត្តរន្តិ មហានទី។

៧៣.

“ឯវមេវ មយំ សព្វេ, យទិ មុញ្ញាមិមំ ជិនំ;
អនាគតម្ហិ អន្ធានេ, ហេស្សាម សម្មា ឥមំ។

៧៤.

“ធិបត្តិរោ លោកវិទូ, អាហុតិនំ បដិគ្គហោ;
មម កម្មំ បកិត្តេត្វា, ទក្ខិណំ ចាទមុទ្ធវិ។

៧៥.

“យេ តត្ថាសុំ ជិនបុត្តា, បទក្ខិណាមកំសុ មំ;
នេវា មនុស្សា អសុរា ច, អភិវាទេត្វាន បក្កមុំ។

៧៦.

“ធស្សនំ មេ អតិក្កន្តេ, សសង្ឃេ លោកនាយកេ;
សយនា វុដ្ឋហិទ្ធាន, បល្លង្គំ អាកុជី តទា។

៧៨.

“សុខេន សុខិតោ ហោមិ, ចាមោជ្ជេន បមោធិតោ;
បីតិយា ច អភិស្សន្នោ, បល្លង្គំ អាកុជី តទា។

៧៩.

“បល្លង្គេន និសីទិទ្ធា, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា;
វសីភូតោ អហំ ឈានេ, អភិញ្ញាសុ ចារមី គតោ។

៨០.

“សហស្សិយម្ហិ លោកម្ហិ, ឥសយោ នត្ថិ មេ សមា;
អសមោ ឥទ្ធិធម្មេសុ, អលភី ឡឺទិសំ សុខំ។

៨១.

“បល្លង្គាកុជនេ មយ្ហំ, ធសសហស្សាធិវាសិនោ;
មហានាទំ បវត្តេសុំ, ធុវំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨២.

“យា បុព្វេ ពោធិសត្តានំ, បល្លង្គវរមាភុជេ;
និមិត្តានិ បទិស្សន្តិ, តានិ អជ្ជេ បទិស្សរេ។

៨៣.

“សីតំ ព្យបគតំ ហោតិ, ឧណ្ហាញា ឧបសម្មតិ;
តានិ អជ្ជេ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៤.

“ធនសសហស្ស័យ លោកធាតុ, និស្សន្ទា ហោត្តិ និរាគុលា;
តានិ អដ្ឋ បទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៥.

“មហាវាតា ន វាយន្តិ, ន សន្តន្តិ សវន្តិយោ;
តានិ អដ្ឋ បទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៦.

“ថលជា ធនជា បុច្ឆា, សព្វេ បុប្ផន្តិ តាវនេ;
តេបដ្ឋ បុច្ឆិតា សព្វេ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៧.

“លតា វាយនិ វា រុក្ខា, ជលភារា ហោត្តិ តាវនេ;
តេបដ្ឋ ជលិតា សព្វេ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៨.

“អាភាសដ្ឋា ច ភូមដ្ឋា, រតនា ជោតន្តិ តាវនេ;
តេបដ្ឋ រតនា ជោតន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៨៩.

“មាណុស្សកា ច ទិញ្ចា ច, តុរិយា វដ្ឋន្តិ តាវនេ;
តេបដ្ឋ ភោ អភិវន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩០.

“វិចិត្តបុច្ឆា គគនា, អភិវស្សន្តិ តាវនេ;

តេបិ អង្គ បវស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩០.

“មហាសមុទ្ទោ អាភុជតិ, ធនសហស្សំ បកម្បតិ;
តេបជ្ជុកោ អភិវរ្ទន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩១.

“និរយេបិ ធនសហស្សេ, អគ្គិ និព្ពន្ធិ តាវនេ;
តេបជ្ជុ និព្ពតា អគ្គិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩២.

“វិមលោ ហោតិ សូរិយោ, សញ្ញា ធិស្សន្តិ តាវកា;
តេបិ អង្គ បធិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៣.

“អនោវដ្ឋេន ឧទកំ, មហិយា ឧព្ពិជ្ជិ តាវនេ;
តម្បជ្ជុព្ពិជ្ជតេ មហិយា, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៤.

“តាវាគណាវិរោចន្តិ, នក្ខត្តា គគនមណ្ឌលេ;
វិសាខា ចន្ទិមាយុត្តា, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៥.

“ពិលាសយា ធីរិសយា, និក្ខមន្តិ សកាសយា;
តេបជ្ជុ អាសយា ធុទ្ធា, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៦.

“ន ហោត្តិ អរតី សត្តានំ, សន្តជ្ជា ហោត្តិ តាវនេ;
តេបជ្ជេ សព្វេ សន្តជ្ជា, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៨.

“រោគា តទុបសម្មន្តិ, ជិយន្តា ច វិនស្សសិ;
តានិ អជ្ជេ បទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

៩៩.

“រោគា តទា តនុហោតិ, ទោសោ មោហោ វិនស្សសិ;
តេបជ្ជេ វិគតា សព្វេ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០០.

“ភយំ តទា ន ភវតិ, អជ្ជេបេតំ បទិស្សតិ;
តេន លិដ្ឋេន ជាធាម, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០១.

“រដោនុទ្ធិសតី ឧទ្ធិ, អជ្ជេបេតំ បទិស្សតិ;
តេន លិដ្ឋេន ជាធាម, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០២.

“អនិជ្ជគន្លោ បក្កមតិ, ទិព្ពគន្លោ បវាយតិ;
សោបជ្ជេ វាយតី គន្លោ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០៣.

“សព្វេ ទេវា បទិស្សន្តិ, វេបយិ ត្វា អរូបិនោ;
តេបជ្ជេ សព្វេ ទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០៤.

“យាវតា និរយា នាម, សព្វេ ទិស្សន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជេ សព្វេ ទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០៥.

“កុដ្ឋា កវាជា សេលា ច, ន ហោន្តាវរណា តទា;
អាភាសក្ខតា តេបជ្ជេ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០៦.

“ចុតី ច ឧបបត្តិ ច, ខណោ តស្មី នវិជ្ជតិ;
តានិបជ្ជេ បទិស្សន្តិ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ។

១០៧.

“ធុទ្ធាំ បគ្គណ្ណា វីរិយំ, មា និវត្ត អភិក្កម;
មយម្បេតំវិជានាម, ធុរំ ពុទ្ធា ភវិស្សសិ”តិ។

តត្ថ ឥទំ សុត្វាន វចនន្តិ ឥទំ ធិបត្តវស្ស ភកវតោ ពោធិសត្តស្ស
ព្យាករណាវចនំ សុត្វា។ អសមស្សាតិ សមស្ស សទិសស្ស អភាវតោ
អសមស្ស។ យថាហា -

“ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ នវិជ្ជតិ;
សនេវកស្មី លោកស្មី, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ”តិ។ (ម. និ. ១.២៨៥;
២.៣៤១; មហាវ. ១១; កថា. ៤០៥; មិ. ប. ៤.៥.១១);

មហេសីនោតិ មហាន្តេ សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធបសិ គវេសីតិ មហេសី,
តស្ស មហេសីនោ។ នវម្បតិ នវា ច អមរា ច, ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសោ បនាយំ សព្វេបិ

ធនសសហស្ស័រលោកធាតុយា នាគសុបណ្ណាយ ក្លានយោបិ អាមោធិតាវ។
ពុទ្ធពីជំ កិរ អយន្តិ អយំ កិរ ពុទ្ធផ្ក្តរោ ឧប្បន្នោតិ អាមោធិតាតិ អត្ថោ។

ឧក្កជ្ជិសទ្ធាតិ ឧន្នាធនទ្ធា វត្តន្តិ។ អន្នោជេន្តិ ហត្ថហិ ពាហា អភិហន្តិ។
ធនសសហស្ស័តិ ធនសសហស្ស័រលោកធាតុយោ។ សនេវកាតិ សហ នេវេហិ
សនេវកា ធនសសហស្ស័ នមស្សន្តិ អត្ថោ។ យទិមស្សាតិ យទិ ឥមស្ស,
អយមេវ វា ចាហោ។ វិវជ្ឈិស្សាមាតិ យទិ ន សម្មាបុណ្ហស្សាម។ អនាគតម្ហិ
អទ្ធានេតិ អនាគតេ កាលេ។ ហេស្សាមាតិ ភវិស្សាម។ សម្មាទាតិ សម្មាទិក្ខតា។
ឥមន្តិ ឥមស្ស, សាមិអត្ថ ឧបយោគវចនំ។

នទី តរន្តាតិ នទីតរណាកា, “នទីតរន្តា”តិបិ ចាហោ។ បដិទិក្ខន្តិ
បដិមុខតិក្ខំ។ វិវជ្ឈិយាតិ វិវជ្ឈិត្វា។ យទិ មុញ្ញាមាតិ យទិ ឥមំ ភគវន្តំ មុញ្ញិត្វា
អកតកិច្ចា គមិស្សាមាតិ អត្ថោ។ មម កម្មំ បកិក្ខត្វាតិ មម ភាវិតមត្ថំ
ព្យាករិត្វា។ ធឹក្ខណំ ចាទមុទ្ធវិទិ ធឹក្ខណំ ចាទំ ឧក្ខិបិ, “កតបទក្ខិណោ”តិបិ
ចាហោ។

ជិនបុត្តាតិ ជិបដ្ឋវស្ស សត្តនោ សាវកា។ ទេវា មនុស្សា អសុរា ច,
អភិវាទេត្វាន បក្កមុន្តិ ទេវាធយោ សព្វេបិ ឥមេ មំ តិក្ខត្ថំ បទក្ខិណំ កត្វា
បុច្ឆាទីហិ បូជេត្វា សុប្បតិដ្ឋិតបញ្ញាវន្តិត្វា និវត្តិត្វា បុនប្បនំ ឱលោកេត្វា
មជ្ជត្ថព្យញ្ញនាហិ នានប្បការាហិ ធុតិហិ វណ្ណន្តា បក្កមីសុ។ “នរា នាគា ច
គន្ធព្វា, អភិវាទេត្វាន បក្កមុ”តិបិ ចាហោ។

ធន្សនំ មេ អតិក្កន្តេតិ មម ធន្សនវិសយំ ភគវតិ អតិក្កន្តេ។ “ជហិតេ
ធន្សនូបចារេ”តិបិ ចាហោ។ សសង្ខេតិ សទ្ធិ សង្ខេន សសង្ខេ, តស្មី
សសង្ខេ។ សយនា វុដ្ឋហិត្វានាតិ និបទ្ធគ្នានតោ កលលតោ ឧដ្ឋហិត្វា។ បល្លង្គំ

អាកុដិដ្ឋិ កតបល្លង្គោ ហុត្វា បុប្ផរាសិម្ហំ និសីទិដ្ឋិ អត្ថោ។ “ហធម្មា ហធម្មន
ចិត្តេន, អាសនា វុដ្ឋហី តទា” តិថិ ចាថោ, សោ ឧត្តានត្ថោវ។

បីតិយា ច អភិស្សន្នោតិ បីតិបរិប្បដោ។ វសីភូតោតិ វសីការាប្បត្ថោ។
ឈានេតិ រូចាវចរាវចរឈានេសុ។ សហស្សិយម្ពីតិ ធនសហស្សិយំ។
លោកម្ពីតិ លោកធាតុយា។ មេ សមាតិ មយា សទិសា។ អវិសេសេន “មេ សមា
នត្ថី” តិ វត្វា ឥទានិ តមេវ និយមេន្តោ “អសមោ ឥទ្ធិធម្មេសូ” តិ អាហា។ តត្ថ
ឥទ្ធិធម្មេសូតិ បញ្ចសុ ឥទ្ធិធម្មេសូតិ អត្ថោ។ អលភិដ្ឋិ បដិលភី។ ព្យាទិសំ សុខន្តិ
ព្យាទិសំ សោមនស្សំ។

អថ សុមេធតាបសោ ធនពលស្ស ព្យាករណំ សុត្វា ពុទ្ធការំ
ករតលគតកាលមិវ មញ្ញមាធនោ បមុទិតហធម្មោ ធនសុ
លោកធាតុសហស្សេសុ សុទ្ធាវាសមហាព្រហ្មាធនោ អតីតពុទ្ធធន្សវិនោ
និយតពោធិសត្តានំ ព្យាករណោ ឧប្បជ្ឈមានចាជិហារិយធន្សនេន
តថាគតវចនស្ស អវិតថតំ បកាសេន្តោ មំ បរិតោសយន្តោ ឥមា កាថាយោ
អាហំសូតិ ធនេស្សន្តោ ភគវា “បល្លង្គាភុជនេ មយ្ហ” តិ អាទិមាហា។

តត្ថ បល្លង្គាភុជនេ មយ្ហន្តិ មម បល្លង្គាភុជនេ។ អយមេវ វា ចាថោ។
ធនសហស្សាធិវាសិនោតិ ធនសហស្សិវាសិនោ មហាព្រហ្មាធនោ។ យា បុព្វេតិ
យានិ បុព្វេ, វិភត្តិលោបំ កត្វា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ បល្លង្គវរមាភុជេតិ
វរបល្លង្គាភុជនេ។ និមិត្តានិ បទិស្សន្តិ តិ និមិត្តានិ បទិស្សីសូតិ អត្ថោ។
អតីតវចនេ វត្ថុព្ពេ វត្ថុមានវចនំ វុត្ថំ។ កិញ្ចាបិ វុត្ថំ, អតីតវសេន អត្ថោ
គហោតព្ពោ។ តានិ អដ្ឋ បទិស្សវេតិ បុព្វេបិ និយតពោធិសត្តានំ បល្លង្គាភុជនេ
យានិ និមិត្តានិ ឧប្បជ្ឈីសុ, តានិ និមិត្តានិ អដ្ឋ បទិស្សវេ។ តស្មា ត្វំ ធុរមេវ ពុទ្ធា

ភវិស្សសីតិ អត្ថោ។ ន បន តានិយេវ និមិត្តានិ ឧប្បជ្ឈីសុ, តំសទិសត្តា “តានិ អន្ធិ បទិស្សេវ” តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ធំ។

សីតន្តិ សីតត្ថំ។ ព្យបគតន្តិ គតំ វិគតំ។ តានីតិ
សីតវិគមនឧណ្ហាបសមនាទីតិ អត្ថោ។ និស្សន្ទាតិ អសន្ទា អនិក្យោសា។
និរាគុលាតិ អនាគុលា, អយមេវ វា ចាថោ។ ន សន្ធិន្តិ តិ ន វហន្តិ នប្បវត្តន្តិ។
សវន្តិយោតិ នទិយោ។ តានីតិ អវាយនអសន្ធិនាទិ។ ជលជាតិ
បជីវិតលបព្ពតរុក្ខេសុ ជាតានិ។ ធនជាតិ ឌីនកានិ បុច្ឆានិ។ បុប្ផន្តិ តិ បុព្វេ
ពោធិសត្តានំ បុប្ផីសុ, អតីតត្ថេ វត្តមានវចនំ ហោជ្ជា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ធំ។
តេបជ្ជ បុប្ផតានីតិ តានិ បុច្ឆានិ អន្ធិ បុប្ផតានីតិ អត្ថោ។

ជលភារាតិ ជលជរា។ តេបជ្ជាតិ តេបិ អន្ធិ, បុល្លិដ្ឋវសេន “តេបី” តិ វុត្តំ,
“លតា វា វុត្តា វា” តិ វុត្តត្តា។ ជលីតាតិ សញ្ញាតជលា។ អាកាសដ្ឋា ច ភូមដ្ឋា
ចាតិ អាកាសគតា ច ភូមិគតា ច វតនាទីតិ មុត្តាទីនិ វតនាទិ។ ជោតន្តិ តិ
ឌីភាសន្តិ។ មាណុស្សកាតិ មនុស្សានំ សន្តកា មាណុស្សកា។ ទិញាតិ ទេវានំ
សន្តកា ទិញា។ តុរិយាតិ អាតតំ វិតតំ អាតតវិតតំ សុសិរំ យនន្តិ បញ្ច
តុរិយានិ។ តត្ថ អាតតំ នាម ចម្មបរិយោនទ្ទេសុ ភេរិអាទីសុ ឯកតលតុរិយំ។
វិតតំ នាម ឧភយតលំ។ អាតតវិតតំ នាម សព្ពតោ បរិយោនទ្ធំ
មហាតិវល្លកិអាទិកំ។ សុសិរំ នាម វិសាទិកំ។ យនំ នាម សម្មតាឡាទិកំ។
វជ្ជន្តិ តិ ហោជ្ជា វុត្តនយេន វជ្ជីសុ, អតីតត្ថេ វត្តមានវចនំ វេទិតព្ធំ។ ឯស នយោ
ឧបរិ វ្យាទិសេសុ វចនេសុបិ។ អភិវវន្តិ តត្រ តត្រ កុសលេហិ សុមុញ្ញតា
សុប្បតាឡិកា សុវាទិតាវិយ អភិវវន្តិ, អភិនទន្តិ តិ អត្ថោ។

វិចិត្តបុច្ឆាតិ វិចិត្រានិ នាណគន្ធុវណ្ណានិ បុច្ឆានិ។ អភិវស្សន្តិ តិ អភិវស្សីសុ,
និបតីសូតិ អត្ថោ។ តេបីតិ តានិបិ វិចិត្របុច្ឆានិ អភិវស្សន្តានិ បទិស្សន្តិ,

ទេវព្រហ្មគណេហិ ឌុកិរិយមាធានីតិ អធិប្បាយោ។ អាកុជតីតិ ឌុសក្កតិ។
តេបដ្ឋកោតិ តេបិ អដ្ឋ ឧកោ មហាសមុទ្ធនសសហស្សិយោ។ អភិវដ្ឋតិ
អភិនន្តិ។ និរយេតិ និរយេសុ។ ទសសហស្សតិ អនេកទសសហស្ស។
និព្ពន្ធិតិ សម្មន្តិ, សន្តិ ឧបេន្តិតិ អត្ថោ។ តារកាតិ នក្ខត្តានិ។ តេបិ អដ្ឋ
បទិស្សន្តិតិ តេបិ ស្វរិយស្ស វិមលភាវា តារកា អដ្ឋ ទិវា ទិស្សន្តិ។

អនោវដ្ឋនាតិ អនោវដ្ឋ, ភុម្មត្ថេ ករណាវចនំ។ អថ វា អនោវដ្ឋតិ
អនភិវដ្ឋបិ។ នាតិ និចាតមត្តំ “សុត្វា ន ទ្វតវចន” ត្ថិអាទិសុ វិយ។
តម្បដ្ឋត្ថិទ្ធិតេតិ តម្បិ ឧទកំ អដ្ឋ ឧត្ថិទ្ធិតិ, ឧត្ថិទ្ធិត្វា ឧជ្ឈហតីតិ អត្ថោ។
មហិយាតិ បថវិយា, និស្សក្កវចនំ។ តារកណាតិ គហនក្ខត្តានយោ សព្វេ
តារកណា។ នក្ខត្តាតិ នក្ខត្តតារកា ច។ គគនមណ្ឌលេតិ
សកលគគនមណ្ឌលំ វិរោចន្តិតិ អត្ថោ។ ពិលាសយាតិ ពិលាសយា
អហិនកុលកុម្មីលគោធានយោ។ ទរិសយាតិ ឈរាសយា។ អយមេវ វា
ចាហោ។ និក្ខមន្តិតិ និក្ខមីសុ។ សកាសយាតិ អត្ថនោ អត្ថនោ អាសយតោ។
“តទាសយា” តិបិ ចាហោ។ តស្ស តទា តស្មី កាលេ, អាសយតោ, ពិលតោតិ
អត្ថោ។ ធុទ្ធាតិ សុធុទ្ធា សុវុទ្ធាវិតា, និក្ខន្តាតិ អត្ថោ។

អរតីតិ ឧក្កណ្ណា។ សន្តជ្ជាតិ បរមេន សន្តជ្ជេន សន្តជ្ជា។ វិនស្សតីតិ
វិគច្ឆតិ។ រកោតិ កាមរកោ។ តទា តនុ ហោតីតិ ឌុមត្ថកោ ហោតិ, ឥមិនា
បរិយុជ្ជានាការំ ធិបេតិ។ វិហតាតិ វិនជ្ជា។ តទាតិ បុព្វេ, ពោធិសត្តានំ
បល្លង្កាភុជនេតិ អត្ថោ។ នភវតីតិ នហោតិ។ អដ្ឋបេតន្តិ អដ្ឋ តវ
បល្លង្កាភុជនេបិ វតំ ភយំ ន ហោតេវាតិ អត្ថោ។ តេនលិដ្ឋេន ជានាមាតិ តេន
ការណេន សព្វេវ មយំ ជានាម, យំ ត្វំ ពុទ្ធា ភវិស្សសីតិ អត្ថោ។

អនុវិសតិ ឆ ឧត្តប្បតិ អនិជ្ជតន្នោតិ ឧត្តន្នោ បក្កមតិ បក្កមវិត្តិ
បរាយតិ បរាយិ សោបជ្ជាតិ សោបិ ធិត្តន្នោ អជ្ជ បទិស្សន្តិ បទិស្សីសុ
តេបជ្ជាតិ តេបិ សព្វេនេវ អជ្ជ យាវតាតិ បរិច្ឆេទនត្ថ ធិចាតោ, យត្ថកាតិ
អត្ថោ កុដ្ឋាតិ ចាការា ឆ ហោត្តារវណាតិ អារវណាករា ឆ អហោសុំ
តនាតិ បុព្វេ អាកាសក្ខតាតិ តេ កុដ្ឋកវាជបព្ពតា អារវណំ តិរោករណំ
កាតុំ អសក្កោត្តា, អជជាតាសក្ខតាតិ អត្ថោ បុតិ មរណំ ឧបបត្តិ
បទិសនិគ្គហណំ ឧណោតិ បុព្វេ ពោធិសត្តានំ បល្លង្កាភុជនក្ខណោ ឆ វិជ្ជតិ
នាហោសិ តានិបជ្ជាតិ តានិបិ អជ្ជ ចរនភវនានិ អត្ថោ មា និវត្តិ មា
បទិក្កមិ អភិក្កមាតិ បរក្កម អសេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ

តតោ សុមេធបណ្ឌិតោ ធិបត្តិស្ស ធនសពលស្ស ច
ធនសសហស្សបក្កវាឡនេវតានញ្ច វចនំ សុត្វា ភិយ្យោសោមត្ថាយ
សញ្ញាតុស្សហោ ហុត្វា ចិន្តេសិ - “ពុទ្ធា នាម អមោយវចនា, នត្តិ ពុទ្ធានំ
កថាយ អញ្ញាបត្តិ យថា ហិ អាកាសេ ឱត្តស្ស លេខុស្ស បតនំ ធុរំ, ជាតស្ស
មរណំ, អរុណោ ឧត្តតេ សូរិយស្ស អពុត្តមនំ, អាសយា និក្ខន្ធស្ស សីហស្ស
សីហនាធនននំ, គរុគព្ពាយ ឥត្តិយា ភារមោរោបនំ ធុរំ អវស្សម្ហារី, ឯវមេវ
ពុទ្ធានំ វចនំ នាម ធុរំ អមោយំ, អទ្ធា អហំ ពុទ្ធា ភវិស្សមីតិ តេន វុត្តំ -

១០៨.

“ពុទ្ធស្ស វចនំ សុត្វា, ធនសសហស្សនច្ចកយំ;
តុដ្ឋហដ្ឋោ បមុទិតោ, ឯវំ ចិន្តេសហំ តនា។

១០៩.

“អទ្ធគ្រុវចនា ពុទ្ធា, អមោយវចនា ជីនា;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ។

១១០.

“យថា ឱត្តំ នកេ លេខុ, ធុរំ បតតិ ភូមិយំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុរសស្សតំ;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ។

១១១.

“យថាបិ សព្វសត្តានំ, មរណំ ធុរសស្សតំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុរសស្សតំ;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ។

១១២.

“យថា វត្តិក្ខយេ បត្តេ, ស្វរិយុគ្គមនំ ធុរំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុរសស្សតំ;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ។

១១៣.

“យថា និក្ខន្ធសយនស្ស, សីហស្ស នននំ ធុរំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុរសស្សតំ;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ។

១១៤.

“យថា អាបន្នសត្តានំ, ការមោរោបនំ ធុរំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុរសស្សតំ;
វិតបំ នត្តិ ពុទ្ធានំ, ធុរំ ពុទ្ធា ភវាមហំ”ន្តិ។

តត្ថ ពុទ្ធស្ស វចនំ សុត្វា, ធនសហស្សី ន ចូកយន្តិ ធិបត្តីសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
ច ធនសហស្សចក្កវាឡនេវតានព្វា វចនំ សុត្វា។ ឧកយន្តិ ឧកយេសំ,
សាមិអត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, ឧកយវចនំ វា។ ឯវំ ចិន្តេសហន្តិ ឯវំ ចិន្តេសី អហំ។

អទ្ធផ្សវចនាតិ ទ្វេធា អប្បវត្តវចនា, ឯកំសវចនាតិ អត្ថោ។
“អច្ឆិន្ទវចនា”តិបិ ចាហេ, តស្ស និទ្ទាសវចនាតិ អត្ថោ។ អមោយវចនាតិ
អវិតថវចនា។ វិតថន្តិវិតថវចនំ នត្ថិតិ អត្ថោ។ ធុវំ ពុទ្ធា ភវាមហន្តិ អហំ
ឯកំសេនេវ ពុទ្ធា ភវិស្សមីតិ និយតវសេន អវស្សម្ហាវិវសេន ច វត្តមានវចនំ
កតន្តិ វេទិតព្ពំ។

សូរិយុគ្គមនន្តិ សូរិយស្ស ឧទយនំ, អយមេវ វា ចាហេ។ ធុវំសស្សតន្តិ
ឯកំសភាវី ចេវ សស្សតព្វា។ និក្ខន្ធសយនស្សាតិ សយនតោ និក្ខន្ធស្ស។
អាបន្នសត្តានន្តិ កុកព្ពានំ, កត្តិនន្តិ អត្ថោ។ ភាវមោរោបនន្តិ ភាវឱរោបនំ,
កត្តស្ស ឱរោបនន្តិ អត្ថោ។ ម-កាវោ បទនន្តិកវោ។ សេសមេត្តាបិ
ឧត្តានមេវាតិ។

“ស្វាហំ អទ្ធា ពុទ្ធា ភវិស្សមី”តិ ឯវំ កតសន្តិដ្ឋានោ ពុទ្ធការកេ ធម្មេ
ឧបធាវេតុំ - “កហំ នុ ខោ ពុទ្ធការកា ធម្មា”តិ, ឧទ្ធុ អនោ ទិសាសុ វិទិសាស្វតិ
អនុក្កមេន សកលំ ធម្មធាតុំ វិចិនន្តោ បុព្វេ ចោរាណាកេហិ ពោធិសត្តេហិ
អាសេវិតនិសេវិតំ បឋមំ ធានចារមី ទិស្វា ឯវំ អត្តានំ ឱវេទិ - “សុមេធបណ្ឌិត,
ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ បឋមំ ធានចារមី បូរេយ្យាសិ។ យថា ហិ និកុដ្ឋិតោ
ឧទកកុម្ភោ និស្សេសំ កត្វា ឧទកំ វមតិយេវ ន បច្ឆាហាវតិ, ឯវមេវ ធនំ វា
យសំ វា បុត្តទារំ វា អត្ថបច្ចដ្ឋំ វា អនោលោកេត្វា សព្ពត្ត យាចកានំ សព្ពំ
ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ និស្សេសំ កត្វា ឧទមាណោ ពោធិមូលេ និសីទិក្វា ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ
បឋមំ ធានចារមី ទទ្ធុំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១៥.

“ហន្ត ពុទ្ធករេ ធម្មេ, វិចីនាមី ឥតោ ចិតោ;
ឧទ្ធុំ អនោ ទស ទិសា, យាវតា ធម្មធាតុយា។

១១៦.

“វិចីនន្តោ ភទា ទក្ខី, បឋមំ ទានចារមី;
បុព្វកេហិ មហេសីហិ, អនុចិណ្ណំ មហាបថំ។

១១៧.

“ឥមំ ភូំ បឋមំ តាវ, ទន្ធុំ កត្វា សមាទិយ;
ទានចារមីតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិ បត្តមិច្ឆសិ។

១១៨.

“យថាបិ កុម្ភោ សម្បុណ្ណោ, យស្ស កស្សចិ អនោ កតោ;
វមតេវុទកំ និស្សេសំ, ន ភត្ត បរិវត្តតិ។

១១៩.

“តថេវ យាចកេ ទិស្វា, ហីនមុក្ខជ្ជមជ្ឈិមេ;
ទទាហិ ទានំ និស្សេសំ, កុម្ភោ វិយ អនោ កតោ”តិ។

ភត្ត ហន្តាតិ វស្សក្កត្ត និចាតោ។ ពុទ្ធករេ ធម្មេតិ ពុទ្ធត្ថករេ ធម្មេ។
ពុទ្ធត្ថករា នាម ធម្មា ទានចារមីតាទយោ ទស ធម្មា។ វិចីនាមីតិ វិចីនិស្សាមិ,
វីមសិស្សាមិ ឧបបរិក្ខិស្សាមីតិ អត្ថោ។ ឥតោ ចិតោតិ ឥតោ ឥតោ, អយមេវ វា
ចាហោ។ ភត្ត ភត្ត វិចីនាមីតិ អត្ថោ។ ឧទ្ធុន្តំ ទេវលោកេ។ អនោតិ
មនុស្សលោកេ។ ទស ទិសាតិ ទសសុ ទិសាសុ; កត្ត នុខោតេ ពុទ្ធការកធម្មា
ឧទ្ធុំ អនោ តិរិយំ ទិសាសុ វិទិសាសូតិ អធិប្បាយោ។ យាវតា ធម្មធាតុយាតិ ឯត្ថ

យាវតាតិ បរិច្ឆេទវេទនំ។ ធម្មធាតុយាតិ សភាវធម្មស្ស, បរវត្ថុនីតិ វេទនសេសោ
ទដ្ឋព្ពោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យាវតិកា សភាវធម្មានំ កាមរូបាបធម្មានំ បរវត្ថិ,
តាវតិកំ វិចិនិស្សមីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

វិចិននោតិ វីមសន្តោ ឧបបរិក្ខន្តោ។ បុព្វកេហ៍តិ ចោរាណោហិ
ពោធិសត្តហិ។ អនុចិណ្ណាន្តិ អន្តរចិណ្ណំ អាសេវីតំ។ សមាទិយាតិ សមាទិយនំ
ករោហិ, អន្ត បដ្ឋាយ អយំ បឋមំ ធានចារមី បូរេតព្ពា មយាតិ វរំ សមាទិយាតិ
អត្តោ។ ធានចារមីតំ គច្ឆាតិ ធានចារមី គច្ឆ, បូរយាតិ អត្តោ។ យទិ ពោធិ
បត្តមិច្ឆសីតិ ពោធិមូលមុបគន្ធា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ បត្តំ ឥច្ឆសិ ចេ។ យស្ស
កស្សមីតិ ឧទកស្ស វា ឡីស្ស វា យស្ស កស្សមិ សម្មុល្លោ។
សម្មុល្លាសន្តយោគេ សតិ សាមីវេនំ ឥច្ឆន្តិ សន្តវិទូ។ ករណាត្ថ វា សាមីវេនំ,
យេន កេនចីតិ អត្តោ។ អនោ កតោតិ ហេដ្ឋាមុខិកតោ។ ន តត្ថ បរិវក្ខតីតិ
តស្មី វមនេ ន បរិវក្ខតិ, និស្សេសំ ឧទកំ វមតេវាតិ អត្តោ។
ហ៍នមុក្ខជ្ជមជ្ឈិមេតិ ហ៍នមជ្ឈិមបណ្ឌិតេ។ ម-កាវោ បទសន្តិករោ។ កុម្ភោវិយ
អនោ កតោតិ ហេដ្ឋាមុខិកតោវិយ កុម្ភោ។ យាចកេ ឧបគតេ ទិស្វា - “តុំ,
សុមេធ, អត្តនោ អនវសេសេត្វា សព្វធនបរិច្ចាគេន ធានចារមី, អន្តបរិច្ចាគេន
ឧបចារមី, ជីវិតបរិច្ចាគេន បរមត្ថចារមីព្វា បូរេហ៍”តិ វរំ អត្តនាវ អត្តានំ
ឡីវទិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកេហោវ ពុទ្ធការកេហិ ធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ឧបធារយតោ ទុតិយំ សីលចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, តុំ
ឥតោ បដ្ឋាយ សីលចារមី បូរេយ្យាសិ។ យថា ចមរី មិគោ នាម ជីវិតម្បិ
អនោលោកេត្វា អត្តនោ វាលមេវ វក្ខតិ, វរំ ត្វម្បិ ឥតោ បដ្ឋាយ ជីវិតម្បិ

អនោលោកេត្វា សីលមេវ រក្ខត្តោ ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ ទុតិយំ សីលចារមី ទន្ទំ
កត្វា អធិដ្ឋាសី។ តេន វុត្ថំ -

១២០.

“ន ហេតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភវិស្សវេ;
អញ្ជេបិ វិចិនិស្សមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១២១.

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខី, ទុតិយំ សីលចារមី;
បុព្វកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១២២.

“ឥមំ ត្វំ ទុតិយំ តាវ, ទន្ទំ កត្វា សមាធិយ;
សីលចារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិ បត្តមិច្ឆសី។

១២៣.

“យថាបិ ចមរី វាលំ, កិស្មុញ្ចំ បដិលក្កិតំ;
ឧបេតិ មរណំ តត្ថ, ន វិកោបេតិ វាលធិ។

១២៤.

“តថេវ ត្វំ ចត្វសុ ភូមីសុ, សីលានិ បរិបូរយ;
បរិរក្ខ សព្ពនា សីលំ, ចមរី វិយ វាលធិ”ន្តិ។

តត្ថ ន ហេតេតិ ន ហិ ឯតេយេវ។ ពោធិចាចនាតិ មគ្គបរិចាចនា
សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាបរិចាចនា វា។ ទុតិយំ សីលចារមិន្តិ សីលំ នាម សព្ពេសំ
កុសលធម្មានំ បតិដ្ឋា, សីលេ បតិដ្ឋិតោ កុសលធម្មេហិ ន បរិហាយតិ, សព្ពេបិ

លោកិយលោកុត្តរគុណោ បដិលភតិ។ តស្មា សីលចារមី បូរេតញ្ញាតិ ទុតិយំ
សីលចារមី អន្ធកិច្ចិ អត្ថោ។

អាសេវិតនិសេវិតន្តិ ភាវិតញ្ជោ ពហុលីកតញ្ជោ។ ចមរីតិ ចមរី មិគោ។
កិស្សីញ្ជាតិ យត្ថ កត្ថចិ រុក្ខលតាកណ្ណាកាដិសុ អញ្ញាតរស្មី។ បដិលគ្គិតន្តិ
បដិវិលគ្គិតំ។ តត្ថាតិ យត្ថ វិលគ្គិតំ, តត្ថោ ឋត្វា មរណំ ឧបគច្ឆតិ។ ន
វិកោបេតិ តិ ន ជិន្ទតិ។ វាលជិន្ទ វាលំ ជិន្ទត្វា ន គច្ឆតិ, តត្ថោ មរណំ ឧបេតិ តិ
អត្ថោ។

ចតុសុ ភូមិសុ សីលានិ ចតុសុ ឋានេសុ វិភត្តសីលានិ,
ចាតិមោក្ខសំវរេ ឥន្ទ្រិយសំវរេ អាជីវចារិសុទ្ធិបច្ចយសន្និស្សិតវសេនាតិ អត្ថោ។
ភូមិវសេន បន ទីសុយេវ ភូមិសុ បរិយាបន្នំ តម្បិ ចតុសីលមេវាតិ។ បរិបូរយាតិ
ខណ្ឌនិទ្ទសពលាទិអភាវេន បរិបូរយ។ សព្វនាតិ សព្វកាលំ។ ចមរី វិយាតិ
ចមរី មិគោ វិយ។ សេសមេត្តាបិ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកេហោ ពុទ្ធការកេហិ ធម្មេហិ ភវិតញ្ជ”ន្តិ ឧត្តរម្បិ
ឧបធារយតោ តតិយំ នេក្ខម្មចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ
ឥតោ បជ្ជាយ នេក្ខម្មចារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ យថាបិ សុចិរំ ពន្ធនាគារេ
វសមាធា បុរិសោ ន តត្ថ សីលេហំ ករោតិ, អថ ខោ ឧក្កណ្ឌិតោ
អវសិតុកាមោ ហោតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សព្វភវេ ពន្ធនាគារសទិសេ កត្វា បស្ស,
សព្វភវេហិ ឧក្កណ្ឌិតោ មុច្ឆិតុកាមោ ហុត្វា នេក្ខម្មាភិមុខោវ ហោតិ, ឯវំ ពុទ្ធា
ភវិស្សសី”តិ តតិយំ នេក្ខម្មចារមី ទន្ធា កត្វា អធិជ្ជាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១២៥.

“ន ហេតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភវិស្សរេ;

អញ្ជើញ វិចិត្រស្សមី, យេ ធម្មា ពោធិបាធនា។

១២៦.

“វិចិត្រស្សមី តនា ធម្មិ, តតិយំ នេក្ខម្មចារមី;
បុព្វកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១២៧.

“ឥមំ ភូ តតិយំ តាវ, ធម្មំ កត្វា សមាធិយ;
នេក្ខម្មចារមិតំ គប្ប, យេ ពោធិ បត្តមិច្ឆសិ។

១២៨.

“យថា អន្ទយវេ បុរិសោ, ចិវរុដ្ឋោ ធុឡតោ;
ន តត្ថ រាគំ ជនេតិ, មុត្តិយេវ គវេសតិ។

១២៩.

“តថេវ ភូ សព្វភវេ, បស្ស អន្ទយវេ វិយ;
នេក្ខម្មាភិមុខោ ហោតិ, ភវតោ បរិមុត្តិយា”តិ។

តត្ថ អន្ទយវេតិ ពន្ធនាគារេ។ ចិវរុដ្ឋោតិ ចិវកាលំ រុដ្ឋោ។ ធុឡតោតិ
ធុក្ខប័ធុតោ។ ន តត្ថ រាគំ ជនេតិ តត្ថ អន្ទយវេ រាគំ សិនេហំ ន ជនេតិ ន
ឧប្បាទេតិ។ “ឥមំ អន្ទយវំ មុញ្ញាត្វា នាហំ អញ្ញត្ថ គមិស្សមី”តិ ឯវំ តត្ថ រាគំ ន
ជនេតិ, កិណ្ឌ មុត្តិយេវ មោក្ខមេវ គវេសតិ អធិប្បាយោ។ នេក្ខម្មាភិមុខោតិ
និក្ខមនាភិមុខោ ហោតិ។ ភវតោតិ សព្វភវេហិ។ បរិមុត្តិយាតិ
បរិមោចនត្ថាយ។ នេក្ខម្មាភិមុខោ ហុត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី”តិ បិ ចាថោ។
សេសមេត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកេហោ ពុទ្ធការកធម្មហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ឧបដារយតោ ចតុត្ថំ បញ្ញាចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ
តតោ បដ្ឋាយ បញ្ញាចារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ ហីនមជ្ឈិមុក្កជ្ជេសុ កញ្ចិ អវដ្ឋេត្វា
សព្វេបិ បណ្ឌិតេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចំ បុច្ឆេយ្យាសិ។ យថាបិ បិណ្ឌាចារិកោ ភិក្ខុ
ហីនាទិភេទេសុ កុលេសុ កិញ្ចិ កុលំ អវិវដ្ឋេត្វា បដិចាដិយា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ
ទិប្បំ យាបនមត្តំ លភតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សព្វេ បណ្ឌិតេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តោ
ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ ចតុត្ថំ បញ្ញាចារមី ទន្ធិំ កត្វា អធិជ្ជាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣០.

“ន ហេតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភវិស្សរេ;
អញ្ជោបិ វិចិនិស្សមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៣១.

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខី, ចតុត្ថំ បញ្ញាចារមី;
បុត្តកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៣២.

“ឥមំ ត្វំ ចតុត្ថំ តាវ, ទន្ធិំ កត្វា សមាទិយ;
បញ្ញាចារមិតំ គដ្ឋ, យទិ ពោធិ បត្តមិដ្ឋសិ។

១៣៣.

“យថា ហិ ភិក្ខុ ភិក្ខុន្តោ, ហីនមុក្កជ្ជមជ្ឈិមេ;
កុលានិ នវិវដ្ឋេត្តោ, ឯវំ លភតិ យាបនំ។

១៣៤.

“តថេវ ត្វំ សត្តកាលំ, បរិបុច្ឆំ ពុធំ ជនំ;

បញ្ញាយ ចារមី គន្ធា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី”តិ។

តត្ថ ភិក្ខុន្តោតិ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ។ ហ៊ានមុក្ខជ្ជមជ្ឈិមេតិ
ហ៊ានមុក្ខជ្ជមជ្ឈិមាធិ កុលាធិតិ អត្តោ។ លិដ្ឋិបរិយាសោ កតោ។ នវិវដ្តន្តោតិ
ន បរិហារន្តោ, យរបដិចាជី មុញ្ញាត្វា ចរន្តោវិវដ្តតិ នាម, ឯវមកត្វាតិ អត្តោ។
យាបនន្តិ យាបនមត្តំ ចាណាធារណំ អាហារំ លភតីតិ អត្តោ។ បរិបុច្ឆន្តិ - “កី,
ភន្តេ, កុសលំ, កី អកុសលំ; កី សាវដ្ឋំ, កី អនវដ្ឋំ”ន្តិអាធិនា (ធី. និ. ៣.៨៤,
២១៦) នយេន តត្ថ តត្ថ អភិញ្ញាតេ បណ្ឌិតេ ជនេ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា បរិបុច្ឆន្តោតិ
អត្តោ។ ពុដំ ជនន្តិ បណ្ឌិតំ ជនំ។ “ពុដេ ជនេ”តិបិ ចាហោ។ បញ្ញាយ ចារមិន្តិ
បញ្ញាយ ចារំ។ “បញ្ញាចារមិតំ គន្ធា”តិបិ ចាហោ។ សេសមេត្តាបិ ឧត្តានមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកោហោ ពុទ្ធការកជម្មេហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ ឧត្តរម្បិ
ឧបធារយតោ បញ្ចមំ វិរិយចារមី ធិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, តំ
តតោ បដ្ឋាយ វិរិយចារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ យថាបិ សីហោ មិគរាជា
សត្វតិរិយាបថេសុ ធម្មវិរិយោ ហោតិ, ឯវំ ត្វម្បិ សត្វភវេសុ សត្វតិរិយាបថេសុ
ធម្មវិរិយោ អនោលីនវិរិយោ សមាធា ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ បញ្ចមំ វិរិយចារមី
ធម្មំ កត្វា អធិជ្ជាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣៥.

“ន ហោតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធគម្ពា ភវិស្សរេ;
អញ្ជេបិ វិចិត្តស្យាមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៣៦.

“វិចិត្តន្តោ តទា ធីត្ថិ, បញ្ចមំ វិរិយចារមី;
បុត្តកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៣៧.

“ឥមំ ភំ បញ្ចមំ តាវ, ទឡំ កត្វា សមាធិយ;
វីរិយចារមិតំ គប្ប, យទិ ពោធិ បត្តមិច្ឆសិ។

១៣៨.

“យថាបិ សីហោ មិករាជា, និសង្ខជ្ជានចង្គមេ;
អលីនវីរិយោ ហោតិ, បគ្គហិតមនោ សទា។

១៣៩.

“តថេវ ភំ សព្ពកវេ, បគ្គណ្ហា វីរិយំ ទឡំ;
វីរិយចារមិតំ គត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី”តិ។

តត្ថ អលីនវីរិយោតិ អនោលីនវីរិយោ។ សព្ពកវេតិ ជាតជាតកវេ, សព្ពេសុ
កវេស្វតិ អត្តោ។ អារទ្ធវីរិយោ ហុត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសីតិបិ ចាថោ។
សេសមេត្តាបិ ឧត្តានមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកោហោវ ពុទ្ធការកធម្មហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ឧបដារយតោ ធម្មមំ ខន្តិចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ភំ ឥតោ
បជ្ជាយ ខន្តិចារមី បរិបូរេយ្យាសិ, សម្មាននេបិ អវមាននេបិ ខមោវ ភវេយ្យាសិ។
យថា ហិ បថវិយំ នាម សុចិម្បិ បក្ខិបន្តិ អសុចិម្បិ, ន ច តេន បថវី សិនេហំ វា
បជិយំ វា ករោតិ, ខមតិ សហតិ អធិវាសេតិយេវ, ឯវមេវ ភូម្បិ សព្ពេសំ
សម្មាននាវមាននេសុ ខមោ សមាណោ ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ ធម្មមំ ខន្តិចារមី ទឡំ
កត្វា អធិជ្ជាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៤០.

“ន ហោតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធជម្ហា ភវិស្សរេ;

អញ្ជើញ វិចិត្រស្យាមី, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

១៤១.

“វិចិត្រនេត្តា តនា ធីត្វី, ធម្មំ ខន្តិចារមី;
បុព្វកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៤២.

“ឥមំ ភូ ធម្មំ តាវ, ធម្មំ កត្វា សមាធិយ;
តត្ថ អទ្ធផ្សមាណសោ, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី។

១៤៣.

“យថាបិ បដវី នាម, សុចិម្បិ អសុចិម្បិ ច;
សត្តំ សហតិ និក្ខេបំ, ន ករោតិ បដិយំ តយា។

១៤៤.

“តថេវ ភូម្បិ សព្វេសំ, សម្ពាណាវមាណក្ខមោ;
ខន្តិចារមិតំ គន្ធា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី”តិ។

តត្ថ តត្ថាតិ តស្សំ ខន្តិចារមិយំ។ អទ្ធផ្សមាណសោតិ ឯកំសមាណសោ។
សុចិម្បិ ចន្ទនកុដ្ឋំ មកន្ធមាលាធិសុចិម្បិ។ អសុចិម្បិ តិ
អហិកុក្ករមនុស្សកុណាបគ្វេមុត្តខេឡសិដ្ឋាណិកាធិអសុចិម្បិ។ សហតិ តិ
ខមតិ, អធិវាសេតិ។ និក្ខេបន្តិ និក្ខេបតំ។ បដិយន្តិ កោដំ។ តយាតិ តាយ វុត្តិយា,
តាយ និក្ខេបត្តតាយ វា។ “បដិយំ ធម៌”ន្តិបិ ចាថេ, តស្ស តេន និក្ខេបេន
បដិយានុរោដំ ន ករោតិ តិ អត្ថោ។ សម្ពាណាវមាណក្ខមោតិ សព្វេសំ
សម្ពាណាវមាណនសហោ ភូម្បិ ភវាតិ អត្ថោ។ “តថេវ ភូម្បិ សព្វភវេ,
សម្ពាណាវមាណក្ខមោ”តិបិ បឋន្តិ។ “ខន្តិយា ចារមី គន្ធា”តិបិ ចាថេ, តស្ស

ឧត្តិយា ចារមិបូរណាវសេន គន្ធាតិ អត្តោ។ សេសមេត្តាបិ ឧត្តានមេវាតិ។ ឥតោ
បរំ ឯត្តកម្មិ អវត្វាយត្ថ យត្ថវិសេសោ អត្ថិ, តំ តមេវ វត្វា ចាបន្តំ ទស្សេត្វា
គមិស្សមាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្តកេហោវ ពុទ្ធការ កធម្មហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ឧបទារយតោ សត្តមំ សច្ចចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ភ្នំ
ឥតោ បដ្ឋាយ សច្ចចារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, អសនិយា មត្តកេ បតមាឆាយបិ
ធនាទីនំ អត្តាយ ធនាទីនំ វសេន សម្បជានមុសាវាទំ នាម មា ភាសិ។ យថាបិ
ឱសដីតារកា នាម សព្ពឧត្ថសុ អត្តនោ គមនីវីវិជហិត្វា អញ្ញាយ វិចិយា ន
គច្ឆតិ, សកវិចិយាវ គច្ឆតិ, ឯវមេវ ភូម្មិ សច្ចំ បហាយ មុសាវាទំ នាម
អវទន្តោយេវ ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ សត្តមំ សច្ចចារមី ទន្ធនំ កត្វា អធិជ្ជាសិ។
តេន វុត្ថំ -

១៤៥.

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៤៦.

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខី, សត្តមំ សច្ចចារមី;
បុព្ពកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៤៧.

“ឥមំ ភ្នំ សត្តមំ តារ, ទន្ធនំ កត្វា សមាទិយ;
តត្ថ អទ្ទេជ្ឈវចនោ, សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសិ។

១៤៨.

“យថាបិ ឱសធំ ឆាម, តុលាក្ខតា សនេវកេ;
សមយេ ឧតុវស្សេ វា, ន វោក្កមតិ វីដិតោ។

១៤៩.

“តថេវ ភូម្បិ សច្ចេសុ, មា វោក្កម ហិ វីដិតោ;
សច្ចចារមិតំ គន្ធា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី”តិ។

តត្ថ តត្ថាតិ សច្ចចារមិយំ។ អទ្ធផ្សវចនោតិ អវិតថវចនោ។ ឱសធំ
ឆាមាតិ ឱសធំតារកា, ឱសធំគហលោ ឱសធំតារកំ ឧទិតំ ទិស្វា ឱសធំ
គណ្ណានិ។ តស្មា “ឱសធំតារកា”តិ វុច្ចតិ។ តុលាក្ខតាតិ បមាណាក្ខតា។
សនេវកេតិ សនេវកស្ស លោកស្ស។ សមយេតិ វស្សសមយេ។ ឧតុវស្សេតិ
ហេមន្តគិម្ពេសុ។ “សមយេ ឧតុវស្សេ”តិបិ ចាហោ។ តស្ស សមយេតិ គិម្ពេ។
ឧតុវស្សេតិ ហេមន្តេ ច វស្សានេ ចាតិ អត្ថោ។ ន វោក្កមតិ វីដិតោតិ តំ តំ ឧតុម្ហិ
អត្ថនោ គមនីវីដិតោ ន វោក្កមតិ នវិគច្ចតិ, ន មាសេ បច្ឆិមំ ទិសំ គច្ចតិ, ន
មាសេ បុព្វំ ទិសំ គច្ចតិ។ អថ វា ឱសធំ ឆាមាតិ សិទ្ធិវេរបិប្ផលិមវិចាទិកំ
ឱសធំ។ ន វោក្កមតិ យំ យំ ជលនានសមត្ថំ ឱសធំ, តំ តំ ជលនានំ ឱក្កម្ម
អត្ថនោ ជលំ អទត្វា ន និវត្តតិ។ វីដិតោតិ គមនីវីដិតោ, បិត្តហារោ បិត្តំ
ហារតេវ, វាតហារោ វាតំ ហារតេវ, សេម្ហហារោ សេម្ហំ ហារតេវាតិ អត្ថោ។
សេសមេត្តាបិ ឧត្តានមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកេហោវ ពុទ្ធការកធម្មហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ ឧត្តវិម្បិ
ឧបដារយតោ អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ
តតោ បដ្ឋាយ អធិដ្ឋានចារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, យំ អធិដ្ឋាសិ, តស្មី អធិដ្ឋានេ
និច្ចលោ ភវេយ្យាសិ, យថា បព្ពតោ ឆាម សព្ពទិសាសុ វាតេ បហារន្តេបិ ន
កម្មតិ ន ចលតិ, អត្ថនោ ហានេយេវ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ភូម្បិ អត្ថនោ អធិដ្ឋានេ

និច្ចលោហោន្តោវ ពុទ្ធាភិស្សសី”តិ អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានចារមី ទន្ធាំ កត្វា
អធិដ្ឋាសីតិ។ តេន វុត្ថំ -

១៥០.

“ន ហោតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភិស្សវេ;
អញ្ជេបិ វិចិនិស្សមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៥១.

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខី, អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានចារមី;
បុព្វកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៥២.

“ឥមំ ភូំ អដ្ឋមំ តាវ, ទន្ធាំ កត្វា សមាធិយ;
តត្ថ ភូំ អចលោ ហុត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសី។

១៥៣.

“យថាបិ បព្ពតោ សេលោ, អចលោ សុប្បតិដ្ឋិតោ;
ន កម្មតិ ភុសវាតេហិ, សកដ្ឋានេវ តិដ្ឋតិ។

១៥៤.

“តត្ថេវ ភូម្មិ អធិដ្ឋានេ, សព្ពនា អចលោ ភវ;
អធិដ្ឋានចារមិតំ កត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសី”តិ។

តត្ថ សេលោតិ សិលាមយោ។ អចលោតិ និច្ចលោ សុប្បតិដ្ឋិតោតិ
អចលត្ថាវ សុដ្ឋ បតិដ្ឋិតោ។ “យថាបិ បព្ពតោ អចលោ, និខាតោ
សុប្បតិដ្ឋិតោ”តិបិ ចាហោ។ ភុសវាតេហិតិ ពលវវាតេហិ។ សកដ្ឋានេវាតិ

អត្តនោ ហំនេយេវ, យថាបិតជ្ជានេយេវវាតិ អត្តោ។ សេសមេត្តាបិ
ឧត្តានមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកោហោវ ពុទ្ធការកធម្មហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ឧបធារយតោ នវមំ មេត្តាចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, តុំ
តតោ បដ្ឋាយ មេត្តាចារមី បូរេយ្យាសិ, ហិតេសុបិ អហិតេសុបិ ឯកចិត្តោវ
ភវេយ្យាសិ។ យថាបិ ឧទកំ នាម ចាបជនស្សបិ កល្យាណជនស្សបិ សីតភាវំ
ឯកសទិសំ កត្វា ជរតិ, ឯវមេវ តូម្បិ សព្ពសត្តេសុ មេត្តចិត្តេន ឯកចិត្តោវ
ហុត្វា ពុទ្ធា ភវិស្សសី”តិ នវមំ មេត្តាចារមី ទន្ធើ កត្វា អធិដ្ឋាសីតិ។ តេន វុត្តំ -

១៥៥.

“ន ហោតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធជម្ពា ភវិស្សរេ;
អញ្ជេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៥៦.

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខី, នវមំ មេត្តាចារមី;
បុព្ពកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៥៧.

“ឥមំ តុំ នវមំ តាវ, ទន្ធើ កត្វា សមាទិយ;
មេត្តាយ អសមោ ហោតិ, យទិ ពោធិ បត្តមិច្ឆសិ។

១៥៨.

“យថាបិ ឧទកំ នាម, កល្យាណោ ចាបកេ ជនេ;
សមំ ជរតិ សីតេន, បវាហោតិ រដោមលំ។

១៥៩.

“តថេវ ភ្នំ ហិតាហិតេ, សមំ មេត្តាយ ភាវយ;
មេត្តាចារមិតំ គន្ធា, សម្ពោធិ ចាបុណ្យស្សសី” តិ។

តត្ថ អសមោហោហិតិ មេត្តាភាវនាយ អសនិសោហោហិ។ តត្ថ “ភ្នំ
សមសមោហោហិតិ” តិមិ ចាថោ, សោ ឧត្តានត្តោវ។ សមន្តិ តុល្យំ។ ជរតីតិ
ជុសតិ។ បរាហោតីតិ វិសោធនតិ។ រដោតិ អាគន្ធករជំ។ មលន្តិ សរីរេ ឧដ្ឋិតំ
សេនមលានី។ “រជមល” ភ្នំមិ ចាថោ, សោយេវត្តោ។ ហិតាហិតេតិ ហិតេ ច
អហិតេ ច, មិត្តេ ច អមិត្តេ ចាតិ អត្តោ។ មេត្តាយ ភាវយាតិ មេត្តំ ភាវយ
វឡើហិ។ សេសមេត្តាមិ ឧត្តានមេវាតិ។

អថស្ស “ន ឯត្ថកោហោវ ពុទ្ធការកជម្មេហិ ភវិតត្ថ” ភ្នំ ឧត្តរិម្បិ
ឧបធារយតោ ទសមំ ឧបេក្ខាចារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ - “សុមេធបណ្ឌិត, ភ្នំ
តតោ បដ្ឋាយ ឧបេក្ខាចារមី បរិបូរេយ្យាសិ, សុខេមិ ទុក្ខេមិ មជ្ឈត្តោវ
ភវេយ្យាសិ។ យថាមិ បថវី នាម សុចិម្បិ អសុចិម្បិ ច បក្ខិបមាទេ មជ្ឈត្តោវ
ហោតិ, ឯវមេវ ភ្នំម្បិ សុខទុក្ខសុ មជ្ឈត្តោវ ហោត្តោ ពុទ្ធា ភវិស្សសី” តិ ទសមំ
ឧបេក្ខាចារមី ទន្ធា កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦០.

“ន ហោតេ ឯត្ថកាយេវ, ពុទ្ធគម្ពា ភវិស្សរេ;
អញ្ជេបិ វិចិត្តស្សមិ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា។

១៦១.

“វិចិត្តនត្តោ តទា ទក្ខិ, ទសមំ ឧបេក្ខាចារមី;
បុត្តកេហិ មហោសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

១៦២.

“ឥមំ ភូំ ធនមំ តាវ, ធន្នំ កត្វា សមាធិយ;
តុលាភូតោ ធន្នោ ហុត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសី។

១៦៣.

“យថាបិ បថីវី នាម, និក្ខត្តំ អសុចី សុចី;
ឧបេក្ខតិ ឧភោបេតេ, កោចានុនយវដ្ឋិតា។

១៦៤.

“តថេវ ភូំ សុខទុក្ខេ, តុលាភូតោ សទា ភវ;
ឧបេក្ខាចារមិតំ គត្វា, សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសី”តិ។

តត្ថ តុលាភូតោតិ មជ្ឈត្តភាវេ បីតោយថា តុលាយ ធន្នោ សមំ
តុលិតោ សមំ តិដ្ឋតិ, ន នមតិ ន ឧន្ទមតិ, ឯវមេវ ភូមិ សុខទុក្ខេសុ
តុលាសធិសោ ហុត្វា សម្ពោធិ ចាបុណិស្សសី។ កោចានុនយវដ្ឋិតាតិ
បដិឃានុរោជវដ្ឋិតា។ “ធន្នោកោបវីវដ្ឋិតា”តិបិ ចាថា, សោយេវត្ថោ។ សេសំ
ខន្តិចារមិយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

តតោ សុមេធបណ្ឌិតោ ឥមេ ធន ចារមិធម្មវិចិនិត្វា តតោ បរំ ចិន្តេសិ -
“ឥមស្មី លោកេ ពោធិសត្តេហិ បរិបូរេតព្ពា ពោធិចាចនា ពុទ្ធត្ថករា ធម្មា
ឯត្ថកាយេវ, ន ឥតោ ភិយ្យោ, ឥមា បន ចារមិយោ ឧទ្ធី អាគាសេបិ នត្ថិ, ន
ហោជ្ជា បថីយម្បិ, ន បុរត្ថិមាធិសុ ធិសាសុបិ អត្ថិ, មយ្ហំយេវ បន
ហធយមំសន្តរេយេវ បតិដ្ឋិតា”តិ។ ឯវំ តាសំ អត្ថនោ ហធយេ បតិដ្ឋិតភាវំ
ធិស្វា សព្ពាបិ តា ធន្នំ កត្វា អធិជ្ឈាយ បុនប្បុនំ សម្មសន្តោ
អនុលោមបដិលោមំ សម្មសិ, បរិយន្តេ គហត្វា អាធិម្ហិ ចាបេសិ, អាធិម្ហិ

គហេត្វា បរិយន្តេ ឋបេសិ, មជ្ឈេ គហេត្វា ឧកតោ ឌីសាបេសិ, ឧកតោ កោដីសុ
គហេត្វា មជ្ឈេ ឌីសាបេសិ។ ពាហិរកណ្ណាបរិច្ឆាគោ ចារមិយោ នាម,
អង្គបរិច្ឆាគោ ឧបចារមិយោ នាម, ជីវិតបរិច្ឆាគោ បរមត្ថចារមិយោ នាមាតិ
នស ចារមិយោ នស ឧបចារមិយោ នស បរមត្ថចារមិយោតិ សមត្ថីស
ចារមិយោ យមកតេលំ វិនិវដ្តេន្តោ វិយ សម្មសិ។ តស្ស នស ចារមិយោ
សម្មសន្តស្ស ធម្មតេជេន ចតុនហុតាធិកទ្ធិយោជេនសតសហស្សពហុលា
វិបុលា អយំ មហាបជីវី ហត្ថិនា អក្កន្តនធុ កលាចោ វិយ ឧប្បិធិយមាណំ
ឧប្បយន្តំ វិយ ច មហាវិរំ វិរមាណា សង្កម្មិ សម្មកម្មិ សម្មវេធិ។ កុលាលចក្កំ
វិយ តេលយន្តចក្កំ វិយ ច បរិព្វមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦៥.

“ឯត្ថកាយេវ តេ លោកេ, យេ ធម្មា ពោធិចាចនា;
តតុទ្ធិំ នត្ថិ អញ្ញាត្រ, ទទ្ធិំ តត្ថ បតិជ្ជហ។

១៦៦.

“ឥមេ ធម្មេ សម្មសតោ, សភាវសរសលក្ខណោ;
ធម្មតេជេន វសុធា, នសសហស្សី បកម្ម្យថ។

១៦៧.

“ចលតី វរតី បជីវី, ឧប្បយន្តំ បីធិតំ;
តេលយន្តេ យថា ចក្កំ, ឯវំ កម្មតិ មេទនី”តិ។

តត្ថ ឯត្ថកាយេវាតិ និទ្ធិជ្ជានំ នសន្នំ ចារមិតានំ អនុនាធិកភាវស្ស
នស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ តតុទ្ធិន្តិ តតោ នសចារមិហិ ឧទ្ធិំ នត្ថិ។ អញ្ញាត្រាតិ អញ្ញំ,
លក្ខណំ សទ្ធសត្ថតោ គហេតត្ថំ។ តតោ នសចារមិតោ អញ្ញោ

ពុទ្ធការកងម្មោ នត្តិតិ អត្ថោ។ តត្ថាតិ តាសុ ធនសុ ចារមីសុ។ បតិជ្ជហតិ
បតិជ្ជ, បរិបូរេន្តោ តិជ្ជាតិ អត្ថោ។

ឥមេ ធម្មតិ ចារមីធម្មេ។ សម្មសតោតិ ឧបបរិក្ខន្ធស្ស, អនាធរត្ថ
សាមីវចនំ ធម្មតំ។ សភាវសរសលក្ខណោតិ សភាវសម្ព័ន្ធតេន
សរសលក្ខណោន សម្មសន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ធម្មតេជេនាតិ
ចារមីបរិចយញ្ញាណតេជេន។ វសុធាតិ វសូតិ រតនំ វុច្ឆតិ, តំ ជារេតិ ជ័យតិ វា
ឯត្ថាតិ វសុធា។ កា សា? មេធនី។ បកម្មជាតិ បកម្មិត្ថ។ សុមេធបណ្ឌិតេ បន
ចារមិយោ វិចិនន្តេ តស្ស ញ្ញាណតេជេន ធនសសហស្សី បកម្មិត្ថាតិ អត្ថោ។

ចលតីតិ ធម្មកាវា កម្មិ។ វរតីតិ ននតិ វិក្ខុជតិ។ ឧច្ចយន្តំ បីឡិតន្តិ
និប្បីឡិតំ ឧច្ចយន្តំវិយ។ “គុឡយន្តំ បីឡិត”ន្តិបិ ចាថោ, សោយេវត្ថោ។
តេលយន្តេតិ តេលបីឡិនយន្តេ។ យថា ចក្កន្តិ ចក្កិកានំ មហាចក្កយន្តំវិយ។
ឯវន្តិ យថា តេលបីឡិនចក្កយន្តំ បរិព្ពមតិ កម្មតិ, ឯវំ អយំ មេធនី កម្មតីតិ
អត្ថោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវាតិ។

ឯវំ មហាបថវិយា កម្មមាធាយ រម្មនករវាសិនោ មនុស្សា ភគវន្តំ
បរិវិសយមាធា សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា យុគនូវវាតញ្ញាហតា មហាសាលាវិយ
មុច្ឆិតា បបតីសុ។ យជាធិនិ កុលាលភណ្ឌានិ បវដ្ឋេន្តានិ អញ្ញមញ្ញំ បហាវន្តានិ
ចុណ្ហាវិចុណ្ហានិ អហោសុំ។ មហាជនោ ភីតតសិតោ សត្តារំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា - “កី
នុ ខោ ភគវា ‘នាគាវដ្ឋោ អយំ, ភូតយក្ខនេវតាសុ អញ្ញតារាវដ្ឋោ វា’តិ ន ហិ
មយំ ឯតំ ជានាម។ អបិ ច ខោ សញ្ញាបិ អយំ មហាជនោ ភយេន ឧបទុតោ, កី
នុ ខោ ឥមស្ស លោកស្ស ចាបកំ ភវិស្សតិ, ឧទាហុ កល្យាណំ, កថេថ នោ ឯតំ
ការណា”ន្តិ បុច្ឆីសុ។

អថ សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា - “តុម្ពេ មា ភាយិត្ថ, មា ខោ ចិន្តយិត្ថ, នត្ថិ វេ
ឥតោនិទានំ ភយំ, យោ សោ មយា អន្ធិ សុមេធបណ្ឌិតោ ‘អនាគតេ គោតមោ
នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតី’ តិ ព្យាកតោ, សោ ឥទានិ ចារមិយោ សម្មសតិ, តស្ស
សម្មសន្តស្ស ធម្មតេជេន សកលទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកប្បហារេន
កម្មតិ ចេវ វិវតិ ចា” តិ អាហា។ តេន វុត្ថំ -

១៦៨.

“យាវតា បរិសា អាសិ, ពុទ្ធស្ស បរិវេសនេ;
បវេធមាណា សា តត្ថ, មុច្ឆិតា សេតិ ភូមិយំ។

១៦៩.

“យដានេកសហស្សានិ, កុម្ពិនញ្ចា សតា ពហូ;
សញ្ញាណមចិត្តា តត្ថ, អញ្ញមញ្ញំ បយដ្ឋិតា។

១៧០.

“ឧត្តិក្កា តសិតា ភីតា, ភន្តា ព្យចិតមានសា;
មហាជនា សមាគម្ម, ធិបត្តីវមុចាគម្មំ។

១៧១.

“កី ភវិស្សតិ លោកស្ស, កល្យាណមថ ចាបកំ;
សញ្ញា ឧបទ្ធតោ លោកោ, តំ វិនោទេហិ ចក្កម។

១៧២.

“តេសំ តទា សញ្ញាបេសិ, ធិបត្តីរោ មហាមុនិ;
វិស្សត្តា ហោថ មា ភាថ, ឥមស្មី បថវិកម្មនេ។

១៧៣.

“យមហំ អន្ទ្រកាសី, ពុទ្ធា លោកេ ភវិស្សតិ;
ឯសោ សម្មសតិ ធម្មំ, បុព្វកំ ជិនសេវិតំ។

១៧៤.

“តស្ស សម្មសតោ ធម្មំ, ពុទ្ធក្ខមី អសេសតោ;
តេនាយំ កម្មតា បដវី, ធនសហស្សំ សនេវកេ”តិ។

តត្ថ យាវតាតិ យាវតិកា។ អាសីតិ អហោសិ។ “យា តទា បរិសា
អាសី”តិបិ ចាថា, តស្ស យា តត្ថ បរិសា បីតា អាសីតិ អត្ថោ។ បវេធមាធាតិ
កម្មមាធា។ សាតិ សា បរិសា។ តត្ថាតិ តស្មី បរិវេសនដ្ឋានេ។ សេតីតិ សយិត្ត។

យជាតិ យជានំ, សាមិអត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, យជានំ នេកសហស្សានីតិ អត្ថោ។
សញ្ញាមចិត្តាតិ ចុណ្ណា ចេវ មចិត្តា ច, មចិត្តសញ្ញាតិ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញំ
បយដ្ឋិតាតិ អញ្ញមញ្ញំ បហជា។ ឧត្តិតាតិ ឧត្តាសហធយា។ តសីតាតិ
សញ្ញាតតាសា។ ភីតាតិ ភយភីតា។ ភន្តាតិ ជន្ទនមានសា, វិព្ពន្ធចិត្តាតិ អត្ថោ។
សព្ពានិ បនេតានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ សមាគម្មាតិ សមាគម្ពា។ អយមេវ វា
ចាថា។

ឧបទ្កតោតិ ឧបហតោ។ តំ វិនោទេហិតិ តំ ឧបទ្កតកយំ វិនោទេហិ,
វិនាសយាតិ អត្ថោ។ ចក្កមាតិ បញ្ចហិ ចក្កហិ ចក្កម។ តេសំ តទាតិ តេ ជនេ
តទា, ឧបយោគត្ថេ សាមីវចនំ។ សញ្ញាបេសីតិ ញ្ញាបេសិ ពោធនិ។ វិសត្ថាតិ
វិស្សត្តចិត្តា។ មា ភាថាតិ មា ភាយថ។ យមហន្តិយំ អហំ សុមេធបណ្ឌិតំ។
ធម្មន្តិ ចារមិធម្មំ។ បុព្វកន្តិ ចោរាណំ។ ជិនសេវិតន្តិ ជិនេហិ ពោធិសត្តកាលេ

សេរីតន្តិ អត្តោ។ ពុទ្ធកូមិទ្តិ ចារមិធម្មំ។ តេនាតិ តេន សម្មសនការណោ។
កម្មតាតិ ចលិតា។ សនេវកេតិ សនេវកេ លោកេ។

តតោ មហាជនោ តថាគតស្ស វេចនំ សុត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា
មាលាកន្ធាធិហិ លេបនាធិនិ អាទាយ រម្មនគរតោ និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា
មាលាកន្ធាធិហិ បូជេត្វា វន្តិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា រម្មនគរមេវ ចារិសិ។ អថ ខោ
ពោធិសត្តោ ធន ចារមិយោ សម្មសិត្វា វិរិយំ ទទ្ធិំ កត្វា អធិដ្ឋាយ
និសិន្នាសនា វុដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ -

១៧៥.

“ពុទ្ធស្ស វេចនំ សុត្វា, មនោ និព្វាយិ តាវនេ;
សព្វេ មំ ឧបសង្កម្ម, បុនាបិ មំ អភិវន្តិសុំ។

១៧៦.

“សមាទិយិត្វា ពុទ្ធកុណំ, ទទ្ធិំ កត្វាន មាណសំ;
ធិបត្តំ នមស្សិត្វា, អាសនា វុដ្ឋហិ តទា”តិ។

តត្ថ មនោ និព្វាយិតិ មហាជនស្ស បថវិកម្យនេ ឧត្តិគ្គហធនយស្ស តត្ថ
ការណំ សុត្វា មនោ និព្វាយិ, សន្តិ អគមាសីតិ អត្តោ។ “ជនោ និព្វាយិ”តិបិ
ចាថា, សោ ឧត្តានោយេវ។ សមាទិយិត្វាតិ សម្មា អាទិយិត្វា, សមាទាយាតិ
អត្តោ។ ពុទ្ធកុណាន្តិ ចារមិយោ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

អថ ខោ ពោធិសត្តំ ធម៌តសព្ពសត្តំ អាសនា វុដ្ឋហន្តំ
សកលធនសហស្សចក្កវាឡនេវតា សន្និបតិក្វា ធិព្វេហិ មាលាកន្ធាធិហិ
បូជេត្វា - “អយ្យ សុមេធតាបស, តយា អន្ធម្ហ ធិបត្តនធនពលស្ស ចាទមូលេ
មហតិ បត្តនា បត្តិតា, សា តេ អនន្តរាយេន សមិជ្ឈតុ, មា តេ តត្ថ ភយំ វា

ធម្មិតត្ថំ វា អហោសិ។ សរីរេ តេ អប្បមត្តកោបិ រោគោ មា ឧប្បជ្ជតុ, ឱប្បំ
ចារមិយោ បូរេត្វា សម្មាសម្ពោធិ បដិវិជ្ឈ។ យថា បុប្ផបកដលូបកា រុក្ខា
សមយេ បុប្ផន្តិ ចេវ ជលន្តិ ច, តថេវ ត្វម្បិ តំ សមយំ អនតិក្កមិត្វា ឱប្បំ
សម្ពោធិ ដុសស្ស” តិអាទិនិ ធុតិមផ្កលានិ បយិរុទាហំសុ, វេ បយិរុទាហិត្វា
ពោធិសត្ថំ អភិវាទេត្វា អត្តនោ អត្តនោ ទេវជ្ជានមេវ អគមំសុ។ ពោធិសត្តោបិ
ទេវតាហិ អភិត្តតោ - “អហំ ទស ចារមិយោ បូរេត្វា
កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខ្យយ្យានំ មត្តកេ ពុទ្ធា ភវិស្សមី” តិ
វិរិយំ ទន្ធា កត្វា អធិជ្ឈាយ អាកាសមពុត្តន្ធា ឥសិគណារន្តំ ហិមវន្តំ អគមាសិ។
តេន វុត្ថំ -

១៧៧.

“ធិត្ថំ មាទុសកំ បុប្ផំ, ទេវា មាទុសកា ឧភោ;
សមោកិវន្តិ បុប្ផហិ, វុជ្ជហន្តស្ស អាសនា។

១៧៨.

“វេទយន្តិ ច តេ សោត្ថិ, ទេវា មាទុសកា ឧភោ;
មហន្តំ បត្តិតំ តុយ្ហំ, តំ លភស្ស យជិដ្ឋិតំ។

១៧៩.

“សត្តិទិយោ វិវុទ្ធកុ, សោកោ រោគោ វិនស្សតុ;
មា តេ ភវន្ធកាយា, ដុស ឱប្បំ ពោធិមុត្តមំ។

១៨០.

“យថាបិ សមយេ បត្តេ, បុប្ផន្តិ បុប្ផនោ ធុមា;
តថេវ ត្វំ មហាវិរ, ពុទ្ធស្រាណោហិ បុប្ផសុ។

១៨១.

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, បូរយុំ ទសថារមី;
តថេវ ភំ មហាវីរ, បូរយ ទសថារមី។

១៨២.

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, ពោធិមណ្ឌម្ហី ពុជ្ឈវេ;
តថេវ ភំ មហាវីរ, ពុជ្ឈស្ស ជិនពោធិយំ។

១៨៣.

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, ធម្មចក្កំ បវត្តយុំ;
តថេវ ភំ មហាវីរ, ធម្មចក្កំ បវត្តយ។

១៨៤.

“បុណ្ណាមាយេ យថា ចន្ទោ, បរិសុទ្ធាវិរោចតិ;
តថេវ ភំ បុណ្ណាមនោ, វិរោច ទសសហស្សិយំ។

១៨៥.

“រាហុមុត្តោ យថា សូរិយោ, តាបេន អតិរោចតិ;
តថេវ លោកា មុទ្ធិត្វា, វិរោច សិរិយា តុរំ។

១៨៦.

“យថា យា កាចិ នទិយោ, ឱសវន្តិ មហោទធិ;
ឯវំ សនេវកា លោកា, ឱសវន្ត វាវន្តិកេ។

១៨៧.

“តេហិ ធុតប្បសត្តោ សោ, ទស ធម្មេ សមាទិយ;

តេ ធម្មេ បរិបូរេន្តោ, បរំនំ ចារិសី តទា"តិ។

តត្ថ ទិព្ពន្តិ មជ្ឈារវចារិច្ឆត្តកសន្តានកុសេសយាទិកំ ទិព្ពកុសុមំ នេវា
មាទុសកា ច មាទុសបុប្ផំ គហេត្វាតិ អត្តោ។ សមោភិវន្តិ មមោបរិ
សមោភិវិស្វតិ អត្តោ។ វុដ្ឋហន្តស្សាតិ វុដ្ឋហតោ។ វេទយន្តិ ទិវេទយីសុ
សញ្ញាបេសុំ។ សោត្តិ ទិវេទយីសុ តាភារទស្សនត្ថំ “មហន្តំ
បត្តិតំ តុយ្ហ”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ តយា បន, សុមេធបណ្ឌិត, មហន្តំ ហំនំ បត្តិតំ, តំ
យថាបត្តិតំ លកស្សតិ អត្តោ។

សត្តិទិយោតិ ឯន្តិទិ ព្យាទិយោ, សញ្ញា ព្យាទិយោ សត្តិទិយោ, ឧបទ្ចវា។
វិវុដ្ឋន្តិ មា ហោន្តុ។ សោកោ រោកោ វិនស្សត្វតិ សោចនសន្នាតោ សោកោ
វុជនសន្នាតោ រោកោ ច វិនស្សតុ។ តេតិ តវ។ មា ភវន្តន្តរាយាតិ មា ភវន្តុ
អន្តរាយា។ ដុសាតិ អធិគច្ឆ ចាបុណាហិ។ ពោធិន្តិ អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ
សព្វញ្ញតញ្ញាណាម្បិ វុដ្ឋតិ។ ឧត្តមន្តិ សេដ្ឋំ សព្វពុទ្ធតុណាទាយកត្តា
អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ “ឧត្តម”ន្តិ វុត្ថំ។

សមយេតិ តស្ស តស្ស វុត្តស្ស បុប្ផនសមយេ សម្មត្តេតិ អត្តោ។
បុប្ផនោតិ បុប្ផនកា។ ពុទ្ធស្សាណោហិ អជ្ឈារសហិ ពុទ្ធស្សាណោហិ។ បុប្ផស្វតិ
បុប្ផស្ស។ បូរយុន្តិ បូរយីសុ។ បូរយាតិ បរិបូរយ។ ពុជ្ឈវេតិ ពុជ្ឈីសុ។
ជិនពោធិយន្តិ ជិនានំ ពុទ្ធានំ ពោធិយា, សព្វញ្ញពោធិមូលេតិ អត្តោ។
បុណ្ណាមាយេតិ បុណ្ណាមាសិយំ។ បុណ្ណាមនោតិ បរិបុណ្ណាមនោរោ។

រាហុមុត្តោតិ រាហុនា សោត្តានុនា មុត្តោ។ តាបេនាតិ បតាបេន,
អាណេកេន។ លោកា មុច្ឆិតាតិ លោកេធម្មេហិ អលិត្តោ ហុតាតិ អត្តោ។
វិរោចាតិ វិរាជ។ សិរិយាតិ ពុទ្ធសិរិយា។ ឱសវន្តិ មហាសមុទ្ធំ បរិសន្តិ។

ឱស្រឡាតិ ឧបគន្ធន្ត។ តវន្តិកេតិ តវ សន្តិកំ។ តេហិតិ ទេវេហិ។ ដុតប្បសត្តាតិ
ដុតោ ចេវ បសត្តោ ច, ដុតេហិ វា ធិបត្តរាធិហិ បសត្តាតិ ដុតប្បសត្តោ។ ធន
ធម្មេតិ ធន ចារមិធម្មេ។ បវនន្តិ មហាវនំ, ធម្មិកបព្ពតេ មហាវនំ ចារិសីតិ
អត្តោ។ សេសកាថា សុឧត្តានា វាវាតិ។

ឥតិ មជ្ជត្តវិលាសិនិយា ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថាយ

សុមេធបត្តនាកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក. ធិបត្តរពុទ្ធវិសវណ្ណានា

រម្មនករវាសិនោបិ តេ ឧចាសកា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាធានំ
ទត្វា បុន ភកវន្តំ ភុត្តារី ឌីនីតបត្តចាណី មាលាកន្ធាធិហិ បូជេត្វា វន្តិត្វា
ធានានុមោទនំ សោតុកាមា ឧបនិសីធិសុ។ អថ សត្តា តេសំ បរមមជ្ជវំ
ហធយដ្ឋមំ ធានានុមោទនមកាសិ -

“ធានំ នាម សុខាធិនំ, និធានំ បរមំ មតំ;
និព្ពានំ បន សោចានំ, បតិជ្ជាតិ បវុច្ចតិ។

“ធានំ តាណំ មនុស្សានំ, ធានំ ពន្ធ បរាយនំ;
ធានំ ទុក្ខាធិបន្នានំ, សត្តានំ បរមា គតិ។

“ទុក្ខនិត្តរណេជ្ឈន, ធានំ នាវាតិ ធិបិតំ;
ភយរក្ខណេតោ ធានំ, នករន្តិ ច វណ្ណិតំ។

“ធានំ ទុរាសនេជ្ឈន, វុត្តមាសិវិសោតិ ច;
ធានំ លោកមលាធិហិ, បទុមំ អនុបលិត្តតោ។

“នត្ថិ ទានសមេ លោកេ, បុរិសស្ស អវស្សយោ;
បដិបន្ទេ តស្មា តំ, កិរិយាជ្ឈាសយេន ច។

“សគ្គលោកនិទានានិ, ទានានិ មតិមា ឥធ;
កោ ហិ នាម នរោ លោកេ, ន ទទេយ្យ ហិតេ រតោ។

“សុត្វា ទេវេសុ សម្បត្តិ, កោ នរោ ទានសម្ភវំ;
ន ទទ្ខា សុខប្បទំ ទានំ, ទានំ ចិត្តប្បមោទនំ។

“ទានេន បដិបន្ទេន, អច្ចរាបរិវារិតោ;
រមតេ សុច្ឆិរំ កាលំ, នន្ទនេ សុរនន្ទនេ។

“បីតិមុឡារិវិន្ទតិ ទាតា, ការវមស្មី គច្ឆតិ លោកេ;
កិត្តិមនន្តំ យាតិ ច ទាតា, វិស្សសនីយោ ហោតិ ច ទាតា។

“ទត្វា ទានំ យាតិ នរោ សោ, ភោគសមិទ្ធិ ធិយញ្ញាយុ;
សុស្សរតម្បិ ច វិន្ទតិ រូបំ, សគ្គេ សទ្ធិ កិឡតិ ទេវេហិ;
វិមាណេសុ ឋត្វា នាណា, មត្តមយូរាភិរុតេសុ។

“បោរិរាជោទកចាវកានំ, ធនំ អសាធារណមេវ ទានំ;
ទទាតិ តំ សាវកញ្ញាណភូមិ, បច្ឆេកភូមិ បន ពុទ្ធកូមិ”ន្តិ។ -

ឯវមាធិនា នយេន ទានានុមោទនំ កត្វា ទានានិសំសំ បកាសេត្វា តទទន្តរំ
សីលកថំ កថេសិ។ សីលំ នាមេតំ ឥធិលោកបរលោកសម្បត្តិនំ មូលំ។

“សីលំ សុខានំ បរមំ និទានំ, សីលេន សីលី តិធិរំ បយាតិ;
សីលញ្ញា សំសារមុចាគតស្ស, តាណាញា លេណាញា បរាយនញ្ញា។

“អវស្សយោ សីលសមោ ជនានំ, កុតោ បនញ្ញោ ឥធ វា បរត្ថ;
សីលំ គុណានំ បរមា បតិជ្ជា, យថា ធម្មា ថាវរជ្ជមាណំ។

“សីលំ កិរេវ កល្យាណំ, សីលំ លោកេ អនុត្តរំ;
អរិយុវុត្តិសមាចារោ, យេន វុច្ឆតិ សីលវា”។ (ជា. ១.៣.១១៨);

សីលាលង្ការសមោ អលង្ការោ នត្ថិ, សីលគន្ធសមោ គន្ធា នត្ថិ, សីលសមំ
កិលេសមលវិសោធនំ នត្ថិ, សីលសមំ បរិឡាហ្មបសមំ នត្ថិ, សីលសមំ
កិត្តិជនំ នត្ថិ, សីលសមំ សគ្គារោហណសោចានំ នត្ថិ, ធិញ្ញាននករប្បវេសនេ
ច សីលសមំ ធ្វារំ នត្ថិ។ យថាហ -

“សោភន្តេវំ ន រាជានោ, មុត្តាមណីវិក្ខុសិកា;
យថា សោភន្តិ យតិនោ, សីលក្ខុសនក្ខុសិកា។

“សីលគន្ធសមោ គន្ធា, កុតោ នាម ភវិស្សតិ;
យោ សមំ អនុវាតេ ច, បដិវាតេ ច វាយតិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៩);

“ន បុប្ផគន្ធា បដិវាតមេតិ, ន ចន្ទនំ តគ្គរមល្លិកា វា;
សតញ្ចា គន្ធា បដិវាតមេតិ, សញ្ញា ធិសា សប្បវិសោ បវាយតិ។

“ចន្ទនំ តគរំ វាបិ, ឧប្បលំ អថ វស្សតិ;
ឯតេសំ គន្ធជាតានំ, សីលគន្ធា អនុត្តរោ។ (ធម. ប. ៥៤-៥៥; មិ. ប.
៥.៤.១);

“ន គង្គា យមុនា ចាបិ, សរក្ខ វា សរស្សតិ;
និទ្ទកា វាចិវតី, មហិ វាបិ មហានទី។

“សក្កណ្ណន្តិវិសោធនុំ, តំ មលំ ឥធនាណំ;
វិសោធយតិ សត្តានំ, យំ វេ សីលជលំ មលំ។

“ន តំ សជលនា វាតា, ន ចាបិ ហរិចន្ទនំ;
នេវ ហារា ន មណយោ, ន ចន្ទកិរណ្ណវា។

“សមយន្តិធសត្តានំ, បរិឡាហំ សុរក្ខិតំ;
យំ សមេតិ ឥទំ អរិយំ, សីលំ អច្ចន្តសីតលំ។

“អត្តានុវាទាទិកយំ, វិទ្ធិសយតិ សព្ពនា;
ជនេតិ កិត្តិហាសញ្ញា, សីលំ សីលវតោ សទា។

“សត្តារោហណាសោចានំ, អញ្ញំ សីលសមំ កុតោ;
ធ្វារំ វា បន និព្ពាន, នករស្ស បវេសនេ។

“គុណានំ មូលភូតស្ស, ទោសានំ ពលយាតិនោ;
ឥតិ សីលស្ស ជាធាប, អាទិសំសមនុត្តរ”ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៩);

ឯវំ ភកកា សីលានិសំសំ ធស្សេត្វា - “ឥទំ បន សីលំ និស្សរយ អយំ សត្តោ
លភតី”តិ ធស្សនត្ថំ តទនន្តំ សគ្គកថំ កថេសិ។ អយំ សត្តោ នាម ឥដ្ឋោ កត្តោ
មនាចោ ឯកន្តសុខោ និច្ចមេត្ត កិឡា និច្ចំ សម្បត្តិយោ លភន្តិ។
ចាតុមហារាជិកា ទេវា នុតិវស្សសតសហស្សនិ ទិព្ពសុខំ ទិព្ពសម្បត្តិ
បដិលភន្តិ។ តាវតីសា តិស្សេវា វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សនីតិ
ឯវំ មាទិសគ្គគុណបដិសំយុត្តកថំ កថេសិ។ ឯវំ សគ្គកថាយ បលោភេត្វា បុន
- “អយម្បិ សត្តោ អនិច្ចោ អធុរោ ន តត្ថ ធន្តរកោ កាតត្តោ”តិ កាមានំ
អាទិនំ ឡិការំ សំកិលេសំ នេក្ខម្មេ អាទិសំសញ្ញា បកាសេត្វា

អមតបរិយោសានំ ធម្មកថំ កថេសិ។ ឯវំ តស្ស មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា
ឯកច្ឆេ សរណេសុ ច ឯកច្ឆេ បញ្ចសីលេសុ ច ឯកច្ឆេ សោតាបត្តិជលេ ច
ឯកច្ឆេ សកទាគាមិជលេ ឯកច្ឆេ អនាគាមិជលេ ឯកច្ឆេ ចតុសុបិ ជលេសុ
ឯកច្ឆេ តិសុ វិជ្ជាសុ ឯកច្ឆេ ធនុ អភិញ្ញាសុ ឯកច្ឆេ អជ្ជសុ សមាបត្តិសុ
បតិជ្ជាបេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វម្ពនគរតោ និក្ខមិត្វា សុទ្ធស្សនមហាវិហារមេវ
ចារិសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“តទា តេ ភោជយិត្វាន, សសង្ឃំ លោកនាយ កំ;
ឧបគន្ធិំ សរណំ តស្ស, ធិបត្តេស្ស សត្តនោ។

២.

“សរណាគមនេ កញ្ចិ, និវេសេតិ តថាគតោ;
កញ្ចិ បញ្ចសុ សីលេសុ, សីលេ ទសវិជេ បវំ។

៣.

“កស្សចិ ទេតិ សាមញ្ញំ, ចតុរោ ជលមុត្តមេ;
កស្សចិ អសមេ ធម្មេ, ទេតិ សោ បដិសម្ពិទា។

៤.

“កស្សចិ វរសមាបត្តិយោ, អជ្ជទេតិ នវាសភោ;
តិស្សោ កស្សចិ វិជ្ជាយោ, ធម្មភិញ្ញា បវេច្ឆតិ។

៥.

“តេន យោគេន ជនកាយំ, ឡីវទតិ មហាមុនិ;
តេន វិត្តារិកំ អាសិ, លោកនាថស្ស សាសនំ។

៦.

“មហាហនុសភក្ខន្ធោ, ធិបតីសនាមកោ;
ពហូ ជនេ តារយតិ, បរិមោចេតិ ទុគ្គតី។

៧.

“ពោធនេយ្យំ ជនំ ទិស្វា, សតសហស្សេបិ យោជនេ;
ខណោន ឧបកន្ធាន, ពោធនតិ តំ មហាមុនី”តិ។

តត្ថ តេតិ រម្មនករវាសិនោ ឧចាសកា។ សរណាន្តិ វត្ថុ សរណំ
សរណាគមនំ សរណាស្ស គន្ធា ច វេទិតញ្ញា។ សរតិ ហិសតិ វិនាសេតីតិ
សរណំ, កី តំ? រតនត្ថយំ។ តំ បន សរណាគតានំ តេនេវ សរណាគមនេន ភយំ
សន្តាសំ ទុក្ខំ ទុគ្គតី បរិក្ខិលេសំ ហនតិ ហិសតិ វិនាសេតីតិ សរណាន្តិ វុច្ចតីតិ។
វុត្ថញ្ញេតំ -

“យេ កេចិ ពុទ្ធិំ សរណំ គតាសេ, ន តេ គមិស្សន្តិ អចាយភូមិ;
បហាយ មាណុសំ ទេហំ, ទេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ. និ.
១.៣៧);

“យេ កេចិ ធម្មំ សរណំ គតាសេ, ន តេ គមិស្សន្តិ អចាយភូមិ;
បហាយ មាណុសំ ទេហំ, ទេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៣២; សំ. និ.
១.៣៧);

“យេ កេចិ សង្ឃំ សរណំ គតាសេ, ន តេ គមិស្សន្តិ អចាយភូមិ;
បហាយ មាណុសំ ទេហំ, ទេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តិ”តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៣២;
សំ. និ. ១.៣៧);

សរណាគមនំ ឆាម រតនត្ថយបរាយនាការប្បវត្តោ ចិត្តប្បាទោ។
សរណាស្ស គន្ធា ឆាម តំសមន្តីបុគ្គលោ។ ឯវំ តាវ សរណំ សរណាគមនំ
សរណាស្ស គន្ធា ចាតិ ឥទំ តយំ វេទិតព្ពំ។

តស្សតិ តំ ធិបត្តិវំ, ឧបយោគត្ថេ សាមីវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ “ឧបកច្ចំ សរណំ
តត្ថា”តិបិ ចាថោ។ សត្តនោតិ សត្តារំ។ សរណាគមនេ កញ្ចីតិ កញ្ចី បុគ្គលំ
សរណាគមនេ និវេសេតិ អត្ថោ។ កិញ្ចាបិ បច្ចុប្បន្នវសេន វុត្ថំ,
អតីតកាលវសេន បន អត្ថោ គហោតញ្ចោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ “កស្សចិ
សរណាគមនេ”តិបិ ចាថោ, តស្សចិ សោយេវត្ថោ។ កញ្ចី បញ្ចសុ សីលេសូតិ
កញ្ចី បុគ្គលំ បញ្ចសុ វិរតិសីលេសុ និវេសេសីតិ អត្ថោ។ “កស្សចិ បញ្ចសុ
សីលេសូ”តិបិ ចាថោ, សោយេវត្ថោ។ សីលេ ទសវិធមេ បរន្តិ អបរំ បុគ្គលំ
ទសវិធមេ សីលេ និវេសេសីតិ អត្ថោ។ “កស្សចិ កុសលេ ទសា”តិបិ ចាថោ,
តស្ស កញ្ចី បុគ្គលំ ទស កុសលេ ធម្មេ សមាទបេសីតិ អត្ថោ។ កស្សចិ ទេតិ
សាមញ្ញន្តិ ឯត្ថ បរមត្ថតោ សាមញ្ញន្តិ មគ្គោ វុច្ចតិ។ យថាហា -

“កតមញ្ច, ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញំ? អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ,
សេយ្យចិទំ - សម្មាទិដ្ឋិ...បេ.... សម្មាសមាធិ។ ឥទំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញ”ន្តិ
(សំ. និ. ៥.៣៦)។

ចតុរោ ជលមុត្តមេតិ ចត្តារិ ឧត្តមាធិ ជលាធិតិ អត្ថោ។ ម-កាពោ
បទសន្ធិករោ។ លីដ្ឋិវិបរិយាសេន វុត្ថំ។ យថាបទិស្សយំ ចត្តារោ មគ្គេ ចត្តារិ ច
សាមញ្ញជលាធិ កស្សចិ អទាសីតិ អត្ថោ។ កស្សចិ អសមេ ធម្មេតិ កស្សចិ
អសទិសេ ចត្តារោ បដិសម្ពុទ្ធាធម្មេ អទាសិ។

កស្សបិ វសមាបត្តិយោតិ កស្សបិ បន នីវរណវិគមេន បធានក្ខតា អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ អនាសិ។ តិស្សោ កស្សបិ វិជ្ជាយោតិ កស្សបិ បុគ្គលស្ស
ឧបនិស្សយវសេន
ធិព្ពចក្ខុញ្ញាណបុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណអាសវក្ខយញ្ញាណានំ វសេន
តិស្សោ វិជ្ជាយោ។ ធម្មតិញ្ញា បវេជ្ជតីតិ ធម អភិញ្ញាយោ កស្សបិ អនាសិ។

តេន យោគេនាតិ តេន នយេន តេនានុក្កមេន ច។ ជនកាយន្តិ ជនសម្មហំ។
ឡិវនតីតិ ឡិវនិ។ កាលវិបរិយាសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥតោ ឧបរិបិ ព្រៀនិសេសុ
វចនេសុ អតីតកាលវសេនេវ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ តេន វិត្តារិកំ អាសីតិ តេន
ធិបត្តិវស្ស ភកវតោ ឡិវនេន អនុសាសនិយាវិត្តារិកំ វិត្តតំ វិសាលីភូតំ
សាសនំ អហោសិ។

មហាហន្ទតិ មហាបុរិសានំ កិវ ទ្វេបិ ហន្ទនិ បរិបុណ្ណានិ ឆ្វាទសិយា
បក្ខស្ស ចន្ទសធិសាការានិ ហោន្តិតិ មហាឆ្លានិ ហន្ទនិ យស្ស សោ មហាហនុ,
សីហហន្ទតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧសភក្ខន្ទោតិ ឧសភស្សេវ ខន្ទោ យស្ស ភវតិ, សោ
ឧសភក្ខន្ទោ។ សុវដ្ឋិតសុវណ្ណាលិដ្ឋសធិសុវចិវក្ខន្ទោ សមវដ្ឋចារុក្ខន្ទោតិ
អត្ថោ។ ធិបត្តិវសនាមកោតិ ធិបត្តិវសនាមោ។ ពហូ ជនេ តារយតីតិ ពហូ
ពុទ្ធវេនេយ្យេ ជនេ តារេសិ។ បរិមោចេតីតិ បរិមោចេសិ។ ធុគ្គតិន្តិ ធុគ្គតិកោ។
និស្សក្កត្ថេ ឧបយោគវចនំ។

ឥទានិ តារណាបរិមោចនករណាការទស្សនត្ថំ “ពោធនេយ្យំ ជន”ន្តិ កាថា
វុត្តា។ តត្ថ ពោធនេយ្យំ ជនន្តិ ពោធនេយ្យំ បដំ, អយមេវ វា ចាថោ។ ធិស្វាតិ
ពុទ្ធចក្ខុនា វា សមន្តចក្ខុនា វា ធិស្វា។ សតសហស្សេបិ យោជនេតិ
អនេកសតសហស្សេបិ យោជនេ បីតំ។ ឥទំ បន ទសសហស្សិយំយេវ សន្ធាយ
វុត្តន្តិ ធម្មព្ពំ។

ធីបង្គំរោ កិរ សត្តា ពុទ្ធតំ បត្វា ពោធិមូលេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា
អដ្ឋមេ សត្តាហោ មហាព្រហ្មនោ ធម្មន្ទ្រេសនំ បដិញ្ញាយេ សុនន្តារាមេ ធម្មចក្កំ
បរេត្តត្វា កោដិសតំ ទេវមនុស្សានំ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ អយំ បឋមោ
អភិសមយោ អហោសិ។

អថ សត្តា អត្ថនោ បុត្តស្ស សមវដ្តក្ខន្ធស្ស ឧសភក្ខន្ធស្ស នាម
ញាណបរិចាកំ ញត្វា តំ អត្រជំ បមុខំ កត្វា រាហុលោវាទសទិសំ ធម្មំ
ទេសេត្វា ទេវមនុស្សានំ នវុតិកោដិយោ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ អយំ ទុតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។

បុន ភគវា អមរវតីនគរទ្វារេ មហាសិរីសុភក្ខមូលេ យមកថាជិហារិយំ
កត្វា មហាជនស្ស ពន្ធនាមោក្ខំ កត្វា ទេវគណបរិវុតោ
ទិវសករាតិវេកដុតិវិសរកវនេ តាវតីសកវនេ ចារិច្ឆត្តកមូលេ បរមសីតលេ
បណ្ណាកម្ពលសិលាតលេ និសីទិត្វា សព្ពទេវគណបីតិសញ្ញននី អត្ថនោ ជននី
សុមេធាទេវី បមុខំ កត្វា សព្ពលោកិវិទិតវិសុទ្ធិទេវោ ទេវទេវោ ធីបង្គំរោ ភគវា
សព្ពសត្តហិតករំ បរមាតិវេកកម្ពីរសុខុមំ ពុទ្ធិវិសទករំ សត្តប្បករណំ
អភិធម្មបិដកំ ទេសេត្វា នវុតិទេវកោដិសហស្សានំ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ អយំ
តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“បឋមាភិសមយេ ពុទ្ធា, កោដិសតមពោធិយិ;
ទុតិយាភិសមយេ នាថោ, នវុតិកោដិមពោធិយិ។

៩.

“យថា ច ទេវភវនម្ហិ, ពុទ្ធា ធម្មមទេសយិ;

នូវតិកោដិសហស្សនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ"តិ។

ធិបត្តិស្ស បន ភគវតោ តយោ សាវកសន្និចាតា អហោសុំ។ តត្ថ
សុនន្តារាមេ កោដិសតសហស្សនំ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១០.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, ធិបត្តិស្ស សត្តនោ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

អថាបរេន សមយេន ធនពលោ ចត្វហិ ភិក្ខុសតសហស្សេហិ បរិវតោ
តាមនិគមនគរបដិចាជិយា មហាជនានុគ្គហំ ករោន្តោ ចារិកំ ចរមាណោ
អនុក្កមេន ឯកស្មី បទេសេ មហាជនកតសក្ការំ សព្ពលោកវិស្សុតំ
អមនុស្សបរិគ្គហិតំ អតិភយានកំ ឱលម្ពាម្ពធរបរិច្ចម្ពិតក្ខណំ
វិវិធសុភិក្ខុកុសុមវាសិតក្ខណំ នាមិកគណវិចិតក្ខណំ នារទក្ខណំ នាម
បរមរមណីយំ បព្ពតំ សម្មាបុណិ។ សោ កិវ បព្ពតោ នារទេន នាម យក្ខេន
បរិគ្គហិតោ អហោសិ។ តត្ថ បន តស្ស យក្ខស្ស អនុសំវច្ឆំ មហាជនោ
មនុស្សពលី ឧបសំហរតិ។

អថ ធិបត្តិរោ កិវ ភគវា តស្ស មហាជនស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិ ទិស្វា
តតោ ភិក្ខុសង្ឃំ ចាតុទ្ទិសំ បេសេត្វា អនុតិយោ អសហាយោ
មហាករុណាពលវសន្តតហធម្មោ តញ្ច យក្ខំ វិនេតុំ តំ នារទបព្ពតំ អភិរុហិ។
អថ សោ មនុស្សភក្ខោ សកហិតនិវេក្ខោ បរវេទនក្ខោ យក្ខោ មក្ខំ
អសហមាណោ កោធបរេតមានសោ ធនពលំ ភីសាបេត្វា បលាបេតុកាមោ តំ
បព្ពតំ ចាលេសិ។ សោ កិវ បព្ពតោ តេន ចាលិយមាណោ ភគវតោ អានុភាវេន
តស្សេវ មត្តកេ បតមាណាវិយ អហោសិ។

តតោ សោភីតោ - “ហន្តំ អគ្គិណ្ឌាយាបស្សមី” តិ មហន្តំ
អតិភិមទស្សនំ អគ្គិក្ខន្ធនំ និព្វត្តសិ។ សោ អគ្គិក្ខន្ធវោ បដិវាតេ ឱត្តារិយ
អត្តនោវ ធុក្ខំ ជនេសិ, ន បន ភកវតោ ជីវេ អំសុមត្ថម្បិ ទឡ្ហំ សមត្តោ
អហោសិ។ យក្ខោ បន “សមណោ ទឡ្ហោ, ន ទឡ្ហោ” តិ ឱលោកេន្តោ ទសពលំ
សរទសមយវិមលករនិករំ សព្វជនរតិករំ រជនិករមិវ
សីតលជលតលភតកមលកណ្ឌិកាយ និសិទ្ធិវិយ ភកវត្ថំ ទិស្វា ចិន្តេសិ -
“អហោ អយំ សមណោ មហានុភាវោ, យំ យំ ឥមស្សបំ អនត្ថំ ករោមិ, សោ
សោ មម្ហបរិយេវ បតតិ, ឥមំ បន សមណំ មុញ្ញាត្វា អញ្ញំ មេ បដិសរណំ
បរាយនំ នត្ថិ, បជីវិយំ ឧបក្ខលិតា បជីវិយេវ និស្សយ ឧដ្ឋហន្តិ, ហន្តាហំ
ឥមំយេវ សមណំ សរណំ គមិស្សមី” តិ។

អថេវ បន សោ ចិន្តេត្វា ភកវតោ ចក្កាលង្គតតលេសុ ចាទេសុ សិរសា
និបតិក្ខា - “អច្ចយោ មំ, ភន្តេ, អច្ចគមា” តិ វត្វា ភកវត្ថំ សរណមគមាសិ។
អថស្ស ភកវា អនុបុត្តិកេនំ កថេសិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ ទសហិ
យក្ខសហស្សេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។ តស្មី កិវ ទិវសេ
សកលជម្ពុទីបតលវាសិនោ មនុស្សា តស្ស ពលិកម្មត្ថំ ឯកេកគាមតោ
ឯកេកំ បុរិសំ អាហារីសុ។ អញ្ញញ្ចា ពហុតិលតណ្ហាលកុលត្ថមុគ្គមាសាទី
សប្បិវរនីតតេលមដុដាលីតាទិញ្ចា អាហារីសុ។ អថ សោ យក្ខោ តំ ទិវសំ
អាកតតណ្ហាលាទិកំ សព្វំ តេសំយេវ ទត្វា តេ ពលិកម្មត្ថាយ អានីតមនុស្សេ
ទសពលស្ស និយ្យាតេសិ។

អថ សត្តា តេ មនុស្សេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពាជេត្វា អន្តោសត្តាហោយេវ
សព្វេ អរហត្តេ បតិជ្ជាបេត្វា មាយបុណ្ណមាយ កោដិសតភិក្ខុមជ្ឈតតោ
ចតុវជ្ជសមន្នាគតេ សន្និចាតេ ចាតិមោក្ខមុទ្ធិសិ។ ចតុវជ្ជានិ នាម សព្វេវ

ឯហិកិត្តុ ហោត្តិ, សព្វេ ធម្មតិញ្ញា ហោត្តិ, សព្វេ អនាមន្តិការ អាគតា,
បន្ទរសូចោសថធិវសោ ចាតិ ឥមាធិ ចត្តារិ អផ្កាធិ នាម។ អយំ ទុតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១.

“បុន នារទក្ខជម្ពិ, បរិវេកគតេ ជិនេ;
ឡណាសវា វិតមលា, សមីសុ សតកោជិយោ”តិ។

តត្ថ បរិវេកគតេតិ គណំ បហាយ គតេ។ សមីសុតិ សន្និបតីសុ។

យថា បន ធិបត្តិរោ លោកនាយកោ សុទស្សននាមកេ បព្វតេ
វស្សវាសមុបគញ្ញា, តនា កិរ ជម្ពុធិបវាសិនោ មនុស្សា អនុសំវច្ឆរំ កិរគ្គសមជ្ជំ
ករោត្តិ។ តស្មី កិរ សមន្នេ សន្និបតីតា មនុស្សា ទសពលំ ទិស្វា ធម្មកថំ សុត្វា
តត្រ បសីទិត្វា បព្ពជីសុ។ មហាបវារណាធិវសេ សត្តា តេសំ អជ្ឈាសយានុក្ខលំ
វិបស្សនាកថំ កថេសិ។ តំ សុត្វា តេ សព្វេ សម្ពារេ សម្មសិត្វា
វិបស្សនានុបុព្វេន មគ្គានុបុព្វេន ច អរហត្ថំ ចាបុណីសុ។ អថ សត្តា
នវុតិកោជិសហស្សេហិ សទ្ធិំ បវារេសិ។ អយំ តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។
តេន វុត្ថំ -

១២.

“យម្ហិ កាលេ មហាវិរោ, សុទស្សនសិលុច្ឆយេ;
នវុតិកោជិសហស្សេហិ, បវារេសិ មហាមុនិ។

“អហំ តេន សមយេន, ជជីលោ ឧគ្គតាបនោ;
អន្តលិក្ខម្ហិ ចរណោ, បញ្ចាភិញ្ញាសុ ចារក្ខ”តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ.
និទានកថា);

អយំ កាថា អដ្ឋសាលិនិយា ធម្មសង្កហដ្ឋកថាយ និទានវណ្ណនាយ
ធិបត្តវតុទ្ធវិសេ លិខិតា។ ឥមស្មី បន ពុទ្ធវិសេ នត្ថិ។ នត្ថិភារោយេវ បនស្ស
យុត្តតោ។ កស្មាតិ ចេ? ហេជ្ជា សុមេធកថាសុ កថិតត្ថាតិ។

ធិបត្តវេ កិវ ភកវតិ ធម្មំ ទេសេន្តេ ទសសហស្សានញ្ចវីសតិសហស្សានញ្ច
ធម្មាភិសមយោ អហោសិយេវ។ ឯកស្ស បន ទិទ្ធិ តិណ្ណំ ចតុទ្ធិ ច អាទិវិសេន
អភិសមយាធំ អន្តោ នត្ថិ។ តស្មា ធិបត្តវស្ស ភកវតោ សាសនំ វិត្តាវកំ
ពាហុជញ្ញំ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣.

“ទសវីសសហស្សានំ, ធម្មាភិសមយោ អហុ;
ឯកទិទ្ធិ អភិសមយា, គណនាតោ អសន្និយា”តិ។

តត្ថ ទសវីសសហស្សានន្តិ ទសសហស្សានំ វីសតិសហស្សានញ្ច។
ធម្មាភិសមយោតិ ចតុសច្ចធម្មប្បដិវេជោ។ ឯកទិទ្ធិ ឯកស្ស ចេវ ទិទ្ធិញ្ច,
តិណ្ណំ ចតុទ្ធិ... បេ... ទសន្តិអាទិនា នយេន អសន្ន្យយាតិ អត្តោ។ ឯវំ
អសន្ន្យយាភិសមយត្ថា ច វិត្តាវកំ មហន្តប្បត្តំ ពហូហិ បណ្ឌិតេហិ
ទេវមនុស្សេហិ និយ្យានិកន្តិ ជញ្ញំ ជានិតតំ អធិសីលសិក្ខាធិហិ ឥទ្ធិញ្ច
សមាធិអាទិហិ ជិតញ្ច អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៤.

“វិត្តាវកំ ពាហុជញ្ញំ, ឥទ្ធិ ជីតំ អហូ តទា;
ធិបត្តវស្ស ភកវតោ, សាសនំ សុវិសោធិត”ន្តិ។

តត្ថ សុវិសោធិតន្តិ សុដ្ឋ ភកវតោ សោធិតំ វិសុទ្ធិ កតំ។ ធិបត្តវ កិវ សត្តារំ
សត្តកាលំ ធម្មាភិញ្ញានំ មហិទ្ធិកានំ ភិក្ខុនំ ចត្តាវិ សតសហស្សានិ បរិវារេន្តិ។

តេជ សមយេន យេ សេក្ខា កាលកិរិយំ ករោន្តិ, តេ គរហិតា ភវន្តិ, សព្វេ
ជីណាសវា ហុត្វា បរិនិព្វាយន្តិតិ អធិប្បាយោ។ តស្មា ហិ តស្ស ភគវតោ
សាសនំ សុបុប្ផំ តំ សុសមិទ្ធិ ជីណាសវេហិ ភិក្ខុហិ អតិរិយ សោភិត្ត។ តេជ វុត្តំ

-

១៥.

“ចត្តារិ សតសហស្សានិ, ធម្មភិញ្ញា មហិទ្ធិកា;
ធិបន្តំ លោកិយំ, បរិវារេន្តិ សព្វទា។

១៦.

“យេ កេចិ តេជ សមយេន, ជហន្តិ មាណសំ ភវំ;
អប្បត្តមានសា សេខា, គរហិតា ភវន្តិ តេ។

១៧.

“សុបុប្ផំ ចាវចនំ, អរហន្តេហិ តាធិហិ;
ជីណាសវេហិ វិមលេហិ, ឧបសោភតិ សព្វទា”តិ។

តត្ថ ចត្តារិ សតសហស្សានីតិ គណនាយ ធស្សិតា វេ ធស្សិតគណនា
តមេ ភិក្ខុតិ ធស្សនត្ថំ “ធម្មភិញ្ញា មហិទ្ធិកា”តិ វុត្តន្តិ វេមត្តោ គហេតព្ពោ។
អថ វា ធម្មភិញ្ញា មហិទ្ធិកាតិ ធម្មភិញ្ញានំ មហិទ្ធិកានន្តិ សាមិអត្ថេ
បច្ចត្តវចនំ ធម្មត្ថំ។ បរិវារេន្តិ សព្វទាតិ និច្ចកាលំ ធសពលំ បរិវារេន្តិ, ភគវន្តំ
មុញ្ញាត្វា កត្ថចិ ន គច្ឆន្តិតិ អធិប្បាយោ។ តេជ សមយេនាតិ តស្មី សមយេ។
អយំ បន សមយ-សន្នោ សមវាយាធិសុ នវសុ អត្ថេសុ ធស្សិតិ។ យថាហា -

“សមវាយេ ខណោ កាលេ, សមូហោ ហេតុធិដ្ឋិសុ;

បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេជេ ច ទិស្សតី"តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១; ម. និ. អដ្ឋ. ១.មូលបរិយាយសុត្តវដ្ឋាន; សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១ កាមាវចរកុសលបទកាជនីយ; ខុ. ចា. អដ្ឋ. មំគលសុត្តវដ្ឋាន, វេទិច្ឆាទិចាបវដ្ឋាន; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៨៤);

ឥធសោ កាលេ ទដ្ឋញ្ចោ; តស្មី កាលេតិ អត្ថោ។ មាណសំ ភវន្តិ មនុស្សការំ។
អប្បត្តមាណសាតិ អប្បត្តំ អនិច្ចតំ មាណសំ យេហិ តេ អប្បត្តមាណសា។
មាណសន្តិ រាគស្ស ច ចិត្តស្ស ច អរហត្តស្ស ច អធិវចនំ។ “អន្តលិក្ខចរោ
ចាសោ, យាយំ ចរតិ មាណសោ”តិ (សំ. និ. ១.១៥១; មហាវ. ៣៣) ហិ ឯត្ថ បន
រាគោ “មាណសោ”តិ វុត្តោ។ “ចិត្តំ មនោ មាណសំ ហធយំ បណ្ណារ”ន្តិ (ធរ. ស. ៦; វិភ. ១៨៤; មហានិ. ១; ចូឡនិ. ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេស ១១៤) ឯត្ថ ចិត្តំ។
“អប្បត្តមាណសោ សេខោ, កាលំ កយិរា ជនេសុតា”តិ (សំ. និ. ១.១៥៩) ឯត្ថ
អរហត្តំ។ ឥធាបិ អរហត្តមេវ អធិប្បតំ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ៥
កាមាវចរកុសលនិទ្ទេសវារកថា; មហានិ. អដ្ឋ. ១)។ តស្មា
អប្បត្តអរហត្តជលាតិ អត្ថោ។ សេខាតិ កេនជ្ជន សេខា?
សេខធម្មបដិលាភជ្ជន សេខា។ វុត្តញ្ចេតំ - “កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សេខោ
ហោតីតិ? ឥធរ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សេខាយ សម្មាទិដ្ឋិយា សមដ្ឋាគតោ ហោតិ... បេ...
សេខេន សម្មាសមាធិនា សមដ្ឋាគតោ ហោតិ។ ឯត្តាវតា ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ
សេខោ ហោតិ”តិ (សំ. និ. ៥.១៣)។ អបិ ច សិក្ខន្តិសេខា។ វុត្តញ្ចេតំ -
“សិក្ខតិ, សិក្ខតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា សេខោតិ វុច្ឆតិ។ កិញ្ច សិក្ខតិ?
អធិសីលម្បិ សិក្ខតិ អធិចិត្តម្បិ អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា
សេខោតិ វុច្ឆតិ”តិ (អ. និ. ៣.៨៦)។

សុបុត្តតន្ត្រី សុដ្ឋវិកសិតំ។ ចាវចនន្តិ បសត្ថំ វចនំ, វុទ្ធិប្បត្តំ វា វចនំ បវចនំ,
បវចនមេវ ចាវចនំ, សាសនន្តិ អត្តោ។ ឧបសោភតីតិ អភិរាជតិ អតិវិរោចតិ។
សព្ពនាតិ សព្ពកាលំ។ “ឧបសោភតិ សនេវកេ” តិបិ ចាថោ។

តស្ស ធិបត្តីស្ស ភគវតោ រម្មតី នាម នគរំ អហោសិ, សុទេវោ នាម
ខត្តិយោ បិតា, សុមេធា នាម ទេវី មាតា, សុមន្តលោ ច តិស្សោ ចាតិ ទ្វេ
អគ្គសាវកា, សាគតោ នាម ឧបជ្ឈាកោ, នន្ទា ច សុនន្ទា ចាតិ ទ្វេ អគ្គសាវកា,
ពោធិ តស្ស ភគវតោ បិប្ផលិវុក្ខោ អហោសិ, អសីតិហត្ថព្ពេជោ,
សតសហស្សវស្សានិ អាយុតិ។ កី បនិមេសំ ជាតនគរាធិនំ ទស្សនេ
បយោជនន្តិ ចេ? វុច្ឆតេ - យស្ស យទិ នេវ ជាតនគរំ ន បិតា ន មាតា
បញ្ញាយេយ្យ, ឥមស្ស បន នេវ ជាតនគរំ ន បិតា ន មាតា បញ្ញាយតិ, ទេវោ វា
សក្កោ វា យក្កោ វា មារោ វា ព្រហ្មា វា ឯស មញ្ញោ, ទេវានម្បិ វ្យាទិសំ
ចាជិហារិយំ អនច្ឆរិយន្តិ មញ្ញមាណ ន សោតព្ពំ ន សទ្ធិហិតព្ពំ មញ្ញេយ្យំ, តតោ
អភិសមយោ ន ភវេយ្យ, អសតិ អភិសមយេ និវត្តកោ ពុទ្ធប្បនោ ភវេយ្យ,
អនិយ្យានិកំ សាសនំ។ តស្មា សព្ពពុទ្ធានំ ជាតនគរាធិកោ បរិច្ឆេទោ
ទស្សេតព្ពោ។ តេន វុត្ថំ -

១៨.

“នគរំ រម្មតី នាម, សុទេវោ នាម ខត្តិយោ;
សុមេធា នាម ជនិកា, ធិបត្តីស្ស សត្តុនោ។

២៤.

“សុមន្តលោ ច តិស្សោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សាគតោ នាមុបជ្ឈាកោ, ធិបត្តីស្ស សត្តុនោ។

២៥.

“នន្ទា ចេវ សុនន្ទា ច, អហេសុំ អគ្គសារីកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, បិប្ផលីតិ បវុច្ឆតិ។

២៦.

“អសីតិហត្ថមុត្តេជោ, ធិបង្គរោ មហាមុនិ;
សោភតិ ធិបរុក្ខោវ, សាលរាជាវ ដុល្លិតោ។

២៧.

“សតសហស្សវស្សានិ, អាយុ តស្ស មហេសីនោ;
តាវតា តិដ្ឋមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

២៨.

“ដោតយិទ្ធាន សទ្ធម្មំ, សន្តារេទ្ធា មហាជនំ;
ជលិទ្ធា អគ្គិក្ខន្ធាវ, និព្ពតោ សោ សសាវកោ។

៣០.

“សា ច ឥទ្ធិ សោ ច យសោ, តានិ ច ចានេសុ ចក្ករតនានិ;
សព្ពំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្ពសង្ខារា”តិ។

តត្ថ សុទេវោ នាម ខត្តិយោតិ សុទេវោ នាមស្ស ខត្តិយោ បិតា អហោសីតិ
អត្តោ។ ជនិកាតិ ជនេត្តិ។ បិប្ផលីតិ បិលក្ខកប័តនរុក្ខោ ពោធិ។
អសីតិហត្ថមុត្តេជោតិ អសីតិហត្ថំ ឧច្ឆគ្គតោ។ ធិបរុក្ខោ វាតិ
សម្បជ្ជលីតធិបមាលាកុលោ ធិបរុក្ខោវិយ
អាហោបរិណាហសណ្ណានចារិប្បវិសម្បន្នោ
ទ្ធិត្ថិសវរលក្ខណានុព្យញ្ញនសមលដ្ឋតសវរោ

វិប្បត្តិវិសិដ្ឋាលាវិស្វតារាគណៈសមុជ្ឈលមិវ កកនតលំ កកវា ធរមានកាលេ
សោភតីតិ សោភិត្ត។ សាលរាជារ ផល្លិតោតិ បុប្ផិតោ សត្តដាលិដុល្លោ
សាលរាជរុក្ខាវិយ ច សត្តដាលិដុល្លោ យោជនសតុព្ពេនោ ចារិច្ឆត្តាវិយ ច
អសីតិហត្ថព្ពេនោ កកវា អតិវិយ សោភតិ។

សតសហស្សវស្សនីតិ វស្សសតសហស្សនិ តស្ស អាយុតិ អត្ថោ។
តាវតា តិជ្ជមាណោតិ តាវតកំ កាលំ តិជ្ជមាណោ។ ជនតន្តិ ជនសមូហំ។
សន្តារេត្វា មហាជនន្តិ តាវយិត្វា មហាជនំ។ “សន្តារេត្វា សនេវក”ន្តិបិ ចាហោ,
តស្ស សនេវកំ លោកន្តិ អត្ថោ។ សា ច វេទិតិ សា ច សម្បត្តិ អានុភាវោ។ សោ ច
យសោតិ សោ ច បរិវារោ។ សត្តំ តមន្តរហិតន្តិ តំ សត្តំ វុត្តប្បការំ សម្បត្តិជាតំ
អន្តរហិតំ អបកតន្តិ អត្ថោ។ ននុវិត្តា សត្តសម្ពាទាតិ សព្ពេ បន សម្ពុតធម្មា ននុ
វិត្តា តុច្ឆា, និច្ចសារាទិវហិតាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បន នករាទិបរិច្ឆេនោ ចាឡិយមាគតោវ។ សម្ពហុលវារោ បន
នាគតោ, សោ អានេត្វា ជីបេតព្ពោ។ សេយ្យជីនំ - បុត្តបរិច្ឆេនោ,
ភរិយាបរិច្ឆេនោ, ចាសាទបរិច្ឆេនោ, អគារវាសបរិច្ឆេនោ, នាជកិត្តិបរិច្ឆេនោ,
អភិនិក្ខមនបរិច្ឆេនោ, បធានបរិច្ឆេនោ, វិហារបរិច្ឆេនោ, ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេនោតិ។
ឯតេសម្បិ ជីបនេ ការណំ ហោជ្ជា វុត្តមេវ។ តស្ស បន ជីបន្តវស្ស ភរិយានំ
តិសតសហស្សំ អហោសិ។ តស្ស អគ្គមហោសី បទុមា នាម, តស្ស បន បុត្តោ
ឧសភក្ខន្ធលោ នាម។ តេន វុត្តំ -

“ភរិយា បទុមា នាម, វិពុទ្ធបទុមាននា;
អត្រេជោ ឧសភក្ខន្ធលោ, ជីបន្តវស្ស សត្តនោ។

“ហំសា កោព្ភា មយូរាឡា, ចាសាទាបិ តយោ មតា;

ធនវស្សសហស្សនិ, អគារំ អវសី កិរ។

“ហត្ថិយានេន និក្ខត្តោ, នន្ទារមេ ជិនោ វសី;

នន្ទោ នាមស្សបដ្ឋាកោ, លោកានន្ទករោ កិរា”តិ។

សព្ពពុទ្ធានំ បន បញ្ចា វេមត្តានិ ហោន្តិ អាយុវេមត្តំ បមាណវេមត្តំ
កុលវេមត្តំ បធានវេមត្តំ វស្មីវេមត្តន្តិ។ តត្ថ អាយុវេមត្តំ នាម កេចិ ធីយាយុកា
ហោន្តិ កេចិ អប្បាយុកា។ តថា ហិ ធីបង្គវស្ស បន ភគវតោ
វស្សសតសហស្សំ អាយុប្បមាណំ អហោសិ, អម្ពាភំ ភគវតោ វស្សសតំ។

បមាណវេមត្តំ នាម កេចិ ធីយា ហោន្តិ កេចិ វស្សា។ តថា ហិ ធីបង្គរោ
អសីតិហត្ថប្បមាណោ អហោសិ, អម្ពាភំ បន ភគវា
អជ្ឈាវសហត្ថប្បមាណោ។

កុលវេមត្តំ នាម កេចិ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តន្តិ កេចិ ព្រាហ្មណកុលេ។ តថា
ហិ ធីបង្គរោធមោ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តិសុ, កកុសន្ទកោណាគមនាធមោ
ព្រាហ្មណកុលេ។

បធានវេមត្តំ នាម កេសញ្ចិ បធានំ ឥត្តរមេវ ហោតិ យថា កស្សបស្ស
ភគវតោ, កេសញ្ចិ អទ្ធីនិយំ អម្ពាភំ ភគវតោវិយ។

វស្មីវេមត្តំ នាម មង្គលស្ស ភគវតោ សរីរស្មី ធនសហស្សិលោកធាតុំ
ជីវិត្វា អជ្ឈាសិ, អម្ពាភំ ភគវតោ ព្យាមមត្តំ។ តត្រ វស្មីវេមត្តំ អជ្ឈាសយបដិពទ្ធំ
ហោតិ។ យោ យត្តកំ ឥច្ឆសិ, តស្ស តត្តកំ សរីរប្បភា ជរតិ។ មង្គលស្ស បន
“ធនសហស្សិលោកធាតុំ ជរតូ”តិ អជ្ឈាសយោ អហោសិ។ បដិវិទ្ធុគុណោសុ
បន កស្សចិ វេមត្តំ នាម នត្ថិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.១២ អាធមោ)។

តថា សព្វពុទ្ធានំ ចត្តារិ អវិជហិតជ្ជានានិ នាម ហោត្តិ។ ពោធិបល្លង្កោ
អវិជហិតោ ឯកស្មីយេវ ថានេ ហោតិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនជ្ជានំ ឥសិបតនេ
មិគទាយេ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ ទេវោរោហណកាលេ សង្គស្សនករទ្វារេ
បឋមចានក្កមោ អវិជហិតោវ ហោតិ។ ជេតវនេ គន្ធកុដិយា ចត្តារិ
មញ្ចចានជ្ជានានិ អវិជហិតានេវ ហោត្តិ។ វិហារោបិ អវិជហិតោវ។ សោ បន
ខុទ្ទកោ វា មហាឆ្លោ វា ហោតិ។

អបរំ បន អម្ពាភំយេវ ភគវតោ សហជាតបរិច្ឆេទញ្ច នក្ខត្តបរិច្ឆេទញ្ច
វិសេសំ។ អម្ពាភំ សព្វញ្ញុពោធិសត្តេន កិរ សទ្ធិ រាហុលមាតា អានន្ទត្ថេរោ
ឆន្នោ កណ្ណាកោ អស្សរាជា និធិកុម្មា មហាពោធិរុក្ខោ កាឡិយាយីតិ ឥមាជិ
សត សហជាតានិ។ មហាបុរិសោ កិរ ឧត្តរាសាឡនក្ខត្តេនេវ មាតុកុដ្ឋី ធីក្កមិ,
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិ, ធម្មចក្កំ បរត្ថេសិ, យមកថាជិហារិយំ អកាសិ។
វិសាខនក្ខត្តេន ជាតោ ច អភិសម្ពុទ្ធោ ច បរិនិព្វតោ ច, មាយនក្ខត្តេន តស្ស
សាវកសន្និចាតោ ចេវ អាយុសន្ធាវរោសន្នេនញ្ច អហោសិ, អស្សយុជនក្ខត្តេន
ទេវោរោហណាត្ថំ ឯត្ថកំ អាហរិទ្ធា ធីបេតត្ថំ។ អយំ សម្ពហុលវាវបរិច្ឆេទោ
សេសកាថា សឧត្តានា ឯវាតិ។

ឥតិ ភគវា ធិបន្តរោ យាវតាយុកំ ឋេត្វា សព្វពុទ្ធកិច្ចំ កត្វា អនុក្កមេន
អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ។

យស្មី កិរ កប្បេ ធិបន្តរទសពលោ ឧទចាធិ, តស្មី អញ្ញោបិ តណ្ហាត្ថេរោ,
មេធន្តរោ, សរណាត្ថរោតិ តយោ ពុទ្ធា អហោសុំ។ តេសំ សន្និកេ ពោធិសត្តស្ស
ព្យាករណំ នត្ថិ។ តស្មា តេ ឥធន ទស្សិតា។ អដ្ឋកថាយំ បន តម្ពា កប្បា
អាធិតោ បដ្ឋាយុប្បន្នប្បន្នេ សព្វពុទ្ធទេ ទស្សេតុំ ឥទំ វុត្ថំ -

“តណ្ហាផ្គំរោ មេធាផ្គំរោ, អថោបិ សរណាផ្គំរោ;
ធិបផ្គំរោ ច សម្ពុទ្ធោ, កោណ្ឌាញ្ញោ ធិបទុត្តមោ។

“មង្គលោ ច សុមនោ ច, វេរតោ សោភិតោ មុនិ;
អនោមទស្សី បទុមោ, ជារនោ បទុមុត្តរោ។

“សុមេធា ច សុជាតោ ច, បិយទស្សី មហាយសោ;
អត្ថទស្សី ធម្មទស្សី, សិទ្ធត្ថោ លោកនាយកោ។

“តិស្សោ ជុស្សោ ច សម្ពុទ្ធោ, វិបស្សី សិទិ វេស្សក្ខ;
កកុសន្ទោ កោណាគមនោ, កស្សចោ ចាបិ នាយកោ។

“ឯតេ អហោសុំ សម្ពុទ្ធោ, វីតរាគា សមាហិតា;
សតរំសីវ ឧប្បន្នា, មហាតមវិនោទនា;
ជលិត្វា អគ្គិក្ខន្ធវា, និព្ពតា តេ សសាវកា”តិ។ (អប. អដ្ឋ.
១.ទូរេនិទានកថា; ចរិយា. អដ្ឋ. និទានកថា; ជា. អដ្ឋ.
១.ទូរេនិទានកថា);

ឯត្តាវតា នាតិសង្ខេបវិត្តាវសេន កតាយ

មធុរត្តវិលាសិនិយា ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថាយ

ធិបផ្គំរពុទ្ធវិសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ បឋមោ ពុទ្ធវិសោ។

៤. កោណ្ឌាញ្ញពុទ្ធវិសវណ្ណានា

ដ៏បង្អែរ ក៏រ ភក្ត្រវតី បរិវត្តតេ តស្ស សាសនំ វស្សសតសហស្សំ បរវត្តិត្ត។
អថ ពុទ្ធានុពុទ្ធានំ សាវកានំ អន្តរជានេន សាសនម្មិស្ស អន្តរជាយិ។ អថស្ស
អបរភាគេ ឯកមសង្ខេបយ្យមតិក្ខមិត្វា ឯកស្មី កប្បេ កោណ្ឌញ្ញោ នាម
សត្តា ឧទទាទិ។ សោ បន ភក្តវា សោឡសអសង្ខេបយ្យំ កប្បានព្វា
សតសហស្សំ ចារមិយោ បូរេត្វា ពោធិញ្ញាណំ បរិចាចេត្វា
វេស្សន្តត្ថការសទិសេ អត្តភារេ ឋត្វា តតោ ចរិត្វា តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តត្ថ
យាវតាយុកំ ឋត្វា នេវតានំ បដិញ្ញំ ធម្មា តុសិតបុរេតោ ចរិត្វា រម្មវតីនគរេ
សុនន្ទស្ស នាម រញ្ញោ កុលេ សុជាតាយ នាម ទេវិយា កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ
អគ្គហោសិ។ តស្សបិ បដិសន្ធិក្ខណោ ដ៏បង្អែរពុទ្ធវិសេ វុត្តប្បការាទិ ទូត្តិស
ចាជិហារិយានិ និព្វត្តិសុ។ សោ នេវតាហិ កតារក្ខសវិជានោ ធនន្នំ មាសានំ
អច្ចយេន មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិត្វា សព្វសត្តត្ថរោ ឧត្តរាភិមុខោ
សត្តបទវីតិហារេន គន្ធា សញ្ញា ច ទិសាវិលោកេត្វា អាសភី វាចំ និច្ឆារេសិ -
“អគ្គោហមស្មី លោកស្ស, ដេដ្ឋោហមស្មី លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មី លោកស្ស,
អយមន្តិមា ជាតិ, នត្តិ ធានិ បុនព្ពរោ” តិ (ធិ. និ. ២.៣១; ម. និ. ៣.២០៧)។

តតោ កុមារស្ស នាមករណាទិវសេ នាមំ ករោត្តា “កោណ្ឌញ្ញោ” តិ
នាមមកំសុ។ សោ ហិ ភក្តវា កោណ្ឌញ្ញោកោត្តោ អហោសិ។ តស្ស ក៏រ តយោ
ចាសាទា អហោសុំ - រាម, សុរាម, សុភនាមកា បរមរមណីយា។ តេសុ តីណិ
សតសហស្សានិ នាជកិត្តំនំ នច្ចគីតវាទិតកុសលានំ សព្វកាលំ បច្ចុប្បដ្ឋិតានិ
អហោសុំ។ តស្ស វុចិទេវី នាម អគ្គមហោសី អហោសិ។ វិជិតសេនោ នាមស្ស
បុត្តោ អហោសិ។ សោ ធនវស្សសហស្សានិ អការំ អជ្ឈាវសិ។

សោ បន ជីណ្ឌាព្យាធិមតបព្ពជិតេ ទិស្វា អាជញ្ញារថេន និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា
ធន មាសេ បធានចរិយំ ចរិ។ កោណ្ឌញ្ញាកុមារំ បន បព្ពជន្តំ ធន ជនកោជិយោ

អនុបព្ពដីសុ។ សោតេហិ បរិវត្តោ ធន មាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណាមាយ សុនន្ទកាមេ សមសហិតយនបយោធរាយ យសោធរាយ
នាម សេដ្ឋីដីតាយ ទិន្នំ បរមមធ្យំ មធ្យាយាសំ បរិភុញ្ញត្វា
ជលបល្លវត្តុរសមលត្តតេ សាលវនេ ធិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ
គណំ បហាយ សុនន្ទកាជីវកេន ទិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
សាលកល្យាណីវុក្ខំ តិក្ខុត្ថំ បទភិក្ខុណំ កត្វា បុព្វទិសភាគំ ឱលោកេត្វា
ពោធិវុក្ខំ បិដ្ឋិតោ កត្វា អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថវិត្ថតំ តិណសន្តំ សន្តវិត្វា បល្លង្គំ
អាភុជិត្វា ចតុវត្ថុវិរិយំ អធិជ្ឈាយ មារពលំ វិធមិត្វា វត្តិយា បឋមយាមេ
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណំ វិសោធន្តោ មជ្ឈិមយាមេ ទិព្វចក្ខុំ វិសោធន្តោ
បច្ឆិមយាមេ បច្ឆយាការំ សម្មសិត្វា អានាថានចតុត្ថជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ បញ្ចសុ
ខន្ទសុ អភិនិវិត្វា ឧទយព្ពយវសេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ ទិស្វា យាវ
គោត្រភុញ្ញាណំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ចត្តារិ មគ្គញ្ញាណានិ ចត្តារិ ច
ជលញ្ញាណានិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទា ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ
បញ្ចគតិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ ធម៌ អសាធារណញ្ញាណានិ សកលេ ច ពុទ្ធកុណោ
បដិវិជ្ឈិត្វា បរិបុណ្ណាសង្គម្បោ ពោធិមូលេ និសិន្នោវ -

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្វិសំ;
គហាការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្ប្បនំ។

“គហាការក ធិដ្ឋាសិ, បុន គេហំ ន កាហាសិ;
សព្វា តេ ជាសុកា ភក្កា, គហក្ខន្ធវិសដ្ឋតំ;
វិសដ្ឋារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈតា។ (ធម៌. ប. ១៥៣-១៥៤);

“អយោយនហតស្សេវ, ជលតោ ជាតវេទសោ;
អនុបុព្វបសន្តស្ស, យថា ន ញាយតេ គតិ។

“ឃុំ សង្កាត់ វិមុត្តានំ, កាមពន្លាយតារិណ្ឌ;

បញ្ញាបេតុំ គតី នត្ថិ, បត្តានំ អចលំ សុខ” ឆ្លឹក (ឧទា. ៨០) -

ឃុំ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តសត្តាបំ ពោធិមូលេយេវ ជលសមាបត្តិសុខេន
វីតិនាមេត្វា អដ្ឋមេ សត្តាហោ ព្រហ្មនោ អដ្ឋេសនំ បដិច្ច - “កស្សុ នុ ខោ អហំ
បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ” ឆ្លឹក (ម. និ. ១. ២៨៤; ២. ៣៤១; មហាវ. ១០) ឧបដានេន្តោ
អត្តនា សទ្ធិំ បព្ពជិតា ទស ភិក្ខុកោដិយោ អនុស។ “ឥមេ បន កុលបុត្តា
សមុបចិតកុសលមូលា មំ បព្ពជន្តំ អនុបព្ពជិតា មយា សទ្ធិំ បដានំ ចរិត្វា មំ
ឧបជ្ជហីសុ, ហន្តាបំ ឥមេសំ សព្ពបឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ” ឆ្លឹក ឃុំ ឧបដានេត្វា -
“ឥនានិ បន តេ កត្ត វសន្តិ” តិ ឱលោកេន្តោ - “ឥតោ អដ្ឋាសយោជនិកេ
អរុន្ទវតីនគរេ ទេវេនេវិហារន្តិ” តិ ទិស្វា - “តេសំ ធម្មំ ទេសេតុំ គមិស្សាមី” តិ
បត្តចីវរមាធាយ សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ សមិញ្ជិតំ វា ពាហំ
បសារេយ្យ, បសារិតំ វា ពាហំ សមិញ្ជេយ្យ, ឃុំមេវ ពោធិមូលេ អន្តរហិតោ
ទេវេនេ ចាតុរហោសិ។

តស្មីញ្ច សមយេ តា ទស ភិក្ខុកោដិយោ អរុន្ទវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ
ទេវេនេវិហារន្តិ។ តេ បន ភិក្ខុ ទសពលំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមាណសា
បច្ចុគ្គន្ធា, ភគវតោ បត្តចីវរំ បដិគ្គហេត្វា, ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា, សត្ត ការវំ
កត្វា, ភគវន្តំ វដ្តិត្វា, បរិវារេត្វា ឯកមន្តំ និសីធិសុ។ តត្រ កោណ្ឌញ្ញោ
ទសពលោ មុនិគណាបរិវតោ ពុទ្ធាសនេ និសីន្នោ តិទសគណាបរិវតោ
ទសសតនយនោវិយ វិមលគគនតលគតោ សរទសមយរជនិករោវិយ
តារាគណាបរិវតោ បុណ្ណាចន្ទោវិយ វិរោចិត្ត។ អថ សត្តា តេសំ
សព្ពពុទ្ធនិសេវិតំ អនុត្តរំ តិបរិវដ្តំ ទ្វាទសាការំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ កថេត្វា

ធនតិក្ខុកោដិប្បមុខា សតសហស្សនេវមនុស្សកោដិយោ ធម្មាមតំ
ចាយេសំ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“ធិបត្តីស្ស អបវេន, កោណ្ឌាញោ នាម នាយកោ;
អនន្តតេជោ អមិតយសោ, អប្បមេយ្យោ ទុរាសនោ។

២.

“ធរណ្ឌបមោ ខមនេន, សីលេន សាគរូបមោ;
សមាធិនា មេរូបមោ, ញាណេន គគន្ធបមោ។

៣.

“ត្ប្រិយពលពោជ្ឈង្គមគ្គសច្ចប្បកាសនំ;
បកាសេសិ សនា ពុទ្ធា ហិតាយ សត្តចាណិនំ។

៤.

“ធម្មចក្កំ បវត្តន្តេ, កោណ្ឌាញោ លោកនាយកេ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ធិបត្តីស្ស អបវេនាតិ ធិបត្តីស្ស សត្តនោ អបរកាកេតិ អត្តោ។
កោណ្ឌាញោ នាមាតិ អត្តនោ គោត្តវសេន សមធិគតនាមធម្មេយ្យា។
នាយកោតិ វិនាយកោ។ អនន្តតេជោតិ អត្តនោ
សីលគុណញាណបុញ្ញតេជេន អនន្តតេជោ។ ហេដ្ឋតោ អវីចិ ឧបរិ កវត្ថំ
តិរិយតោ អនន្តា លោកធាតុយោ ឯត្ថន្តវេ ឯកបុគ្គលោបិ តស្ស មុខំ
ឱលោកេត្វា ហំតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ។ តេន វុត្ថំ “អនន្តតេជោ”តិ។
អមិតយសោតិ អនន្តបរិវារោ។ តស្ស ហិ ភកវតោ វស្សសតសហស្សនិ យាវ

បរិនិព្វានសមយំ ឯត្ថន្តរេ ភិក្ខុបរិសាយ គណនបរិច្ឆេទោ នាម នាហោសិ។
តស្មា “អមិតយសោ”តិ វុច្ចតិ។ អមិតគុណាកិត្តិបិ “អមិតយសោ”តិ វុច្ចតិ។
អប្បមេយ្យាតិ គុណគណបរិមាណាវសេន នប្បមេយ្យាតិ អប្បមេយ្យា។
យថាហ -

“ពុទ្ធាបិ ពុទ្ធស្ស ភណោយ្យ វណ្ណំ, កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមាណោ;
ឡើយថ កប្បា ចិរទីយមន្តរេ, វណ្ណោ ន ឡើយថ តថាគតស្ស”តិ។ (ធី.
និ. អដ្ឋ. ១.៣០៤; ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៤២៥; ឧទា. អដ្ឋ. ៥៣; ចរិយា.
អដ្ឋ. និទានកថា);

តស្មា អប្បមេយ្យគុណគណត្ថា “អប្បមេយ្យា”តិ វុច្ចតិ។ ឧរាសនោតិ
ឧរុបសន្តមនីយោ, អាសន្នេ យន្តេត្វា ឧបសន្តមិតុមសក្កណោយ្យភាវតោ
ឧរាសនោ, ឧរុភិកវនីយោតិ អត្ថោ។

ធរណ្ឌបមោតិ ធរណីសមោ។ ឧមនេនាតិ ខន្តិយា,
ចតុនហុតាធិកទ្ធិយោជនសតសហស្សពហុលា មហាបជរីរិយ បកតិវាតេន
លាភាលាភត្ថដ្ឋានិដ្ឋានិហិ អកម្មនភាវតោ “ធរណ្ឌបមោ”តិ វុច្ចតិ។ សីលេន
សាគរូបមោតិ សីលសំវេន វេលានាតិក្កមនភាវេន សាគរសមោ។
“មហាសមុទ្ធោ, ភិក្ខុវេ, បិតធម្មោ វេលំ នាតិវត្ថតិ”តិ (អ. និ. ៨.១៩; ចូឡវ.
៣៨៤; មិ. ប. ៦.២.១០) ហិ វុត្ថំ។

សមាធិនាមេរូបមោតិ សមាធិបជិបក្ខត្វតធម្មជនិតកម្មភាវតោ មេរុនា
គិរិវេន សមោ, សធិសោតិ អត្ថោ។ មេរុគិរិវេរិយ ចិរតរសរិរោតិ វា។
ព្យាណេន គគន្ធបមោតិ ឯត្ថ ភគវតោ ព្យាណស្ស អនន្តភាវេន
អនន្តាកាសេន ឧបមា កតា។ ចត្តារិ អនន្តានិ វុត្តានិ ភគវតា។ យថាហ -

“សត្តកាយោ ច អាកាសោ, ចក្កវាឡោ ចនន្តកា;
ពុទ្ធភ្រាណំ អប្បមេយ្យំ, ន សក្កា ឯតេ វិជានិតុ”ន្តិ។ (ពុ. វ. ១.៦៤);

តស្មា អនន្តស្ស ព្រាណស្ស អនន្តេន អាកាសេន ឧបមា កតាតិ។

ឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គមគ្គសច្ចប្បកាសនន្តិ ឯតេសំ

ឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គមគ្គសច្ចានំ គហាលោន សតិបដ្ឋានសម្មប្បធានិទ្ធិទាទាបិ
គហិតាវ ហោន្តិ។ តស្មា ឥន្ទ្រិយាទីនំ ចតុស្ត្រេចានំ វសេន
សត្តត្ថីសពោធិបក្ខិយធម្មានំ បកាសនធម្មំ បកាសេសិ, ទេសេសីតិ អត្ថោ។
ហិតាយាតិ ហិតត្ថំ។ ធម្មចក្កំ បវត្តន្តេតិ ទេសនាព្រាណោ បវត្តិយមាទេ។

តតោ អបរភាគេ មហាមជ្ឈិមសមាគមេ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ
ទេវតាយោ សុខុមេ អត្តភារេ មាបេត្វា ឥមស្មីញ្ញោ ចក្កវាឡេ សន្និបត្តិសុ។ តត្ថ
កិវ អញ្ញាតោ ទេវតុត្ថោ កោណ្ឌញ្ញទសពលំ មជ្ឈិមបញ្ចំ បុច្ឆិ។ តស្ស ភគវា
មជ្ឈិមនិ កថេសិ។ តត្ថ នវុតិកោជិសហស្សានិ អរហត្ថំ ចាបុណ្ណីសុ។
សោតាបន្នាទីនំ គណនបរិច្ឆេទោ នាម នាហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“តតោ បរម្យិ ទេសេន្តេ, នរមរ្យនំ សមាគមេ;
នវុតិកោជិសហស្សានំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តតោ បរម្យីតិ តតោ អបរភាគេបិ។ ទេសេន្តេតិ ភគវតិ ធម្មំ
ទេសេន្តេ។ នរមរ្យនន្តិ នរានញ្ញោ អមរានញ្ញោ, យទា បន ភគវា គគនតលេ
តិត្តិយមាទមន្តំ យមកថាជិហារិយំ ករោន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ តទា
អសីតិកោជិសហស្សានិ អរហត្ថំ ចាបុណ្ណីសុ។ តីសុ ជលេសុ បតិដ្ឋិតា
គណនបរិវត្តិតវត្ថោ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“តិទិយេ អភិមន្តន្តោ, យទា ធម្មមទេសយិ;
អសីតិកោជិសហស្សនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តទា-សន្តំ អានេត្វា អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ យទា ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ, តទា
អសីតិកោជិសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហូតិ។

កោណ្ឌញ្ញោ កិរ សត្តា អភិសម្ពោធិ បត្វា បឋមវស្សំ ចន្ទវតីនករំ
ឧបនិស្សាយ ចន្ទារាមេ វិហាសិ។ តត្ថ សុចិន្ទវស្ស ឆាម
ព្រាហ្មណមហាសាលស្ស បុត្តោ ភទ្ទមាណវោ ឆាម យសោធរព្រាហ្មណស្ស
បុត្តោ សុភទ្ទមាណវោ ច កោណ្ឌញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស សម្មា ធម្មទេសនំ សុត្វា
បសន្នមាណសា ទសហិ មាណវកសហស្សេហិ សន្តិ តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា
អរហន្តំ ចាបុណីសុ។

អថ កោណ្ឌញ្ញោ សត្តា ជេដ្ឋមាសបុណ្ណមាយ សុភទ្ធត្រវប្បមុខេន
កោជិសតសហស្សេន បរិវុតោ ចាតិមោក្ខមុទ្ធិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តតោ អបរភាគេ កោណ្ឌញ្ញសត្តនោ បុត្តវិជិតសេនេ ឆាម
អរហន្តំ បត្តេ តំបមុខស្ស កោជិសហស្សស្ស មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ,
សោ ទុតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ អថាបរេន សមយេន ទសពាលោ
ជនបទចារិកំ ចរន្តោ ឧទេនរាជានំ ឆាម នវុតិកោជិជនបរិវារំ បញ្ញាជេសិ សន្តិ
តាយ បរិសាយ។ តស្មី បន អរហន្តំ បត្តេ តំបមុខេហិ នវុតិយា
អរហន្តកោជិហិ ភគវា បរិវុតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និបាតា តយោ អាសុំ, កោណ្ឌាញ្ញស្ស មហេសីនោ;
ឡីណាសវានំវិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៨.

“កោដិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;
ទុតិយោ កោដិសហស្សានំ, តតិយោ នវុតិកោដិន”ន្តិ។

តទា កិរ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោវិជិតាវី នាម ចក្កវត្ថុ ហុត្វា ចន្ទវតីនគរេ
បជីវសតិ។ សោ កិរ អនេកនវវរបវរុតោ សលិលនិធិនិវសនំ សមេរុយុគន្ទរំ
អបរិមិតវសុធរំ វសុន្ទរំ អនណ្ឌាន អសត្ថេន ធម្មេន បរិចាលេតិ។ អថ
កោណ្ឌាញ្ញោ ពុទ្ធាបិ កោដិសតសហស្សឡីណាសវរបវរុតោ ជនបទចារិកំ
ចរមា នោ អនុបុព្វេន ចន្ទវតីនគរំ សម្បហុណិ។

សោវិជិតាវី កិរ រាជា - “សម្មាសម្ពុទ្ធា កិរ អម្ពាភំ នគរំ អនុប្បត្តោ”តិ
សុត្វា បច្ចុគ្គន្ធា ភគវតោ វសនដ្ឋានំ សំវិទហិត្វា ស្វាតនាយ សទ្ធិភិក្ខុសង្ឃេន
និមន្តត្វា បុនទិវសេ ភត្តវិធិ សុដ្ឋ បជិយាទេត្វា កោដិសតសហស្សសង្ឃស្ស
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ ពោធិសត្តោ ភគវន្តំ ភោជេត្វា
អនុមោទនាវសានេ - “ភន្តេ, តេមាសំ មហាជនសង្ឃហំ ករោត្តោ ឥធរេ
វសថា”តិ យាចិត្វា តយោ មាសេ និវន្តរំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អសទិសមហាទានំ អទាសិ។

អថ សត្តោ ពោធិសត្តំ - “អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធាភិវស្សតី”តិ
ព្យាករិត្វា ធម្មមស្ស ទេសេសិ។ សោ សត្តុ ធម្មកថំ សុត្វា វន្តំ និយ្យាតេត្វា
បព្ពជិត្វា តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា អដ្ឋសមាបត្តិយោ បញ្ច ច អភិញ្ញាយោ
ឧប្បាទេត្វា អបរិហ័នជ្ឈនោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“អបំ តេន សមយេន, វិជិតាវី នាម ខត្តិយោ;
សមុទ្ធំ អន្តមន្តេន, ឥស្សរិយំ វត្តយាមហំ។

១០.

“កោដិសតសហស្សានំ, វិមលានំ មហេសីនំ;
សហ លោកគ្គនាថេន, បរមន្ទេន តប្បយី។

១១.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, កោណ្ឌាញ្ញោ លោកនាយកោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប្យ, ពុទ្ធា លោកេ ភវិស្សតិ។

១២.

“បធានំ បទហិត្វាន, កត្វា ទុក្ករការិកំ;
អស្សត្ថម្ធលេ សម្ពុទ្ធា, ពុជ្ឈិស្សតិ មហាយសោ។

១៣.

“ឥមស្ស ជនិកា មាតា, មាយា នាម ភវិស្សតិ;
បិតា សុទ្ធាននោ នាម, អយំ ហេស្សតិ កោតមោ។

១៤.

“កោលិតោ ឧបតិស្សោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវិកា;
អានន្តោ នាមុបជ្ឈាកោ, ឧបជ្ឈិស្សតិ តំ ជិនំ។

១៥.

“ខេមា ឧប្បលវណ្ណោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវិកា;

ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អស្សត្ថោតិ បវុច្ចតិ។

១៦.

“ចិត្តោ ច ហត្ថាឡវកោ, អគ្គា ហេស្សន្តបដ្ឋកា;
នន្ទមាតា ច ឧត្តរា, អគ្គា ហេស្សន្តបដ្ឋកា;
អាយុ វស្សសតំ តស្ស, កោតមស្ស យសស្សិនោ។

១៧.

“ឥទំ សុត្វាន វចនំ, អសមស្ស មហោសិនោ;
អាមោទិតា នរមរ, ពុទ្ធពីជំ កិរ អយំ។

១៨.

“ឧក្កជ្ជិសទ្ធា វត្តន្តិ, អន្នោជេន្តិ ហសន្តិ ច;
កតញ្ញាលី នមស្សន្តិ, ទសសហស្សិនេវតា។

១៩.

“យទិមស្ស លោកនាថស្ស, វិវជ្ឈីស្សរាម សាសនំ;
អនាគតម្ហិ អន្ធានេ, ហេស្សរាម សម្មា ឥមំ។

២០.

“យថា មនុស្សា នទី តវន្តា, បដិទិវិវជ្ឈិយ;
ហេដ្ឋាតិតេ គហេត្វាន, ឧត្តរន្តិ មហានទី។

២១.

“ឯវមេវ មយំ សព្វេ, យទិ មុញ្ញាមិមំ ជិនំ;
អនាគតម្ហិ អន្ធានេ, ហេស្សរាម សម្មា ឥមំ។

២២.

“តស្សាហំ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យា ចិត្តំ បសាទយី;
តមេវ អត្ថំ សាធខេន្តោ, មហារដ្ឋំ ជិនេ អនំ;
មហារដ្ឋំ ធនិត្វាន, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ។

២៣.

“សុត្តន្តំ វិនយំ ចាបិ, នវដ្ឋំ សត្តសាសនំ;
សព្ពំ បរិយាបុណិត្វាន, សោភយី ជិនសាសនំ។

២៤.

“តត្ថប្បមត្តោ វិហារន្តោ, និសង្ឃជ្ជានចដ្ឋមេ;
អភិញ្ញាចារមី គន្ធា, ព្រហ្មលោកមគញ្ញាហ”ន្តិ។

តត្ថ អហំ តេន សមយេនាតិ អហំ តស្មី សមយេ។ វិជិតាវី ឆាមាតិ
ឯវនាមកោ ចក្កវត្តិរាជា អហោសី។ សមុទ្ធំ អន្តមន្តេនាតិ ឯត្ថ ចក្កវាឡបព្ពតំ
សីមំ មរិយាធំ កត្វា បិតំ សមុទ្ធំ អន្តំ កត្វា ឥស្សរិយំ វត្ថយាមីតិ អត្តោ។
ឯត្តាវតា ន ចាកជំ ហោតិ។

រាជា កិរ ចក្កវត្តិ ចក្កវត្តនានុភាវេន វាមបស្សេន សិនេរុំ កត្វា សមុទ្ធស្ស
ឧបរិភាគេន អដ្ឋយោជនសហស្សប្បមាណំ បុព្វវិទេហំ គប្បតិ។ តត្ថ រាជា
ចក្កវត្តិ - “ចាលោកា ន ហន្តព្ពោ, អទិន្នំ នាទាតព្ពំ, កាមេសុមិច្ឆា ន ចរិតព្ពា,
មុសា ន ភាសិតព្ពា, មជ្ឈំ ន ចាតព្ពំ, យថាភុត្តព្ពា ភុព្ពាថា”តិ (ជី. និ. ២.២៤៤;
៣.៨៥; ម. និ. ៣.២៥៧) ឱវាធំ ទេតិ។ ឯវំ ឱវាទេ ទិន្នេ តំ ចក្កវត្តនំ វេហាសំ
អពុគ្គន្ធា បុរត្ថិមំ សមុទ្ធំ អដ្ឋោតាហាតិ។ យថា យថា ច តំ អដ្ឋោតាហាតិ, តថា
តថា សំខិត្តឧមិវិច្ឆារំ ហុត្វា ឱគប្បមាធំ មហាសមុទ្ធសលីលំ យោជនមត្តំ ឱគ្គន្ធា

អន្តោសមុទ្ធី ឧកោសុ បស្សេសុ វេជ្ជវិយមណីភិក្ខុវិយ បរមទស្សនីយំ ហុត្វា
តិដ្ឋតិ, ឯវំ បុរត្ថិមសាគរបរិយន្តំ កន្ធា តំ ចក្កវតនំ បដិនិវត្តតិ។ បដិនិវត្តមាទេ
ច តស្មី សា បរិសា អគ្គតោ ហោតិ, មជ្ឈេ រាជា ចក្កវត្តិ អន្តេ ចក្កវតនំ ហោតិ។
តម្បី ជលំ ជលន្តេនវិយោគំ អសហមានមិវ នេមិមណ្ឌលបរិយន្តំ
អភិហានន្តមេវ តីរមុបកច្ឆតិ។

ឯវំ រាជា ចក្កវត្តិ បុរត្ថិមសមុទ្ធបរិយន្តំ បុព្វវិទេហំ អភិវិជិនិត្វា
ទក្ខិណាសមុទ្ធបរិយន្តំ ជម្ពុធិបំ វិជេតុកាមោ ចក្កវតនទេសិតេន មគ្គេន
ទក្ខិណាសមុទ្ធាភិមុខោ កច្ឆតិ។ តំ ទសសហស្សយោជនប្បមាលំ ជម្ពុធិបំ
អភិវិជិនិត្វា ទក្ខិណាសមុទ្ធតោ បច្ឆត្រិវា សត្តយោជនសហស្សប្បមាលំ
អបរកោយានំ វិជេតុំ ហោជ្ជា វុត្តនយេនេវ កន្ធា តម្បី សាគរបរិយន្តំ
អភិវិជិនិត្វា បច្ឆិមសមុទ្ធតោបិ ឧត្តរិវា អជ្ឈយោជនសហស្សប្បមាលំ
ឧត្តរកុរុំ វិជេតុំ តថេវ កន្ធា តំ សមុទ្ធបរិយន្តំ កត្វា តថេវ អភិវិជិយ
ឧត្តរសមុទ្ធតោបិ បច្ឆត្រតិ។ ឯត្រាវតា រញ្ញា ចក្កវត្តិនា សាគរបរិយន្តាយ
បថវិយា ឥស្សរិយំ អធិគតំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ សមុទ្ធី អន្តមន្តេន, ឥស្សរិយំ
វត្តយាមហា"ន្តិ។

កោដិសតសហស្សនន្តិ កោដិសតសហស្សនិ។ អយមេវ វា ចាហោ។
វិមលានន្តិ ធិណាសវានំ។ សហ លោកគ្គនាថេនាតិ សន្ធិ ទសពលេន
កោដិសតសហស្សនន្តិ អត្តោ។ បរមន្តេនាតិ បណីតេន អន្តេន។ តប្បយិន្តិ
តប្បេសី។ អបរិមេយ្យតោ កប្បេតិ ឥតោ បដ្ឋាយ សតសហស្សកប្បាធិកានិ
តិណិ អសង្ខេប្យានិ អតិក្កមិត្វា ឯកស្មី ភទ្ទកប្បេតិ អត្តោ។

បធានន្តិ វិរិយំ។ តមេវ អត្តំ សាធរន្តោតិ តមេវ ពុទ្ធការកមត្តំ ទានចារមី
បូរេន្តោ សាធរន្តោ និច្ឆាទេន្តោតិ អត្តោ។ មហាវជ្ជន្តិ ចក្កវត្តិវជ្ជំ។ ជិនេតិ ភកវតិ,

សម្បទានត្ថេ វា កុម្មំ ទដ្ឋតំ។ អទន្តិ អទាសី។ ឯវមត្តំ សាធន្តោតិ ឥមិនា សម្ពន្ធា
ទដ្ឋតោ។ “មហារជ្ជំ ជិនេ ទទិ”ន្តិ បឋន្តិ កេចិ។ ទទិត្វានាតិ ចទិត្វា។ សុត្តន្តន្តិ
សុត្តន្តបិដកំ។ វិនយន្តិ វិនយបិដកំ។ នវង្គន្តិ សុត្តកេយ្យានិទវង្គំ។ សោកយី
ជិនសាសនន្តិ អាគមាធិគមេហិ លោកិយេហិ សមលង្គីរ។ តត្ថាតិ តស្ស
ភគវតោ សាសនេ។ អប្បមត្តោតិ សតិសម្បន្នោ។ ព្រហ្មលោកមគញ្ញហន្តិ
ព្រហ្មលោកំ អគញ្ញី អហំ។

ឥមស្ស បន កោណ្ឌាញ្ញពុទ្ធស្ស រម្មវតី នាម នគរំ អហោសិ, សុនន្នោ នាម
រាជា បិតា, សុជាតា នាម ទេវី មាតា, ភទ្ទោ ច សុភទ្ទោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
អនុរុទ្ទោ នាមុបដ្ឋាកោ, តិស្ស ច ឧបតិស្ស ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
សាលកល្យាណិរុក្ខោ ពោធិ, អដ្ឋាសីតិហត្ថព្ពេធំ សរីរំ, វស្សសតសហស្សានិ
អាបុប្ផមាណំ អហោសិ, តស្ស រុចិទេវី នាម អគ្គមហេសី អហោសិ,
វិជិតសេនោ នាមស្ស បុត្រោ, ចន្នោ នាមុបដ្ឋាកោ រាជា។ ចន្ទារាមេ កិរ វសីតិ។
តេន វុត្ថំ -

២៥.

“នគរំ រម្មវតី នាម, សុនន្នោ នាម ខត្តិយោ;
សុជាតា នាម ជនិកា, កោណ្ឌាញ្ញស្ស មហេសិនោ។

៣០.

“ភទ្ទោ ចេវ សុភទ្ទោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
អនុរុទ្ទោ នាមុបដ្ឋាកោ, កោណ្ឌាញ្ញស្ស មហេសិនោ។

៣១.

“តិស្ស ច ឧបតិស្ស ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;

សាលកល្យាណិកោ ពោធិ, កោណ្ឌញ្ញស្ស មហេសីនោ។

៣៣.

“សោ អដ្ឋាសីតិ ហត្ថានិ, អច្ចុត្តតោ មហាមុនិ;
សោភតេ ឧឡ្ហរាជារ, សូរិយោ មជ្ឈន្តិកេ យថា។

៣៤.

“វស្សសតសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

៣៥.

“ខីណាសវេហិ វិមលេហិ, វិចិត្តា អាសិ មេទនី;
យថា ហិ គគនមុឡ្ហតិ, ឯវំ សោ ឧបសោភថ។

៣៦.

“តេហិ នាតា អប្បមេយ្យា, អសង្ខាតា ទុរាសនា;
វិជ្ជចាតំវ ឧស្សេត្វា, និព្ពតា តេ មហាយសា។

៣៧.

“សា ច អតុលីយា ជិនស្ស ឥទ្ធិ, ញាណាបរិភាវិតោ ច សមាធិ;
សត្តំ តមន្តរហិតំ, ននុ វិត្តា សព្ពសម្ពាវា”តិ។

តត្ថ សាលកល្យាណិកោតិ សាលកល្យាណិកុត្តោ, សោ ពុទ្ធកាលេ ចេវ
ចក្កវត្តិកាលេ ច និព្ពត្តតិ, នាញ្ញនា។ សោ ឯកាហោនេវ ឧដ្ឋាតិ កិរ។
ខីណាសវេហិ វិមលេហិ, វិចិត្តា អាសិ មេទនីតិ អយំ មេទនី ខីណាសវេហិ
ឯកកាសាវបដ្ឋោតាវិចិត្តា បរមទស្សនីយា អហោសិ។ យថា ហិតិ ឱបម្មត្ថេ

និទានតោ។ ឧទ្ទុកិតិ នក្ខត្តេហិ, តារាគណេហិ គគនតលំ វិយ ឡីណាសវេហិ
វិចិត្តា អយំ មេធនី សោភិត្តាតិ អត្ថោ។

អសង្ខារភាតិ អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ អក្ខោតា អវិការា។ វិជ្ជុចាតំ
ឧស្សេត្វាតិ វិជ្ជុចាតំ វិយ ឧស្សយិត្វា, “វិជ្ជុចាតំវា” តិចិ ចាថោ។
កោណ្ឌាញ្ញពុទ្ធស្ស កិវ កាលេ បរិនិព្វាយមាណា ភិក្ខុ
សត្តតាលប្បមាណាមាកាសមពុគ្គន្ធា អសីតជលធរវិវរគតា វិជ្ជុលតា វិយ
សមន្តតោ វិជ្ជោតមាណា តេជោធាតុំ សមាបដ្ឋិត្វា និរុចាទាណា ឧបាណា វិយ
បរិនិព្វាយីសុ។ តេន វុត្ថំ “វិជ្ជុចាតំវ ឧស្សេត្វា” តិ។ អតុលីយាតិ អតុល្យា
អសទិសា។ ញាណបរិភាវិតោតិ ញាណេន វឡិតោ។ សេសកាថា ហេដ្ឋា
វុត្ថនយត្តា ឧត្តាណា ឯវាតិ។

“កោណ្ឌាញ្ញោ នាម សម្ពុទ្ធោ, ចន្ទារាមេ មនោរមេ;
និព្វាយី ចេតិយោ តស្ស, សត្តយោជនិកោ កតោ។

“ន ហោវ ធាតុយោ តស្ស, សត្តនោ, វិកិរីសុ តា;
បិតា ឯកយនា ហុត្វា, សុវណ្ណាបជិមា វិយ”។

សកលជម្ពុធិបវាសិនោ មនុស្សា សមាគម្វា សត្តយោជនិកំ សត្តរតនមយំ
ហរិតាលមនោសិលាយ មត្តិកាកិច្ចំ តេលសប្បីហិ ឧទកកិច្ចំ កត្វា
និដ្ឋាបេសុន្តិ។

កោណ្ឌាញ្ញពុទ្ធវិសុវណ្ណាណា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ទុតិយោ ពុទ្ធវិសោ។

៥. មង្គលពុទ្ធវិសាសនា

កោណ្ឌញ្ញោ កិរ សត្តិ បរិនិព្វតេ តស្ស សាសនំ វស្សសតសហស្សំ
បរតិវត្តំ។ ពុទ្ធានុពុទ្ធានំ សាវកានំ អន្តរជានេន សាសនមស្ស អន្តរជាយិ។
កោណ្ឌញ្ញស្ស បន អបរភាគេ ឯកមសង្ខ័យ្យមតិក្កមិត្វា ឯកស្មីយេវ កប្ប
ចត្តារោ ពុទ្ធា និព្វត្តិសុ មង្គលោ, សុមនោ, វេវតោ, សោភិតោតិ។ តត្ថ មង្គលោ
បន លោកនាយកោ កប្បសតសហស្សនិកានិ សោឡស អសង្ខ័យ្យានិ
ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ វត្វា បញ្ចសុ
បុព្វនិមិត្តសុ ឧប្បន្នេសុ ពុទ្ធកោលាហលំ នាម ឧទទាទិ, តទា
ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវតាយោ ឯកស្មី ចក្កវាឡេ សន្និបតិវា អាយាចន្តិ -

“កាលោ ខោតេ មហាវីរ, ឧប្បជ្ឈ មាតុកុច្ឆិយំ;

សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ”ន្តិ។ (ពុ. វិ. ១.៦៧);

ឯវំ ទេវេហិ អាយាចិតោ កតបញ្ចវិលោកនោ តុសិតា កាយា ចរិត្វា
សព្ពនគរុត្តមេ ឧត្តរនគរេ អនុត្តរស្ស ឧត្តរស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ ឧត្តរាយ នាម
ទេវិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ តទា អនេកានិ ចាជិហារិយានិ ចាតុរហំ។
តានិ ធិបត្តរពុទ្ធវិសេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ តស្ស ឧត្តរាយ កិរ
មហាទេវិយា កុច្ឆិស្មី សព្ពលោកមង្គលស្ស មង្គលស្ស មហាសត្តស្ស
បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ សរីរឫកា វត្តិន្ទរំ អសីតិហត្ថប្បមាណំ បទេសំ
ជីវិត្វា ចន្ទាលោកស្វិយាលោកេហិ អនភិកវនីយា ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ សា ច
អញ្ញោនាលោកេន វិនា អត្ថនោ សរីរឫកាសមុទយេនេវ អន្ទការំ វិធមិត្វា
អជ្ជសដ្ឋិយា ធាតីហិ បរិចារិយមាណាវិចរតិ។

សាក៏រ ទេវតាហិ កតារក្ខា ទសន្នំ មាសានំ អធិយេន
បរមសុរភិកុសុមជលធរសាខាវិជយេ កមលកុវលយសមលង្គតេ វុវុ-សីហា-
ព្យក្ស-គជ-កវយ-មហីសបសទវិវិធមិគគណាវិចរិតេ បរមរមណីយេ
ឧត្តរមធុរុយ្យានេ នាម មង្គលុយ្យានេ មង្គលមហាបុរិសំ វិជាយិ។ សោ
ជាតមត្តោវ មហាសត្តោ សញ្ញា ទិសាវិលោកេត្វា ឧត្តរភិមុខោ
សត្តបទវិវិហារេន គត្វា អាសភី វាចំ ទិដ្ឋារេសិ។ តស្មិញ្ច ខណោ
សកលទសសហស្សិលោកធាតុសុ ទេវតា ទិស្សមានសរីរា ទិព្វមាលាទីហិ
សមលង្គតគត្វា តត្ថ តត្ថ ឋត្វា ជយមង្គលធុតិវចនានិ សម្បវត្តេសុ។
ចាដិហារិយានិ វុត្តនយានេវ។ នាមគ្គហណាទិវសេ បនស្ស លក្ខណាចាបកា
សព្វមង្គលសម្បត្តិយា ជាតោតិ “មង្គលកុមារោ” ត្វេវ នាមំ ករីសុ។

តស្ស កិរ យសវា វុចិមា សិរិមាតិ តយោ ចាសាទា អហោសុំ។
យសវតីទេវីប្បមុខានិ តីសនាជកិត្តិសហស្សានិ អហោសុំ។ តត្ថ មហាសត្តោ
នវវស្សសហស្សានិ ទិព្វសុខសទិសំ សុខំ អនុភវិត្វា យសវតិយា
អគ្គមហោសិយា កុច្ឆិស្មី សីលរំ នាម បុត្តំ លភិត្វា ចត្តារិ ទិមិត្តានិ ទិស្វា
អលង្គតំ បណ្ណារំ នាម សុន្ទរតុរង្គវរមារុយ្យ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ
បន បព្ពជន្តំ តិស្សោ មនុស្សកោដិយោ អនុបព្ពជីសុ។ តេហិ បរិវុតោ
មហាបុរិសោ អដ្ឋមាសេ បធានចរិយមចរិ។

តតោវិសាខបុណ្ណាមាយ ឧត្តរគាមេ ឧត្តរសេដ្ឋិនោ ធីតាយ ឧត្តរាយ នាម
ទិន្នំ បក្ខិត្តទិព្វោជំ មធុចាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សុរភិកុសុមាលង្គតេ នីលោភាសេ
មនោរមេ សាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា ឧត្តរេន នាម អាជីវកេន ទិដ្ឋា អដ្ឋ
តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា អសិតញ្ញនគិរិសង្គាសំ អក្កន្តវរកនកជាលក្ខជំ
សីតញ្ញាយំ វិវិធមិគគណាសម្មាតវិវហិតំ មន្ទមាលុតេវតាយ យនសាខាយ

សមលផ្គត់ នច្ចន្តមីវ បីតិយាវិរោចមានំ នាគពោធិ ឧបសង្កមិត្វា
មត្តវរនាគកាមី នាគពោធិ បទក្ខិណំ កត្វា បុព្វត្ថរបស្សេ ឋត្វា
អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថវិត្ថតំ តិណាសន្តំ សន្តវិត្វា តត្ថ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា
ចតុរង្គសមន្មាគតំ វីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា សពលំ មារពលំ វិទ្ធីសេត្វា
បុព្វេនិវាសនិព្ពេកក្កញ្ញាណានិ បដិលភិត្វា បច្ចយាការសម្មសនំ កត្វា ខន្ធសុ
អនិច្ចាធិវសេន អភិជិវិសិត្វា អនុក្កមេន អនុត្តំ សម្មាសម្ពោធិ ឋត្វា -

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្ពិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បនំ។

“គហការក ធិដ្ឋាសិ, បុន គេហំ ន កាហាសិ;
សញ្ញា តេ ជាសុកា ភក្កា, គហក្ខន្ធវិសង្ខតំ;
វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈកា”តិ។ (ធម. ប. ១៥៣-១៥៤) -

ឧទានំ ឧទានេសិ។

មង្គលស្ស បន សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អញ្ញោហិ ពុទ្ធមហិ អធិកតវា សរីរឫកា
អហោសិ។ យថា បន អញ្ញោសំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ សមន្តា អសីតិហត្ថប្បមាណា
វា ព្យាមប្បមាណា វា សរីរឫកា អហោសិ, ន ឯវំ តស្ស។ តស្ស បន ភគវតោ
សរីរឫកា និច្ចកាលំ ធនសហស្សិលោកធាតុំ ជវិត្វា អដ្ឋាសិ។
តរុតិរិយរចាការយដកវាជាធម្មោ សុវណ្ណបដ្ឋបរិយោនទ្ធាវិយ អហោសុំ។
នវុតិវស្សសតសហស្សានិ អាយុ តស្ស អហោសិ។ ឯត្ថកំ កាលំ
ចន្ទស្សវិយតារកាធិនំ បកា នត្ថិ។ វត្ថិន្ទវបរិច្ឆេទោ ន បញ្ញាយិត្ត។ ធិវា
ស្សិយាលោកេនវិយ សត្តា និច្ចំ ពុទ្ធាលោកេនេវ សព្វកម្មានិ ករោន្តាវិចរីសុ។

សាយំ បុប្ផនកកុសុមាណំ ចារតោ ច វេនកសកុណាជីនញ្ចា វសេន លោកោ
វត្តិន្ទិវបរិច្ឆេទំ សល្លកេសិ។

ក៏ បន អញ្ជោសំ ពុទ្ធានំ អយមានុភារោ នត្ថិតិ? នោ នត្ថិ។ តេបិ ហិ
អាកម្ពីមាណា ធនសសហស្សិលោកធាតុំ តតោ វា ភិយ្យោ អាកាយ ជេយ្យំ។
មង្គលស្ស បន ភកវតោ បុព្វបត្តនាវសេន អញ្ជោសំ ព្យាមប្បភារិយ
សរីរេប្បភា និច្ចមេវ ធនសសហស្សិលោកធាតុំ ជីវិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ កិរ
ពោធិសត្តកាលេ វេស្សន្តវត្តភាវសធិសេ អត្តភារេ សបុត្តនារោ
វង្គបព្ពតសធិសេ បព្ពតេ វសិ។ អថេកោ សព្ពជនិហោឋកោ ខរនាបិកោ នាម
មនុស្សភកេត្វា មហោសកេត្វា យកេត្វា មហាបុរិសស្ស ធានជ្ឈាសយតំ សុត្វា
ព្រាហ្មណាវណ្ណាន ឧបសង្កមិត្វា មហាសត្តំ ទ្វេ ធារកេ យាចិ។ មហាសត្តោ
“ធនាមិ ព្រាហ្មណស្ស បុត្តកេ” តិ ហជ្ជបហដ្ឋោ ឧទកបរិយន្តំ បថី កម្មេត្តោ
ទ្វេ ធារកេ អនាសិ។ អថ ខោ យកេត្វា តស្ស បស្សន្តស្សេវ មហាបុរិសស្ស តំ
ព្រាហ្មណាវណ្ណំ បហាយ អនលជាលបិម្ពលវិរូបនយនោ
វិសមវិរូបកុដិលភីមនាថោ ចិបិជកវិរូបនាសោ កបិលជរុសធិយកេសោ
នវឧឡតាលក្ខន្ធសធិសកាយោ ហុត្វា តេ ធារកេ មុឡាលកលាបំ វិយ
គហោត្វា ខាទិ។ មហាបុរិសស្ស យក្ខំ ឱលោកេត្វា មុខេ វិវជមត្ត អគ្គិជាលំ
វិយ លោហិតធារំ ឧត្តិវន្តំ តស្ស មុខំ ទិស្វាបិ កេសគ្គមត្តម្បិ ធាមនស្សំ ន
ឧប្បជ្ជិ។ “សុទិន្ទំ វត មេ ធាន” តិ ចិន្ទយតោ បនស្ស សរីរេ មហន្តំ
បីតិសោមនស្សំ ឧទចាទិ។ សោ “ឥមស្ស មេ និស្សន្ទេន អនាគតេ ឥមិនា
នីហារេន វស្មិយោ និក្ខមន្ត” តិ បត្តនមកាសិ។ តស្ស តំ បត្តនំ និស្សាយ
ពុទ្ធក្ខតស្ស សរីរេតោ វស្មិយោ និក្ខមិត្វា ឯត្តកំ ថានំ ជីវិសុ។

អបរម្បិ បុព្វចរិយំ តស្ស អត្ថិ។ អយំ កិរ ពោធិសត្តកាលេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស
ចេតិយំ ទិស្វា - “ឥមស្ស ពុទ្ធស្ស មម ជីវិតំ បរិច្ឆេទំ វុដ្ឋតិ” តិ
ទណ្ឌាទីបិ កាលេ វេលាណិយាមេន សកលសរីរំ វេហាបេត្វា រតនមត្តមកុឡំ
សតសហស្សគ្បនិកំ សុវណ្ណាចាតី សុគន្ធសប្បិស្ស បូរាបេត្វា តត្ថ
សហស្សវដ្តិយោ ជាលេត្វា តំ សីសេនាធាយ សកលសរីរំ ជាលាបេត្វា
ជិនចេតិយំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ សកលរត្តិ វិតីនាមេសិ។ ឯវំ យាវ
អរុណុក្កមនា វាយមន្តស្ស លោមកូបមត្តម្បិ ឧសុមំ ន កណ្ហិ។ បទុមគព្ពំ
បរិជ្ជកាលោវិយ អហោសិ។ ធម្មោ ហិ នាមេស អត្តានំ រក្ខន្តំ រក្ខតិ។ តេនាហ
ភគវា -

“ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារី, ធម្មោ សុចិណ្ឌោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ឌោ, ន ទុគ្គតិ គច្ឆតិ ធម្មចារី” តិ។ (ថេរគា.
៣០៣; ជា. ១.១០.១០២; ១.១៥.៣៨៥);

ឥមស្សាបិ កម្មស្ស និស្សន្ទេន តស្ស សរីរោភាសោ
ទសសហស្សិលោកធាតុំ ជីវិត្វា អជ្ជាសិ (ធរ. ស. អជ្ជ. និទានកថា)។ តេន វុត្តំ -

១.

“កោណ្ឌាញ្ញស្ស អបរេន, មជ្ឈិលោ នាម នាយកោ;
តមំ លោកេ និហន្តាន, ធម្មោក្កមភិជារយិ។

២.

“អតុលាសិ បកា តស្ស, ជិនេហាញ្ញោហិ ឧត្តរិ;
ចន្ទស្សិយប្បកំ ហន្តា, ទសសហស្សិវិរោចតិ” តិ។

តត្ថ តមន្តិ លោកនូវការព្យា បាទយតមព្យា។ ធិបាត្រាធាតិ អភិកវិទ្យា។
ធម្មោក្ខន្ធិ ឯត្ថ អយំ បន ឧក្កា-សន្តោ សុវណ្ណាការមូសាធិសុ អនេកេសុ អត្ថេសុ
ទិស្សតិ។ តថាហិ “សណ្ឋាសេន ជាតរូបំ គហេត្វា ឧក្កាមុខេ បក្ខិបេយ្យ” តិ (ម.
និ. ៣.៣៦០) អាគតដ្ឋានេ សុវណ្ណាការាវនំ មូសា “ឧក្កា” តិ វេទិតញ្ញា។ “ឧក្កំ
ពន្ថេយ្យ, ឧក្កំ ពន្ធិត្វា ឧក្កាមុខំ អាសិម្មេយ្យ” តិ អាគតដ្ឋានេ កម្មារាវនំ
អដ្ឋារកបល្លំ។ “កម្មារាវនំ យថា ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហី” តិ (ជា.
២.២២.៦៤៩) អាគតដ្ឋានេ កម្មារុទ្ធនំ។ “ឯវីវិចាគោ ឧក្កាចាតោ ភវិស្សតិ” តិ (ធិ.
និ. ១.២៤, ២០៨) អាគតដ្ឋានេ វាយុវេគោ “ឧក្កា” តិ វុច្ឆតិ។ “ឧក្កាសុ
ធារិយមាធាស្វ” តិ (ធិ. និ. ១.១៥៩) អាគតដ្ឋានេ ធិបិកា “ឧក្កា” តិ វុច្ឆតិ។ ឥធាបិ
ធិបិកា ឧក្កាតិ អធិប្បតា (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៧៦ អាទយោ)។ តស្មា ឥធម្មមយំ
ឧក្កំ អភិធារយិ, អវិជ្ជន្តការបដិច្ចន្តស្ស អវិជ្ជន្តការាភិក្ខុតស្ស លោកស្ស
ធម្មមយំ ឧក្កំ ធារេសីតិ អត្ថោ។

អតុលាសីតិ អតុល្យា អាសិ។ អយមេវ វា ចាថោ, អញ្ជោហិ ពុទ្ធមហិ
អសទិសា អហោសីតិ អត្ថោ។ ជិនេហាញ្ជោហិ ជិនេហិ អញ្ជោហិ។
ចន្ទស្សិយប្បកំ ហន្ធាតិ ចន្ទស្សិយានំ បកំ អភិហន្ធា។ ធនសសហស្សីវិរោចតីតិ
ចន្ទស្សិយាលោកំ វិធា ពុទ្ធាលោកេនេវ ធនសសហស្សីវិរោចតីតិ អត្ថោ។

មជ្ឈិមសម្មាសម្ពុទ្ធា បន អធិគតពោធិញ្ញាលោក ពោធិមូលេយេវ
សត្តសត្តាហានិវីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ ធម្មាយាចនំ សម្មជិដ្ឋិត្វា - “កស្ស ទុ
ខោ អហំ ឥមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ” តិ (ម. និ. ១.២៨៤; ២.៣៤១; មហាវ. ១០)
ឧបធារេន្តោ អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ តិស្សោ កោជិយោ
ឧបទិស្សយសម្មន្នំ អទ្ទស។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “ឥមេ កុលបុត្តា មំ បព្ពជន្តំ
អនុបព្ពជិតា ឧបទិស្សយសម្មន្នា ច, តេ មយាវិសាខបុណ្ណមាយ វិវេកត្តិកេន

វិស្សន្ទ្រិតា សិរីវង្សននគរំ ឧបនិស្សាយ សិរីវនគហនំ គន្ធាវិហរន្តិ, ហន្តាហំ តត្ថ
គន្ធា ធម្មំ តេសំ ទេសេស្សមី” តិ អត្ថនោ បត្តចីវរំ គហេត្វា ហំសរាជារិយ
គគនតលមពុគ្គន្ធា សិរីវនគហនេ បច្ចុជ្ជាសិ។ តេ ច ភិក្ខុ ភកវន្តំ វន្តិត្វា
អន្តោវាសិកវត្តំ ទស្សេត្វា ភកវន្តំ បរិវារេត្វា និសីធិសុ។ តេសំ ភកវា
សព្ពពុទ្ធនិសេវិតំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ កថេសិ។ តតោ តិស្សោ
ភិក្ខុកោដិយោ អរហត្តំ ចាបុណ្ហសុ។ ទេវមនុស្សានំ កោដិសតសហស្សានំ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៣.

“សោមិ ពុទ្ធា បកាសេសិ, ចតុរោ សច្ចវរុត្តមេ;
តេ តេ សច្ចសំ បីត្វា, វិនោទេន្តិ មហាតមំ។

៤.

“បត្វាន ពោធិមតុលំ, បឋមេ ធម្មទេសនេ;
កោដិសតសហស្សានំ, ធម្មាភិសមយោ អហូ” តិ។

តត្ថ ចតុរោតិ ចត្តារិ។ សច្ចវរុត្តមេតិ សច្ចានិ ច វរានិ ច សច្ចវរានិ, សច្ចានិ
ឧត្តមានិ តិ អត្ថោ។ “ចត្តារោ សច្ចវរុត្តមេ” តិបិ ចាហោ, តស្ស ចត្តារិ សច្ចវរានិ
ឧត្តមានិ តិ អត្ថោ។ តេ តេតិ តេ តេ ទេវមនុស្ស ពុទ្ធន ភកវតា វិនិតា។
សច្ចវសន្តិ ចតុសច្ចបដិវេធាមតុសំ បីវិត្វា។ វិនោទេន្តិ មហាតមន្តិ តេន តេន
មគ្គេន បហាតព្ពំ មោហាតមំ វិនោទេន្តិ, វិទ្ធីសេន្តិតិ អត្ថោ។ បត្វាធាតិ
បដិវិជ្ជិត្វា។ ពោធិន្តិ ឯត្ថ បធាយំ ពោធិ-សទ្ធា -

“មគ្គេ ជលេ ច និព្ពានេ, វុក្ខេ បញ្ញត្តិយំ តថា;
សព្ពញ្ញតេ ច ព្រាណស្មី, ពោធិសទ្ធា បធាគតោ”។

តថា ហិ បនេស - “ពោធិ វុច្ឆតិ ចត្វសុ មគ្គេសុ ញ្ញាណ”ន្តិអាទីសុ (ចូឡនិ.
ខគ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២១) មគ្គេ អាគតោ។ “ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ
សម្ពោធាយ សំវត្ថុតី”តិ (ម. និ. ១.៣៣; ៣.៣២៣; មហាវ. ១៣; សំ. និ. ៥.១០៨១;
បដិ. ម. ២.៣០) ឯត្ថ ជលេ។ “បត្វាន ពោធិ អមតំ អសង្ខត”ន្តិ ឯត្ថ និព្វានេ។
“អន្តរា ច គយំ អន្តរា ច ពោធិ”ន្តិ (ម. និ. ១.២៨៥; ២.៣២១; មហាវ. ១១) ឯត្ថ
អស្សត្ថរុក្ខេ។ “ពោធិ ខោ រាជកុមារោ ភោតោ គោតមស្ស ចានេ សិរសា
វន្តតី”តិ ឯត្ថ (ម. និ. ២.៣២៤; ចូឡវ. ២៦៨) បញ្ញត្តិយំ។ “បប្បាតិ ពោធិ
វរក្ខិមេធសោ”តិ (ធី. និ. ៣.២១៧) ឯត្ថ សព្ពញ្ញតញ្ញាណោ។ ឥធាបិ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណោ ធម្មតោ។ អរហត្តមគ្គញ្ញាណោបិ វដ្តតិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៣;
ឧទា. អដ្ឋ. ១; ចារា. អដ្ឋ. ១.១១; ចរិយា. អដ្ឋ. និទានកថា)។ អតុលន្តិ តុលរបាតំ
បមាណាតីតំ, អប្បមាណាន្តិ អត្ថោ។ សម្ពោធិ បត្វា ធម្មំ ទេសេន្តស្ស តស្ស
ភគវតោ បឋមេ ធម្មទេសនេតិ អត្ថោ គហេតតោ។

យថា បន ចិត្តំ នាម នករំ ឧបនិស្សាយ វិហារន្តោ ចម្បករុក្ខមូលេ
កណ្ឌាម្ពរុក្ខមូលេ អម្ពាភំ ភគវាវិយ តិវត្តិយានំ មានមទ្ធនំ យមកថាជិហារិយំ
កត្វា សុរាសុរយុវតិរតិសម្ពុវនេ រុចិរនវកនករជតមយវរកវនេ
តាវតីសកវនេ ចារិច្ចត្តករុក្ខមូលេ បណ្ឌាកម្ពលសិលាតលេ និសីទិត្វា អភិធម្មំ
កថេសិ, តទា កោជិសតសហស្សានំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, អយំ
ទុតិយោ អភិសមយោ។ យថា បន សុនន្តោ នាម ចក្កវត្តិរាជា សុរភិនករេ
បូរិតចក្កវត្តិវត្តោ ហុត្វា ចក្ករតនំ បដិលភិ។ តំ កិរ មជ្ឈលទសពលេ លោកេ
ឧប្បន្នេ ចក្ករតនំ ឋានា ឱសក្កិតំ ទិស្វា សុនន្តោ រាជា វិគតានន្តោ ព្រាហ្មណោ
បរិបុច្ឆិ - “ឥមំ ចក្ករតនំ មម កុសលេន និព្ពត្តំ, កស្មា ឋានា ឱសក្កិត”ន្តិ? តតោ
តេ តស្ស រញ្ជោ ឱសក្កនការណំ ព្យាករីសុ។ “ចក្កវត្តិរញ្ជោ អាយុក្ខយេន វា
បព្ពដ្ឋបគមនេន វា ពុទ្ធជាតុភាវេន វា ចក្ករតនំ ឋានា ឱសក្កិតីតិ វត្វា តុយ្ហំ

បន, មហារាជ, អាយុក្ខយោ នត្ថិ, អតិធិយាយុកោ ត្វំ, មង្គលោ បន
សម្មាសម្ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ, តេន តេ ចក្ករតនំ ឌីសក្កិត"ន្តិ។ តំ សុត្វា
សុនន្នោ ចក្កវត្តិរាជា សបរិជនោ តំ ចក្ករតនំ សិរសា វន្តិត្វា អាយាចិ -
“យាវាហំ តវានុភាវេន មង្គលធនពលំ សក្កិស្សមិ, តាវ ត្វំ មា
អន្តរឆាយស្ស”តិ។ អថ នំ ចក្ករតនំ យថាថានេយេវ អដ្ឋាសិ។

តតោ សមុចាគតានន្នោ សុនន្នោ ចក្កវត្តិរាជា
ឆត្ថិសយោជនបរិមណ្ឌលាយ បរិសាយ បរិវុតោ សព្វលោកមង្គលំ
មង្គលធនពលំ ឧបសង្កមិត្វា សសាវកសង្ឃំ សត្តារំ មហាទានេន សន្តប្បត្វា
អរហន្តានំ កោដិសតសហស្សានំ កាសិកវត្តានិ ទត្វា តថាគតស្ស
សព្វបរិក្ខារេ ទត្វា សកលលោកវិម្មយករំ ភគវតោ បូជំ កត្វា មង្គលំ
សព្វលោកនាថំ ឧបសង្កមិត្វា ធននិសមោធានសមុជ្ឈលំ
វិមលកមលមកុឡសមមញ្ញលី សិរសិ កត្វា វន្តិត្វា ធម្មស្សវនត្ថាយ ឯកមន្តំ
និសីទិ។ បុត្តោបិ តស្ស អនុរាជកុមារោ នាម តថេវ និសីទិ។

តទា សុនន្តចក្កវត្តិរាជប្បមុខានំ តេសំ ភគវា អនុបុត្តិកេនំ កថេសិ។
សុនន្នោ ចក្កវត្តិ សទ្ធិ បរិសាយ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណី។ អថ
សត្តា តេសំ បុព្វចរិយំ ឌីលោកេន្នោ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា
ចក្កជាលសមលង្គតំ ទក្ខិណាហត្ថំ បសារេត្វា - “ឯថ, ភិក្ខុវោ”តិ អាហា។ សព្វេ
តន្ត្រីណំយេវ ធុវង្គលកេសា ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្តោវិយ
អាកប្បសម្បជ្ជា ហុត្វា ភគវន្តំ បរិវារយីសុ។ អយំ តតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៥.

“សុវិន្ទនេវភវនេ, ពុទ្ធា ធម្មមទេសយិ;

កោដិសតសហស្សនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហុ។

៦.

“យទា សុនន្ទោ ចក្កវត្ថិ, សម្ពុទ្ធិ ឧបសង្កម;
តទា អាហនិ សម្ពុទ្ធោ, ធម្មភេរី វុត្ថមំ។

៧.

“សុនន្ទស្សនុចរា ជនតា, តទាសុំ នវុតិកោដិយោ;
សព្វេបិ តេ និវរសេសា, អហោសុំ ឯហិភិក្ខុកា”តិ។

តត្ថ សុវិន្ទនេវកវនេតិ បុន ទេវិន្ទនេវកវនេតិ អត្ថោ។ ធម្មន្តិ អភិធម្មំ។ អាហនិ តិ
អភិហនិ។ វុត្ថមន្តិ វរោ ភគវា ឧត្តមំ ធម្មភេរិន្តិ អត្ថោ។ អនុចរា តិ និពទ្ធចរា
សេវកា។ អាសុន្តិ អហោសុំ។ “តទាសិ នវុតិកោដិយោ”តិបិ ចាថោ។ តស្ស
ជនតា អាសិ, សា ជនតា កិត្តកាតិ ចេ, នវុតិកោដិយោតិ អត្ថោ។

អថ មង្គលេ កិវ លោកនាថេ មេឡលេ បុរេ វិហារន្តេ តស្មីយេវ បុរេ សុទេវោ
ច ធម្មសេនោ ច មាណវកា មាណវកសហស្សបរិវារា តស្ស ភគវតោ
សន្តិកេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជីសុ។ មាយបុណ្ណមាយ ជីសុ អគ្គសាវកេសុ
សបរិវារេសុ អរហន្តំ បត្តេសុ សត្តា កោដិសតសហស្សភិក្ខុគណាមជ្ឈេ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ បឋមោ សន្និទាតោ អហោសិ។ បុន ឧត្តរាមេ នាម
អនុត្តរេ ព្រាតិសមាគមេ បព្ពជីតានំ កោដិសតសហស្សនំ សមាគមេ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ ទុតិយោ សន្និទាតោ អហោសិ។
សុនន្ទចក្កវត្ថិភិក្ខុគណាសមាគមេ នវុតិកោដិសហស្សនំ ភិក្ខុនំ មជ្ឈេ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ តតិយោ សន្និទាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“សន្និបាតា តយោ អាសុំ, មង្គលស្ស មហេសីនោ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ។

៩.

“នុតិយោ កោដិសតសហស្សនំ, តតិយោ នុតិកោដិនំ;
ឡិណាសវានំ វិមលានំ, តទា អាសិ សមាគមោ”តិ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ សុវុច្ឆិព្រាហ្មណគាមេ សុវុច្ឆិ នាម ព្រាហ្មណោ
ហុត្វា តិណ្ណំ វេទានំ ចារក្ខុ សនិយណ្ណុកេដ្ឋកានំ សាក្ខវប្បភេទានំ
ឥតិហាសបញ្ចមាណំ បទកោ វេយ្យាករណោ
លោកាយ តមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយោ អហោសិ។ សោ សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា ធនពលស្ស មជ្ជរធម្មកថំ សុត្វា ភគវតិ បសីទិត្វា សរណំ កន្ធា
- “ស្មេ មយ្ហំ ភិក្ខុំ គណ្ណោថា”តិ សសាវកសង្ឃំ ភគវន្តំ និមន្តេសិ។ សោ ភគវតា
“ព្រាហ្មណ, កិត្តកេហិ ភិក្ខុហិ តេ អត្ថោ”តិ វុត្តោ - “កិត្តកា បន វោ, ភន្តេ,
បរិវារ ភិក្ខុ”តិ អាហា។ តទា បឋមសន្និបាតោ ហោតិ, តស្មា
“កោដិសតសហស្ស”ន្តិ វុត្តេ - “យទិ ឯវំ, ភន្តេ, សព្វេហិបិ សទ្ធិ មយ្ហំ ភិក្ខុំ
គណ្ណោថា”តិ និមន្តេសិ។ សត្តា អធិវាសេសិ។

ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា អត្ថនោ យវំ គច្ឆន្តោ ចិន្តេសិ -
“អហំ ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ យាគុភត្តវត្តាធិនិ ធាតុំ សក្កោមិ, និសីទនជ្ជានំ បន កថំ
ភវិស្សតី”តិ។ តស្ស កិរ សា ចិន្តនា ចតុរាសីតិយោជនសហស្សប្បមាណោ
មេវមត្តកេ ឋិតស្ស ទេវរាជស្ស ធនសតនយនស្ស
បណ្ណាកម្ពលសិលាសនស្ស ឧណ្ណាការំ ជនេសិ។ អថ សក្កោ ទេវរាជា
អាសនស្ស ឧណ្ណាការំ ទិស្វា - “កោ នុ ខោ មំ ឥមម្ពា ថាវា ចាវេតុកាមោ”តិ
សមុប្បន្នបរិវិតកោ ទិព្វេន ចក្កនា មនុស្សលោកំ ឌីលោកេត្តោ មហាបុរិសំ

ធីស្វា - “អយំ មហាសត្តោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តត្វា តស្ស និសីទនត្ថាយ
ចិន្តេសិ, មយាបិ តត្ថ គន្ធា បុញ្ញកោដ្ឋាសំ គហេតុំ វដ្តតិ” តិ វង្សកីរវណ្ណំ
និម្មិន្ទត្វា វាសិជរសុហត្ថោ មហាបុរិសស្ស បុរតោ ចាតុរហោសិ។ សោ “អត្ថិ នុ
ខោ កស្សចិ ភតិយា កត្តព្ភកម្ម” តិ អាហា។

មហាសត្តោ ធីស្វា “កី កម្ពំ កាតុំ សក្ខិស្សសិ” តិ អាហា។ “មម
អជាននសិប្បំ នាម នត្ថិ, យោ យោ យំ យំ ឥច្ឆតិ មណ្ឌបំ វា ចាសាទំ វា អញ្ចំ វា
កិញ្ចំ និវេសនាទិកំ, តស្ស តស្ស តំ តំ កាតុំ សមត្ថោម្ហិ” តិ។ “តេន ហិ មយ្ហំ
កម្ពំ អត្ថិ” តិ។ “កី, អយ្យា” តិ? “ស្វាតនាយ មយា កោដិសតសហស្សភិក្ខុ
និមន្តត្វា, តេសំ និសីទនមណ្ឌបំ ករិស្សសិ” តិ? “អហំ នាម ករេយ្យំ, សចេ មេ
ភតី ទាតុំ សក្ខិស្សថា” តិ។ “សក្ខិស្សមិ, តាតា” តិ។ “យទិ ឯវំ, សាធុ,
ករិស្សមិ” តិ វត្វា ឯកំ បទេសំ ឱលោកេសិ។ សោ ឆ្វាទសយោជនប្បមាលោក
បទេសោ កសិណមណ្ឌលំ វិយ សមតលោ បរមរមណីយោ អហោសិ។ បុន
សោ “ឯត្ថកេ ហិ នេ សត្តរតនមយោ ទដ្ឋព្ភសារមណ្ឌោ មណ្ឌោចា ឧដ្ឋហត្ថ” តិ
ចិន្តត្វា ឱលោកេសិ។ តតោ តាវនេវ មណ្ឌបសទិសោ បថវិតលំ ភិក្ខុត្វា
មណ្ឌោចា ឧដ្ឋហិ។ តស្ស សោវណ្ណាមយេសុ ថម្ពេសុ រជតមយា យជកា អហោសុំ,
រជតមយេសុ ថម្ពេសុ សោវណ្ណាមយា យជកា, មណីត្ថម្ពេសុ បវាឡមយា
យជកា, បវាឡមយេសុ ថម្ពេសុ មណីមយា យជកា, សត្តរតនមយេសុ
ថម្ពេសុ សត្តរតនមយា យជកា អហោសុំ។

តតោ មណ្ឌបស្ស អន្តរន្តរាបិ កិច្ចិណិកជាលា ឱលម្ពត្ថ” តិ ឱលោកេសិ,
សហ ឱលោកនេន កិច្ចិណិកជាលា ឱលម្ពិ, យស្ស មន្តវាតេរិ តស្ស
បញ្ចាដ្ឋិកស្សេវ តុរិយស្ស បរមមនោរមោ មគ្គរោ សន្នោ និច្ឆរតិ,
ទិព្ភសង្កតិវត្ថនកាលោ វិយ អហោសិ។ “អន្តរន្តរា

ធិត្តកន្ធាមបុប្ផនាមបត្តនាមសត្វតននាមាធិឱលម្ពន្ធ" តិ ចិន្តេសិ, សហ
ចិន្តាយ ធាមាធិ ឱលម្ពន្ធ។ "កោដិសតសហស្សសម្ពាសនំ ភិក្ខុនំ អាសនាធិ ច
កប្បិយមហាគ្យបច្ឆត្តរណាធិ អាធារកាធិ ច បថវី ភិក្ខុត្វា ឧដ្ឋហន្ត" តិ ចិន្តេសិ,
តាវនេវ ឧដ្ឋហ៊ីសុ។ "កោលោ កោលោ ឯកេកា ឧទកចាធិ ឧដ្ឋហត្ថ" តិ ចិន្តេសិ,
តម្ព៌ណំយេវ ឧទកចាធិយោ បរមសីតលេន មធុរេន
សុវិសុទ្ធសុគន្ធកប្បិយវារីនា បុណ្ណា កនលិបណ្ណាបិហិតមុខា ឧដ្ឋហ៊ីសុ។ សោ
នសសតនយនោ ឯត្តកំ មាបេត្វា ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ធា - "ឯហិ, អយ្យ,
តវ មណ្ឌាបំ ធិស្វា មយ្ហំ ភតី ទេហី" តិ អាហា។ មហាបុរិសោ គន្ធា តំ មណ្ឌាបំ
ឱលោកេសិ។ តស្ស ឱលោកេន្តស្សេវ សកលសរីរំ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា និរន្តរំ
ដុដំ អហោសិ។

អថស្ស មណ្ឌាបំ ឱលោកយតោ ឯតនហោសិ - "នាយំ មណ្ឌាចោ
មនុស្សភូតេន កតោ, មយ្ហំ អដ្ឋាសយំ មយ្ហំ គុណំ អាគម្ម អទ្ធា សក្កស្ស
នេវរញ្ញោ ភវនំ ឧណ្ហំ អហោសិ, តតោ សក្កេន ទេវានមិន្ទេន អយំ មណ្ឌាចោ
និម្មិតោ" តិ។ "ន ខោ បន មេ យុត្តំ ឯវរុបេ មណ្ឌាបេ ឯកទិវសំយេវ នានំ នាតុ,
សត្តាហំ ធិស្សមី" តិ ចិន្តេសិ។ ពាហិរកនានំ នាម តត្ថកម្មិ សមាទំ
ពោធិសត្តានំ ហធយំ តុដ្ឋិ កាតុំ ន សក្កោតិ, អលង្កតសីសំ វា ធិក្ខិត្វា អញ្ញិតានិ
វា អក្ខិនិ ឧប្បាដេត្វា ហធយមំសំ វា ឧត្តង្កេត្វា ធិន្ទកាលេ ពោធិសត្តានំ ចាតំ
និស្សាយ តុដ្ឋិ នាម ហោតិ។ អម្ពាតំ ពោធិសត្តស្ស ហិ សិវិជាតកេ (ជា.
១.១៥.៥២ អាធយោ) នេវសិកំ បញ្ចកហាបណាសតសហស្សនិវិស្សន្ទេត្វា
ចតុសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេតិ បញ្ចសុ ហានេសុ នានំ ទេន្តស្ស តំ នានំ
ចាតតុដ្ឋិ ឧប្បាដេតុំ នាសក្ខិ។ យនា បនស្ស ព្រាហ្មណវណ្ណេន អាគន្ធា សក្កោ
នេវរាជា អក្ខិនិ យាចិ, តនា សោ តានិ ចក្ខុនិ ឧប្បាដេត្វា អនាសិ, ធនាធនស្សេវ
ហាសោ ឧប្បជ្ឈិ, កេសគ្គមត្តម្មិ ចិត្តស្ស អញ្ញាចត្ថំ នាហោសិ។ ឯវ

សព្វញ្ញុពោធិសត្វានំ ពាហិរទានំ និស្សយ តិច្ឆិ នាម នត្ថិ។ តស្មា សោបិ
មហាបុរិសោ - “មយា កោធិសតសហស្សសង្ខារំ ភិក្ខុនំ ទានំ ទាតុំ វុធិតី” តិ
ចិន្តេត្វា តស្មី មណ្ឌាបេ និសីទាបេត្វា សត្តាហំ កវចានំ នាម ទានំ អទាសិ។

ឯត្ថ កវចានន្តិ មហាន្តេ មហាន្តេ កោលម្ពេ ជីវស្ស បូរេត្វា ឧទ្ធុនេសុ
អាហេបេត្វា យនទាកបក្កេ ជីវេ ថោកថោកេ តណ្ហាលេ បក្ខិបិត្វា
បក្កមធុសក្ខវចុណ្ណាសប្បីហិ អភិសង្កតកោជនំ វុធិតិ។ ឥទមេវ
ចតុមធុរកោជនន្តិបិ វុធិតិ។ មនុស្សាយេវ បន បរិវិសីតុំ នាសក្ខីសុ។ ទេវាបិ
ឯកន្តរិកា ហុត្វា បរិវិសីសុ។ ធានសយោជនប្បមាណាម្បិ តំ ហំនំ តេ ភិក្ខុ
គណ្ហិតុំ នប្បហោសិយេវ, តេ បន ភិក្ខុ អត្ថនោ អត្ថនោ អនុភាវេន និសីទីសុ។
បរិយោសានទិវសេ សព្ពេសំ ភិក្ខុនំ បត្តេ ឆោវាបេត្វា ភេសជ្ជត្ថាយ
សប្បីនវនីតមធុដាលិតាជីនំ បូរេត្វា តិចីវរេហិ សទ្ធិ អទាសិ។ តត្ថ
សង្ឃនវកភិក្ខុនាលទ្ធិចីវរសាជកា សតសហស្សគ្យនិកា អហោសុំ។

អថ សត្តា អនុមោទនំ ករោន្តោ - “អយំ មហាបុរិសោ ឯវរូបំ មហាទានំ
អទាសិ, កោ នុ ខោ ភវិស្សតី” តិ ឧបទារេន្តោ - “អនាគតេ
កប្បសតសហស្សធិកានំ ទិដ្ឋំ អសង្ខ័យ្យានំ មត្តកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា
ភវិស្សតី” តិ ទិស្វា តតោ មហាសត្តំ អាមន្តេត្វា - “តុំ ឯត្ថកំ នាម កាលំ
អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សសី” តិ ព្យាកាសិ។ អថ មហាបុរិសោ
ភគវតោ ព្យាករណំ សុត្វា បមុទិតហទយោ - “អហំ កិវ ពុទ្ធា ភវិស្សាមិ, ន មេ
យវាវសេន អត្តោ, បព្ពជិស្សាមី” តិ ចិន្តេត្វា តថាវរូបំ សម្បត្តី ខេឡបិណ្ឌំ វិយ
បហាយ សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អភិញ្ញា ច អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈនោ យាវតាយុកំ វត្វា
អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ តេន វុត្តំ -

១០.

“អហំ តេន សមយេន, សុរុដី នាម ព្រាហ្មណ៍;
អជ្ឈាយកោ មន្តជរោ, តិណ្ណំ វេទាន ចារត្វ។

១១.

“តមហំ ឧបសង្កម្ម, សរណំ កន្ធាន សត្តនោ;
សម្ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ, កន្ធមាលេន បូជយី;
បូជេត្វា កន្ធមាលេន, កវចានេន តប្បយី។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, មន្តលោ ធ្វិបទុត្តមោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៣.

“បធានំ បទហិត្វាន...បេ... ហេស្សាម សម្ពុទ្ធា ភម”ន្តិ។ -
អជ្ឈ គាថាវិត្តារេតញ្ច។

១៤.

“តស្សាបិ វេចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បរិយា។

១៥.

“តទា បីតិមនុព្រហ្មន្តោ, សម្ពោធិវរបត្តិយា;
ពុទ្ធេ ទត្វាន មំ គេហំ, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ។

១៦.

“សុត្តន្តវិនយំ ចាបិ, នវង្គំ សុត្តសាសនំ;
សត្តំ បរិយាបុណ្ហាត្វា, សោភយី ជិនសាសនំ។

១៧.

“តត្ថប្បមត្តោ វិហារន្តោ, ព្រហ្មំ ភាវេត្វ ភាវនំ;
អភិញ្ញាចារមី គន្ធា, ព្រហ្មលោកមគញ្ញហ”ន្តិ។

តត្ថ គន្ធមាលេនាតិ គន្ធមា ចេវ មាលេហិ ច។ ភវចានេនាតិ ៩ទំ វុត្តមេវ។
“យតចានេនា”តិបិ កេចិ បឋន្តិ។ តប្បយិន្តិ តប្បសី។ ឧត្តរី វតមធិដ្ឋាសិន្តិ
ភិយ្យេបិ វតមធិដ្ឋាសី។ ធនចារមីប្បរិយាតិ ធនន្តំ ចារមីនំ ប្បរណត្ថាយ។
បីតិន្តិ ហធយតុដ្ឋិ។ អនុព្រហ្មន្តោតិ វឌ្ឍន្តោ។ សម្ពោធិវបត្តិយាតិ
ពុទ្ធតត្ថប្បត្តិយា។ ពុទ្ធ ធន្វាតាតិ ពុទ្ធស្ស បរិច្ឆជិត្វា។ មំ គេហន្តិ មម គេហំ, សត្តំ
សាបតេយ្យំ ចតុបច្ចយត្ថាយ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បរិច្ឆជិត្វាតិ អត្តោ។ តត្ថាតិ
តស្មី ពុទ្ធសាសនេ។ ព្រហ្មន្តិ ព្រហ្មវិហារភាវនំ ភាវេត្វា។

មង្គលស្ស បន ភគវតោ នគរំ ឧត្តរំ នាម អហោសិ, បិតាបិស្ស ឧត្តរោ នាម
រាជា ខត្តិយោ, មាតាបិ ឧត្តរោ នាម, សុទេវោ ច ធម្មសេនោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
ចាលិតោ នាម ឧបដ្ឋាកោ, សីវលោ ច អសោកា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុក្ខោ
ពោធិ, អដ្ឋាសីតិហត្ថព្រ័តំ សរីរំ អហោសិ, នវុតិវស្សសហស្សំ អាយុបរិមាណំ,
ភរិយា បនស្ស យសវតី នាម, សីវលោ នាម បុត្តោ, អស្សយានេន និក្ខមិ។
ឧត្តរាមេ វសិ។ ឧត្តរោ នាម ឧបដ្ឋាកោ, តស្មី បន នវុតិវស្សសហស្សានិ ឋត្វា
បរិនិព្វតេ ភគវតិ ឯកប្បហារេនេវ ធនចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកនុកាវានិ
អហោសុំ។ សត្តចក្កវាឡេសុ មនុស្សានំ មហន្តំ អាហេទនបរិទេវនំ អហោសិ។
តេន វុត្តំ -

១៨.

“ឧត្តរំ នាម នគរំ, ឧត្តរោ នាម ខត្តិយោ;
ឧត្តរា នាម ជនីកា, មង្គលស្ស មហេសីនោ។

២៣.

“សុទេវោ ធម្មសេនោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវីកា;
ចាលិតោ នាមុបជ្ឈាកោ, មង្គលស្ស មហេសីនោ។

២៤.

“សីវលា ច អសោកា ច, អហេសុំ អគ្គសាវីកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, នាគរុក្ខោតិ វុច្ឆតិ។

២៥.

“អជ្ឈាសីតិ រតនានិ, អច្ចុគ្គតោ មហាមុនិ;
តតោ និទ្ធាវតី រំសី, អនេកសតសហស្សិយោ។

២៦.

“នុវុតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុ។

២៧.

“យថាបិ សាគវេ ឱមី, ន សក្កា តា គណេតុយេ;
តថេវ សាវកា តស្ស, ន សក្កា តេ គណេតុយេ។

២៨.

“យាវ អជ្ឈាសិ សម្ពុទ្ធោ, មង្គលោ លោកនាយកោ;

ន តស្ស សាសនេ អត្ថិ, សកិលេសមរណំ តទា។

៣០.

“ធម្មាភ្នំ ធារយិទ្ធាន, សន្តារេទ្ធា មហាជន;
ជលិទ្ធា ធូមកេត្វរ, និព្ពតោ សោ មហាយសោ។

៣១.

“សង្ខារនំ សភាវត្ថំ, ទស្សយិទ្ធា សនេវកេ;
ជលិទ្ធា អគ្គិក្ខន្ធារ, ស្វរិយោ អត្ថដ្ឋតោ យថា”តិ។

តត្ថ តតោតិ តស្ស មជ្ឈលស្ស សរីរតោ។ និទ្ធាវតីតិ និទ្ធាវន្តិ,
វេទនវិបរិយាយោ ទដ្ឋព្ពោ។ វិសីតិ វស្មិយោ។ អនេកសតសហស្សិយោតិ
អនេកសតសហស្សា។ ឱមីតិ វិចិយោ តវដ្ឋា។ គណេតុយេតិ គណេតុំ
សង្ខារុំ។ ឯត្ថកា សាគវេ ឱមិយោតិ យថា ន សក្កា គណេតុំ, ឯវំ តស្ស
ភគវតោ សាវកាបិ ន សក្កា គណេតុំ, អថ ខោ គណេនបថវីតិវត្ថាតិ អត្ថោ។
យាវាតិ យាវតកំ កាលំ។ សកិលេសមរណំ តទាតិ សហ កិលេសេហិ
សកិលេសោ, សកិលេសស្ស មរណំ សកិលេសមរណំ, តំ នត្ថិ។ តទា កិរ
តស្ស ភគវតោ សាសនេ សាវកា សព្ពេ អវហត្ថំ បទ្វាយេវ បរិនិព្វាយីសុ។
បុព្វជ្ជនា វា សោតាបន្នាទយោ វា ហុត្វា ន កាលមកំស្វតិ អត្ថោ។ កេចិ
“សម្មាសមាសរណំ តទា”តិ បឋន្តិ។

ធម្មាភ្នំន្តិ ធម្មជីបកំ។ ធូមកេត្វតិ អគ្គិ វុច្ចតិ, ឥធម បន បដិចោ ទដ្ឋព្ពោ
តស្មា បដិចោវិយ ជលិទ្ធា និព្ពតោតិ អត្ថោ។ មហាយសោតិ មហាបរិវារោ។
កេចិ “និព្ពតោ សោ សសាវកោ”តិ បឋន្តិ។ សង្ខារានន្តិ សង្ខាតធម្មានំ
សប្បច្ចយធម្មានំ។ សភាវត្ថន្តិ អនិច្ចាទិសាមញ្ញលក្ខណំ។ ស្វរិយោ អត្ថដ្ឋតោ

យថាតិ យថា សហស្សកិរណោ ធិវសករោ សព្វំ តមគណំវិធមិត្វា សព្វញ្ច
លោកំ ឱកាសេត្វា អត្ថមុបគច្ឆតិ, ឯវំ មជ្ឈលធិវសករោបិ
វេនេយ្យកមលវណិកសនករោ សព្វំ អជ្ឈត្តិកពាហិរលោកតមំវិធមិត្វា
អត្ថនោ សរីរឫកាយ ជលិត្វា អត្ថផ្កតោតិ អត្ថោ។ សេសគាថា សព្វត្ថ ឧត្តានា
ឯវាតិ។

មជ្ឈលពុទ្ធវិសវល្លាណា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ តតិយោ ពុទ្ធវិសោ។

៦. សុមនពុទ្ធវិសវល្លាណា

ឯវំ ឯកប្បហារេនេវ ធនសហស្សិលោកនាតុំ ឯកន្ទការំ កត្វា តស្មី
ភគវតិ បរិនិព្វតេ តស្ស អបរភាគេ នវុតិវស្សសហស្សយុកេសុ មនុស្សេសុ
អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា ធនវស្សេសុ ជាតេសុ បុនវឡិក្វា អនុក្កមេន
អសន្នៀយ្យយុកា ហុត្វា បុន បរិហាយិត្វា នវុតិវស្សសហស្សយុកេសុ
ជាតេសុ សុមនោ នាម ពោធិសត្តោ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា
តតោ ចរិត្វា មេខលនគរេ សុទត្ថស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ សិរិមាយ នាម ទេវិយា
កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គហេសិ។ ចាជិហារិយានិ បុព្វេ វុត្តនយានេវ។

សោ អនុក្កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ សិរិវឡនសោមវឡនត្ថិវឡននាមធម្មេយ្យេសុ
តីសុ ចាសាទេសុ តេសជ្ជិយា នាជកិត្តិសតសហស្សេហិ បរិចារិយមាណោ
សុរយុវតីហិ បរិចារិយមាណោ ទេវកុមារោវិយ នវស្សសហស្សានិ
ធិព្វសុខសទិសំ វិសយសុខមនុកវមាណោ វជំសិកាយ នាម ទេវិយា អនុបមំ

នាម និរុបមំ បុត្តំ ជនេត្វា ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា ហត្ថិយានេន និក្ខមិត្វា បព្ពជី។
តំ បន បព្ពជន្តំ តីសកោជិយោ អនុបព្ពជីសុ។

សោតេហិ បរិវុតោ ធនមាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ
អនោមនិគមេ អនោមសេដ្ឋិនោ ដីតាយ អនុបមាយ នាម ទិន្នំ បក្ខិត្តទិញ្ចោជំ
ចាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា អនុបមាជីវកេន ទិន្នា
អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា នាគពោធិ ឧបកន្ធា តំ បទក្ខិណំ កត្វា អដ្ឋហិ
តិណមុដ្ឋិហិ តីសហត្ថវិត្តតំ តិណសន្តំ កត្វា តត្ថ បល្លង្គំ អាភុទិត្វា និសីទិ។
តតោ មារពលំ វិធមិត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បដិវដ្ឋិត្វា -
“អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតា”តិ (ធម. ប. ១៥៣-១៥៤) ឧទានំ
ឧទានេសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“មង្គលស្ស អបរេន, សុមនោ នាម នាយកោ;
សព្ពធម្មហិ អសមោ, សព្ពសត្តានមុត្តមោ”តិ។

តត្ថ មង្គលស្ស អបរេនាតិ មង្គលស្ស ភគវតោ អបរភាគេ។ សព្ពធម្មហិ
អសមោតិ សព្ពហិមិ សីលសមាធិបញ្ញាធម្មហិ អសមោ អសទិសោ។

សុមនោ កិរ ភគវា ពោធិសមីបេយេវ សត្តសត្តាហានិវីតិនាមេត្វា
ធម្មទេសនត្ថំ ព្រាហ្មយាចនំ សម្មជិន្និត្វា - “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ
ទេសេយ្យ”ន្តិ (ទី. និ. ២.៧២; ម. និ. ១.២៨៤; ២.៣៤១; មហាវ. ១០) ឧបធារេន្តោ
អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ តីសកោជិយោ ច អត្តនោ កនិជ្ជភាតិកំ វេមាតិកំ
សរណកុមារញ្ច បុរោហិតបុត្តំ ភាវិតត្តមាណាវកញ្ច ឧបនិស្សយសម្មន្នេ
ទិស្វា - “ឯតេសំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ហំសរាជារិយ ភគនបថេន

មេឧលុយ្យានេ ឡីតវិត្វា ឧយ្យានចាលំ បេសេត្វា អត្តនោ កនិជ្ជភាតិកំ
សរណកុមារញ្ច បុរោហិតបុត្តំ ភាវិតត្តកុមារញ្ច បក្កោសាបេត្វា តេសំ
បរិវារភូតា សត្តតិសកោដិយោ អត្តនា សហ បព្ពជិតា តិសកោដិយោ ច
អញ្ញោ ច ពហូ ទេវមនុស្សកោដិយោ ចាតិ វេរំ កោដិសតសហស្សំ
ធម្មចក្កប្បវត្តនេន ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ តេន វុត្តំ -

២.

“តទា អមតភេរី សោ, អាហានិ មេឧលេ បុរេ;
ធម្មសង្ខេបសមាយុត្តំ, នវង្គំ ជិនសាសន”ន្តិ។

តត្ថ អមតភេរីន្តិ អមតាធិកមាយ ជិញ្ញាធិកមាយ ភេរី។ អាហានិតិ
វាទយិ, ធម្មំ ទេសេសីតិ អត្តោ។ សាយំ អមតភេរី នាម អមតបរិយោសានំ នវង្គំ
ពុទ្ធវចនំ។ តេនេវាហ - “ធម្មសង្ខេបសមាយុត្តំ, នវង្គំ ជិនសាសន”ន្តិ។ តត្ថ
ធម្មសង្ខេបសមាយុត្តន្តិ ចតុសច្ចធម្មកថាសង្ខេបសមាយុត្តំ។

សុមនោ បន លោកនាយកោ អភិសម្ពោធិ ចាបុណិត្វា បដិញ្ញានុរូបំ
បដិបទំ បដិបជ្ជមាណោ មហាជនស្ស ភវពន្ធនមោក្ខត្ថាយ កុសលរតនស្ស
កិលេសចោរេហិ វិលុប្បមានស្ស បរិត្តានត្ថំ សីលវិបុលចាការំ
សមាធិបរិខាបរិវារិតំ វិបស្សនាញ្ញាណធារំ សតិសម្មជញ្ញាទន្ធិ កវាជំ
សមាបត្តិមណ្ឌាទាទិបដិមណ្ឌិតំ ពោធិបក្ខិយជនសមាកុលំ អមតវរនគរំ
មាបេសិ។ តេន វុត្តំ -

៣.

“និដ្ឋិនិត្វា កិលេសេ សោ, បត្វា សម្ពោធិមុត្តមំ;
មាបេសិ នគរំ សត្តា, សទ្ធម្មបុរវវុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ និដ្ឋិនិត្យាតិ វិជិនិត្យា អភិកុយ្យ, កិលេសាភិសង្ខារនេវបុត្តមារេ
វិជ្ជុសេត្វាតិ អត្ថោ។ សោតិ សោ សុមនោ ភគវា។ “វិជិនិត្យា កិលេសេ បា” តិបិ
ចាហោ។ តត្ថ ហិ-កាវោ បទប្បវណ្ណមត្តេ និចាតោ។ បត្វាតិ អធិគន្ធា។
“បត្ថោ” តិបិ ចាហោ។ នគរន្តិ និព្វាននគរំ។ សទ្ធម្មបុរវរុត្តមន្តិ សទ្ធម្មសង្ខាតំ
បុរវេសុ ឧត្តមំ សេដ្ឋំ បធានក្ខតំ។ អថ វា សទ្ធម្មមយេសុ បុរេសុ បុរេសុ ឧត្តមំ
សទ្ធម្មបុរវរុត្តមំ។ បុរិមស្មី អត្ថវិកល្យ “នគរ” ន្តិ តស្សេវ វេវចនន្តិ ទដ្ឋព្វំ។
បដិវិទូធម្មសភាវានំ សេក្ខាសេក្ខានំ អរិយបុគ្គលានំ បតិជ្ជានំ
គោចរនិវាសដ្ឋេន និព្វានំ “នគរ” ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មី បន សទ្ធម្មវរនគរេ សោ សត្វា
អវិជ្ជន្តំ អកុដិលំ ឧដ្ឋំ បុប្ផលញ្ចវិត្តតញ្ច សតិបដ្ឋានមយំ មហាវីរី មាបេសិ។
តេន វុត្ថំ -

៤.

“និរន្តរំ អកុដិលំ, ឧដ្ឋំ វិបុលវិត្តតំ;
មាបេសិ សោ មហាវីរី, សតិបដ្ឋានវរុត្តម” ន្តិ។

តត្ថ និរន្តរន្តិ កុសលជវនសញ្ញាវណ្ណានន្តរការតោ និរន្តរំ។ អកុដិលន្តិ
កុដិលការករនោសវិហិតតោ អកុដិលំ។ ឧដ្ឋន្តិ អកុដិលត្តារ ឧដ្ឋំ។
បុរិមបទស្សេវ អត្ថធិបកមិធំ វចនំ។ វិបុលវិត្តតន្តិ អាយាមតោ ច វិត្តារតោ ច
បុប្ផលវិត្តតំ, បុប្ផលវិត្តតភាវោ លោកិយលោកុត្តរសតិបដ្ឋានវសេន ទដ្ឋព្វោ។
មហាវីរីន្តិ មហាមគ្គំ។ សតិបដ្ឋានវរុត្តមន្តិ សតិបដ្ឋានញ្ច តំ វេសុ ឧត្តមញ្ចាតិ
សតិបដ្ឋានវរុត្តមំ។ អថ វា វំ សតិបដ្ឋានមយំ ឧត្តមវីរីន្តិ អត្ថោ។

ឥនានិ តស្ស និព្វានមហានគរស្ស តស្សំ សតិបដ្ឋានវីរីយំ ចត្តារិ
សាមញ្ញាជលានិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទា ន អភិញ្ញា អដ្ឋសមាបត្តិយោតិ ឥនានិ
មហាគ្បរតនានិ ឧភោសុ បស្សេសុ ធម្មាបលោ បសារេសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“ដលេ ចត្តារិ សាមញ្ញោ, ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា;
ធម្មភិញ្ញាជ្ជសមាបត្តិ, បសារេសិ តត្ថវីដិយ”ន្តិ។

ឥនានិ ភក្កវា ឥមាធិ រតនភណ្ឌានិ យេ បន អប្បមត្តា សតិមន្តោ បណ្ឌិតា
ហិរិឡត្ថប្បវិរយាធិហិ សមន្នាគតា, តេ អាធិយន្តិតិ តេសំ រតនានំ ហារណ្ឌាថាយំ
ធស្សេន្តោ -

៦.

“យេ អប្បមត្តា អទិលា, ហិរិវិរយេហុចាគតា;
តេ តេ ឥមេ គុណារេ, អាធិយន្តិ យថាសុខ”ន្តិ។ - អាហា;

តត្ថ យេតិ អនិយមុទ្កេសោ។ អប្បមត្តាតិ បមាទស្ស បដិបក្ខត្វតេន
សតិយា អវិប្បវាសលក្ខណេន អប្បមាទេន សមន្នាគតា។ អទិលាតិ
បញ្ចេចតោទិលរហិតា។ ហិរិវិរយេហុចាគតាតិ កាយទុច្ឆរិតាធិហិ
ហិរិយតីតិ ហិរិ, លជ្ជាយេតំ អធិវចនំ។ វិរស្ស ភារោ វិរយំ, តំ
ឧស្សហាលក្ខណំ។ តេហិ ហិរិវិរយេហិ ឧចាគតា សមន្នាគតា ភត្តបុគ្គលា។
តេតិ ឥទំ បុព្ពេ អនិយមុទ្កេសស្ស និយមុទ្កេសោ។ បុន តេតិ វុត្ថប្បការេ
គុណារតនវិសេសេ តេ កុលបុត្តា អាធិយន្តិ បដិលភន្តិ អធិកច្ឆន្តិតិ អត្ថោ។
សត្តំ បន សុមនោ ភក្កវា កតវិទិតមនោ ធម្មភេរី អាហានិត្វា ធម្មនករំ មាបេត្វា
ឥមិនា នយេន បឋមមេវ សតសហស្សកោដិយោ ពោធជសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“ឯវមេតេន យោគេន, ឧទ្ធករន្តោ មហាជនំ;
ពោធជសិ បឋមំ សត្តា, កោដិសតសហស្សិយោ”តិ។

តត្ថ ឧទ្ធករន្តោតិ សំសារសាគរតោ អរិយមគ្គនាវាយ សមុទ្ធករន្តោ។
កោដិសតសហស្សិយោតិ សតសហស្សកោដិយោតិ អត្តោវិបរិយាយេន
និទ្ទិដ្ឋំ។

យថា បន សុមនោ លោកនាយកោ សុនន្ទវតីនគរេ អម្ពុក្ខមូលេ
តិត្ថិយមទមានមន្ទនំ យមកថាជិហារិយំ កត្វា សត្តានំ កោដិសហស្សំ
ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ អយំ ធុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“យម្ហិ កាលេ មហាវិរោ, ឡីដី តិត្ថិយេ គណេ;
កោដិសហស្សា ភិសមីសុ, ធុតិយេ ធម្មទេសនេ” តិ។

តត្ថ តិត្ថិយេ គណេតិ តិត្ថិយក្ខតេ គណេ, តិត្ថិយានំ គណេវា “តិត្ថិយេ
អភិមទ្ធករន្តោ, ពុទ្ធា ធម្មមទេសយី” តិ បឋន្តិ កេចិ។

យថា បន ទសសុ ចក្កវាឡិសហស្សេសុ ទេវតា ឥមស្មី ចក្កវាឡេ
សន្និបតិក្វា មនុស្សា ច និរោធកថំ សមុជ្ជាបេសុំ - “កថំ និរោធំ សមាបជ្ជន្តិ, កថំ
និរោធសមាបន្នា ហោន្តិ, កថំ និរោធា វុដ្ឋហន្តិ” តិ? ឯវំ
សមាបជ្ជនអធិដ្ឋានវុដ្ឋានាធិសុ វិនិច្ឆយំ កាតុំ អសក្កោន្តា សហ មនុស្សេហិ
ធនុ កាមាវចរទេវលោកេសុ ទេវា ច នវេសុ ព្រហ្មលោកេសុ ព្រហ្មានោ ច
ទ្វេឡ្ហកជាតា ទ្វិជា អហេសុំ។ តតោ នវសុន្ទរេន អវិនុមេន នាម រញ្ញា សទ្ធិ
សាយន្តសមយេ សុមនទសពលំ សព្វលោកនាថំ ឧបសង្កមីសុ; ឧបសង្កមីត្វា
អវិនុមោ រាជា ភកវន្តំ និរោធបញ្ញំ បុច្ឆិ។ តតោ ភកវតា និរោធបញ្ញេ វិស្សន្តិតេ
នវុតិចាលោកោដិសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ តតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“យធា ធនេវា មនុស្សា ច, សមគ្គា ឯកមាណសា;
និរោធបញ្ញំ បុច្ឆិសុ, សំសយំ ចាបិ មាណសំ។

១០.

“តទាបិ ធម្មទេសនេ, និរោធបរិធិបនេ;
នុវុតិកោដិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តស្ស បន សុមនស្ស ភគវតោ តយោ សាវកសន្និចាតា អហោសុំ។ តត្ថ
បឋមសន្និចាតេ មេខលនករំ ឧបនិស្សាយ វស្សំ វសិត្វា បឋមបវារណាយ
អរហន្តានំ កោដិសហស្សេន ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតេន សន្និ ភគវា
បវារេសិ, អយំ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ អថាបរេន សមយេន
សន្និស្សនករស្សវិទូរេ អវិន្ទមរាជកុសលពលនិព្ពត្តេ យោជនប្បមាលោ
កនកបព្ពតេ និសិន្នោ សរទសមយុច្ឆិករនិករោ ធិវសករោ វិយ
យុគន្ធរបព្ពតេ មុនិវរធិវសករោ អវិន្ទមរាជានំ បរិវារេត្វា អាគតានំ បុរិសានំ
នុវុតិកោដិសហស្សានំ ធមេត្វា សព្ពេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជេត្វា តស្មីយេវ
ធិវសេ អរហន្តំ បត្តេហិ ភិក្ខុហិ បរិវុតោ ចតុវគ្គសមន្នាគតេ សន្និចាតេ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ អយំ ឧតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ យធា បន សក្កោ
ធនេវាជា សុគតទស្សនត្ថាយ ឧបសន្និមិ, តទា សុមនោ ភគវា អសីតិយា
អរហន្តកោដិសហស្សេហិ បរិវុតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ តតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, សុមនស្ស មហោសិនោ;
ឧណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

១២.

“វស្សុវុជ្ជស្ស ភគវតោ, អភិយុដ្ឋេ បវារណោ;
កោដិសតសហស្សហិ, បវារេសិ តថាគតោ។

១៣.

“តតោ បរំ សន្និចាតេ, វិមលេ កញ្ចនបត្តតេ;
នុតិកោដិសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

១៤.

“យទា សក្កោ ទេវរាជា, ពុទ្ធនស្សនុចាគមិ;
អសីតិកោដិសហស្សានំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តត្ថ អភិយុដ្ឋេ បវារណោតិ លិង្គិបល្លាសោ ទដ្ឋញ្ចោ, អភិយុដ្ឋាយ
បវារណាយាតិ អត្ថោ។ តតោបរន្ត តតោ អបរភាគេ។ កញ្ចនបត្តតតិ
កនកមយេ បត្តតេ។ ពុទ្ធនស្សនុចាគមីតិ ពុទ្ធនស្សនត្ថមុចាគមិ។ តទា កិរ
អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ អតុលោ នាម នាគរាជា អហោសិ មហិទ្ធិកោ
មហានុភារោ។ សោ “លោកេ ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា ញាតិគណបរិវតោ
សកភវនា និក្ខមិត្វា កោដិសតសហស្សនិក្ខបរិវារស្ស សុមនស្ស ភគវតោ
ធិញ្ចហិ តុរិយេហិ ឧបហារំ ការេត្វា មហាទានំ បវត្តត្វា បច្ចេកទុស្សយុកានិ
ទត្វា សរណេសុ បតិជ្ជាសិ។ សោមិ នំ សត្តា “អនាគតេ ពុទ្ធា ភរិស្សតី”តិ
ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៥.

“អហំ តេន សមយេន, នាគរាជា មហិទ្ធិកោ;
អតុលោ នាម នាមេន, ឧស្សន្ទកុសលសញ្ញយោ។

១៦.

“តទាហំ នាគភវនា, និក្ខមិត្វា សញ្ញាតិភិ;
នាគានំ ទិព្ពតុរិយេហិ, សសង្ឃំ ជិនមុបដ្ឋហី។

១៧.

“កោដិសតសហស្សានំ, អន្ធានេន តប្បយី;
បច្ឆេកទុស្សយុកំ ទត្វា, សរណំ តមុចាគមី។

១៨.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សុមនោ លោកនាយកោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប្យ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៩.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ.... ហេស្សម សម្មុទា ឥមំ”។
យថា កោណ្ឌញ្ញពុទ្ធវិសេ, ឯវំ អដ្ឋ គាថាវិត្តាវេតញ្ញាតិ។

២០.

“តស្សបិ វេទនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វេតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បិយា”តិ។

តស្ស បទ សុមនស្ស ភគវតោ មេខលំ នាម នគរំ អហោសិ, សុទត្តោ នាម
រាជា បិតា, សិរិមា នាម ទេវី មាតា, សរណោ ច ភាវិតតត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
ឧទេនោ នាមុបដ្ឋាកោ, សោណោ ច ឧបសោណោ ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុត្តោ
ពោធិ, នវុតិហត្ថព្រ័ត្នំ សរីរំ, នវុតិយេវ វស្សសហស្សានិ អាយុប្បមាណំ
អហោសិ, វេជ្ជសិកា នាមស្ស មហេសី ទេវី, អន្ធិបមោ នាម បុត្តោ អហោសិ,
ហត្ថិយានេន និក្ខមិ។ ឧបដ្ឋាកោ អដ្ឋរាជា។ អដ្ឋារាមេ វសីតិ។ តេន វុត្តំ -

២១.

“នគរំ មេឡលំ នាម, សុទត្តោ នាម ខត្តិយោ;
សិរិមា នាម ជនិកា, សុមនស្ស មហេសិនោ។

២២.

“នវវស្សសហស្សនិ, អភារំ អជ្ឈ សោ វសិ;
ចន្ទោ សុចន្ទោ វជំសោ ច, តយោ ចាសាទមុត្តមា។

២៣.

“តេសជ្ជិសតសហស្សនិ, នារិយោ សមលម្ពតា;
វជំសិកា នាម នារី, អន្ធចមោ នាម អត្រជោ។

២៤.

“និមិត្ត ចតុរោ ទិស្វា, ហត្តិយានេន និក្ខមិ;
អន្ធនទសមាសានិ, បធានំ បទហី ជិនោ។

២៥.

“ព្រហ្មុនា យាចិតោ សន្តោ, សុមនោ លោកនាយកោ;
វត្តិ ចក្កំ មហារីរោ, មេឡលេ បុរមុត្តមេ។

២៦.

“សរណោ ភារីតត្តោ ច, អហេសុំ អគ្គសារីកា;
ឧទេនោ នាមុបជ្ជាកោ, សុមនស្ស មហេសិនោ។

២៧.

“សោណោ ច ឧបសោណោ ច, អហេសុំ អគ្គសារីកា;

សោមី ពុទ្ធា អមិតយសោ, ឆាគម្មលេ អពុជ្ឈេយ។

២៨.

“វុរុណោ ចេវ សរណោ ច, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា;
ចាលា ច ឧបចាលា ច, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា។

២៩.

“ឧច្ឆត្តនេន សោ ពុទ្ធា, នវុតិហត្ថមុគ្គតោ;
កញ្ចានគ្សិយសង្កាសោ, ទសសហស្សី វិរោចតិ។

៣០.

“នវុតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវទេ;
តាវតា តិដ្ឋមាឆោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុ។

៣១.

“តាវណីយេ តាវយិត្វា, ពោធនីយេ ច ពោធយិ;
បរិនិព្វាយិ សម្ពុទ្ធា, ឧឡ្ហរាជាវ អត្ថមិ។

៣២.

“តេ ច ខីណាសវា ភិក្ខុ, សោ ច ពុទ្ធា អសាទិសោ;
អតុលប្បកំ ទស្សយិត្វា, និព្ពតា តេ មហាយសា។

៣៣.

“តញ្ចា ញាណំ អតុលីយំ, តានិ ច អតុលានិ រតនានិ;
សត្តំ តមន្តរហិតំ, ននុ វិត្តា សព្ពសង្ខារា។

៣៤.

“សុមនោ យសធរេ ពុទ្ធា, អង្គារមម្ហំ និព្ពតោ;
តត្ថេវ តស្ស ជិនដូចោ, ចតុយោជនមុគ្គតោ”តិ។

តត្ថ កញ្ចនគ្សិយសង្កាសោតិ

វិវិធរតនិចិត្តកញ្ចនមយគ្សិកសធិស្សបសោភោ។ ធនសសហស្សីវិរោចតីតិ
តស្ស បកាយ ធនសសហស្សីបិ លោកធាតុវិរោចតីតិ អត្ថោ។ តារណីយេតិ
តារយិតព្ពេ, តារយិតុំ វុត្ថេ សព្ពេ ពុទ្ធវេនេយ្យេតិ អត្ថោ។ ឧទ្ធករាជវាតិ ចន្ទោ
វិយ។ អត្ថមីតិ អត្ថដ្ឋតោ។ កេចិ “អត្ថំ គតោ”តិ បឋង្គិ។ អសាធិសោតិ
អសធិសោ។ មហាយសាតិ មហាកិត្តិសន្ទា មហាបរិវាវ ច។ តញ្ច ញ្ញាណន្តិ តំ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណញ្ច។ អតុលីយន្តិ អតុល្យំ អសធិសំ។ សេសំ សព្ពត្ថ
ឧត្តានមេវាតិ។

សុមនពុទ្ធវិស្សន្តានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ចតុត្ថោ ពុទ្ធវិសោ។

៧. វេរតពុទ្ធវិស្សន្តានា

សុមនស្ស បនភគវតោ អបរភាគេ សាសនេ ចស្ស អន្តរបិវាតេ
នុវតិវស្សសហស្សយុកា មនុស្សា អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា ធនវស្សយុកា
ហុត្វា បុន អនុក្កមេន វឌ្ឍិត្វា អសន្នៀយ្យយុកា ហុត្វា បុន បរិហាយមាណា
សន្និវស្សសហស្សយុកា អហេសុំ។ តទា វេរតោ នាម សត្តា ឧទចាធិ។ សោមិ
ចារមិយោ បូរេត្វា អនេករតនសមុដ្ឋលិតកវនេ តុសិតកវនេ និព្ពត្តិត្វា តតោ
ចរិត្វា សព្ពជនជញ្ញាវតិសុជញ្ញាវតីនគរេ
សព្ពាលង្គារសមលង្គតអមិតរុចិរបរិវាវបរិវតស្ស

សិរីរិក្សសមុទ្រនាគុលស្ស សត្វសមិទ្ធិវិបុលស្ស វិបុលស្ស នាម រញ្ជោ
កុលេ សត្វជននយនាលិចាលិសមាគុលាយ
សម្ពុល្លនយនកុវលយសស្សិរិកសិទ្ធិវិបុលកមលាករសោភាសមុជ្ជលាយ
សុរុច្ឆិរមនោហរគុណគណវិបុលាយ វិបុលាយ នាម អគ្គមហេសីយា កុដ្ឋិស្សី
បដិសន្ធិ គហេត្វា ធនន្នំ មាសានំ អន្ធរយេន ចិត្តក្កដបព្ពតតោ
សុវណ្ណាហំសរាជាវិយ មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិ។

តស្ស បដិសន្ធិយំ ជាតិយញ្ច ចាដិហារិយានិ បុព្វេ វុត្តនយានេវ អហេសុំ។
សុទស្សនរតនគ្លីអាវេជ្ឈនាមកា តយោ ចស្ស ចាសាទា អហេសុំ។
សុទស្សនាទេវិប្បមុខានិ តេត្តិស ឥត្តិសហស្សានិ បច្ចុប្បដ្ឋិតានិ អហេសុំ។ តាហិ
បរិវុតោ សោ សុរយុវតីហិ បរិវុតោ ទេវកុមារោវិយ ធម្មស្សសហស្សានិ
វិសយសុខមនុករមាទោ អគារំ អដ្ឋាវសិ។ សោ សុទស្សនាយ នាម ទេវិយា
វុរុណោ នាម តនយេ ជាតេ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា
នាធារិរាគតនុវរសននិវសនោ អាមុក្កមុត្តាហារមណីកុណ្ឌាលោ
វរកេយ្យរមកុជកជកជរោ បរមសុរភិគន្ធកុសុមសមលដ្ឋិតោ
បរមរុច្ឆិរករនិករោ សរទសមយរជនិករោវិយ តារាគណាបរិវុតោវិយ ចន្ទោ
តិទសគណាបរិវុតោវិយ ធនសតនយនោ ព្រហ្មគណាបរិវុតោវិយ ច
ហារិតមហាព្រហ្មា ចតុវដ្ឋិនិយា មហាតិយា សេនាយ បរិវុតោ អាជញ្ញរថេន
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា សព្វាភរណានិ ឌុមុញ្ជិត្វា ភណ្ឌាភារិកស្ស ហត្ថ
ទិត្វា
ជលជាមលារិកលនីលកុវលយធនសទិសេនាតិនិសិតេនាតិតិឱណោនាសិ
នា សកេសមកុដំ និទ្ធិត្វា អាកាសេ ឱបិ។ តំ សក្កោ ទេវរាជា
សុវណ្ណាចង្គោជកេន បដិគ្គហេត្វា តាវតីសភវនំ នេត្វា សិនេរុមុទ្ធនិ
សត្តរតនមយំ ចេតិយំ អកាសិ។

មហាបុរិសោ បន ទេវទត្តានិ កាសាយានិ បរិទហិត្វា បព្ពជិ, ឯកា ច នំ
 បុរិសកោដិ អនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវុតោ សត្តមាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា
 វិសាខបុណ្ណមាយ អញ្ញាតរាយ សាធុទេវិយា នាម សេដ្ឋីដីតាយ ទិដ្ឋំ
 មធុចាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ
 អញ្ញាតវេនាជីវកេន ទិដ្ឋា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា មត្តវរនាគគាមី
 នាគពោធិ បទក្ខិណំ កត្វា តេបណ្ណាសហត្ថវិត្តតំ តិណសន្តំ សន្តវិត្វា
 ចតុវង្គិវិរិយំ អធិជ្ឈាយ និសីទិត្វា មារពលំ វិធមិត្វា សព្ពញ្ញាតញ្ញាលំ បដិវដ្ឋិត្វា
 - “អនេកជាតិសំសារំ... បេ... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈិតា” តិ (ធម. ប. ១៥៣-១៥៤)
 ឧទានំ ឧទានេសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“សុមនស្ស អបរេន, វេវតោ នាម នាយកោ;
 អនុបមោ អសទិសោ, អតុលោ ឧត្តមោ ជិនោ” តិ។

វេវតោ កិរ សត្តា ពោធិសមីបេយេវ សត្តសត្តាហានិ វីតិនាមេត្វា
 ធម្មទេសនត្ថំ ព្រហ្មាយាចនំ សម្មជិនិត្វា - “កស្ស ទុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ
 ទេសេយ្យ” ត្ថិ (ធី. និ. ២.៧២; ម. និ. ១.២៨៤; ២.៣៤១; មហាវ. ១០) ឧបធារេន្តោ
 អត្តនា សហ បព្ពជិតភិក្ខុកោដិយោ អញ្ញោ ច ពហូ ទេវមនុស្ស
 ឧបនិស្សយសម្មន្នេ ទិស្វា អាគាសេន គន្ធា វុណារាមេ ឱតវិត្វា តេហិ
 បរិវុតោ គម្ពំ និបុណំ តិបរិវដ្តំ អប្បជិវត្តិយំ អញ្ញេន អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា
 ភិក្ខុនំ កោដិ អរហត្តេ បតិជ្ជាបេសិ។ តីសុ មគ្គជលេសុ បតិដ្ឋិតានំ
 គណនបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ តេន វុត្ថំ -

២.

“សោចិ ធម្មំ បកាសេសិ, ព្រហ្មនា អភិយាចិតោ;

ខន្ធជាតុវវត្តានំ, អប្បវត្តំ ភវាភវេ"តិ។

តត្ថ ខន្ធជាតុវវត្តានន្តិ បញ្ចន្តំ ខន្ធនំ អជ្ឈាសន្តំ ជាតុនំ
នាមរូបវវត្តានាធិវសេនវិភាគករណំ។
សភាវលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណាធិវសេន រូបារូបធម្មបរិគ្គហោ
ខន្ធជាតុវវត្តានំ នាម។ អថ វា ដេវាបិណ្ឌបមំ រូបំ បរិមទ្ធនាសហនតោ
ធិន្ទាវធិន្ទាធិការតោ ច ឧទកបុត្តុឡកំវិយ វេទនា មុហុត្តរមណីយភាវតោ,
មរិចិកាវិយ សញ្ញាវិប្បលម្ពនតោ, កទលិក្ខន្ធាវិយ សន្និទ្ធាវា អសារកតោ,
មាយាវិយ វិញ្ញាណំ វញ្ញនកតោ"តិ វេរមាធិនាបិ នយេន
អនិច្ចានុបស្សនាធិវសេនបិ ខន្ធជាតុវវត្តានំ វេទិតត្ថំ (វិភ. អដ្ឋ. ២៦
កមាធិវិនិច្ឆយកថា)។ អប្បវត្តំ ភវាភវេតិ ឯត្ថ ភវេតិ វឌ្ឍិ, អភវេតិ ហានិ។
ភវេតិ សស្សតទិដ្ឋិ, អភវេតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។ ភវេតិ ខុទ្ទកភវោ, អភវេតិ
មហាភវោ។ ភវេតិ កាមភវោ, អភវេតិ រូបារូបភវេតិ វេរមាធិនា នយេន
ភវាភវានំ អត្ថោ វេទិតត្ថោ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.២២៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.១០៨០; ឧទា.
អដ្ឋ. ២០)។ តេសំ ភវាភវានំ អប្បវត្តិហេតុភូតំ ធម្មំ បកាសេសីតិ អត្ថោ។ អថ វា
ភវេតិ អនេនាតិ ភវោ, តីសុ ភវេសុ ឧប្បត្តិនិមិត្តំ កម្មាធិកំ។ ឧបបត្តិភវោ អភវោ
នាម។ ឧភយត្ថ និកន្តិយា បហានករំ អប្បវត្តំ ធម្មំ ទេសេសីតិ អត្ថោ។ តស្ស
បន វេរេតពុទ្ធស្ស តយោវ អភិសមយា អហោសុំ។ បឋមោ បនស្ស គណានបថំ
វីតិវត្ថោ។ តេន វុត្តំ -

៣.

“តស្ស ភិសមយា តីណិ, អហោសុំ ធម្មទេសនេ;
គណនាយ ន វុត្តត្ថោ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ត័ណីតិ តយោ, លិខ្ពិបល្លាសោ កតោ, អយំ បឋមោ អភិសមយោ
អហោសិ។

អថាបរេន សមយេន នគរុត្តរេ ឧត្តរេ នគរេ សញ្ញាវិន្ទុមោ អវិន្ទុមោ នាម
រាជា អហោសិ។ សោ កិរ ភគវន្តំ អត្ថនោ នគរមនុប្បត្តំ សុត្វា តីហិ
ជនកោដីហិ បរិវុតោ ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ស្វាតនាយ និមន្តត្វា
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តត្វា តិការុតវិត្ថតំ
ធិបបូជំ កត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា និសីទិ។ អថ ភគវា តស្ស មនោនុកូលំ
វិចិត្តនយំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តត្ថ ទេវមនុស្សានំ កោដិសហស្សស្ស
ទុតិយាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“យទា អវិន្ទមំ រាជំ, វិនេសិ វេវតោ មុនិ;
តទា កោដិសហស្សានំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ” តិ។

អយំ ទុតិយោ អភិសមយោ។

អថាបរេន សមយេន វេវតោ សត្តា ឧត្តរនិគមំ នាម ឧបនិស្សាយ វិហារន្តោ
សត្តាហំ និរោធសមាបត្តិ សមាបន្និត្វា និសីទិ។ តទា កិរ ឧត្តរនិគមវាសិនោ
មនុស្សា យាគុភត្តខន្ធកកេសដ្ឋចានកាជិនិ អាហារិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ
ទត្វា ភិក្ខុ បរិបុច្ឆិសុ - “កុហី, ភន្តេ, ភគវា” តិ? តតោ តេសំ ភិក្ខុ អាហំសុ -
“ភគវា, អាវុសោ, និរោធសមាបត្តិ សមាបន្និត្វា” តិ។ អថាតីតេ តស្មី សត្តាហោ
ភគវន្តំ និរោធសមាបត្តិតោ វុច្ឆិតំ សរទសមយេ សូរិយោវិយ អត្ថនោ
អនូបមាយ ពុទ្ធសិរិយា វិរោធមានំ ទិស្វា និរោធសមាបត្តិយា គុណានិសំសំ
បុច្ឆិសុ។ ភគវា ច តេសំ និរោធសមាបត្តិយា គុណានិសំសំ កថេសិ។ តទា

ទេវមនុស្សានំ កោដិសតំ អរហត្តេ បតិជ្ជាសិ។ អយំ តតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“សត្តាហំ បដិសល្លាធា, វុដ្ឋហិត្វា នវាសកោ;
កោដិសតំ នវមរូនំ, វិនេសិ ឧត្តមេ ជលេ” តិ។

សុឃ្លាវតីនគរេ បឋមមហាចាតិមោក្ខន្តេសេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ
បព្ពជិតានំ អរហន្តានំ គណនបដំ វីតិវត្តានំ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។
មេខលនគរេ កោដិសតសហស្សសម្ពាតានំ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតានំ
អរហន្តានំ ធុតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ វេរតស្ស បនភគវតោ
ធម្មចក្កានុវត្តកោ វុរុណោ នាម អគ្គសាវកោ បញ្ញាវន្តានំ អគ្គោ អាពាធិកោ
អហោសិ។ តត្ថ គិលានបុច្ឆនត្ថាយ សម្មត្តមហាជនស្ស
លក្ខណត្ថយបរិធិបកំ ធម្មំ នេសេត្វា កោដិសតសហស្សំ បុរិសានំ
ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បញ្ញាជេត្វា អរហត្តេ បតិជ្ជាបេត្វា ចតុវគ្គិនិកេ សន្និចាតេ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ អយំ តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, វេរតស្ស មហោសិនោ;
ឡីណាសវានំ វិមលានំ, សុវិមុត្តាន តាធិនំ។

៧.

“អតិក្កន្តា គណនបដំ, បឋមំ យេ សមាគតា;
កោដិសតសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“យោបិ បញ្ញាយ អសមោ, តស្ស ចក្កានុវត្តកោ;
សោ តទា ព្យាធិតោ អាសិ, បត្តោ ជីវិតសំសយំ។

៩.

“តស្ស កិលានបុន្ណាយ, យេ តទា ឧបគតា មុនិ;
កោដិសតសហស្សា អរហន្តោ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តត្ថ ចក្កានុវត្តកោតិ ធម្មចក្កានុវត្តកោ។ បត្តោ ជីវិតសំសយន្តិ ឯត្ថ
ជីវិតេ សំសយំ ជីវិតសំសយំ, ជីវិតក្ខយំ ចាបុណាតិ វា, ន វា ចាបុណាតីតិ ឯវំ
ជីវិតសំសយំ បត្តោ, ព្យាធិតស្ស ពលវកាវេន មរតិ, ន មរតីតិ ជីវិតេ សំសយំ
បត្តោតិ អត្តោ។ យេ តទា ឧបគតា មុនីតិ ឥតិ ធិយកាវេ សតិ ភិក្ខុនំ ឧបរិ
ហោតិ, រស្សេ អនុស្សវេន សទ្ធិ វុណស្ស ឧបរិ ហោតិ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ រម្មវតីនគរេ អតិទេវោ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា
ព្រាហ្មណធម្មេ ចារំ គតោ វេរតំ សម្មាសម្ពុទ្ធិំ ទិស្វា តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា
សរណេសុ បតិជ្ជាយ សិលោកសហស្សេន ទសពលំ កិត្តត្វា
សហស្សក្សនិកេន ឧត្តរាសន្តេន ភគវន្តំ បូជេសិ។ សោបិ នំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ -
“ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ទិដ្ឋំ អសន្ត្រៀយ្យានំ មត្តកេ គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ។ តេន វុត្តំ -

១០.

“អហំ តេន សមយេន, អតិទេវោ នាម ព្រាហ្មណោ;
ឧបគន្ធា វេរតំ ពុទ្ធិំ, សរណំ តស្ស គញ្ញហំ។

១១.

“តស្ស សីលំ សមាធិញ្ចា, បញ្ញាគុណាមនុត្ថមំ;

ថោមយិត្វា យថាថាមំ, ឧត្តរីយមទាសហំ។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធាព្យាកាសិ, វេរតោ លោកនាយកោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធាភិស្សតិ។

១៣.

‘បដានំ បទហិត្វាន... បេ.... ហោស្សម សម្ពុទ្ធា ឥម”’ន្តិ។ -
អដ្ឋ តាថាវិត្តាវេតញ្ញា។

១៤.

“តស្សាបិ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិដ្ឋាសី, ទសទាវមិប្បិយា។

១៥.

“តទាបិ តំ ពុទ្ធជម្ពំ, សរិត្វា អនុព្រហយី;
អាហរិស្សមិ តំ ធម្មំ, យំ មយ្ហំ អភិបត្តិត”ន្តិ។

តត្ថ សរណំ តស្ស គញ្ញហន្តិ តំ សរណំ អគញ្ញី អហំ, ឧបយោគត្ថ
សាមិវចនំ។ បញ្ញាគុណាន្តិ បញ្ញាសម្បត្តិ។ អនុត្តមន្តិ សេដ្ឋំ។
“បញ្ញាវិមុត្តិគុណាមុត្តម”ន្តិបិ ចាថោ, សោ ឧត្តានោវ។ ថោមយិត្វាតិ ថោមេត្វា
វណ្ណយិត្វា។ យថាថាមន្តិ យថាពលំ។ ឧត្តរីយន្តិ ឧត្តរាសន្តិ។ អទាសហន្តិ
អទាសី អហំ។ ពុទ្ធជម្ពន្តិ ពុទ្ធកាវកំ ធម្មំ, ទាវមធម្មន្តិ អត្ថោ។ សរិត្វាតិ
អនុស្សរិត្វា។ អនុព្រហយន្តិ អភិវឌ្ឍនី។ អាហរិស្សមិតិ អានយិស្សមិ។ តំ
ធម្មន្តិ តំ ពុទ្ធតំ។ យំ មយ្ហំ អភិបត្តិតន្តិ យំ មយា អភិបត្តិតំ ពុទ្ធតំ, តំ
អាហរិស្សមិតិ អត្ថោ។

តស៊ូ បន វេរតស៊ូ ភក្តីតោ នគរំ សុឆញ្ញវតី នាម អហោសិ, បិតា
វិបុលា នាម ខត្តិយោ, មាតាវិបុលា នាម, វរុណោ ច ព្រហ្មទេវោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវីកា, សម្ពុរោ នាម ឧបជ្ឈាកោ, ភទ្ទា ច សុភទ្ទា ច ទ្វេ អគ្គសាវីកា,
នាគរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ សង្ឃីស្សសហស្សានិ,
សុទស្សនា នាម អគ្គមហោសី, វរុណោ នាម បុត្តោ, អាជញ្ញវេន និក្ខមិ។

“តស៊ូ ទេហាភិនិក្ខន្តំ, បកាជាលមនុត្តរំ;
ទិវា ចេវ តនា វត្តិ, និច្ចំ ជរតិ យោជនំ។

“ឆាតុយោ មម សញ្ញាបិ, វិកិរន្ត្រតិ សោ ជិនោ;
អធិជ្ជាសិ មហាវីរោ, សព្ពសត្តានុកម្មកោ។

“មហានាគវនុយ្យានេ, មហាតោ នគរស្ស សោ;
បូជិតោ នរមរូហិ, បរិនិព្វាយិ វេរតោ”តិ។

តេន វុត្តំ -

១៦.

“នគរំ សុឆញ្ញវតី នាម, វិបុលា នាម ខត្តិយោ;
វិបុលា នាម ជនិកា, វេរតស៊ូ មហោសិនោ។

២១.

“វរុណោ ព្រហ្មទេវោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវីកា;
សម្ពុរោ នាមុបជ្ឈាកោ, វេរតស៊ូ មហោសិនោ។

២២.

“ភទ្ទា ចេវ សុភទ្ទា ច, អហោសុំ អគ្គសាវីកា;

សោបិ ពុទ្ធា អសមសមោ, ឆាគម្មលេ អពុជ្ឈថ។

២៣.

“បទុមោ កុញ្ញារោ ចេវ, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា;
សិរិមា ចេវ យសវតី, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា។

២៤.

“ឧត្ថត្ថនេន សោ ពុទ្ធា, អសីតិបាតមុគ្គតោ;
ឌីកាសេតិ ធិសា សញ្ញា, ឥន្ទកេតុវ ឧគ្គតោ។

២៥.

“តស្ស សរីរេ និព្ពត្តា, បកាមាលា អនុត្តរា;
ធិវា វា យធិ វា វត្ថី, សមន្តា ជរតិ យោជនំ។

២៦.

“សដ្ឋីវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវទេ;
តាវតា ធិដ្ឋមាឆោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

២៧.

“ធស្សយិ ត្វា ពុទ្ធពលំ អមតំ លោកេ បកាសយំ;
និព្ពាយិ អនុចាធានោ, យថគ្គចាធានសម្ពុយា។

២៨.

“សោ ច កាយោ វតននិកោ, សោ ច ធម្មោ អសាធិសោ;
សព្ពំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្ពសម្ព័រាវា”តិ។

តត្ថ ឱកាសេតីតិ បកាសយតិ។ ឧត្តតោតិ ឧស្ស័តោ។ បភាមាលាតិ
បភាវេលា។ យថគ្គីតិ អគ្គិវិយ។ ឧបាទានសម្ព័យាតិ ឥន្ទនក្ខយា។ សោ ច
កាយោ រតននិកោតិ សោ ច តស្ស ភគវតោ កាយោ សុវណ្ណាវណ្ណា។ “តព្វា
កាយំ រតននិក”ន្តិបិ ចាថោ, លីដ្ឋវិបល្លាសេន វុត្ថំ។ សោយេវ បនស្សតោ។
សេសគាថាសុ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

វេរតពុទ្ធវិសុវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ បញ្ចមោ ពុទ្ធវិសោ។

៨. សោភិតពុទ្ធវិសុវណ្ណានា

តស្ស បន អបរកាកេ តស្ស សាសនេបិ អន្តរហិតេ សោភិតោ នាម
ពោធិសត្តោ កប្បសតសហស្សានិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ័យ្យានិ ចារមិយោ
បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ វត្វា ទេវេហិ អាយាចិតោ
តុសិតបុរេតោ ចរិត្វា សុធម្មនគរេ សុធម្មរាជស្ស កុលេ សុធម្មាយ នាម ទេវិយា
កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិអគ្គហេសិ។ សោ ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន សុធម្មយ្យានេ
មាតុកុច្ឆិតោ បរិសុទ្ធវិរាជិតយនមេយបដលតោ បុណ្ណចន្ទោវិយ និក្ខមិ។
តស្ស បដិសន្ធិយំ ជាតិយព្វា ចាជិហារិយានិ បុព្វេ វុត្ថប្បការានិ។

សោ ទសវស្សសហស្សានិ អការំ អជ្ឈាវសិត្វា
សត្តត្ថិសនាជកិត្តិសហស្សានំ អគ្គាយ អគ្គមហេសិយា មទិលទេវិយា កុច្ឆិស្មី
សីហកុមារេ នាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សញ្ញាតសំវេតោ
ចាសាទេយេវ បព្ពជិត្វា តត្ថេវ អាណាទានស្សតិសមាធិ កាវេត្វា ចត្តារិ ឈានានិ
បដិលភិត្វា សត្តាហំ តត្ថេវ បធានចរិយមចរិ។ តតោ មទិលមហាទេវិយា ទិន្នំ

បរមមធ្យំ មធ្យាយាសំ បរិកុញ្ញត្វា អភិនិក្ខមនត្ថាយ ចិត្តមុប្បាទេសិ - “អយំ
ចាសាទោ អលង្កតបដិយត្ថោ មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ អាកាសេន គន្ធា
ពោធិកុំ មជ្ឈេកត្វា បដិវិយំ ឌីតវតុ, ឥមា ច ឥត្តិយោ មយិ ពោធិមូលេ និសិន្នេ
អវុត្តា សយមេវ ចាសាទតោ និក្ខមន្ត” តិ។ សហចិត្តប្បាទា ចាសាទោ ច
សុធម្មរាជកវនតោ ឧប្បតិក្វា អសិតញ្ញនសង្គ្គាសមាកាសមព្ពគ្គញ្ញិ។ សោ
សមោសវិតសុរភិកុសុមធាមសមលង្កតចាសាទតលោ សកលម្បិ គគនតលំ
សមលង្កុមាណោវិយ កនករសធារាសទិសុចរករនិករោ ទិវសករោវិយ ច
សរទសមយរជនិករោវិយ ចវិរោចមាណោ
វិលម្ពមានវិវិជិតិត្តិកិណ្ឌិកជាលោ យស្ស កិវ វាតេវិតស្ស
សុកុសលជនវាទិតស្ស បញ្ចង្គិកស្ស តុវិយស្ស វិយ សន្នោវគ្គ ច រជនីយោ ច
កមនីយោ ច អហោសិ។

ទូរតោ បដ្ឋាយ សុយ្យមាទេន មធ្យវេន សវេន សត្តានំ សោតានិ
ឌីទហមាណោ យរចច្ឆរចតុក្កវិចិអាទីសុ បត្វា បវត្តិតកថាសល្លាបេសុ
មនុស្សេសុ នាតិនីចេន នាតិឧច្ឆេន តវុវវេនមត្តកាវិទូរេនាកាសេន
បលោភយមាណោវិយ តវុវវសាខាធានាវតនដុតិវិសរសមុជ្ឈលេន វណ្ណាន
ជននយនានិ អាកឡេន្តោវិយ ច បុញ្ញានុការំ សមុគ្គោសយន្តោវិយ ច
គគនតលំ បដិបដ្ឋិ។ តត្ថ នាជកិត្តិយោបិ បញ្ចង្គិកស្ស វតុវិយស្ស មធ្យវេន
សវេន ឧបកាយីសុ ចេវ វិលបីសុ ច។ ចតុវង្គិនី កិវស្ស សេនាបិ អលង្កា-
កាយាភរណ-ដុតិ-សមុទយ-សមុជ្ឈោតនាធាវិរាគ-
សុរភិកុសុមវសនាភរណសោភិតា អមរវសេនាវិយ បរមវចិរទស្សនា
ធរណីវិយ គគនតលេន ចាសាទំ បរិវាវត្វា អគមាសិ។

តតោ ចាសាទោ គន្ធា អជ្ជាសីតិហត្ថព្ពេធំ ឧដិវិបុលវដ្តក្ខន្ធនំ
កុសុមបល្លវមកុលសមលផ្គតំ នាគរុក្ខំ មជ្ឈេកត្វា ឌីតិវត្វា ភូមិយំ បតិជ្ជហិ។
នាដកិត្តិយោ ច កេនចិ អវុត្តាវ តតោ ចាសាទោ ឌីតិវត្វា បក្កមីសុ។
អនេកគុណសោភិតោ កិរ សោភិតោបិ មហាបុរិសោ
មហាជនកតបរិវារោយេវ វត្តិយា ភីសុ យាមេសុ តិស្សោវិជ្ជាយោ ឧប្បាទេសិ។
មារពលំ បនស្ស ធម្មតាពលេនេវ យថាភតមគមាសិ។ ចាសាទោ បន តត្រូវ
អជ្ជាសិ។ សោភិតោ បន ភគវតា សម្ពោធិ បត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ...
តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈតា”តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា ពោធិសមីបេយេវ សត្តសត្តាហំ
វីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ ធម្មជ្ឈេសនំ បដិជានិត្វា - “កស្ស ទុ ខោ បឋមំ ធម្មំ
ទេសេយ្យ”ន្តិ ពុទ្ធចក្ខុនា ឌីលោកេន្តោ អត្ថនោ វេមាតិកេ កនិជ្ជភាតិកេ
អសមកុមារញ្ច សុនេត្តកុមារញ្ច ធិស្វា - “ឥមេ ទ្វេ កុមារា ឧបនិស្សយសម្បជ្ជា
គម្ពីរំ និបុណំ ធម្មំ បដិវិជ្ជិតុំ សមត្ថា, ហន្តាហំ ឥមេសំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ
អាភាសេនាគន្ធា សុធម្មយ្យានេ ឌីតិវត្វា ទ្វេបិ កុមារេ ឧយ្យានចាលេន
បក្កោសាបេត្វា តេហិ សបរិវារេហិ បរិវុតោ មហាជនមជ្ឈេ ធម្មចក្កំ
បវត្ថេសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“វេវតស្ស អបរេន, សោភិតោ នាម នាយកោ;
សមាហិតោ សន្តចិត្តោ, អសមោ អប្បជីបុគ្គលោ។

២.

“សោ ជិនោ សកកេហម្ពិ, មានសំវិនិត្តយិ;
បត្វាន កេវលំ ពោធិ, ធម្មចក្កំ បវត្តយិ។

៣.

“យាវ ហេដ្ឋា អវីចិតោ, ភវគ្គា ចាបិ ឧទ្ធុតោ;
ឯត្ថន្តរេ ឯកបរិសា, អហោសិ ធម្មទេសនេ។

៤.

“តាយ បរិសាយ សម្ពុទ្ធោ, ធម្មចក្កំ បវត្ថយិ;
គណនាយ នវត្ថុញ្ញោ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ សកកេហម្ពីតិ អត្ថនោ ភវនេយេវ, អន្តោចាសាទតលេយេវាតិ
អត្ថោ។ មានសំវិនិវត្ថយីតិ ចិត្តំ បរិវត្ថសិ, សកកេហ ឋត្វា
សត្តនិវសព្ទន្តរេយេវ បុព្វជ្ជនភាវតោ ចិត្តំ វិនិវត្តត្វា ពុទ្ធត្ថំ ចាបុណ្ហីតិ អត្ថោ។
ហេដ្ឋាតិ ហេដ្ឋតោ។ ភវគ្គាតិ អកនិជ្ជភវនតោ។ តាយ បរិសាយាតិ តស្ស
បរិសាយ មជ្ឈេ។ គណនាយ នវត្ថុញ្ញាតិ គណនបថមតីតាតិ អត្ថោ។
បឋមាភិសមយោតិ បឋមោ ធម្មាភិសមយោ។ អហូតិ គណនាយ នវត្ថុញ្ញា
បរិសា អហោសីតិ អត្ថោ។ “បឋមេ អភិសមីសុយេវា”តិបិ ចាថោ, តស្ស
បឋមធម្មទេសនេ អភិសមីសុយេ ជនា, តេ គណនាយ នវត្ថុញ្ញាតិ អត្ថោ។

អថាបរេន សមយេន សុទ្ធស្សននគរទ្វារេ ចិត្តចាដលិយា មូលេ
យមកថាជិហារិយំ កត្វា នវកនកមណិមយភវនេ តាវតីសភវនេ
ចារិច្ចត្តកមូលេ បណ្ណាកម្ពលសិលាតលេ និសីទិត្វា អភិធម្មំ ទេសេសិ។
ទេសនាបរិយោសានេ នវុតិកោជិសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ
ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេនវុត្ថំ -

៥.

“តតោ បរម្មិ ទេសេន្តេ, មរុនញ្ច សមាគមេ;
នវុតិកោជិសហស្សនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

អថាបវេន សមយេន សុទ្ធស្សននគរេ ជយសេនោ នាម រាជកុមារោ
យោជនប្បមាណំ វិហារំ ការេត្វា
អសោកស្សកណ្តោចម្បកនាគបុន្នាគវកុលសុរភិច្ចតបនសាសនសាលកុណ្ឌ-
សហការករវិរាធិតរុវរនិរន្តរំ អារាមំ រោបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
និយ្យាតេសិ។ ធានានុមោទនំ កត្វា យាគំ វណ្ណាត្វា ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ។ តទា
កោជិសតសហស្សសត្តនិកាយស្ស ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ
តតិយាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“បុនាបរំ រាជបុត្តោ, ជយសេនោ នាម ខត្តិយោ;
អារាមំ រោបយិត្វាន, ពុទ្ធនិយ្យាតយី តទា។

៧.

“តស្ស យាគំ បកិត្តេន្តោ, ធម្មំ ទេសេសិ ចក្កមា;
តទា កោជិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

បុន ឧត្តតោ នាម រាជា សុទ្ធស្សននគរេ សុទ្ធនំ នាម វិហារំ ការេត្វា
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនាសិ។ តស្មី ធានេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតានំ
កោជិសតំ អរហន្តានំ សន្និច្ចាតោ, តេសំ មជ្ឈេ សោភិតោ ភគវា ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិ។ អយំ បឋមោ សន្និច្ចាតោ អហោសិ។ បុន មេខលានគរេ ធម្មគណោ
ធម្មគណារាមំ នាម បវរារាមំ មហាវិហារំ ការេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធាត្វា សហ សព្ពបរិក្ការេហិ ធានំ អនាសិ។ តស្មី សមាគមេ
ឯហិភិក្ខុភារេន បព្ពជិតានំ នវុតិយា អរហន្តកោជីនំ សន្និច្ចាតេ ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិ។ អយំ ធុតិយោ សន្និច្ចាតោ អហោសិ។ យទា បន ភគវា
ធនសតនយនបុរេ វស្សំ វសិត្វា បវារណាយ សុរវរបរិវុតោ ឌីតិ, តទា

អសីតិយា អរហន្តកោដិហិ សទ្ធិ ចតុវង្គិកេ សន្និចារេ បវារេសិ។ អយំ
តតិយោ សន្និចារេ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“សន្និចារេ តយោ អាសុំ, សោភិតស្ស មហោសិនោ;
ឡីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

៩.

“ឧត្តតោ នាម សោ រាជា, ធានំ ទេតិ នុត្តមេ;
តម្ហិ ធានេ សមាគព្ភំ, អរហន្តា សតកោដិយោ។

១០.

“បុនាបរំ បុរគណោ, ទេតិ ធានំ នុត្តមេ;
តទា នវុត្ថិកោដិនំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

១១.

“ទេវលោកេ វសិត្វាន, យទា ឱរោហតី ជិនោ;
តទា អសីតិកោដិនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តទា កិរ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ រម្មវតីនគរេ ឧភតោ សុជាតោ ‘សុជាតោ’
នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា សោភិតស្ស ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា សរណោសុ
បតិជ្ឈាយ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស តេមាសំ មហាធានមធាសិ។ សោបិ នំ
“អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១២.

“អហំ តេន សមយេន, សុជាតោ នាម ព្រាហ្មណោ;

តទា សសាវកំ ពុទ្ធំ, អន្តបាណេន តប្បយី។

១៣.

“សោបិ មំ ពុទ្ធាព្យាកាសិ, សោភិតោ លោកនាយកោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធាភវិស្សតិ។

១៤.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ... ហោស្សម សម្មុទា ឥមំ។

១៥.

“តស្សបិ វចនំ សុត្វា, ហោជ្ជា សីរីគ្គមានសោ;
តមេវត្ថមនុប្បត្តិយា, ឧត្តំ ធិតិមកាសហ”ន្តិ។

តត្ថ តមេវត្ថមនុប្បត្តិយាតិ តស្ស ពុទ្ធត្ថស្ស អនុប្បត្តិអត្ថំ, តស្ស បទ
សោភិតពុទ្ធស្ស - “អនាគតេ អយំ គោតមោ នាម ពុទ្ធាភវិស្សតិ” តិ វចនំ
សុត្វា “អរិកថវចនា ហិ ពុទ្ធា” តិ ពុទ្ធត្ថប្បត្តិអត្ថន្តិ អត្ថោ។ ឧត្តន្តិ តិព្វំ យោវំ។
ធិតិព្វំ វិរយំ។ អកាសហន្តិ អកាសី អហំ។

តស្ស បទ សោភិតស្ស ភគវតោ សុធម្មំ នាម នគរំ អហោសិ, បិតា
សុធម្មា នាម រាជា, មាតា សុធម្មា នាម ទេវី, អសមោ ច សុនេត្តោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, អនោមោ នាមុបជ្ឈាកោ, នកុលា ច សុជាតា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
នាគរុក្ខោ ពោធិ, អជ្ឈបណ្ណាសហត្ថព្រូជំ សិរីរំ អហោសិ, នវុតិវស្សសហស្សានិ
អាយុប្បមាណំ, មទិលា នាមស្ស មហាទេវី, សីហកុមារោ នាម អត្រដោ,
នាជកិត្តិនំ សត្តត្តិសសហស្សានិ នវវស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសី។
ចាសាទេន អភិនិក្ខមិ។ ជយសេនោ នាម រាជា ឧបជ្ឈាកោ។ សេតារាមេ ភិរ
វសីតិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦.

“សុធម្មំ នាម នគរំ, សុធម្មា នាម ខត្តិយោ;
សុធម្មា នាម ជនីកា, សោភិតស្ស មហេសីនោ។

២១.

“អសមោ ច សុនេត្តា ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
អនោមោ នាមុបជ្ឈាកោ, សោភិតស្ស មហេសីនោ។

២២.

“នកុលា ច សុជាតា ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
ពុជ្ឈីមាណោ ច សោ ពុទ្ធោ, នាគមូលេ អពុជ្ឈីថ។

២៤.

“អជ្ឈបណ្ណាសាវតនំ, អច្ចុគ្គតោ មហាមុនិ;
ឱកាសេតិ ទិសា សញ្ញា, សតវសីវ ឧគ្គតោ។

២៥.

“តថា សុដុល្លំ បវនំ, នាណគន្ធម្មិ ធូបិតំ;
តថេវ តស្ស ចាវចនំ, សីលគន្ធម្មិ ធូបិតំ។

២៦.

“យថាបិ សាគរោ នាម, ទស្សនេន អតប្បិយោ;
តថេវ តស្ស ចាវចនំ, សវនេន អតប្បិយំ។

២៧.

“នុវតិវស្សសហស្សានិ, អាយុវិជ្ជតិ តាវទេ;

តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសី ជនតំ ពហំ។

២៨.

“ឱវាធំ អនុសិដ្ឋិញ្ច, ទត្វាន សេសកេ ជនេ;
ហុតាសនោវ តាបេត្វា, និព្ពុតោ សោ សសាវកោ។

២៩.

“សោ ច ពុទ្ធា អសមសមោ, តេបិ សាវកា ពលប្បត្តា;
សព្វំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ពាវា”តិ។

តត្ថ សតវសីវាតិអាទិទ្វារិយ, សព្វា ទិសា ឱភាសេតីតិ អត្ថោ។ បវនន្តិ
មហាវនំ។ ធូបិតន្តិ វាសិតំ គន្ធិតំ។ អតប្បិយោតិ អតិត្តិករោ, អតិត្តិជននោ វា។
តាវទេតិ តស្មី កាលេ, តាវតកំ កាលន្តិ អត្ថោ។ តាវេសីតិ តាវយី។ ឱវាទន្តិ
សកី វាទោ ឱវាទោ នាម។ អនុសិដ្ឋិន្តិ បុនប្បនំ វេចនំ អនុសិដ្ឋិ នាម។ សេសកេ
ជនេតិ សច្ចប្បជីវេធំ អប្បត្តស្ស សេសជនស្ស, សាមិអត្ថ ភុម្មវេចនំ។
ហុតាសនោវ តាបេត្វាតិ អគ្គិរិយ តប្បេត្វា។ អយមេវ វា ចាហោ,
ឧបាទានក្ខយា ភគវា បរិនិព្ពុតោតិ អត្ថោ។ សេសកាថាសុ សព្វត្ថ
ឧត្តានមេវាតិ។

សោភិតពុទ្ធវំសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ធម្មោ ពុទ្ធវំសោ។

៤. អនោមទស្សីពុទ្ធវំសវណ្ណានា

សោភិតតុល្លា បន បរិទ្ធិតុល្លា តស្ស អបរភាគេ ឯកមសង្ខ័យ្យំ
ពុទ្ធប្បាទរហិតំ អហោសិ។ អតីតេ បន តស្មី អសង្ខ័យ្យេ ឯកស្មី កប្ប
តយោ ពុទ្ធា និព្វត្តិសុ អនោមទស្សី, បទុមា, នារនោតិ។ តត្ថ អនោមទស្សី
ភគវា សោឡស អសង្ខ័យ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ចា ចារមិយោ បូរេត្វា
តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា ទេវេហិ អភិយាចិតោ តតោ ចរិត្វា ចន្ទវតិយំ នាម
រាជធានីយំ យសវា នាមស្ស រញ្ជោ កុលេ សមុស្សិតចារុបយោធរាយ
យសោធរាយ នាម អគ្គមហោសិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គហោសិ។
អនោមទស្សីកុមារេ កិរ យសោធរាយ ទេវិយា កុច្ឆិតតេ តស្ស បុញ្ញប្បការេន
បកា អសីតិហត្ថប្បមាណំ ហំនំ ជរិត្វា អដ្ឋាសិ។ ចន្ទស្វរិយប្បកាហិ
អនភិភវនីយាវ អហោសិ។ សា ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន ពោធិសត្តំ
សុចន្ទនុយ្យានេ វិជាយិ។ ចាជិហារិយានិ ហេដ្ឋា វុត្តនយានេវ។

នាមគ្គហណាទិវសេ បនស្ស នាមំ គណ្ណាត្តា, យស្មា ជាតិយំ អាកាសតោ
សត្ត រតនានិ បតីសុ, តស្មា អនោមាណំ រតនានំ ឧប្បត្តិហេតុភូតត្តា
“អនោមទស្សី”តិ នាមមកំសុ។ សោ អនុក្កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ ទិព្វេហិ
កាមគុណេហិ បរិចារិយមាណោ ទសវស្សសហស្សានិ អការំ អដ្ឋាវសិ។ តស្ស
កិរ សិរិ ឧបសិរិ សិរិវង្ខោតិ តយោ ចាសាទា អហោសុំ។ សិរិមាទេវិប្បមុខានិ
តេវីសតិ ឥត្តិសហស្សានិ បច្ចុប្បដ្ឋិតានិ អហោសុំ។ សោ សិរិមាយ ទេវិយា
ឧបវាលោ នាម បុត្ត ជាតេ ចត្តាវ និមិត្តានិ ទិស្វា សិរិកាយានេន
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ តិស្សោ ជនកោជិយោ អនុបព្ពជីសុ។

តេហិ បរិវុតោ មហាបុរិសោ ទស មាសេ បធានចរិយំ ចរិ។ តតោ
វិសាខបុណ្ណមាយ អនុបមព្រាហ្មណកាមេ បិណ្ណាយ ចរិត្វា
អនុបមសេដ្ឋីដីតាយ ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិគុញ្ញិត្វា សាលវនេ ទិវាវិហារំ

វីតីនាមេត្វា អនោមនាមាជីវកេន ទិន្នា អដ្ឋតិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
អដ្ឋនុក្ខតោជី បទក្ខិណំ កត្វា អដ្ឋត្ថិសហត្ថវិត្ថតំ តិណាសន្តំ សន្តវិត្វា
ចតុរង្គិវិយំ អធិដ្ឋាយ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា សមារំ មារពលំ វិទ្ធីសេត្វា តិសុ
យាមេសុ តិស្សោវិជ្ជា ឧប្បាទេត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ
ឧបមជ្ឈតា”តិ ឧទានំ ឧទានេសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“សោភិតស្ស អបវេន, សម្មុទ្ទោ ទ្វិបទុត្តមោ;
អនោមទស្សី អមិតយសោ, តេជស្សី ធុរតិក្កមោ។

២.

“សោ ធម្មា ពន្ធនំ សព្ពំ, វិទ្ធីសេត្វា តយោ ភវេ;
អនិវត្តិកមនំ មគ្គំ, ទេសេសិ ទេវមាណុសេ។

៣.

“សាគរោវ អសម្ព័ន្ធភោ, បព្ពតោវ ទុរាសនោ;
អាគាសោវ អនន្តោ សោ, សាលរាជោវ ផុល្លិតោ។

៤.

“ទស្សនេនបិ តំ ពុទ្ធិ, តោសិតា ហោន្តិ ចាណិនោ;
ព្យាហរន្តំ គិរំ សុត្វា, អមតំ ចាបុណាន្តិ តេ”តិ។

តត្ថ អនោមទស្សីតិ អនុបមទស្សនោ, អមិតទស្សនោ វា។ អមិតយសោតិ
អមិតបរិវារោ, អមិតកិត្តិ វា។ តេជស្សីតិ សីលសមាធិបញ្ញាតេជេន
សមន្នាគតោ។ ធុរតិក្កមោតិ ធុប្បដំសិយោ, អញ្ញេន ទេវេន វា មារេន វា កេនបិ
វា អតិក្កមិតុំ អសក្កុណោយ្យោតិ អត្ថោ។ សោ ធម្មា ពន្ធនំ សព្ពន្តិ សព្ពំ ទសវិដំ

សំយោជនំ ជិន្និត្វាវិទ្ធិសេត្វា តយោភវេតិ តិក្សុបតំ កម្មំ
កម្មក្ខយករញ្ញាលោនវិទ្ធិសេត្វា, អភាវំ កត្វាតិ អត្ថោ។ អនិវត្តិគមនំ មគ្គន្តិ
និវត្តិយា បវត្តិយា បដិបក្ខក្ខតំ និព្វានំ អនិវត្តិ វុច្ចតិ, តំ អនិវត្តិ គច្ចតិ
អនេនាតិ អនិវត្តិគមនោ។ តំ អនិវត្តិគមនំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ទេសេសីតិ អត្ថោ។
“ធស្សតី” តិថិ ចាថា, សោយេវត្ថោ។ ទេវមនុសេតិ ទេវមនុស្សានំ, សាមិអត្ថ
ឧបយោគវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

អសង្ខារោតិ ខោភេតុំ ចាលេតុំ អសក្កុណាយ្យាតិ អក្ខោភិយោ។ យថា
ហិ សមុទ្ពោ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សកម្ពីរោ
អនេកយោជនសហស្សក្ខតាវាសោ អក្ខោភិយោ, វេទំ អក្ខោភិយោតិ អត្ថោ។
អាភាសោវ អនន្តោតិ យថា បន អាភាសស្ស អន្តោ នត្ថិ, អថ ខោ អនន្តោ
អប្បមេយ្យោ អចារោ, វេទំ ភគវាបិ ពុទ្ធកុណាហិ អនន្តោ អប្បមេយ្យោ
អចារោ។ សោតិ សោ ភគវា។ សាលរាជាវ ផុល្លិតោតិ
សព្ពលក្ខណានុព្យញ្ញនសមលដ្ឋតសរីរត្ថា សុផុល្លិតសាលរាជាវិយ
សោភតីតិ អត្ថោ។ ធស្សនេនបិ តំ ពុទ្ធន្តិ តស្ស ពុទ្ធស្ស ធស្សនេនាបីតិ អត្ថោ។
ព្យាបិសេសុបិ សាមិវចនំ បយុជ្ជន្តិ សទ្ធសត្វវិទូ។ តោសីតាតិ បរិតោសីតា
បីលីតា។ ព្យាហារន្តន្តិ ព្យាហារន្តស្ស, សាមិអត្ថ ឧបយោគវចនំ។ អមតន្តិ
និព្វានំ។ ចាបុណ្ណីតិ អធិគច្ចន្តិ។ តេតិ យេ តស្ស ភិវំ ធម្មទេសនំ សុណាន្តិ, តេ
អមតំ ចាបុណ្ណីតិ អត្ថោ។

ភគវា បន ពោធិមូលេ សត្តសត្តាហំ វីតីនាមេត្វា ព្រហ្មនា អាយាចិតោ
ធម្មទេសនាយ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ អត្តនា សហ បព្ពជិតេ
តិកោជិសង្ខេ ជនេ ឧបនិស្សយសម្បន្នេ ទិស្វា - “កត្ត នុ ខោ តេ វេតរហិ
វិហារន្តិ” តិ ឧបធារេន្តោ សុភវតីនគរេ សុទស្សនុយ្យានេ វិហារន្តេ ទិស្វា

អាណាសេន គន្លា សុទ្ធសុទ្ធយុទ្ធយាន ឌីតវិ។ សោ តេហិ បរិវត្តោ
សនេវមនុស្សាយ បរិសាយ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ បរិវត្តសិ។ តត្ថ កោដិសតានំ
បឋមាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“ធម្មាភិសមយោ តស្ស, ឥន្ទ្រា ដីតោ តទា អហុ;
កោដិសតានិ អភិសមីសុ, បឋមេ ធម្មទេសនេ”តិ។

តត្ថ ដីតោតិ ជាតិប្បត្តោ ពាហុជញ្ញវសេន។ កោដិសតានីតិ កោដិនំ
សតានិ កោដិសតានិ។ “កោដិសតយោ”តិបិ ចាថា, តស្ស សតកោដិយោតិ
អត្ថោ។

អថាបរេន សមយេន ឌីសធិនគរទ្វារ អសនុក្ខម្វលេ យមកថាជីហារិយំ
កត្វា អសុវេហិ ធុរិកិកវនេ តាវតីសកវនេ បណ្ណាកម្ពលសិលាយំ និសិន្នោ
តេមាសំ អភិធម្មវស្សំ វស្សបយិ។ តទា អសីតិទេវតាកោដិយោ អភិសមីសុ។
តេន វុត្ថំ -

៦.

“តតោ បរិ អភិសមយេ, វស្សន្តេ ធម្មវុដ្ឋិយោ;
អសីតិកោដិយោភិសមីសុ, ទុតិយេ ធម្មទេសនេ”តិ។

តត្ថ វស្សន្តេតិ ពុទ្ធមហាមេយេ វស្សន្តេ។ ធម្មវុដ្ឋិយោតិ
ធម្មកថាវស្សវុដ្ឋិយោ។

តតោ អបរេន សមយេន មជ្ឈលបញ្ញានិទ្ទេសេ អជ្ឈសត្តតិ កោដិយោ
អភិសមីសុ។ សោ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“តតោ បរម្មី វស្សន្តេ, តប្បយន្តេ ច ចាលីនំ;
អជ្ឈសត្តតិកោជីនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ វស្សន្តេតិ ធម្មកថាសលីលធាវំ វស្សន្តេ។ តប្បយន្តេតិ
ធម្មាមតវស្សន តប្បយន្តេ, តប្បនំ ករោន្តេ ភកវតីតិ អត្ថោ។

អនោមទស្សីស្សបិ ភកវតោ តយោ សាវកសន្និចាតា អហោសុំ។ តត្ថ
សោរេយ្យនគរេ ឥសីនត្ថស្ស រញ្ជោ ធម្មេ ទេសិយមានេ បសីទិត្វា
ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតានំ អជ្ឈន្នំ អរហន្តសតសហស្សានំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិ។ អយំ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ រាជវតីនគរេ សុន្និទ្ធវស្ស ឆាម
រញ្ជោ ធម្មេ ទេសិយមានេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតានំ សត្តន្នំ
អរហន្តសតសហស្សានំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ អយំ ទុតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ បុន សោរេយ្យនគរេយេវ សោរេយ្យរញ្ជោ សហ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ
បព្ពជិតានំ ធន្នំ អរហន្តសតសហស្សានំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ អយំ
តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, តស្សបិ ច មហោសិនោ;
អភិញ្ញាពលប្បត្តានំ, បុច្ឆិតានំ វិមុត្តិយា។

៩.

“អជ្ឈសតសហស្សានំ, សន្និចាតោ តទា អហុ;
បហីនមទមោហានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

១០.

“សត្វសតសហស្សនំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ;
អនុដ្ឋណានំវិរជានំ, ឧបសន្តាន តាធិនំ។

១១.

“ធន្នំ សតសហស្សនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;
អភិញ្ញាពលប្បត្តានំ, និព្ពតានំ តបស្សិន”ន្តិ។

តត្ថ តស្សបិ ច មហេសិនោតិ តស្ស មហេសិនោ អនោមទស្សិស្សបិ។
“តស្សបិ ធ្វើបទុត្តមោ”តិបិ ចាហេ, តស្សបិ ធ្វើបទុត្តមស្សតិ អត្ថោ។ លក្ខណំ
សទ្ធសត្តតោ គហេតព្ពំ។ អភិញ្ញាពលប្បត្តានន្តិ អភិញ្ញានំ ពលប្បត្តានំ,
ចិណ្ឌាវសិតាយ ឱប្បនិសន្តិការេន អភិញ្ញាសុ ជីវការប្បត្តានន្តិ អត្ថោ។
បុប្ផតានន្តិ សព្ពដាលិដុល្លការេន អតិវិយ សោភគ្គប្បត្តានំ។ វិមុត្តិយាតិ
អរហត្តជលវិមុត្តិយា។

អនុដ្ឋណានន្តិ ឯត្ថ អយំ អដ្ឋណ-សន្នោ កត្តចិ កិលេសេសុ ទិស្សតិ។
យថាហ - “តត្ថ កតមាធិ តីណិ អដ្ឋណានិ? រាគោ អដ្ឋណំ នោសោ អដ្ឋណំ
មោហោ អដ្ឋណ”ន្តិ (វិភ. ៩២២)។ “ចាបកានំ ខោ ឯតំ, អារុសោ, អកុសលានំ
ឥច្ឆាវចរានំ អធិវចនំ យទិទំ អដ្ឋណ”ន្តិ (ម. និ. ១.៦០)។ កត្តចិ កិស្មិញ្ចិ មលេ?
យថាហ - “តស្សេវ រជស្ស វា អដ្ឋណាស្ស វា បហាឆាយ វាយមតី”តិ (ម. និ.
១.១៨២)។ កត្តចិ តថាវុបេ ភូមិភាគេ “ចេតិយដ្ឋណំ ពោធិយដ្ឋណំ
រាជដ្ឋណ”ន្តិ។ ឥធម បន កិលេសេសុ ទដ្ឋព្ពោ។ តស្មា និក្ខិលេសានន្តិ អត្ថោ (ម. និ.
អដ្ឋ. ១.៥៧)។ វិរជានន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ តបស្សិនន្តិ កិលេសក្ខយករោ
អវិយមគ្គសន្និទ្ធាតោ តចោ យេសំ អត្ថិ តេ តបស្សិនោ, តេសំ តបស្សីនំ,
ឪណាសវានន្តិ អត្ថោ។

តទា អម្ពកំ ពោធិសត្តោ ឯកោ មហេសក្ខោ យក្ខសេនាបតិ អហោសិ
មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ អនេកកោជិសតសហស្សនំ យក្ខានំ អធិបតិ។ សោ
“ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ” តិ សុត្វា អាគន្ធា បរមរុចិរទស្សនំ សត្តរតនមយំ
អភិរុចិរជនិករមណ្ឌាលសធិសំ មណ្ឌាបំ និម្មិនិទ្វា តត្ថ សត្តាហំ មហាធានំ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស អធាសិ។ អថ នំ ភគវា ភត្តានុមោទនសមយេ
“អនាគតេ កប្បសតសហស្សនិកេ ឯកស្មី អសង្ខៀយ្យ អតិក្កន្តេ កោតមោ
នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតិ” តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១២.

“អហំ តេន សមយេន, យក្ខោ អាសី មហិទ្ធិកោ;
នេកានំ យក្ខកោជិនំ, វសវត្តិម្ហំ ឥស្សរោ។

១៣.

“តទាបិ តំ ពុទ្ធវរំ, ឧបគន្ធា មហេសិនំ;
អន្ធានេន តប្បសី, សសង្ឃំ លោកនាយកំ។

១៤.

“សោបិ មំ តទា ព្យាកាសិ, វិសុទ្ធនយនោ មុនិ;
អបរិមេយ្យតោ កប្ប្យ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៥.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ.... ហេស្សាម សម្មុទា ឥមំ។

១៦.

“តស្សាបិ វេននំ សុត្វា, ហាដ្ឋោ សំវិគ្គមានសោ;
ឧត្តរី វតមធិជ្ជាសី, ទសទារមិប្បរិយា” តិ។

តត្ថ ឧត្តរី វតមធិដ្ឋាសិន្និ ហរមិប្បរណាត្ថាយ ភិយ្យោបិ ទន្ធិតរំ
បរក្កមមកាសីតិ អត្ថោ។

តស្ស បន អនោមទស្សីស្ស ភគវតោ ចន្ទវតី នាម នគរំ អហោសិ, យសវា
នាម រាជា បិតា, យសោធរា នាម មាតា, និសភោ ច អនោមោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, វរុណោ នាមុបដ្ឋាកោ, សុន្ទរី ច សុមនា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា,
អដ្ឋនរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អជ្ឈបណ្ណាសហត្ថព្រុដំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ
អាយុ, សិរិមា នាម អគ្គមហេសី, ឧបវាលោ នាមស្ស បុត្រោ,
ទសវស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។ សោ សិរិកាយានេន និក្ខមិ។
សិរិកាយានេន គមនំ បន សោភិតតុទ្ធវំសវណ្ណោយ ចាសាទគមនេ
វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ធម្មកោ នាម រាជា ឧបដ្ឋាកោ។ ធម្មារាមេ កិរ ភគវា
វិហាសីតិ។ តេន វុត្ថំ -

១៧.

“នគរំ ចន្ទវតី នាម, យសវា នាម ឧត្តិយោ;
មាតា យសោធរា នាម, អនោមទស្សីស្ស សត្តនោ។

២២.

“និសភោ ច អនោមោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
វរុណោ នាមុបដ្ឋាកោ, អនោមទស្សីស្ស សត្តនោ។

២៣.

“សុន្ទរី ច សុមនា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អដ្ឋនោតិ បវុច្ឆតិ។

២៥.

“អដ្ឋបល្លោកសរតនំ, អដ្ឋគ្គតោ មហាមុនិ;
បកា និទ្ទាវតី តស្ស, សតវសីវ ឧគ្គតោ។

២៦.

“វស្សសតសហស្សានិ, អាយុវិជ្ជតិ តាវទេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

២៧.

“សុបុប្ផិតំ ចាវចនំ, អរហន្តេហិ តាធិហិ;
វីតរាគេហិ វិមលេហិ, សោភិត្ត ជិនសាសនំ។

២៨.

“សោ ច សត្តា អមិតយសោ, យុតានិ តានិ អតុលីយានិ;
សព្វំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ពាទា”តិ។

តត្ថ បកា និទ្ទាវតីតិ តស្ស សរីរតោ បកា និក្ខមតិ។ សរីរប្បកា បនស្ស
និច្ចកាលំ ធានសយោជនប្បមាណំ បទេសំ ជីវត្វា តិជ្ជតិ។ យុតានិ តានីតិ
អគ្គសាវកយុតាធិនិ យុតធានិ។ សព្វំ តមន្តវហិតន្តិ វុត្តប្បការំ សព្វម្បិ
អនិច្ចមុខំ បរិជ្ឈំវិនិជ្ជន្តិ អត្ថោ។ “ននុវិត្តកមេវ សម្ពាទា”តិបិ ចាហោ, តស្ស ននុ
វិត្តកា តុច្ឆកាយេវ សព្វេ សម្ពាទាតិ អត្ថោ។ ម-កាហោ បទសន្និករោ។
សេសកាថាសុ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឥមស្ស បន អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ សន្តិកេ សាវិបុត្តោ ច
មហាមោគ្គល្លានោ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ អគ្គសាវកា អគ្គសាវកការត្ថាយ
បណិធានមកំសុ។ ឥមេសំ បន ថេរវនំ វត្ថុ ចេត្ត កថេតព្វំ។ មយា
គន្ធិវត្តារកយេន ន ឧទ្ធជន្តិ។

អនោមទស្សីពុទ្ធវិសុទ្ធានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា សត្តមោ ពុទ្ធវិសោ។

១០. បទុមពុទ្ធវិសុទ្ធានា

អនោមទស្សីស្ស បនភគវតោ អបរភាគេ វស្សសតសហស្សយុកា
មនុស្សា អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា ទសវស្សយុកា ហុត្វា បុន អនុក្កមេន
វឡិត្វា អសង្ខ័យ្យយុកា ហុត្វា បុន បរិហាយមាណា
វស្សសតសហស្សយុកា អហោសុំ។ តថា បទុមោ នាម សត្តា លោកេ ឧប្បជ្ជិ។
សោមិ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា ចម្បកនគរេ
អសមស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ រូចាធិហិ អសមាយ អសមាយ នាម
អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គមហេសិ។ សោ ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន
ចម្បកុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ ជាតេ បន កុមារេ អាគាសតោ
សកលជម្ពុធិបេ សមុទ្ធបរិយន្តេ បទុមវស្សំ និបតិ។ តេនស្ស
នាមគ្គហណាធិវសេ នាមំ គណ្ណាន្តា នេមិត្តកា ច ញាតកា ច
“មហាបទុមកុមារោ”ត្រូវ នាមមកំសុ។ សោ ទសវស្សសហស្សានិ អការំ
អជ្ឈាវសិ។ នន្ទត្តវ-វសុត្តវ-យសុត្តវនាមកា តយោ ចាសាទា អហោសុំ។
ឧត្តរាទេវីប្បមុខានិ តេត្ថិស ឥតិសហស្សានិ បច្ចុប្បដ្ឋិតានិ អហោសុំ។

អថ មហាសត្តោ ឧត្តរាយ នាម មហាទេវីយា រម្មកុមារេ នាម ឧប្បន្នេ
ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា អាជញ្ញារថេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិ។ តំ បព្ពជន្តំ ឯកា
បុរិសកោជិ អនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវតោ អជ្ឈមាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណមាយ ធម្មាវតីនគរេ សុធម្មសេដ្ឋិស្ស ដីតាយ ធម្មាវតិយា នាម ទិន្នំ
មគ្គចាយាសំ បរិភុណ្ណិត្វា មហាសាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា

សាយន្តសមយេ តិវុតកាជីវកេន ទិន្នា អដ្ឋតិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
មហាសោណាពោធិ ឧបសង្កមិត្វា អដ្ឋតិសហត្វិវុតតំ តិណសន្តរកំ បញ្ញបេត្វា
បល្លង្គំ អាភុជិត្វា ចតុរង្គិវិយំ អធិដ្ឋាយ មារពលំ វិធមិត្វា តិសុ យាមេសុ
តិស្សោវិជ្ជា សង្ខិកត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតា” តិ
(ធម. ប. ១៥៣-១៥៤) ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិសមីបេយេវ
វីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ អាយាចនំ អធិវាសេត្វា ធម្មទេសនាយ ភាជនក្ខតេ
បុគ្គលេ ឧបបរិក្ខន្តោ អត្តនា សហ បព្វជិតេ កោជិសង្ខេ ភិក្ខុ ទិស្វា
តង្គិណោយេវ អនិលបថេន គន្ធា ធម្មាវតីនគរសមីបេ ធនញ្ញយុយ្យានេ ឌីតវិត្វា
តេហិ បរិវត្តោ តេសំ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តទា កោជិសតានំ
អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“អនោមទស្សិស្ស អបរេន, សម្មុទ្ទោ ទ្វិបទុត្តមោ;
បទុមោ នាម នាមេន, អសមោ អប្បជិបុគ្គលោ។

២.

“តស្សបិ អសមំ សីលំ, សមាធិបិ អនន្តកោ;
អសង្ខ័យ្យំ ញ្ញាណាវរំ, វិមុត្តិបិ អនូបមា។

៣.

“តស្សបិ អតុលតេជស្ស, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ;
អភិសមយោ តយោ អាសុំ, មហាតមបវាហនា” តិ។

តត្ថ អសមំ សីលន្តិ អញ្ញោសំ សីលេន អសទិសំ, ឧត្តមំ សេដ្ឋន្តិ អត្តោ។
សមាធិបិ អនន្តកោតិ សមាធិបិ អប្បមេយ្យោ, តស្ស អនន្តភាវោ

លោកវិវរណយមកទាជិហារិយាជីសុ ទដ្ឋព្រោ។ ព្រាណាវន្តិ សព្វញ្ញតព្រាណាំ,
អសាធារណព្រាណានិ វា។ វិមុត្តិបីតិ អរហត្តដលវិមុត្តិបិ ភគវតោ។
អន្ធទមាតិ ឧបមារិវហិតា។ អតុលតេជស្សាតិ អតុលព្រាណតេជស្ស។
“អតុលព្រាណតេជ”តិបិ ចាហៅ។ តស្ស “តយោ អភិសមយោ”តិ ឥមិនា
ឧត្តរបទេន សម្ពន្ធា ទដ្ឋព្រោ។ មហាតមបវាហនាតិ មហាមោហវិរាសកា,
មោហានុការិវិទ្ធិសកាតិ អត្ថោ។

អថាបរេន សមយេន បទុមោ ភគវា អត្ថនោ កនិជ្ជភាតវំ សាលកុមារញ្ច
ឧបសាលកុមារញ្ច ព្រាតិសមាគមេ សបរិវារេ បញ្ញាជេត្វា តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ
នវុតិ កោជិយោ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ យទា បន វម្មត្ថេវស្ស ធម្មំ ទេសេសិ, តទា
អសីតិកោជីនំ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“បឋមាភិសមយេ ពុទ្ធា, កោជិសតមពោធិយិ;
ទុតិយាភិសមយេ ជីវេ, នវុតិកោជិមពោធិយិ។

៥.

“យទា ច បទុមោ ពុទ្ធា, ឡីវទី សកមត្រជិ;
តទា អសីតិកោជីនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យទា បន សុភារិតត្ថោ នាម រាជា បទុមស្ស ពុទ្ធស្ស ពុទ្ធបទុមវទនស្ស
សន្តិកេ កោជិសតសហស្សបរិវារោ ឯហិតិក្កុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតោ, តស្មី
សន្និចាតេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បន បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។

អថាបរេន សមយេន មហាបទុមោ មុនិវសកោ ឧសភសមគតី
ឧសភវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ វស្សំ ឧបគញ្ញិ។ នគរវាសិនោ មនុស្សា ភគវន្តំ

ធនស្សនកាមា ឧបសង្កម្មីសុ។ តេសំ ភគវា ធម្មំ នេសេសិ។ តត្ថ ច ពហវោ
មនុស្សា បសន្នចិត្តា បព្ពជីសុ។ តតោ ធនពាលោ តេហិ ច អញ្ញេហិ ច តីហិ
ភិក្ខុសតសហស្សេហិ សទ្ធិវិសុទ្ធិបវារណំ បវារេសិ។ សោ ទុតិយោ សន្និទាតោ
អហោសិ។ យេ បន តត្ថ ន បព្ពជីសុ, តេ កថិនានិសំសំ សុត្វា ចាជិបទេ បញ្ចសុ
មាសេសុ បញ្ចានិសំសទាយ កំ កថិនចីវរមទំសុ។ តតោ តំ ភិក្ខុ ធម្មសេនាបតី
អគ្គសារកំ វិសាលមតី សាលត្ថេរំ កថិនត្តារត្ថំ យាចិត្វា កថិនចីវរំ
តស្សនទំសុ។ ថេរស្ស កថិនចីវរេ កយិរមាទេ ភិក្ខុ សិព្ពនេ សហាយ កា
អហោសុំ។ បទុមោ បន សម្មាសម្ពុទ្ធា សូចិច្ឆិទ្កេ សុត្តានិ អារុទិត្វា អទាសិ។
និដ្ឋិតេ បន ចីវរេ ភគវា តីហិ ភិក្ខុសតសហស្សេហិ ចារិកំ បក្កាមិ។

អថាបរេន សមយេន សីហាវិក្កន្តកាមី បុរិសសីហោវិយ ពុទ្ធសីហោ
គោសិទ្ធិសាលវនសទិសេ បរមសុរភិកុសុមជលការវិនមិតសាខាវិជបេ
វិមលកមលកុវលយសមលង្គតេ សិសិរមធុរវារិវាហោន បរិបូរិតេ វុ-ចមរ-
សីហា-ព្យក្ស-អជ-ហាយ-កវយ-មហីសាទិវិវិធមិតគណាវិចរិតេ
សុរភិកុសុមគន្ធាវពទ្ធិហធយាហិ ភមរមធុករយុវតីហិ អនុភូតប្បចារាហិ
សមន្តតោ គុម្ពគុម្ពាយមាទេ ជលរសបមុទិតហធយាហិ
កាកលិសទិសមធុរិវុតាហិ កោកិលវដ្ឋហិ ឧបគីយមាទេ បរមរមណីយេ
វិវិត្តេវិជនេ យោកានុកូលេ បរេនេ វស្សវាសមុបកញ្ចិ។ តស្មីវិហារន្តំ
សបរិវារកំ ធនពាលំ តថាគតំ ធម្មរាជំ ពុទ្ធសិរិយាវិរោចមាទំ ទិស្វា មនុស្សា
តស្ស ធម្មំ សុត្វា បសីទិត្វា ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជីសុ។ តទា ទ្វីហិ
ភិក្ខុសតសហស្សេហិ បរិវុតោ បវារេសិ។ សោ តតិយោ សន្និទាតោ អហោសិ។
តេន វុត្ថំ -

“សន្និបាតា តយោ អាសុំ, បទុមស្ស មហេសីនោ;
កោដិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ។

៧.

“កងិនត្តារសមយេ, ឧប្បន្នេ កងិនចីវរេ;
ធម្មសេនាបតិត្តាយ, ភិក្ខុ សិទ្ធិសុ ចីវរំ។

៨.

“តទា តេ វិមលា ភិក្ខុ, ធម្មភិញ្ញា មហិទ្ធិកា;
តីណិ សតសហស្សានំ, សមីសុ អបរាជិតា។

៩.

“បុនាបរំ សោ នរាសកោ, បវនេ វាសំ ឧចាគមិ;
តទា សមាគមោ អាសិ, ទ្ធិន្នំ សតសហស្សានំ”ន្តិ។

តត្ថ កងិនត្តារសមយេតិ កងិនចីវរត្ថរណាសមយេ។
ធម្មសេនាបតិត្តាយាតិ ធម្មសេនាបតិសាលត្ថរត្តំ។ អបរាជិតាតិ ន បរាជិតា,
វិភត្តិលោចោ ធម្មញ្ញោ។ សោតិ សោ មហាបទុមោ។ បវនេតិ មហាវនេ។ វាសន្តិ
វស្សវាសំ។ ឧចាគមីតិ ឧចាគតោ។ ទ្ធិន្នំ សតសហស្សានំ ទ្ធិន្នំ
សតសហស្សានំ។ “តទា អាសិ សមាគមោ”តិបិ ចាថោ យទិ អត្ថិ សុន្ទរោ
ភវេយ្យ។

តទា តថាគតេ តស្មី វនសណ្ណោ វសន្តេ អម្ពានំ ពោធិសត្តោ សីហោ ហុត្វា
សត្តាហំ និរោធសមាបត្តិ សមាបន្និច្ឆា និសិន្នំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ ហុត្វា
បទក្ខិណំ កត្វា សញ្ញាតបីតិសោមនស្សោ ភិក្ខុត្តំ សីហនាធំ នទិច្ឆា សត្តាហំ
ពុទ្ធារម្មណំ បីតី អវិជហិត្វា បីតិសុខេនេវ គោចរាយ អបក្កមិត្វា ជីវិតបរិច្ចាគំ

កត្វា បយ៍រុចាសមាធា អដ្ឋាសិ។ អថ សត្តា តស្ស សត្តាហស្ស អច្ចយេន
និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ នរសីហោ សីហំ ឌីលោកេត្វា - “ភិក្ខុសង្ឃបិស្ស
ចិត្តប្បសាធា ហោត្វតិ សង្ឃោ អាគច្ឆត្វ” តិ ចិន្តេសិ។ អនេកកោដិភិក្ខុ
តាវនេវ អាគញ្ជីសុ។ សីហោ សង្ឃបិ ចិត្តំ បសាទេសិ។ អថ សត្តា តស្ស ចិត្តំ
ឌីលោកេត្វា - “អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតិ” តិ ព្យាកាសិ។ តេន
វុត្ថំ -

១០.

“អហំ តេន សមយេន, សីហោ អាសី មិតាធិក្ខ;
បរិវេកមនុព្រូហន្តំ, បវនេ អន្តសំ ជិនំ។

១១.

“វុទ្ធិត្វា សិរសា ចាទេ, កត្វាន តំ បទក្ខិណំ;
តិក្ខត្តំ អភិនាធិត្វា, សត្តាហំ ជិនមុបដ្ឋហំ។

១២.

“សត្តាហំ វរសមាបត្តិយា, វុដ្ឋហិត្វា តថាគតោ;
មនសា ចិន្តយិត្វាន, កោដិភិក្ខុ សមាទយិ។

១៣.

“តទាបិ សោ មហាវីរោ, តេសំ មជ្ឈេ វិយាករិ;
អបរិមេយ្យិតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៤.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ.... ហោស្សរាម សម្មុទា ឥមំ។

១៥.

“តស្សបិ វេចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វេតមធិជ្ជាសី, ធនចារមិប្បរិយា” តិ។

តត្ថ បរិវេកមនុព្រហ្មណ្ឌន្តិ និរោធសមាបត្តិ សមាបន្នន្តិ អត្តោ។ បទក្ខិណាន្តិ
តិក្ខត្តំ បទក្ខិណំ កត្វា។ អភិធានិក្វាតិ តិក្ខត្តំ សីហនាធំ ននិក្វា។ ឧបជ្ឈហន្តិ
ឧបជ្ឈហី។ អយមេវ វា ចាថោ។ វរសមាបត្តិយាតិ និរោធសមាបត្តិតោ
វុជ្ជហិត្វា។ មនសា ចិន្តយិក្វាធាតិ “សព្វេបិ ភិក្ខុ វេទ អាគច្ឆន្ទ” តិ មនសាវ
ចិន្តេក្វា។ សមាទយីតិ សមាហរិ។

តស្ស បន បទុមស្ស ភគវតោ ចម្បកំ នាម នគរំ អហោសិ។ អសមោ នាម
រាជា បិតា អហោសិ, មាតាបិ តស្ស អសមា នាម, សាលោ ច ឧបសាលោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, វុរុណោ នាមុបជ្ឈាកោ, រាជា ច សុរាជា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា,
មហាសោណារុក្ខោ ពោធិ, អជ្ឈបណ្ណាសហត្ថព្រៃធំ សរីរំ, អាយុ
វស្សសតសហស្សំ អហោសិ, រូចាធិបិ គុណេបិ អនុត្តរា ឧត្តរា នាមស្ស
អគ្គមហេសី, រម្មកុមារោ នាមស្ស អតិរម្មោ តនយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦.

“ចម្បកំ នាម នគរំ, អសមោ នាម ឧត្តិយោ;
អសមា នាម ជនិកា, បទុមស្ស មហេសិនោ។

២១.

“សាលោ ច ឧបសាលោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
វុរុណោ នាមុបជ្ឈាកោ, បទុមស្ស មហេសិនោ។

២២.

“រាជា ចេវ សុរាជា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;

ពោធិ តស្ស ភគវតោ, មហាសោណោតិ វុច្ចតិ។

២៤.

“អដ្ឋបណ្ណាសរតនំ, អដ្ឋគ្គតោ មហាមុនិ;
បភា និទ្ធាវតី តស្ស, អសមា សព្ពតោ ធិសា។

២៥.

“ចន្ទប្បភា ស្វរិយប្បភា, រតនគ្គិមណិប្បភា;
សព្ពាបិ តា ហតា ហោន្តិ, បត្វា ជិនបកុត្តមំ។

២៦.

“វស្សសតសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;
តាវតា តិដ្ឋមាធនោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

២៧.

“បរិបក្កមានសេ សត្តេ, ពោធិយិត្វា អសេសតោ;
សេសកេ អនុសាសិត្វា, និព្ពតោ សោ សសាវកោ។

២៨.

“ឧរគោវ តចំ ជិណ្ហំ, វុទ្ធបត្តិវ ចាទចោ;
ជហិត្វា សព្ពសម្ពាវេ, និព្ពតោ សោ យថា សិទ្ធិ”តិ។

តត្ថ រតនគ្គិមណិប្បភាតិ រតនប្បភា ច អគ្គិប្បភា ច មណិប្បភា ច។
ហតាតិ អភិក្ខតា។ ជិនបកុត្តមន្តិ ជិនស្ស សរិយប្បភំ ឧត្តមំ បត្វា ហតាតិ
អត្ថោ។ បរិបក្កមានសេតិ បរិបក្កិន្ទ្រិយេ វេនេយ្យសត្តេ។ វុទ្ធបត្តិន្តិ
បុរាណបត្តំ។ ចាទចោ វាតិ ចាទចោ វិយ។ សព្ពសម្ពាវេតិ សព្ពេបិ

អង្គត្តិកតាហិរេ សង្ខារេ។ “ហិរេ សត្តសង្ខារ”ន្តិបិ ចាថេ, សោយេវត្ថោ។ យថា
សិទ្ធិតិ អត្ថិរិយ និរុទាទានោ និព្ពត្តិ សុគតោ គតោតិ។ សេសមេត្ត កាថាសុ
ហេជ្ជា វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវាតិ។

បទុមពុទ្ធវិសាសនា និងជីវិត។

និដ្ឋិតោ អដ្ឋមោ ពុទ្ធវិសោ។

១១. ជានិព្វត្តិវិសាសនា

បទុមពុទ្ធបទ បរិនិព្វត តស្ស សាសនេ ច អន្តរហិត
វស្សសតសហស្សយុកា មនុស្សា អនុក្កមេន បរិហាយមាណ ទសវស្សយុកា
អហោសុំ។ បុន វឌ្ឍិត្វា អសង្ខ្យយុកា ហុត្វា បរិហាយមាណ
នុវតិវស្សសហស្សយុកា អហោសុំ។ តទា ទសពលជរោ តេវិជ្ជោ
ចតុវេសារន្ធវិសារនោវិមុត្តិសារនោ ជានិព្វតោ នាម នវសត្តតមា សត្តា លោកេ
ឧទទាទិ។ សោ ចត្តារិ អសង្ខ្យយុកា កប្បសតសហស្សញ្ចា ចារមិយោ បូរេត្វា
តុសិតភវនេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា ជញ្ញាវតី នាម នគរេ
សករិយវិជិតវាសុនេវស្ស សុនេវស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ អគ្គមហោសិយា
និរូបមាយ អនោមាយ នាម ទេវិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គហោសិ។ សោ ទសន្នំ
មាសានំ អច្ចយេន ជនញ្ញយុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ នាមគ្គហណាទិវសេ
បទ នាមករណោ កយិរមាណេ សកលជម្ពុដីបេ មនុស្សានំ ឧបកោគក្ខមានិ
អនុរូទានិ អាករណានិ អាកាសតោ កប្បវុត្តាទិហិ បតីសុ។ តេនស្ស នរានំ
អរហានិ អាករណានិ អនាសីតិ “ជានិព្វតោ”តិ នាមំ អកំសុ។

សោ នវវស្សសហស្សនិ អការមជ្ឈេ វសិ។ វិជិតោ វិជិតាវី វិជិតាភិរាមោតិ
តិណ្ហំ ឧត្តនំ អនុច្ឆិកា តយោ ចាសាទា អហោសុំ។ តស្ស នាទកុមារស្ស
កុលសីលាទាររូបសម្បជ្ជំ មនោនុកូលំ វិជិតសេនំ នាម អតិវិយ ធម្មំ
ខត្តិយកម្មំ អគ្គមហោសី អកំសុ។ តំ អាទិ កត្វាវីសតិសហស្សនិកំ ឥត្ថំ
សតសហស្សំ អហោសិ។ តស្ស វិជិតសេនាយ ទេវិយា សព្ពលោកានន្ទករេ
នន្ទត្តរកុមារេ នាម ជាតេ សោ ចត្តាវី និមិត្តានិ ទិស្វា ចតុវង្គិនិយា មហាតិយា
សេនាយ បរិវុតោ នាធាវិរាគតនុវវសនិនិវសនោ
អាមុក្កមុត្តាហារមណីកុណ្ឌាលោ វរកេយ្យរមកុជកជកជរោ
បរមសុភិគន្ធកុសុមសមលង្គតោ បទសាវ ឧយ្យានំ គន្ធា សព្ពភករណានិ
ឌីមុញ្ញិត្វា ភណ្ឌាការិកស្ស ហត្ថេ ទត្វា សយមេវ
វិមលនីលកុវលយទលសទិសេនាតិនិសិតេនាសិនា បរមរុចិរតនវិចិត្តំ
សកេសមកុជំ ជិដ្ឋិត្វា គគនតលេ ឱបិ។ តំ សក្កោ ទេវរាជា
សុវណ្ណាចង្គោជកេន បដិគ្គហេត្វា តាវតីសភវនំ នេត្វា តិយោជនុព្ពេធំ
សិនេរុមុទ្ធនិ សត្តរតនមយំ ចេតិយំ អកាសិ។

មហាបុរិសោ បន ទេវទត្តានិ កាសាយានិ វត្តានិ បរិទហិត្វា តត្ថេវ
ឧយ្យានេ បព្ពជិ។ បុរិសសតសហស្ស ច តំ អនុបព្ពជីសុ។ សោ សត្តាហំ តត្ថេវ
បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ វិជិតសេនាយ អគ្គមហោសិយា ទិន្នំ
ចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា តត្ថេវ ឧយ្យានេ ទិវាវិហារំ កត្វា សុទស្សនុយ្យានចាលេន
ទិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា មហាសោណាពោធិ បទក្ខិណំ កត្វា
អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថវិត្ថតំ តិណាសន្តំ សន្តវិត្វា និសីទិត្វា មារពាលំ វិធមិត្វា តិសុ
យាមេសុ តិស្សោវិជ្ជា ឧប្បាទេត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បដិវិជ្ជិត្វា -
“អនេកជាតិសំសារំ... បេ... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈេតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហានិ វីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ យាចិតោ បដិញ្ញំ ទត្វា ជនញ្ញយុយ្យានេ

អត្តនាសហ បព្ពជិតេហិ សតសហស្សនិក្ខហិ បរិវុតោ តត្ថ ធម្មចក្កំ
បរវត្ថេសិ។ តទា កោដិសតសហស្សនំ ធម្មានិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“បទុមស្ស អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទ្វិបទុត្តមោ;
នារនោ នាម នាមេន, អសមោ អប្បជិបុត្តលោ។

២.

“សោ ពុទ្ធា ចក្កវត្ថិស្ស, ជេដ្ឋោ ធម៌តធិរសោ;
អាមុក្កមាលាភវណោ, ឧយ្យានំ ឧបសង្កមិ។

៣.

“តត្ថាសិ វុក្ខោ យសវិបុលោ, អភិវុទោ ព្រាហ្មា សុចិ;
តមជ្ឈប្បត្វា ឧបនិសីទិ, មហាសោណាស្ស ហេដ្ឋតោ។

៤.

“តត្ថ ញាណវុប្បន្និ, អនន្តំ វជិរូបមំ;
តេន វិចិនិ សម្ពាវេ, ឧក្កជ្ជមវកុដ្ឋកំ។

៥.

“តត្ថ សព្ពកិលេសានិ, អសេសមភិវាហយិ;
ចាបុណី កេវលំ ពោធិ, ពុទ្ធព្យាណោ ច ចុទ្ធស។

៦.

“ចាបុណីត្វាន សម្ពោធិ, ធម្មចក្កំ បរវត្ថយិ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមានិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ចក្កវត្ថុស្យាតិ ចក្កវត្ថុរញ្ញោ។ ជេដ្ឋាតិ បុព្វដោ។ ធម៌តឡីសោតិ
ធម៌តោ បិយោ ឡីសោ បុត្តោ, ធម៌តោ ឡីសិ គហេត្វាលាភិតោ បុត្តោ
ធម៌តឡីសោ នាម។ អាមុក្កមាលាភរណាតិ
អាមុក្កមុត្តាហារកេយ្យរកជកមកុដកុណ្ឌលមាលោ។ ឧយ្យានន្តិ ពហិនគរេ
ធនញ្ញយុយ្យានំ នាមារាមំ អគមាសិ។

តត្ថាសិ រុក្ខោតិ តស្មី ឧយ្យានេ ឯកោ កិរ រុក្ខោ រត្តសោណោ នាម
អហោសិ។ សោ កិរ នុតិហត្ថព្ពេជោ សមវដ្តក្ខន្ធា សម្បន្នវិវិជិដបសាខោ
នីលពហលវិបុលបលាសោ សន្និដ្ឋាយោ ទេវតាវិជ្ជត្តា
វិគតវិវិជិហគគណាសញ្ញារោ ជរណីតលតិលកក្ខតោ តរុវដ្ឋវិយ កុរុមាណោ
បរមរមណីយទស្សនោ រត្តកុសុមសមលដ្ឋតសព្វសាខោ
ទេវមនុស្សនយនរសាយនក្ខតោ អហោសិ។ យសវិបុលោតិ វិបុលយសោ,
សព្វលោកវិឡាតោ អត្ថនោ សម្បត្តិយា សព្វត្ថ ចាកដោវិស្សតោតិ អត្ថោ។
កេចិ “តត្ថាសិ រុក្ខោវិបុលោ”តិ បឋន្តិ។ ព្រហាតិ មហាត្ថោ, ទេវានំ
ចារិច្ចត្ថកសទិសោតិ អត្ថោ។ តមជ្ឈប្បត្វាតិ តំ សោណារុក្ខំ បត្វា អធិបត្វា
ឧបគម្មាតិ អត្ថោ។ ហេដ្ឋតោតិ តស្ស រុក្ខស្ស ហេដ្ឋា។

ញ្ញាណវរុប្បដ្ឋិតិ ញ្ញាណវរំ ឧទទាទិ។ អនន្តន្តិ អប្បមេយ្យំ អប្បមាណំ។
វជិរូបមន្តិ វជិរសទិសំ តិច្ឆិណំ, អនិច្ចានុបស្សនាទិកស្ស
វិបស្សនាញ្ញាណស្សតំ អធិវចនំ។ តេនវិចិនិ សម្ពាវេតិ តេន
វិបស្សនាញ្ញាណោន រូចាទិកេ សម្ពាវេ វិចិនិ។ ឧក្កជ្ជមវកុដ្ឋកន្តិ សម្ពាវានំ
ឧទយញ្ច វយញ្ច វិចិនិតិ អត្ថោ។ តស្មា បច្ចយាការំ សម្មសិត្វា
អាណាចានចតុត្ថជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ បញ្ចាសុ ខន្ទេសុ អភិនិវិសិត្វា

ឧទយត្តយវសេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ ធិស្វា យាវ គោត្រតុញ្ញាណំ
វិបស្សនំវឌ្ឍេត្វា អរិយមគ្គានុក្កមេន សកលេ ពុទ្ធកុណេ បដិលភីតិ អត្ថោ។

តត្ថាភិ សោណារុក្ខេ។ សព្ពកិតិលសានីតិ សព្វេបិ កិតិលសេ, លិង្គវិបរិយាសំ
កត្វា វុត្តំ។ កេច “តត្ថ សព្ពកិតិលសេហិ” តិ បឋន្តិ។ អសេសន្តិនិវសេសំ។
អភិវាហាយី តិ មគ្គោជិនា ច កិតិលសោជិនា ច សព្វេ កិតិលសេ អភិវាហាយិ,
វិទាសមុបនេសីតិ អត្ថោ។ ពោជីតិ អរបាត្ថមគ្គញ្ញាលាំ។ ពុទ្ធសា ច
ពុទ្ធសា តិ ពុទ្ធសា ណានិ ពុទ្ធស។ តានិ កតមានីតិ? មគ្គដលញ្ញាលានិ អដ្ឋ, ធ
អសាធារណញ្ញាលានីតិ ឯវមិមានិ ពុទ្ធស ពុទ្ធសា ណានិ នាម, ច-សន្នោ
សម្បណ្ណានត្ថោ, តេន អបរាជិបិ ចតស្សោ បដិសម្មិទាញ្ញាលានិ
ចតុវេសារន្ទញ្ញាលានិ ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាលានិ
បញ្ចកតិបរិច្ឆេទកញ្ញាលានិ ឧសពលញ្ញាលានិ សកលេ ច ពុទ្ធកុណោ
ថាបូណីតិ អត្ថោ។

ឯវំ ពុទ្ធត្ថំ បត្វា ព្រហ្មាយាចនំ អធិវាសេត្វា ជនញ្ញយុយ្យានេ អត្តនា សហ
បព្ពជិតេ សតសហស្សភិក្ខុ សម្មុទេ កត្វា ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តទា
កោដិសតសហស្សស្ស បឋមាភិសមយោ អហោសិ។ តទា កិរ
មហាធាណនគរេ ធាណោ នាម នាគរាជា គង្គាតិរេ បជិវេសតិ មហិទ្ធិកោ
មហានុភារោ មហាជនេន សក្កតោ គរុកតោ មាធិតោ បូជិតោ។ សោយស្មី
វិសយេ ជនបទវាសិនោ មនុស្សា តស្ស ពលិកម្ពំ ន ករោន្តិ, តេសំ វិសយំ
អវស្សេន វា អតិវស្សេន វា សក្កវស្សេន វា វិនាសេតិ។

[illegible]

យោវវិសោ ឧត្តតេជោ មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ នាគរាជា បដិវសតិ, សោ តំ
មារិហេវេស្សតិ ន គន្ធាត្ថំ” ឆ្លើយ ភក្កវា បន តេសំ វេចនំ អសុណាន្តោវិយ
អគមាសិ។ គន្ធា ច តត្ថស្ស នាគរាជស្ស សក្ការត្ថាយ កតេ បរមសុភិក្កន្ធ
បុប្ផសន្តរេ និសីទិ។ មហាជនោ កិរ “នារទស្ស ច មុនិរាជស្ស ទោណស្ស ច
នាគរាជស្ស ទិទ្ធម្មិ យុទ្ធិ បស្សិស្សមា” តិ សន្និបតិ។

អថ អហិណាកោ មុនិនាគំ តថា និសិទ្ធិ ទិស្វា មក្ខំ អសហមាណោ
សន្និស្សមាណកាយោ ហុត្វា បច្ចចាយិ។ ទសពលោបិ បច្ចចាយិ។ បុន នាគរាជា
បដ្ឋលិ។ មុនិរាជាបិ បដ្ឋលិ។ អថ សោ នាគរាជា ទសពលស្ស សរីរតោ
និក្ខត្តាហិ ធូមជាលាហិ អតិវិយ កិលន្តសរីរោ ទុក្ខំ អសហមាណោ “វិសវេគេន
នំ មារេស្សមី” តិ វិសំ វិស្សន្នេសិ។ វិសស្ស វេគេន សកលោបិ ជម្ពុទីទោ
វិនស្សយ្យ។ តំ បនវិសំ ទសពលស្ស សរីរេ ឯកលោមម្មិ កម្មេតុំ នាសក្ខិ។
អថ សោ នាគរាជា - “កា នុ ខោ សមណស្ស បវត្ថី” តិ ឱលោកេន្តោ
សរទសមយេ ស្វរិយំ វិយ ចន្ទំ វិយ ច បរិបុណ្ណំ ធូល្លាហិ ពុទ្ធស្មីហិ
វិរោចមាណំ វិប្បសន្ធវេទនសោកំ ភក្កវន្តំ ទិស្វា - “អហោ! មហិទ្ធិកោ វតាយំ
សមណោ, មយា បន អត្តនោ ពលំ អជានន្តេន អបរទ្ធ” ឆ្លើយ ចិន្តេត្វា តាលំ
គវេសី ភក្កវន្តំ យេវ សរណមុបគព្ភិ។ អថ នារទោ មុនិរាជា តំ នាគរាជំ វិនេត្វា
តត្ថ សន្និបតិស្ស មហាជនស្ស ចិត្តប្បសាទនត្ថំ យមកថាជិហារិយំ
អកាសិ។ តទា ចាលីនំ នវុតិកោជិសហស្សានិ អរហត្តេ បតិជ្ជហីសុ។ សោ
ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“មហាទោណំ នាគរាជំ, វិនយន្តោ មហាមុនិ;
ថាជិហារំ តទាកាសិ, ទស្សយន្តោ សនេវកោ។

៨.

“តទា ទេវមនុស្សានំ, តម្កិ ធម្មប្បកាសនេ;
នុវុតិកោដិសហស្សានិ, តវីសុ សព្វសំសយ”ន្តិ។

តត្ថ ចាដិហរំ តទាកាសីតិ អកាសិ យមកចាដិហារិយន្តិ អត្ថោ។
អយមេវ វា ចាថោ។ “តទា ទេវមនុស្សានំ” តិបិ ចាថោ។ តត្ថ ទេវមនុស្សានន្តិ
សាមិអត្ថេ បច្ចុត្តំ។ តស្មា ទេវានំ មនុស្សានញ្ចា នុវុតិកោដិសហស្សានិ តិ អត្ថោ។
តវីសុតិ អតិក្កមីសុ។

យទា បន អត្ថនោ បុត្តំ នន្ទត្ថវកុមារំ ឡីវទិ, តទា អសីតិយា
កោដិសហស្សានំ តតិយាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៩.

“យម្កិ កាលេ មហាវីរោ, ឡីវទី សកមត្រជំ;
អសីតិកោដិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ” តិ។

យទា បន ដុល្លកោដ្ឋិតនគរេ ភទ្ទសាលោ ច វិជិតមិត្តោ ច ទ្វេ
ព្រាហ្មណសហាយកា អមតរហទំ គវេសមាណ បរិសតិ និសិទ្ធិំ អតិវិសារទំ
នាវទសម្មាសម្ពុទ្ធិំ អន្ទសំសុ។ តេ ភគវតោ កាយេ
ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណានិ ទិស្វា - “អយំ លោកេ វិវជន្តនោ
សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិ និជ្ឈំ គន្ធា ភគវតិ សញ្ញាតសទ្ធា សបរិវាវា ភគវតោ សន្តិកេ
បព្ពជីសុ។ តេសុ បព្ពជីត្វា អរហត្តំ បត្តេសុ ភគវា ភិក្ខុនំ
កោដិសតសហស្សមជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

១០.

“សន្និចារតា តយោ អាសុំ, នារទស្ស មហេសីនោ;
កោដិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសី សមាគមោ”តិ។

យស្មី សមយេ នារទោ សម្មាសម្ពុទ្ធា ញាតិសមាគមេ អត្តនោ
បណ្ឌិតានតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធវិសំ កថេសិ, តទា នវុតិកោដិភិក្ខុសហស្សានំ
ធុតិយោ សន្និចារតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១.

“យទា ពុទ្ធា ពុទ្ធុគុណំ, សនិទានំ បកាសយិ;
នវុតិកោដិសហស្សានិ, សមីសុ វិមលា តទា”តិ។

តត្ថ វិមលាតិ វិគតមលា, ជីណាសវាតិ អត្តោ។

យទា បន មហាទោណនាគរាជស្ស វិនយនេ បសន្នោ វេរោចនោ នាម
នាគរាជា កង្គាយ នទិយា តិការុតប្បមាណំ សត្តរតនមយំ មណ្ឌបំ និម្មិតត្វា
សបរិវារំ ភគវន្តំ តត្ថ និសីទាបេត្វា សបរិវារោ សជនបទេ អត្តនោ
ទានគ្គទស្សនត្ថាយ និមន្តត្វា នាគនាជកានិ ច តាឡាវចរេ
វិវិធរេសាលត្ថាវធរេ សន្និចារតត្វា មហាសក្ការេន ភគវតោ សបរិវារស្ស
មហាទានំ អទាសិ។ ភោជនាវសានេ ភគវា មហាកង្គំ ឌីតារេន្តោ វិយ
អនុមោទនមកាសិ។ តទា ភត្តានុមោទនេ ធម្មំ សុត្វា បសន្នានំ
ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតានំ អសីតិភិក្ខុសតសហស្សានំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ
ធុតិសិ, សោ តតិយោ សន្និចារតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១២.

“យទា វេរោចនោ នាកោ, ទានំ ទទាតិ សត្តនោ;
តទា សមីសុ ជិនបុត្តា, អសីតិសតសហស្សិយោ”តិ។

តត្ថ អសីតិសតសហស្សិយោតិ សតសហស្សានំ អសីតិយោ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តបស្សេ អស្សមំ
មាបេត្វា បញ្ចាសុ អភិញ្ញាសុ អជ្ឈសុ សមាបត្តិសុ ច ចិណ្ឌាវសី ហុត្វា បដិវសតិ។
អថ តស្មី អនុកម្មាយ នារនោ ភគវា អសីតិយា អរហន្តកោដិហិ ធនហិ ច
អនាគាមិជលដ្ឋេហិ ឧចាសកសហស្សេហិ បរិវុតោ តំ អស្សមបទំ អគមាសិ។
តាបសោ ភគវន្តំ ទិស្វាវ បមុទិតហធម្មោ សបរិវាស្ស ភគវតោ និវាសត្ថាយ
អស្សមំ មាបេត្វា សកលវត្តិ សត្តុគុណំ កិត្តេត្វា ភគវតោ ធម្មកថំ សុត្វា
បុណ្ណិសេ ឧត្តរកុរុំ គន្ធា តតោ អាហារំ អាហារិត្វា សបរិវាស្ស ពុទ្ធស្ស
មហាធានំ អនាសិ។ វេស្សំ សត្តាហំ មហាធានំ ទត្វា ហិមវន្តតោ អនក្សំ
លោហិតចន្ទនំ អាហារិត្វា តេន លោហិតចន្ទនេន ភគវន្តំ បូជេសិ។ តទា នំ
ធនពាលោ អមរនរបរិវុតោ ធម្មកថំ កថេត្វា - “អនាគតេ គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភរិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣.

“អហំ តេន សមយេន, ជជិលោ ឧត្តតាបនោ;
អន្តលិក្ខេនេវ អាសី, បញ្ចាភិញ្ញាសុ ចារគូ។

១៤.

“តទាចាហំ អសមសមំ, សសង្ឃំ សបរិជ្ជនំ;
អន្តចានេន តប្បេត្វា, ចន្ទនេនាភិបូជយី។

១៥.

“សោមិ មំ តទា ព្យាកាសិ, នារនោ លោកនាយកោ;
អបរិមេយ្យតោ កប្បេ, ពុទ្ធា លោកេ ភរិស្សតិ។

១៦.

“បដានំ បទហិត្វាន... បេ... ហេស្សម សម្មុទា ឥមំ។

១៧.

“តស្សបិ វេចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ហាសេត្វ មាណសំ;
អធិជ្ឈហី វតំ ឧត្តំ, ទសចារមិប្បរិយា” តិ។

តត្ថ តទាហាហន្តិ តទាហិ អហំ។ អសមសមន្តិ អសមា នាម អតីតា ពុទ្ធា,
តេហិ អសមេហិ សមំ តុល្យំ អសមសមំ។ អថ វា អសមា វិសមា, សមា
អវិសមា សាធិវោ, តេសុ អសមសមេសុ សមោ “អសមសមសមោ” តិ វត្ថុព្រូ
ឯកស្ស សមសទ្ធស្ស លោបំ កត្វា វុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ, អសមាវិសមសមន្តិ អត្ថោ។
សបរិជ្ជនន្តិ សឧចាសកជនំ។ “សោមិ មំ តទា នរមរូនំ, មជ្ឈេ ព្យាកាសិ
ចក្កមា” តិបិ ចាថោ, សោ ឧត្តានត្ថោ។ ភិយ្យោ ហាសេត្វ មាណសន្តិ ឧត្តរិម្បិ
ហាសេត្វា តោសេត្វា ហទយំ។ អធិជ្ឈហី វតំ ឧត្តន្តិ ឧត្តំ វតំ អធិជ្ឈាសី។ “ឧត្តរី
វតមធិជ្ឈាសី, ទសចារមិប្បរិយា” តិបិ ចាថោ។

តស្ស បន ភកវតោ នារទស្ស ធម្មាវតី នាម នគរំ អហោសិ, សុទេវោ នាម
ខត្តិយោ បិតា, អនោមា នាម មាតា, ភទ្ទសាលោ ច ជិតមិត្តោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, វាសេដ្ឋោ នាម ឧបដ្ឋាកោ, ឧត្តរា ច ជគ្គនិ ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា,
មហាសោណារុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អជ្ឈាសីតិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ។ តស្ស
សរីរប្បកា និច្ចំ យោជនំ ជរតិ, នវុតិវស្សសហស្សនិ អាយុ, តស្ស បន
វិជិតសេនា នាម អគ្គមហេសី, នន្ទត្ថរកុមារោ នាមស្ស បុត្រោ អហោសិ,
វិជិតោ វិជិតាវី វិជិតាភិរាមោតិ តយោ ចាសាទា អហោសុំ។ សោ
នវវស្សសហស្សនិ អគារំ អជ្ឈាវសី។ សោ បទសាវ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមីតិ។
តេន វុត្ថំ -

១៨.

“នគរំ ធិញ្ញវតី ឆាម, សុទេវោ ឆាម ខត្តិយោ;
អនោមា ឆាម ជនិកា, នារទស្ស មហេសិនោ។

២៣.

“ភទ្ទសាលោ ជិតមិត្តោ, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
វាសេជ្ជោ ឆាមុបជ្ជាកោ, នារទស្ស មហេសិនោ។

២៤.

“ឧត្តរា ជគ្គិនី ចេវ, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, មហាសោណោតិ វុច្ឆតិ។

២៥.

“អជ្ជាសីតិវតនានិ, អច្ចគ្គតោ មហាមុនិ;
កព្វានគ្សិយសង្គាសោ, ទសសហស្សី វិរោចតិ។

២៦.

“តស្ស ព្យាមប្បកា កាយា, និទ្ធាវតិ ទិសោទិសំ;
និរន្តរំ ទិវាវត្តិ, យោជនំ ជរតេ សទា។

២៧.

“ន កេចិ តេន សមយេន, សមន្តោ យោជនេ ជនា;
ឧក្កាបទិបេ ឧជ្ជាលេន្តិ, ពុទ្ធវសីហិ ឌីត្តជា។

២៨.

“នុវតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវទេ;

តាវតា តិដ្ឋមាឆោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

៣០.

“យថា ឧឡ្ហហិ កកនំ, វិចិត្តំ ឧបសោភតិ;
តថេវ សាសនំ តស្ស, អវហន្តេហិ សោភតិ។

៣១.

“សំសារសោតំ តរណាយ, សេសកេ បដិបន្នកេ;
ធម្មសេតុំ ធន្ទំ កត្វា, និព្ពតោ សោ នវាសកោ។

៣២.

“សោមិ ពុទ្ធា អសមសមោ, តេមិ ឪណាសវា អតុលតេជា;
សត្តំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្ពសង្ខារា”តិ។

តត្ថ កញ្ចនគ្សិយសង្ខាសោតិ

វិវិធរតនវិចិត្តកញ្ចនមយគ្សិកសទិសរូបសោកោ។ ធនសហស្សីវិរោចតីតិ
តស្ស បកាយ ធនសហស្សីបិ លោកធាតុវិរោចតិ, វិរាជតីតិ អត្ថោ។ តមេវត្ថំ
បកាសេន្តោ ភគវា “តស្ស ព្យាមប្បភា កាយា, និទ្ធាវតិ ធិសោទិស”ន្តិ អាហា។
តត្ថ ព្យាមប្បភា កាយាតិ ព្យាមប្បភាវិយាតិ ព្យាមប្បភា, អម្ពាភំ ភគវតោ
ព្យាមប្បភាវិយាតិ អត្ថោ។

នកេចីតិ ឯត្ថ ន-កាវោ បដិសេធត្ថោ, តស្ស ឧដ្ឋាលេន្តិ-សទ្ធន សម្ពុទ្ធា
ធន្តោ។ ឧក្កាតិ ធន្នាធិបិកា។ ឧក្កា វា បដិបេ វា កេចិបិ ជនា ន ឧដ្ឋាលេន្តិ ន
បដ្ឋាលេន្តិ។ កស្មាតិ ថេ? ពុទ្ធសរីរឫកាយ ឱកាសិតត្តា។ ពុទ្ធវិស័យាតិ
ពុទ្ធវិស័យា។ ឱត្ថជាតិ អធិគតា។

ឧទ្ទ្យាប័តិ តារាហិ, យថា តារាហិ គគនតលំវិចិត្តំ សោភតិ, តថេវ តស្ស
សាសនំ អរហន្តេហិ វិចិត្តំ ឧបសោភតិ អត្ថោ។ សំសារសោតំ តរណាយាតិ
សំសារសាគរស្ស តរណាត្ថំ។ សេសកេ បដិបន្នកេតិ អរហន្តេ វេបេត្វា
កល្យាណបុគ្គលេហិ សន្និសេសេ សេក្ខបុគ្គលេតិ អត្ថោ។ ធម្មសេតុន្តិ
មគ្គសេតុំ, សេសបុគ្គលេ សំសារតោ តារេតុំ ធម្មសេតុំ វេបេត្វា កតសព្ពកិច្ចោ
ហុត្វា បរិនិព្វាយីតិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តត្វា សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

នារទពុទ្ធវិសុវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ នវមោ ពុទ្ធវិសោ។

១២. បទុមុត្តរពុទ្ធវិសុវណ្ណានា

នារទពុទ្ធស្ស សាសនំ នវុតិវស្សសហស្សនិ បវត្តិត្វា អន្តរឆាយិ។ សោ ច
កប្បោវិនស្សិត្ត។ តតោ បរំ កប្បានំ អសង្ខ័យ្យំ ពុទ្ធា លោកេ ន ឧប្បជ្ជីសុ។
ពុទ្ធសុញ្ញោ វិគតពុទ្ធាលោកោ អហោសិ។ តតោ កប្បេសុ ច អសង្ខ័យ្យេសុ
វីតិវត្ថេសុ តតោ កប្បសតសហស្សមគ្គកេ ឯកស្មី កប្បេ ឯកោ វិជិតមារោ
ឱហិតភារោ មេវុសារោ អសំសារោ សត្តសារោ សព្ពលោកុត្តរោ បទុមុត្តរោ
នាម ពុទ្ធា លោកេ ឧទទាទិ។ សោបិ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា
តតោ ចរិត្វា ហំសវតីនគរេ សព្ពជនានន្ទករស្សនន្ទស្ស នាម រញ្ជោ
អគ្គមហេសិយា ឧទិតោទិតកុលេ ជាតាយ សុជាតាយ ទេវិយា កុច្ឆិស្មី
បដិសន្និ អគ្គមហេសិ។ សា ទេវតាហិ កតារក្ខា ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន
ហំសវតុយ្យានេ បទុមុត្តរកុមារំ វិជាយិ។ បដិសន្និយព្វាស្ស ជាតិយព្វា ហេដ្ឋា
វុត្តប្បការានិ ចាដិហារិយានិ អហោសុំ។

តស៊ូ ក៏រ ជាតិយំ បទុមវស្ស វស្ស តេជស្ស នាមគ្គហធានីវសេ
ញាតកា “បទុមុត្តរកុមារោ” ត្រូវ នាម អកំសុ។ សោ ធនវស្សសហស្សនិ
អគារំ អជ្ឈាវសិ។ នវវាហន-យសវាហន-វសវត្តិនាមកា តិណ្ណំ ឧត្ថនំ
អនុច្ឆរិកា តយោ ចស្ស ចាសាទា អហោសុំ។ វសុទត្តាទេវីប្បមុខានំ ឥត្ថនំ
សតសហស្សនិ វិសតិសហស្សនិ ច បច្ចុប្បដ្ឋិតានិ អហោសុំ។ សោ វសុទត្តាយ
ទេវីយា បុត្ត សព្ពគុណានុត្តរេ ឧត្តរកុមារេ នាម ឧប្បន្នេ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា
- “មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ តស្ស ចិន្តិតមត្តេវ
វសវត្តិនាមកោ ចាសាទោ កុម្ភការចក្កំ វិយ អាគាសំ អពុគ្គន្ធា ទេវីវិមានមិវ
បុណ្ណាចន្ទោវិយ ច គគនតលេន គន្ធា ពោធិរុក្ខំ មជ្ឈេករោន្តោ
សោភិតតុទ្ធវិសវណ្ណនាយ អាគតចាសាទោវិយ ភូមិយំ ឌីតិ។

មហាបុរិសោ ក៏រ តតោ ចាសាទតោ ឌីតិវា អរហត្តទូជភូតានិ
កាសាយានិ វត្តានិ ទេវទត្តិយានិ ចារុបិទ្វា តត្រូវ បព្ពជិ។ ចាសាទោ បនាគន្ធា
សកដ្ឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តេន សហគតាយ បរិសាយ វេបេត្វា
ឥត្ថិយោ សព្ពេ បព្ពជិសុ។ មហាបុរិសោ តេហិ សហ សត្តាហំ បធានចរិយំ
ចរិទ្វាវិសាខបុណ្ណមាយ ឧដ្ឋេនិធិគមេ រុចានន្ទសេដ្ឋិដីតាយ ទិន្នំ មធុចាយាសំ
បរិភុញ្ញាទ្វា សាលវនេ ធិវាវិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ សុមិត្តាជីវកេន ទិន្នា
អដ្ឋ តិណាមុដ្ឋិយោ គហេទ្វា សលលពោធិ ឧបគន្ធា តំ បទក្ខិណំ កត្វា
អដ្ឋត្ថិសហត្ថិវត្តតំ តិណាសន្តំ សន្តិវា បល្លង្គំ អាភុជិទ្វា ចតុវង្គិវិយំ
អធិដ្ឋាយ សមារំ មារពលំ វិធមិទ្វា បវេមេ យាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិទ្វា
ទុតិយេ យាមេ ទិព្ពចក្កំ វិសោធនេត្វា តតិយេ យាមេ បច្ចុយាការំ សម្មសិទ្ធា
អាណាចានចតុត្ថជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ បញ្ចសុ ខន្ទេសុ អភិនិវិសិទ្ធា
ឧទយព្ពយវសេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ ទិស្វា យាវ គោត្រគុញ្ញាណំ
វិបស្សនំ វឌ្ឍេទ្វា អរិយមគ្គេន សកលពុទ្ធកុណោ បដិវិជ្ជិទ្វា សព្ពពុទ្ធាចិន្ដា

“អនេកជាតិសំសារំ...បេ... តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈតា” តិ ឧទានំ ឧទានេសិ។ តទា
កិរ ធនសសហស្សចក្កវាឡញ្ញត្ថំ សកលម្បិ អលង្ករោន្តរិយ បទុមវស្សំ វស្សិ។
តេន វុត្ថំ -

១.

“នារទស្ស អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទ្វិបទុត្តមោ;
បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ, អក្ខោកោ សាគរូបមោ។

២.

“មណ្ឌកប្បោ វា សោ អាសិ, យម្ហី ពុទ្ធា អជាយថ;
ឧស្សន្ទកុសលា ជនតា, តម្ហី កប្បោ អជាយថា” តិ។

តត្ថ សាគរូបមោតិ សាគរសធិសគម្ពីរភារោ។ មណ្ឌកប្បោ វា សោ អាសិ តិ
ឯត្ថ យស្មី កប្បោ ទេ សម្ពាសម្ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ, អយំ មណ្ឌកប្បោ នាម។ ទុរិដោ ហិ
កប្បោ សុញ្ញកប្បោ អសុញ្ញកប្បោ ចាតិ។ តត្ថ សុញ្ញកប្បោ
ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធចក្កវត្ថិនោ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តស្មា គុណវន្តបុគ្គលសុញ្ញត្តា
“សុញ្ញកប្បោ” តិ វុច្ចតិ។

អសុញ្ញកប្បោ បញ្ចវិដោ - សារកប្បោ មណ្ឌកប្បោ វរកប្បោ
សារមណ្ឌកប្បោ ភទ្កកប្បោតិ។ តត្ថ គុណសារវហិតេ កប្បោ
គុណសារុប្បាធកស្ស គុណសារជននស្ស ឯកស្ស សម្ពាសម្ពុទ្ធស្ស
ចាតុភារេន “សារកប្បោ” តិ វុច្ចតិ។ យស្មី បន កប្បោ ទេ លោកនាយកា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ “មណ្ឌកប្បោ” តិ វុច្ចតិ។ យស្មី កប្បោ តយោ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេសុ
បឋមោ ទុតិយំ ព្យាករោតិ, ទុតិយោ តតិយន្តិ, តត្ថ មនុស្សា បមុទិតហធយា
អត្តនា បត្តិតបណិជានវសេន វរយន្តិ។ តស្មា “វរកប្បោ” តិ វុច្ចតិ។ យត្ថ បន

កម្រ ចត្តាភោគ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ បុរិមកប្បតោវិសិដ្ឋតរត្តា សារតរត្តា
“សារមណ្ឌកប្ប” តិ វុច្ចតិ។ យស្មី កម្រ បញ្ច ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ
“ភទ្ទកប្ប” តិ វុច្ចតិ។ សោ បន អតិទុល្លភោ។ តស្មី បន កម្រ យេតុយ្យេន
សត្តា កល្យាណសុខពហុលា ហោន្តិ។ យេតុយ្យេន តិហេតុកា កិលេសក្ខយំ
ករោន្តិ, ធុហេតុកា សុគតិគាមិនោ ហោន្តិ, អហេតុកា ហេតុំ បដិលភន្តិ។
តស្មា សោ កម្រ “ភទ្ទកប្ប” តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្ថំ - “អសុញ្ញកប្ប
បញ្ចវិធា” តិអាទិ។ វុត្ថញ្ញេតំ ចោរាណោហិ -

“ឯកោ ពុទ្ធា សារកម្រ, មណ្ឌកប្ប ជិនា ធុរេ;
វរកម្រ តយោ ពុទ្ធា, សារមណ្ឌ ចតុរោ ពុទ្ធា;
បញ្ច ពុទ្ធា ភទ្ទកប្ប, តតោ នត្តាជិកា ជិនា” តិ។

យស្មី បន កម្រ បទុមុត្តរធនពលោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ សារកម្រាបិ សមាធា
គុណសម្បត្តិយា មណ្ឌកប្បសធិសត្តា “មណ្ឌកប្ប” តិ វុត្តោ។ ឱបម្មត្ថ វា-
សន្នោ ធន្នញ្ញោ។ ឧស្សន្នកុសលាតិ ឧបចិតបុញ្ញោ។ ជនតាតិ ជនសម្មហោ។

បទុមុត្តរោ បន បរិសុត្តរោ ភគវា សត្តាហំ ពោធិបល្លង្កេវីតិនាមេត្វា -
“បថវិយំ ចាទំ និក្ខិបិស្សមី” តិ ធន្តិណំ ចាទំ អភិនិហរិ។ អថ បថវី ភិន្និត្វា
វិមលកោមលកេសរកណ្ឌិកានិ ជលជាមលាវិកលវិបុលបលាសានិ
ថលជានិ ជលជានិ ឧដ្ឋហីសុ។ តេសំ កិរ ធុរេបត្តានិ នវុតិហត្តានិ កេសរានិ
តីសហត្តានិ កណ្ឌិកា ធានសហត្តា ឯកេកស្ស នវយជប្បមាណា រេណាវោ
អហោសុំ។ សត្តា បន ឧព្ពេធតោ អដ្ឋបណ្ណាសហត្តោ អហោសិ។ តស្ស ឧភិន្នំ
ពាហានមន្តរំ អដ្ឋារសហត្ថំ នលាជំ បញ្ចហត្ថំ ហត្ថចាទា ឯកាធនសហត្តា
អហោសុំ។ តស្ស ឯកាធនសហត្តេន ចាទេន ធានសហត្តាយ កណ្ឌិកាយ
អក្កន្តមត្តាយ នវយជប្បមាណា រេណាវោ ឧដ្ឋហិត្វា អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថំ

សរីរឫទ្ធិសំ ឧត្តន្ទា មនោសិលាបុណ្ណវិបុល្លាតំ វិយ កត្វា បច្ឆោត្តវន្តិ។
តទុច្ចាធាយ សត្វា បទុមុត្តរោត្វេវ លោកេ បញ្ញាយិ ត្តាតិ សំយុត្តភាណាកា
វន្តិ។

អថ សព្វលោកុត្តរោ បទុមុត្តរោ ភក្កវា ព្រាហ្មណ៍យាចនំ សម្បជ្ជិត្វា
ធម្មទេសនាយ ភាជនក្ខតេ សត្តេ ឌីលោកេន្តោ មិចិលនគរេ ទេវលំ
សុជាតញ្ញាតិ ទ្វេ រាជបុត្តេ ឧបនិស្សយសម្បន្នេ ទិស្វា តន្ត្រីណាញោវ អនិលបថេន
គន្ធា មិចិលុយ្យានេ ឌីតវិត្វា ឧយ្យានទាលេន ទ្វេបិ រាជកុមារេ បក្កោសាបេសិ។
តេបិ ថ “អម្ពាភំ បិតុច្ឆាបុត្តោ បទុមុត្តរកុមារោ បព្វជិត្វា សម្មាសម្ពោធិ
ចាបុណិក្វា អម្ពាភំ នគរំ សម្បត្តោ, ហន្តំ នំ មយំ ទស្សនាយ
ឧបសង្កមិស្សាមា”តិ សបរិវាវា បទុមុត្តរំ ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បរិវាវេត្វា
និសីទិសុ។ តទា ទសពលោ តេហិ បរិវុតោ តារាភណបរិវុតោ បុណ្ណាចន្ទោវិយ
វិរោចមាទោ តត្ថ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ, តទា កោដិសតសហស្សានំ បឋមោ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៣.

“បទុមុត្តរស្ស ភក្កវតោ, បឋមេ ធម្មទេសនេ;
កោដិសតសហស្សានំ, ធម្មាភិសមយោ អហូ”តិ។

អថាបរេន សមយេន សវនតាបសសមាគមេ មហាជនំ និរយសន្តាបេន
សន្តាបេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ សត្តតីសសតសហស្សសង្ខេ តត្ថកាយេ ធម្មាមតំ
ចាយេសិ, សោ ទុតិយោ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“តតោ បរម្មិ វស្សន្តេ, តប្បយន្តេ ថ ចាណិនោ;

សត្តត្ថិសសតសហស្សានំ, ធុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យថា បន អាណន្ទមហារាជវីរសតិយា បុរិសសហស្សេហិវីរសតិយា
អមច្ចេហិ ច សទ្ធិ បទុមុត្តរស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ មិច្ឆិលនគរេ
ចាតុរហោសិ។ បទុមុត្តរោ ច ភគវាតេ សព្វេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បញ្ញាដេត្វា
តេហិ បរិវុតោ គន្ធា មិតុសង្កហំ កុរុមាធា ហំសវតិយា រាជធានិយា វសតិ។
តត្ថ សោ អម្ពាភំ ភគវាវិយ កបិលបុរេ គគនតលេ រតនចង្គមេ ចង្គមន្តោ
ពុទ្ធវិសំ កថេសិ, តថា បញ្ញាសសតសហស្សានំ តតិយោ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“យម្ហិ កាលេ មហាវិរោ, អាណន្ទ ឧបសង្កមិ;
មិតុសន្តិកំ ឧបគន្ធា, អាហានី អមតទុន្ទភី។

៦.

“អាហាតេ អមតភេរិម្ហិ, វស្សន្តេ ធម្មវុដ្ឋិយា;
បញ្ញាសសតសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ អាណន្ទ ឧបសង្កមីតិ មិតុរំ អាណន្ទរាជានំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ អាហានីតិ
អភិហានិ។ អាហាតេតិ អាហាតាយ។ អមតភេរិម្ហិ អមតភេរិយា,
លិដ្ឋវិបល្លាសោ ធម្មញ្ញោ។ “អាសេវិតេ”តិមិ ចាថោ, តស្ស អាសេវិតាយាតិ
អត្ថោ។ វស្សន្តេ ធម្មវុដ្ឋិយាតិ ធម្មវស្សំ វស្សន្តេតិ អត្ថោ។ ឥទានិ
អភិសមយករណ្ហាចាយំ ធស្សេន្តោ -

៧.

“ឡិវាធកោវិញ្ញាបកោ, តារកោ សព្វចាណិនំ;

នេសនាកុសលោ ពុទ្ធា, តាវេសិ ជនតំ ពហុ"ន្តិ។ - អាហា;

តត្ថ ឡីវាទកោតិ សរណសីលធុតឡ្ហិសមាទានគុណានិសំសវណ្ណោនាយ
ឡីវទតីតិ ឡីវាទកោ។ វិញ្ញាបកោតិ ចតុស្ឋវិញ្ញាបេតីតិ វិញ្ញាបកោ,
ពោធិកោ។ តាវកោតិ ចតុរោយតាវកោ។

យទា បន សត្តា មិច្ឆិលនករេ មិច្ឆិលុយ្យានេ
កោជិសតសហស្សនិក្ខតណាមជ្ឈេ មាយបុណ្ណមាយ បុណ្ណចន្ទសទិសវទនោ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, បទុមុត្តរស្ស សត្តនោ;
កោជិសតសហស្សនំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

យទា បន ភគវា វេការបព្ពតក្ខេវេ វស្សវាសំ វសិទ្ធា បព្ពតសន្ទស្សនត្ថំ
អាគតស្ស មហាជនស្ស ធម្មំ នេសេត្វា នវុតិកោជិសហស្សនិ ឯហិកិក្ខុកាវេន
បព្ពាដេត្វា តេហិ បរិវុតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ទុតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“យទា ពុទ្ធា អសមសមោ, វសិ វេការបព្ពតេ;
នវុតិកោជិសហស្សនំ, ទុតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

បុន ភគវតិ គុណវតិ តិលោកនាថេ មហាជនស្ស ពន្ធនមោក្ខំ កុរុមាទេ
ជនបទចារិកំ ចរមាទេ អសីតិកោជិសហស្សនំ ភិក្ខុនំ សន្និចាតោ អហោសិ។
តេន វុត្ថំ -

១០.

“បុន ចារឹកំ បក្កន្តេ, គាមនិគមរដ្ឋតោ;
អសីតិកោជិសហស្សនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តត្ថ គាមនិគមរដ្ឋតោតិ គាមនិគមរដ្ឋហិ។ អយមេវ វា ចាថោ, តស្ស
គាមនិគមរដ្ឋហិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតានន្តិ អត្ថោ។

តទា អម្ពាភំ ពោជិសត្ថោ អនេកជនកោជិកោ ជជិលោ នាម មហារដ្ឋិកោ
ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស សង្ឃរំ វរទានមទាសិ។ សោមិ តំ
ភត្តានុមោទនាវសានេ “អនាគតេ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១.

“អហំ តេន សមយេន, ជជិលោ នាម រដ្ឋិកោ;
សម្ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ, សភត្ថំ ទុស្សមទាសហំ។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សង្ឃមជ្ឈេ និសីទិយ;
សតសហស្សេ តតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៣.

“បដានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហេស្សាម សម្ពុទា ឥមំ។

១៤.

“តស្សាបិ វចនំ សុត្វា, ឧត្តរំ វតមទិដ្ឋហិ;
អកាសី ឧគ្គទន្ធា ជិតី, ទសចារមិប្បិយា”តិ។

តត្ថ សម្ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃន្តិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស, សាមិអត្ថ
ឧបយោគវចនំ។ សភត្ថំ ទុស្សមទាសហន្តិ សច្ចីវំ ភត្ថំ អទាសី អហន្តិ អត្ថោ។
ឧគ្គទឡហន្តិ អតិទឡំ។ ធិតិទ្ធិ វីរិយំ អកាសិទ្ធិ អត្ថោ។

បទុមុត្តរស្ស បនភកវតោ កាលេ តិទ្ធិយា នាម នាហេសុំ។ សព្ពេ
នេវមទុស្ស ពុទ្ធមេវ សរណាមគមសុ។ តេន វុត្ថំ -

១៥.

“ព្យាហតា តិទ្ធិយា សព្ពេ, វិមនា ទុម្ពនា តទា;
នតេសំ កេចិ បរិចរន្តិ, វជ្ជតោ និច្ឆភន្តិ តេ។

១៦.

“សព្ពេ តត្ថ សមាគន្ធា, ឧបកញ្ចំ ពុទ្ធសន្តិកេ;
តុវំ នាថោ មហាវីរ, សរណំ ហោហិ ចក្កម។

១៧.

“អនុកម្មកោ ការុណីកោ, ហិតេសី សព្ពចាណិនំ;
សម្បត្តេ តិទ្ធិយេ សព្ពេ, បញ្ចសីលេ បតិជ្ជហិ។

១៨.

“ឯវំ និរាគុលំ អាសិ, សុញ្ញកំ តិទ្ធិយេហិ តំ;
វិចិត្តំ អរហន្តេហិ, វសីភូតេហិ តាទិហី”តិ។

តត្ថ ព្យាហតាតិ វិហាតមានឧប្បា។ តិទ្ធិយាតិ ឯត្ថ តិទ្ធិ វេទិតព្ពំ, តិទ្ធិករោ
វេទិតព្ពោ, តិទ្ធិយា វេទិតព្ពា។ តត្ថ សស្សតាទិទិដ្ឋិវសេន តវន្តិ ឯត្ថាតិ តិទ្ធិ,
លទ្ធិ។ តស្ស លទ្ធិយា ឧប្បាទកោ តិទ្ធិករោ, តិទ្ធិ ភវា តិទ្ធិយាតិ។

បទុមុត្តរស្ស កិរ ភគវតោ កាលេ តិវត្តិយា នាហេសុំ។ យេ បន សន្តិ, តេបិ
ព្យាបាតា តិវត្តិយា” តិអាទិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។
វិមនាតិ វិរូបមាណសា។ ធុម្ពនាតិ តស្សេវ វេវចនំ។ ន តេសំ កេចិ បរិចរន្តិ
តេសំ អញ្ញាតិវត្តិយានំ កេចិបិ បុរិសា បរិកម្មំ ន ករោន្តិ, ន ភិក្ខុំ ទេន្តិ, ន
សក្ករោន្តិ, ន គរុំ ករោន្តិ, ន មាណេន្តិ, ន បូជេន្តិ, ន អាសនា វុជ្ជហន្តិ, ន
អញ្ញាលិកម្មំ ករោន្តិ អត្ថោ។ រដ្ឋតោតិ សកលរដ្ឋតោបិ។ និច្ចភន្តិ ជីហរន្តិ,
ឧស្សាទេន្តិ តេសំ និវាសំ ន ទេន្តិ អត្ថោ។ តេតិ តិវត្តិយា។

ឧបកញ្ចំ ពុទ្ធសន្តិកេតិ ឯវំ តេហិ រដ្ឋវាសីហិ មនុស្សេហិ ឧស្សាទិយមាណា
សព្វេបិ អញ្ញាតិវត្តិយា សមាគន្ធា បទុមុត្តរនិសពាលមេវ សរណាមគម៌សុ។ “ត្វំ
អម្ពានំ សត្តា នាថោ គតិ បរាយនំ សរណា” ន្តិ ឯវំ វត្ថា សរណាមគម៌សូតិ
អត្ថោ។ អនុកម្មតីតិ អនុកម្មកោ។ ករុណាយ ចរតីតិ កាវុណិកោ។
សម្បត្តតិ សមាគតេ សរណាមុបកតេ តិវត្តិយេ។ បញ្ចសីលេ បតិជ្ជហីតិ
បញ្ចសុ សីលេសុ បតិជ្ជាបេសីតិ អត្ថោ។ និរាគុលន្តិ អនាគុលំ, អញ្ញេហិ
លទ្ធិកេហិ អសម្មិស្សន្តិ អត្ថោ។ សុញ្ញកន្តិ សុញ្ញំ វត្តំ តេហិ តិវត្តិយេហិ។ តន្តិ តំ
ភគវតោ សាសនន្តិ វចនសេសោ ទដ្ឋញ្ញោ។ វិចិត្តន្តិ វិចិត្តវិចិត្តំ។ វសីភូតេហីតិ
វសីភាវប្បត្តេហិ។

តស្ស បន បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ហំសវតី នាម នគរំ អហោសិ។ បិតា
បនស្ស អានន្ទោ នាម ខត្តិយោ, មាតា សុជាតា នាម ទេវី, ទេវលោ ច សុជាតោ
ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សុមនោ នាមុបជ្ជាកោ, អមិតា ច អសមា ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, សលលរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថព្ពេធំ អហោសិ,
សរីរប្បកា ចស្ស សមន្តា ទ្វាទស យោជនានិ គណ្ហិ, វស្សសតសហស្សំ អាយុ
អហោសិ, វសុទត្តា នាម អគ្គមហេសី, ឧត្តរោ នាម បុត្រោ អហោសិ។

បទុមុត្តរោ បន ភគវា បរមាភិរាមេ នន្ទារាមេ កិរ បរិនិព្វតោ។ ធាតុយោ
បនស្ស នវិកិរីសុ។ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ មនុស្សា សមាគម្ម
ទ្វាទសយោជនុព្ពេធំ សត្តវតនមយំ ចតិយមកំសុ។ តេន វុត្តំ -

១៩.

“នករំ បាំសវតី ឆាម, អានន្ទោ ឆាម ខត្តិយោ;
សុជាតា ឆាម ជនិកា, បទុមុត្តរស្ស សត្តនោ។

២២.

“នេវលោ ច សុជាតោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សុមនោ ឆាមុបជ្ឈាកោ, បទុមុត្តរស្ស មហោសិនោ។

២៥.

“អមិតា ច អសមា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, សលលោតិ បវុច្ឆតិ។

២៧.

“អជ្ជបណ្ណាសវតនំ, អច្ចុត្តតោ មហាមុនិ;
កញ្ចនគ្គិយសង្កាសោ, ទូត្តិសវរលក្ខណោ។

២៨.

“កុដ្ឋា កវាជាភិត្តិ ច, វុត្តា នកសិលុច្ឆយា;
ន តស្សវរណំ អត្ថិ, សមន្តា ទ្វាទសយោជនេ។

២៩.

“វស្សសតសហស្សនិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;

តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

៣០.

“សន្តាវេត្វា ពហុជនំ, និទ្ទិត្វា សព្ពសំសយំ;
ជលិត្វា អគ្គិក្ខន្ធវា, និព្ពតោ សោ សសាវកោ” តិ។

តត្ថ នកសិលុច្ឆយាតិ នកសម្ពាតា សិលុច្ឆយា។ អារវណាន្តិ បដិច្ចាទនំ
តិរោករណំ។ ធានសយោជនេតិ សមន្តតោ ធានសយោជនេ ឋានេ ភគវតោ
សរីរឫកា ជវិត្វា វត្តិទ្ធិំ តិជ្ជតីតិ អត្តោ។ សេសកាថាសុ សព្ពត្ថ
ចាកជមេវាតិ។

ឥតោ បដ្ឋាយ ចារមិបូរណាទិបុនប្បនាគតមត្តំ សន្និបិត្វា វិសេសត្ថមេវ
វត្វា គមិស្សម។ យទិ បន វុត្ថមេវ បុនប្បនំ វត្តាម, កធា អន្តំ គមិស្សតិ អយំ
សំវណ្ណានាតិ។

បទុមុត្តរពុទ្ធវិសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ទសមោ ពុទ្ធវិសោ។

៣៣. សុមេធពុទ្ធវិសវណ្ណានា

បទុមុត្តរេ បន សម្មាសម្ពុទ្ធេ បរិនិព្វតេ សាសនេបិស្ស អន្តរបិវតេ
សត្តតិកប្បសហស្សនិ ពុទ្ធា នុប្បជ្ជីសុ, ពុទ្ធសុញ្ញានិ អហោសុំ។ ឥតោ បដ្ឋាយ
តីសកប្បសហស្សនំ មត្តកេ ឯកស្មី កប្បេ សុមេធ�ោ សុជាតោ ចាតិ ទ្វេ
សម្មាសម្ពុទ្ធា និព្ពត្តីសុ។ តត្ថ អធិគតមេធា សុមេធា នាម ពោធិសត្តោ
ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា សុទស្សននករេ

សុទត្តស្ស នាម រញ្ជ្ជា អគ្គមហេសីយា សុទត្តាយ នាម ទេវីយា កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ
គហេត្វា ធនន្តំ មាសានំ អច្ឆយេន សុទស្សនុយ្យានេ តរុណាធិវសករោរិយ
សលីលធរវិវរគតោ មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិ។ សោ នវវស្សសហស្សានិ អការំ
អជ្ឈាវសិ។ តស្ស កិរ សុចន្ទន-កញ្ចន-សិវវឌ្ឍននាមកា តយោ ចាសាធា
អហេសុំ។ សុមនមហាទេវីប្បមុខានិ អជ្ឈចត្តាលីសត្តិសហស្សានិ
បច្ចុបដ្ឋិតានិ អហេសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ធិស្វា សុមនទេវីយា បុនព្ភសុមិត្តេ នាម បុត្តេ ជាតេ
ហត្ថិយានេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ មនុស្សានព្វា
កោដិសតមនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវត្តោ អឌ្ឍមាសំ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណាមាយ នកុលនិគមេ នកុលសេដ្ឋីដីតាយ ធិន្តំ មធុចាយាសំ
បរិភុញ្ញិត្វា សាលវនេ ធិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សិវវឌ្ឍជីវកេន ធិន្ទា អជ្ឈ
តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា និបពោធិមូលេ វីសតិហត្ថវិត្តតំ តិណាសន្តំ សន្តិវិត្វា
សមារំ មារពលំ វិធមិត្វា អភិសម្ពោធិ ចាបុណ្យិត្វា “អនេកជាតិសំសារំ...បេ....
តណ្ហានំ ខយមជ្ឈិតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិសមីបេយេវ
វីតិនាមេត្វា អជ្ឈមេ សត្តាហោ ព្រហ្មនោ ធម្មទេសនាយាចនំ សម្មជិដ្ឋិត្វា
ភព្ភបុគ្គលេ ឌីលោកេន្តោ អត្តនោ កនិជ្ជភាតិកំ សរណាកុមារព្វា
សព្ភកាមិកុមារព្វា អត្តនា សន្ធិ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនព្វា កោដិសតំ
ចតុសច្ចធម្មបដិវេធសមត្តេ ធិស្វា អាកាសេន គន្ធា សុទស្សននគរសមីបេ
សុទស្សនុយ្យានេ ឌីតវិត្វា ឧយ្យានចាលេន អត្តនោ ភាតិកេ បក្កោសាបេត្វា
តេសំ បរិវារានំ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តទា កោដិសតសហស្សានំ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, អយំ បឋមោ អភិសមយោ។ តេន វុត្ថំ -

“បុត្តុត្ថវស្ស អបវេន, សុមេធានាម នាយកោ;
ធុរាសនោ ឧត្តតេជោ, សព្ពលោកុត្តមោ មុនី។

២.

“បសន្ននេត្តោ សុមុខោ, ព្រហ្មា ឧដុ បតាបវា;
ហិរេសី សព្ពសត្តានំ, ពហូ មោចេសី ពន្ធនា។

៣.

“យទា ពុទ្ធា ចាបុណិទ្ធា, កេវលំ ពោធិមុត្តមំ;
សុទស្សនម្ហំ នគរេ, ធម្មចក្កំ បវត្តយិ។

៤.

“តស្សាភិសមយា តីណិ, អហេសុំ ធម្មទេសនេ;
កោដិសតសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ឧត្តតេជោតិ ឧត្តតេជោ។ បសន្ននេត្តោតិ សុដ្ឋ បសន្ននយនោ,
ជោរិទ្ធា មជ្ឈិទ្ធា បឋិតមណិគុដ្ឋិការិយ បសន្នានិ នេត្តានិ ហោត្តិ។ តស្មា សោ
“បសន្ននេត្តោ”តិ វុត្តោ។
មុត្តុសិនិទ្ធីនិលរិមលសុខុមបខុមាចិតសុប្បសន្ននយនោតិ អត្តោ។
“សុប្បសន្នបញ្ចនយនោ”តិបិ វុត្តំ វុដ្ឋតិ។ សុមុខោតិ
បរិបុណ្ណាសវនសមយចន្ទសទិសវននោ។ ព្រហ្មាតិ
អជ្ជាសីតិហត្ថប្បមាណាសវីរត្តា ព្រហ្មា មហាន្តោ, អញ្ញេហិ
អសាធារណាសវីរប្បមាលោកតិ អត្តោ។ ឧដ្ឋតិ ព្រហ្មុត្តតត្តោ ឧដុមេវ
ឧត្តតសវីរោ ទេវនគរេ សមុស្សិតសុវណ្ណតោរណាសទិសវសវីរោតិ អត្តោ។

បតាបវាតិ វិជ្ជាតមានសរីរោ។ ហិរេសីតិ ហិតគវេសី។ អភិសមយា តិណីតិ
អភិសមយា តយោ, លិដ្ឋវិបល្លាសោ កតោតិ។

យថា បន ភគវា កុម្មកណ្តាសទិសានុការំ កុម្មកណ្តាំ នាម មនុស្សភក្តំ
យក្ខំ មហាអដិមុខេ សន្និស្សមានយោរសរីរំ វត្ថុនិអដិសញ្ញាវំ បុច្ឆិទ្ធិត្វា
បវត្ថុមាណំ បច្ចុសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិ សមាបទ្ធិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ
លោកំ ឱលោកេន្តោ ទិស្វា ឯកកោវ អសហាយោ តស្ស យក្ខស្ស ភវនំ គន្ធា
អន្តោ បរិសិទ្ធា បញ្ញត្តេ សិរិសយនេ និសីទិ។ អថ ខោ សោ យក្ខោ មក្ខំ
អសហាមាណោ ទណ្ឌាហិតោ យោរវិសោ អាសិរិសោវិយ សំកុទ្ធោ ទសពលំ
ភីសាបេតុកាមោ អត្តនោ អត្តការំ យោរតរំ កត្វា បព្ពតសទិសំ សីសំ កត្វា
ស្វរិយមណ្ឌលសទិសានិ អក្ខិទិ និម្មិទិទ្វា
នដ្ឋលសីសសទិសាតិទីយវិបុលតិខិណាធាហាយោ កត្វា
ឱលម្ពនីលវិបុលវិសមោទរោ តាលក្ខន្ធសទិសពាហុចិបិជកវិរូបវដ្ឋនាសោ
បព្ពតពិលសទិសវិបុលវត្ថុមុខោ ដូលបិដ្ឋលខរជុសកេសោ
អតិភយានកទស្សនោ ហុត្វា អាគន្ធា សុមេធស្ស ភគវតោ បុរតោ ឋត្វា
បច្ចុចាយន្តោ បដ្ឋលន្តោ ចាសាណាបព្ពតគ្គិជាល-សលិល-កទ្ទម-
ធារិកាយុធជ្ឈរ-វាលុកប្បកាវា នវិវា វស្សវុដ្ឋិយោ វស្សេត្វាបិ ភគវតោ
លោមគ្គមត្តម្បិ ចាលេតុំ អសក្កោន្តោ “ភគវន្តំ បញ្ចំ បុច្ឆិទ្វា មារេស្សមី”តិ
អាឡុវកោវិយ បញ្ចំ បុច្ឆិ។ អយំ ភគវា បញ្ញាព្យាករណេន តំ យក្ខំ
វិនយមុបនេសិ។ តតោ ទុតិយទិវសេ កិរស្ស វដ្ឋវាសិនោ មនុស្សា
សកជភិរេតន ភត្តេន សហ រាជកុមារំ អាហរិទ្វា យក្ខស្ស អទំសុ។ អថ
យក្ខោ រាជកុមារំ ពុទ្ធស្ស អទាសិ។ អដិវិទ្វារេ បិតមនុស្សា ភគវន្តំ
ឧបសង្កមីសុ។ តថា តស្មី សមាគមេ ទសពលោ យក្ខស្ស មនោនុកូលំ ធម្មំ

ទេសេន្តោ។ នវុតិកោជិសហស្សនំ ចាលីនំ ធម្មចក្ខុំ ឧប្បាទេសិ, សោ ទុតិយោ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“បុនាបរំ កុម្ភកណ្ណំ, យ ក្ខំ សោ ទមយី ជិនោ;
នវុតិកោជិសហស្សនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យនា បន ឧបការីនគរេ សិរិនន្ទនុយ្យានេ ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសយិ, តនា
អសីតិកោជិសហស្សនំ តតិយោ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“បុនាបរំ អមិតយសោ, ចតុស្ក័ន្ធំ បកាសយិ;
អសីតិកោជិសហស្សនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

សុមេធស្សបិ ភគវតោ តយោ សាវកសន្និចាតា អហោសុំ។
បឋមសន្និចាតេ សុទស្សននគរេ កោជិសតធិណាសវា អហោសុំ។ បុន
ទេវក្ខុដេ បព្ពតេ កថិនត្ថតេ ទុតិយេ នវុតិកោជិយោ។ បុន តតិយេ ភគវតិ
ចារិកំ ចរមាទេ អសីតិកោជិយោ អហោសុំ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, សុមេធស្ស មហោសិនោ;
ធិណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៨.

“សុទស្សនំ នាម នគរំ, ឧបកញ្ចំ ជិនោ យនា;
តនា ធិណាសវា ភិក្ខុ, សមីសុ សតកោជិយោ។

៩.

“បុនាបរំ ទេវក្ខុដេ, ភិក្ខុនំ កមិនត្ថតេ;
តទា នវុតិកោដីនំ, ទុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

១០.

“បុនាបរំ ធនពលោ, យទា ចរតិ ចារិកំ;
តទា អសីតិកោដីនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ឧត្តរោ នាម សព្ពជនុត្តរោ មាណវោ ហុត្វា
និទហិត្វា វបិទំយេវ អសីតិកោដីនំ វិស្សន្ត្រោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស
មហានំ ទត្វា តទា ធនពលស្ស ធម្មំ សុត្វា សរណេសុ បតិជ្ឈាយ និក្ខមិត្វា
បព្ពដិ។ សោបិ នំ សត្តា ភោជនានុមោទនំ ករោន្តោ - “អនាគតេ គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១១.

“អហំ តេន សមយេន, ឧត្តរោ នាម មាណវោ;
អសីតិកោដិយោ មហ្គំ, យវេ សន្និច្ចតំ ធនំ។

១២.

“កេវលំ សព្ពំ ទត្វាន, សសង្ឃេ លោកនាយកេ;
សរណំ តស្សបគញី, បព្ពន្ធព្វាភិរោចយី។

១៣.

“សោបិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, ករោន្តោ អនុមោទនំ;
តិសកប្បសហស្សម្ហិ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៤.

“បដានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហេស្សម សម្មទា ឥមំ”។
ព្យាករណភាថាវិត្តារេតញ្ចា។

១៥.

“តស្សបិ វេទនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បិយា។

១៦.

“សុត្តន្តំវិនយំ ចាបិ, នវង្គំ សត្តសាសនំ;
សត្តំ បរិយាបុណិត្វាន, សោភយី ជិនសាសនំ។

១៧.

“តត្ថប្បមត្តោ វិហារត្តោ, និសង្កជ្ជានចង្គមេ;
អភិញ្ញាចារមី គន្ធា, ព្រហ្មលោកមគញ្ញាហ”ន្តិ។

តត្ថ សន្និចិត្តន្តិ និទហិតំ និធានវសេន។ កេវលន្តិ សកលន្តិ អត្តោ។ សព្ពន្តិ
អសេសតោ ទត្វា។ សសង្ខេតិ សសង្ខេស្ស។ តស្សបគញ្ញន្តិ តំ ឧបគញ្ញី,
ឧបយោគត្ថេ សាមីវេទនំ។ អភិរោចយិន្តិ បព្ពជី។ តីសកប្បសហស្សម្ពីតិ
តីសកប្បសហស្សសុ អតិក្កន្តេសូតិ អត្តោ។

តស្ស បន សុមេធស្ស ភគវតោ សុទស្សនំ នាម នគរំ អហោសិ, សុទត្តោ
នាម រាជា បិតា, មាតា សុទត្តា នាម, សរណោ ច សព្ពកាមោ ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, សាគរោ នាមុបជ្ជាកោ, រាមា ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា,
មហានីបរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អជ្ជាសីតិហត្ថព្រ័តំ អហោសិ, អាយុ
នុវតិវស្សសហស្សានិ, នវវស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិ, សុមនា នាមស្ស

អគ្គមហេសី, បុណ្យសុមិត្តា ជាម បុត្តា, ហត្ថិយានេន និក្ខមិ។ សេសំ គាថាសុ
ទិស្សតិ។ តេន វុត្ថំ -

១៨.

“សុទិស្សនំ ជាម នគរំ, សុទត្តា ជាម ខត្តិយោ;
សុទត្តា ជាម ជនិកា, សុមេធស្ស មហេសីនោ។

២៣.

“សរណោ សព្ពកាមោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
សាគរោ ជាមុបជ្ជាកោ, សុមេធស្ស មហេសីនោ។

២៤.

“រាមា ចេវ សុរាមា ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, មហានីចោតិ វុច្ចតិ។

២៥.

“អជ្ជាសីតិវតនានិ, អច្ចុគ្គតោ មហាមុនិ;
ឱកាសេតិ ទិសា សព្ពា, ចន្ទោ តាវគណោ យថា។

២៦.

“ចក្កវត្ថិមណី ជាម, យថា តបតិ យោជនំ;
តថេវ តស្ស រតនំ, សមន្តា ជវតិ យោជនំ។

២៧.

“នវុតិវស្សសហស្សានិ, អាយុវិជ្ជតិ តាវទេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

២៩.

“តេវិជ្ជធម្មភិញ្ញេហិ, ពលប្បត្តេហិ តាធិហិ;
សមាគុលមិទំ អាសិ, អរហន្តេហិ សាធុហិ។

៣០.

“តេហិ សព្វេ អមិតយសា, វិប្បមុត្តា និរុបដិ;
ញាណាលោកំ ធស្សយិត្វា, និព្ពតា តេ មហាយសា”តិ។

តត្ថ ចន្ទោ តារគណោ យថាតិ យថា នាម គគនេ បរិបុណ្ណាចន្ទោ
តារគណោ ឱកាសេតិ បកាសេតិ, វេមេវ សញ្ញាបិ ធិសា ឱកាសេតីតិ អត្ថោ។
កេចិ “ចន្ទោ បន្ទរសោ យថា”តិ បឋន្តិ, សោ ឧត្តានត្ថោវ។

ចក្កវត្ថុមណី នាមាតិ យថា នាម ចក្កវត្ថុវញ្ញោ មណីរតនំ ចតុហត្ថាយាមំ
សកជនាភិសមបរិណាហំ ចតុរាសីតិមណីសហស្សបរិវារំ
តារគណាបរិវត្សស្ស សរទសមយបរិបុណ្ណាវជនិករស្ស សិរិសមុទយសោភំ
អវ្ពយន្តមិវ វេបុល្លបព្ពតតោ បរមរមណីយធស្សនំ មណីរតនមាគច្ឆតិ,
តស្សេវំ អាគច្ឆន្តស្ស សមន្តតោ យោជនប្បមាណំ ឱកាសំ អាភា ជរតិ, វេមេវ
តស្ស សុមេធស្សាបិ ភគវតោ សរិវតោ អាភារតនំ សមន្តតោ យោជនំ ជរតីតិ
អត្ថោ។

តេវិជ្ជធម្មភិញ្ញេហិតិ តេវិជ្ជេហិ ធម្មភិញ្ញេហិ ចាតិ អត្ថោ។
ពលប្បត្តេហិតិ ឥទ្ធិពលប្បត្តេហិ។ តាធិហិតិ តាធិការវប្បត្តេហិ។ សមាគុលន្តិ
សន្តិល្លំ ឯកកាសាវបន្ទោតំ។ ឥន្ទន្តិ សាសនំ សន្ទាយាហ, មហីតលំ វា។
អមិតយសាតិ អមិតបរិវារ, អតុលកិត្តិយោសោ វា។ និរុបដិតិ
ចតុរុបដិវិហិតា។ សេសមេត្ត កាថាសុ សព្ពត្ត ចាកជមេវាតិ។

សុមេធាតុទ្ធវិស័សវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ឯកាទសមោ ពុទ្ធវិសោ។

១៤. សុជាតពុទ្ធវិស័សវណ្ណានា

តតោ តស្សបរភាកេ តស្មីយេវ មណ្ឌកប្បេ អនុបុព្វេន
អបរិមិតាយុកេសុ សត្តេសុ អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា
នវុតិវស្សសហស្សយុកេសុ ជាតេសុ សុជាតរូបកាយោ បរិសុទ្ធជាតោ
សុជាតោ នាម សត្តា លោកេ ឧទទាទិ។ សោមិ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ
និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា សុមជ្ឈលនគរេ ឧគ្គតស្ស នាម រញ្ជោ កុលេ បភាវតិយា
នាម អគ្គមហេសិយា កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន
មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិ។ នាមគ្គហណាទិវសេ ចស្ស នាមំ ករោធន្តោ
សកលជម្ពូទីបេ សព្ពសត្តានំ សុខំ ជនយន្តោ ជាតោតិ “សុជាតោ” ត្វេវស្ស
នាមមកំសុ។ សោ នវុតិវស្សសហស្សានិ អភារំ អជ្ឈាវសិ។ សិរី ឧបសិរី សិរិនន្តោ
ចាតិ តស្ស តយោ ចាសាទា អហេសុំ។ សិរិនន្តោទេវិប្បមុខានិ តេវីសតិ
តតិសហស្សានិ បច្ចុបដ្ឋិតានិ អហេសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សិរិនន្តោទេវិយា ឧបសេនេ នាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ
ហំសវហំ នាម វេតុរដ្ឋមារុយ្ហ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ បន បព្ពជន្តំ
មនុស្សានំ កោដិ អនុបព្ពជិ។ អថ សោ តេហិ បរិវុតោ នវ មាសេ បធានចរិយំ
ចរិត្វា វិសាខបុណ្ណមាយ សិរិនន្តនគរេ សិរិនន្តសេដ្ឋិស្ស ធីតាយ ទិន្នំ
បរមមធំ មធ្យមាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា
សាយន្តសមយេ សុនន្តាជីវកេន ទិន្នា អជ្ឈ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា វេឡុពោធិ
ឧបសម្ព័មិត្វា តេត្តិសហត្ថវិត្តតំ តិណាសន្តំ សន្តិត្វា សូរិយេ ធរមាទេយេវ

សមារំ មារពលំ វិធមិត្វា សម្មាសម្ពោធិ បដិវិជ្ជិត្វា សព្ពពុទ្ធានុចិណ្ឌំ ឧទានំ
ឧទានេត្វា សត្តសត្តាបំ ពោធិសមីបេយេវ វីតីនាមេត្វា ព្រហ្មនា អាយាចិតោ
អត្តនោ កនិជ្ជភាតិកំ សុទស្សនកុមារំ បុរោហិតបុត្តំ ទេវកុមារញ្ច
ចតុសច្ឆធម្មបដិវេធសមត្តេ ធិស្វា អាកាសេន គន្ធា សុមជ្ឈលនករសមីបេ
សុមជ្ឈលុយ្យានេ ឌីតវិត្វា ឧយ្យានទាលេន អត្តនោ ភាតិកំ សុទស្សនកុមារំ
បុរោហិតបុត្តំ ទេវកុមារញ្ច បក្កោសាបេត្វា តេសំ សបរិវារានំ មជ្ឈេ និសិន្នោ
ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តត្ថ អសីតិយា កោដីនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ
បឋមាភិសមយោ អហោសិ។

យថា បន ភគវា សុទស្សនុយ្យានទ្វារេ មហាសាលមូលេ
យមកថាជិហារិយំ កត្វា ទេវេសុ តាវតីសេសុ វស្សវាសំ ឧទាគមិ, តទា
សត្តត្ថិសសតសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ ធុតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។ យថា បន សុជាតោ ទសពលោ បិតុសន្តិកំ អគមាសិ,
តទា សជ្ជិសតសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ តតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ពិ, សុជាតោ នាម នាយកោ;
សីហាហនុសកក្ខន្ធា, អប្បមេយ្យេ ទុរាសនោ។

២.

“ចន្ទោវវិមលោ ពុទ្ធា, សតវំសីវ បតាបវា;
ឯវំ សោភតិ សម្ពុទ្ធា, ជលន្តោ សិរិយា សទា។

៣.

“ចាបុណ្យាត្វាន សម្ពុទ្ធោ, កេវលំ ពោធិមុត្តមំ;
សុមជ្ឈលម្ហំ នគរេ, ធម្មចក្កំ បវត្តយិ។

៤.

“ទេសេន្តេ បវរំ ធម្មំ, សុជាតេ លោកនាយកេ;
អសីតិកោជី អភិសមីសុ, បឋមេ ធម្មទេសនេ។

៥.

“យទា សុជាតោ អមិតយសោ, ទេវេ វស្សំ ឧបាគមិ;
សត្តត្ថិសសតសហស្សានំ, ធូតិយាភិសមយោ អហុ។

៦.

“យទា សុជាតោ អសមសមោ, ឧបគច្ឆិ បិតុសន្តិកំ;
សជ្ឈិសតសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ពីតិ យស្មី មណ្ឌកកប្បេ សុមេធាភគវា ឧប្បន្នោ,
តត្ថេវ កកប្បេ សុជាតោបិ ភគវា ឧប្បន្នោតិ អត្តោ។ សីហហន្ធតិ សីហស្សវិយ
ហនុ អស្សាតិ សីហហនុ។ សីហស្ស បន ហោជ្ជិមហនុមេវ បុណ្ណំ ហោតិ, ន
ឧបរិមំ។ អស្ស បន មហាបុរិសស្ស សីហស្ស ហោជ្ជិមហនុវិយ ទ្វេបិ បរិបុណ្ណានិ
ធានសិយំ បក្ខស្ស ចន្ទសទិសានិ ហោន្តិ។ តេន វុត្ថំ “សីហហន្ធតិ”តិ។

ឧសភក្ខន្ធាតិ ឧសភស្សេវ សមប្បវដ្តក្ខន្ធា,
សុវដ្តិតសុវណ្ណាលិដ្ឋសទិសក្ខន្ធាតិ អត្តោ។ សតវសីវាតិ ទិវសករោវិយ។
សិរិយាតិ ពុទ្ធសិរិយា។ ពោធិមុត្តមន្តិ ឧត្តមំ សម្ពោជី។

សុធម្មវតីនគរេ សុធម្មយ្យានេ អាគតានំ មនុស្សានំ ធម្មំ ទេសេត្វា
សជ្ឈិសតសហស្សានិ ឯហិភិក្ខុការេន បព្ពាដេត្វា តេសំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ

ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តតោ បរំ តិទិវោរោហណោ
ភគវតោ បញ្ញាសសតសហស្សានំ ធុតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន
“សុទស្សនកុមារោ ភគវតោ សន្និកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ” តិ សុត្វា
“មយម្មិ បព្ពជិស្សមា” តិ អាគតានិ ចត្តារិ បុរិសសតសហស្សានិ គហេត្វា
សុទស្សនត្ថេរោ សុជាតំ នរាសកំ ឧបសង្កម៌។ តេសំ ភគវា ធម្មំ ទេសេត្វា
ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បញ្ញាជេត្វា ចតុវង្គសមន្មាគតេ សន្និចាតេ ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និចាតោ តយោ អាសុំ, សុជាតស្ស មហោសិនោ;
វិណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៨.

“អភិញ្ញាពលប្បត្តានំ, អប្បត្តានំ ភវាភវេ;
សដ្ឋិសតសហស្សានិ, បឋមំ សន្និបតីសុ តេ។

៩.

“បុនាបរំ សន្និចាតេ, តិទិវោរោហណោ ជិនេ;
បញ្ញាសសតសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

១០.

“ឧបសង្កមន្តោ នរាសកំ, សុទស្សនោ អគ្គសាវកោ;
ចត្វហិ សតសហស្សេហិ, សម្ពុទ្ធំ ឧបសង្កម៌” តិ។

តត្ថ អប្បត្តានន្តិ ភវាភវេ អសម្បត្តានន្តិ អត្ថោ។ “អប្បវត្តា ភវាភវេ” តិ បិ
ចាថោ, សោយេវត្ថោ។ តិទិវោរោហណោ តិ សគ្គលោកតោ ឌីតវន្តេ កត្តការកេ

ឧដ្ឋាន្តោ។ ការករិបល្លាសេន វុត្តំ។ អថ វា តិទិវោរោហាលោតិ តិទិវតោ
ឌីតរណោ។ ជិនេតិ ជិនស្ស, សាមិអត្ថ ភុម្មំ ឧដ្ឋព្ពំ។

តទា កិរ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ចក្កវត្ថិរាជា ហុត្វា “ពុទ្ធា លោកេ
ឧប្បន្នោ” តិ សុត្វា ភកវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តហិ រតនេហិ សទ្ធិ ចតុមហាធិបរជ្ជំ ទត្វា សត្ត សន្តិកេ
បព្ពជី។ សកលធិបវាសិនោ ជនា រដ្ឋប្បាធំ គហេត្វា អាវាមិកកិច្ចំ សាធម្មត្វា
ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស និច្ចំ មហាធានមទំសុ។ សោបិ នំ សត្តា - “អនាគតេ
កោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្តំ -

១១.

“អហំ តេន សមយេន, ចតុទីបម្ហិ ឥស្សរោ;
អន្តលិក្ខចរោ អាសី, ចក្កវត្ថិ មហាព្ពលោ។

១៣.

“ចតុទីបេ មហារជ្ជំ រតនេ សត្ត ឧត្តមេ;
ពុទ្ធនិយ្យាតយិត្វាន, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ។

១៤.

“អាវាមិកា ជនបទេ, ឧដ្ឋានំ បជិបិណ្ឌិយ;
ឧបនេន្តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស, បច្ចយំ សយនាសនំ។

១៥.

“សោបិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, ទសសហស្សិម្ហិ ឥស្សរោ;
តិសកប្បសហស្សិម្ហិ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៦.

“បដានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហេស្សម សម្មុទា ឥមំ។

១៧.

“តស្សបិ ចវនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ហាសំ ជនេសហំ;
អធិជ្ជហី វតំ ឧត្តំ, ទសចារមិប្បិយា។

១៨.

“សុត្តន្តំ វិនយញ្ញាបិ, នវន្តំ សត្តសាសនំ;
សត្តំ បរិយាបុណិត្វាន, សោភយី ជិនសាសនំ។

១៩.

“តត្ថប្បមត្តោ វិហារន្តោ, ព្រហ្មំ ភាវេត្វ ភាវនំ;
អភិញ្ញាចារមី គន្ធា, ព្រហ្មលោកមគញ្ញាហ”ន្តិ។

តត្ថ ចតុធិបម្ពីតិ សបរិវារធិចានំ ចតុន្តំ មហាធិចានន្តិ អត្ថោ។
អន្តលិក្ខចរោតិ ចក្ករតនំ បុរក្ខត្វា អាកាសចរោ។ រតនេ សត្តាតិ
ហត្ថិរតនាធិនិ សត្ត រតនាធិ។ ឧត្តមេតិ ឧត្តមាធិ។ អថ វា ឧត្តមេ ពុទ្ធីតិ អត្ថោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ និយ្យាតយិត្វានាតិ ទត្វាន។ ឧជ្ជានន្តិ រដ្ឋប្បាទំ, អាយន្តិ អត្ថោ។
បដិបិណ្ឌិយាតិ វាសី កត្វា សំកឡិត្វា។ បច្ចយន្តិ ចីវរាធិវិវិធំ បច្ចយំ។
ទសសហស្សម្ពីតិ ឥស្សរោតិ ទសសហស្សលោកធាតុយំ ឥស្សរោ, តទេតំ
ជាតិក្ខេត្តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អនន្តានំ លោកធាតុនំ ឥស្សរោ ភគវា។
តិសកប្បសហស្សម្ពីតិ ឥតោ បដ្ឋាយ តិសកប្បសហស្សនំ មត្តកេតិ អត្ថោ។

តស្ស បន សុជាតស្ស ភគវតោ សុមន្តលំ នាម នគរំ អហោសិ, ឧត្តតោ
នាម រាជា បិតា, បភាវតី នាម មាតា, សុទស្សនោ ច សុទេវោ ច ទេ

អគ្គសាវ័កា, ឆារនោ នាមុបដ្ឋាកោ, នាកា ច នាគសមាលា ច ទ្វេ អគ្គសាវ័កា,
មហាវេជ្ជរុក្ខោ ពោធិ, សោ កិវ មន្ទដ្ឋិន្ទោ យនក្ខន្ធនោ បរមរមណីយោ
វេជ្ជរិយមណីវណ្ណាហិ វិមលេហិ បត្តេហិ សញ្ញន្ទិបុលសាខា
មយ្ហវិញ្ញកលាចោ វិយ វិរោចិត្ត។ តស្ស បនភគវតោ សរីរំ
បណ្ណាសហត្ថព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ នវុតិវស្សសហស្សានិ, សិរីនន្ទា នាមស្ស
អគ្គមហេសី, ឧបសេនោ នាម បុត្តោ។ តុវត្ថវយានេន និក្ខមិ។ សោ បន
ចន្ទវតីនគរេ សិលាវារមេ បរិនិព្វាយិ។ តេន វុត្ថំ -

២០.

“សុមជ្ឈលំ នាម នគរំ, ឧត្តតោ នាម ខត្តិយោ;
មាតា បភាវតី នាម, សុជាតស្ស មហេសីនោ។

២៥.

“សុទស្សនោ សុទេវោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវ័កា;
ឆារនោ នាមុបដ្ឋាកោ, សុជាតស្ស មហេសីនោ។

២៦.

“នាកោ ច នាគសមាលា ច, អហេសុំ អគ្គសាវ័កា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, មហាវេជ្ជតិ វុច្ឆតិ។

២៧.

“សោ ច រុក្ខោ យនក្ខន្ធនោ, អដ្ឋិន្ទោ ហោតិ បត្តិកោ;
ឧជុ វិសោ ព្រហ្មា ហោតិ, ទស្សនីយោ មនោរមោ។

២៨.

“ឯកក្ខន្ធនោ បវត្តិកា, តតោ សាខា បភិជ្ជតិ;

យថា សុពុទ្ធាមោរបាត្តោ, ឯវំ សោភតិ សោ ធុមោ។

២៩.

“ន តស្ស កណ្ណាកា ហោន្តិ, នាបិ ជិទ្ធិ មហា អហុ;
វិត្តិណ្ណាសាខោ អវិរលោ, សន្នន្ទាយោ មនោរមោ។

៣០.

“បញ្ញាសរតនោ អាសិ, ឧច្ចត្តនេន សោ ជិនោ;
សព្វាការវ្យុបេតោ, សព្វគុណមុចាគតោ។

៣១.

“តស្ស បកា អសមសមា, និទ្វាវតិ សមន្តតោ;
អប្បមាលោកា អតុលិយោ, ឌីបម្មេហិ អនុបមោ។

៣២.

“នុវត្តិវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

៣៣.

“យថាបិ សាគវេ ឌីមី, គគនេ តាវកា យថា;
ឯវំ តនា ចាវចនំ, អរហន្តេហិ ចិត្តិតំ។

៣៤.

“សោ ច ពុទ្ធា អសមសមោ, គុណានិ ច តានិ អតុលិយានិ;
សព្វំ តមន្តរហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ពាទា”តិ។

តត្ថ អង្គឆ្មោតិ អប្បង្គឆ្មោ។ “អនុទា កញ្ញា” តិអាជីសុ វិយ ទដ្ឋព្វំ។ កេចិ
“និទ្ទំ ហោតិ បរិត្តក” ត្ថិ បឋង្គិ។ បត្តិកោតិ ពហុបត្តោ, កាចមណីវណ្ណាហិ
បត្តហិ សញ្ញោតិ អត្ថោ។ ឧជ្ជតិ អវត្ថោ អកុដិលោ។ វំសោតិ វេជ្ជុ។ ព្រហាតិ
សមន្តតោ មហា។ ឯកក្ខន្ធាតិ អវនិរុហោ ឯកោ អនុតិយោ ចាតិ អត្ថោ។
បវត្តិកាតិ វត្តិកា។ តតោ សាខា បភិជ្ជតីតិ តតោ វំសគ្គតោ បញ្ចវិទា សាខា
និក្ខមិត្តា បភិជ្ជិត្ត។ “តតោ សាខា បភិជ្ជថា” តិបិ ចាថោ។ សុតោតិ សុដ្ឋ
បញ្ចពន្ធនាការេន ពោតោ។ មោហតោតិ អាតបសន្និវារណត្ថំ កតោ ពោតោ
មោហិញ្ញកលាចោ វុច្ឆតិ។

ន តស្ស កណ្តាកា ហោន្តិតិ តស្ស វំសស្ស កណ្តាកិនោបិ វុក្ខស្ស
កណ្តាកា នាហសុំ។ អវិរលោតិ អវិរលសាខាសញ្ញោ។ សន្និច្ឆាយោតិ
យន្នាយោ, អវិរលត្តាវ សន្និច្ឆាយោតិ វុត្តោ។ បញ្ញាសរតនោ អាសីតិ
បញ្ញាសហត្ថោ អហោសិ។ សញ្ញាការវ្យុបេតោតិ សព្វេន អាការេន វេហិយេវ
ឧបេតោ សញ្ញាការវ្យុបេតោ នាម។ សព្វគុណមុចាគតោតិ អនន្តរបទស្សេវ
វេវចនមត្តំ។

អប្បមាលោតិ បមាលាហិតោ, បមាលំ គហេតុំ អសក្កណោយ្យត្តា វា
អប្បមាលោ។ អតុលិយោតិ អតុលោ, កេនចិ អសទិសោតិ អត្ថោ។
ឱបម្មេហិតិ ឧបមិតត្ថេហិ។ អនូបមោតិ ឧបមាហិតោ, “ឥមិនា ច ឥមិនា ច
សទិសោ” តិ វត្ថុំ អសក្កណោយ្យការតោ អនូបមោតិ អត្ថោ។ គុណានិ ច
តានីតិ គុណា ច តេ, សព្វញ្ញតញ្ញាណាធយោ គុណាតិ អត្ថោ។
លិង្គិបល្លាសេន វុត្ថំ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សុជាតពុទ្ធវំសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ធានាសមេ ពុទ្ធវិសោ។

១៥. បិយទស្សីពុទ្ធវិសោធា

សុជាតស្ស បន អបរកាគេ ឥតោ

អដ្ឋកប្បសតាធិកសហស្សកប្បមត្តកេ ឯកស្មី កប្ប បិយទស្សី, អត្ថទស្សី,
ធម្មទស្សីតិ តយោ ពុទ្ធា និព្ពត្តិសុ។ តត្ថ បិយទស្សី នាម ភគវា ចារមិយោ
បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា សុឆញ្ញវតីនគរេ សុទត្តស្ស នាម
រញ្ជោ អគ្គមហេសីយា ចន្ទសទិសវននាយ ចន្ទានេរិយា នាម កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ
គហេត្វា ទសន្នំ មាសានំ អច្ឆយេន វរុណាយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ តស្ស
បន នាមគ្គហណាធិវសេ លោកស្ស បិយានំ ចាជិហារិយវិសេសានំ ទស្សិតត្វា
“បិយទស្សី”ត្រូវ នាមមកំសុ។ សោ នវវស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។
តស្ស កិរ សុនិម្មលវិមលគិរព្រហ្មនាមកា តយោ ចាសាធា អហោសុំ។
វិមលាមហាធមិប្បមុខានិ តេត្តិស ឥត្តិសហស្សានិ បច្ចបដ្ឋិតានិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វាវិមលាធមិយា កញ្ចនវេន្យេ នាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ
អាជញ្ញារថេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ ឯកា ច នំ បុរិសកោជិ
អនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវុតោ មហាបុរិសោ ធម៌ មាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណមាយ វរុណាព្រាហ្មណគាមេ វសតព្រាហ្មណស្ស ជីតាយ ទិន្នំ
មជ្ជចាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សាលវនេ ធិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សុជាតាជីវកេន
ទិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា កកុដពោធិ ឧបសង្កមិត្វា
តេបញ្ញាសហត្ថវិត្តតំ តិណសន្តំ សន្តិត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ
បដិវិជ្ជិត្វា “អនេកជាតិសំសារ”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា តត្ថវ សត្តសត្តាហំ
វីតិនាមេត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ អរិយធម្មបដិវេធសមត្តតំ ព្រាត្វា

អាណាសេន តត្ថ គន្ធា ឧសភវតីនករសមីបេ ឧសភវតុយ្យានេ ឌីតវិត្វា
ភិក្ខុកោដិបរិវត្តោ ធម្មចក្កំ បរវត្ថុសិ។ តទា កោដិសតសហស្សនំ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ បឋមោ អភិសមយោ។

បុន ឧសភវតិយា នាម នករស្ស អវិទូរេ សុទស្សនបព្ពតេ សុទស្សនោ នាម
នេវរាជា បដិវសតិ។ សោ មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ អហោសិ។ សកលជម្ពុធិបេ បន
មនុស្សា តស្ស អនុសំវច្ឆំ សតសហស្សក្សនិកំ ពាលី ឧបសំហរន្តិ។ សោ
សុទស្សនោ នេវរាជា នររាជេន សទ្ធិ ឯកាសនេ និសីធិត្វា ពាលី សម្បជិដ្ឋតិ។
អថ បិយទស្សី ភគវា “តស្ស សុទស្សនស្ស នេវរាជស្ស តំ ធិដ្ឋិតតំ
វិនោទេស្សមី”តិ តស្មី នេវរាជេ យក្ខសមាគមំ គតេ តស្ស ភវនំ បរិសិទ្ធា
សិរិសយនំ អារុហិត្វា ធព្ពណ្ណវិសិយោ មុញ្ញោ យុគន្ទរបព្ពតេ សវទសមយេ
ស្វរិយោវិយ និសីធិ។ តស្ស បរិវារបរិចារិកា នេវតាយោ
មាលាគន្ធិវិលេបនាធិហិ ទសពលំ បូជេត្វា បរិវារេត្វា អជ្ជំសុ។

សុទស្សនោបិ នេវរាជា យក្ខសមាគមតោ អាគច្ឆន្តោ អត្តនោ ភវនតោ
ធព្ពណ្ណវស្មិយោ និច្ឆរន្តេ ធិស្វា ចិន្តេសិ - “អញ្ញោសុ បន ធិវសេសុ មម ភវនស្ស
ឯធិសី អនេកវិសិជាលសមុជ្ឈលវិភូតិ ន ធិដ្ឋបុព្វា។ កោ នុ ខោ ឥធម បរិដ្ឋោ
នេវោ វា មនុស្សា វា”តិ ឌីលោកេន្តោ ឧទយតិវិសិទ្ធអត្ថកេ
សវទសមយធិវសករមិវ ធព្ពណ្ណវិសិជាលេន អភិជ្ឈលន្តំ និសិទ្ធិ ភគវន្តំ ធិស្វា
ចិន្តេសិ - “អយំ មុណ្ណាកសមណោ មម បរិវារេន បរិជនេន បរិវត្តោ វរសយនេ
និសិទ្ធា”តិ កោធាភិក្ខុតមានសោ - “ហន្តាហំ ឥមស្ស អត្តនោ ពលំ
ទស្សស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា សកលំ តំ បព្ពតំ ឯកជាលមកាសិ។ “ឥមិនា
អគ្គិជាលេន នារិកាភូតោ មុណ្ណាកសមណោ”តិ ឌីលោកេន្តោ
អនេកវិសិជាលវិសរិប្បិវត្ថវសរិវំ បសន្នវទនវណ្ណសោភំ វិប្បសន្នច្ឆរិកំ

ឧសពលមភិជ្ជលន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អយំ សមណោ អគ្គិទាហំ សហតិ,
ហន្តាហំ ឥមំ សមណំ ឧទកោយេន ឌីសាទេត្វា មារេស្សមី” តិ អតិកម្មីរំ
ឧទកោយំ វិមាណភិមុខំ បវេត្តេសិ។

តតោ ឧទកោយេន បុណ្ណោ តស្មី វិមាណេ និសិន្នស្ស តស្ស ភគវតោ ចីវរេ
អំសុមត្ថំ វា សរីរេ លោមមត្ថំ វា ន តេមិត្ថ។ តតោ សុទស្សនោ ទេវរាជា -
“ឥមំ នា សមណោ និរស្សាសោ មតោ ភវិស្សតី” តិ មន្ទា ឧទកំ សង្ខិបិត្វា
ឌីលោកេន្តោ ភគវន្តំ អសីតជលធរវិវរគតំ សរទសមយរជនិករមិវ
វិវិធរំសិជាលវិសរេន វិរោចមាណំ សកបរិសបរិវុតំ និសិន្ន ទិស្វា អត្តនោ មក្ខំ
អសហាមាណោ - “ហន្ត មារេស្សមី ន” ត្ថិ កោធនេន នវិវិធការុធរស្សំ វស្សេសិ។
អថស្ស ភគវតោ អានុភាវេន សញ្ញារុធានិ នាណាវិធមរមរុចិរទស្សនា
សុរភិកុសុមមាលា ហុត្វា ឧសពលស្ស ចាទមូលេ និបតីសុ។

តតោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា សុទស្សនោ ទេវរាជា បរមកុបិតមាណសោ ភគវន្តំ
ឧភោហិ ហត្ថហិ ចាទេសុ គហេត្វា អត្តនោ ភវនតោ និហិតុកាមោ
ឧត្តិបិត្វា មហាសមុទ្ធំ អតិក្កមិត្វា ចក្កវាឡបព្ពតំ គន្ធា - “កី ទុខោ សមណោ
ជីវតិ វា មតោ វា” តិ ឌីលោកេន្តោ តស្មីយេវ អាសនេ និសិន្ន ទិស្វា - “អហោ
មហានុភាវោ អយំ សមណោ, នាហំ ឥមំ សមណំ ឥតោ និក្ខឡ្យតុំ សក្កោមិ។
យទិ ហិ មំ កោចិ ជានិស្សតិ, អនប្បកោ មេ អយសោ ភវិស្សតិ។ យាវិមំ កោចិ
ន បស្សតិ, តាវ នំវិស្សន្តេត្វា គមិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។

អថ ឧសពលោ តស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា តថា អធិជ្ឈាសិ, យថា នំ សព្ពេ
ទេវមនុស្សា បស្សន្តិ។ តស្មីញា ទិវសេ សកលជម្ពុទីបេ ឯកសតរាជាណោ
តស្សេវ ឧបហារទានត្ថាយ សន្និបតីសុ។ តេ ភគវតោ ចាទេ គហេត្វា និសិន្ន
សុទស្សនំ ទេវរាជានំ នររាជាណោ ទិស្វា - “អម្ពា កំ ទេវរាជា មុនិរាជស្ស

បិយទស្សន៍ស្ស សត្តនោ ចាទបរិច្ឆេទំ ករោតិ, អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយា,
អហោ ពុទ្ធកុណារិសិដ្ឋា"តិ ភគវតិ, បសន្នចិត្តា សព្ពេ ភគវន្តំ នមស្សមាណា
សិរស្ថិ អញ្ចលី កត្វា អជ្ជសុ។ តត្ថ បិយទស្សន៍ ភគវា តំ សុទស្សនំ ទេវរាជានំ
បមុខំ កត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ តទា ទេវមនុស្សានំ នុតិកោជិសហស្សានិ អរហន្តំ
ចាបុណីសុ។ សោ ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។

យទា បន នវយោជនប្បមាលោ កុមុទនគរេ ពុទ្ធបច្ចត្តិកោ ទេវទត្តោវិយ
សោណាត្ថរោ នាម មហាបទុមកុមារេន សន្និ មន្តេត្វា តស្ស បិតរំ ឃាតេត្វា
បុន បិយទស្សន៍ពុទ្ធស្ស វធាយ នាទប្បការំ បយោគំ កត្វាបិ ឃាតេត្តំ
អសក្កោន្តោ សោ ទោណមុខនាគរាជាវេហំ បក្កោសាបេត្វា តំ បលោភេត្វា
តមត្ថំ អាហោសេសិ - "យទា បនាយំ សមណោ បិយទស្សន៍ ឥមំ នគរំ បិណ្ឌាយ
បរិសតិ, តទា ទោណមុខំ នាម គជវរំ វិស្សន្តេត្វា បិយទស្សន៍សមណំ
មារេហិ"តិ។

អថ សោ អាហោហោ ហិតាហិតវិចារណាហិតោ រាជវល្លកោ - "អយំ
សមណោ ហានន្តរាបិ មំ ចាវេយ្យា"តិ មន្តោ "សាធ្វ"តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា ទុតិយទិវសេ
ទសពលស្ស នគរប្បវេសនសមយំ សល្លក្ខេត្វា
សុជាតមត្ថកបិណ្ឌកុម្មនលាជំ ធនុសទិសទីយសុណ្ហាតជំ សុរិបុលមុទុកណ្ណំ
មធុបិដ្ឋលនយនំ សុន្ទរក្ខន្ធាសនំ អនុវត្តយនជយនំ និចិត្តក្ខន្ធជាណុអន្តរំ
ព្យាសាសទិសរុចិរទន្តំ សុវាលធិ អបចិតមេចកំ សព្ពលក្ខណសម្បន្នំ
អសិតជលធរសទិសចារុទស្សនំ សីហាវិក្កន្តលលិតកាមិនំ ជន្តមមិវ ធរាជរំ
សត្តប្បតិដ្ឋំ សត្តធា បភិន្នំ សព្ពសោវិស្សវន្តំវិគ្គហវន្តមិវ អន្តកំ ឧបសន្តមិត្វា
បិណ្ឌកតពឡញ្ញនធូបលេចាទិវសេសេហិ ភិយ្យេបិ មត្តប្បមត្តំ កត្វា
អរិវារណាវារណំ ឯវារណាវារណាមិវ អរិជនវារណំ មុនិវារណំ មារណាត្ថាយ

បេសេសី។ អថ សោ ធ្វិរទវរោ មុត្តមត្តោវ គជមហីសតុរ្យ្យនរោរិយោ ហន្ទា
ហតុរ្យ្យនរោរិយោ ហន្ទា ហតុរ្យ្យនរោរិយោ ហន្ទា ហតុរ្យ្យនរោរិយោ ហន្ទា
សកជកវាជក្កុជាតារទ្វារតោរណាជីនិ ភក្កិក្កា កាក-កុលល-គិដ្ឋាជីហិ
អនុបរិយាយមាណោ ហតមហីសនរតុរ្យ្យនរោរិយោ អន្តាជិ អាលុម្ពិក្កា
មនុស្សកក្កោ យក្កោរិយ ភក្កុយន្តោ ទ្វារតោវ ទសពលំ សិស្សកណាបរិវុតំ
អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អនិលគរុឡ្យសទិសវេតោ វេតេន ភក្កវន្តមភិក្កា។

អថ បុរោសិនោ បន ជនា ភយសន្តាបបរិបូរិតមាណសា
ចាសាទចាការចយត្រូបគតា តថាគតាភិមុខមភិជារន្តំ ទិស្វា
ហាហាការសន្តមកំសុ។ កេចិ បន ឧចាសកា តំ នានប្បកាវេហិ នយេហិ
និវារយិតុមារកិសុ។ អថ សោ ពុទ្ធនាកោ ហត្ថិនាកមាយន្តមាលោកេត្វា
ករុណារិច្ឆារសីតលហនយោ មេត្តាយ តំ ជិវិ។ តតោ សោ ហត្ថិនាកោ
មេត្តាជរណេន មុទុកតហនយសន្តានោ អត្តនោ ទោសាបរាជំ ញត្វាលដ្ឋាយ
ភក្កវតោ បុរតោ ហតុំ អសក្កោន្តោ បថវិយំ បរិសន្តោរិយ សិរសា ភក្កវតោ
ចានេសុ និបតិ។ ឯវំ និបន្នោ បន សោ តិមិរនិករសទិសសរិរោ
សញ្ញាប្បភានុរញ្ញិតវរកនកតិវិសិទ្ធសមីបមុបគតោ
អសិតសលិលជរនិករោរិយ វិរោចិត្ត។

អថេវំ មុនិរាជចាទមូលេ កិរិរាជានំ សិរសា និបតន្តំ ទិស្វា នាគរជនា
បរមបីតិបូរិតហនយា សាធុការសីហនាទំ ឧក្កដិសទ្ធិំ បរត្ថយីសុ។
សុរភិកុសុមមាលាចន្តនគន្ធិបុណ្ណាលដ្ឋារាជីហិ តំ អនេកប្បការំ បូជេសុ។
សមន្តតោ ចេលុក្កេចា បរត្ថីសុ។ ភក្កនតលេ សុរទុនុភិយោ អភិនទីសុ។ អថ
ភក្កវា តមសិតតិវិសិទ្ធិមិវ ចាទមូលេ និបន្តំ ធ្វិរទវរំ ឡិលោកេត្វា

អង្គុសធនជាលសង្ខតក្លាលង្គតេន ករតលេន គង្គវមត្តកំ បរាមសិត្វា តស្ស
ចិត្តាចារាណុក្ខលាយ ធម្មទេសនាយ តំ អនុសាសិ -

“គង្គវ វនេតោ សុណោហិ វាចំ, មម ហិតមត្តយុតញ្ច តំ ភជាហិ;
តវ វជនិវតំ បទុជ្ជការំ, អបនយ សន្តមុបេហិ ចារុទន្តិ។

“លោភេន ទោសេន ច មោហតោ វា, យោ ចាណិនោ ហិសតិ វាណិន្ទ;
សោ ចាណាយាតិ សុចិរម្បិ កាលំ, ទុក្ខំ សុយោរំ នរកេនុភោតិ។

“មាកាសិ មាតង្គំ បុនេវរូបំ, កម្មំ បមាទេន មទេន វាចិ;
អវិចីយំ ទុក្ខមសយ្ហ កប្បំ, បប្បាតិ ចាណំ អតិចាតយន្តោ។

“ទុក្ខំ សុយោរំ នរកេនុភោត្វា, មនុស្សលោកំ យទិ យាតិ ភិយ្យោ;
អប្បាយុកោ ហោតិ វិរូបរូចោ, វិហិសកោ ទុក្ខវិសេសភាគី។

“យថា ច ចាណា បរមំ បិយាតេ, មហាជនេ កុញ្ញាវ មន្ទនាគ;
តថា បរស្សបិ បិយាតិ ញ្ញត្វា, ចាណាតិចាតោ បរិវន្ននីយោ។

“ទោសេ ច ហិសានិវតេ វិទិត្វា, ចាណាតិចាតាវិរតេ គុណេ ច;
ចាណាតិចាតំ បរិវន្នយ ត្វំ, សគ្គេ សុខំ ឥច្ឆសិ ចេ បរត្ថ។

“ចាណាតិចាតាវិរតោ សុទន្តោ, បិយោ មនាចោ ភវតីធ លោកេ;
កាយស្ស ភេទា ច បរំ បនស្ស, សគ្គាធិវាសំ កថយន្តិ ពុទ្ធា។

“ទុក្ខាគមំ និច្ឆតិ កោចិ លោកេ, សញ្ញាបិ ជាតោ សុខមេសតេវ;
តស្មា មហាឆាគវិហាយ ហិសំ, ភាវេហិ មេត្តំ ករុណាញ្ច កាលេ”តិ។

អថេរំ ធនតាលេនានុសាសិយមាធនោ ធន្តិវរោ សញ្ញំ បដិលភិត្វា បរមវិន័តោ
វិនយាចារសម្បជ្ជោ សិស្សោ វិយ អហោសិ។ ឯវំ សោ បិយធន្សី ភគវា អម្ពាភំ
សត្តាវិយ ធនចាលំ ធាណមុខំ ករិវំ ធមិត្វា តត្ថ មហាជនសមាគមេ ធម្មំ
ទេសេសិ។ តទា អសីតិកោជិសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ អយំ
តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“សុជាតស្ស អបវេន, សយម្ហូ លោកនាយកោ;
ធុរាសនោ អសមសមោ, បិយធន្សី មហាយសោ។

២.

“សោបិ ពុទ្ធា អមិតយសោ, អាទិទ្វាវ វិរោចតិ;
សត្តំ តមំ និហន្តាន, ធម្មចក្កំ បវត្ថយិ។

៣.

“តស្សបិ អតុលតេជស្ស, អហោសុំ អភិសមយោ តយោ;
កោជិសតសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហុ។

៤.

“សុធន្សនោ ទេវរាជា, មិច្ឆាទិដ្ឋិមរោចយិ;
តស្ស ទិដ្ឋិវិនោទេន្តោ, សត្តា ធម្មមទេសយិ។

៥.

“ជនសន្និចាតោ អតុលោ, មហាសន្និបតី តទា;
នុតិកោជិសហស្សានំ, ធុតិយាភិសមយោ អហុ។

៦.

“យទា ឆោណាមុខំ ហត្ថិ, វិនេសិ នរសារថិ;
អសីតិកោជិសហស្សរណំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

សុមង្គលនគរេ ចាលិតោ នាម រាជបុត្តោ ច បុរោហិតបុត្តោ
សព្វធស្សិកុមារោ ចាតិ ទ្វេ សហាយកា អហោសុំ។ តេ បិយធស្សិម្ហិ
សម្មាសម្ពុទ្ធេ ចារិកំ ចរន្តេ “អត្តនោ នគរំ សម្បត្តោ”តិ សុត្វា
កោជិសតសហស្សបរិវារា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តស្ស ធម្មំ សុត្វា សត្តាហំ
មហាធានំ ធាតុ សត្តមេ ធិវសេ ភគវតោ ភត្តានុមោទនាវសានេ
កោជិសតសហស្សេហិ សទ្ធិ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ តេសំ បន មជ្ឈេ
ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ អថាបរេន
សមយេន សុធស្សននេវរាជស្ស សមាគមេ នវុតិកោជិយោ អរហត្តំ
ចាបុណីសុ។ តេហិ បរិវតោ សត្តា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ ទុតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន ឆោណាមុខិវនយនេ អសីតិកោជិយោ បព្ពជិត្វា
អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ តេសំ មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, អយំ តតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, តស្សាបិ បិយធស្សិនោ;
កោជិសតសហស្សរណំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“តតោ បរំ នវុតិកោជី, សមីសុ ឯកតោ មុនិ;
តតិយេ សន្និចាតម្ហិ, អសីតិកោជិយោ អហូ”តិ។

តនា អម្ពកំ ពោធិសត្តោ កស្សហោ នាម ព្រាហ្មណាមាណវោ
ឥតិហាសបញ្ចមាណំ តិណ្ណំ វេទានំ ចារត្វ ហុត្វា សត្តំ ធម្មទេសនំ សុត្វា
កោធិសតសហស្សបរិច្ឆាគេន បរមារាមំ សង្ឃារាមំ កាវេត្វា សរណេសុ ច
បញ្ចសីលេសុ ច បតិជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា - “ឥតោ អដ្ឋារសកប្បសតច្ចយេន
គោតមោ នាម ពុទ្ធា លោកេ ភវិស្សតិ” តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្តំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, កស្សហោ នាម ព្រាហ្មណោ;
អដ្ឋាយកោ មន្តជរោ, តិណ្ណំ វេទាន ចារត្វ។

១០.

“តស្ស ធម្មំ សុណាត្វាន, បសាទំ ជនយី អហំ;
កោធិសតសហស្សេហិ, សង្ឃារាមំ អមាបយី។

១១.

“តស្ស ទត្វាន អាវាមំ, ហដ្ឋោ សិរីគ្គមានសោ;
សរណោ បញ្ចសីលេ ច, ទន្ធិហំ កត្វា សមាទិយី។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សង្ឃមជ្ឈេ និសីទិយ;
អដ្ឋារសេ កប្បសតេ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៣.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ... ហេស្សាម សម្មទា ឥមំ។

១៤.

“តស្ស បិ វេទនំ សុត្វា, ភិយេហ ចិត្តំ បសាទយី;

ឧត្តរី វត្ថមធិដ្ឋាសី, ធនចារមិប្បិយា"តិ។

តត្ថ សរណោ បញ្ចាសីលេ ចាតិ តីលិ សរណានិ បញ្ចា សីលានិ ចាតិ
អត្ថោ។ អដ្ឋារសេ កប្បសតេតិ ឥតោ អដ្ឋសតាធិកស្ស កប្បសហស្សស្ស
អច្ចយេនាតិ អត្ថោ។

តស្ស បនភកវតោ សុឆញ្ញំ នាម នគរំ អហោសិ។ បិតា សុទត្ថោ នាម
រាជា, មាតា សុចន្ទា នាម ធម្មី, ចាលិតោ ច សព្វទស្សី ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
សោភិតោ នាមុបដ្ឋាកោ, សុជាតា ច ធម្មធិន្ទា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, កកុធរុក្ខោ
ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្រូធិំ អហោសិ, នវុតិវស្សសហស្សានិ អាយុ, វិមលា
នាមស្ស អគ្គមហេសី អហោសិ, កញ្ចនាវេន្យោ នាម បុត្រោ, សោ អាជញ្ញារថេន
និក្ខមីតិ។ តេន វុត្ថំ -

១៥.

“សុឆញ្ញំ នាម នគរំ, សុទត្ថោ នាម ខត្តិយោ;
ចន្ទា នាមាសិ ជនិកា, បិយទស្សីស្ស សត្តនោ។

២០.

“ចាលិតោ សព្វទស្សី ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សោភិតោ នាមុបដ្ឋាកោ, បិយទស្សីស្ស សត្តនោ។

២១.

“សុជាតា ធម្មធិន្ទា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភកវតោ, កកុធជាតិ បវុច្ចតិ។

២៣.

“សោមី ពុទ្ធា អមិតយសោ, ទូត្តិសវរលក្ខណោ;
អសីតិហត្ថមុត្តេជោ, សាលរាជារ ធិស្សតិ។

២៤.

“អគ្គិចន្ទស្វរិយានំ, នត្តិ តាធិសីកា បកា;
យថា អហុ បកា តស្ស, អសមស្ស មហេសីនោ។

២៥.

“តស្សបិ ទេវទេវស្ស, អាយុ តាវតកំ អហុ;
នុវតិវស្សសហស្សានិ, លោកេ អជ្ជាសិ ចក្កមា។

២៦.

“សោមី ពុទ្ធា អសមសមោ, យុតានិបិ តានិ អតុលីយានិ;
សត្វំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ព័រា”តិ។

តត្ថ សាលរាជា វាតិ សព្វដាលីដុល្លោ បរមរមណីយធិស្សនោ
សមវដ្តក្ខន្ធា សាលរាជារិយ ធិស្សតិ។ យុតានិបិ តានីតិ អគ្គសាវកយុតានិ
យុតឡានិ។ សេសតាថាសុ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បិយធិស្សីពុទ្ធវិសវល្លាណា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ តេរសមោ ពុទ្ធវិសោ។

១៦. អត្ថធិស្សីពុទ្ធវិសវល្លាណា

បិយធិស្សីម្ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធ បរិនិព្វុតេ តស្ស សាសនេ ច អន្តវហិតេ
បរិហាយិត្វា វង្សិត្វា អបរិមិតាយុកេសុ មនុស្សេសុ អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា

វស្សសតសហស្សយុគេសុ ជាតេសុ បរមត្ថទស្សី អត្ថទស្សី ជាម ពុទ្ធា
លោកេ ឧប្បន្និ។ សោ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា
បរមសោភនេ សោភនេ ជាម នគរេ សាគរស្ស ជាម រញ្ជ្យោ កុលេ
អគ្គមហេសីយា សុទស្សននេរិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា ទស មាសេ គព្ព
វសិត្វា សុចិន្ទនុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ មាតុកុច្ឆិតោ មហាបុរិសេ
និក្ខន្តមត្តេ សុចិរកាលនិហិតានិ កុលបរម្បរាគតានិ មហានិធានានិ
ធនសាមិកា បដិលភីស្វតិ តស្ស ជាមគ្គហណាទិវសេ “អត្ថទស្សី” តិ
ជាមមកំសុ។ សោ ទសវស្សសហស្សនិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។ អមរគិរិ-សុរគិរិ-
គិរិវាហនជាមកា បរមសុរភិជនកា តយោ ចស្ស ចាសាទា អហេសុំ។
វិសាខាទេវិប្បមុខានិ តេត្ថីស ឥត្ថីសហស្សនិ អហេសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វាវិសាខាទេវិយា សេលកុមារេ ជាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ
សុទស្សនំ ជាម អស្សរាជំ អភិរុហិត្វា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ នវ
មនុស្សកោដិយោ អនុបព្ពជីសុ។ តេហិ បរិវុតោ សោ មហាបុរិសោ អដ្ឋ មាសេ
បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ សុចិន្ទនាគិយា ឧបហារត្ថាយ អានីតំ
មធុចាយាសំ មហាជនេន សន្និស្សមានសព្ពសរិរាយ នាគិយា សហ
សុវណ្ណាចាតិយា ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា តរុណាតរុសតសមលម្ពតេ
តរុណាសាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ ធម្មរុចិនា
មហារុចិនា ជាម នាគរាជេន ទិន្នា អដ្ឋ កុសតិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
ចម្បកពោធិ ឧបសម្ព័និត្វា តេបញ្ញាសហត្ថាយាមវិត្ថតំ កុសតិណាសន្តរំ
សន្តរិត្វា បល្លង្គំ អាកុដិត្វា សម្ពោធិ បត្វា សព្ពពុទ្ធាចិណ្ឌំ -
“អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហំ ពោធិសមីបេយេវ វីតិនាមេត្វា ព្រហ្មនោ ធម្មទេសនាយាចនំ
សម្បជិត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតនវភិក្ខុកោដិយោ អរិយធម្មបដិវេធសមត្តេ

ទិស្វា អាគារសេន គន្ធា អនោមនគរសមីបេ អនោមុយ្យានេ ឌុត្រិទ្វា តេហិ
បរិវុតោ តត្ថ ធម្មចក្កំ បវុត្តសិ។ តទា កោដិសតសហស្សនំ បឋមោ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។

បុន ភគវតី លោកនាយកេ ទេវលោកចារិកំ ចរិទ្វា តត្ថ ធម្មំ ទេសេន្តេ
កោដិសតសហស្សនំ ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ យទា បន ភគវា
អត្ថទស្សី អម្ពាភំ ភគវា វិយ កបិលវត្ថុបុរំ សោភនបុរំ បរិសិទ្ធា ធម្មំ ទេសេសិ,
តទា កោដិសតសហស្សនំ តតិយោ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“តត្ថេវ មណ្ឌាកប្បម្ពី, អត្ថទស្សី មហាយសោ;
មហាតមំ និហន្ទាន, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

២.

“ព្រហ្មណ យាចិតោ សន្តោ, ធម្មចក្កំ បវុត្តយិ;
អមតេន តប្បយី លោកំ, ទសសហស្សី សទេវកំ។

៣.

“តស្សបិ លោកនាថស្ស, អហោសុំ អភិសមយា តយោ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមាភិសមយោ អហុ។

៤.

“យទា ពុទ្ធា អត្ថទស្សី, ចរតិ ទេវចារិកំ;
កោដិសតសហស្សនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហុ។

៥.

“បុណ្យបរិយាយ ពុទ្ធា, ទេសេសិ បិតុសន្តិកេ;
កោដិសតសហស្សនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ” តិ។

តត្ថ តត្ថេវាតិ តស្មីញ្ញោវ កក្កេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន វរកក្កេតិ
“មណ្ឌកក្កេតិ” តិ អធិប្បតោ។ “យស្មី កក្កេតិ តយោ ពុទ្ធា ទិព្វត្ថន្តិ, សោ កក្កេតិ
វរកក្កេតិ” តិ ហេដ្ឋា បទុមុត្តរពុទ្ធវិសុវណ្ណនាយំ វុត្តោ។ តស្មា វរកក្កេតិ ឥធិ
“មណ្ឌកក្កេតិ” តិ វុត្តោ។ ទិហន្ទានាតិ ទិហនិគ្វា។ អយមេវ វា ចាហោ។ សន្តោតិ
សមាធា។ អមតេនាតិ មគ្គជលាធិគមាមតចានេន។ តប្បយីតិ អតប្បយី,
បីលោសីតិ អត្ថោ។ ទសសហស្សីតិ ទសសហស្សិលោកធាតុ។ ទេវចារិកន្តិ
ទេវានំវិនយនត្ថំ ទេវលោកចារិកន្តិ អត្ថោ។

សុចន្ទកនករេ កិរ សន្តោ ច រាជបុត្តោ ឧបសន្តោ ច បុរោហិតបុត្តោ តិសុ
វេទេសុ សព្វសមយន្តរេសុ ច សារមទិស្វា នករស្ស ចត្វសុ ធារេសុ ចត្តារោ
បណ្ឌិតេវិសារទេ ច មនុស្សេ វេបេសុ - “យំ បន តុម្ពេ បណ្ឌិតំ សមណំ វា
ព្រាហ្មណំ វា បស្សេ យសុណាម វា, តំ អម្ពាភំ អាគន្ធា អាហោចេថា” តិ។ តេន ច
សមយេន អត្ថទស្សី លោកនាថោ សុចន្ទកនករំ សម្មាបុណិ។ អថ តេហិ
និវេទិតា បុរិសា គន្ធា តេសំ ទសពលស្ស តត្ថាគមនំ បដិវេទេសុ។ តតោ តេ
សន្តោបសន្តោ តថាគតាគមនំ សុត្វា បហជ្ជមានសា សហស្សបរិវារា ទសពលំ
អសមំ បច្ចុគ្គន្ធា អភិវាទេត្វា ទិមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស
អសទិសំ មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ សកលនករវាសីហិ មនុស្សេហិ សទ្ធិ
ធម្មកថំ សុណីសុ។ តស្មី កិរ ទិវសេ អជ្ឈនុវតិសហស្សនិ ឯហិភិក្ខុបព្វជ្ជាយ
បព្វជិត្វា អរហត្ថំ ចាបុណីសុ។ តាយ បរិសាយ មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ,
សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។

យនា បន ភគវា អត្ថនោ បុត្តស្ស សេលត្ថេស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ
អដ្ឋាសីតិសហស្សានំ បសាទេត្វា ឯហិភិក្ខុភារេន បញ្ចាដេត្វា អរហត្តំ
ចាបេត្វា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ទុតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន
មហាមជ្ឈិមសមាគមេ មាយបុណ្ណាមាយំ ទេវមនុស្សានំ ធម្មំ ទេសេន្តោ
អដ្ឋសត្តតិសហស្សានំ អរហត្តំ ចាបេត្វា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“សន្និចាតោ តយោ អាសុំ, តស្សបិ ច មហោសិនោ;
ខីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៧.

“អដ្ឋនវុត្ថិសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;
អដ្ឋាសីតិសហស្សានំ, ទុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“អដ្ឋសត្តតិសហស្សានំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;
អនុចាទាវិមុត្តានំ, វិមលានំ មហោសិន”ន្តិ។

តនា កិវ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ចម្បកនគរេ សុសីមោ នាម
ព្រាហ្មណមហាសាលោ លោកសម្មតោ អហោសិ។ សោ សត្តវិភវជាតំ
ធីនាធាតកបណាទិកាធីនំ វិស្សន្តេត្វា ហិមវន្តសមីបំ គន្ធា តាបសបព្ពដ្ឋំ
បព្ពដិត្វា អដ្ឋសមាបត្តិយោ បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច និព្ពត្តេត្វា មហិទ្ធិកោ
មហានុភារោ ហុត្វា មហាជនស្ស កុសលាកុសលានំ ធម្មានំ
អនវដ្ឋសាវដ្ឋការវញ្ច ទស្សេត្វា ពុទ្ធប្បាទំ អាគមយមាទោ អដ្ឋាសិ។

អថាបវេន សមយេន អត្ថទស្សីម្ហិ លោកនាយកេ លោកេ ឧប្បជ្ឈិត្វា
សុទស្សនមហានគរេ អជ្ជន្នំ បរិសានំ មជ្ឈេ ធម្មាមតវស្សំ វស្សន្តេ តស្ស ធម្មំ
សុត្វា សគ្គលោកំ គន្ធា ទិព្វានិ មន្ទារវបទុមចារិច្ឆត្តកាទីនិ បុច្ឆានិ
នេវលោកតោ អាហរិត្វា អត្ថនោ អានុភារំ ទស្សន្តោ ទិស្សមានសរីរោ ចតុសុ
ទិសាសុ ចតុទ្ធីចិកមហាមេយោរិយ បុប្ផវស្សំ វស្សត្វា សមន្តតោ បុប្ផមណ្ឌបំ
បុប្ផមយគ្សិតោរណាហោមជាលាទីនិ បុប្ផមយានិ កត្វា មន្ទារវបុប្ផច្ឆត្តន
ទសពលំ បូជេសិ។ សោចិ នំ ភគវា - “អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា
ភរិស្សតិ”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, ជដិលោ ឧគ្គតាបនោ;
សុសីមោ នាម នាមេន, មហិយា សេដ្ឋសម្មតោ។

១០.

“ទិព្វំ មន្ទារវំ បុប្ផំ, បទុមំ ចារិច្ឆត្តកំ;
នេវលោកា ហរិត្វាន, សម្ពុទ្ធមភិបូជយី។

១១.

“សោចិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, អត្ថទស្សី មហាមុនិ;
អជ្ឈារសេ កប្បសតេ, អយំ ពុទ្ធា ភរិស្សតិ។

១២.

“បធានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហោស្សាម សម្ពុទា ឥមំ។

១៣.

“តស្សាចិ វេចនំ សុត្វា, ហាដ្ឋោ សរិគ្គមានសោ;

ឧត្តរី វត្ថមធិដ្ឋាសី, ទសចារមិប្បិយា"តិ។

តត្ថ ជដិលោតិ ជជា អស្ស អត្ថីតិ ជដិលោ។ មហិយា សេដ្ឋសម្មតោតិ
សកលេនបិ លោកេន សេដ្ឋោ ឧត្តមោ បវរោតិ វរំ សម្មតោ សម្មារិកោតិ
អត្ថោ។

តស្ស បន ភគវតោ សោភនំ នាម នគរំ អហោសិ។ សាគរោ នាម រាជា
បិតា, សុទស្សនា នាម មាតា, សន្តោ ឧបសន្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អភយោ
នាមុបដ្ឋាកោ, ធម្មា ច សុធម្មា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ចម្បករុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ
អសីតិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ។ សរីរប្បកា សមន្តតោ សព្វកាលំ យោជនមត្តំ
ជីវិត្វា អដ្ឋាសិ, អាយុ វស្សសតសហស្សំ, វិសាខា នាមស្ស អគ្គមហេសី,
សេលោ នាម បុត្រោ, អស្សយានេន និក្ខមិ។ តេន វុត្តំ -

១៤.

“សោភនំ នាម នគរំ, សាគរោ នាម ឧត្តិយោ;
សុទស្សនា នាម ជនិកា, អត្ថទស្សីស្ស សត្តនោ។

១៥.

“សន្តោ ច ឧបសន្តោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
អភយោ នាមុបដ្ឋាកោ, អត្ថទស្សីស្ស សត្តនោ។

២០.

“ធម្មា ចេវ សុធម្មា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, ចម្បកោតិ បវុច្ចតិ។

២២.

“សោមី ពុទ្ធា អសមសមោ, អសីតិហត្ថមុគ្គតោ;
សោភតេ សាលរាជារ, ឧទ្ទរាជារ បូរិតោ។

២៣.

“តស្ស ចាកតិកា រំសី, អនេកសតកោដិយោ;
ឧទ្ទំ អនោ ធន ធិសា, ជរន្តិ យោជនំ សទា។

២៤.

“សោមី ពុទ្ធា នរាសកោ, សព្ពសត្តតមោ មុនិ;
វស្សសតសហស្សនិ, លោកេ អជ្ជាសិ ចក្កមា។

២៥.

“អតុលំ ឧស្សេត្វា ឱកាសំ, វិរោចត្វា សនេវកេ;
សោមី អនិច្ចតំ បត្តោ, យថគ្គចាទានសង្ខយា”តិ។

តត្ថ ឧទ្ទរាជារ បូរិតោតិ សរទសមយបរិបុណ្ណាវិមលសកលមណ្ឌលោ
តារករាជារិយាតិ អត្តោ។ ចាកតិកាតិ បកតិវសេន ឧប្បជ្ឈមាណ, ន
អធិជ្ជានវសេន។ យទា ឥច្ឆតិ ភគវា, តទា អនេកកោដិសតសហស្សេមិ
ចក្កវាឡេ អាភាយ ជរេយ្យ។ រំសីតិ វស្សិយោ។ ឧចាទានសង្ខយាតិ
ឧចាទានក្ខយា ឥន្ទនក្ខយា អគ្គិវិយ។ សោមី ភគវា ចតុន្នំ ឧចាទានានំ ខយេន
អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា អនុបមនគរេ អនោមារាមេ បរិនិព្វាយិ។
ធាតុយោ បនស្ស អធិជ្ជានេន វិកិរីសុ។ សេសមេត្ថ គាថាសុ ឧត្តានមេវាតិ។

អត្ថឧស្សីពុទ្ធវិសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ចុទ្ធសមោ ពុទ្ធវិសោ។

១៧. ធម្មទស្សីពុទ្ធវិសាសនា

អត្ថទស្សីម្ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធ បរិនិព្វិត អន្តរកល្យ ច វិចិត្រ
អបរិមិតាយុកេសុ សត្តេសុ អនុបុព្វេន បរិហាយិត្វា
វស្សសតសហស្សយុកេសុ ជាតេសុ ធម្មទស្សី នាម សត្តា
លោកាលោកករោ លោកាធិលោកមលវិនយករោ លោកេកនាយកោ
លោកេ ឧទទាធិ។ សោមិ ភគវា ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តតោ
ចរិត្វា សរណានគរេ សព្វលោកសរណាស្ស សរណាស្ស នាម រញ្ជោ
អគ្គមហេសីយា សុនន្ទាយ នាម ទេវីយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គមហេសី។ សោ
ទសន្តំ មាសានំ អច្ចយេន សរណាយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ ចារុស្សកាលេ
សលិលធរវិវរគតោ បុណ្ណាចន្ទោ វិយ និក្ខមិ។ មហាបុរិសេ បន មាតុកុច្ឆិតោ
និក្ខន្តមត្តយេវ អធិករណាវោហារសត្តោត្តកេសុ អធម្មិយា វោហារា
សយមេវ អន្តរាយសុ។ ធម្មិកវោហារាយេវ អជ្ជសុ។ តេនស្ស
នាមគ្គហណាធិវសេ “ធម្មទស្សី”តិ នាមមកំសុ។ សោ អជ្ជវស្សសហស្សនិ
អគារំ អជ្ឈាវសិ។ តស្ស កិរ អរជវិរជ-សុទស្សននាមកា តយោ ចាសាទា
អហេសុំ។ វិចិត្រោឡិទេវីប្បមុខានំ ឥត្ថំនំ វិសតិសហស្សនិកំ សតសហស្សំ
អហោសិ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វាវិចិត្រោឡិទេវីយា បុញ្ញវឌ្ឍនេ នាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ
ទេវកុមារោ វិយ អតិវិយ សុខុមាលោ ទេវសម្បត្តិមិវ សម្បត្តិមនុកវមាណោ
មជ្ឈិមយាមេ វុដ្ឋាយ សិរិសយនេ និសិន្នោ និទ្ទោបគតានំ ឥត្ថំនំ វិប្បការំ ទិស្វា
សញ្ញាតសំវេតោ មហាភិនិក្ខមនាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។
ចិត្តប្បាទសមនន្តរមេវស្ស សុទស្សនចាសាទោ ភគនតលមពុគ្គន្ទា
ចតុរង្គិយោ សេនាយ បរិវតោ ទុតិយោ ទិវសករោ វិយ ទិព្វវិមាណំ វិយ ច កន្ទា

រត្តកុរុវកតរុពោធិសមីបេយេវ ឌីតវិទ្យា អដ្ឋាសិ។ មហាបុរិសោ កិរ ព្រហ្មណា
ឧបនីតានិ កាសាយានិ គហេត្វា បព្ពជិត្វា ចាសាធតោ ឌីតវិទ្យា អវិទូរេ
អដ្ឋាសិ។ ចាសាធបុន អាគាសេន គន្ធា ពោធិរុក្ខំ អន្តោកត្វា បថវិយំ
បតិដ្ឋាសិ។ ឥតិយោបិ សបរិវារា ចាសាធតោ ឌីតវិទ្យា អឌ្ឍការុតមត្តំ គន្ធា
អដ្ឋសុ។ តត្ថ ឥតិយោ ច តាសំ បរិចារិកា ចេជិកាយោ ច វេបេត្វា សព្ពេ
មនុស្សា តំ អនុបព្ពជីសុ។ ភិក្ខុនំ កោធិសតសហស្សំ អហោសិ។

អថ ធម្មទស្សី ពោធិសត្តោ សត្តាហំ បធានចរិយំ ចរិត្វា វិចិកោធិនេវិយា
ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា ពនរវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ
សិវវឌ្ឍនេន នាម យវចាលកេន ទិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
តិម្ហិជាលពោធិ ឧបគន្ធា តេបណ្ណាសហត្ថវិត្ថតំ តិណាសន្តំ សន្តវិត្វា តត្ថ
សព្ពញ្ញាតញ្ញាណំ បជិវជ្ឈិត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ
ខយមជ្ឈិតា”តិ ឧទានំ ឧទានេត្វាវ ពោធិសមីបេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា
កតព្រហ្មយាចនោ អត្តនា សទ្ធិ បព្ពជិតស្ស ភិក្ខុនំ កោធិសតសហស្សស្ស
សទ្ធម្មប្បជិវេជសមត្ថតំ ញាត្វា អដ្ឋារសយោជនិកមគ្គំ ឯកាហោនេវ ឥសិបតនំ
គន្ធា តេហិ បរិវុតោ តត្ថ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ, តនា កោធិសតសហស្សានំ
បឋមាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“តត្ថេវ មណ្ឌាកប្បម្ហិ, ធម្មទស្សី មហាយសោ;
តមន្ទការំ វិជមិត្វា, អតិរោចតិ សនេវកេ។

២.

“តស្សាបិ អតុលតេជស្ស, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ;
កោធិសតសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តមន្តការន្តិ តមសង្ខាតំ មោហន្តការន្តិ អត្ថោ។

យថា បន តតរនាមកេ នគរេ សញ្ញាយោ នាម រាជា កាមេសុ អាទីនំ
នេក្ខម្ពំ ខេមតោ ច ទិស្វា ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិ។ តំ នវុតិកោជិយោ អនុបព្ពជិសុ។ តេ
សព្វេយេវ បញ្ចាភិញ្ញាអជ្ឈសមាបត្តិលាភិនោ អហោសុំ។ អថ សត្តា ធម្មទស្សី
តេសំ ឧបនិស្សយសម្មត្តី ទិស្វា អាកាសេន គន្ធា សញ្ញាយស្ស តាបសស្ស
អស្សមបទំ គន្ធា អាកាសេ ឋត្វា តេសំ តាបសានំ អជ្ឈាសយានុរូបំ ធម្មំ
ទេសេត្វា ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេសិ, សោ ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ

-

៣.

“យថា ពុទ្ធា ធម្មទស្សី, វិនេសិ សញ្ញាយំ ឥសី;
តថា នវុតិកោជីនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យថា បន សក្កោ ទេវានមិន្នោ ទសពលស្ស ធម្មំ សោតុកាមោ តំ
ឧបសង្កមិ, តថា អសីតិកោជីនំ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ

-

៤.

“យថា សក្កោ ឧបគញ្ញិ, សបរិសោវិនាយកំ;
តថា អសីតិកោជីនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យថា បន សរណានគរេ វេមាតិកភាតិកំ បទុមកុមារំ ដុស្សនេវកុមារញ្ច
សបរិវារេ បញ្ចាទេសិ, តស្មី អន្តោវស្សេ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ
កោជិសតសហស្សានំ មជ្ឈេវិសុទ្ធិបវារណំ បវារេសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ បុន ភគវតោ ទេវលោកតោ ឱរោហលោ សតកោជីនំ ទុតិយោ

សន្និដ្ឋានតា អហោសិ។ យថា បន សុទ្ធស្សនាវាមេ តេរសន្នំ ធុតគុណានំ គុណា
អានិសំសេ បកាសេត្វា ហារិតំ នាម មហាសាវកំ ឯតនគ្គេ ឋបេសិ, តថា
អសីតិយា កោដីនំ មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និដ្ឋានតា
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“តស្សបិ ទេវទេវស្ស, សន្និដ្ឋានតា តយោ អហំ;
ឱណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

៦.

“យថា ពុទ្ធា ធម្មទស្សី, សរណោ វស្សំ ឧចាគមិ;
តថា កោដិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ។

៧.

“បុនាបរំ យថា ពុទ្ធា, ទេវតោ ឯតិ មាណុសំ;
តថាបិ សតកោដីនំ, ឧតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“បុនាបរំ យថា ពុទ្ធា, បកាសេសិ ធុតេ គុណា;
តថា អសីតិកោដីនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ”តិ។

តថា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា ជ្ជីសុ ទេវលោកេសុ
ទេវេហិ បរិវុតោ អាគន្ធា ធិព្ពេហិ គន្ធិបុច្ឆាធិហិ ធិព្ពតុរិយេហិ ច តថាគតំ
បូជេសិ។ សោមិ នំ សត្តា - “អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ
ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, សក្កោ អាសី បុរិទ្ធានា;
ទិព្ភេន កន្ទមាលេន, តុរិយេនាភិប្បជយី។

១០.

“សោបិ មំ តទា ព្យាកាសិ, ទេវមជ្ឈេ និសីទិយ;
អជ្ឈារសេ កប្បសតេ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១១.

“បធានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហោស្សម សម្មុទា ឥមំ។

១២.

“តស្សបិ វេចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមជ្ឈាសី, ទសទារមិប្បវិយា”តិ។

តស្ស បទភកវតោ សរណំ នាម នគរំ អហោសិ។ សរណោ នាម រាជា
បិតា, សុនន្ទា នាម មាតា, បទុមោ ច ជុស្សនេវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សុនេត្តោ
នាម ឧបជ្ឈាកោ, ខេមា ច សព្ពនាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ពិម្ពិជាលរុក្ខោ ពោធិ,
សរីរំ បទស្ស អសីតិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ វស្សសតសហស្សំ,
វិចីកោឡិទេវី នាមស្ស អគ្គមហេសី, បុញ្ញវឌ្ឍនោ នាមស្ស បុត្តោ, ចាសាទេន
និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៣.

“សរណំ នាម នគរំ, សរណោ នាម ខត្តិយោ;
សុនន្ទា នាម ជនិកា, ធម្មទស្សីស្ស សត្តនោ។

១៤.

“បទុមោ ធុស្សនេវោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សុនេត្តោ នាមុបជ្ជាកោ, ធម្មទស្សីស្ស សត្តនោ។

១៩.

“ខេមា ច សព្ពនាមា ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, ពិម្ពិជាលោតិ វុច្ចតិ។

២០.

“សោមិ ពុទ្ធា អសមសមោ, អសីតិហត្ថមុគ្គតោ;
អតិរោចតិ តេជេន, ទសសហស្សិម្ពិ ធាតុយា។

២១.

“សុដុល្លោ សាលរាជារ, វិជ្ជូ កកនេ យថា;
មជ្ឈន្តិកេ សូរិយោ, ឯវំ សោ ឧបសោភថ។

២២.

“តស្សមិ អតុលតេជស្ស, សមកំ អាសិ ជីវិកំ;
វស្សសតសហស្សានិ, លោកេ អជ្ជាសិ ចក្ខុមា។

២៣.

“ឱភាសំ ទស្សយិ ត្វាន, វិមលំ កត្វាន សាសនំ;
ចរិ ចន្ទោវ កកនេ, និព្ពតោ សោ សសាវកោ”តិ។

តត្ថ ពិម្ពិជាលោតិ វត្ថុកុវរករុក្ខោ។ ទសសហស្សិម្ពិ ធាតុយាតិ
ទសសហស្សិយា លោកធាតុយា។ វិជ្ជុវាតិ វិជ្ជុលតាវិយ។ ឧបសោភថាតិ យថា
កកនេវិជ្ជុ ច មជ្ឈន្តិកេ សូរិយោ ច ឧបសោភតិ, ឯវំ សោ ភគវា ឧបសោភិត្តាតិ

អត្ថោ។ សមកន្តិ សព្វេហិ នរសត្តេហិ សមមេវ តស្ស អាយុ អហោសីតិ
អត្ថោ។ ចរីតិ ចុតោ។ ចន្ទោវាតិ គគនតោ ចន្ទិមារិយ ចរីតិ អត្ថោ។ ធម្មទស្សី
កិរ ភគវា សាលវតីនគរេ កេសារាមេ បរិនិព្វាយិ សេសមេត្ត កាថាសុ
ចាកជមេវាតិ។

ធម្មទស្សីពុទ្ធវិសាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ បន្ទុសមោ ពុទ្ធវិសោ។

១៨. សិទ្ធត្ថពុទ្ធវិសាវណ្ណានា

ធម្មទស្សីម្ហិ ភគវតិ បរិនិព្វតេ អន្តរហិតេ ចស្ស សាសនេ តស្មី កប្ប្យ
អតីតេ កប្បសហស្សេ ច សត្តសុ កប្បសតេសុ ច ធនុ កប្បសុ ច
អតិក្កន្តេសុ ឥតោ ចតុនុវតិកប្បមត្តកេ ឯកស្មី កប្ប្យ ឯកោវ លោកត្ថចរោ
អធិគតបរមត្ថោ សិទ្ធត្ថោ នាម សត្តា លោកេ ចាតុវហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“ធម្មទស្សីស្ស អបរេន, សិទ្ធត្ថោ លោកនាយកោ;
និហានិទ្ធា តមំ សត្តំ, សូរិយោ អពុគ្គតោ យថា”តិ។

សិទ្ធត្ថោ ពោធិសត្តោបិ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតកវនេ និព្វត្តិត្វា តតោ
ចរិត្វា វេការនគរេ ឧទេនស្ស នាម រញ្ជោ អគ្គមហោសិយា សុជស្សាយ នាម
ទេវិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា ធនុំ មាសានំ អច្ចយេន វីរិយុយ្យានេ
មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ ជាតេ បន មហាបុរិសេ សព្វេសំ អារទ្ធកម្មន្តា ច ឥច្ឆិតា
ច អត្តា សិទ្ធិមគម៌សុ។ តស្មា បនស្ស ព្រាតកា “សិទ្ធត្ថោ”តិ នាមមកំសុ។ សោ
ធនវស្សសហស្សានិ អគារមជ្ឈេ វសិ។ តស្ស កោកា-សុប្បល-បទុមនាមកា

តយោ ចាសាទា អហោសុំ។ សោមនស្សនេវី ប្បមុខានិ អដ្ឋចត្តាលីស
ឥត្ថិសហស្សនិ បច្ចបដ្ឋិតានិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សោមនស្សនេវីយា បុត្ត អនុបមកុមារេ ឧប្បន្ន
អាសាឡិបុណ្ណមិយំ សុវណ្ណាសិវិកាយ និក្ខមិត្វា វីរិយុយ្យានំ គន្ធា បព្ពជិ។ តំ
កោដិសតសហស្សមនុស្ស អនុបព្ពជីសុ។ មហាបុរិសោ កិរ តេហិ សទ្ធិ ទស
មាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា វិសាខបុណ្ណមាយំ អសទិសព្រាហ្មណកាមេ
សុនេត្តាយ នាម ព្រាហ្មណកញ្ញាយ ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា ពនរេនេ
ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ វរុណោន នាម យវចាលេន ទិន្នា អដ្ឋ
តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា កណ៌ការពោធិ ឧបគន្ធា ចត្តាលីសហត្ថវិត្តតំ
តិណសន្តរំ សន្តរិត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា សព្ពញ្ញតំ ចាបុណិត្វា -
“អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈិតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ
កោដិសតសហស្សនំ ចតុសច្ចបដិវេជសមត្តតំ ទិស្វា អនិលបថេន គន្ធា
គយាមិគទាយេ ឌីតរិត្វា តេសំ ធម្មចក្កំ បរិត្តេសិ, តទា កោដិសតសហស្សនំ
បឋមោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

២.

“សោមិ បត្វាន សម្ពោធិ, សន្តារេន្តោ សនេវកំ;
អភិវស្សិ ធម្មមេយេន, និព្វាបេន្តោ សនេវកំ។

៣.

“តស្សបិ អតុលតេជស្ស, អហោសុំ អភិសមយា តយោ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមាភិសមយោ អហូ” តិ។

តត្ថ សនេវកន្តិ សនេវកំ លោកំ។ ធម្មមេយេនាតិ ធម្មកថាមេយវស្សេន។
បុនភីមរថនគរេ ភីមរថេន នាម រញ្ញា និមន្តិតោ នគរមជ្ឈេ កតេ សន្តាគារេ
និសិដ្ឋោ ករវីករុតមញ្ញា សវនសុខេន បរមមធុរេន បណ្ឌិតជនហធយដ្ឋមេន
អមតាភិសេកសធិសេន ព្រហ្មស្សរេន ធន ធិសា បរិបូរេន្តោ
ធម្មាមតទុនុភិមាហនិ, តទា នវុតិកោជីនំ ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។
តេន វុត្ថំ -

៤.

“បុនាបរំ ភីមរថេ, យទា អាហនិ ទុនុភី;
តទា នវុតិកោជីនំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យទា បន វេការនគរេ ញាតិសមាគមេ ពុទ្ធវំសំ ទេសេន្តោ នវុតិកោជីនំ
ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេសិ, សោ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“យទា ពុទ្ធា ធម្មំ ទេសេសិ, វេការេ សោ បុរុត្ថមេ;
តទា នវុតិកោជីនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

អមរុចិរធស្សនេ អមរនគរេ នាម សម្ពុលោ ច សុមិត្តោ ច ទ្វេភាគរោ រជ្ជំ
ការេសុំ។ អថ សិទ្ធត្ថោ សត្តា តេសំ រាជ្ជនំ ឧបនិស្សយសម្បត្តិ ធិស្វា
គគនតលេន គន្ធា អមរនគរមជ្ឈេ ឌីតវិទ្យា ចក្កាលដ្ឋតតលេហិ ចរណេហិ
បថវិតលំ មទ្គន្តោវិយ បទចេតិយានិ ទស្សត្វា អមរុយ្យានំ គន្ធា
បរមរមណីយេ អត្ថនោ ករុណាសីតលេ សិលាតលេ និសីទិ។ តតោ ទ្វេបិ
ភាតិករាជានោ ធនពលស្ស បទចេតិយានិ ធិស្វា បទានិ អនុគន្ធា សិទ្ធត្ថំ
អធិគតបរមត្ថំ សត្តារំ សព្ពលោកនេតារំ សបរិវារំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា អភិវាទេត្វា

ភក្ត្រន្តំ បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ តេសំ ភក្ត្រា អដ្ឋាសយានុប្បំ ធម្មំ ទេសេសិ។
តស្ស តេ ធម្មកមំ សុត្វា សញ្ញាតសទ្ធា ហុត្វា សញ្ញេ បព្ពជិត្វា អរហន្តំ
ចាបុណ្ណីសុ។ តេសំ កោដិសតានំ ជីណាសវានំ មជ្ឈេ ភក្ត្រា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ,
សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ វេការនគរេ ព្រាតិសមាគមេ បព្ពជិតានំ
នុតិកោដិនំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ទុតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។
សុទស្សនវិហារេ សន្និបតិតានំ អសីតិកោដិនំ មជ្ឈេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ
តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, តស្មិម្បិ ទិបទុត្តមេ;
ជីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៧.

“កោដិសតានំ នុតីនំ, អសីតិយាបិ ច កោដិនំ;
ឯតេ អាសុំ តយោ ហំនា, វិមលានំ សមាគមេ”តិ។

តត្ថ នុតីនំ, អសីតិយាបិ ច កោដិនន្តំ នុតីនំ កោដិនំ អសីតិយាបិ ច
កោដិនំ សន្និចាតា អហោសុន្តិ អត្ថោ។ ឯតេ អាសុំ តយោ ហំនាតិ ឯតានិ តីណិ
សន្និចាតជ្ជានានិ អហោសុន្តិ អត្ថោ។ “ហំនានេ តានិ តីណិ អហោសុ”ន្តិបិ
ចាហោ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ សុរសេននគរេ មជ្ឈិលោ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា
វេទវេទន្តានំ ចារំ គន្ធា អនេកកោដិសន្តំ ធនសន្និចយំ ធិនាធាថាធិនំ បរិច្ឆេទិត្វា
វិវេកាវាមោ ហុត្វា តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា
វិហារេន្តោ - “សិទ្ធត្ថោ នាម ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា តំ ឧបសម្ព័មិត្វា

វង្សត្វា តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា យាយ ជម្ពុយា អយំ ជម្ពុជីវោ បញ្ញាយតិ, ឥទ្ធិយា
តំ ជម្ពុំ ឧបសង្កម្មត្វា តតោ ជលំ អាហរិត្វា នវុតិកោជិតិក្កបរិវារំ សិទ្ធិតំ សត្តារំ
សុរសេនវិហារេ និសីទាបេត្វា ជម្ពុជលេហិ សន្តប្បសិ សម្មវារេសិ។ អថ សត្តា
តំ ជលំ បរិភុញ្ញិត្វា - “ឥតោ ចតុនវុតិកប្បមត្តកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា
ភវិស្សតី” តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្តំ -

៨.

“អហំ តេន សមយេន, មជ្ឈលោ នាម តាបសោ;
ឧត្តតេជោ ធុប្បសហោ, អភិញ្ញាពលសមាហិតោ។

៩.

“ជម្ពុតោ ជលមាទេត្វា, សិទ្ធិត្ថស្ស អទាសហំ;
បដិគ្គហេត្វា សម្ពុទ្ធា, ឥទ្ធិ វចនមព្រិវិ។

១០.

“បស្សថ ឥមំ តាបសំ, ជដិលំ ឧត្តតាបនំ;
ចតុនវុតិកោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១១.

“បធានំ បទហិត្វាន... បេ... ហេស្សាម សម្ពុទ្ធា ឥមំ។

១២.

“តស្សាបិ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមជ្ឈាសី, ទសទារមិប្បរិយា” តិ។

តត្ថ ធុប្បសហោតិ ឧរាសនោ។ អយមេវ វា ចាថោ។ តស្ស បនភកវតោ
នករំ វេការំ នាម អហោសិ។ ឧទេនោ នាម រាជា បិតា, ជយសេនោតិបិ តស្សេវ

នាម, សុដស្សនាម មាតា, សម្ពុលោ ច សុមិត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វេរតោ
នាមុបដ្ឋាកោ, សីវលោ ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, កណ៌ការុក្ខោ ពោធិ,
សីវរំ សង្ឃិហត្ថុព្រូជំ អហោសិ។ វស្សសតសហស្សំ អាយុ, សោមនស្សនាម
អគ្គមហេសី អហោសិ, អនុបមោ នាម បុត្តោ, សុវណ្ណាសិកាយ និក្ខមិ។ តេន
វុត្ថំ -

១៣.

“វេការំ នាម នគរំ, ឧទេនោ នាម ខត្តិយោ;
សុដស្សនាម ជនិកា, សិទ្ធិត្ថស្ស មហេសិនោ។

១៤.

“សម្ពុលោ ច សុមិត្តោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
វេរតោ នាមុបដ្ឋាកោ, សិទ្ធិត្ថស្ស មហេសិនោ។

១៥.

“សីវលោ ច សុរាមា ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, កណ៌ការោតិ វុច្ឆតិ។

២១.

“សោ ពុទ្ធា សង្ឃិវតនំ, អហោសិ នភមុគ្គតោ;
កញ្ចនគ្គិយសង្កាសោ, ទសសហស្សំ វិរោចតិ។

២២.

“សោមិ ពុទ្ធា អសមសមោ, អតុលោ អប្បដិបុគ្គលោ;
វស្សសតសហស្សនិ, លោកេ អដ្ឋាសិ ចក្ខុមា។

២៣.

“វិបុលំ បកំ ទស្សយីត្វា, បុច្ឆាបេត្វាន សាវកេ;
វិលាសេត្វា សមាបត្យា, និព្ពតោ សោ សសាវកោ” តិ។

តត្ថ សង្ខារតន្ត្រិ សង្ខារតន្ត្រិប្បមាណំ នកំ ឧគ្គតោតិ អត្តោ។
កញ្ចនក្សិយសង្កាសោតិ
នាធារតន្ត្រិចិត្តកនកមយអក្សិយសទិសទស្សនោតិ អត្តោ។ ទសសហស្សី
វិរោចតីតិ ទសសហស្សិយំ វិរោចតិ។ វិបុលន្តិ ឧឡារំ ឱកាសំ។ បុច្ឆាបេត្វានាតិ
ឈានាភិញ្ញាមគ្គដលសមាបត្តិបុប្ផេហិ បុប្ផិតេ បរមសោភគ្គប្បត្តេ កត្វាតិ
អត្តោ។ វិលាសេត្វាតិ វិលាសយីត្វា កិឡិក្ខិត្វា។ សមាបត្យាតិ
លោកិយលោកុត្តរាហិ សមាបត្តិហិ អភិញ្ញាហិ ច។ និព្ពតោតិ
អនុចាធាបរិនិព្ពានេន និព្ពតោ។

សិទ្ធត្ថោ កិរ សត្តា កញ្ចនវេជ្ជនគរេ អនោមុយ្យានេ បរិនិព្ពាយិ។
តត្ថេវស្ស រតនមយំ ចតុយោជនុព្ពេធំ ចេតិយមកំសូតិ។ សេសកាថាសុ សព្ពត្ត
ចាកដមេវាតិ។

សិទ្ធត្ថពុទ្ធវិសេសានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ សោឡសមោ ពុទ្ធវិសោ។

១៨. តិស្សពុទ្ធវិសេសានា

តស្ស បន សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ អបរភាគេ ឯកោ កប្បោ ពុទ្ធសុញ្ញោ
អហោសិ។ ឥតោ ទ្វានុតិកប្បមត្តកេ តិស្សោ, ដុស្សោតិ ឯកស្មី កប្បោ ទ្វេ
ពុទ្ធា និព្ពត្តិសុ។ តត្ថ តិស្សោ នាម មហាបុរិសោ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ

និព្វត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា ខេមកនគរេ ជនសន្ធិស្ស នាម រញ្ជោ អគ្គមហេសីយា
បទុមទលសធិសនយនាយ បទុមាធាមាយ ទេវីយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា
ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន អនោមុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។
សត្តវស្សសហស្សនិ អគារំ អជ្ឈាវសី។ តស្ស គុហាសេល-នាវិសយ-
និសភនាមកា តយោ ចាសាទា អហោសុំ។ សុភទ្ធាទេវីប្បមុខានិ តេត្ថីស
តត្ថីសហស្សនិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សុភទ្ធាទេវីយា បុត្ត អានន្ទកុមារេ ឧប្បន្នេ
សោនុត្តរំ នាម អនុត្តរំ តុវត្ថុវរមារុយ្ហ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ
មនុស្សនំ កោដិ អនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវតោ អជ្ឈ មាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណាមាយ វីរិនិគមេ វីរសេដ្ឋិស្ស ដីតាយ ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា
សលលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ វិជិតសង្គ្គាមកេន នាម
យវចាលេន ឧបនីតា អជ្ឈ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា អសនពោធិ ឧបសង្កមិត្វា
ចត្តាលីសហត្ថវិត្តតំ តិណាសន្តរំ សន្តរិត្វា តត្ថ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា សមារំ
មារពលំ វិធមិត្វា អធិគតសព្ពញ្ញតញ្ញាលោ - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ...
តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិសមីបេយេវ
វីតិនាមេត្វា យសវតី នគរេ ព្រហ្មទេវំ ឧទយញ្ច ទ្វេ រាជបុត្ត សបរិវារេ
ឧបនិស្សយសម្បន្នេ អាកាសេន គន្ធា យសវតីមិគទាយេ ឱតរិត្វា
ឧយ្យានចាលេន រាជបុត្ត បក្កោសាបេត្វា តេសំ សបរិវារានំ អវិសាវិនា
ព្យាបិនា មធុរេន ព្រហ្មស្សរេន ទសសហស្សិលោកធាតុំ វិញ្ញាបេន្តោវ ធម្មចក្កំ
បវត្តេសិ, តទា កោដិសតានំ បឋមោ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.
“សិទ្ធត្ថស្ស អបរេន, អសមោ អប្បជិបុគ្គលោ;

អនន្តតេជោ អមិតយសោ, តិស្សោ លោកគ្គនាយកោ។

២.

“តមន្តការំ វិធមិត្វា, ឱភាសេត្វា សនេវកំ;
អនុកម្មកោ មហាវីរោ, លោកេ ឧប្បន្និ ចក្ខុមា។

៣.

“តស្សបិ អតុលា ឥទ្ធិ, អតុលំ សីលំ សមាធិ ច;
សព្ពត្ថ ចារមី គន្ធា, ធម្មចក្កំ បវត្តយិ។

៤.

“សោ ពុទ្ធា ទសសហស្សិម្ហិ, វិញ្ញាបេសិ គិរំ សុច្ចិ;
កោដិសតានិ អភិសមីសុ, បឋមេ ធម្មទេសនេ”តិ។

តត្ថ សព្ពត្ថាតិ សព្ពេសុ ធម្មេសុ ចារំ គន្ធា។ ទសសហស្សិម្ហិ តិ
ទសសហស្សិយំ អថាបរេន សមយេន តិស្សេន សត្តារា សទ្ធិ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ
កោដិ មហាបុរិសស្ស គណារាសំ បហាយ ពោធិមូលមុបគមនសមយេ
អញ្ញាត្រ គតា។ សា តិស្សេន សម្មាសម្ពុទ្ធន ធម្មចក្កំ បវត្តិត”ន្តិ សុត្វា
យសវតីមិគធាយំ អាគន្ធា ទសពលមភិវាទេត្វា តំ បរិវារេត្វា និសីទិ។ តេសំ
ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ, តទា នវុតិយា កោដីនំ ទុតិយាភិសមយោ អហោសិ។ បុន
មហាមជ្ឈិមសមាគមេ មជ្ឈិមបរិយោសានេ សជ្ជិយា កោដីនំ តតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“ទុតិយោ នវុតិកោដីនំ, តតិយោ សជ្ជិកោដិយោ;
ពន្ធនាតោ បមោចេសិ, សត្តេ នវមរូ តទា”តិ។

តត្ថ ធុតិយោ នវុតិកោជីនន្តិ ធុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ
នវុតិកោជិចាលីនន្តិ អត្ថោ។ ពន្ធនាតោតិ ពន្ធនតោ, ធនហិ សំយោជនេហិ
បរិមោចេសីតិ អត្ថោ។ ឥធានិ បរិមោចិតេ សត្តេ សរូបតោ ធស្សេន្តោ
“នរមរូ”តិ អាហា។ នរមរូតិ នរាមរេ។

យសវតីនគរេ កិរ អន្តោវស្សំ បព្ពជិតានំ អរហន្តានំ សតសហស្សេហិ
បរិវុតោ បវាវេសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ ឧកតោ សុជាតស្ស
សុជាតស្ស នាម រញ្ជោ នារិវាហនកុមារោ នារិវាហននគរំ អនុប្បត្តេ ភគវតិ
លោកនាថេ សបរិវារោ បច្ចុគ្គន្តោ ធនពលំ សភិក្កុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ
អសធិសធានំ ធឪ្វា អត្តនោ រដ្ឋំ បុត្តស្ស និយ្យាតេត្វា សបរិវារោ
សព្ពលោកាធិបតិស្ស តិស្សសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ
បព្ពជិ។ តស្ស កិរ សា បព្ពជ្ជា សព្ពធិសាសុ ចាកជា អហោសិ។ តស្មា តតោ
តតោ អាគន្ធា នារិវាហនកុមារំ មហាជនោ អនុបព្ពជិ។ តធា តថាគតោ
នវុតិយា ភិក្ខុសតសហស្សស្ស មជ្ឈគតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ធុតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន ខេមវតីនគរេ ព្រាតិសមាគមេ ពុទ្ធវិសធម្មកថំ
សុត្វា អសីតិសតសហស្សានិ តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហន្តំ ចាបុណីសុ,
តេហិ បរិវុតោ សុគតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“សន្និចាតោ តយោ អាសុំ, តិស្សេ លោកគ្គនាយកេ;
ឪណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

៧.

“ឪណាសវសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;

នូវតិសតសហស្សនំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“អសីតិសតសហស្សនំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;

ឡណាសវានំវិមលានំ, បុប្ផតានំវិមុត្តិយា”តិ។

តទា អម្ព័រកំ ពោធិសត្តោ យសវតីនគរេ សុជាតោ នាម រាជា ហុត្វា ឥទ្ធិ
ជីតំ ជនបទំ អនេកកោដិជនសន្និបយំ អនុរាគមុបគតហធយញ្ច បរិជនំ
តិណានឡមិវ បរិច្ឆេទិត្វា ជាតិអាទិសុ សំវិគ្គហធយោ និក្ខមិត្វា តាបសបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិត្វា មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ ហុត្វា “ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា
បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ដុជសរិរោ ហុត្វា សបតិស្សោ តិស្សំ ភគវន្តំ
ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ចិន្តេសិ - “ហន្តាហំ មន្ទារវចារិច្ឆត្តកាធិហិ ទិព្ពកុសុមេហិ
ភគវន្តំ បូជេស្សមី”តិ។ អថ សោ ឯវំ ចិន្តិត្វា ឥទ្ធិយា សគ្គលោកំ គន្ធា
ចិត្តលតារំនំ បរិសិត្វា បទុមចារិច្ឆត្តកមន្ទារវាធិហិ ទិព្ពកុសុមេហិ រតនមយំ
ចង្ហោជកំ ការុតប្បមាណំ បូរេត្វា គហេត្វា គគនតលេន អាគន្ធា ទិព្ពហិ
សុរភិកុសុមេហិ ភគវន្តំ បូជេសិ។ ឯកញ្ច មណីនណ្ឌកំ សុវណ្ណាមយកណ្ឌិកំ
បទុមរាគមណីមយបណ្ឌំ សុគន្ធកេសវច្ឆត្តំ វិយ បទុមច្ឆត្តំ ភគវតោ សិរសិ
ធារយន្តោ ចតុបរិសមជ្ឈេ អដ្ឋាសិ។ អថ ភគវា នំ - “ឥតោ ទ្វេនវុតេ កប្ប
កោតមោ នាម ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្តំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, សុជាតោ នាម ឧត្តិយោ;

មហាកោគំ ធម្មយិត្វា, បព្ពជី ឥសិបព្ពជំ។

១០.

“មយី បព្ពជិតេ សន្តេ, ឧប្បជ្ជិ លោកនាយកោ;
ពុទ្ធាតិ សន្តំ សុត្វាន, បីតិ មេ ឧបបជ្ជថ។

១១.

“ធិត្ថំ មជ្ឈារំ បុប្ផំ, បទុមំ ចារិធត្ថកំ;
ឧភោ ហត្ថហិ បគ្គយ្ហ, ធុនមាណោ ឧចាកមី។

១២.

“ចាតុវណ្ណាបរិវុតំ, តិស្សំ លោកគ្គនាយកំ;
តមហំ បុប្ផំ គហេត្វា, មត្តកេ ធារយី ជិនំ។

១៣.

“សោបិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, ជនមន្មេ ទិសីទិយ;
ទ្វេនុវតេ ឥតោ កល្យ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៤.

“បធានំ បទហិត្វាន...បេ.... ហេស្សម សម្មុទា ឥមំ។

១៥.

“តស្សាបិ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យេ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បរិយា”តិ។

តត្ថ មយី បព្ពជិតេតិ មយី បព្ពជិតភារំ ឧបគតេ។ “មម បព្ពជិតំ សន្ត”ន្តិ
ចោត្តកេសុ លិខន្តិ, សោ បមាធលេខោតិ វេទិតញ្ចោ។ ឧបបជ្ជថាតិ ឧប្បជ្ជត្ថ។
ឧភោ ហត្ថហិតិ ឧភេហិ ហត្ថហិ។ បគ្គយ្ហាតិ គហេត្វាន។ ធុនមាណោតិ
វាកីរានិវិធុនមាណោវ។ ចាតុវណ្ណាបរិវុតន្តិ ចតុបរិសបរិវុតំ,

ខត្តិយព្រាហ្មណ៍ភាវតិសមណបរិវុត្តិ អត្ថោ។ “ចតុវណ្ណាហិ បរិវុត្ត” ត្ថិ
បឋត្តិកេចិ។

តស្ស បន ភគវតោ ខេមំ នាម នគរំ អហោសិ។ ជនសន្នោ នាម ខត្តិយោ
បិតា, បទុមា នាម ជនិកា, ព្រាហ្មទេវោ ច ឧទយោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សមង្គោ
នាមុបដ្ឋាកោ, ជុស្សា ច សុទត្តា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អសនុក្ខោ ពោធិ, សរិរំ
សដ្ឋិហត្ថព្រ័ត្តំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ អាយុ, សុភទ្ធា នាម អគ្គមហេសី,
អានន្នោ នាម បុត្រោ, តុវង្គយានេន និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦.

“ខេមកំ នាម នគរំ, ជនសន្នោ នាម ខត្តិយោ;
បទុមា នាម ជនិកា, តិស្សស្ស ច មហេសិនោ។

២១.

“ព្រាហ្មទេវោ ច ឧទយោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សមង្គោ នាមុបដ្ឋាកោ, តិស្សស្ស ច មហេសិនោ។

២២.

“ជុស្សា ចេវ សុទត្តា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អសនោតិ បវុច្ចតិ។

២៤.

“សោ ពុទ្ធា សដ្ឋិវតនោ, អហុ ឧច្ចត្តនេ ជិនោ;
អនូបមោ អសទិសោ, ហិមវា វិយ ទិស្សតិ។

២៥.

“តស្សបិ អតុលតេជស្ស, អាយុ អាសិ អនុត្តរេ;
វស្សសតសហស្សនិ, លោកេ អជ្ជាសិ ចក្កមា។

២៦.

“ឧត្តមំ បវំ សេដ្ឋំ, អនុភោត្វា មហាយសំ;
ជលិត្វា អគ្គិក្ខន្ធវា, និព្ពតោ សោ សសាវកោ។

២៧.

“វលាហាកោវ អនិលេន, សូរិយេនវិយ ឧស្សវេ;
អន្ធការោវ បដិបេន, និព្ពតោ សោ សសាវកោ”តិ។

តត្ថ ឧច្ចត្ថនេតិ ឧច្ចភាវេន។ ហិមវាវិយ ធិស្សតីតិ ហិមវាវ បធិស្សតិ។
អយមេវ វា ចាថោ។ យថា យោជនានំ សតានុច្ឆា ហិមវា បញ្ចបត្តតោ សុទ្ធវេ
បិតានម្បិ ឧច្ចភាវេន ច សោម្ពភាវេន ច អតិរមណីយោ ហុត្វា ធិស្សតិ, វេ
ភគវាបិ ធិស្សតីតិ អត្ថោ។ អនុត្តរេតិ នាតិធិយោ នាតិរស្សោ។ អាយុ
វស្សសតសហស្សន្តិ អត្ថោ។ ឧត្តមំ បវំ សេដ្ឋន្តិ អញ្ញាមញ្ញវេចនានិ។
ឧស្សវេតិ ហិមពិន្ទុ វលាហាកឧស្សវអន្ធការាវិយ អនិលសូរិយធិបេហិ
អនិច្ចតានិលសូរិយធិបេហិ ឧបទ្កតោ បរិនិព្ពតោ សសាវកោ ភគវាតិ អត្ថោ។

តិស្សោ កិរ ភគវា សុនន្តវតីនគរេ សុនន្តារាមេ បរិនិព្ពាយិ។ សេសមេត្ត
គាថាសុ ចាកជមេវាតិ។

តិស្សពុទ្ធវិសុវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ សត្តរសមោ ពុទ្ធវិសោ។

២០. ដុស្សពុទ្ធវិសុទ្ធិសាស្ត្រ

តស្ស តិស្សស្ស ភគវតោ អបរកាគេ អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា បុន វឌ្ឍិត្វា
អបរិមិតាយុកា ហុត្វា អនុបុព្វេន ហាយិត្វា នុតិវស្សសហស្សយុកេសុ
ជាតេសុ តស្មីយេវ កេហ្ម ដុស្សោ នាម សត្តា លោកេ ឧប្បជ្ជិ។ សោមិ ភគវា
ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា កាសិកនគរេ
ជយសេនរញ្ញោ អគ្គមហេសីយា សិរិមាយ នាម ទេវីយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ
គហេត្វា ទសន្នំ មាសានំ អន្ធយេន សិរិមុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ សោ
នវស្សសហស្សនិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។ តស្ស កិវ គរុឡបក្ខ-ហំស-
សុវណ្ណភារាភិ តយោ ចាសាទា អហេសុំ។ កិសាកោតមិប្បមុខានិ តិស
តតិសហស្សនិ បច្ចុប្បជ្ជិតានិ អហេសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា កិសាកោតមិយា អនុបមេ នាម បុត្តេ ឧប្បន្នេ
អលង្កតគជវរក្ខន្ធគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ បព្ពជិតំ
ជនកោជិ អនុបព្ពជិ។ សោ តេហិ បរិវតោ ធម៌ មាសេ បធានចរិយំ ចរិត្វា តតោ
គណំ បហាយ សត្តាហំ ឯកចរិយំ អនុព្រហាយមាណោ វសិត្វា
វិសាខបុណ្ណមាយ អញ្ញាតរេ នគរេ អញ្ញាតរស្ស សេដ្ឋិនោ ជីតាយ សិរិវឌ្ឍាយ
នាម ទិន្នំ មធ្យចាយាសំ បរិកុញ្ញិត្វា សីសចារនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា
សាយន្តសមយេ សិរិវឌ្ឍនេ នាម ឧចាសកេន ទិន្នា អជ្ជ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា
អាមលកពោធិ ឧបសង្កមិត្វា សមារំ មារពលំ វិធមិត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បត្វា -
“អនេកជាតិសំសារំ... បេ... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈិតា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហំ ពោធិសមីបេយេវ វីតិនាមេត្វា អត្តនា សន្ធិ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ
កោជិនំ ធម្មបដិវេធសមត្តតំ ទិស្វា អាកាសេន គន្ធា សង្កស្សនគរេ ឥសិបតនេ

មិត្តភាព ឱកាស តែសំ មជ្ឈមណ្ឌល បរិស្ថាន។ តទៅ
កោដិសតសហស្សនំ បឋមា អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

១.

“តត្ថ តត្ថ មណ្ឌកប្បម្ពី, អហុ សត្តា អនុត្តរេ;
អនុបមា អសមសមា, ដុស្សេន លោកគ្គនាយកោ។

២.

“សោមិ សត្ថំ តមំ ហន្តា, វិជជេត្វា មហាជជំ;
សនេវកំ តប្បយន្តោ, អភិវស្សី អមតម្ពនា។

៣.

“ធម្មចក្កំ បរិវត្តន្តោ, ដុស្សេន កត្តមផ្កលេ;
កោដិសតសហស្សនំ, បឋមា អភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តត្ថ មណ្ឌកប្បម្ពី តិ យស្មី កប្បេ ទ្វេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ, សោ
“មណ្ឌកប្បម្ពី” តិ ហេតុ វុត្តា។ វិជជេត្វា តិ បដិវស្សន្តោ មហាជជំ ឯត្ថ
ជជាតិ តណ្ហាយេតំ អធិបនំ។ សា ហិ រូបាធិសុ អារម្មណេសុ
ហេតុបរិយវេសេន បុណ្យនំ ឧប្បជ្ជនតោ សំសិព្ពនតោ
សុត្តុកុម្មជាលប្បវស្សីតា ជជាវិយាតិ ជជាតិ វុត្តំ, តំ មហាជជំ។ សនេវកន្តិ
សនេវកំ លោកំ។ អភិវស្សីតិ ចារវស្សី។ អមតម្ពនា តិ អមតសង្ខារេន
ធម្មកថាសលីលេន តប្បយន្តោ ចារវស្សីតិ អត្ថោ។

យថា បន ពារាណសីនគរេ សិរិវឌ្ឍនាម រាជា មហន្តំ ភោគក្ខន្ធី បហាយ
តាបសបញ្ញន្តំ បញ្ញជិ។ តេន សហ បញ្ញជិតានំ តាបសានំ នវុតិសតសហស្សនំ
អហោសុំ។ តេសំ ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ។ តទៅ នវុតិយា សតសហស្សនំ

ធុតិយាភិសមយោ អហោសិ។ យទា បន អត្ថនោ បុត្តស្ស អនុបមកុមារស្ស
ធម្មំ ទេសេសិ, តទា អសីតិយា សតសហស្សានំ តតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“ធុតិសតសហស្សានំ, ធុតិយាភិសមយោ អហុ;
អសីតិសតសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តតោ អបរេន សមយេន កណ្តាកុដ្ឋនគរេ សុវត្ថិតោ រាជបុត្តោ ច
បុរោហិតបុត្តោ ធម្មសេនកុមារោ ច ផុស្សេ សម្មាសម្ពុទ្ធ អត្ថនោ នគរំ
សម្បត្តិ សង្ឃិយា បុរិសសតសហស្សេហិ សទ្ធិំ បច្ចុគ្គន្ធា វន្តិត្វា និមន្តិត្វា
សត្តាហំ មហាធានំ ទត្វា ទសពលស្ស ធម្មកថំ សុត្វា ភគវតិ បសីទិត្វា តេ
សបរិវារា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ តេសំ សង្ឃិយា ភិក្ខុសតសហស្សានំ
មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន
កាសិនគរេ ជយសេនរញ្ឆោ សង្ឃមត្តានំ ញាតិនំ សមាគមេ ពុទ្ធវិសំ ទេសេសិ,
តំ សុត្វា បញ្ញាសសតសហស្សានិ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ
ចាបុណីសុ។ តេសំ មជ្ឈេ តតោ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ធុតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន មហាមជ្ឈលសមាគមេ មជ្ឈលកថំ សុត្វា
ចត្តាលីសបុរិសសតសហស្សានិ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ តេសំ
មជ្ឈេ តតោ សុគតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។
តេន វុត្ថំ -

៥.

“សន្និចាតោ តយោ អាសុំ, ផុស្សេស្សបិ មហោសិនោ;
ឦណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៦.

“សង្ឃឹសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;
បញ្ញាសសតសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៧.

“ចត្តាលីសសតសហស្សានំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;
អនុបាទាវិមុត្តានំ, វេច្ឆិទ្ធបដិសន្ធិន”ន្តិ។

តទា អម្ពាគំ ពោធិសត្តោ អវិទូមនគរេ វិជិតាវី នាម ខត្តិយោ ហុត្វា តស្ស
ធម្មំ សុត្វា ភគវតិ បសីទិត្វា តស្ស មហាទានំ ទត្វា មហារជ្ជំ បហាយ
ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា តេបិដកធរោ
មហាជនស្ស ធម្មកថំ កថេសិ, សីលចារមិញ្ច បូរេសិ។ សោបិ នំ “ពុទ្ធា
ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“អហំ តេន សមយេន, វិជិតាវី នាម ខត្តិយោ;
ធម្មយិត្វា មហារជ្ជំ, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ។

៩.

“សោបិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, ដុស្សោ លោកគ្គនាយកោ;
ទ្វេនវុតេ ឥតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១០.

“បធានំ បទហិត្វាន...បេ.... ទសចារមិបូរិយា។

១២.

“សុត្តន្តំ វិនយញ្ញាបិ, នវដ្ឋំ សត្តសាសនំ;

សត្វំ បរិយាបុណ្ហិត្វា, សោភយី ជិនសាសនំ។

១៣.

“តត្ថប្បមត្តោវិហារន្តោ, ព្រហ្មំ ភាវេត្វ ភាវនំ;
អភិញ្ញាទារមី គន្ធា, ព្រហ្មលោកមគញ្ញាហ”ន្តិ។

តស្ស បន ភគវតោ កាសិកំ នាម នគរំ អហោសិ។ ជយសេនោ នាម រាជា
បិតា, សិរិមា នាម មាតា, សុរក្ខិតោ ច ធម្មសេនោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សតិយោ
នាមុបដ្ឋាកោ, ចាលា ច ឧបចាលា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អាមលករុក្ខោ ពោធិ,
សវីរំ អជ្ឈបណ្ណាសហត្ថុព្រ័ត្តំ អហោសិ, អាយុ នវុតិវស្សសហស្សានិ,
កិសាកោតមី នាម អគ្គមហេសី, អនុបមោ នាមស្ស បុត្តោ, ហត្ថិយានេន
និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៤.

“កាសិកំ នាម នគរំ, ជយសេនោ នាម ខត្តិយោ;
សិរិមា នាម ជនិកា, ធុស្សស្សបិ មហេសីនោ...បេ. ...;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អាមណ្ឌោតិ បវុច្ឆតិ...បេ....។

២២.

“អជ្ឈបណ្ណាសាវតនំ, សោបិ អច្ចុគ្គតោ មុនិ;
សោភតេ សតវសីវ, ឧឡ្យរាជារ បូរិតោ។

២៣.

“នវុតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ វិជ្ជតិ តាវនេ;
តាវតា តិដ្ឋមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

២៤.

“ឡើយ ធីតា ពហូ សត្តេ, សន្តារេត្វា ពហូ ជនេ;

សោមិ សត្តា អតុលយសោ, និព្ពតោ សោ សសារកោ”តិ។

តត្ថ អាមណ្ឌោតិ អាមលករុក្ខោ។ ឡើយ ធីតា ឡើយ ធីតា, អនុសាសិតាតិ
អត្តោ។ សោមិ សត្តា អតុលយសោតិ សោមិ សត្តា អមិតយសោតិ អត្តោ។
“សោ ជហិតា អមិតយសោ”តិមិ ចាថា, តស្ស សោ សព្ពមេវ វុត្តប្បការំ
វិសេសំ ហិតាតិ អត្តោ។

ដុស្សោ កិរ សម្មាសម្ពុទ្ធោ កុសិណារាយំ សេណារមេ បរិនិព្វាយិ។ ឆាតុយោ
កិរស្ស វិត្តារិកា អហេសុំ។ សេសតាថាសុ សព្ពត្ថ ចាកជមេវាតិ។

ដុស្សតុទ្ធវំសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ អជ្ឈារសមោ តុទ្ធវំសោ។

២៥. វិបស្សីតុទ្ធវំសវណ្ណានា

ដុស្សស្ស តុទ្ធស្ស អបរភាគេ សាឡកកេប្ប តស្មីញ កកេប្បវីតិវត្តេ ឥតោ
ឯកនុតិកកេប្ប វិជិតសព្ពកកេប្បា បរហិតនិរតសង្កេប្បា សព្ពត្ថ វិបស្សី វិបស្សី
នាម សត្តា លោកេ ឧទចាធិ។ សោ ចារមិយោ បូរេត្វា
អនេករតនមណីវិសរសមុជ្ជោតិ តកវនេ តុសិតកវនេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា
ពន្ទមតីនគរេ អនេកពន្ទមតោ ពន្ទមតោ រញ្ជោ ពន្ទមតិយា នាម
អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មី បជិសន្តិ អគ្គហេសិ។ សោ ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន
ខេមេ មិគទាយេ មាតុទរតោ អសិតនិរទរាជិតោ បុណ្ណាចន្ទោវិយ និក្ខមិ។
នាមគ្គហណាធិវសេ បនស្ស លក្ខណាចាបកា ញាតកា ច ធិវា ច វត្តញា

អន្តរន្តរា និម្មិតសសញ្ញានិពន្ធការវិវហោនវិសុទ្ធិ បស្សន្តិ, វិវដេហិ វា អក្ខិហិ
 បស្សតីតិ “វិបស្សី” តិ នាមមកំសុ។ “វិចេយ្យ វិចេយ្យ បស្សតីតិ វិបស្សី” តិ
 វទន្តិ។ សោ អជ្ឈវស្សសហស្សានិ អកាវំ អជ្ឈាវសី។ នន្ទ-សុនន្ទ-សិរិមាណាមកា
 តយោ ចស្ស ចាសាទា អហោសុំ។

សុទ្ធស្សនាទេវីប្បមុខានំ ឥត្ថិនំ សតសហស្សំ វីសតិ ច សហស្សនិ
អហស្សំ។ “សុតន្ទ” តិបិ សុទ្ធស្សនា វុច្ចតិ។ សោ អជ្ឈវស្សសហស្សានំ អច្ចយេន
ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សុតនុទេវីយា សមវដ្តក្ខន្ធនាម តនយេ ជាតេ
អាជញ្ញារថេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ បុរិសានំ
ចតុរាសីតិសតសហស្សនិ អនុបព្ពជីសុ។ សោ តេហិ បរិវុតោ មហាបុរិសោ
អជ្ឈមាសំ បធានចរិយំ ចរិត្វា វិសាខបុណ្ណមាយ សុទ្ធស្សនសេដ្ឋីធីតាយ ទិន្នំ
មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា កុសុមសមលដ្ឋតេ សាលវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា
សុជាតេន នាម យវចាលកេន ទិន្នា អដ្ឋតិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ចាជលីពោធិ
សមលដ្ឋតំ ទិស្វា ទក្ខិណាទិសាភាគេន តំ ឧចាគមិ។

តស្សា បន ចាជលីយា សមវដ្តក្ខន្ធា តំ ធិវសំ បណ្ណាសវតនោ បុត្តា
អពុគ្គតោ សាខា បណ្ណាសវតនា ឧព្ពេជនំ រតនសតំ អហោសិ។ តំធិវសមេវ
សា ចាជលី កណ្តិកាពទ្ធមិវិយ បុប្ផមិ បរមសុភិក្ខន្ធមិ មូលតោ បដ្ឋាយ
សព្ពសញ្ញា អហោសិ។ ធិព្ពគន្ធា វាយតិ, ន កេវលំ តទា អយមេវ បុប្ផតោ,
នសសហស្សិ ចក្កវាឡេសុ សព្ព ចាជលីយោ បុប្ផតាវ។ ន កេវលំ
ចាជលីយោវ, នសសហស្សិចក្កវាឡេសុ សព្ពរុក្ខុមូលតាយោមិ បុប្ផសុ។
មហាសមុទ្ទោមិ បញ្ចវណ្ណាមិ បទុមេមិ កុវលយុប្បលកុមុទេមិ សញ្ញា
សីតលមដុរសលីលោ អហោសិ។ សព្ពម្បិ ច នសសហស្សិ ចក្កវាឡព្ពន្ធំ
ធម៌មាលាកុលំ អហោសិ។ តត្ថ តត្ថ បដិមាលាកុលវិប្បកិណ្ឌំ

នាពេលនោះក៏កុសុមសង្ឃឹតជរលីតលំ ដូចបុណ្ណានុកាវ អហោសិ។ តំ ឧបគន្ធា
តេបណ្ណាសហត្ថវិត្តតំ តិណាសន្តំ សន្តិទ្វា ចតុរដ្ឋសមន្មាគតំ វិវិយំ
អធិដ្ឋាយ - “យាវ ពុទ្ធា ន ហោមិ, តាវ ឥតោ ន ឧដ្ឋហាមី” តិ បដិញ្ញំ កត្វា
និសីទិ។ ឯវំ និសីទិទ្វា សមាវំ មារពលំ វិធមិទ្វា មគ្គានុក្កមេន ចត្តាវិ
មគ្គញ្ញាណានិ មគ្គានន្តរំ ចត្តាវិ ជលញ្ញាណានិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទា
ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ បញ្ចគតិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ ចតុវេសារដ្ឋញ្ញាណានិ
ធម៌ អសាធារណញ្ញាណានិ ច សកលេ ច ពុទ្ធុគុណោ ហត្ថគតេ កត្វា
បរិបុណ្ណាសង្គហ្មោ ពោធិបល្លង្កេ និសិទ្ធាវ -

“អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតា។ (ធម៌. ប. ១៥៣-១៥៤);

“អយោយនហតស្សេវ, ជលតោ ជាតវេទសោ;

អនុបុព្វបសន្តស្ស, យថា ន ញ្ញាយតេ គតិ។

“ឯវំ សម្មាវិមុត្តានំ, កាមពន្លោយតាវិនំ;

បញ្ញាបេតុំ គតិ នត្ថិ, បត្តានំ អចលំ សុខ” ត្ថិ។ (ឧទា. ៨០) -

ឯវំ ឧទានំ ឧទានេត្វា ពោធិសមីបេយេវ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា
ព្រហ្មាយាចនំ សម្មជិដ្ឋិត្វា អត្តនោ វេមាតិកស្ស ភាតិកស្ស ខណ្ឌាកុមារស្ស
ច បុរោហិតបុត្តស្ស តិស្សកុមារស្ស ច ឧបនិស្សយសម្មត្ថី ឱលោកេត្វា
អាកាសេន គន្ធា ខេមេ មិគទាយេ ឱតិវិទ្វា ឧភោបិ តេ ឧយ្យានចាលេន
បក្កោសាបេត្វា តេសំ បរិវារានំ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តទា អបរិមិតានំ
នេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“ជុស្សស្ស ច អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទ្វិបទុត្តមោ;

វិបស្សនី នាម នាមេន, លោកេ ឧប្បជ្ឈិ ចក្កមា។

២.

“អវិជ្ជំ សត្វំ បទាលេត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ;
ធម្មចក្កំ បវត្តេតុំ, បក្កាមិ ពន្ធមតីបុរំ។

៣.

“ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា, ឧភោ ពោធជសី នាយកោ;
គណនាយ នវត្តញ្ចោ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ បទាលេត្វាតិ ភិទ្ធិត្វា, អវិជ្ជន្ធការំ ភិទ្ធិត្វាតិ អត្ថោ។ “វត្តេត្វា
ចក្កមារាមេ”តិបិ ចាថោ, តស្ស អារាមេតិ ខេមេ មិគទាយេតិ អត្ថោ។ ឧភោ
ពោធជសីតិ អត្ថនោ កនិជ្ជភាតិកំ ខណ្ឌំ រាជបុត្តំ តិស្សញ្ចោ បុរោហិតបុត្តន្តិ
ឧភោ ពោធជសី។ គណនាយ នវត្តញ្ចោតិ ទេវតានំ អភិសមយវសេន
គណនបរិច្ឆេទោ នត្ថិតិ អត្ថោ។

អថាបរេន សមយេន ខណ្ឌំ រាជបុត្តំ តិស្សញ្ចោ បុរោហិតបុត្តំ អនុបព្ពជិតានិ
ចតុរាសីតិភិក្ខុសហស្សានិ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ សោ ធុតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“បុនាបរំ អមិតយសោ, តត្ថ សង្ខំ បកាសយិ;
ចតុរាសីតិសហស្សានំ, ធុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ តត្ថាតិ ខេមេ មិគទាយេតិ អត្ថោ។ “ចតុរាសីតិសហស្សានិ,
សម្ពុទ្ធមនុបព្ពជុ”ន្តិ ឯត្ថ ឯតេ បន ចតុរាសីតិសហស្សសង្ខតា បុរិសា

វិបស្សន្ត កុមារស្ស ឧបជ្ជាកប្បិសាយេវ។ តេ ចាតោវ វិបស្សន្ត កុមារស្ស
ឧបជ្ជានំ អាគន្ធា កុមារមទិស្វា ចាតរាសត្ថាយ គន្ធា ភុត្តចាតរាសា “កុហ្មី
កុមារោ” តិ បុច្ឆិត្វា តតោ “ឧយ្យានភូមី គតោ” តិ សុត្វា “តត្ថេវ នំ
ទក្ខិស្សមា” តិ និក្ខន្តា និវត្តមា នំ តស្ស សារី ទិស្វា “កុមារោ បព្ពជិតោ” តិ
សុត្វា សុត្ថជ្ជានេយេវ សញ្ញាភរណានិ មុញ្ញិត្វា អន្តរាបណាតោ កាសាយានិ
វត្តានិ អាហារាបេត្វា កេសមស្សំ ឱហារេត្វា បព្ពជីសុ។ បព្ពជិត្វា ច តេ គន្ធា
មហាប្បិសំ បរិវារយីសុ។

តតោវិបស្សី ពោធិសត្តោ “បធានចរិយំ ចរន្តោ អាកិណ្ណោវិហារមិ, ន ខោ
បនមេតំ ចាតិរូបំ យថេវ មំ ឥមេ គិហិភូតា បុព្ពេ បរិវារេត្វា ចរន្តិ, ឥធានិបិ
តថេវ កី ឥមិនា គណេនា” តិ គណសង្កណិកាយ ឧក្កណ្ឌិត្វា “អដ្ឋេវ
គច្ឆាមី” តិ ចិន្តេត្វា បុន - “អដ្ឋ អវេលា, សចេ បនាហំ អដ្ឋ គមិស្សមិ, សព្ពេបិមេ
ជានិស្សន្តិ, ស្ទេវ គមិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ តំទិវសញ្ញា ឧរុវេលតាមសទិសេ ឯកស្មី
តាមេ តាមវាសិនោ មនុស្សា ស្វាតនាយ សទ្ធិ បរិសាយ មហាប្បិសំ
និមន្តយីសុ។ តេ តេសំ ចតុរាសីតិសហស្សនំ មហាប្បិសស្ស ច ចាយាសមេវ
បជិយាធយីសុ។ អថ វិបស្សី មហាប្បិសោ បុនទិវសេ វិសាខបុណ្ណមាយ តស្មី
តាមេ តេហិ បព្ពជិតជនេហិ សទ្ធិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វសនជ្ជានមេវ អគមាសិ។
តត្រ តេ បព្ពជិតា មហាប្បិសស្ស វត្ថំ ទស្សេត្វា អត្តនោ អត្តនោ
វត្តិជ្ជានទិវាជ្ជានានិ បរិសីសុ។

ពោធិសត្តោបិ បណ្ណាសាលំ បរិសិត្វា និសិន្នោ ចិន្តេសិ - “អយំ កាលោ
និក្ខមិតុ” តិ និក្ខមិត្វា បណ្ណាសាលទ្វារំ បិទហិត្វា ពោធិមណ្ឌកិមុខោ
ចាយាសិ។ តេ កិវ បព្ពជិតា សាយំ ពោធិសត្តស្ស ឧបជ្ជានំ គន្ធា បណ្ណាសាលំ
បរិវារេត្វា និសិន្នា - “អតិវិកាលោ ជាតោ ឧបធារេថា” តិ វត្វា បណ្ណាសាលទ្វារំ

វិវិត្វា តំ អបស្សន្តាបិ “កុហំ នុ គតោ មហាបុរិសោ”តិ នាទុពន្ធិសុ។
“គណារាសេ និព្វិន្នោ ឯកោវិហរិតុកាមោ មញ្ញោ មហាបុរិសោ ពុទ្ធកូតំយេវ តំ
បស្សីស្សាមា”តិ អន្តោជម្ពុទ្ធិចារិមុខា ចារិកំ បក្កមីសុ។ អថ តេ - “វិបស្សីនា
កិវ ពុទ្ធត្ថំ បត្វា ធម្មចក្កំ បវត្ថិត”ន្តិ សុត្វា អនុក្កមេន សព្ពេ តេ បព្ពជិតា
ពន្ធមតិយា រាជធានិយា ខេមេ មិគទាយេ សន្និបតីសុ។ តតោ តេសំ ភគវា ធម្មំ
ទេសេសិ, តទា ចតុរាសីតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សោ
តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“ចតុរាសីតិសហស្សានិ, សម្ពុទ្ធិំ អនុបព្ពជុំ;
តេសមាមបត្តានំ, ធម្មំ ទេសេសិ ចក្កមា។

៦.

“សព្ពាការេន ភាសតោ, សុត្វា ឧបនិសាទិនោ;
តេបិ ធម្មវំ គន្ធា, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ចតុរាសីតិសហស្សានិ, សម្ពុទ្ធិំ អនុបព្ពជុំន្តិ ឯត្ថ អនុនា យោគតោ
សម្ពុទ្ធិន្តិ ឧបយោគវចនំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ, សម្ពុទ្ធស្ស បច្ឆា បព្ពជីស្វតិ អត្ថោ។
លក្ខណំ សទ្ធសត្ថតោ គហោតព្ពំ។ “តត្ថ អារាមបត្តាន”ន្តិបិ ចាហោ។
ភាសតោតិ វេទតោ។ ឧបនិសាទិនោតិ គន្ធា ឧបនិស្សាយ ធម្មទានំ ទទតោតិ
អត្ថោ។ តេបីតិ តេ ចតុរាសីតិសហស្សសម្ពាតា បព្ពជិតាវិបស្សីស្ស
ឧបជ្ជាកក្ខតា។ គន្ធាតិ តស្ស ធម្មំ ញាតា។ ឯវំ តេសំ តតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ ខេមេ មិគទាយេ វិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធិំ ទ្វេ ច អគ្គសារកេ
អនុបព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ អជ្ឈសជ្ឈិសតសហស្សានំ មជ្ឈេ និសិន្នោ វិបស្សី ភគវា -

“ខន្តីបរមំ តថោ តិច្ឆិក្ខា, ធិញ្ញានំ បរមំ វេទន្តិ ពុទ្ធា;
ន ហិ បព្ពជិតោ បរុបយាតី, ន សមណោ ហោតិ បរំ វិហោឋយន្តោ។

“សព្ពចាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សច្ចិត្តបរិយោធបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

“អនូបវាទោ អនូបយាតោ, ចាតិមោក្ខេ ច សំវារោ;
មត្តញ្ញតា ច ភត្តស្មី, បន្តញ្ចា សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាឃោតោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។ (ធិ. និ. ២.៩០; ធម. ប.
១៨៣, ១៨៤, ១៨៥) -

ឥមំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ ឥមា បន សព្ពពុទ្ធានំ ចាតិមោក្ខុទ្ធសកាថាយោ
ហោន្តិតិ វេទិតត្ថំ។ សោ បឋមោ សន្និចាតោ អហោសិ។ បុន
យមកថាជិហារិយំ ធិស្វា បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ សតសហស្សានំ ធុតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ យទា បន វិបស្សីស្ស វេមាតិកា តយោ ភាតរោ បច្ចន្តំ
វ្រូបសមេត្វា ភកវតោ ឧបជ្ជានកិរិយាយ លទ្ធពរា ហុត្វា អត្តនោ នគរំ នេត្វា
ឧបជ្ជហន្តា តស្ស ធម្មំ សុត្វា បព្ពជីសុ។ តេសំ អសីតិសតសហស្សានំ មជ្ឈេ
និសីទិត្វា ភកវា ខេមេ មិគទាយេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, វិបស្សីស្ស មហោសិនោ;
ឡីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

៨.

“អជ្ជសដ្ឋិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;

ភិក្ខុសតសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៩.

“អសីតិភិក្ខុសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ;
តត្ថ ភិក្ខុគណាមជ្ឈេ, សម្ពុទ្ធា អតិរោចតី”តិ។

តត្ថ អជ្ជសដ្ឋិសតសហស្សានន្តិ អជ្ជសដ្ឋិសហស្សានិកានំ
សតសហស្សភិក្ខុនន្តិ អត្ថោ។ តត្ថាតិ តត្ថ ខេមេ មិគទាយេ។
ភិក្ខុគណាមជ្ឈេតិ ភិក្ខុគណាស្ស មជ្ឈេ។ “តស្ស ភិក្ខុគណាមជ្ឈេ”តិបិ ចាថោ,
តស្ស ភិក្ខុគណាស្ស មជ្ឈេតិ អត្ថោ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ អតុលោ នាម
នាគរាជា ហុត្វា អនេកនាគកោដិសតសហស្សបរិវារោ ហុត្វា សបរិវារស្ស
ធនពលស្ស អសមពលសីលស្ស ករុណាសីតលហធយស្ស សក្ការករណាត្ថំ
សត្តរតនមយំ ចន្ទមណ្ឌលសង្កាសំ ទដ្ឋព្ភសារមណ្ឌំ មណ្ឌបំ ការេត្វា តត្ថ
និសីទាបេត្វា សត្តាហំ ទិព្វវិភវានុវបំ មហានានំ ទត្វា សត្តរតនឧច្ឆិតំ
មហារាហំ សុវណ្ណមយំ នាមាមណិជុតិវិសរសមុជ្ឈលំ បីបំ ភគវតោ អទាសិ។
តទា នំ បីហនុមោទនាវសានេ “ឥតោ អយំ ឯកនវុតិកប្បេ ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ
ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១០.

“អហំ តេន សមយេន, នាគរាជា មហិទ្ធិកោ;
អតុលោ នាម នាមេន, បុញ្ញវន្តោ ជុតិនុរោ។

១១.

“នេកានំ នាគកោដីនំ, បរិវារេត្វានហំ តទា;

វដ្តឆ្នោត ធិតុតុរិយេហិ, លោកដេដ្ឋំ ឧបាគមី។

១២.

“ឧបសង្កមិទ្ធា សម្ពុទ្ធំ, វិបស្សី លោកនាយកំ;
មណីមុត្តរតនខចិតំ, សញ្ញាភរណភូសិតំ;
និមន្តេត្វា ធម្មរាជស្ស, សុវណ្ណាប័បមទាសហំ។

១៣.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សង្ឃមជ្ឈេ និសីទិយ;
ឯកនុតិតោ កប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៤.

“អហុ កបិល្លយា រម្មា, និក្ខមិទ្ធា តថាគតោ;
បធានំ បទហិត្វាន, កត្វា ធុក្ករការិកំ។

១៥.

“អជចាលរុក្ខមូលស្មី, និសីទិត្វា តថាគតោ;
តត្ថ ចាយាសំ បគ្គយ្ហ, នេវញ្ញាមុបេហិតិ។

១៦.

“នេវញ្ញារាយ តីរម្ហិ, ចាយាសំ អន សោ ជិនោ;
បជិយត្តវរមគ្គន, ពោធិមូលមុបេហិតិ។

១៧.

“តតោ បទក្ខិណំ កត្វា, ពោធិមណ្ឌំ អនុត្តរោ;
អស្សត្ថមូលេ សម្ពោធិ, ពុជ្ឈិស្សតិ មហាយសោ។

១៨.

“ឥសស្ស ជនិកា មាតា, មាយា នាម ភវិស្សតិ;
បិតា សុទ្ធោទនោ នាម, អយំ ហេស្សតិ កោតមោ។

១៩.

“អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
កោលិតោ ឧបតិស្សោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវិកា;
អានន្តោ នាមុបជ្ជាកោ, ឧបជ្ជិស្សតិមំ ជិនំ។

២០.

“ខេមា ឧប្បលវណ្ណោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវិកា;
អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អស្សត្ថោតិ បវុច្ចតិ...បេ....។

២១.

“តស្សហំ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមជ្ជាសី, ទសចារមិប្បិយា”តិ។

តត្ថ បុញ្ញវន្តោតិ បុញ្ញវា, សមុបចិតបុញ្ញសញ្ញាយោតិ អត្ថោ។ ដុតិទ្ធពោតិ
បកាយុត្ថោ។ នេកានំ នាគកោដីនន្តិ អនេកាហិ នាគកោដីហិ, ករណត្ថ
សាមីវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ បរិវារេត្វានាតិ ភគវន្តំ បរិវារេត្វា។ អហន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។
វជ្ជន្តោតិ វាទេន្តោ តាឡេន្តោ។ មណិមុត្តរតន្តិចិត្តន្តិ មណិមុត្តាធិហិ វិវិដេហិ
រតនេហិ ខចិត្តន្តិ អត្ថោ។ សញ្ញាភរណភូសិតន្តិ សញ្ញាភរណេហិ វាឡរូចាធិហិ
រតនមយេហិ មណ្ឌិតន្តិ អត្ថោ។ សុវណ្ណបីវន្តិ សុវណ្ណមយំ បីវំ។ អនាសហន្តិ
អនាសី អហំ។

តស៊ូ បន្តវិបស្សន្ស៊ី ភក្ត្រតោ ពន្ធមតី នាម នគរំ អហោសិ។ ពន្ធមា នាម
រាជា បិតា, ពន្ធមតី នាម មាតា, ខណ្ឌោ ច តិស្សោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
អសោកោ នាមុបជ្ឈាកោ, ចន្ទា ច ចន្ទមិត្តា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ចាជលីរុក្ខោ
ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សរីរប្បកា សព្ពកាលំ សត្ត យោជនានិ
ជីវិតា អជ្ជាសិ អសីតិវស្សសហស្សានិ អាយុ, សុតនុ នាមស្ស អគ្គមហេសី,
សមវដ្តក្ខន្ធនាមស្ស បុត្តោ, អាជញ្ញារថេន និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

២៤.

“នគរំ ពន្ធមតី នាម, ពន្ធមា នាម ខត្តិយោ;
មាតា ពន្ធមតី នាម, វិបស្សន្ស៊ី មហោសិនោ។

២៥.

“ខណ្ឌោ ច តិស្សនាមោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
អសោកោ នាមុបជ្ឈាកោ, វិបស្សន្ស៊ី មហោសិនោ។

៣០.

“ចន្ទា ច ចន្ទមិត្តា ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភក្ត្រតោ, ចាជលីតិ បវុច្ចតិ។

៣២.

“អសីតិហត្ថុមុព្ពេធំ, វិបស្សី លោកនាយកោ;
បកា និទ្ធាវតី តស្ស, សមន្តា សត្តយោជនេ។

៣៣.

“អសីតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ ពុទ្ធស្ស តាវនេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

៣៤.

“ពហុនេវមនុស្សានំ, ពន្ធនា បរិមោចយិ;
មគ្គាមគ្គញ្ច អាចិក្ខិ, អវសេសបុប្ផនេ។

៣៥.

“អាណេកំ ទស្សយិទ្ធាន, ទេសេទ្វា អមតំ បទំ;
ជលិទ្វា អគ្គិក្ខន្ធវា, និព្ពតោ សោ សសារកោ។

៣៦.

“ឥទ្ធីវំ បុញ្ញវំ, លក្ខណញ្ច កុសុមិតំ;
សព្វំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសន្ធារា”តិ។

តត្ថ ពន្ធនាតិ នេវមនុស្សេ កាមរាគសំយោជនាទិពន្ធនា មោចេសិ,
វិកាសេសីតិ អត្ថោ។ មគ្គាមគ្គញ្ច អាចិក្ខិ “អមតាធិកមាយ អយំ មគ្គោ
ឧច្ឆេទសស្សតទិដ្ឋិវហិតា មជ្ឈិមា បដិបទា មគ្គោ កាយកិលមថាទិកោ
នាយំ មគ្គោ”តិ សេសបុប្ផនេ អាចិក្ខិ អត្ថោ។ អាណេកំ ទស្សយិទ្ធានាតិ
មគ្គញ្ចណាណេកំ វិបស្សនាញ្ចណាណេកញ្ច ទស្សយិទ្វា។ លក្ខណញ្ច
កុសុមិតន្តិ ចិត្តលក្ខណាទិហិ ដុល្លិតំ មណ្ឌិតំ ភគវតោ សរីរន្តិ អត្ថោ។ សេសំ
សព្វត្ថ កាថាសុ ឧត្តានមេវាតិ។

វិបស្សីពុទ្ធវំសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ឯក្ខនីសតិមោ ពុទ្ធវំសោ។

២២. សិទ្ធិពុទ្ធវំសវណ្ណានា

វិបស្សន្តិក អបរកាគេ អន្តរហិតេ ច តស្មី កឃ្មេ តតោ បរំ ឯកុនសង្ខយា
កឃ្មេសុ ពុទ្ធា លោកេ ន ឧប្បជ្ឈីសុ។ អបគតតុទ្ធាលោកោ អហោសិ។
កិលេសនេវបុត្តមារាជំ ឯករជ្ជំ អបគតកណ្តាកំ អហោសិ។ ឥតោ បន
ឯកត្តិសកឃ្មេ សិនិទ្ធសុក្ខសារធារុបចិតោ បហូតសប្បិសិត្តោ និដ្ឋមោ សិទ្ធិ
វិយ សិទ្ធិ ច វេស្សក្ខ ចាតិ ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បជ្ឈីសុ។ តត សិទ្ធិ បន
ភគវា ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា កុសលករណាវតី
អរុណាវតីនគរេ បរមគុណាវតោ អរុណាវតោ នាម រញ្ជោ អគ្គមហេសីយា
រត្តកនកបជិតិម្ហុចិវប្បកាយ បភាវតិយា នាម ទេវិយា កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ
គហេត្វា ធន សាសេវីតិនាមេត្វា និសកុយ្យានេ មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិ។
នេមិត្តិកា បនស្ស នាមំ ករោត្តា ឧណ្ហិសស្ស សិខាវិយ ឧត្តតត្តា “សិទ្ធិ” តិ
នាមមកំសុ។ សោ សត្តវស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។
សុចន្ទកសិវីគិរិយសនាវិវសក នាមកា តយោ ចាសាធា អហោសុ។
សព្ពកាមាទេវិប្បមុខានិ ចតុវិសតិ ឥត្តិសហស្សានិ បច្ចបដ្ឋិតានិ អហោសុ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ធិស្វា សព្ពកាមាទេវិយា គុណគណាតុលេ អតុលេ
នាម បុត្ត ឧប្បន្នេ ហត្ថិយានេន ហត្ថិក្ខន្ធវរតតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា
បព្ពជិ។ តំ សត្តតិបុរិសសតសហស្សានិ អនុបព្ពជីសុ។ សោ តេហិ បរិវតោ
អជ្ជមាសំ បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ គណាសង្កណ្ឌិកំ បហាយ
សុទស្សននិគមេ បិយទស្សីសេដ្ឋិនោ ធីតុយា ធិន្នំ មគ្គចាយាសំ បរិគុញ្ញិត្វា
តរុណាខទិវរេន ធិវាវិហារំវីតិនាមេត្វា អនោមទស្សីនា នាម តាបសេន ធិន្នា
អជ្ជ កុសតិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា បុណ្ណាវិកពោធិ ឧបសង្កមិ។ តស្ស កិរ
បុណ្ណាវិកពោធិយាបិ ចាដលិយា បមាណមេវ បមាណំ អហោសិ។ តំធិវសមេវ
សោ បណ្ណាសរតនក្ខន្ធា ហុត្វា អព្ពត្តតោ, សាខាបិស្ស បណ្ណាសរតនមត្តាវ។
សោ ធិព្ពេហិ គន្ធពហិ បុប្ផហិ សញ្ញន្នោ អហោសិ។ ន កេវលំ បុប្ផហោវ,

ដលេហ៍បិ សញ្ញាឆ្នោ អហោសិ។ តស្ស ឯកបស្សតោ តរុណានិ ដលានិ ឯកតោ
មជ្ឈិមានិ ឯកតោ នាតិបក្កានិ ឯកតោ បក្ខិត្តទិញ្ញាជានិវិយ សុរសានិ
វណ្ណាគន្ធសសម្បជ្ជានិ តតោ តតោ ឱលម្ពន្តិ។ យថា ច សោ, ឯវំ
ធនសហស្សិចក្កវាឡេសុ បុប្ផបកា រុក្ខា បុប្ផហិ ដលូបកា រុក្ខា ដលេហ៍
បដិមណ្ឌិតា អហោសុំ។

សោ តត្ថ ចតុរិសតិហត្ថិវត្ថតំ តិណាសន្តំ សន្តិវត្ថា បល្លង្គំ អាភុជិត្ថា
ចតុរង្គិវិយំ អធិជ្ជាយ និសីទិ។ ឯវំ និសីទិត្ថា ធន្តិស យោជនិវត្ថតំ សមារំ
មារពលំ វិធមិត្ថា សម្ពោធិ ចាបុណ្ហិត្ថា - “អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ
ខយមជ្ឈិកា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្ថា ពោធិសមីបេយេវ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្ថា
ព្រាហ្មាយាចនំ សម្បជិច្ឆិត្ថា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ សត្តតិយា
ភិក្ខុសតសហស្សានំ ឧបនិស្សយសម្បត្តិ ទិស្វា សុរបថេន គន្ធា
វិវិជារវណាវតិយា អរុណាវតិយា រាជធានិយា សមីបេ មិកាជិនុយ្យានេ ឱតិវត្ថា
តេហិ មុនិគណេហិ បរិវុតោ តេសំ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តទា
កោដិសតសហស្សានំ បឋមោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“វិបស្សិស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធា ទិបទុត្តមោ;
សិទ្ធិវុយោ អាសិ ជិនោ, អសមោ អប្បជិបុគ្គលោ។

២.

“មារសេនំ បមទ្ធិត្ថា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ;
ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ, អនុកម្មាយ ចាណិនំ។

៣.

“ធម្មចក្កំ បរវត្តន្តេ, សិទ្ធិម្ហិនបុត្តវេ;
កោដិសតសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

បុណ្ណិ អរុណាវតិយា រាជធានិយា សមីហេយេវ អភិក្ខុរាជបុត្តស្ស ច
សម្ភវរាជបុត្តស្ស ចាតិ ទិដ្ឋំ សបរិវាវានំ ធម្មំ ទេសេត្វា នវុត្តិកោដិសហស្សានិ
ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ សោ ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៤.

“អបរម្មិ ធម្មំ ទេសេន្តេ, កណ្តាសេដ្ឋេ នវុត្តមេ;
នវុត្តិកោដិសហស្សានំ, ទុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

យថា បន សូរិយវតីនគរទ្វារេ ចម្បករុក្ខមូលេ តិត្តិយមទមាណកញ្ញានត្ថំ
សត្តជនពាន្តនមោក្ខត្តញ្ច យមកថាជិហារិយំ ករោត្តោភគវា ធម្មំ ទេសេសិ,
តថា អសីតិកោដិសហស្សានំ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៥.

“យមកថាជិហារិយញ្ច, ទស្សយន្តេ សទេវកេ;
អសីតិកោដិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

អភិកុនា ច សម្ភវេន ច រាជបុត្តេន សទ្ធិំ បព្ពជិតានំ អរហន្តានំ
សតសហស្សានំ មជ្ឈេ និសីទិត្វា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ សន្និចាតោ
អហោសិ, អរុណាវតីនគរេ ញាតិសមាគមេ បព្ពជិតានំ អសីតិយា
ភិក្ខុសហស្សានំ មជ្ឈេ និសីទិត្វា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ទុតិយោ សន្និចាតោ
អហោសិ។ ធនញ្ញយនគរេ ធនចាលកនាគវីនយនសមយេ បព្ពជិតានំ
សត្តតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ មជ្ឈេ ភគវា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ តតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

៦.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, សិទ្ធិស្សាបិ មហេសីនោ;
ខ័ណ្ឌាសវាណំ វិមលាណំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៧.

“ភិក្ខុសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;
អសីតិភិក្ខុសហស្សានំ, ទុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៨.

“សត្តតិភិក្ខុសហស្សានំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;
អនុបលិត្តោ បទុមំវ, តោយម្ហិ សម្បវឡិត”ន្តិ។

តត្ថ អនុបលិត្តោ បទុមំវាតិ តោយេ ជាតំ តោយេវ វឡិតំ បទុមំវិយ
តោយេន អនុបលិត្តំ, សោមិ ភិក្ខុសន្និចាតោ លោកេ ជាតោមិ លោកេធម្មេហិ
អនុបលិត្តោ អហោសីតិ អត្តោ។

តទា កិរ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ កត្តចិ អសំសដ្ឋោ បរិភុត្តនគរេ អវិន្ទមោ
នាម រាជា ហុត្វា សិទ្ធិម្ហិ សត្តវិ បរិភុត្តនគរមនុប្បត្តេ សបរិវារោ រាជា ភគវតោ
បច្ចុគ្គន្ធា បសាទវឡិតហធយនយនសោតោ ទសពលស្ស
អមលចរណាកមលយុគឡេសុ សបរិវារោ សិរសា អភិវន្តិត្វា ទសពលំ
និមន្តិត្វា សត្តាហំ ឥស្សរិយកុលវិភវសទ្ធានុបំ មហាទានំ ទត្វា
ទុស្សភណ្ឌាការទ្វារាទិវិវារេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាគ្យាទិ
វត្តានិ អទាសិ។ អត្ថនោ ច
ពលរូបលក្ខណាជវសម្បន្នហេមជាលមាលាសមលផ្គតំ
នវកនករុចិរធន្តោកោសចាមរយុគវិរាទិតំ វិបុលមុទុកណ្ណំ

ចន្ទរាជីវាជិតវននសោកំ ឯវាវណាវាវណាមិវ អរិវាវណំ វាវាវណំ ទត្វា
វាវណាប្បមាណាមេវ កត្វា កប្បិយភណ្ឌាញ អធាសិ។ សោមិ នំ សត្តា - “ឥតោ
ឯកត្តិសកេប្ប ពុទ្ធា ភវិស្សតិ”តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, អវិន្ទមោ នាម ខត្តិយោ;
សម្ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ, អន្ធិចានេន តប្បយី។

១០.

“ពហុំ ទុស្សវំ ទត្វា, ទុស្សកោជី អនប្បកំ;
អលង្គតំ ហត្ថិយានំ, សម្ពុទ្ធស្ស អធាសហំ។

១១.

“ហត្ថិយានំ និម្មិនិទ្វា, កប្បិយំ ឧបនាមយី;
ប្បយី មាទសំ មយ្ហំ, និច្ចំ ទទ្សមុបដ្ឋិតំ។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សិទ្ធិ លោកគ្គនាយកោ;
ឯកត្តិសេ ឥតោ កេប្ប, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៣.

“អហុ កបិល្ប្តយា វម្មា...បេ... ហេស្សាម សម្ពុទ្ធា ឥមំ។

១៤.

“តស្សាហំ វចនំ សុទ្ធា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បវិយា”តិ។

តត្ថ និម្មិតត្វាតិ តស្ស ហត្ថិនោ បមាណេន តុលយិត្វា។ កប្បិយន្តិ
កប្បិយភណ្ណំ, ភិក្ខុនំ យំ ភណ្ណំ កប្បតិ គហេតុំ, តំ កប្បិយភណ្ណំ នាម។ បូរយី
មាណសំ មយ្ហន្តិ មម ចិត្តំ ទានបីតិយា បូរយី, មយ្ហំ ហាសុប្បាទនសមត្តំ
អកាសិន្តិ អត្ថោ។ និច្ចំ ទទ្ទមុបដ្ឋិតន្តិ និច្ចកាលំ ទានំ ទស្សមី”តិ ទានវសេន
ទទ្ទំ ឧបដ្ឋិតំ ចិត្តន្តិ អត្ថោ។

តស្ស បន ភគវតោ នគរំ អរុណាវតី នាម អហោសិ។ អរុណាវា នាម រាជា
បិតា, បភាវតី នាម មាតា, អភិក្ខុ ច សម្ពុរោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ខេមត្ថរោ
នាមុបដ្ឋាកោ, សិខិតា ច មនុស្សា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, បុណ្ណារីករុក្ខោ ពោធិ,
សិរីរញ្ចស្ស សត្តតិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ។ សិរីរញ្ចកា និច្ចកាលំ យោជនត្ថយំ
ជីវិត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្តតិវស្សសហស្សានិ អាយុ, សព្វកាមា នាមស្ស
អគ្គមហេសី, អតុលោ នាមស្ស បុត្រោ, ហត្ថិយានេន និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៥.

“នគរំ អរុណាវតី នាម, អរុណោ នាម ខត្តិយោ;
បភាវតី នាម ជនិកា, សិខិត្យបិ មហោសិនោ។

២០.

“អភិក្ខុ សម្ពុរោ ចេវ, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ខេមត្ថរោ នាមុបដ្ឋាកោ, សិខិត្យបិ មហោសិនោ។

២១.

“សិខិតា ច មនុស្សា ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, បុណ្ណារីកោតិ វុច្ចតិ។

២២.

“សិរីវង្សោ ច នន្ទោ ច, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា;
ចិត្តា ចេវ សុគុត្តា ច, អហោសុំ អគ្គបដ្ឋកា។

២៣.

“ឧច្ឆត្តនេន សោ ពុទ្ធា, សត្តតិហត្ថមុគ្គតោ;
កព្វានគ្សិយសង្គាសោ, ទូត្តិសវរលក្ខណោ។

២៤.

“តស្សបិ ព្យាមប្បភា កាយា, ធិវាវត្ថី និវន្តរំ;
ធិសោធិសំ និច្ឆរន្តិ, តីណិ យោជនសោ បភា។

២៥.

“សត្តតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ តស្ស មហោសីនោ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

២៦.

“ធម្មមេយំ បវស្សេត្វា, តេមយិត្វា សនេវកេ;
ខេមន្តំ ចាបយិត្វាន, និត្តតោ សោ សសាវកោ។

២៧.

“អនុព្យញ្ញនសម្បជ្ជំ, ទូត្តិសវរលក្ខណំ;
សត្តំ តមន្តវហិតំ, ននុវិត្តា សព្ពសម្ពាវា”តិ។

តត្ថ បុណ្ណារីកោតិ សេតម្ពរុក្ខោ។ តីណិ យោជនសោ បភាតិ តីណិ
យោជនានិ បភា និច្ឆរន្តិតិ អត្ថោ។ ធម្មមេយន្តិ ធម្មវស្សំ, ធម្មវស្សនកោ
ពុទ្ធមេយោ។ តេមយិត្វាតិ ធម្មកថាសលីលេន តេមេត្វា, សិត្វិត្វាតិ អត្ថោ។

សនេវកេតិ សនេវកេ សត្តេ។ ខេមន្តន្តិ ខេមន្តំ និព្វានំ។ អនុព្យញ្ញនសម្បន្នន្តិ
តម្កនខតុផ្តនាសវដ្តផ្តលិតាធិហិ អសីតិយា អនុព្យញ្ញនេហិ សម្បន្នំ,
ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណបជិមណ្ឌិតំ ភគវតោ សរីរន្តិ អត្តោ។ សិខី កិរ
សម្មាសម្ពុទ្ធា សីលវតីនគរេ អស្សរាមេ បរិនិព្វាយិ។

“សិខីវ លោកេ តបសា ជលិត្វា, សិខីវ មេយាគមនេ នទិត្វា;
សិខី មហេសិន្ធុនវិប្បហីនោ, សិខីវ សន្តិ សុគតោ គតោ សោ”។

សិខិស្ស កិរ ភគវតោ ធាតុយោ ឯកគ្បនាវ ហុត្វា អដ្ឋសុ នវិប្បកិរីសុ។
សកលជម្ពូធិបវាសិនោ បន មនុស្សា តិយោជនុព្រេធំ សត្វតនមយំ
ហិមគិរិសធិសសោកំ ជ្វបមកំសុ។ សេសមេត្ត កាថាសុ ចាកជមេវាតិ។

សិខីពុទ្ធវិសវល្លាណា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ វិសតិមោ ពុទ្ធវិសោ។

២៣. វេស្សក្ខពុទ្ធវិសវល្លាណា

សិខិស្ស បន សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អបរភាគេ អន្តរបិវតេ តស្ស សាសនេ
សត្តតិវស្សសហស្សយុកា មនុស្សា អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា ទសវស្សយុកា
អហេសុំ។ បុន វឌ្ឍិត្វា អបរិមិតាយុកា ហុត្វា អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា
សដ្ឋវស្សសហស្សយុកា អហេសុំ។ តទាវិជិតមនោក្ខេ សព្វលោកាភិក្ខុ
សយម្ហូ វេស្សក្ខ ឆាម សត្តា លោកេ ឧទទាធិ។ សោ ចារមិយោ បូរេត្វា
តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា អនោមនគរេ សុប្បតីតស្ស សុប្បតីតស្ស
ឆាម រញ្ជោ អគ្គមហេសិយា សីលវតិយា យសវតិយា ឆាម កុច្ឆិស្មី បជិសន្តិ
អគ្គហេសិ។ សោ ទសន្តំ មាសានំ អច្ចយេន អនុបមុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ

និក្ខមិ។ ដោយមាននោះ ជនំ តោសេន្តោ វសកនាទំ នទិ។ តស្មា
វសកនាទហេតុត្តា តស្ស នាមគ្គហណាទិវសេ “វេស្សក្ខ” តិ នាមមកំសុ។ សោ
ធិស្សសហស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិ។ រុចិ-សុរុចិ-វតិវឌ្ឍននាមកា តយោ
ចាសាទា តស្ស អហោសុំ។ សុចិត្តាទេវិប្បមុខានិ តិស ឥត្តិសហស្សានិ
បច្ចុបដ្ឋិតានិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា សុចិត្តាយ នាម ទេវិយា សុប្បពុទ្ធេ នាម កុមារេ
ឧប្បន្នេ សុវណ្ណាសិរិកាយ ឧយ្យានទស្សនត្ថាយ គន្ធា ទេវទត្តានិ កាសាយានិ
គហេត្វា បព្ពជិ។ តំ សត្តត្តិសសហស្សានិ អនុបព្ពជីសុ។ អថ សោ តេហិ
បរិវតោ ធម៌សេ បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ សុចិត្តនិគមេ
សន្តិស្សមាទសរិរាយ សិរិវឌ្ឍនាយ នាម ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិគុញ្ញិត្វា
សាលវនេ ទិវាវិហារំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ នវិន្តនាគរាជេន ទិន្នា អដ្ឋ
តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា សាលពោធិ បទគ្គិណតោ ឧបាគមិ។ តស្សបិ
សាលស្ស តទេវ ចាដលិយា បមាណមេវ បមាណំ អហោសិ។ តថេវ
បុប្ផជលសិរិវិគវោ វេទិតព្ពោ។ សោ សាលមូលមុបគន្ធា ចត្តាលីសហត្ថវិត្តតំ
តិណាសន្តំ សន្តវិត្វា បល្ល័ង្កំ អាភុជិត្វាវិគតនិវរណំ សព្ពកាមមទារវរណំ
អនាវរណាញាណំ បដិលភិត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ... បេ... តណ្ហានំ
ខយមជ្ឈកា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តសត្តាបំ តត្ថេវ វីតិនាមេត្វា អត្តនោ
កនិជ្ជភាតិកស្ស សោណាកុមារស្ស ឧត្តរកុមារស្ស ច ឧបនិស្សយសម្បត្តិ
ទិស្វា ទេវបថេន គន្ធា អនោមនគរសមីបេ អរុណុយ្យានេ ឌីតវិត្វា
ឧយ្យានចាលេន កុមារេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ សបរិវារានំ មជ្ឈេ ធម្មចក្កំ
បវត្តេសិ។ តទា អសីតិយា កោដិសហស្សានំ បឋមោ អភិសមយោ អហោសិ។

បុន ជនបទចារិកំ ចរន្តោ ភកវា តត្ថ តត្ថ ធម្មំ ទេសេន្តោ សត្តតិយា
កោដិសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, សោ ទុតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ អនោមនគរេយេវ ទិដ្ឋិជាលំ ភិន្ទន្តោ តិត្តិយមានទ្ធី ចាតេន្តោ
មានមទំវិទ្ធីសេន្តោ ធម្មទ្ធី សមុស្សយន្តោ នវុតិយោជនវិត្តតាយ
មនុស្សបរិសាយ បរិមាណាបរិសាយ ទេវបរិសាយ យមកថាជីហារិយំ កត្វា
ទេវមនុស្សេ បសាទេត្វា សដ្ឋិកោដិយោ ធម្មាមតេន តប្បេសិ, សោ តតិយោ
អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, អសមោ អប្បជីបុគ្គលោ;
វេស្សក្ខ ឆាម ឆាមេន, លោកេ ឧប្បជ្ជិ នាយកោ។

២.

“អាទិត្តំ វត រាគគ្គិ, តណ្ហានំវិជិតំ តទា;
នាកោវ ពន្ធនំ ធនត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

៣.

“ធម្មចក្កំ បវត្តន្តោ, វេស្សក្ខលោកនាយកេ;
អសីតិកោដិសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហុ។

៤.

“បក្កន្តោ ចារិកំ រដ្ឋេ, លោកដេដ្ឋេ នរាសកេ;
សត្តតិកោដិសហស្សានំ, ទុតិយាភិសមយោ អហុ។

៥.

“មហាទិដ្ឋិវិនោទេន្តោ, ចាជីហារំ ករោតិ សោ;

សមាគមនាម, ធនសាស្ត្រ សង្ខេប

៦.

“មហាអន្តរិយំ ធិស្ឋា, អត្ថតំ លោមហំសន្ត;
នេវា ចេវ មនុស្សា ច, ពុជ្ឈេវ សង្ខេបកោដិយោ” តិ។

តត្ថ អាទិត្តន្តិ សកលមិទំ លោកត្ថយំ សម្បទិត្តំ។ រាគគីតិ រាគន។
តណ្ហានំវិជិតន្តិ តណ្ហានំវិជិតំ រជ្ជំវស្សត្តិជ្ជានន្តិ ឯវំ ព្យាគាតិ អត្ថោ។ ឆាគោវ
ពន្ធនំ ឆេត្វាតិ ហត្ថិ វិយ បូតិលតាពន្ធនំ ធិន្តិគ្វា សម្ពោជី បត្តោ អធិគតោ។
ធនសាស្ត្រតិ ធនសាស្ត្រិយំ។ សង្ខេបកោតិ សង្ខេបកោ លោកោ។ ពុជ្ឈេវតិ
ពុជ្ឈេវសុ។

សោណ្តាត្ថរាជំ បន ធិន្តិ អគ្គសាវកានំ សមាគមេ បព្វជិតានំ អសីតិយា
អរហន្តសាស្ត្រានំ មជ្ឈេ មាយបុណ្ណមាយំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ បឋមោ
សន្និចាតោ អហោសិ។ យទា បន វេស្សកុណា សព្វលោកាភិកុណា សហ
បព្វជិតា សត្តត្ថិសសាស្ត្រសម្ពោ ភិក្ខុ គណតោ ឱប័នសមយេ បក្កន្តា, តេ
វេស្សកុស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មចក្កប្បវត្តិ សុត្វា សោវេយ្យំ ឆាម នគរំ អាគន្ធា
ភគវន្តំ អន្តសំសុ។ តេសំ ភគវា ធម្មំ ធនេសត្វា សព្វេវ តេ ឯហិភិក្ខុបព្វជ្ជាយ
បព្វាជេត្វា ចតុវគ្គសមន្មាគតាយ បរិសាយ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ, សោ ឧតិយោ
សន្និចាតោ អហោសិ។

យទា បន ឆារិវាហននគរេ ឧបសន្តោ ឆាម រាជបុត្រោ រជ្ជំ កាវេសិ,
តស្សនុកម្មាយ ភគវា តត្ថ អគមាសិ, សោបិ ភគវតោ អាគមនំ សុត្វា
សបរិវារោ ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា និមន្តេត្វា មហាធានំ ធឪតា តស្ស ធម្មំ
សុត្វា បសន្នហធយោ បព្វជិ។ តំ សង្ខេបសាស្ត្រសម្ពោ បុរិសា អនុបព្វជិសុ។ តេ

តែន សុទ្ធិ អរហន្តំ ចាបុណ្ណិសុ។ សោ តេហិ បរិវុតោ វេស្សភូ ភគវា ចាតិមោក្ខំ
ធុទ្ធិសិ, សោ តតិយោ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“សន្និចាតា តយោ អាសុំ, វេស្សភុស្ស មហោសិនោ;
ឡិណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៨.

“អសីតិភិក្ខុសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ;
សត្តតិភិក្ខុសហស្សានំ, ធុតិយោ អាសិ សមាគមោ។

៩.

“សន្និភិក្ខុសហស្សានំ, តតិយោ អាសិ សមាគមោ;
ជរាទិកយតីតានំ, ឡិសានំ មហោសិនោ”តិ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ សរកវតីនគរេ បរមបិយទស្សនោ សុទស្សនោ
នាម រាជា ហុត្វា វេស្សភុម្ពិ លោកនាយកេ សរភនគរមុបគតេ តស្ស ធម្មំ
សុត្វា បសន្នបាធយោ ទសនឧសមោធានសមុជ្ឈលំ
ជលជាមលារិកលកមលមកុលសទិសមញ្ញលី សិរសិ កត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
សង្ឃស្ស សង្ឃរំ មហាទានំ ទត្វា តត្ថេវ ភគវតោ និវាសត្ថាយ គន្ធកុដិ កត្វា
តំ បរិក្ខិបិត្វា វិហារសហស្សំ ការេត្វា សព្ពញ្ញា វិភវជាតំ ភគវតោ សាសនេ
បរិច្ឆេទិត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពដិត្វា អាចារគុណាសម្បន្នោ តេសធុតគុណាសុ
និរតោ ពោធិសម្ពារបរិយេសនាយ រតោ ពុទ្ធសាសនាភិរតោ វិហាសិ។ សោបិ
តំ ភគវា ព្យាកាសិ - “អនាគតេ វតោ ឯកត្តិសកប្បេ អយំ គោតមោ នាម
ពុទ្ធា ភរិស្សតី”តិ។ តេន វុត្ថំ -

១០.

“អហំ តេន សមយេន, សុទស្សនោ នាម ខត្តិយោ;
និមន្តត្វា មហាវីរំ, ទានំ ទត្វា មហារហំ;
អន្តថានេន វត្ថេន, សសជ្ឈំ ជិនបូជយី។

១១.

“តស្ស ពុទ្ធស្ស អសមស្ស, ចក្កំ វត្តិតមុត្តមំ;
សុត្វាន បណ្ឌិតំ ធម្មំ, បព្ពដ្ឋមភិរោចយី។

១២.

“មហាទានំ បវត្ថេត្វា, វត្តិន្ទិវមតន្តិភោ;
បព្ពដ្ឋំ គុណសម្បទ្ធំ, បព្ពដី ជិនសន្តិកេ។

១៣.

“អាចារគុណសម្បន្នោ, វត្ថុសីលសមាហិតោ;
សព្ពញ្ញាតំ គវេសន្តោ, រមាមិ ជិនសាសនេ។

១៤.

“សទ្ធាបីតី ឧបគន្ធា, ពុទ្ធុំ វន្តាមិ សត្តរំ;
បីតិ ឧប្បជ្ឈតិ មយ្ហំ, ពោធិយាយេវ ការណា។

១៥.

“អនិវត្តមានសំ ញាត្វា, សម្ពុទ្ធា ឯតទព្រិវិ;
ឯកត្តិសេ ឥតោ កប្បេ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៦.

“អហ្ម កបិល្ប្តយា វម្ពា...បេ... ហេស្សាម សម្មុទ្ធំ ឥមំ។

១៧.

“តស្សាហំ វេចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;

ឧត្តរី វេតមធិជ្ជាសី, ទសចារមិប្បវិយា”តិ។

តត្ថ ចក្កំ វត្ថិតន្តិ ធម្មចក្កំ បវត្ថិតំ។ បណ្ឌិតំ ធម្មន្តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ បព្ពដ្ឋំ
គុណសម្បទ្ធន្តិញ្ញាត្វា បព្ពជិន្តិ អត្ថោ។ វត្ថុសីលសមាហិតោតិ វត្ថេសុ ច
សីលេសុ ច សមាហិតោ។ តេសំ តេសំ ប្បរណេ សមាហិតោតិ អត្ថោ។ វមាមីតិ
អភិវមី។ សទ្ធាបីតិន្តិ សទ្ធាបីតិញ្ញា ឧបកន្ត្វា។ វជ្ជាមីតិ អភិវជ្ជិ, អតីតត្ថេ
វត្ថុមានវេចនំ ធម្មតំ។ សត្វវន្តិ សត្វារំ។ អនិវត្តមានសន្តិ
អនោសក្កិយមានមានសំ។

តស្ស បនភគវតោ អនោមំ នាម នគរំ អហោសិ។ សុប្បតីតោ នាមស្ស
បិតា ខត្តិយោ, យសវតី នាម មាតា, សោណោ ច ឧត្តរោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា,
ឧបសន្នោ នាមុបជ្ជាកោ, រាមា ច សមាលា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សាលរុក្ខោ
ពោធិ, សរីរំ សជ្ជិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ។ សជ្ជិវស្សសហស្សានិ អាយុ, សុចិត្តា
នាមស្ស ភរិយា, សុប្បពុទ្ធា នាមស្ស បុត្រោ, សុវណ្ណាសិរិកាយ និក្ខមិ។ តេន
វត្ថំ -

១៨.

“អនោមំ នាម នគរំ, សុប្បតីតោ នាម ខត្តិយោ;

មាតា យសវតី នាម, វេស្សកុស្ស មហោសិនោ។

២៣.

“សោណោ ច ឧត្តរោ ចេវ, អហោសុំ អគ្គសាវកា;

ឧបសន្តោ នាមុបជ្ជាកោ, វេស្សកុស្ស មហេសីនោ។

២៤.

“រាមា ចេវ សមាលា ច, អហេសុំ អគ្គសាវីកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, មហាសាលោតិ វុច្ចតិ។

២៥.

“សោត្តិកោ ចេវ រម្មោ ច, អហេសុំ អគ្គបដ្ឋកា;
កោតមី សិរិមា ចេវ, អហេសុំ អគ្គបដ្ឋកា។

២៦.

“សង្ឃីតនមុត្តោជោ, ហេមយូបសមូបមោ;
កាយា និច្ឆរតី វស្មី, វត្តីវ បព្ពតេ សិទ្ធិ។

២៧.

“សង្ឃីស្សសហស្សានិ, អាយុ តស្ស មហេសីនោ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ, ជនតំ ពហុំ។

២៨.

“ធម្មំវិត្តាវកំ កត្វា, វិភជិត្វា មហាជនំ;
ធម្មនារំ វបេត្វាន, និត្តតោ សោ សសាវកោ។

២៩.

“នស្សនេយ្យំ សព្វជនំ, វិហារំ ភីរិយាបជំ;
សព្វំ តមន្តរហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ពាទា”តិ។

តត្ថ ហេមយូបសម្បបមោតិ សុវណ្ណតម្កសទិសោតិ អត្ថោ។ ធិន្ទរតីតិ
តតោ ចិតោ ច សន្ទាវតិ។ រស្មីតិ បភាវស្មី។ រត្នីវ បព្ពតេ សិទ្ធិតិ រត្និយំ
បព្ពតមត្ថកេ អត្ថិវិយ។ រំសិវិជ្ជោតា តស្ស កាយេតិ អត្ថោ។ វិភជិតាតិ វិភាគំ
កត្វា, ឧគ្គដិតាទិវសេន សោតាបន្នាទិវសេន ចាតិ អត្ថោ។ ធម្មនាវន្តិ
អជ្ជង្គមគ្គសម្ពាតំ ធម្មនាវំ, ចតុរោយនិត្តរណត្ថាយ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។
ទស្សនេយ្យន្តិ ទស្សនីយោ។ សព្ពជនន្តិ សញ្ញោ ជនោ, សសាវកសង្ឃោ
សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ អត្ថោ។ វិហារន្តិ វិហារោ, សព្ពត្ថ បច្ចត្ថេ ឧបយោគវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

វេស្សក្ខ កិរ ភគវា ឧសភវតីនគរេ ខេមេ មិគទាយេ បរិនិព្វាយិ។ ធាតុយោ
បនស្ស វិប្បកិរសុ។

“ឧសភវតិបុរេ បុរុត្ថមេ, ជិនវសភោ ភគវា ហិ វេស្សក្ខ;
ឧបវនវិហារេ មនោរមេ, និរុបដិសេសមុចាគតោ កិរា”តិ។

សេសំ សព្ពត្ថ កាថាសុ ចាកជមេវាតិ។

វេស្សក្ខពុទ្ធនំសុវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ឯកវីសតិមោ ពុទ្ធនំសោ។

២២. កកុសន្ទពុទ្ធនំសុវណ្ណានា

វេស្សកុម្មិ សយម្ពុម្ពិ បរិនិព្វតេ តស្មី បន កប្បេ អតិក្កន្តេ
ឯក្ខនត្តិសកប្បេសុ ជិនទិវសករា នុប្បន្និសុ។ ឥមស្មី បន ភទ្ទកប្បេ ចត្តារោ
ពុទ្ធា និព្វត្តិសុ។ កតមេ ចត្តារោ? កកុសន្ទោ កោណាគមនោ កស្សទោ
អម្ពាភំ ពុទ្ធាតិ។ មេត្តេយ្យោ បន ភគវា ឧប្បន្និស្សតិ។ ឯវមយំ កប្បោ បញ្ចហិ

ពុទ្ធប្បាទេហិ បដិមណ្ឌិតត្តា ភទ្ទកប្បោតិ ភគវតា វណ្ណិតោ។ តត្ថ កកុសន្ទោ
នាម ភគវា ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា ខេមវតីនគរេ
ខេមង្គ្រស្ស នាម រញ្ជោ អត្ថធម្មានុសាសកស្ស អគ្គិទត្ថស្ស នាម បុរោហិតស្ស
អគ្គមហេសិយាវិសាខាយ នាម ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ អគ្គហេសិ។
យនា បន ខត្តិយា ព្រាហ្មណោ សក្ករោន្តិ គរុករោន្តិ មាណេន្តិ បូជេន្តិ, តនា
ពោធិសត្តា ព្រាហ្មណាកុលេ និព្ពត្តិន្តិ។

យនា បន ព្រាហ្មណា ខត្តិយេ សក្ករោន្តិ គរុករោន្តិ មាណេន្តិ បូជេន្តិ, តនា
ខត្តិយកុលេ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តនា កិរ ព្រាហ្មណា ខត្តិយេហិ សក្ករិយន្តិ
គរុករិយន្តិ, តស្មា សច្ចសន្ទោ កកុសន្ទោ ពោធិសត្តោ
វិភវសិរិសមុទយេនាកុលេ អនាកុលេ ព្រាហ្មណាកុលេ
ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឧន្ទានេន្ទោ កម្មយន្ទោ ឧទចាទិ។ ហេដ្ឋា
វុត្តប្បការាណិ ចាជិហារិយានិ និព្ពត្តិសុ។ តតោ ទសន្នំ មាសានំ អច្ចយេន
ខេមវតុយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ សុវណ្ណលតាតោ អគ្គិជាលោវិយ និក្ខមិ។ សោ
ចត្តារិ វស្សសហស្សានិ អការំ អជ្ឈាវសិ។ តស្ស កិរ
កាមកាមវណ្ណាកាមសុទ្ធិនាមកា តយោ ចាសាទា អហោសុំ។
រោចិនីព្រាហ្មណីបមុខានិ តីស ឥត្តិសហស្សានិ បច្ចបដ្ឋិតានិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា រោចិនិយា ព្រាហ្មណិយា អនុត្តរេ ឧត្តរេ នាម
កុមារេ ឧប្បន្នេ បយុត្តេន អាជញ្ញរថេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ
ចត្តាលីសសហស្សានិ អនុបព្ពជីសុ។ សោ តេហិ បរិវុតោ អដ្ឋមាសេ
បធានចរិយំ ចរិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ សុចរិត្វនិគមេ វជិរិទ្ធព្រាហ្មណាស្ស
ដីតាយ ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញិត្វា ខទិរវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា
សាយន្តសមយេ សុភទ្ទេន នាម យវចាលកេន ឧបនីតា អដ្ឋតិណមុដ្ឋិយោ

គហេត្វា សិរីសពោធិ ចាដលិយា វុត្តប្បមាណំ ទិព្ភកន្ធ�ំ ឧបវាយមាណំ ឧបកន្ធា
ចតុត្ថិសហត្ថវិត្ថតំ តិណាសន្តរំ សន្តវិត្វា បល្លង្គំ អាភុទិត្វា សម្ពោធិ បត្វា -
“អនេកជាតិសំសារំ... បេ... តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈកា” តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ ចត្តាលីសាយ
ភិក្ខុសហស្សានំ សច្ចប្បជីវេ ធម្មមត្តតំ ទិស្វា ឯកាហោនេវ មកិលនករសមីបេ
សម្ពុតំ ឥសិបតនំ នាម មិគទាយំ បរិសិទ្ធា តេសំ មជ្ឈកតោ ភគវា ធម្មចក្កំ
បវេត្តសិ។ តទា ចត្តាលីសាយ កោដិសហស្សានំ បឋមោ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។

បុន កណ្តាកុដ្ឋនគរទ្វារេ មហាសាលវុត្តមូលេ យមកថាជិហារិយំ កត្វា
តិសកោដិសហស្សានំ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេសិ, សោ ទុតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ យទា បន ខេមវតីនគរស្សវិទូរេ អញ្ញាតវស្មី ទេវាយតនេ
អភិមតនរទេវោ នរទេវោ នាម យក្ខោ ទិស្សមានមនុស្សសរីរោ ហុត្វា
កន្តារមជ្ឈេ ឯកស្ស កមលកុវលយុប្បលសមលង្គតសលិលសីតលស្ស
បរមមធុរសិសិរវារិនោ សព្ពជនសុរភិរមស្ស សរស្ស សមីបេ ឋត្វា
កមលកុវលយកល្លហារាធិហិ សត្ត ឧបលាបេត្វា មនុស្សេ ខាទតិ។ តស្មី
មគ្គេ បច្ឆិន្នេ ជនសម្បាតវហិតេ មហាអដិវី បរិសិទ្ធា តត្ថ សម្បត្តេ សត្តេ
ខាទតិ។ សោ លោកិវិស្សតោ មហាកន្តារមគ្គោ អហោសិ។ ឧភតោកន្តារទ្វារេ
កិរ មហាជនកាយោ សន្និបតិទ្វា កន្តារនិត្តរណត្ថាយ អជ្ជាសិ។ អថ
វិគតកវពន្លោ កកុសន្លោ សត្តា ឯកទិវសំ បច្ចុសសមយេ
មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ លោកំ វោលោកេន្លោ ញាណជាលស្ស
អន្លោកតំ តំ មហេសក្ខំ នរទេវយក្ខំ តញ្ច ជនសម្បហមទុស។ ទិស្វា ច បន
គគនតលេន កន្ធា តស្ស ជនកាយស្ស បស្សន្តស្សេវ ភគវា អនេកវិហិតំ

ចាជីហារិយំ ករោត្តោ តស្ស នរទេវយ ក្ខត្ស ភវនេ ឡីតវិត្វា តស្ស
មង្គលបល្លង្កេនិសីទិ។

អថ ខោ សោ មនុស្សភក្ខោ យក្ខោ ធម្មណ្ណាស្មិយោវិស្សន្នេន្ធំ
ឥន្ទធនុបវិរុត្តមិវ ទិវសករំ មុនិទិវសករំ បវនបថេនាគច្ឆន្នំ ទិស្វា - “ធនពាលោ
មមាទុកម្យាយ ឥនាគច្ឆតី” តិ បសន្នបាទយោ អត្ថនោ បរិវារយក្ខេហិ សទ្ធិ
អនេកមិគគណាវន្តំ ហិមវន្តំ កន្ធា ឆានាវណ្ណាកន្ធានិ ជលជថលជានិ កុសុមានិ
បរមមនោរមានិ សុគន្ធកន្ធន្ទេ សមាហរិត្វា អត្ថនោ បល្លង្កេនិសីទ្ធិវិគតវន្តំ
កកុសន្តំ លោកនាយ កំ មាលាកន្ធិលេបនាទីហិ បូជយិត្វា ធុតិសង្កឹតានិ
បវត្តេន្នោ សិរសិ អញ្ចលី កត្វា នមស្សមាណា អដ្ឋាសិ។ តតោ មនុស្សា តំ
ចាជីហារិយំ ទិស្វា បសន្នបាទយោ សមាគម្ម ភក្ខវន្តំ បរិវារេត្វា នមស្សមាណា
អដ្ឋសុ។ អថ អប្បជិសន្នោ កកុសន្នោ ភក្ខវា អភិបូជិតនរទេវយ ក្ខំ
នរទេវយ ក្ខំ កម្មជលសម្ពន្ធនុស្សនេន សមុត្តេជេត្វា និរយកថាយ សន្តាសេត្វា
ចតុសច្ចកថំ កថេសិ, តទា អបរិមិតានំ សត្តានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ,
អយំ តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

១.

“វេស្សកុស្ស អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទ្ធិបទុត្តមោ;
កកុសន្នោ នាម នាមេន, អប្បមេយ្យេ ទុរាសនោ។

២.

“ឧត្យាជេត្វា សត្តភវំ, ចរិយាយ ចារមី តតោ;
សីហោវ បញ្ចវំ ភេត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

៣.

“ធម្មចក្កំ បរិត្តន្តេ, កកុសន្តេ លោកនាយកេ;
ចត្តាលីសកោដិសហស្សនំ, ធម្មាភិសមយោ អហុ។

៤.

“អន្តលីក្ខម្ហិ អាកាសេ, យមកំ កត្វាវិកុព្ពនំ;
តីសកោដិសហស្សនំ, ពោធិសី ទេវមាណុសេ។

៥.

“នរទេវស្ស យក្ខស្ស, ចតុសច្ចប្បកាសនេ;
ធម្មាភិសមយោ តស្ស, គណានាតោ អសម្ពិយោ”តិ។

តត្ថ ឧគ្សាជេត្វាតិ សម្មហនិក្ខា។ សព្ពកវន្តិ សព្ពំ នវីវិជំ ភវំ, ភវុប្បត្តិនិមិត្តំ
កម្មន្តិ អត្ថោ។ ចរិយាយ ចារមី គតោតិ សព្ពចារមីនំ បូរណាវសេន ចារំ គតោ។
សីហោវ បញ្ញំ ភេត្វាតិ សីហោវិយ បញ្ញំ មុនិកុញ្ញរោ ភវបញ្ញំ វិនាសេត្វាតិ
អត្ថោ។ កកុសន្តស្ស វិទូស្តភវពន្ធនស្ស ឯកោវ សាវកសន្និចាតោ អហោសិ។
កណ្តាកុដ្ឋនគរេ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អត្តនា សហ បព្ពជិតេហិ
ចត្តាលីសាយ អរហន្តសហស្សេហិ បរិវុតោ មាយបុណ្ណមាយំ ភគវា
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ តេន វុត្ថំ -

៦.

“កកុសន្តស្ស ភគវតោ, ឯកោ អាសិ សមាគមោ;
ឡិណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាធិនំ។

៧.

“ចត្តាលីសសហស្សនំ, តទា អាសិ សមាគមោ;
ទន្តភូមិមនុប្បត្តានំ, អាសវាវគណាក្ខយា”តិ។

តទា អម្ចាស់ ពោធិសត្តោ ខេមរា នាម រាជា ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស
បត្តចីវរំ មហាទានំ ទត្វា អញ្ញនាទីនិ សត្តភេសជ្ជានិ ច អនាសិ។ អញ្ញញ្ច
សមណបរិក្ខារំ ទត្វា តស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នបាទយោ ហុត្វា ភកវតោ
សន្តិកេ បព្ពជិ។ សោ បន សត្តា - “អនាគតេ ឥមស្មីយេវ កប្បេ ពុទ្ធា
ភវិស្សតី” តិ ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

៨.

“អហំ តេន សមយេន, ខេមរា នាមាសិ ខត្តិយោ;
តថាគតេ ជិនបុត្តេ, ទានំ ទត្វា អនប្បកំ។

៩.

“បត្តញ្ច ចីវរំ ទត្វា, អញ្ញនំ មធុលដ្ឋិកំ;
ឥមេតំ បត្តិតំ សព្វំ, បដិយាទេមិ វរំ វរំ។

១០.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, កកុសន្ទោវិនាយកោ;
ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១១.

“អហុ កបិល្ប័យា វម្មា... បេ... ហេស្សាម សម្មទា ឥមំ។

១២.

“នករំ ខេមវតី នាម, ខេមរា នាមាសហំ តទា;
សព្វញ្ញុតំ ភវេសន្ទោ, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ” តិ។

តត្ថ អញ្ញនំ ចាកជមេវ។ មធុលដ្ឋិកន្តិ យដ្ឋិមធុកំ។ ឥមេតន្តិ ឥមំ ឯតំ។
បត្តិតន្តិ ឥច្ឆិតំ។ បដិយាទេមិតិ ទដ្ឋាមិ, អនាសិន្តិ អត្តោ។ វរំ វរន្តិ សេដ្ឋំ សេដ្ឋន្តិ

អត្តោ។ “យទេតំ បត្តិត” ឆ្លើយ ចាហៅ, តស្ស យំ ឥច្ឆតិ, ឯតំ សត្វំ អនាសិទ្ធិ
អត្តោ។ អយំ សុន្ទរតរោ។

តស្ស បន អនន្ទស្ស កកុសន្ទស្ស ភគវតោ ខេមំ នាម នគរំ អហោសិ។
អគ្គិទត្តោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, វិសាខា នាម ព្រាហ្មណី មាតា, វិជ្ជរោ ច
សញ្ញីរោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ពុទ្ធិជា នាមុបជ្ឈាកោ, សាមា ច ចម្បា ច ទ្វេ
អគ្គសាវិកា, មហាសិរីសរុក្ខោ ពោធិ, សិរីរំ ចត្តាលីសហត្ថព្ពេធំ អហោសិ,
សមន្តា ធនយោជនានិ សិរីវប្បកា និច្ឆរតិ, ចត្តាលីសវស្សសហស្សនិ អាយុ,
ភរិយា បនស្ស រោចិជំ នាម ព្រាហ្មណី, ឧត្តរោ នាម បុត្តោ, អាជញ្ញរថេន និក្ខមិ។
តេន វុត្ថំ -

១២.

“ព្រាហ្មណោ អគ្គិទត្តោ ច, អាសិ ពុទ្ធស្ស សោ បិតា;
វិសាខា នាម ជនិកា, កកុសន្ទស្ស សត្តនោ។

១៥.

“វិសតេ តត្ថ ខេមេ បុរេ, សម្ពុទ្ធស្ស មហាកុលំ;
នរានំ បរិរំ សេដ្ឋំ, ជាតិមន្តំ មហាយសំ។

២០.

“វិជ្ជរោ ច សញ្ញីរោ ច, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ពុទ្ធិជា នាមុបជ្ឈាកោ, កកុសន្ទស្ស សត្តនោ។

២១.

“សាមា ច ចម្បានាមា ច, អហោសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, សិរីសោតិ បវុច្ឆតិ។

២៣.

“ចត្តាលីសរតនាធិ, អដ្ឋគ្គតោ មហាមុនិ;
កនកប្បកា និច្ឆរតិ, សមន្តា ទសយោជនំ។

២៤.

“ចត្តាលីសវស្សសហស្សនិ, អាយុ តស្ស មហេសីនោ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

២៥.

“ធម្មាបណំ បសាវេត្វា, នរោរំនំ សនេវកេ;
នទិត្វា សីហនាទំវ, និព្ពតោ សោ សសាវកោ។

២៦.

“អដ្ឋង្គីវចនសម្បជ្ជោ, អដ្ឋិទ្ធានិ និរន្តរំ;
សព្វំ តមន្តរហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសម្ពាទា”តិ។

តត្ថ វសតេ តត្ថ ខេមេ បុរេតិ អយំ គាថា កកុសនុស្ស
ជាតនករសនុស្សនត្ថំ វុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។ មហាកុលន្តិ ឧទិតោទិតំ ភគវតោ
បិតុកុលំ។ នរានំ បវរំ សេដ្ឋន្តិ ជាតិវសេន សព្វមនុស្សានំ បវរំ សេដ្ឋន្តិ អត្ថោ។
ជាតិមន្តន្តិ អភិជាតិវន្តំ, ឧត្តមាភិជាតំ។ មហាយសន្តិ មហាបរិវារំ, កី តំ
ពុទ្ធស្ស មហាកុលំ? តត្ថ មហាកុលំ ខេមេ បុរេ វសតេតិបទេន សម្ពុត្តោ
ទដ្ឋញ្ចា។

សមន្តា ទសយោជនន្តិ សមន្តតោ ទសយោជនាធិ ជីវិត្វា និច្ចកាលំ
សរីរតោ និក្ខមិត្វា សុវណ្ណាវណ្ណា បកា និច្ឆរតីតិ អត្ថោ។ ធម្មាបណាន្តិ
ធម្មសម្ពាទំ អាបណំ។ បសាវេត្វាតិ ភណ្ឌាវិក្កិណានត្ថំ

នាឆាភណ្ឌាសមិទ្ធិមាបណំវិយ ធម្មាបណំ បសារេត្វាតិ អត្ថោ។ នរោរីនន្តិ
 វេនេយ្យនរោរីនំ ឈានសមាបត្តិមគ្គជលរតនវិសេសាធិគមត្ថាយ។ សីហនាទំ
 វាតិ សីហនាទំវិយ, អភយនាទំ នទិត្វា។ អដ្ឋង្គ្គវចនសម្បន្នោតិ
 អដ្ឋង្គ្គសមន្នាគតសរោ សត្ថា។ អច្ឆិទ្ធានិច្ចិ ធិទ្ធានិការវហិតានិ សីលានិ អច្ឆិទ្ធានិ
 អសពលានិ អកម្មាសានិ។ អថ វា អច្ឆិទ្ធានិ អវិវរាទិ សាវកយុគឡាធិនិ។
 និរន្តរន្តិ សតតំ សព្វកាលំ។ សព្វំ តមន្តវហិតន្តិ សត្ថា ច សាវកយុគឡាធិនិ ច
 តំ សព្វំ មុនិការមុបគន្ធា អនស្សនការមុបគតន្តិ អត្ថោ។

“អបេតពន្លោ កកុសន្ទពុទ្ធោ, អនន្ទបញ្ញោ គតសព្វន្លោ;
 តិលោកសន្លោ កិរ សច្ចសន្លោ, ខេមេ បនេ វាសមកប្បយិត្ត”។

សេសគាថាសុ សព្វត្ថ ចាកដមេវាតិ។

កកុសន្ទពុទ្ធវំសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ពារីសតិមោ ពុទ្ធវំសោ។

២៥. កោណាគមនពុទ្ធវំសវណ្ណានា

កកុសន្ទស្ស បន ភគវតោ អបរកាគេ តស្ស សាសនេ ច អន្តវហិតេ
 សត្តេសុ តីសវស្សសហស្សយុកេសុ ជាតេសុ បរហិតកោណាគមនោ
 កោណាគមនោ នាម សត្ថា លោកេ ឧទចាធិ។ អថ វា កនកាគមនតោ
 កោណាគមនោ នាម សត្ថា លោកេ ឧទចាធិ។ តត្ថ ក-ការស្ស កោអាទេសំ
 កត្វា ន-ការស្ស ណាទេសំ កត្វា ឯកស្ស ក-ការស្ស លោបំ កត្វា
 និរុត្តិនយេន កនកស្ស កនកាធិអាភរណស្ស អាគមនំ បវស្សនំ យស្ស
 ភគវតោ ឧប្បន្នកាលេ សោ កោណាគមនោ នាម។ ឯត្ថ បន អាយុ អនុបុព្វេន

បរិហ័នសទិសំ កតំ, ន ឯវំ បរិហ័នំ, បុន វឌ្ឍិត្វា បរិហ័នន្តិ វេទិតព្ពំ។ កថំ?
ឥមស្មីយេវ កហ្មេ កកុសន្ទោ ភគវា ចត្តាលីសវស្សសហស្សយុកកាលេ
និព្ពត្តោ, តំ បន អាយុ បរិហាយមាណំ ទសវស្សកាលំ បត្វា បុន អសន្ទ្រ័យ្យំ
បត្វា តតោ បរិហាយមាណំ តីសវស្សសហស្សយុកកាលេ បីតំ, តទា
កោណាគមនោ ភគវា លោកេ ឧប្បន្នោតិ វេទិតព្ពោ។

សោបិ ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា
សោភវតីនគរេ យញ្ញទត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ភរិយាយ រូចាធិហិ គុណោហិ
អនុត្តរាយ ឧត្តរាយ នាម ព្រាហ្មណីយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា ទសន្នំ
មាសាណំ អច្ចយេន សុភវតីឧយ្យានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ ជាយមាណេ បន តស្មី
សកលជម្ពូធិបេ ទេវោ កនកវស្សំ វស្សី។ តេនស្ស កនកាគមនការណាត្តា
“កនកាគមនោ”តិ នាមមកំសុ។ តំ បនស្ស នាមំ អនុក្កមេន បរិណាមមាណំ
កោណាគមនោ”តិ ជាតំ។ សោ បន តីណិ វស្សសហស្សនិ អការំ អជ្ឈាវសិ។
តុសិត-សន្តុសិត-សន្តុជ្ជនាមកា បនស្ស តយោ ចាសាទា អហោសុំ។
រុចិតត្តាព្រាហ្មណីបមុខានិ សោឡស ឥត្តិសហស្សនិ អហោសុំ។

សោ ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា រុចិតត្តាយ ព្រាហ្មណីយា សត្តវាហេ នាម បុត្ត
ឧប្បន្នេ ហត្ថិត្តនូវគតោ ហត្ថិយានេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តំ
តីសបុរិសសហស្សនិ អនុបព្ពជីសុ។ សោ តេហិ បរិវុតោ ន មាសេ បធានចរិយំ
ចរិត្វា វិសាខបុណ្ណាមាយំ អគ្គិសោនព្រាហ្មណស្ស ធីតាយ
អគ្គិសោនព្រាហ្មណកុមារិយា ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិគុញ្ញិត្វា ខទិវនេ
ទិវារិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ ជជាតិន្ទុកេន នាម យវចាលេន ទិន្នា អជ្ជ
តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ឧទុម្ពរពោធិ បុណ្ណារិកេ វុត្តប្បមាណំ ជលវិភូតិសម្បន្នំ
ទក្ខិណតោ ឧបកត្តាវីសតិហត្ថវិត្តតំ តិណាសន្តរំ សន្តរិត្វា បល្លង្គំ អាកុជិត្វា

មានពលវិទ្ធីសេត្វា ធនពលញ្ញាណានិ បដិលភិក្ខុ -

“អនេកជាតិសំសារំ...បេ.... តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈគា”តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា
សត្តសត្តាហំវីតិនាមេត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ តីសភិក្ខុសហស្សានំ
ឧបនិស្សយសម្មត្តិ ធិស្វា គគនបថេន គន្ធា សុធស្សននគរសមីបេ ឥសីបតនេ
មិគទាយេ ធិតវិត្វា តេសំ មជ្ឈគតោ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ, តទា
តីសកោដិសហស្សានំ បឋមាភិសមយោ អហោសិ។

បុន សុន្ទរនគរទ្វារេ មហាសាលរុក្ខមូលេ យមកថាជិហារិយំ កត្វា
វីសតិកោដិសហស្សានំ ធម្មាមតំ ចាយេសិ, សោ ទុតិយោ អភិសមយោ
អហោសិ។ អត្តនោ មាតរំ ឧត្តរំ បមុខំ កត្វា ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ
ទេវតានំ សមាគតានំ អភិធម្មបិដកំ ទេសេន្តេ ភគវតិ ធនន្ទំ កោដិសហស្សានំ
តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ -

១.
“កកុសន្ទស្ស អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទ្វិបទុត្តមោ;
កោណាគមនោ នាម ជិនោ, លោកដេជ្ជោ នវាសកោ។

២.
“ធន ធម្មេ ប្បវយិត្វាន, កត្តារំ សមតិក្កមិ;
បវាហិយ មលំ សព្វំ, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

៣.
“ធម្មចក្កំ បវត្តេន្តេ, កោណាគមននាយកេ;
តីសកោដិសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហុ។

៤.

“ចាជីហ័រំ ករោន្តេ ច, បរវាធម្មមទ្ទនេ;
វីសតិកោដិសហស្សនំ, ធុតិយាភិសមយោ អហុ។

៥.

“តតោវិកុព្ពនំ កត្វា, ជីនោ ទេវបុរំ គតោ;
វសេត តត្ថ សម្ពុទ្ធោ, សិលាយ បណ្ណាកម្ពលេ។

៦.

“បករណេ សត្ត ទេសេន្តោ, វស្សំ វសតិ សោ មុនិ;
ធនកោដិសហស្សនំ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ ធន ធម្ម បូរយិ ត្វា នាតិ ធន ចារមិធម្ម បូរយិ ត្វា។ កត្តារំ
សមតិក្កមីតិ ជាតិកត្តារំ សមតិក្កមិ។ បវាហិយាតិ បវាហេត្វា។ មលំ សព្ពន្ធិ
រាគាធិមលត្ថយំ។ ចាជីហ័រំ ករោន្តេ ច, បរវាធម្មមទ្ទនេតិ បរវាធិវាធម្មមទ្ទនេ,
ភគវតិ ចាជីហារិយំ ករោន្តេតិ អត្តោ។ វិកុព្ពនន្តិ វិកុព្ពនិទ្ធិ, សុន្ទរនករទ្វារេ
យមកចាជីហារិយំ កត្វា ទេវបុរំ គតោ តត្ថ បណ្ណាកម្ពលសិលាយំ វសិ។ កថំ
វសីតិ? បករណេ សត្ត ទេសេន្តោតិ តត្ថ ទេវានំ សត្តប្បករណសម្ពាតំ
អភិធម្មបិដកំ ទេសេន្តោ វសិ។ ឯវំ តត្ថ អភិធម្មំ ទេសេន្តេ ភគវតិ
ធនកោដិសហស្សនំ ទេវានំ អភិសមយោ អហោសីតិ អត្តោ។

បរិសុទ្ធជារមិបូរណាគមនស្ស កោណាគមនស្សបិ ឯកោ
សាវកសន្និចាតោ អហោសិ។ សុរិទ្ធព័ត៌្ថនករេ សុរិទ្ធព័ត៌្ថយុទេ វិហារន្តោ
ភិយ្យសស្ស រាជបុត្តស្ស ច ឧត្តរស្ស ច រាជបុត្តស្ស ទ្វិន្ទម្បិ
តិសសហស្សបរិវារានំ ធម្មំ ទេសេត្វា សព្ពេវ តេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពាដេត្វា
តេសំ មជ្ឈិគតោ មាយបុណ្ណមាយំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ តេន វុត្ថំ -

៧.

“តស្សាបិ ទេវទេវស្ស, ឯកោ អាសិ សមាគមោ;
ឡីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៨.

“តីសភិក្កុសហស្សានំ, តទា អាសិ សមាគមោ;
ឡីយានមតិក្កន្តានំ, ភិជ្ជិតានព្វា មច្ចយា”តិ។

តត្ថ ឡីយានន្តិ កាមោយាទិនំ, ចតុន្ទមោយានមេតំ អធិវចនំ។ យស្ស បនតេ
សំវិជ្ជន្តិ, តំ វជ្ជស្មី ឡីហានន្តិ ឡីសីទាបេន្តិតិ ឡីយា, តេសំ ឡីយានំ, ឧបយោគតេ
សាមិវចនំ ធន្ទព្វំ។ ចតុត្ថិយេ ឡីយេ អតិក្កន្តានន្តិ អត្ថោ។ ភិជ្ជិតានន្តិ ឯត្ថាបិ
ឯសេវ នយោ។ មច្ចយាតិ មច្ចនោ។

តទា អម្ព្យាភំ ពោធិសត្តោ មិច្ឆិលនគរេ បព្ពតោ នាម រាជា អហោសិ, តទា
“សរណគតសព្ពចាណាគមនំ កោណាគមនំ មិច្ឆិលនគរមនុប្បត្ត”ន្តិ សុត្វា
សបរិវារោ រាជា បច្ចុគ្គន្ធា វន្តិត្វា ធនពលំ និមន្តិត្វា មហានានំ ធនិត្វា តត្ថ
ភគវន្តំ វស្សវាសត្ថាយ យាចិត្វា តេមាសំ សសាវកសង្ឃំ សត្តារំ ឧបជ្ឈហិត្វា
បត្តន្តោចនបដ្ឋកម្ពលកោសេយ្យឧក្ខលកប្បាសិកាទិនិ មហាគ្យានិ ចេវ
សុខុមវត្ថានិ ច សុវណ្ណាចាធុកា ចេវ អញ្ញព្វា ពហុបរិគ្គារមទាសិ។ សោចិ នំ
ភគវា ព្យាកាសិ - “ឥមស្មីយេវ ភទ្កកប្បេ អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ។ អថ សោ
មហាបុរិសោ តស្ស ភគវតោ ព្យាករណំ សុត្វា មហារជ្ជំ បរិច្ឆេទិត្វា តស្សេវ
ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិ។ តេន វុត្ថំ -

៩.

“អហំ តេន សមយេន, បព្ពតោ នាម ខត្តិយោ;

មិត្តាមង្គលា សម្បជ្ជោ, អនន្តពលវាហនោ។

១០.

“សម្ពុទ្ធទស្សនំ កន្ធា, សុត្វា ធម្មមនុត្តរំ;
និមន្តេត្វា សជិនសង្ឃំ, ទានំ ទត្វា យទិច្ចកំ។

១១.

“បត្តុណ្ណំ ជីនបដ្ឋេកា, កោសេយ្យំ កម្ពលម្យំ ច;
សុវណ្ណាចាទុកព្រោវ, អទាសី សត្តសាវកេ។

១២.

“សោមិ មំ ពុទ្ធា ព្យាកាសិ, សង្ឃមជ្ឈេ និសីទិយ;
ឥមម្ហំ ភទ្ទកេ កប្បេ, អយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ។

១៣.

“អហុ កបិល្បយា វម្មា...បេ... ហេស្សាម សម្ពុទ្ធា ឥមំ។

១៤.

“តស្សាបិ វេទនំ សុត្វា, ភិយេ្យា ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វេតមធិជ្ជាសី ទសចារមិប្បវិយា។

១៥.

“សព្ពញ្ញតំ គវេសន្តោ, ទានំ ទត្វា នុត្តមេ;
ឱហាយាហំ មហាវដ្ឋំ, បព្ពជី ជិនសន្តិកេ”តិ។

តត្ថ អនន្តពលវាហនាតិ ពហុកំ អនន្តំ មយ្ហំ ពលំ អស្សហត្តិអាទិកំ
វាហនព្វាតិ អត្តោ។ សម្ពុទ្ធទស្សនន្តិ សម្ពុទ្ធទស្សនត្ថាយ។ យទិច្ចកន្តិ

យាវទិដ្ឋកំ ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ ចតុត្ថិយេន អាហារេន “អលមល”ន្តិ បវារាបេត្វា,
ហេត្ថេន បិទហាបេត្វាតិ អត្ថោ។ សត្តសាវកេតិ សត្តនោ ចេវ សាវកានញ្ច
អនាសី។ នរុត្តមេតិ នរុត្តមស្ស។ ឱហាយាតិ បហាយ បរិច្ឆជិត្វា។

តស្ស បន កោណាគមនស្ស ភគវតោ សោភវតី នាម នគរំ អហោសិ,
យញ្ញនត្ថោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, ឧត្តរា នាម ព្រាហ្មណី មាតា, ភិយ្យសោ ច
ឧត្តរោ បាតិ ទ្វេ អគ្គសាវកា, សោត្តិដោ នាមុបជ្ឈាកោ, សមុទ្ធា ច ឧត្តរា ច ទ្វេ
អគ្គសាវកា, ឧទុម្ពរុក្ខោ ពោធិ, សវីរំ ភីសហត្ថព្ពេធំ អហោសិ,
ភីសវស្សសហស្សនិ អាយុ, ភរិយា បនស្ស រុចិគត្តា នាម ព្រាហ្មណី,
សត្តវាហោ នាម បុត្តោ, ហត្ថិយានេន និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

១៦.

“នគរំ សោភវតី នាម, សោភោ នាមាសិ ខត្តិយោ;
វសតេ តត្ថ នគរេ, សម្ពុទ្ធស្ស មហាកុលំ។

១៧.

“ព្រាហ្មណោ យញ្ញនត្ថោ ច, អាសិ ពុទ្ធស្ស សោ បិតា;
ឧត្តរា នាម ជនីកា, កោណាគមនស្ស សត្តនោ;

២២.

“ភិយ្យសោ ឧត្តរោ នាម, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
សោត្តិដោ នាមុបជ្ឈាកោ, កោណាគមនស្ស សត្តនោ។

២៣.

“សមុទ្ធា ឧត្តរា ចេវ, អហោសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, ឧទុម្ពរេតិ បរិច្ឆតិ។

២៥.

“ឧទ្ទត្តនេន សោ ពុទ្ធា, តីសហត្ថសមុគ្គតោ;
ឧក្កាមុខេ យថា កម្ពុ, វរំ រំសីហិ មណ្ឌិតោ។

២៦.

“តីសវស្សសហស្សនិ, អាបុ ពុទ្ធស្ស តាវនេ;
តាវតា តិជ្ជមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហំ។

២៧.

“ធម្មចេតី សមុស្សេត្វា, ធម្មទុស្សវិភូសិតំ;
ធម្មបុប្ផគុឡំ កត្វា, និព្ពតោ សោ សសាវកោ។

២៨.

“មហាវិលាសោ តស្ស ជនោ, សិរិធម្មប្បកាសនោ;
សព្វំ តមន្តរហិតំ, ននុវិត្តា សព្វសង្ខារា”តិ។

តត្ថ ឧក្កាមុខេតិ កម្ពុរុទ្ធនេ។ យថា កម្ពុតិ សុវណ្ណានិក្ខំរិយ។ វរំ រំសីហិ មណ្ឌិតោតិ វរំ រស្មីហិ បដិមណ្ឌិតោ សមលដ្ឋតោ។ ធម្មចេតី សមុស្សេត្វាតិ សត្តត្ថិសពោធិបក្ខិយធម្មមយំ ចេតិយំ បតិជ្ជាបេត្វា។ ធម្មទុស្សវិភូសិតន្តិ ចតុសច្ចធម្មបដាករិភូសិតំ។ ធម្មបុប្ផគុឡំ កត្វាតិ ធម្មមយបុប្ផមាលាគុឡំ កត្វា។ មហាជនស្ស វិបស្សនាចេតិយដ្ឋលោ បិតស្ស នមស្សនត្ថាយ ធម្មចេតិយំ បតិជ្ជាបេត្វា សសាវកសង្ឃោ សត្តា បរិនិព្វាយីតិ អត្ថោ។ មហាវិលាសោតិ មហាឥន្ទ្រិលាសប្បត្តោ។ តស្សតិ តស្ស ភគវតោ។ ជនោតិ សាវកជនោ។ សិរិធម្មប្បកាសនោតិ លោកុត្តរធម្មប្បកាសនោ សោ ភគវា ច សព្វំ តមន្តរហិតន្តិ អត្ថោ។

“សុខេន កោណាគមនោ គតាសវេ, វិកាមចាណាគមនោ មហេសី;
វនេវិវេកេ សិរិនាមធម្មេយ្យ, វិសុទ្ធវិសាគមនោ វសិត្ត”។

សេសគាថាសុ សព្ពត្ថ ចាកដមេវាតិ។

កោណាគមនពុទ្ធវិសវល្លាណា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា តេវិសតិមោ ពុទ្ធវិសោ។

២៦. កស្សបពុទ្ធវិសវល្លាណា

កោណាគមនស្ស បន ភគវតោ អបរភាគេ តស្ស សាសនេ ច អន្តរបិកេ
តីសវស្សសហស្សយុកា សត្តា អនុបុព្វេន បរិហាយិត្វា ធនវស្សយុកា
ហុត្វា បុន វឌ្ឍិត្វា អបរិមិតាយុកា ហុត្វា បុន អនុបុព្វេន បរិហាយិត្វា
វិសតិវស្សសហស្សយុកេសុ សត្តេសុ ជាតេសុ អនេកមនុស្សថោ កស្សថោ
នាម សត្តា លោកេ ឧទចាទិ (សុ. និ. អដ្ឋ. អាមកកន្ធសុត្តវល្លាណា)។ សោ
ចារមិយោ បូរេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចរិត្វា ពារាណសីនគរេ
ព្រាហ្មនត្ថស្ស នាម ព្រាហ្មណស្ស វិបុលគុណាវតិយា ធនវតិយា នាម
ព្រាហ្មណីយា កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា ធនន្នំ មាសានំ អច្ឆយេន ឥសិបតនេ
មិគទាយេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ គោត្តវសេន បនស្ស “កស្សបកុមារោ” តិ
នាមមកំសុ។ សោ ទ្វេ វស្សសហស្សនិ អគារំ អដ្ឋាវសិ។ ហំសវា យសវា
សិរិនន្ទោតិ តស្ស តយោ ចាសាទា អហេសុំ។ សុនន្ទា នាម ព្រាហ្មណីប្បមុខានិ
អដ្ឋចត្តាលីស ឥត្ថិសហស្សនិ បច្ចុបដ្ឋិតានិ អហេសុំ។

សោ ចត្តាវិ និមិត្តានិ ធិស្វា សុនន្ទាយ ព្រាហ្មណីយា វិជិតសេនេ នាម បុត្ត
ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នសំវេកោ “មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស

បរិវិតក្កសមន្តរមេវ ចាសាទោ កុលាលចក្កមិវ ភមិត្វា គគនតលមពុគ្គន្ទ្រា
បរមរុចិរករនិករោ សរទសមយរជនិករោវិយ តារាគណាបរិវតោ
អនេកនរសតបរិវតោ គគនតលមលង្គរោវិយ បុញ្ញានុភាវំ បកាសេន្តោ
វិយ ជននយនបាធយានិ អាកឡេន្តោវិយ រុក្ខក្តានិ បរំ សោភយមាណោវិយ ច
គន្ធា និគ្រោធពោធិ មជ្ឈេកត្វា ភូមិយំ បតិជ្ជហិ។ អថ ពោធិសត្តោ
មហាសត្តោ បថវិយំ បតិជ្ជហិត្វា ទេវទត្ថំ អរហត្តទូជមាធាយ បព្ពជិ។ តស្ស
នាដកិត្តិយោ ចាសាទា ឌីតវិត្វា អឡុកាវុតំ មគ្គំ គន្ធា សបរិវារា
សេនាសន្និវេសំ កត្វា និសីធិសុ។ តតោ ឥត្តិបរិចារិកេ វេបេត្វា សហាគតា
សព្វេ បព្ពជីសុ។

មហាបុរិសោ កិរ សត្តាហំ តេហិ បរិវតោ បធានចរិយំ ចរិត្វា
វិសាខបុណ្ណាមាយ សុនន្ទាយ នាម ព្រាហ្មណ៍យា ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុណ្ណិត្វា
ខទិរវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ សោមេន នាម យវចាលកេន
ឧបនីតា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា និគ្រោធពោធិ ឧបគន្ធា
បញ្ចទសហត្តាយាមវិត្តតំ តិណសន្តំ សន្តវិត្វា តត្ថ និសីធិត្វា អភិសម្ពោធិ
ចាបុណ្ណិត្វា - “អនេកជាតិសំសារំ...វេ.... តណ្ហានំ ខយមជ្ឈកា” តិ ឧទានំ
ឧទានេត្វា សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា អត្តនា សហ បព្ពជិតានំ ភិក្ខុនំ កោជិយា
ឧបនិស្សយសម្បត្តិ ទិស្វា គគនតលេន គន្ធា ពារាណាសិយំ ឥសិបតនេ
មិគទាយេ ឌីតវិត្វា តេហិ បរិវតោ តត្ថ ធម្មចក្កំ បវត្ថេសិ។ តទាវីសតិយា
កោជិសហស្សានំ បវមោ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

១.

“កោណាគមនស្ស អបវេន, សម្ពុទ្ធា ទិបទុត្តមោ;
កស្សទោ នាម កោត្តន, ធម្មរាជា បកដ្ឋរោ។

២.

“សញ្ញាឌីតំ កុលមូលំ, ពហុន្ទចានភោជនំ;
ទត្វាន យាចកេ ទានំ, បូរយិត្វាន មានសំ;
ឧសភោវ អាឡកំ ភេត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

៣.

“ធម្មចក្កំ បរិត្តន្តេ, កស្សបេ លោកនាយកេ;
វីសកោជិសហស្សានំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ សញ្ញាឌីតន្តិ ធឌីតំ ឧជ្ឈីតំ បរិច្ចត្តំ។ កុលមូលន្តិ កុលយរំ,
អបរិមិតភោគក្ខន្ធុំ អនេកកោជិសហស្សធនសញ្ញាយំ
ទសសតនយនភវនសធិសភោគំ អតិទុច្ឆជំ តិណាមិវ ធឌីតន្តិ អត្ថោ។
យាចកេតិ យាចកានំ ទត្វា។ អាឡកន្តិ កោដ្ឋំ, យថា ឧសភោ កោដ្ឋំ ភិទ្ធិត្វា
យថាសុខំ ឥច្ឆិតជ្ជានំ ចាបុណាតិ, វរំ មហាបុរិសោបិ គេហពន្ធនំ ភិទ្ធិត្វា
អភិសម្ពោធិ ចាបុណីតិ អត្ថោ។

បុន ចតុមាសំ ជនបទចារិកំ ចរមាទេ សត្តរិ ទសកោជិសហស្សានំ
ទុតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ យទា បន សុន្ទរនគរទ្វារេ អសនុក្ខមូលេ
យមកថាជិហារិយំ ករោត្តោ ធម្មំ ទេសេសិ, តទា បញ្ចន្ធុំ កោជិសហស្សានំ
តតិយោ អភិសមយោ អហោសិ។ បុន យមកថាជិហារិយំ កត្វា
សុរិបុនុភិកវនេ តាវតីសភវនេ សុធម្មា នាម ទេវសភា អត្ថិ, តត្ថ និសីទិត្វា
អត្តនោ មាតរំ ជនវតីទេវី បមុខំ កត្វា ទសសហស្សិលោកនាយកុយា ទេវតានំ
អនុគ្គហករណាត្ថំ សត្តប្បករណំ អភិធម្មបិដកំ ទេសេត្តោ តីណិ
ទេវតាកោជិសហស្សានិ ធម្មាមតំ ចាយេសិ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“ចតុមាសំ យនា ពុទ្ធា, លោកេ ចរតិ ចារិកំ;
នសកោដិសហស្សានំ, ធុតិយាភិសមយោ អហុ។

៥.

“យមកំ វិកុព្ពនំ កត្វា, ញ្ញាណធាតុំ បកិត្តយិ;
បញ្ចកោដិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហុ។

៦.

“សុធម្មា នេវបុរេ រម្មេ, តត្ថ ធម្មំ បកិត្តយិ;
តីណិកោដិសហស្សានំ, នេវានំ ពោធិយី ជិនោ។

៧.

“នរនេវស្ស យក្ខស្ស, អបរេ ធម្មនេសនេ;
ឯតេសានំ អភិសមយា, គណនាតោ អសន្និយា”តិ។

តត្ថ ចតុមាសន្តិ ចាតុមាសេ។ អយមេវ វា ចាថោ។ ចរតិ អចរិ។ យមកំ
វិកុព្ពនំ កត្វាតិ យមកថាជិហារិយំ កត្វា។ ញ្ញាណធាតុន្តិ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណសភាវំ។ “សព្ពញ្ញាណធាតុ”ន្តិបិ វនន្តិ។ បកិត្តយិ តិ
មហាជនស្ស បកាសេសិ។ សុធម្មាតិ តាវតីសភវនេ សុធម្មា នាម សភា អត្ថិ,
តត្ថ និសីទិត្វាតិ អត្ថោ។ ធម្មន្តិ អភិធម្មំ។

តនា កិរ អានុភាវិវិជិតនរនេវា នរនេវា នាម មហេសក្ខោ ហេដ្ឋា
វុត្តនរនេវយក្ខោវិយ មហិទ្ធិកោ យក្ខោ អហោសិ។ សោ ជម្ពុទ្ធិបេ ឯកស្មី
នគរេ រញ្ញោ យាទិសំ រូបំ, តាទិសំ រូបសណ្ឋានំ សរកុត្តី និម្មិនិត្វា តំ រាជានំ
មារេត្វា ខាទិត្វា សហអន្តេបុរំ រជ្ជំ បដិបទ្ធិត្វា អបរិមិតមំសកោជនោ

អហោសិ។ សោ កិវ ឥត្តិធុត្តោ ច អហោសិ។ យទា បន តំ កុសលា ធរកា
ឥត្តិយោ - “នាយំ អម្ពាភំ រាជា, អមនុស្សោ ឯសោ” តិ ជានន្តិ, តទា សោ
លន្ទិតោ ហុត្វា តា សញ្ញា ខាទិត្វា អញ្ញំ នគរំ បដិបន្នតិ។ ឯវមេវ សោ
នរទេវយក្ខោ មនុស្សេ ភក្ខយន្តោ យទា សុន្ទរនគរភិមុខោ អគមាសិ, តទា តំ
ទិស្វា នគរវាសិនោ មនុស្សោ មរណភយ តន្តិវសន្តាសា សកនគរតោ
និក្ខមិត្វា តតោ តតោ បលាយីសុ។ អថ តេ មនុស្សេ បលាយមា នេ ទិស្វា
កស្សបទសពលោ តស្ស នរទេវស្ស យក្ខស្ស បុរតោ អជ្ជាសិ។ នរទេវោ ឯវំ
ទេវទេវំ បិតំ ទិស្វា វិស្សំ យោរំ នាទំ នទិត្វា ភគវតោ ភយំ ឧប្បាទេតុំ
អសក្កោន្តោ តំ សរណំ គន្ធា បញ្ចំ បុច្ឆិ។ បញ្ចំ វិស្សន្ទេត្វា តំ ទមេត្វា ធម្ម
ទេសិយមា នេ សម្មត្តានំ នរមរាទំ គណនបថាតីតានំ អភិសមយោ អហោសិ។
តេន វុត្តំ - “នរទេវស្ស យក្ខស្ស” តិ អាទិ។ តត្ថ អបវេ ធម្មទេសនេតិ អបវស្មី
ធម្មទេសនេ។ ឯតេសានន្តិ ឯតេសំ។ អយមេវ វា ចាថោ។

តស្ស បន កស្សបភគវតោ ឯកោវ សាវកសន្និចាតោ អហោសិ។
ពារាណសីនគរេ បុរោហិតបុត្តោ តិស្សោ នាម អហោសិ។ សោ កស្សបស្ស
ពោធិសត្តស្ស សរីរេ លក្ខណសម្បត្តិ ទិស្វា បិតុនោ ភាសតោ សុត្វា -
“និស្សំសយំ ឯសោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា ពុទ្ធា ភវិស្សតិ, ឯតស្សបរំ
សន្តិកេ បព្ពជិត្វា សំសារទុក្ខតោ មុច្ឆិស្សមី” តិ បិណ្ឌេត្វា សុទ្ធមុនិគណារន្តំ
ហិមវន្តំ គន្ធា តាបសបព្ពន្ធំ បព្ពជិ។ តស្ស បរិវារភូតានិ
វិសតិ តាបសសហស្សានិ អហោសុំ។ សោ អបរភាគេ “កស្សបកុមារោ
និក្ខមិត្វា អភិសម្ពោធិ អនុប្បត្តោ” តិ សុត្វា សបរិវារោ អាគន្ធា កស្សបស្ស
ភគវតោ សន្តិកេ សបរិវារោ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណ្ហិ។
តស្មី សមាគមេ កស្សចោ ភគវា មាយបុណ្ណមាយំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ តេន
វុត្តំ -

៨.

“តស្សបិ ទេវទេវស្ស, ឯកោ អាសិ សមាគមោ;
ខីណាសវានំ វិមលានំ, សន្តចិត្តាន តាទិនំ។

៩.

“វីសភិក្ខុសហស្សានំ, តទា អាសិ សមាគមោ;
អភិក្កន្តកវន្តានំ, ហិរិសីលេន តាទិន”ន្តិ។

តត្ថ អភិក្កន្តកវន្តានន្តិ អភិក្កន្តបុគ្គលសោតាបន្នាទីនំ, សព្វេសំ
ខីណាសវានមេវាតិ អត្ថោ។ ហិរិសីលេន តាទិនន្តិ ហិរិយា ច សីលេន ច
សទិសានំ។

តទា អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ជាតិចាលោ នាម មាណវោ តិណ្ណំ វេទានំ ចារត្វ
ភូមិយព្រោវ អន្តលិក្ខេ ច ចាកដោ យជីការស្ស កុម្ភការស្ស សហាយោ
អហោសិ។ សោតេន សទ្ធិសត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា តស្ស ធម្មកម៌ សុត្វា តស្ស
សន្តិកេ បព្ពជិ។ សោ អារទ្ធវីរិយោ តិណ្ណំ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា វត្ថុបដិបត្តិយា
ពុទ្ធសាសនំ សោភេសិ។ សោបិ តំ សត្តា ព្យាកាសិ។ តេន វុត្ថំ -

១០.

“អហំ តទា មាណវកោ, ជាតិចាលោតិ វិស្សតោ;
អជ្ឈាយកោ មន្តជរោ, តិណ្ណំ វេទាន ចារត្វ។

១១.

“លក្ខណោ ឥតិហាសេ ច, សធម្មេ ចារមី គតោ;
ភូមន្តលិក្ខកុសលោ, កតវិជ្ជោ អនវយោ។

១២.

“កស្សបស្ស ភគវតោ, យជីកាវោ នាមុបដ្ឋកោ;
សការវោ សប្បតិស្សោ, និព្ពតោ តតិយេ ជលេ។

១៣.

“អាធាយ មំ យជីកាវោ, ឧបគព្ពា កស្សបំ ជិនំ;
តស្ស ធម្មំ សុណាត្វាន, បព្ពជី តស្ស សន្តិកេ។

១៤.

“អារទ្ធវីរិយោ ហុត្វា, វត្តាវត្តេសុ កោវិនោ;
ន ក្ខចិ បរិហាយាមិ, បូរេសី ជិនសាសនំ។

១៥.

“យាវតា ពុទ្ធកណ៌តំ, នវង្គំ ជិនសាសនំ;
សត្តំ បរិយាបុណាត្វាន, សោភយី ជិនសាសនំ។

១៦.

“មម អន្តរិយំ ទិស្វា, សោមិ ពុទ្ធាវិយាករិ;
ឥមម្ហំ ភទ្ទកេ កប្ប, អយំ ពុទ្ធាភវិស្សតិ។

១៧.

“អហុ កបិល្ប្តយា វម្មា...បេ... ហេស្សាម សម្មុទា ឥមំ។

៣០.

“តស្សាបិ វចនំ សុត្វា, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសាទយី;
ឧត្តរី វតមធិដ្ឋាសី, ទសទាវមិប្បវិយា។

៣០.

“ឯវមហំ សំសរិត្វា, បរិវេន្តេន្តោ អនាចរំ;
ទុក្ខរញ្ចា កតំ មយ្ហំ, ពោធិយាយេវ ការណា”តិ។

តត្ថ ភូមន្តលីក្ខកុសលោតិ ភូមិសិក្ខាសុ ច អន្តលីក្ខេសុ ច
ដោតិចក្កាចារេ ដោតិវិជ្ជាយ ច កុសលោតិ អត្ថោ។ ឧបជ្ឈកោតិ
ឧបជ្ឈាយកោ។ សប្បតិស្សោតិ សប្បតិស្សយោ។ និព្ពតោតិ វិជ្ជតោ, វិស្សតោ
វា។ តតិយេ ជលេតិ និមិត្តសត្តមំ, តតិយជលាធិគមហេតុ និព្ពតោតិ អត្ថោ។
អាធាយាតិ មំ គហេត្វា។ វត្តាវត្តេស្វតិ ខុទ្ទកវត្តមហាវត្តេសុ។ កោវិទោតិ
តេសំ បូរណោ កុសលោ។ ន ក្វិច បរិហាយាមីតិ ក្វិចបិ សីលេសុ វា
សមាធិសមាបត្តិអាធិសុ វា កត្ថិច កុតោបិ ន បរិហាយាមិ, សព្ពត្ថ មេ បរិហានិ
នាម នវិជ្ជតីតិ ធិបេតិ។ “ន កោចិ បរិហាយាមី”តិបិ ចាថោ, សោយេវត្ថោ។

យាវតាតិ បរិច្ឆេទវចនមេតំ, យាវតកន្តិ អត្ថោ។ ពុទ្ធកណ៌តន្តិ ពុទ្ធវចនំ។
សោភយិន្តិ សោភេសី បកាសេសី។ មម អច្ឆរិយន្តិ មម សម្មាបដិបត្តិ អញ្ញោបិ
អសាធារណំ អច្ឆរិយំ អព្ពតំ កស្សបោ ភគវា ធិស្វាតិ អត្ថោ។ សំសរិត្វាតិ
សំសារេ សំសរិត្វា។ អនាចរន្តិ អនាចារំ អកត្តព្ពំ, អករណីយន្តិ អត្ថោ។

តស្ស បន កស្សបស្ស ភគវតោ ជាតនករំ ពារាណសី នាម អហោសិ,
ព្រាហ្មនត្ថោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, បរមគុណាវតី ជនវតី នាម ព្រាហ្មណី
មាតា, តិស្សោ ច ភារទ្វាដោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សព្ពមិត្តោ នាមុបជ្ឈាកោ,
អនុឡា ច ឧវេឡា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, និគ្រោធរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ
វីសតិហត្ថព្ពេធំ អហោសិ, វីសតិវស្សសហស្សានិ អាយុ, សុនន្ទា នាមស្ស
អគ្គមហេសី, វិជិតសេនោ នាម បុត្រោ, ចាសាធយានេន និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ -

៣២.

“នគរំ ពារាណសី នាម, កិកី នាមាសិ ខត្តិយោ;
វីសតេ តត្ថ នគរេ, សម្ពុទ្ធស្ស មហាកុលំ។

៣៣.

“ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណត្ថោវ, អាសិ ពុទ្ធស្ស សោ បិតា;
ធនវតី នាម ជនិកា, កស្សបស្ស មហេសិនោ។

៣៤.

“តិស្សោ ច ភារទ្វាជោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
សត្តមិត្តោ នាមុបជ្ឈាកោ, កស្សបស្ស មហេសិនោ។

៣៥.

“អនុឡា ឡុវេឡា ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, និគ្រោធាតិ បរុច្ឆតិ។

៤១.

“ឧច្ឆត្តនេន សោ ពុទ្ធា, វីសតិវតនុគ្គតោ;
វិជ្ជុលដ្ឋីវ អាកាសេ, ចន្ទោវ គហប្បវតោ។

៤២.

“វីសតិវស្សសហស្សានិ, អាយុ តស្ស មហេសិនោ;
តាវតា តិដ្ឋមាណោ សោ, តាវេសិ ជនតំ ពហុំ។

៤៣.

“ធម្មតឡាកំ មាបយិត្វា, សីលំ ធឧត្វាវិលេបនំ;

ធម្មទុស្ស័នំ និវាសេត្វា, ធម្មមាលំ វិភង្គិយ។

៤៤.

“ធម្មវិមលមាធាសំ, វេបយិត្វា មហាជនេ;
កេចិ និព្ពានំ បត្តេន្តា, បស្សន្តុមេ អលង្ករំ។

៤៥.

“សីលកញ្ចកំ ទត្វាន, ឈានកវចវម្ពិតំ;
ធម្មចម្ពំ ចារុបិត្វា, ទត្វា សន្នាហមុត្តមំ។

៤៦.

“សតិជលកំ ទត្វាន, តិខិណំ ញាណកុន្តិមំ;
ធម្មខគ្គរំ ទត្វា, សីលសំសគ្គមន្តនំ។

៤៧.

“តេវិជ្ជាភូសនំ ទត្វាន, អាវេជ្ជំ ចតុរោ ជលេ;
ធម្មភិញ្ញាភរណំ ទត្វា, ធម្មបុប្ផបិជ្ឈន្តនំ។

៤៨.

“សទ្ធម្មបណ្ណាវច្ឆត្តំ, ទត្វា ចាបនិវារណំ;
មាបយិត្វាភយំ បុប្ផំ, និព្ពតោ សោ សសារកោ។

៤៩.

“ឯសោ ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, អប្បមេយ្យេ ទុរាសនោ;
ឯសោ ហិ ធម្មរតនោ, ស្វាគ្គាតោ ឯហិបស្សិកោ។

៥០.

“ឯសោ ហិ សង្ឃរតនោ, សុប្បដិបន្នោ អនុត្តរេ;
សត្តំ តមន្តរហិតំ, ននុវិត្តា សព្ពសង្ខារា” តិ។

តត្ថវិជ្ជុលជ្ជវាតិ យនកាវេន សណ្ឋិតា វិជ្ជុលតាវិយ។ ចន្ទោវ
គហបូរិតោតិ បរិវេសគហបរិក្ខិតោ បុណ្ណាចន្ទាវិយ។ ធម្មតធុរកំ
មាបយិត្វាតិ បរិយត្តិធម្មតធុរកំ មាបយិត្វា។ សីលំ ទត្វាវិលេបនន្តិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលសង្ខាតំ ចិត្តសន្តតិវិភូសនត្ថំ វិលេបនំ ទត្វា។ ធម្មទុស្សំ
និវាសេត្វាតិ ហិរេត្ថប្បធម្មសង្ខាតំ សាជកយុគំ និវាសេត្វា។ ធម្មមាលំ
វិភជ្ជិយាតិ សត្តត្ថិសពោធិបក្ខិយធម្មកុសុមមាលំ វិភជិត្វា។ វិទហិត្វាតិ
អត្ថោ។

ធម្មវិមលមាទាសន្តិវិមលំ សោតាបត្តិមគ្គសង្ខាតំ អាទាសំ
សាវជ្ជានវជ្ជកុសលាកុសលធម្មសល្លក្ខណត្ថំ មហាជនស្ស ធម្មតធុរកតិវេ
ធម្មាទាសំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ មហាជនេតិ មហាជនស្ស។ កេចីតិ យេ កេចី។
និព្វានំ បត្តេន្ទាតិ សព្ពកុសលមលវិលយករំ អមតមសង្ខតមនីតិកំ
បរមសន្តំ អប្បតិរសំ និព្វានំ បត្តេន្ទាវិចរន្តិ។ តេ ឥមំ អលង្ការំ វុត្ថប្បការំ មយា
ទស្សិតំ បស្សន្តតិ អត្ថោ។ “និព្វានមភិបត្តេន្ទា, បស្សន្តុ មំ អលង្ការ” ត្ថិបិ ចាថោ,
សោយេវត្ថោ។ អលង្ការន្តិ រស្សំ កត្វា វុត្ថំ។

សីលកញ្ចកំ ទត្វាធាតិ បញ្ចសីលទសសីលចតុចារិសុទ្ធិសីលមយំ
កញ្ចកំ ទត្វា។ ឈានកវចរម្មិតន្តិ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានកវចរន្តំ ពាទ្ធិត្វា។
ធម្មចម្ពំ ចារុបិត្វាតិ សតិសម្បជញ្ញសង្ខាតធម្មចម្ពំ ចារុបិត្វា។ ទត្វា
សន្នាហមុត្តមន្តិ ឧត្តមំ ចតុវគ្គសមន្នាគតំ វិរយសន្នាហំ ទត្វាតិ អត្ថោ។
សតិជលកំ ទត្វាធាតិ វាគាធិនោសាវចាបនិវារណត្ថំ
ចតុសតិបដ្ឋានជលកនិវារណំ ទត្វា។ តិច្ឆិណំ ញ្ញាណកុន្តិមន្តិ បដិវេធសមត្ថំ

តិចិណវិបស្សនាញាណកុន្តវន្តំ, វិបស្សនាញាណនិសិតកុន្តវន្តំ អត្ថោ,
កិលេសពលនិធនករសមត្ថំ វា យោគាវចរយោធរំ វេបេត្វាតិ អត្ថោ។
ធម្មខគ្គវំ ទត្វាតិ តស្ស យោគាវចរស្ស វីរិយុបលតលនិសិតធាវំ
មគ្គបញ្ញាវរខគ្គំ ទត្វា។ សីលសំសគ្គមទ្ទនន្តិ អរិយំ លោកុត្តរសីលំ
កិលេសសំសគ្គមទ្ទនត្ថាយ, កិលេសនិយាតនត្ថាយាតិ អត្ថោ។

តេវិជ្ជាភូសនំ ទត្វាតិ តេវិជ្ជាមយំ វិភូសនំ ទត្វា។ អាវេឡំ ចតុរោ ផលេតិ
ចត្តារិ ផលានិ វជំសកំ កត្វា។ ធម្មភិញ្ញាភរណាន្តិ អាករណត្ថាយ
អលង្ការករណត្ថាយ ធម្មភិញ្ញាយោ ទត្វា។ ធម្មបុប្ផបិឡន្ទនន្តិ
នវលោកុត្តរធម្មសម្ពាតំ កុសុមមាលំ កត្វា។ សទ្ធម្មបណ្ណាវច្ឆត្ថំ, ទត្វា
ចាបនិវារណាន្តិ អច្ឆន្តិវិសុទ្ធិវិមុត្តិសេតច្ឆត្ថំ សញ្ញាកុសលាតបនិវារណំ ទត្វា។
មាបយិត្វាភយំ បុប្ផន្តិ អភយបុរគាមិនំ អដ្ឋង្គិកមគ្គំ បុប្ផំ កត្វាតិ អត្ថោ។

កស្សចោ កិរ ភគវា កាសិរដ្ឋេ សេតព្យនគរេ សេតព្យយ្យនេ បរិនិព្វាយិ។
ធាតុយោ កិរស្ស នវិកិរីសុ។ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ មនុស្សា សន្និបតិក្វា
ឯកេកំ សុវណ្ណិដ្ឋកំ កោដិអគ្បនកំ រតនវិចិត្តំ ពហិចិននត្ថំ ឯកេកំ
អឡកោដិអគ្បនកំ អព្ពន្ធបុរណត្ថំ មនោសិលាយ មត្តិកាកិច្ចំ តេលេន
ឧទកកិច្ចំ ករោន្តោ យោជនុព្ពេធំ ជូបមកំសុ។

“កស្សចោបិ ភគវា កតកិច្ចោ, សព្ពសត្តហិតមេវ ករោន្តោ;
កាសិរជនគរេ មិគទាយេ, លោកនន្ទនករោ និវសី”តិ។

សេសគាថាសុ សព្ពត្ថ ចាកដមេវាតិ។

ឥតិ មជ្ជត្ថវិលាសិនិយា ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថាយ

កស្សបពុទ្ធវិសាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯត្តារតា ចតុវិសតិយា ពុទ្ធានំ ពុទ្ធវិសាវណ្ណានា

សព្វាការេន និដ្ឋិតា។

២៧. គោតមពុទ្ធវិសាវណ្ណានា

ទូរេនិទានកថា

“ឥទានិ យស្មា អម្ពាភំ, ពុទ្ធវិសស្ស វណ្ណានា;
អនុក្កមេន សម្មត្តា, តស្មាយំ តស្ស វណ្ណានា”។

តត្ថ អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ ធិបត្តរាជិនំ ចតុវិសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ អធិការំ
ករោន្តោ កប្បសតសហស្សរាជិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ័យ្យានិ អាគតោ។
កស្សបស្ស បនភគវតោ ឱរកាកេ វេបេត្វា ឥមំ សម្មាសម្ពុទ្ធិំ អញ្ញោ ពុទ្ធា នាម
នត្ថិ។ ឥតិ ធិបត្តរាជិនំ ចតុវិសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ បន
ពោធិសត្តោ យេនេន -

“មនុស្សត្ថំ លិង្គសម្មត្តិ, ហេតុ សត្តារទស្សនំ;
បព្ពដ្ឋា គុណសម្មត្តិ, អធិការោ ច ធនុតា;
អដ្ឋង្គសមោធានា, អភិនិហារោ សមិជ្ឈតី”តិ។ (ពុ. វិ. ២.៥៩) -

ឥមេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ធិបត្តរាជមូលេ កតាភិនិហារេន “ហន្ត,
ពុទ្ធករេ ធម្មេ, វិចិនាមិ ឥតោ ចិតោ”តិ ឧស្សហំ កត្វា “វិចិនន្តោ តទានក្ខី,
បឋមំ ទានចារមិ”ន្តិ ទានចារមិតាធម្មោ ពុទ្ធការកធម្មា ធិដ្ឋា, តេ បូរេន្តោ យាវ

វេស្សន្តរត្តការា អាគមិ, អាគប្បន្តោ ច យេ តេ កតាភិនីហារា ពោធិសត្តានំ
អានិសំសា សំវណ្ណិតា -

“ឯវំ សព្ពង្គសម្បជ្ជា, ពោធិយា និយតា នរា;
សំសរំ ធិយមទ្ធានំ, កប្បកោដិសតេហិមិ។

“អរិច្ឆិម្ហំ នុប្បជ្ជន្តិ, តថា លោកន្តវេសុ ច;
និជ្ឈាមតណ្ហា ឧប្បិទាសា, ន ហោន្តិ កាឡ កញ្ចិកា។

“ន ហោន្តិ ឧទ្ធកា ចាលា, ឧប្បជ្ជន្តាមិ ទុគ្គតិ;
ជាយមាធា មនុស្សេសុ, ជច្ឆន្ទា ន ភវន្តិ តេ។

“សោតវេកល្អតា នត្ថិ, ន ភវន្តិ មូគបក្ខិកា;
ឥត្ថិការំ ន គច្ឆន្តិ, ឧភតោព្យញ្ញនបណ្ហាកា។

“ន ភវន្តិ បរិយាបជ្ជា, ពោធិយា និយតា នរា;
មុត្តា អានន្តិកេហិ, សព្ពត្ថ សុទ្ធកោចរា។

“មិច្ឆាធិដ្ឋី ន សេវន្តិ, កម្មកិរិយទស្សនា;
វេសមាធាមិ សគ្គេសុ, អសញ្ញំ នូបបជ្ជវេ។

“សុទ្ធាវាសេសុ ទេវេសុ, ហេតុ ធាម នវិជ្ជតិ;
នេក្ខម្មនិជ្ជា សប្បុរិសា, វិសំយុត្តា ភវាភវេ;
ចរន្តិ លោកត្ថចរិយាយោ, បូរេន្តិ សត្តចារមី” តិ។ (ធម. ស. អដ្ឋ.
និទានកថា; អប. អដ្ឋ. ១. ទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១. ទូរេនិទានកថា;
ចរិយា. អដ្ឋ. បកិណ្ណាកកថា);

តេ អានិសំសេ អធិគន្ធាវ អាគតោ។ ឯវំ អាគច្ឆន្តោ វេស្សន្តវត្តភាវេ បិតោ -

“អចេតនាយំ បថវី, អវិញ្ញាយ សុខំ ទុខំ;

សាបិ ធានពលា មយ្ហំ, សត្តក្ខត្តំ បកម្មថា”តិ។ (ចរិយា. ១.១២៤) -

ឯវំ មហាបថវីកម្មនាទីនិ មហាបុញ្ញានិ កត្វា អាយុបរិយោសានេ តតោ
ចរិត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ។

អវិទូរេនិធានកថា

តុសិតបុរេ វេសមានេយេវ បន ពោធិសត្តេ ពុទ្ធកោលាហលំ នាម ឧទចាទិ។
លោកស្មិត្តា តីណិ កោលាហលានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ សេយ្យដំនំ - កប្បកោលាហលំ,
ពុទ្ធកោលាហលំ, ចក្កវត្តិកោលាហលន្តិ។ តត្ថ “វេស្សសតសហស្សស្ស
អច្ចយេន កប្បជ្ឈានំ ភវិស្សតិ”តិ លោកព្យូហា នាម កាមាវចរេនេវា មុត្តសិរា
វិកិណ្ណាកេសា រុទមុខា អស្សនិ ហត្ថហិ បុញ្ញមាណ វត្តវត្តនិវត្តា អតិរិយ
វិរូបវេសធារិនោ ហុត្វា មនុស្សបថេវិចរន្តា ឯវំ អាហោចន្តិ - “មារិសា, មារិសា,
តតោ វេស្សសតសហស្សស្ស អច្ចយេន កប្បជ្ឈានំ ភវិស្សតិ, អយំ លោកា
វិនស្សិស្សតិ, មហាសមុទ្ទាបិ ឧស្សស្សិស្សតិ, អយព្វា មហាបថវី សិនេរុ ច
បព្ពតរាជា ឧឡ្ហិស្សន្តិ វិនស្សិស្សន្តិ, យាវ ព្រហ្មលោកា លោកវិនាសោ
ភវិស្សតិ, មេត្តំ, មារិសា, ភាវេថ, ករុណំ មុទិតំ ឧបេក្ខំ, មារិសា, ភាវេថ, មាតរំ
បិតរំ ឧបជ្ឈហថ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនោ ហោថា”តិ។ ឥទំ កប្បកោលាហលំ
នាម។

“វេស្សសហស្សស្ស អច្ចយេន បន សព្ពព្វាពុទ្ធា លោកេ ឧបជ្ឈិស្សតិ”តិ
លោកចាលនេវតា - “តតោ, មារិសា, វេស្សសហស្សស្ស អច្ចយេន ពុទ្ធា

លោក ឧប្បន្នស្សតី" តិ ឧក្សោសេន្តិយោ អាហិណ្ឌាន្តិ។ ឥទំ ពុទ្ធកោលាហលំ
នាម។

“វស្សសតស្ស អច្ឆយេន ចក្កវត្ថិរាជា ឧប្បន្នស្សតី” តិ ទេវតា - “ឥតោ,
មារិសា, វស្សសតស្ស អច្ឆយេន ចក្កវត្ថិរាជា ឧប្បន្នស្សតី” តិ ឧក្សោសេន្តិយោ
អាហិណ្ឌាន្តិ។ ឥទំ ចក្កវត្ថិកោលាហលំ នាម (ឧ. ចា. អដ្ឋ.

៥. មង្គលបញ្ចសមុជ្ជានកថា; អប. អដ្ឋ. ១. អវិទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ.

១. អវិទូរេនិទានកថា)។

តេសុ ពុទ្ធកោលាហលសទ្ធិំ សុត្វា សកលទសសហស្សចក្កវាឡេទេវតា
ឯកតោ សន្និបតិកា - “អសុកោ នាម សត្តោ ពុទ្ធាភិស្សតី” តិ ញត្វា
ឧបសង្កមិត្វា អាយាចន្តិ, អាយាចមាណា ច តស្ស បុព្វនិមិត្តេសុ ឧប្បន្នេសុ
អាយាចន្តិ។ តទា បន សញ្ញាបិ តា ឯកេកចក្កវាឡេ ចតុមហារាជ-សក្ក-
សុយាម-សន្តសិក-សុនិម្មិត-វសវត្ថិ-មហាព្រហ្មហិ សទ្ធិំ ឯកចក្កវាឡេ
សន្និបតិកា តុសិកភវនេ ឧប្បន្នបុតិទិមិត្តស្ស ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា -
“មារិស, តុម្ពេហិ ទស ចារមិយោ បូរិសា, បូរេន្តេហិ ច ន
សក្កព្រហ្មសម្មត្តិអាទិកំ សម្មត្តិ បត្តេន្តេហិ បូរិសា, លោកនិត្តរណត្ថាយ បន
វោ សព្ពញ្ញតំ បត្តេន្តេហិ បរិបូរិសា ពុទ្ធត្ថាយ -

“កាលោ ខោតេ មហាវីរ, ឧប្បន្ន មាតុកុច្ឆិយំ;

សទេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ” តិ (ពុ. វិ. ១. ៦៧) -

យាបីសុ។

អថ មហាសត្តោ ទេវតាហិ ឯវំ អាយាចិយមាណោ ទេវតានំ បដិញ្ញំ អនត្វាវ
កាល-ទីប-ទេស-កុល-ជនេត្តិអាយុបរិច្ឆេទវសេន បញ្ចា មហាវិលោកនានិ

វិលោកេសី។ តត្ថ “កាលោ នុ ខោ, ន កាលោ” តិ បឋមំ កាលំ វិលោកេសី។
តត្ថ វស្សសតសហស្សតោ ឧទ្ទំ វឿតអាយុកាលោ កាលោ នាម ន ហោតិ។
កស្មា? តទា ហិ សត្តានំ ជាតិជរាមរណានិ ន បញ្ញាយន្តិ, ពុទ្ធានព្វា ធម្មទេសនា
តិលក្ខណមុត្តា នាម នត្ថិ, តេសំ “អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា” តិ កថេន្តានំ “កី នាមេតំ
កថេន្តី” តិ នេវ សោតព្ពំ ន សទ្ធាតព្ពំ មញ្ញន្តិ, តតោ អភិសមយោ ន ហោតិ, តស្មី
អសតិ អនិយ្យានិកំ សាសនំ ហោតិ។ តស្មា សោ អកាលោ។ វស្សសតតោ
ឧនអាយុកាលោបិ កាលោ ន ហោតិ។ កស្មា? តទា សត្តា ឧស្សន្ទកិលេសា
ហោតិ, ឧស្សន្ទកិលេសានព្វា ធិន្នោវាទោ ឱវាទជ្ជានេ ន តិដ្ឋតិ, ឧទកេ ទណ្ឌារាជិ
វិយ ឱប្បំ វិគត្តតិ។ តស្មា សោបិ អកាលោ។ វស្សសតសហស្សតោ បន
បជ្ជាយ ហេដ្ឋា វស្សសតតោ បជ្ជាយ ឧទ្ទំ អាយុកាលោ កាលោ នាម។ តទា
បន វស្សសតកាលោ អហោសិ។ អថ មហាសត្តោ “និព្ពត្តិតព្ពកាលោ” តិ
កាលំ បស្សិ។

តតោ ធិបំ ឱលោកេន្នោ សបរិវារេ ចត្តារោ មហាធិបេ ឱលោកេត្វា - “តីសុ
ធិបេសុ ពុទ្ធា ន និព្ពត្តន្តិ, ជម្ពុធិបេយេវ និព្ពត្តន្តិ” តិ ធិបំ បស្សិ។

តតោ “ជម្ពុធិទោ នាម មហា, ទសយោជនសហស្សបរិមាណោ។ កតវស្មី
នុ ខោ បទេសេ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តិ” តិ ឱកាសំ ឱលោកេន្នោ មជ្ឈិមទេសំ បស្សិ។
“កបិលវត្ថុ នាម នករំ, តត្ថ មយា និព្ពត្តិតព្ព” តិ និដ្ឋមគមាសិ។

តតោ កុលំ វិលោកេន្នោ - “ពុទ្ធា នាម វេស្សកុលេ វា សុទ្ធកុលេ វា ន
និព្ពត្តន្តិ។ លោកសម្មតេ បន ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វា និព្ពត្តន្តិ,
ឯតវហិ ខត្តិយកុលំ លោកសម្មតំ, តត្ថ និព្ពត្តិស្សាមិ សុទ្ធាទេវោ នាម រាជា
បិតា មេ ភរិស្សតី” តិ កុលំ បស្សិ។

តតោ មាតរំវិលោកេត្តោ - “ពុទ្ធមាតា នាម លោលា សុរាជុត្តា ន ហោតិ,
កប្បសតសហស្សំ បន បូរិតចារមី ជាតិតោ បដ្ឋាយ អឧណ្ណបញ្ចសីលាយេវ
ហោតិ។ អយញ្ច មហាមាយា នាម ទេវី ឯទិសី, អយំ មេ មាតា ភវិស្សតិ,
កិត្តកំ បនស្សា អាយ្ហតិ, ទសន្នំ មាសានំ ឧបរិ សត្ត ទិវសានី”តិ បស្សី។

ឥតិ ឥមំ បញ្ចវិដំ មហាវិលោកនំវិលោកេត្តា - “កាលោ មេ, មារិសា,
ពុទ្ធភាវាយា”តិ ទេវានំ បដិញ្ញំ ទត្វា - “គប្បថ តុម្កេ”តិ តា ទេវតា ឧយ្យោដេត្វា
តុសិតទេវតាហិ បរិវុតោ តុសិតបុរេ នន្ទនវនំ ចារិសី។ សព្វទេវលោកេសុ ហិ
នន្ទនវនំ អត្ថិយេវ។ តត្រ នំ ទេវតា - “ឥតោ ចុតោ សុគតី គន្ធា”តិ បុព្វេ
កតកុសលកម្មោកាសំ សារយមាណាវិចរន្តិ។ សោ ឯវំ តាហិ ទេវតាហិ
កុសលំ សារយមាណាហិ បរិវុតោ តត្រ វិចរន្តោវ ចរិត្វា មហាមាយាយ ទេវិយា
កុច្ឆិស្មី ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេន បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ មហាបុរិសស្ស បន មាតុ កុច្ឆិស្មី
បដិសន្ធិគ្គណ្ហនក្ខណោ ឯកប្បហារេនេវ សកលទសសហស្សិលោកធាតុ
សង្កម្មិ។ ទ្ធិត្ថិស បុព្វនិមិត្តានិ ចាតុរហេសុ។

ឯវំ គហិតបដិសន្ធិកស្ស ពោធិសត្តស្ស ចេវ ពោធិសត្តមាតុយា ច
ឧបទ្ធពរិវរណត្ថំ ខគ្គហត្ថា ចត្តារោ ទេវបុត្តា អារក្ខំ គណ្ហីសុ។ ពោធិសត្តស្ស
មាតុ បុរិសេសុ រាគចិត្តំ នុប្បដ្ឋិ, លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា ច សា អហោសិ សុខិនំ
អកិលន្តកាយា។ ពោធិសត្តញ្ច អត្ថនោ កុច្ឆិគតំ វិប្បសន្នេ មណីរតនេ
អារុតបណ្ណសុត្ថំ វិយ បស្សតិ។ យស្មា ពោធិសត្តេន វសិតកុច្ឆិ នាម
ចេតិយគព្ពសទិសា ហោតិ, ន សក្កា អញ្ញេន សត្តេន អារសិតុំ វា បរិភុញ្ញិតុំ វា,
តស្មា ពោធិសត្តមាតា សត្តាហជាតេ ពោធិសត្តេ កាលំ កត្វា តុសិតបុរេ
និព្ពត្តិ។ យថា បន អញ្ញា ឥតិយោ ទស មាសេ អប្បត្វាបិ អតិក្កមិត្វាបិ
និសិន្នាបិ និបន្នាបិ វិជាយន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តមាតា។ ពោធិសត្តមាតា បន

ពោធិសត្តំ ធន មាសេ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា បិតាវិជាយតិ។ អយំ
ពោធិសត្តមាតុ ធម្មតា។

មហាមាយាបិ ទេវី ធន មាសេ កុច្ឆិនា ពោធិសត្តំ បរិហរិត្វា បរិបុណ្ណាគត្តា
ញាតិយំ គន្ធកាមា សុទ្ធាធនមហារាជស្ស អាហោចេសិ - “ឥច្ឆាមហំ,
មហារាជ, ទេវធម្មានគរំ គន្ធី” ឆ្លើយ រាជា “សាធូ” តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា កបិលវត្ថុតោ
យាវ ទេវធម្មានគរា អញ្ញាសំ សមំ ការេត្វា
កធនិបុណ្ណាយជកមុកធដបជាតាធិហិ អលង្ការាបេត្វា នវកនកសិវិកាយ
និសីទាបេត្វា មហាតិយាវិក្ខតិយា មហាតា បរិវារេន បេសេសិ។ ទ្វិន្នំ បន ធនរាជំ
អន្តរេ ឧភយនគរវាសីនំ បរិភោគារហំ លុម្ពិនីវនំ នាម មង្គលសាលវនំ អត្ថិ, តំ
តស្មី សមយេ មូលតោ យាវ អគ្គសាខា សត្តំ ឯកដាលិដុល្លំ អហោសិ។
សាខន្តរេហិ ចេវ បុប្ផន្តរេហិ ច បរមរតិករមធុរមនោរមវិរុតាហិ មធមុទិតាហិ
អនុកុត្តបញ្ចារហិ បរភតមធុករវជ្ជហិ
ឧបគីយមាធនុវនន្ទនន្ទនវនសធិសសោកំ វនំ ទិស្វា ទេវិយា
សាលវនកិឡមនុកវិតុំ ចិត្តមុប្បជ្ជិ (អប. អដ្ឋ. ១. អវិទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ.
១. អវិទូរេនិទានកថា)។

“វិក្ខុសិតា ពាលជនាតិចាលិនី, វិក្ខុសិតឆ្លី វនិតេវ មាលិនី;
សទា ជនានំ នយនាលិមាលិនី, វិលុម្ពិនីវតិវិរោចិ លុម្ពិនី”។

អមច្ឆា រញ្ជោ អាហោចេត្វា ទេវី គហេត្វា តំ លុម្ពិនីវនំ បរិសីសុ។ សា
មង្គលសាលមូលំ គន្ធា តស្ស ឧដុសមវដ្ឋក្ខន្ធស្ស បុប្ផជលបល្លវសមលដ្ឋតស្ស
យំ សាខំ គណ្ហិតុកាមា អហោសិ, សា សាលសាខា អពលា ជនបាធយលោលា
សយមេវវិលម្ពមាធា ហុត្វា តស្សា ករតលស្មី សមុបគតា។ អថ សា តំ
សាលសាខំ តម្កតុដ្ឋនឧដ្ឋលេន កមលធនវត្ថិវដ្ឋន្តលីនា

នូវកងកកដុះលយសោភិតនា ឧត្តិលោន បរមរតិករេន ករេន អគ្គហេសិ។
សា តំ សាលសាខំ គហេត្វា បិតា អសីតជលជរិវរគតា ពាលចន្ទលេខាវិយ
ច អចិរដ្ឋិតិកា អច្ចិបភាវិយ ច នន្ទនវនជាតា ឆេរិវិយ ច ឆេរិវិរោចិត្ត។
តាវនេវ ចស្សា កម្មជវាតា ចលីសុ។ អចស្សា សាលាចាការំ បរិក្ខិបិត្វា
មហាជនោ បដិក្កមិ។ សា សាលសាខំ គហេត្វា តិដ្ឋមាឆាយ វេ តស្សា
គព្ភុវុដ្ឋានំ អហោសិ។

តន្ត្រីណាមួយ ចន្លោះរវាងវិសុទ្ធិចិត្ត មហាព្រហ្មនោះ សុវណ្ណជាលំ អាធាយ
អាគន្ធា តែង សុវណ្ណជាលេង ពោធិសត្តំ សម្បជិដ្ឋិតា មាតុ បុរតោ បេត្វា -
“អត្តមនា, ទេវី, ហោហិ, មហេសក្ខោ តេ បុត្រា ឧប្បន្នោ” តិ អាហំសុ។ យថា
បន អញ្ជោ សត្វា មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមន្តា បដិក្កលេន អសុចិនា មក្ខិតា
និក្ខមន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តោ។ ពោធិសត្តោ បន ទ្វេ ហត្ថ ទ្វេ ចានេ បសារេត្វា
បិតកោវ មាតុកុដ្ឋិតសម្ភវេន កេនចិ អសុចិនា អមក្ខិតោវ សុទ្ធាវិសនោ
កាសិកវត្ថេ និក្ខិតមណីរតនំវិយ វិរោចមនោ មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមិ។ ឯវំ
សន្តេបិ ពោធិសត្តស្ស ច ពោធិសត្តមាតុយា ច សក្ការត្តំ អាកាសតោ ទ្វេ
ឧទកជារា និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តស្ស ច មាតុយា ច សរីរេ ឧតុំ គាហាបេសុំ។

អថ នំ សុវណ្ណាជាលេន បដិគ្គហេត្វា បីតានំ ព្រហ្មានំ ហត្ថតោ ចត្តារោ
មហារាជា នោ មន្ត្រីលសម្មតាយ សុខសម្មស្សយ អជិនប្បវេណីយា គណ្ឌីសុ,
តេសំ ហត្ថតោ មនុស្សា ធុក្ខុលចម្ពដកេន គណ្ឌីសុ, មនុស្សានំ ហត្ថតោ មុច្ឆិត្វា
បថវិយំ បតិជ្ឈាយ បុរត្តិមំ ទិសំ ឡិលោកេសិ, អនេកានិ ចក្កវាឡ្យសហស្សានិ
ឯកផ្គណ្ឌានិ អហេសុំ។ តត្ថ ទេវមនុស្សា គន្ធិបុប្ផមាលាទីហិ បូជយមាណ -
“មហាបុរិស, តុម្លេហិ សទិសោ ឯត្ថ នត្ថិ, កុតោ ឧត្តរិករោ” តិ អាហំសុ។ ឯវំ
ទស ទិសា អនុវិលោកេត្វា អត្តនា សទិសំ អទិស្វា ឧត្តរទិសាភិមុខោ

សត្វបដិវត្តិហារេន អគមាសិ។ គប្បន្តោ ច បថវិយា ឯវ គតោ, នាកាសេន។
អចេលកោវ គតោ, ន សចេលកោ។ ធម្មារោវ គតោ, ន
សោឡសវស្សុទ្ធីសិកោ។ មហាជនស្ស បន អាកាសេន គប្បន្តោវិយ
អលន្តតបដិយន្តោវិយ ច សោឡសវស្សុទ្ធីសិកោវិយ ច អហោសិ។ គតោ
សត្វមេ បទេ ឋេត្វា “អក្កោហមស្មិ លោកស្ស” តិ អាទិកំ (ធិ. និ. ២.៣០; ម. និ.
៣.២០៧) អាសភី វាចំ និច្ឆារេន្តោ សីហនាទំ នទិ។

ពោធិសត្តោ ហិ ភីសុ អត្តភាវេសុ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្ធមត្តោវ វាចំ
និច្ឆារេសិ មហោសធត្តភាវេ, វេស្សន្តត្តភាវេ, ឥមស្មី អត្តភាវេតិ។
មហោសធត្តភាវេ កិរស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្ធមត្តស្សេវ សក្កោ ទេវរាជា
អាគន្ធា ចន្ទនសារំ ហត្ថេ ឋេត្វា គតោ, តំ មុដ្ឋិយំ កត្វាវ និក្ខន្តោ។ អថ នំ
មាតា - “តាត, តុំ កី គហេត្វា អាគតោសី” តិ បុច្ឆិ។ “ឱសធំ, អម្ពា” តិ។ ឥតិ
ឱសធំ គហេត្វា អាគតត្តា “ឱសធំកុមារោ” ត្រូវស្ស នាមមកំសុ។

វេស្សន្តត្តភាវេ បន មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្ធមត្តោវ ធិក្ខណាហត្ថំ បសារេត្វា -
“អត្ថិ នុ ខោ, អម្ព, កិញ្ចា គេហស្មី ធំ, ធំ ធំ ធំ ធំ” តិ វនន្តោ និក្ខមិ។ អថស្ស
មាតា - “សធនេ កុលេ និព្វត្តោសិ, តាតា” តិ បុត្តស្ស ហត្ថំ អត្តនោ ហត្ថតលេ
កត្វា សហស្សត្ថវិកំ ឋេត្វេសិ។

ឥមស្មី បន អត្តភាវេ ឥមំ សីហនាទំ នទិ ឯវ ពោធិសត្តោ ភីសុ
អត្តភាវេសុ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្ធមត្តោវ វាចំ និច្ឆារេសិ។ ជាតក្ខណាបិស្ស
ទុត្តិស បុព្វនិមិត្តានិ ចាតុវហេសុ។ យស្មី បន សមយេ អម្ពា កំ ពោធិសត្តោ
លុម្ពិនីវេន ជាតោ តស្មីយេវ សមយេ វហុលមាតា ទេវី អានន្តោ ធម្មោ
កាឡានាយី អមទ្វា កណ្តាកោ អស្សរាជា មហាពោធិវុក្ខោ ចតស្សោ
និធិកុម្មិយោ ច ជាតា, តត្ថ ឯកោ គារុតប្បមាលោ ឯកោ

អឡាយោជនប្បមាលោក ឯកោ តិការុតប្បមាលោក ឯកោ យោជនប្បមាលោក
អហោសិ។ ឥមេ សត្ត សហជាតា នាម ហោត្តិ។

ឧភយនគរវាសិនោ មហាបុរិសំ គហេត្វា កបិលវត្ថុបុរមេវ អគម៌សុ។
តំទិវសមេវ - “កបិលវត្ថុនគរេ សុទ្ធាននមហារាជស្ស បុត្តោ ពោធិមូលេ
និសីទិត្វា ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ តាវតីសកវនេ ហជ្ជតុដ្ឋា ទេវសង្ឃា
ចេលុក្ខេចាទីនិ បវត្តន្តា កិឡិសុ។ តស្មី សមយេ សុទ្ធាននមហារាជស្ស
កុលុបកោ អជ្ជសមាបត្តិលាភី កាឡទេវលោ នាម តាបសោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា
ទិវាវិហារត្ថាយ តាវតីសកវនំ គន្ធា តត្ថ ទិវាវិហារំ និសិដ្ឋោ តា ទេវតា
តុដ្ឋមានសា កិឡន្តិយោ ទិស្វា “កីការណា តុដ្ឋមានសា បមុទិតហទយា
កិឡថ, មយ្ហំ តំ ការណំ កថេថា” តិ បុច្ឆិ។ តតោ ទេវតា អាហំសុ - “មារិស,
សុទ្ធាននរញ្ញោ បុត្តោ ជាតោ, សោ ពោធិមណ្ឌោ និសីទិត្វា ពុទ្ធា ហុត្វា ធម្មចក្កំ
បវត្តេស្សតិ, តស្ស ‘អនន្តរបំ ពុទ្ធលីឡំ បស្សិតុំ លភិស្សាមា’ តិ ឥមិនា
ការណោន តុដ្ឋម្ហា” តិ។

អថ តាបសោ តាសំ ទេវតានំ វចនំ សុត្វា បរមទស្សនីយរតនាវលោកតោ
ទេវលោកតោ ឡិយ្ហ នរបតិនិវេសនំ បរិសិត្វា បញ្ញត្ត អាសនេ និសីទិ។ តតោ
កតបដិសន្ធាវំ រាជានំ - “បុត្តោ កិរ តេ, មហារាជ, ជាតោ, តំ បស្សិតុំស្សាមា” តិ
អាហា។ រាជា អលង្កតបដិយត្ថំ តនយំ អាហារាបេត្វា ទេវលតាបសំ វជ្ជាបេតុំ
អភិហារិ។ មហាបុរិសស្ស ចាទា បរិវត្តិត្វា វិជ្ជុលតាវិយ អសិតជលធរក្ខុដេសុ
តាបសស្ស ជដាសុ បតិដ្ឋហីសុ។ ពោធិសត្តេន ហិ តេនត្តភាវេន វជ្ជិតត្តោ នាម
អញ្ញោ នត្តិ។ តតោ តាបសោ ឧដ្ឋាយាសនា ពោធិសត្តស្ស អញ្ញលី បគ្គហោសិ។
រាជា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អត្តនោ បុត្តំ វជ្ជិ។ តាបសោ ពោធិសត្តស្ស
លក្ខណាសម្បត្តិ ទិស្វា - “ភវិស្សតិ នុ ខោ ពុទ្ធា, ឧទាហុ ន ភវិស្សតី” តិ

អាវុធទ្វា ឧបធារេន្តោ - “និស្សំសយំ ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ អនាគតំសញ្ញាណេន
ព្រាហ្មា - “អច្ឆរិយបុរិសោ អយ” តិ សិទ្ធិ អកាសិ។

តតោ “អហំ ឥមំ ពុទ្ធកូតំ ទដ្ឋំ លភិស្សមិ នុ ខោ, នោ” តិ ឧបធារេន្តោ - “ន
លភិស្សមិ, អន្តរាយេវ កាលំ កត្វា ពុទ្ធសតេនបិ ពុទ្ធសហស្សេនបិ គន្ធា
ពោធនុំ អសក្កុណោយេវ អរូបភវេ និព្វត្តិស្សមី” តិ ទិស្វា - “ឯវរូបំ នាម
អច្ឆរិយបុរិសំ ពុទ្ធកូតំ ទដ្ឋំ លភិស្សមិ, មហាតី វត មេ ជានិ ភវិស្សតី” តិ
បរោទិ។ មនុស្សា បន ទិស្វា - “អម្ពាភំ អយេវា ឥនានេវ ហសិក្ខា បុន
រោទិតុមារភិ, កី នុ ខោ, ភន្តេ, អម្ពាភំ អយ្យបុត្តស្ស កោចិ អន្តរាយោ
ភវិស្សតី” តិ បុត្តិសុ។ តាបសោ អាហា - “នត្ថេតស្ស អន្តរាយោ, និស្សំសយេន
ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ។ “អថ កស្មា តុម្ពេ បរោទិត្តា” តិ? “ឯវរូបំ អច្ឆរិយបុរិសំ
ពុទ្ធកូតំ ទដ្ឋំ លភិស្សមិ, មហាតី វត មេ ជានិ ភវិស្សតី តិ អត្តានំ
អនុសោចន្តោ រោទាមី” តិ អាហា។

តតោ ពោធិសត្តំ បញ្ចមេ ទិវសេ សីសំ ម្ពាបេត្វា - “នាមំ គណ្ហិស្សមា” តិ
រាជភវំនំ ចតុជ្ជាតិកគន្ធន ឧបលិម្បិត្វា លាជបញ្ចមាទិ កុសុមាទិវិកិរិត្វា
អសម្ពិទ្ធជាយាសំ បចាបេត្វា តិណ្ហំ វេទានំ ចារដ្ឋតេ អជ្ជសតេ ព្រាហ្មណោ
និមន្តេត្វា រាជភវំនេ និសីទាបេត្វា មធុចាយាសំ ភោជេត្វា សក្ការំ កត្វា - “កី នុ
ខោ ភវិស្សតី” តិ លក្ខណាទិ បរិក្កាហាបេសុំ។ តេសុ រាមាទយោ អជ្ជ
ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា លក្ខណាបរិក្កាហាកា អហេសុំ។ តេសុ សត្ត ជនា ទេ
អង្គុលិយោ ឧត្តិបិត្វា ទេវា ព្យាករីសុ - “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ
អគារំ អជ្ឈាវសន្តោ រាជា ហោតិ ចក្កវត្ថី, បព្ពជមាទោ ពុទ្ធា” តិ។ តេសំ បន
សព្វទហរោ គោត្តេន កោណ្ឌោញ្ញោ នាម ព្រាហ្មណោ ពោធិសត្តស្ស
លក្ខណាវសម្បត្តិ ទិស្វា - “ឯតស្ស អគារមជ្ឈេ ឋានការណំ នត្ថិ, ឯកន្តេនេវ

វិវេជន្តនោ ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ ឯកមេវ អង្គុលី ឧត្តិបិទ្វា ឯកំសព្យាករណំ
ព្យាកាសិ។ អថស្ស នាមំ គណ្ណាត្តា សព្ពលោកត្ថសិទ្ធិករត្តា សិទ្ធិត្តោតិ
នាមមកំសុ។

អថ តេ ព្រាហ្មណា អត្តនោ យវានិ គន្ធា បុត្ត អាមន្តេត្វា ឯវមាហំសុ -
“អម្ពេ មហាល្លកា, សុទ្ធាទនមហារាជស្ស បុត្តំ សព្ពញ្ញតំ បត្តំ សម្ភារេយ្យម វា
នោ វា, តុម្ពេ បន តស្មី បព្ពជិត្វា សព្ពញ្ញតំ បត្តេ តស្ស សាសនេ បព្ពជថា” តិ។
តតោ សត្តបិ ជនា យាវតាយុកំ វេត្វា យថាកម្មំ គតា។ កោណ្ឌាញ្ញមាណវោ
អរោកោ អហោសិ។ តទា បន រាជា តេសំ វេចនំ សុត្វា - “កី ទិស្វា មម បុត្តោ
បព្ពជិស្សតី” តិ តេ បុច្ឆិ។ “ចត្តារិ បុព្ពនិមិត្តានិ, ទេវា” តិ។ “កតវញ្ញ
កតវញ្ញ” តិ? “ជិណ្ឌំ ព្យាធិតំ មតំ បព្ពជិត” តិ។ រាជា “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវុចានំ
មម បុត្តស្ស សន្តិកំ អាគមិតុំ មា អទត្តា” តិ វេត្វា កុមារស្ស ចក្ខុបថេ
ជិណ្ឌបុរិសាធិនំ អាគមនិវារណត្ថំ ចតុសុ ទិសាសុ ការុតការុតដ្ឋានេ អារក្ខំ
វេបេសិ។ តំទិវសំ មង្គលដ្ឋានេ សន្តិបតិ តេសុ អសីតិយា
ញាតិកុលសហស្សេសុ ឯកមេកោ ឯកមេកំ បុត្តំ បជិជានិ - “អយំ ពុទ្ធា វា
ហោតុ រាជា វា, មយំ ឯកមេកំ បុត្តំ ទស្សម, សចេ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ,
ខត្តិយសមណោហោវ បរិវុតោ វិចរិស្សតិ។ សចេ រាជា ចក្កវត្តី ភវិស្សតិ,
ខត្តិយកុមារេហោវ បរិវុតោ វិចរិស្សតី” តិ។ អថ រាជា មហាបុរិសស្ស
បរមរូបសម្បជ្ជាវិគតសព្ពនោសា ចតុសជ្ជិ ធាតិយោ អនាសិ។ ពោធិសត្តោ
អនន្តេន បរិវារេន មហាតា សិរិសមុទយេន វង្ខិ។

អថកទិវសំ រញ្ជោ វប្បមង្គលំ នាម អហោសិ។ តំទិវសំ រាជា មហាតិយា
វិភូតិយា មហាតា បរិវារេន នគរតោ និក្ខមន្តោ បុត្តម្យិ គហេត្វាវ អគមាសិ។
កសិកម្មដ្ឋានេ ឯកោ ជម្ពុរុក្ខោ បរមរមណីយោ យនសន្តច្ឆាយោ អហោសិ។

តស៊ូ ហេដ្ឋា កុមារស្ប រសយនំ បញ្ញាបេត្វា ឧបរិ វេកនកតារាខចិតំ
រត្តចេលវិតានំ ពន្ធិត្វា សាលិចាការេន បរិក្ខិចាបេត្វា អារក្ខំ ឋបេត្វា រាជា
សព្វាលង្គារំ អលង្គិវត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ នង្គលករណដ្ឋានមគមាសិ។ តត្ថ
រាជា បរមមង្គលំ សុវណ្ណនង្គលំ គណ្ណាតិ, អមច្ឆាធយោ រជតនង្គលាធិនិ
គណ្ណាតិ។ តំធិវសំ នង្គលសហស្សំ យោជីយតិ។ ពោធិសត្តំ បរិវារេត្វា និសិដ្ឋា
ធាតិយោ - “រញ្ជោ សម្បត្តិ បស្សីស្សមា” តិ អន្តោសាលិតោ ពហំ និក្ខត្តា។

អថ ពោធិសត្តោ ឥតោ ចិតោ ច ឌីលោកេន្តោ កិញ្ចិ អធិស្វា សហសា
ឧដ្ឋាយ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា អាធាចានេ បរិគ្គហេត្វា បឋមជ្ឈានំ និព្វត្តសិ។
ធាតិយោ ខន្ធកោដ្ឋន្តរេ វិចរន្តិយោ ថោកំ ចិរាយីសុ។ សេសុក្ខានំ នាយា និវត្តា,
តស្ប បន ជម្ពុក្ខស្ប នាយា បរិមណ្ឌលា ហុត្វា តត្ថេវ អដ្ឋាសិ។ ធាតិតោ
បនស្ប “អយ្យបុត្តោ ឯកកោវា” តិ វេគេន សាលិចាការំ ឧក្ខិបិត្វា
បរិយេសន្តិយោ សិរិសយនេ បល្លង្គេន និសិដ្ឋំ តព្វា ចាជិហារិយំ ធិស្វា គន្ធា តំ
បរិត្តិ រញ្ជោ អាហេចេសុំ។ រាជា វេគេន អាគន្ធា តំ ចាជិហារិយំ ធិស្វា - “អយំ វោ,
តាត, ធុតិយវន្តនា” តិ បុត្តំ វន្តិ។

អថ មហាបុរិសោ អនុក្កមេន សោឡិសវស្សុទ្ធីសិកោ អហោសិ។ រាជា
ពោធិសត្តស្ប តិណ្ឌំ ឧត្ថនំ អនុច្ឆរិកេ រម្ម-សុរម្ម-សុភនាមកេ តយោ ចាសាធនេ
កាវេសិ។ ឯកំ នវភូមិកំ ឯកំ សត្តភូមិកំ ឯកំ បញ្ចភូមិកំ។ តយោបិ ចាសាធា
ឧព្ពេជេន សមប្បមាណា អហោសុំ។ ភូមិកាសុ បន នានត្តំ អហោសិ។

អថ រាជា ចិន្តេសិ - “បុត្តោ មេ វយប្បត្តោ ធនតមស្ប ឧស្សាបេត្វា រដ្ឋសិរិ
បស្សីស្សមី” តិ។ សោ សាកិយានំ បណ្ណានិ បហិណ្ឌិ “បុត្តោ មេ វយប្បត្តោ, រដ្ឋ
នំ បតិដ្ឋាបេស្សមិ, សព្វេ អត្តនោ គេហោសុ វយប្បត្តោ ធារិកា ឥមំ គេហំ
បេសេន្ទ” តិ។ តេ រញ្ជោ សាសនំ សុត្វា - “កុមារោ កេវលំ រូបសម្បន្នោ, ន កិញ្ចិ

សិប្បំ ជាធាតុ, ធារករណំ កាតុំ ន សក្ខិស្សតិ, ន មយំ ធីតរោ ធស្សរមា" តិ
អាហំសុ។ រាជា តំ បវត្តិ សុត្វា បុត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា តមត្ថំ អាហោបេសិ។
ពោធិសត្តោ - "កី សិប្បំ ធស្សេតុំ វដ្តតិ" តិ អាហា។ "សហស្សត្ថាមំ ធនុំ
អាហោបេតុំ វដ្តតិ, តាតា" តិ។ "តេន ហិ អាហារាហេថា" តិ អាហា។ រាជា
អាហារាហេត្វា អធាសិ។ តំ ធនុំ បុរិសសហស្សំ អាហោបេតិ, បុរិសសហស្សំ
ឱរោបេតិ។ មហាបុរិសោ តំ សរាសនំ អាហារាហេត្វា បល្លង្កេន និសិដ្ឋោវ ជិយំ
ចាទន្ត្រ្តិកេ វេហោបេត្វា កឡន្តោ ចាទន្ត្រ្តិកេនេវ ធនុំ អាហោបេត្វា វាមេន ហេត្តេន
ធន្លោ គហេត្វា ធន្លោណេន ហេត្តេន កឡិត្វា ជិយំ រោបេសិ។ សកលនគរំ
ឧប្បត្តនាការប្បត្តំ អហោសិ។ "កី ឯសោ សធា" តិ ច វុត្តេ "ធនេវា គដ្ឋតិ" តិ
អាហំសុ។ អថញ្ញោ "តុម្ពេ ន ជាធាថ, ន ធនេវា គដ្ឋតិ, អដ្ឋិសស្ស កុមារស្ស
សហស្សត្ថាមំ ធនុំ អាហោបេត្វា ជិយំ ចោបេន្តស្ស ជិយប្បហារសធា ឯសោ" តិ
អាហំសុ។ សាកិយា តំ សុត្វា តាវតកេនេវ អារទ្ធិត្តា តុដ្ឋមានសា អហោសុំ។

អថ មហាបុរិសោ - "កី កាតុំ វដ្តតិ" តិ អាហា។ អដ្ឋន្ត្រ្តិកេហាលំ អយោបដ្ឋំ
កណ្តោនវិជ្ជិតុំ វដ្តតិ តិ។ តំ វិជ្ជិត្វា - "អញ្ញំ កី កាតុំ វដ្តតិ" តិ អាហា។
ចតុរន្ត្រ្តិកេហាលំ អសនជលកំ វិជ្ជិតុំ វដ្តតិ តិ។ តម្បិវិជ្ជិត្វា - "អញ្ញំ កី កាតុំ
វដ្តតិ" តិ អាហា។ វិទត្តិហាលំ ឧទុម្ពរជលកំ វិជ្ជិតុំ វដ្តតិ តិ។ តម្បិវិជ្ជិត្វា អញ្ញំ
កី កាតុំ វដ្តតិ តិ។ តតោ "វាលុកសកដានី" តិ អាហំសុ។ មហាសត្តោ
វាលុកសកដម្បិ បលាលសកដម្បិ វិនិវិជ្ជិត្វា ឧទកេ ឯកុសកប្បមាលំ
កណ្តំ បេសេសិ ថលេ អដ្ឋឧសកប្បមាលំ។ អថ នំ "វាតិផ្កណាសញ្ញាយ វាលំ
វិជ្ជិតុំ វដ្តតិ" តិ អាហំសុ។ "តេន ហិ យោជនមត្តំ វាតិផ្កណំ ពន្ធាបេថា" តិ វត្វា
យោជនមត្តកេ វាតិផ្កណាសញ្ញាយ វាលំ ពន្ធាបេត្វា វត្តន្ធការេ មេយបជលេហិ
ធន្នាសុ ធិសាសុ កណ្តំ ឱបិ។ តំ គន្ធា យោជនមត្តកេ វាលំ ជាលេត្វា បថី

ចារិសិ។ ន កេវលំ ឯត្ថកមេវ, តំទិវសំ មហាបុរិសោ លោកេ វត្តមានំ សិប្បំ
សត្វមេវ ទស្សេសិ។

អថ សាកិយា អត្ថនោ ដីតរោ អលង្កិវត្វា បេសយីសុ។ ចត្តាលីសសហស្សា
នាជកិត្តិយោ អហោសុំ។ រាហុលមាតា បន ទេវី អគ្គមហេសី អហោសិ។
មហាបុរិសោ ទេវកុមារោ វិយ សុរយុវតីហិ បរិវុតោ នរយុវតីហិ បរិវុតោ
និប្បរិសេហិ តុរិយេហិ បរិចារិយមាទោ មហាសម្បត្តិ អនុភវមាទោ ឧតុវារេន
ឧតុវារេន តេសុ តីសុ ចាសាទេសុ វិហារតិ។ អថ កធិវសំ ពោធិសត្តោ
ឧយ្យានភូមិ គន្ធកាមោ សារថិ អាមន្តេត្វា - “រថំ យោជេហិ ឧយ្យានភូមិ
បស្សិស្សមី” តិ អាហា។ សោ “សាធ្វ” តិ បដិស្សុណិវត្តា មហារាហំ
វរុចិរិវកុញ្ញវរុត្តំ ជិវតរនេមិនាភី វរកនករជតមណីរតនខចិត្ត្យសាមុខំ
នរកនករជតតារកខចិតនេមិបស្សំ
សមោសវិតវិវិធសុភិកុសុមទាមសស្សិកំ វិវេសសទិសទស្សនីយំ វររថំ
សមលង្កិវត្វា សសិកុមុទសទិសវណ្ណោ អនិលគរុឡដវេ អាជានីយេ ចត្តារោ
មង្គលសិន្ធុវេ យោជេត្វា ពោធិសត្តស្ស បដិវេទេសិ។ ពោធិសត្តោ
ទេវីមានសទិសំ តំ រថវរមារុយ្ហ ឧយ្យានភិមុខោ ចាយាសិ។

អថ ទេវតា “សិទ្ធត្ថកុមារស្ស អភិសម្ពុជ្ឈនកាលោ អាសន្នោ,
បុព្វនិមិត្តមស្ស ទស្សេស្សមា” តិ ឯកំ ទេវបុត្តំ ជរាជជ្ឈរសរីរំ ខណ្ឌាទន្តំ
បលិតកេសំ វង្គតត្តំ ទណ្ឌាហត្តំ បវេធមានំ កត្វា ទស្សេសុំ។ តំ ពោធិសត្តោ
ចេវ សារថិ ច បស្សន្តិ។ តតោ ពោធិសត្តោ - “សារថិ កោ នាមេស បុរិសោ
កេសាបិស្ស ន យថា អញ្ញោស” ត្ថិ មហាបទានសុត្ត (ធី. និ. ២.៤៣ អាទយោ)
អាគតនយេនេវ បុត្តិវត្វា តស្ស វចនំ សុត្វា - “ធីវត្ថុ វត, ភោ, ជាតិ, យត្រ ហិ

នាម ជាតស្ស ជរា បញ្ញាយិស្សតី"តិ (ជី. និ. ២.៤៥, ៤៧) សិរីគ្គហនយោ តតោវ
បដិនវត្តិក្ខា ចាសាធមេវ អភិរុហិ។

រាជា “កីការណា មម បុត្តោ បដិនវត្តិ”តិ បុច្ឆិ។ “ជិណ្ហាបុរិសំ ទិស្វា,
ទេវា”តិ។ តតោ កម្មមាធមាធសោ រាជា អឡយោជនេ អារក្ខំ វេបេសិ។
បុនេកទិវសំ ពោធិសត្តោ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តាហិ វេ ទេវតាហិ និម្មិតំ
ព្យាធិតញ្ចា បុរិសំ ទិស្វា បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិក្ខា សិរីគ្គហនយោ និវត្តិក្ខា
ចាសាធមេវ អភិរុហិ។ រាជា បុច្ឆិក្ខា នាជកានិវិស្សន្នេសិ។ “បព្ពដ្ឋាយ មាធសំ
អស្ស ភិន្នំ ករិស្ស”តិ អារក្ខំ វេឡេក្ខា សមន្តតោ តិការុតប្បមាលោ បទេសេ
អារក្ខំ វេបេសិ។

បុនបិ ពោធិសត្តោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តថេវ ទេវតាហិ និម្មិតំ
កាលង្គតំ ទិស្វា បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិក្ខា សិរីគ្គហនយោ និវត្តិក្ខា
ចាសាធមភិរុហិ។ រាជា និវត្តនការណំ បុច្ឆិក្ខា បុន អារក្ខំ វេឡេក្ខា
យោជនប្បមាលោ បទេសេ អារក្ខំ វេបេសិ។

បុនបិ ពោធិសត្តោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តថេវ ទេវតាហិ និម្មិតំ
សុនិវត្តំ សុចារុតំ បព្ពជិតំ ទិស្វា - “កោ នាមេសោ, សម្ម, សារថី”តិ សារថី បុច្ឆិ។
សារថី កិញ្ចាបិ ពុទ្ធប្បាទស្ស អភារា បព្ពជិតំ វា បព្ពជិតគុណោ វា ន ជាធាតិ,
ទេវតានុកាវេន បន “បព្ពជិតោ នាមាយំ ទេវា”តិ វត្ថា បព្ពដ្ឋាយ គុណំ តស្ស
វណ្ណេសិ។

តតោ ពោធិសត្តោ បព្ពដ្ឋាយ រុច្ចិ ឧប្បាទេត្វា តំទិវសំ ឧយ្យានំ អគមាសិ។
ធីយាយុកា ពោធិសត្តោ វស្សសតេ វស្សសតេ អតិក្កន្តេ ជិណ្ហាធិសុ ឯកេកំ
អទ្ទសំសុ។ អម្ពាភំ បន ពោធិសត្តោ អប្បាយុកកាលេ ឧប្បន្នត្វា ចតុន្នំ ចតុន្នំ

មាសានំ អច្ចយេន ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ អនុក្កមេន ឯកេកំ អន្តសុ។ ធីយភាណកា
 បនាហុ - “ចត្តារិ និមិត្តានិ ឯកទិវសេនេវ ទិស្វា អគមាសី” តិ។ តត្ថ ទិវសភាគំ
 កិឡិទ្ធា ឧយ្យានវសមនុកវិទ្ធា មជ្ឈលចោក្ខរណិយំ ទ្គត្វា អត្ថដ្ឋតេ ស្វរិយេ
 មជ្ឈលសិលាតលេ និសីទិ អត្តានំ អលង្ការាបេតុកាមោ។ អថស្ស
 ចិត្តាចារមញ្ញាយ សក្កេន ទេវានមិន្ទេន អាណត្តារិស្សកម្មោ នាម ទេវបុត្តោ
 អាគន្ធា តស្សេវ កប្បកសទិសោ ហុត្វា ទិព្វេហិ អលង្ការេហិ អលង្ករិ។ អថស្ស
 សញ្ញាលង្ការសមលង្គតស្ស សព្វតាលាវចរេសុ សកានិ សកានិ បដិកាជានិ
 ទស្សយន្តេសុ ព្រាហ្មណេសុ ច “ជយ នន្ទា” តិអាទិវចនេហិ សុតមជ្ឈលិកាទិសុ
 នាទប្បការេហិ មជ្ឈលវចនត្ថតិយោសេហិ សម្ភារេន្តេសុ
 សញ្ញាលង្ការសមលង្គតំ រថវំ អភិរុហិ។ តស្មី សមយេ - “រាហុលមាតា បុត្តំ
 វិជាតា” តិ សុត្វា សុទ្ធាទនមហារាជា - “បុត្តស្ស មេ តុដ្ឋិនិវេទេថា” តិ សាសនំ
 បហិណិ។ ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា - “រាហុ ជាតោ, ពន្ធនំ ជាត” ត្ថិ អាហា។ រាជា -
 “កី មេ បុត្តោ អវេចា” តិ បុត្តិទ្វា តំ វចនំ សុត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ មេ នត្តា
 ‘រាហុលកុមារោ’ ត្វេវ នាមំ ហោតូ” តិ អាហា។

ពោធិសត្តោបិ តំ រថវមារុយ្ហ មហាតា បរិវារេន អតិមនោរមេន
 សិរិសោភគ្គេន នគរំ ចារិសិ។ តស្មី សមយេ រូបសិរិយា គុណសម្បត្តិយា ច
 អកិសា កិសាកោតមី នាម ខត្តិយកញ្ញា ឧបរិចាសាទវរតលគតា នគរំ
 បរិសន្តស្ស ពោធិសត្តស្ស រូបសិរី ទិស្វា សញ្ញាតបីតិសោមនស្សា ហុត្វា -

“និព្ពតា នូន សា មាតា, និព្ពតោ នូន សោ បិតា;
 និព្ពតា នូន សា នារី, យស្សយំ វ្យាទិសោ បតី” តិ។ (ធម្ម. ស. អដ្ឋ.
 និទានកថា; ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ១. សារីបុត្តត្ថេវវត្ថុ; អប. អដ្ឋ.
 ១. អវិទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ. ១. អវិទូរេនិទានកថា) -

ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា ចិន្តេសិ - “អយំ មេ សុស្សវនំ វេចនំ សាវេសិ, អហញ្ញំ
និព្ពានំ គវេសន្តោ វិចរាមិ, អន្លេវ មយា យរាវាសំ ធម្មត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា និព្ពានំ
គវេសិតុំ វដ្តតិ” តិ។ “អយំ ឥមិស្សា អាចរិយភាកោ ហោតូ” តិ មុត្តាហារំ
កណ្ណតោ ឌីមុញ្ចិត្វា កិសាកោតមិយា សតសហស្សគ្សនិកំ បរមរតិកំ
មុត្តាហារំ បេសេសិ។ សា “សិទ្ធត្ថកុមារោ មយិ បដិពទ្ធិហនយោ ហុត្វា
បណ្ណាការំ បេសេសិ” តិ សោមនស្សជាតា អហោសិ។

ពោធិសត្តោបិ មហតា សិរិសមុទយេន បរមរមណីយំ ចាសាធំ អភិរុហិត្វា
សិរិសយេន និបដ្ឋិ។ តាវនេវ នំ បរិបុណ្ណាវជនិករសទិសរុចិរវវរទនា
ពិម្ពជលសទិសទសនវសនា សិតវិមលសមសំហិតាវិវឌ្ឍវវទសនា
អសិតនយេន កេសចាសា សុជាតញ្ញនាតិជីលកុជិលភមុកា
សុជាតហំសសមសំហិតបយោធរា
រតិករនវកនករជតវិវចិតវមណីមេខលា បរិគតវិបុលយេនជយេនតជា
កិករសន្និភារុយុគលា នច្ចគីតវាទិតេសុ កុសលា
សុរយុវតិសទិសរូបសោភា វរយុវតិយោ មធុរវាទិ តុរិយានិ គហេត្វា
មហាបុរិសំ សម្បវិវាទេត្វា រមាបយន្តិយោ នច្ចគីតវាទិតានិ បយោជយីសុ។
ពោធិសត្តោ បន កិលេសេសុ វិវត្តចិត្តតាយ នច្ចគីតាទីសុ អនភិរតោ មុហុត្ថំ
និទ្ធិ ឌីក្កមិ។

តា តំ ទិស្វា “យស្សត្ថាយ នច្ចាទីនិ មយំ បយោជេម, សោ និទ្ធិ ឧបគតោ,
ឥនានិ កិមត្ថំ កិលមាមា” តិ គហិតានិ តុរិយានិ អន្លេត្តវិត្វា និបដ្ឋិសុ,
គន្ធតេលប្បទីទា ច ឈាយន្តិ។ ពោធិសត្តោ បពុជ្ជិត្វា សយេនបិដ្ឋេ បល្លង្កេន
និសិដ្ឋោ អទ្ទស តា ឥត្ថិយោ តុរិយភណ្ណានិ អវត្តវិត្វា និទ្ធាយន្តិយោ

បក្សវិភាគលា កិលិន្ទកោលគត្តា, ឯកច្ឆា ធន្ត ខាធិន្តិយោ, ឯកច្ឆា
កាកច្ឆន្តិយោ, ឯកច្ឆា វិប្បលបន្តិយោ, ឯកច្ឆា វិវេជមុខា, ឯកច្ឆា
អបគតវសនវសនា, ចាកជតិកច្ឆសម្ពាធជ្ជានា, ឯកច្ឆា វិមុត្តាកុលសិរោហុហា
សុសានរូបរូបំ ធារយមាធាសយីសុ។ មហាសត្តោ តាសំ តំ វិប្បការំ ធិស្វា
ភិយ្យោសោមត្តាយ កាមេសុ វិវត្តចិត្តោ អហោសិ។ តស្ស បន
អលង្កតបដិយត្តំ ធនសតនយនកវនសធិសំ រុចិរសោភម្មិ ចាសាធរវតលំ
អបវិទូមតសវីរកុណបភវិតំ អាមកសុសានមិវ បរមបដិក្ខលំ ឧបជ្ជាសិ។
តយោបិ ភវា អាធិត្តភវនសធិសា ហុត្វា ឧបជ្ជហីសុ។ “ឧបទ្គតំ វត, ភោ,
ឧបស្សជ្ឈំ វត ភោ” តិ ច វាចំ បរត្ថេសិ។ អតិវិយ បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមិ។

សោ “អដ្ឋេវ មយា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិតុំ វដ្តតី” តិ សិរិសយនតោ
ឧជ្ជាយ ធារសមិបំ គន្ធា - “កោ ឯត្ថា” តិ អាហ។ ឧម្មារេ សីសំ កត្វា និបន្នោ
ឆន្នោ អាហា - “អហំ, អយ្យបុត្ត, ឆន្នោ” តិ។ អថ មហាបុរិសោ - “អហំ អដ្ឋ
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិតុកាមោ, ន កត្វា បដិវេទិត្វា សីយមេកំ អតិជយំ សិន្ធពំ
កប្បហី” តិ។ សោ “សាធ្ម, ទេវា” តិ អស្សភណ្ឌកំ គហេត្វា អស្សសាលំ គន្ធា
គន្ធតេលប្បធិបេសុ ជលន្តេសុ សុមនបដ្ឋវិតានស្ស ហេជ្ជា បរមរមណីយេ
ភូមិភាគេ ឋិតំ អវិមន្តកំ កណ្ឌកំ តុវដ្តវំ ធិស្វា - “អដ្ឋ មយា អយ្យបុត្តស្ស
និក្ខមនត្ថាយ ឥមមេវ មជ្ឈលហយំ កប្បតុំ វដ្តតី” តិ កណ្ឌកំ កប្បសិ។ សោ
កប្បិយមាធាវ អញ្ញាសិ - “អយំ កប្បនា អតិកាឡា, អញ្ញេសុ ធិវសេសុ
ឧយ្យានកីឡំ គមនកាលេ កប្បនាវិយ ន ហោតិ។ និស្សំសយំ អដ្ឋេវ
អយ្យបុត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិស្សតី” តិ។ តតោ តុជ្ជមានសោ
មហាហសិតំ ហសិ។ សោ នាធា តំ សកលកបិលវត្ថុបុរំ ឧន្នាធំ ករេយ្យ,
ទេវតា បន សន្និរុម្ពិត្វា ន កស្សចិ សោតុំ អទំសុ។

ពោធិសត្តោ “បុត្តំ តាវ បស្សិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា បិតជ្ជានតោ ឧដ្ឋាយ
រាហុលមាតុយាវ សនជ្ជានំ គន្ធា គត្តាទ្វារំ វិវិ។ តស្មី ខណោ អន្តោគព្ពេ
គន្ធតេលប្បទីចោ ឈាយតិ។ រាហុលមាតា សុមនមល្លិកាធិនំ អម្ពណាមត្តន
អត្ថិប្បកិណ្ណោ វរសយនេ បុត្តស្ស មត្តកេ ហត្ថំ ឋបេត្វា និទ្ទាយតិ។
ពោធិសត្តោ ឧម្មារេ ចាធំ ឋបេត្វា បិតកោវ ឱលោកេត្វា - “សចាហំ ទេវីយា
ហត្ថំ អបនេត្វា មម បុត្តំ គណ្ហាស្សមិ, ទេវី បពុជ្ឈិស្សតិ, ឯវំ មេ អភិនិក្ខមនស្ស
អន្តរាយោ ភវិស្សតិ។ ពុទ្ធា ហុត្វាវ អាគន្ធា បុត្តំ បស្សិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា
ចាសាទតលតោ ឱត្រិត្វា អស្សស្ស សមីបំ គន្ធា ឯវមាហា - “តាត កណ្ហាក, ភ្នំ
អដ្ឋ ឯករត្ថិ មំ តារយ, អហំ តំ និស្សាយ ពុទ្ធា ហុត្វា សនេវ កំ លោកំ
តារស្សមី” តិ។ តតោ ឧល្លជ្ឈិត្វា កណ្ហាកស្ស បិដ្ឋិ អភិរុហិ។ កណ្ហាកោ
គីរតោ បដ្ឋាយ អាយាមតោ អដ្ឋារសហត្ថោ ហោតិ តទន្ទរបេន ឧព្ពេជន
សមន្មាគតោ រូបគ្គជវពលសម្បន្នោ សព្ពសេតោ
ឆោតសម្ព័សធិសទស្សនីយវណ្ណោ។ តតោ ពោធិសត្តោ វរតុវុដ្ឋិបិដ្ឋិគតោ ធន្នំ
អស្សស្ស វាលធី គាហាបេត្វា អឡវត្តសមយេ នគរស្ស មហាទ្វារំ សម្បត្តោ។

តទា បន រាជា បុព្ពេវ ពោធិសត្តស្ស គមនបដិសេធនត្ថាយ ធ្វិសុ
ទ្វារកវាជេសុ ឯកេកំ បុរិសសហស្សេន វិវិតតំ កាវេត្វា តត្ថ ពហុបុរិសេ
អារក្ខំ ឋបេសិ។ ពោធិសត្តោ កិរ បុរិសគណាឆាយ កោធិសតសហស្សស្ស
ពលំ ឆារេសិ, ហត្ថិគណាឆាយ កោធិសហស្សស្ស។ តស្មា សោ ចិន្តេសិ - “យទិ
ទ្វារំ នវិវិយតិ, អដ្ឋ កណ្ហាកស្ស បិដ្ឋេ និសិន្នោ ធន្នំ វាលធី គាហាបេត្វា តេន
សទ្ធិយេវ កណ្ហាកំ ឡូហិ និប្បិឡេត្វា អដ្ឋារសហត្ថំ ចាការំ ឧប្បតិក្វា
អតិក្កមេយ្យ” តិ។ ឆន្នោ ចិន្តេសិ - “សចេ ទ្វារំ ន ឧក្សាបយតិ, អហំ អយ្យបុត្តំ
ខន្ធ កត្វា កណ្ហាកំ នក្ខិណាហត្ថេន បរិក្ខិបន្តោ ឧបកច្ឆកេ កត្វា ឧប្បតិក្វា
ចាការំ អតិក្កមិស្សមី” តិ។ កណ្ហាកោ ចិន្តេសិ - “អហំ ទ្វារេ អវិវិយមាទេ

យថាជនិសិដ្ឋមេវ អយ្យបុត្តំ គហិតវាលជិនា ឆន្ទេន សទ្ធិ ឧប្បតិក្ខា ចាការស្ស
បុរតោ បតិជ្ឈហិស្សមី”តិ។ ឯវមេវ តយោ បុរិសា ចិន្ទយីសុ។ ធារេ អធិវត្ថា
ទេវតា មហាធារំ វិវរិសុ។

តស្មី ខណោ មារោ ចាបិមា “មហាសត្តំ និវត្តេស្សមី”តិ អាគន្ធា គគនតលេ
ឋត្វា អាហា -

“មា និក្ខម មហាវីរ, ឥតោ តេ សត្តមេ ទិនេ;
ទិព្វំ តុ ចក្ករតនំ, អធា ចាតុ ភវិស្សតិ។ -

ទិសហស្សបរិត្តធិបបរិវារានំ ចតុន្ទំ មហាធិចានំ រជ្ជំ កាវេស្សសិ, និវត្ត,
មារិសា”តិ។ មហាបុរិសោ អាហា “កោសិ តូ”ន្តិ។ អហំ វសវត្ថីតិ។

“ជាតាមហំ មហារាជ, មយ្ហំ ចក្កស្ស សម្ភរំ;
អនត្ថិកោហំ រជ្ជេន, គច្ឆ ត្វំ មារ មា ឥធ។

“សកលំ ទសសហស្សម្បិ, លោកធាតុមហំ បន;
ឧន្ទាទេត្វា ភវិស្សមិ, ពុទ្ធា លោកេ វិនាយកោ”តិ។ -

អាហា។ សោ តត្ថេវន្តរធាយិ។

មហាសត្តោ ឯក្ខនត្ថិសវស្សកាលេ ហត្ថគតំ ចក្កវត្ថិវន្តំ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ
អនបេក្ខោ ឆឡត្វា ចក្កវត្ថិសិរិនិវាសក្ខតា រាជភវនា និក្ខមិត្វា
អាសាជ្ឈិបុណ្ណមាយ ឧត្តរាសាជ្ឈនក្ខត្តេ វត្តមាទេ នគរតោ និក្ខមិត្វា នគរំ
អបលោកេតុកាមោ អហោសិ។ វិតក្កសមនន្តរមេវ ចស្ស កុលាលចក្កំ វិយ
សោ ភូមិប្បទេសោ បរិវត្ថិ។ យថាបីតោវ មហាសត្តោ កបិលវត្ថុបុរំ ទិស្វា
តស្សី ភូមិប្បទេសេ កណ្ឌាកនិវត្តនំ នាម ចេតិយជ្ជានំ ទស្សេត្វា

គន្លងមកភិក្ខុមុខយេវ កណ្តាកំ កត្វា ចាយាសិ មហតា សក្ការេន ឧទ្ធារេន
សិរិសមុទយេន។ តទា មហាសត្តេ គប្បន្តេ តស្ស បុរតោ ទេវតា សង្ខី
ឧក្កាសតសហស្សានិ ធារយីសុ, តថា បច្ឆតោ សង្ខី ទក្ខិណតោ សង្ខី
ឧក្កាសតសហស្សានិ, តថា វាមបស្សតោ។ អបរា ទេវតា
សុរភិកុសុមមាលាទាមចន្ទនចុណ្ហាចាមវធដបជាភាហិ សក្ករោន្តិយោ
បរិវារេត្វា អគម្មសុ។ ទិព្វានិ សង្ខីតានិ អនេកានិ ច តុរិយានិ វជ្ជីសុ។

ឥមំនា សិរិសមុទយេន គប្បន្តោ ពោធិសត្តោ ឯករត្តនេវ តីណិ វជ្ជានិ
អតិក្កម្ម តីសយោជនិកំ មគ្គំ គន្ធា អនោមាទទីតំ សម្មាបុណិ។ អថ
ពោធិសត្តោ នទីតីវេ ឋត្វា ធន្នំ បុច្ឆិ - “កា នាមាយំ នទី”តិ? “អនោមា នាម,
ទេវា”តិ។ “អម្ពាភម្មិ បព្ពដ្ឋា អនោមា ភវិស្សតី”តិ បណ្ឌិយា អស្សំ យដ្ឋេន្តោ
អស្សស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ អស្សោ ឧល្លដ្ឋិទ្វា អដ្ឋុសភវិត្តារាយ នទិយា
ចារិមតីវេ អដ្ឋាសិ។ ពោធិសត្តោ អស្សបិដ្ឋិតោ ឡិយ្ហ មុត្តរាសិសទិសេ
វាលុកាបុលិនេ ឋត្វា ធន្នំ អាមន្តេសិ - “សម្ម ធន្ន, តុំ មយ្ហំ អាភរណានិ ចេវ
កណ្តាកញ្ច អាទាយ គប្ប, អហំ បព្ពជិស្សមី”តិ។ ធន្នោ, “អហម្មិ, ទេវ,
បព្ពជិស្សមី”តិ។ ពោធិសត្តោ អាហា - “នលញ្ចា តយា បព្ពជិតុំ, គច្ឆេវ តុ”ន្តិ
តិក្ខតុំ និវារេត្វា អាភរណានិ ចេវ កណ្តាកញ្ច បដិច្ឆាបេត្វា ចិន្តេសិ - “ឥមេ
មយ្ហំ កេសា សមណាសារុប្បា ន ហោន្តិ, តេ ខត្តេន ជិន្និស្សមី”តិ ទក្ខិណេន
ហត្ថេន បរមនិសិតមសិវំ គហេត្វា វាមហត្ថេន មោឡិយា សទ្ធិ ចូឡំ គហេត្វា
ជិន្និ, កេសា ទុដ្ឋុលមត្តា ហុត្វា ទក្ខិណតោ អារដ្ឋមាណា សីសេ អល្លិយីសុ។
តេសំ បន កេសានំ យាវជីវំ តទេវ បមាណំ អហោសិ, មស្ស ច តទន្ទុបំ, បុន
កេសមស្សឡិហារណកិច្ចម្មិស្ស នាហោសិ។ ពោធិសត្តោ សហ មោឡិយា
ចូឡំ គហេត្វា - “សចាហំ ពុទ្ធា ភវិស្សមិ, អាភាសេ តិដ្ឋតុ, នោ ច, ភូមិយំ

បតត្ថ”តិ អាគាសេ ឱបិ។ តំ ចូឡាមណីពន្ធនំ យោជនប្បមាណំ ហំនំ គន្ធា
អាគាសេ អដ្ឋាសិ។

អថ សក្កោ ទេវរាជា ទិព្វេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ យោជនិកេន
រតនចង្កោជកេន តំ បដិគ្គហេត្វា តាវតីសភវនេ តិយោជនំ សត្តរតនមយំ
ចូឡាមណីចេតិយំ នាម បតិដ្ឋាបេសិ។ យថាហ -

“ឆេត្វាន មោឡី វរគន្ធាសិ តំ, វេហាយសំ ឧត្តិបិ អគ្គបុគ្គលោ;
សហស្សនេត្តា សិរសា បដិគ្គហិ, សុវណ្ណចង្កោជវេន វាសវោ”តិ។ (ម.
និ. អដ្ឋ. ១.២២២; សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.១២; អប. អដ្ឋ. ១.អវិទូរេនិទានកថា;
ជា. អដ្ឋ. ១.អវិទូរេនិទានកថា);

បុន ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ - “ឥមា និ កាសិកវត្ថានិ មហាគ្យានិ, ន មយ្ហំ
សមណសារុប្បានី”តិ។ អថស្ស កស្សបពុទ្ធកាលេ បុរាណសហាយកោ
យជីការមហាព្រហ្មា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ វិនាសភាវាប្បត្តេន មិត្តភាវេន ចិន្តេសិ -
“អដ្ឋ មេ សហាយកោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, សមណបរិក្ខារមស្ស
គហេត្វា គច្ឆិស្សមី”តិ។

“តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនញ្ច អដ្ឋេត, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.២១៥;
ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩៤; ២.៣៤៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៨; ចារា. អដ្ឋ. ១.៤៥
បទភាជនីយវណ្ណនា; អប. អដ្ឋ. ១.អវិទូរេនិទានកថា; ជា. អដ្ឋ.
១.អវិទូរេនិទានកថា; មហានិ. អដ្ឋ. ២០៦) -

ឥមេ អដ្ឋ សមណបរិក្ខារេ អាហារិក្ខា អនាសិ។ មហាបុរិសោ អរហន្តជំ
និវាសេត្វា ឧត្តមំ បត្តជ្ជាវេសំ គហេត្វា សាជកយុគលំ អាគាសេ ឱបិ។ តំ

មហាព្រហ្ម បដិគ្គហេត្វា ព្រហ្មលោកេ ឆ្ងាទសយោជនីកំ សព្វវតនមយំ
ចេតិយំ កត្វា តំ អន្តោ បក្ខិបិត្វា ឋបេសិ។ អថ នំ មហាសន្តោ - “ធន្ន, មម
វចនេន មាតាបិតុនំ អាហេត្យំ វទេហី” តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តតោ ធន្នោ
មហាបុរិសំ វន្តិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ កណ្ណាកោ បន ធន្នេន សទ្ធិ
មន្តយមានស្ស ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុណាន្តោ ឋត្វា - “នត្ថិ ធានិ មយ្ហំ បុន
សាមិនោ ទស្សន” ត្ថិ ចក្កបថមស្ស វិជហាន្តោ វិយោគទុក្ខមធិវាសេតុំ
អសក្កោន្តោ ហធយេន ជលិតេន កាលំ កត្វា សុរិបុនុភិកវនេ
តាវតីសភវនេ កណ្ណាកោ នាម ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស ឧប្បត្តិ
វិមលត្ថវិលាសិនិយា វិមានវត្ថុជ្ជកថាយ គហេតព្ភា។ ធន្នស្ស បឋមំ ឯកោវ
សោកោ អហោសិ។ សោ កណ្ណាកស្ស កាល កិរិយាយ ទុតិយេន សោកេន
បីឡិយមាណោ រោទន្តោ បរិទេវន្តោ ទុក្ខេន អគមាសិ។

ពោធិសត្តោបិ បព្ពជិត្វា តស្មីយេវ បទេសេ អនុបិយំ នាម អម្ពវនំ អត្ថិ,
តត្ថេវ សត្តាហំ បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេត្វា តតោ បច្ឆា
សញ្ញាប្បភានុវត្តោ តសលីលធរសំវុតោ សវទសមយេ បរិបុណ្ណាវជនីករោវិយ
កាសាវវរសំវុតោ ឯកកោបិ អនេកជនបរិវុតោវិយ វិរោចមាណោ តំ
វនវាសិមិគបក្ខីនំ នយនាមតថានមិវ ករោន្តោ ឯកចរោ សីហោវិយ
នរសីហោ មត្តមាតត្ថវិលាសកាមី សមស្សាសេន្តោវិយ វសុន្ទំ ចាទតលេហិ
ឯកទិវសេនេវ តីសយោជនីកំ មគ្គំ គន្ធា ឧត្តង្គតវង្គតង្គំ អសង្គំ គង្គំ នទី
ឧត្តវិត្វា វតនដុតិវិសរិវាជិតវរុចិររាជគហំ រាជគហំ នាម នគរំ ចារិសិ។
បរិសិត្វា ច បន សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិ។ សកលំ បន តំ នគរំ ពោធិសត្តស្ស
រូបទស្សនេន ធនចាលកេ បរិជ្ជេ តំ នគរំ វិយ អសុរិន្ទេ បរិជ្ជេ ទេវនគរំ វិយ
សន្តោភមគមាសិ។ បិណ្ឌាយ ចរន្តេ មហាបុរិសេ នគរវាសិនោ មនុស្សា

មហាសត្តស្ស រូបធម្មនេន សញ្ញាតបីតិសោមនស្ស ជាតិវិម្ពិតា
ពោធិសត្តស្ស រូបធម្មនាវជ្ជិតហធយា អហោសុំ។

តេសំ មនុស្សនំ អញ្ញាតរោ អញ្ញាតរមេវមាហា - “កីន្ទុយំ, ភោ, រាហុកយេន
និក្ខុឡ្ហ កិរណាជាលោ បុណ្ណាចន្ទោ មនុស្សលោកមាគតោ” តិ។ តមញ្ញោ សិទ្ធី
កត្វា ឯវមាហា - “កី កថេសិ, សម្ម, កតា នាម តយា បុណ្ណាចន្ទោ
មនុស្សលោកមាគតោ ទិដ្ឋបុញ្ញោ, ននុ ឯស កុសុមកេតុកាមទេវោ
វេសន្តរមាទាយ អម្ពាភំ មហារាជស្ស នាគរាជញ្ច បរមលីឡាវិភូតី ទិស្វា
កីឡិតុមាគតោ” តិ។ តមញ្ញោ សិទ្ធី កត្វា ឯវមាហា - “កី, ភោ, តំ ឧម្ពត្តោសិ,
ននុ កាមោ ឥស្សរកោធិហុតាសនបរិទឡ្ហសិរោ សុរបតិទសសតនយនោ
ឯសោ អមរមុរសញ្ញាយ ឥធាគតោ” តិ! តមញ្ញោ ឦសកំ ហសិត្វា - “កី
វេនេសិ, ភោ, តេ បុញ្ញបរិរោធំ, កុតោ បនស្ស ទសសតនយនានិ, កុតោ វជិរ,
កុតោ ឯវាវណោ។ អន្ធា ព្រហ្មា ឯស ព្រាហ្មណជនំ បមត្តំ ញត្វា
វេទវេទន្តាទិសុ និយោជនត្ថាយ អាគតោ” តិ។ តេ សព្វេបិ អបសាទេត្វា អញ្ញោ
បណ្ឌិតជាតិកោ ឯវមាហា - “នេវាយំ បុណ្ណាចន្ទោ, ន ច កាមទេវោ, នាបិ
ទសសតនយនោ, ន ចាបិ ព្រហ្មា, សព្វលោកនាយកោ សត្តា ឯស
អច្ឆរិយមនុស្សា” តិ។

ឯវំ សល្លបន្តេសុ ឯវ នាគវេសុ រាជបុរិសា គន្ធា តំ បវត្តិ រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស
អាហោចេសុំ - “នេវ, ទេវោ វា គន្ធពញ្ញោ វា ឧទាហុ នាគរាជា វា យក្ខោ វា កោ នុ វា
អម្ពាភំ នគរេ បិណ្ណាយ ចរតី” តិ។ រាជា តំ សុត្វា ឧបរិចាសាទតលេ ឯត្វា
មហាបុរិសំ ទិស្វា អច្ឆរិយពុតចិត្តជាតោ រាជបុរិសេ អាណាបេសិ - “គច្ឆេ,
ភណ្ឌ, តំ វិមំសេ, សចេ អមនុស្សា ភវិស្សតិ, នគរា និក្ខមិត្វា
អន្តរឆាយិស្សតិ, សចេ ទេវតា ភវិស្សតិ, អាគាសេន គមិស្សតិ, សចេ

នាគរាជា ភរិស្សតិ, បដវិយំ និមុដ្ឋិត្វា គមិស្សតិ, សចេ មនុស្សោ ភរិស្សតិ,
យថាលទ្ធិំ ភិក្ខុំ បរិភុណ្ណិស្សតិ” តិ។

មហាបុរិសោបិ សន្តិទ្រិយោ សន្តមាណសោ រូបសោភាយ មហាជនស្ស
នយនានិ អាគង្គេន្តោវិយ យុគមត្តំ បេក្ខមាណោ មិស្សកកត្តំ យាបនមត្តំ
សំហរិត្វា បរិជ្ជទ្វារេនេវ នគរា និក្ខមិត្វា បណ្ណាវបត្តតន្តាយាយ បុរត្តាភិមុខោ
និសីទិត្វា អាហារំ បច្ឆវេក្ខិត្វា និព្វិកាវោ បរិភុណ្ណិ។ តតោ រាជបុរិសា គន្ធា តំ
បរត្ថី រញ្ជោ អាវោចេសុំ។ តតោ ទ្វតវចនំ សុត្វា មគធាធិបតិ រាជា ពាលជនេហិ
ទុរុសារោ មេរុមជ្ឈារសារោ សត្តសារោ ពិម្ពិសារោ ពោធិសត្តស្ស
គុណស្សវនេនេវ សញ្ញាតធស្សនកុត្វហាលោ វេគេន នគរតោ និក្ខមិត្វា
បណ្ណាវបត្តតាភិមុខោ គន្ធា យាណ ឱរុយ្ហ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា តេន
កតានុញ្ញោ ពន្ធជនសិនេហាសីតលេ សិលាតលេ និសីទិត្វា ពោធិសត្តស្ស
សីរិយាបថេ បសីទិត្វា កតបជិសន្តារោ នាមកោត្តាជិនិ បុច្ឆិត្វា ពោធិសត្តស្ស
សត្តំ ឥស្សរិយំ និយ្យតេសិ។ ពោធិសត្តោ - “មយ្ហំ, មហារាជ, វត្ថុកាមេហិ វា
កិលេសកាមេហិ វា អត្តោ នត្ថិ។ អហញ្ញិ បរមាភិសម្ពោធិ បត្តយន្តោ
និក្ខន្តោ” តិ អាហា។ រាជា អនេកប្បកាវេន យាចន្តោបិ តស្ស ចិត្តំ អលភិត្វា -
“អទ្វា ពុទ្ធា ភរិស្សតិ, ពុទ្ធកូតេន បន តយា បឋមំ មម វិជិតំ អាគន្ធព្ព” ត្ថិ វត្វា
នគរំ បរិដ្ឋោ។

“អថ រាជគហំ វររាជគហំ, នររាជវរេ នគរំ តុ គតេ;
គិរិរាជវរោ មុនិរាជវរោ, មិគរាជគតោ សុគតោបិ គតោ”។

អថ ពោធិសត្តោ អនុបុព្វេន ចារិកំ ចរមាណោ អាឡារញ្ច កាលាមំ ឧទកញ្ច
រាមបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អជ្ឈ សមាបត្តិយោ និព្វត្តត្វា - “នាយំ មគ្គោ ពោធិយា” តិ
តំ សមាបត្តិការំ អនលង្ករិត្វា មហាបធានំ បទហិតុកាមោ ឱរុវេលំ គន្ធា -

“រមណីយោ វតាយំ ភូមិភាគោ” តិ តត្ថេវ វាសំ ឧបគន្ធា មហាបធានំ បទហិ។
លក្ខណបរិគ្គាហកព្រាហ្មណានំ ចត្តារោ បុត្តា កោណ្ឌោញោ ព្រាហ្មណោ
ចាតិ ឥមេ បញ្ចា ជនា បឋមំយេវ បព្ពជិតា តាមនិគមរាជធានីសុ ភិក្ខាចរិយំ
ចរន្តា តត្ថ ពោធិសត្តំ សម្មាបុណ្ហសុ។ អថ នំ ធឮត្តស្សនិ មហាបធានំ បទហន្តំ -
“ឥនានិ ពុទ្ធា ភវិស្សតិ, ឥនានិ ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ បរិវេណាសម្មជ្ជនាទិកាយ
វត្ថុបដិបត្តិយា ឧបជ្ឈហមាណា សន្តិការៈចរាវស្ស អហោសុំ។ ពោធិសត្តាបិ -
“កោដិប្បត្តំ ទុក្ខំ ករិស្សមី” តិ ឯកតិលតណ្ហាលាទិហិ វីតិនាមេសិ។
សត្តសោបិ អាហារុបន្នេនំ អកាសិ។ ទេវតាបិ លោមក្ខបេហិ ធិព្ពោជំ
ឧបហារយមាណា បក្ខិបីសុ។

អថស្ស តាយ និរាហារតាយ បរមកិសការៈប្បត្តកាយស្ស សុវណ្ណាវណ្ណោ
កាយោ កាឡាវណ្ណោ អហោសិ, ទុត្តិសមហាបុរិសលក្ខណានិ បដិច្ចន្ទានិ
អហោសុំ។ អថ ពោធិសត្តា ទុក្ខរការិកាយ អន្តំ គន្ធា - “នាយំ មគ្គោ
ពោធិយា” តិ ឌីឡារិកំ អាហារំ អាហារេតុំ តាមនិគមេសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
អាហារំ អាហរិ។ អថស្ស ទុត្តិសមហាបុរិសលក្ខណានិ ចាកតិកានិ អហោសុំ,
កាយោ សុវណ្ណាវណ្ណោ អហោសិ។ អថ បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខុ តំ ធិស្វា - “អយំ
ធឮត្តស្សនិ ទុក្ខរការិកំ ករោន្តោបិ សត្តញ្ញតំ បដិវិជ្ឈីតុំ នាសក្ខិ, ឥនានិ
តាមនិគមរាជធានីសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឌីឡារិកំ អាហារំ អាហរិយមាណោ កី
សក្ខិស្សតិ, ពាហុល្លិកោ ឯស បធានវិព្ពន្តោ, កី នោ ឥមិនា” តិ មហាបុរិសំ
បហាយ ពារាណាសិយំ ឥសិបតនំ អគម៌សុ។

អថ មហាបុរិសោវិសាខបុណ្ណមាយ ឧវេលាយំ សេនានិគមេ
សេនាកុដុម្ពិកស្ស គេហោ និព្ពត្តា សុជាតា នាម ទារិកា អហោសិ។ តាយ
សម្បសាទនជាតាយ ធិន្ទំ បក្ខិត្តធិព្ពោជំ មធុចាយាសំ បរិភុញ្ញត្វា សុវណ្ណាចាតី

គហេត្វានេព្វរាយ បដិសោតំ ឱបិត្វា កាឡនាគរាជំ សុបន្តំ ពោធិសី។ អថ
ពោធិសត្តោ នេព្វរាតីវេ សុរភិកុសុមសមលង្គតេ នីលោភាសេ មនោរមេ
សាលវនេ ធិវាវិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ ទេវតាហិ អលង្គតេន មគ្គេន
ពោធិរុក្ខាភិមុខោ ចាយាសិ។ ទេវនាគយក្ខសិទ្ធាធម្មោ ធិព្កេហិ
មាលាគន្ធិវិលេបនេហិ បូជយីសុ។ តស្មី សមយេ សោត្តិយោ នាម
តិណាហារកោ តិណំ អាធាយ បដិបថេ អាគច្ឆន្តោ មហាបុរិសស្ស អាការំ
ព្រាត្វា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ អធាសិ។ ពោធិសត្តោ តិណំ គហេត្វា
អសីតញ្ញនគិរិសង្កាសំ អាចរន្តមិវ ធិនករជាលំ សកហធម្មមិវ
ករុណាសីតលំ សីតច្ឆាយំ វិវិធិវិហាគគណាសម្មាតវិវហិតំ មន្ទមារុតេរិតាយ
យនសាខាយ សមលង្គតំ នច្ឆន្តមិវ បីតិយា រញ្ញមាណមិវ ច តរុគណានំ
វិរោចមាណវិជយតរុមស្សត្ថពោធិរុក្ខមូលមុបគន្ធា អស្សត្ថទុមរាជំ តិក្ខត្ថំ
បទក្ខិណំ កត្វា បុព្វត្ថវធិសាភាគេ ឋិតោ តានិ តិណានិ អគ្គេ គហេត្វា
ចាលេសិ។ តាវនេវ ចុទ្ធសហត្ថោ បល្លង្គោ អហោសិ។ តានិ ច តិណានិ
ចិត្តការេន លេខាគហិតានិវិយ អហោសុំ។ ពោធិសត្តោ តត្ថ ចុទ្ធសហត្ថោ
តិណាសន្តវេ តិសន្ធិបល្លង្គំ អាភុជិត្វា ចតុរង្គសមន្មាគតវិវយំ អធិជ្ជហិត្វា
សុវណ្ណាបីវេ ឋបិតរជតក្ខន្ធិវិយ ច បញ្ញាសហត្ថំ ពោធិក្ខន្ធិ បិដ្ឋិតោ កត្វា
ឧបរិ មណិធរត្តេន វិយ ពោធិសាខាហិ ធារិយមាធា និសីទិ។ សុវណ្ណាវណ្ណោ
បនស្ស ចីវរេ ពោធិអង្គរា បតមាធា សុវណ្ណាបដ្ឋេ បវាឡាវិយ និក្ខិត្តា
វិរោចយីសុ។

ពោធិសត្តោ បទ តត្ថ និសិទ្ធម្មេវេវ វសវត្តិមារោ ទេវបុត្តោ - “សិទ្ធត្ថកុមារោ
មម វិសយមតិក្កមិតុកាមោ, ន ធានាហមតិក្កមិតុមស្ស ទស្សមី” តិ
មារពលស្ស តមត្ថំ អាហេថត្វា មារពលមាធាយ និក្ខមិ។ សា កិរ មារសេនា
មារស្ស បុរតោ ទ្វាធសយោជនា អហោសិ, តថា ធិក្ខិណតោ ច វាមបស្សតោ

ច, បច្ចតោ បន ចក្កវាឡបរិយន្តំ កត្វា បីតា, ឧទ្ធុំ នវយោជនុព្ពេទា អហោសិ។
យស្ស បន ឧទ្ធុនិទ្ទិយា សន្នោ នវយោជនសហស្សតោ បដ្ឋាយ
បថវិឡន្ទិយនសន្នោវិយ សុយ្យតិ។ តស្មី សមយេ សក្កោ នេវរាជាវិជយុត្តរំ
នាម សន្និ ធម្មមាណោ អដ្ឋាសិ។ សោ កិរ សន្នោវីសហត្ថសតិកោ អហោសិ។
បញ្ចាសិខោ គន្ធព្ពនេវបុត្តោ តិកាវុតាយតំ ពេទ្យវបណ្ណាវីលំ អាទាយ
វាធយមាណោ មជ្ឈលយុត្តានិ គីតានិ កាយមាណោ អដ្ឋាសិ។ សុយាមោ នេវរាជា
តិកាវុតាយតំ សរទសមយវជនិករសស្សិកំ ទិព្ពបាមរំ គហេត្វា មន្តំ មន្តំ
ពិជយមាណោ អដ្ឋាសិ។ ព្រហ្មា ច សហម្មតិ តិយោជនវិត្ថតំ ទុតិយមិរ
បុណ្ណាចន្តំ សេតច្ឆត្តំ ភកវតោ ឧទ្ធុំ ធារេត្វា អដ្ឋាសិ។ មហាកាឡោបិ នាគរាជា
អសីតិយា នាគនាជកសហស្សេហិ បរិវតោ ទុតិសន្និតានិ បវត្តេន្តោ
មហាសត្តំ នមស្សមាណោ អដ្ឋាសិ។ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ នេវតាយោ
នាធាវិធរហិ សុរភិកុសុមទាមជ្ជបច្ចណ្ណាធិហិ បូជយមាណា សាធុការំ
បវត្តយមាណា អដ្ឋសុ។

អថ មារោ នេវបុត្តោ ទិយឡយោជនសតិកំ ហិមគិរិសិខរសទិសំ
បរមរុចិរទស្សនំ គិរិមេខលំ នាម រតនខចិត្តវរវារណំ អរិវារណាវារណំ
អភិរុហិត្វា ពាហុសហស្សំ មាបេត្វា អគ្គហិតគ្គហណោន នាធាវុធានិ
អគ្គហាបេសិ។ មារបរិសាបិ អសិជរសុសរសត្តិសពលា សមុស្សិតធនុមុសល-
ដាល-សន្តិ-កុន្ត-តោមរ-ឧបល-លគុឡ-វលយ-កណាយ-កប្បណ-
ចក្កកជកធារារុ-សីហ-ខត្ត-សរក-វរាហ-ព្យគ្ស-វាណេរគ-មជ្ឈាវេលូកវទនា
មហីស-បសទ-តុវន្ត-ទិរទាទិវទនា ច នាធាភីមវិរូបពិភច្ឆកាយា
មនុស្សយក្ខបិសាចសទិសកាយា ច មហាសត្តំ ពោធិសត្តំ ពោធិមូលេ និសិទ្ធិ
អន្លោត្តរមាណា គន្ធា បរិវារយិត្វា មារស្ស សន្នេសំ សមុទិក្ខមាណា អដ្ឋាសិ។

តតោ មាវពលេ ពោធិមណ្ឌមុបសង្កមន្តេយេវ តេសំ សក្កាធិនំ ឯកោបិ
ហំតុំ នាសក្ខិ។ សម្មុទសម្មុទដ្ឋានេនេវ បលាយីសុ។ សក្កោ បនទេវរាជា តំ
វិជយុត្តរសង្ខំ បិដ្ឋិយំ កត្វា បលាយីត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ឋិយំ អដ្ឋាសិ។
មហាព្រហ្មា សេតច្ឆត្តំ ចក្កវាឡកោដិយំ វេបេត្វា ព្រហ្មលោកមេវ អគមាសិ។
កាឡោ នាគរាជា សត្តនាជកានិ ធម្មត្វា បថវិយំ និមុដ្ឋិត្វា បញ្ចយោជនសតិកំ
មញ្ជេវិកនាគភវំនំ គន្ធា ហត្ថេន មុខំ បិទហិត្វា និបដ្ឋិ។ ឯកទេវតាបិ តត្ថ ហំតុំ
សមត្តា នាម នាហោសិ។ មហាបុរិសោ បន សុញ្ញវិមាទេ មហាព្រហ្មា វិយ
ឯកកោវ និសីទិ។ “ឥធានិ មារោ អាគមិស្សតី”តិ បឋមមេវ អនេករូចានិ
អនិដ្ឋានិ ទុដ្ឋិមិត្តានិ ចាតុរហោសុ។

“បមត្តពន្ធស្ស ច យុទ្ធកាលេ, តិលោកពន្ធស្ស ច វត្តមាទេ;
ឧក្កា សមន្តា និបតីសុ យោរា, ធូមន្តការា ច ទិសា អហោសុ។

“អចេតនាយម្បិ សចេតនាយថា, គតាវិយោគំ បតិនេវ កាមិនី;
លតេវ វាតាភិហតា សសាគរា, បកម្បិ នាសាសធរា ធរា មហី។

“អហោសុមុទ្ធតជលា សមុទ្ធា, វហីសុ នន្ទោ បដិលោមមេវ;
ក្ខុដានិ នាតាតុរុសដ្ឋ័យានិ, ភេត្វា គិរីនំ បថវី ភជីសុ។

“បវាយិ វាតោ ជរុសោ សមន្តា, និយដ្ឋសន្នោ តុមុលោ អហោសិ;
ភជិត្ថ យោវំ វិវរន្តការំ, កតន្ធរូបំ គគនេ ចរិត្ថ។

“ឯវំបការំ អសិវំ អនិដ្ឋំ, អាគាសគំ ភូមិគតញ្ច យោវំ;
អនេករូបំ កិរ ទុដ្ឋិមិត្តំ, អហោសិ មារាគមនេ សមន្តា។

“តំ ទេវទេវំ អភិហន្តកាមំ, កាមំ តុ ទិស្វា បនទេវសដ្ឋា;

ហាហាតិ សន្តិ អនុកម្មមានា, អកំសុ សន្តិ អមរផ្កនាហិ។

“បច្ឆាបិ បស្សីសុ សុទន្តរុបំ, ទិសាវិទិសាសុ បលាយមាណំ;
សអន្តកំ តំ សពលំ អនេកំ, ហេតុ ច ជរុ ច ចាតា តយីសុ។

“វិហង្គមាណំ គរុឡោវ មជ្ឈេ, មជ្ឈេ មិគាណំ បរមោវ សីហោ;
មហាយសោ មារពលស្ស មជ្ឈេ, វិសារនោវីតកយោ និសីទិ”។

អថ មារោ - “សិទ្ធត្ថំ ភីសាបេត្វា បលាបេស្សមី” តិ វាតវស្សំ បហរណាវស្សំ
ចាសាណាវស្សំ បុន អង្គារកុក្កឡវាលុកកលលន្ទការុដ្ឋិហិ នវហិ មារឥទ្ធិហិ
ពោធិសត្ថំ បលាបេតុ អសក្កោន្តោ កុទ្ធមានសោ - “កី, ភណ្ឌោ, តិដ្ឋថ, ឥមំ
សិទ្ធត្ថមសិទ្ធត្ថំ ករោថ, គណ្ឌោថ ហនថ ជិន្ទថ ពន្ទថ ន មុញ្ចថ បលាបេថា” តិ
មារបរិសំ អាណាបេត្វា សយញ្ច គិរិមេខលស្ស ខន្ធនិសីទិត្វា ឯកេន ករេន
សរំ ភមយន្តោ ពោធិសត្ថំ ឧបសង្កមិត្វា - “កោ សិទ្ធត្ថ, ឧដ្ឋហ បល្លង្គា” តិ
អាហា។ មារបរិសាបិ មហាសត្ថស្ស អតិយោវំ បិឡមកាសិ។ អថ មហាបុរិសោ
- “កថា តេ បុរិសា, មារ, បល្លង្គត្ថាយ ចារមី” តិ អាទិនិ វចនានិ វត្វា
ទក្ខិណាហត្ថំ បថវី និដ្ឋាមេសិ។ តន្ត្រណាញោវ ចុទ្ធសសហស្សាធិកានិ
ទសសតសហស្សយោជនពហាលានិ បថវិសន្ធារកានិ វាតុទកានិ បឋមំ
កម្មេត្វា តទន្តរំ ចតុនហុតាធិកទ្ធិយោជនសតសហស្សពហាលា អយំ
មហាបថវី ធជា បកម្មិត្ថុ។ ឧបរិ អាគាសេ អនេកសហស្សានិ វិជ្ជុលតា ច
អសនិ ច ជលីសុ។ អថ គិរិមេខលទិរនោ ជណ្ឌកេន បតិ។ មារោ
គិរិមេខលក្ខន្ធនិសីន្នោ ភូមិយំ បតិ។ មារបរិសាបិ ទិសាវិទិសាសុ ភុសមុដ្ឋិវិយ
វិកិរីសុ។

អថ មហាបុរិសោបិ តំ សមារំ មារពលំ ខន្តិមេត្តារីរិយបញ្ញាធិនំ អត្តនោ
ចារមីនមាណុកាវេនវិទ្ធិសេត្វា បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សវិត្វា
មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធនត្វា បច្ចុសសមយេ សព្វពុទ្ធានំ អាចិណ្ឌោ
បច្ចយាការេ ញាណំ ឌីតារេត្វា អាធាចានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្វេត្តត្វា តមេវ ចាទកំ
កត្វាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គបដិចាដិយា អធិគតេន ចតុត្ថមគ្គេន សព្វកិលេសេ
ខេបេត្វា សព្វពុទ្ធកុណោ បដិវិជ្ឈិត្វា សព្វពុទ្ធាចិណ្ឌំ -

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្វិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្ប្បនំ។

“គហការក ធិដ្ឋាសិ, បុន គេហំ ន កាហាសិ;
សព្វា តេ ជាសុកា ភក្កា, គហកូដំវិសដ្ឋតំ;
វិសដ្ឋារកតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈកា”តិ។ (ធម. ប. ១៥៣-១៥៤) -

ឧទានំ ឧទានេសិ។

សន្តិកេនិទានកថា

ឧទានំ ឧទានេត្វា និសិន្នស្ស ភគវតោ ឯតទហោសិ - “អហំ
កប្បសតសហស្សនិកានិ ចត្តារិ អសន្ន្យយានិ ឥមស្ស បល្លង្គស្ស ការណា
សន្ធាវី, អយំ មេ បល្លង្កាវិជយបល្លង្កោ មដ្ឋលបល្លង្កោ, ឯត្ថ មេ និសិន្នស្ស យាវ
សន្តិប្បា ន បរិបុណ្ណា, ន តាវ ឥតោ វុដ្ឋហិស្សមី”តិ
អនេកកោដិសតសហស្សសង្ខា សមាបត្តិយោ សមាបជ្ឈន្តោ សត្តាហំ តត្ថវ
និសីទិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ - “អថ ខោ ភគវា សត្តាហំ ឯកបល្លង្កេន និសីទិ
វិមុត្តិសុខបដិសំវេទី”តិ (មហាវ. ១)។

អថេកទ្វានំ ទេវតានំ - “អដ្ឋាបិ តាវ នូន សិទ្ធត្ថស្ស កត្តព្ភកិច្ចំ អត្ថិ។
បល្លង្គស្មីញ្ចា អាលយំ នវិជហតី”តិ បរិវិតក្តោ ឧទទាទិ។ អថ សត្តា ទេវតានំ
វិតក្តំ ញាត្វា តាសំ វិតក្តុបសមនត្ថំ វេហាសំ អពុគ្គន្ធា យមកថាជិហារិយំ
ទស្សេសិ។ ឯវំ ឥមិនា ចាជិហារិយេន ទេវតានំ វិតក្តំ វ្របសមេត្វា បល្លង្គតោ
ញ្ញ្យសកំ ចាជិនិស្សិតេ ឧត្តរទិសាភាកេ ឋត្វា - “ឥមស្មី វត មេ បល្លង្គ
សត្តញ្ញតញ្ញាណំ បជិវិទ្ធ”ន្តិ ចត្តារិ អសង្ខ្យយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច
ប្បវិតានំ ចារមីនំ ជលាធិគមនជ្ជានំ បល្លង្គញ្ច ពោធិរុក្ខញ្ច អនិមិសេហិ អក្ខិហិ
ឌីលោកយមាណោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ, តំ ហំនំ អនិមិសេចតិយំ នាម ជាតំ។

អថ បល្លង្គស្ស ច បិតជ្ជានស្ស ច អន្តរា ចង្គមំ មាបេត្វា បុរត្ថិមបច្ឆិមតោ
អាយតេ វតនចង្គមេ ចង្គមន្តោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ, តំ ហំនំ វតនចង្គមេចតិយំ
នាម ជាតំ។

ចតុត្ថេ បន សត្តាហោ ពោធិតោ បច្ឆិមុត្តរទិសាភាកេ ទេវតា វតនយវំ
មាបយីសុ។ តត្ថ បល្លង្គេន និសីទិទ្វា អភិធម្មបិដកំ វិចិនន្តោ សត្តាហំ
វីតិនាមេសិ, តំ បន ហំនំ វតនយវចតិយំ នាម ជាតំ។

ឯវំ ភគវា ពោធិសមីបេយេវ ចត្តារិ សត្តាហានិ វីតិនាមេត្វា បញ្ចមេ
សត្តាហោ ពោធិរុក្ខមូលាយេន អជចាលនិគ្រោធា តេនុបសង្គមិ។ តត្រាបិ
ធម្មំ វិចិនន្តោ វិមុត្តិសុខញ្ច បជិសំវេទេន្តោ និសីទិ។

សត្តា តត្ថ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា មុចលិន្ទមូលំ អគមាសិ។ តត្ថ
សត្តាហាវន្ទលិកាយ ឧប្បន្នាយ សីតាទិបជិពាហនត្ថំ មុចលិន្ទេន នាគរាជេន
សត្តក្ខត្តំ ភោគេហិ បរិក្ខិត្តោ អសម្ពាធាយ គន្ធកុដិយាវិហារន្តោវិយ
វិមុត្តិសុខំ បជិសំវេទិយមាណោ តត្ថ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា រាជាយតនមូលំ

ឧបសម្ព័ន្ធ។ តត្ថបិ វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទិយមាធនោ សត្តាបំ និសីទិ។ ឯត្តាវតា
សត្ត សត្តាហានិ បរិបុណ្ណានិ។ ឯត្ថន្តរេ ភគវតោ នេវ មុខធារណំ ន
សរីរបដិជគ្គនំ នាហារកិច្ចំ អហោសិ, ជលសុខេនេវ វីតិវត្តេសិ។ អថ
សត្តសត្តាហមត្ថកេ ឯក្ខនបញ្ញាសតិមេ ទិវសេ សក្កេន ទេវានមិន្ទេន
ឧបនីតេន នាគលតាទន្ធករុជ្ជេន ថ អនោតត្តទហោទកេន ថ មុខំ ធារិត្វា
តត្តេវ រាជាយតនមូលេ និសីទិ។

តស្មី សមយេ តបុស្សកល្លិកា នាម ទ្វេ វាណិជាញាតិសាលាហិតាយ
ទេវតាយ សត្ត អាហារទានេ ឧស្សហិតា មន្តេវា មធុបិណ្ឌិកញា អាទាយ -
“បដិគ្គណ្ណាតុ ភគវា ឥមំ អាហារំ អនុកម្មំ ឧបាទាយ” តិ សត្តាវំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា
អជ្ជីសុ។ ភគវា ចាយាសបដិគ្គហណាទិវសេយេវ ទេវទត្តិយស្ស បត្តស្ស
អន្តរបិតត្តា - “ន ខោ តថាគតា ហត្ថេសុ អាហារំ បដិគ្គណ្ណាន្តិ, កិម្ហំ នុ ខោ
អហំ ឥមំ បដិគ្គណ្ណាយ្យ” ន្តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស ភគវតោ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា
ចត្វហិ ទិសាហិ ចត្តារោ មហារាជានោ ឥន្ទនីលមណីមយេ ចត្តារោ បត្តេ
ឧបនាមេសុំ។ ភគវា តេ បដិក្ខិបិ។ បុន មុក្កវណ្ណោ សីលាមយេ ចត្តារោ បត្តេ
ឧបនាមេសុំ។ ភគវា តេសំ ចតុន្ទម្បិ ទេវបុត្តានំ អនុកម្មំ ឧបាទាយ
បដិគ្គហេត្វា ឯកីការំ ឧបនេត្វា តស្មី បច្ឆេក្សេ សេលមយេ បត្តេ អាហារំ
បដិគ្គហេត្វា បរិភូត្វិត្វា អនុមោទនមកាសិ។ តេ ទ្វេ ភាតរោ វាណិជា ពុទ្ធុញា
ធម្មញ្ញោ សរណំ គន្ធា ទ្វេវាចិកា ឧបាសកា អហោសុំ។

អថ សត្តា បុន អជចាលនិក្រោធមេវ គន្ធា និក្រោធមូលេ និសីទិ។ អថស្ស
តត្ថ និសីទ្ទមត្តស្សេវ អធិគតស្ស ធម្មស្ស គម្ពីរតំ បច្ឆេវក្ខន្ធស្ស សព្វពុទ្ធានំ
អាចិន្តោ - “អធិគតោ ខោ ម្យាយំ ធម្មោ” តិ អាទិនា (ធី. និ. ២.៦៤; ម. និ. ១.២៨១;
២.៣៣៧; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៧) បរេសំ ធម្មំ អទេសេតុកាមតាការប្បត្តោ

បរិវិតក្តោ ឧទាទិ។ អថ ព្រហ្មា សហម្បតិ “នស្សតិ វត ភោ លោកោ,
វិនស្សតិ វត ភោ លោកោ”តិ (ធី. និ. ២.៦៦; ម. និ. ១.២៨២; ២.៣៣៨; សំ. និ.
១.១៧២; មហាវ. ៨) ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សសុ
សក្កសុយាមសន្តសិតនិម្មានវតិបរនិម្មតវសវត្ថិមហាព្រហ្មានោ ច គហេត្វា
សត្តុ សន្តិកំ អាគន្ធា - “ទេសេតុ, ភន្តេ, ភគវា ធម្ម”ន្តិអាទិនា (ធី. និ. ២.៦៦; ម. និ.
១.២៨២; ២.៣៣៨; សំ. និ. ១.១៧២; មហាវ. ៨) នយេន ធម្មទេសនំ អាយាចិ។

អថ សត្តា តស្ស បដិញ្ចំ ទត្វា - “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ
ចិន្តេន្តោ អាឡារុទកានំ កាលដ្ឋតការំ ញាត្វា - “ពហូបការា ខោ មេ
បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខុ”តិ បញ្ចវគ្គិយេ អារព្ព មនសិការំ កត្វា - “កហំ នុ ខោ តេ
ឯតវហិ វិហរន្តិ”តិ អារវ្លេន្តោ - “ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ”តិ
ញាត្វា - “តត្ថ គន្ធា ធម្មចក្កំ បវត្តេស្សមី”តិ កតិចាហំ
ពោធិមណ្ឌាសាមន្តេយេវ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ វិហរិត្វា អាសាឡិបុណ្ណមិយំ
ពារាណសី គមិស្សមី”តិ បត្តចីវរមាទាយ អជ្ឈារសយោជនមគ្គំ បដិបទ្ធិ។
អន្តរាមគ្គេ ហដ្ឋតុបកំ ឧបកំ នាម អាជីវកំ ទិស្វា តស្ស អត្ថនោ ពុទ្ធការំ
អាចិក្ខិត្វា តំទិវសំយេវ សាយន្តសមយេ ឥសិបតនំ អគមាសិ។

បញ្ចវគ្គិយា បន តថាគតំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា - “អយំ, អារុសោ,
សមណោ គោតមោ បច្ចយពាហុល្លាយ អារត្តោ បរិបុណ្ណាកាយោ បីណិជ្ជិយោ
សុវណ្ណាវណ្ណោ ហុត្វា អាគច្ឆតិ, ឥមស្ស អភិវាទនាទីនិ ន ករិស្សម, អាសនមត្ថំ
បន បញ្ញាបេយ្យមា”តិ កតិកំ អកំសុ។ ភគវា តេសំ ចិត្តាចារំ ញាត្វា
សព្ពសត្តេសុ អនោធិស្សកវសេន ជរណាសមត្ថំ មេត្តចិត្តំ សំទិបិត្វា
ឡិធិស្សកវសេន មេត្តចិត្តេន ជិវីតេ ភគវតោ មេត្តចិត្តេន ដុដ្ឋា តថាគតេ

ឧបសង្ក័មន្តេ សកាយ កតិកាយ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា អភិវាទនាទីនិ
សត្តកិច្ចានិ អកំសុ។ វិត្តារកថា វិនយមហាវគ្គាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។

អថ ភគវា អត្ថនោ ពុទ្ធការំ តេ ញាបេត្វា បញ្ញត្តវេរុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា
ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តយោគេ វត្តមានេ អជ្ឈារសហិ ព្រហ្មកោដិហិ បរិវុតោ
បញ្ចវគ្គិយេ ថេរេ អាមន្តេត្វា ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ នេសេសិ។ តេសុ
អញ្ញាសិកោណ្ឌាញ្ញោ នេសនានុសារេន ញាណំ បេសេន្តោ សុត្តបរិយោសានេ
អជ្ឈារសហិ ព្រហ្មកោដិហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាសិ។ តេន វុត្តំ -

១.

“អហមេតេហិ សម្ពុទ្ធោ, កោតមោ សក្យវង្សនោ;
បធានំ បទហិត្វាន, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ។

២.

“ព្រហ្មនា យាចិតោ សន្តោ, ធម្មចក្កំ បវត្តយី;
អជ្ឈារសន្នំ កោដិនំ, បឋមាភិសមយោ អហូ”តិ។

តត្ថ អហន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ ឯតេហិតិ អស្មី កាលេ។ សក្យវង្សនោតិ
សាកិយកុលវង្សនោ។ “សក្យបុន្តវេ”តិបិ ចាហោ។ បធានន្តិ វីរិយំ វុច្ចតិ។
បទហិត្វានាតិ យដេត្វា វាយមិត្វា, ទុក្ករការិកំ កត្វាតិ អត្តោ។ អជ្ឈារសន្នំ
កោដិនន្តិ ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តកថាយ
អញ្ញាសិកោណ្ឌាញ្ញត្ថេ ប្បមុខានំ អជ្ឈារសន្នំ ព្រហ្មកោដិនំ បឋមាភិសមយោ
អហោសីតិ អត្តោ។

ឥនានិ ភគវា អតីតំ កថេត្វា អនាគតំ អភិសមយំ កថេន្តោ -

៣.

“តតោ បរញ្ច ទេសេន្តេ, នរទេវសមាគមេ;

គណនាយ ន វត្តញ្ញោ, ធុតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។ - អាទិមាហ;

តត្ថ នរទេវសមាគមេតិ តតោ អបរេន សមយេន មហាមង្គលសមាគមេ
ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ទេវមនុស្សានំ មជ្ឈេ មង្គលសុត្តបរិយោសានេ (ខុ.
ចា. ៥.១ អាធមយោ; សុ. និ. ២៦១ អាធមយោ) គណនបថវីតិវត្តានំ នរទេវានំ។
ធុតិយាភិសមយោ អហូតិ ហេស្សតីតិ អត្តោ។ អនាគតវចនេ វត្តញ្ញោ
សោតបតិកត្តា “អហូ”តិ អតីតវចនំ វុត្ថំ, កាលវិបរិយាយវសេន វា។ ឯស
នយោ ឥតោ បរេសុ ព្យាទិសេសុ វចនេសុ ច។ បុន រាហុលោវាទសុត្តន្តទេសនាយ
(ម. និ. ៣.៤១៦ អាធមយោ) គណនបថវីតិវត្តេ សត្តេ អភិសមយាមតថានំ
ចាយេសិ។ អយំ តតិយាភិសមយោ។ តេន វុត្ថំ -

៤.

“ឥធរាហំ ឯតវហិ, ឌីវធី មម អត្រជំ;

គណនាយ ន វត្តញ្ញោ, តតិយាភិសមយោ អហូ”តិ។

ភគវតោ កិរ ឯកោវ សាវកសន្និចាតោ អហោសិ។ ឧរុវេលកស្សចាធិនំ
ជដិលានំ សហស្សំ, ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ អឡត្តិយសតានីតិ ឥមេសំ
អឡតេឡសសតានំ សន្និចាតោ អហោសិ។ តេន វុត្ថំ -

៥.

“ឯកោសិ សន្និចាតោ មេ, សាវកានំ មហោសិនំ;

អឡតេឡសសតានំ, ភិក្ខុនាសិ សមាគមោ”តិ។

តត្ថ ឯកោសីតិ ឯកោវ អាសិ។ អឡុតេឡុសសតានន្តិ មម សាវកានំ
បញ្ញាសាធិកានំ ធានសសតានំ។ ភិក្ខុនាសីតិ ភិក្ខុនំ អាសិ។ តេសំ បន
មជ្ឈកតោ ភគវា ចតុវុស្សន្តិចារេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។

អថ ភគវា អត្ថនោ បវត្ថី ទស្សន្តោ -

៦.

“វិរោចមាណាវិមលោ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈកោ;
ធនាមិ បត្តិតំ សព្វំ, មណីវ សព្វកាមនោ”តិ។ - អាធិមាហ;

តត្ថ វិរោចមាណាតិ អនន្តពុទ្ធសិរិយាវិរោចមាណាវិមលោតិ
វិគតរាគាទិកិលេសមលោ។ មណីវ សព្វកាមនោតិ ចិន្តាមណីវិយ
សព្វកាមនោ អហម្មិ ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ សព្វំ លោកិយលោកុត្តរសុខវិសេសំ
នេមីតិ អត្ថោ។

ឥធានិ បត្តិតបត្តនំ ទស្សន្តោ -

៧.

“ជលមាកម្ពីរមាណំ, ភវច្ឆន្ទជហោសិនំ;
ចតុសច្ចំ បកាសេមិ, អនុកម្មាយ ចាណិន”ន្តិ។ - អាធិមាហ;

តត្ថ ជលន្តិ សោតាបត្តិជលាទិកំ ចតុត្ថិធំ ជលំ។ ភវច្ឆន្ទជហោសិនន្តិ
ភវតណ្ហាបហាយិនំ, ភវតណ្ហំ បដហិតុកាមានំ។ អនុកម្មាយាតិ
អនុទ្ធយាយ។

៨. ឥធានិ ចតុសច្ចប្បកាសនេ, អភិសមយំ ទស្សន្តោ
“ធនវីសសហស្សាន”ន្តិ អាធិមាហ។

តត្ថ ធនវីសសហស្សនន្តិ ធនសហស្សនញ្ចវីសតិសហស្សនញ្ច។
ឯកទ្ធិន្តិអាទិនា នយេនាតិ អត្ថោ។ នវមធនមគាថា ឧត្តានត្ថាវ។

១១-១២. ឯកាធនមទ្វាធនមគាថាសុ ឥនានេតវហិតិ ឧភោចិ ឯកត្ថា,
វេនេយ្យវសេន បុរិសបុគ្គលាវិយ វុត្ថា។ អថ វា ឥនានីតិ មយិ ឧប្បន្នោ
ឯតវហិតិ មយិ ធម្មំ ទេសេន្តោ។ អបត្តមានសាតិ អប្បត្តអវហត្តជលា។
អរិយញ្ញសន្តិ អរិយំ អជ្ជន្តិកំ មគ្គំ។ ថោមយន្តាតិ បសំសន្តា។ ពុជ្ឈិស្សន្តិ
អនាគតេ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ឈិស្សន្តិ អត្ថោ។ សំសារសវិតន្តិ សំសារសាគរំ។

ឥនានិ អត្ថនោ ជាតនករាទី ទស្សេន្តោ -

១៣.

“នគរំ កបិលវត្ថុ មេ, រាជា សុទ្ធាទនោ បិតា;
មយ្ហំ ជនេត្តិកា មាតា, មាយាទេវីតិ វុច្ចតិ។

១៤.

“ឯក្ខនតីសវស្សនិ, អគារំ អជ្ឈបំ វសី;
រម្មោ សុរម្មោ សុភកោ, តយោ ចាសាទមុត្តមា។

១៥.

“ចត្តាលីសសហស្សនិ, នារិយោ សមលដ្ឋតា;
ភទ្ទកញ្ចានា នាម នារី, រាហុលោ នាម អប្រគដោ។

១៦.

“និមិត្តេ ចតុរោ ទិស្វា, អស្សយានេន និក្ខមី;
ធឮត្ថស្សំ បដានចារំ, អចរី ទុក្ខំ អហំ។

១៧.

“ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ, ចក្កំ បវត្តិតំ មយា;
អហំ គោតមសម្ពុទ្ធោ, សរណំ សព្ពចាណិនំ។

១៨.

“កោលិតោ ឧបតិស្សោ ច, ទ្វេភិក្ខុ អគ្គសាវកា;
អានន្ទោ នាមុបជ្ឈាកោ, សន្តិការចរោ មម;
ខេមា ឧប្បលវណ្ណោ ច, ភិក្ខុនី អគ្គសាវិកា។

១៩.

“ចិត្តោ ហត្ថាឡវកោ ច, អគ្គុបជ្ឈាកុចាសកា;
នន្ទមាតា ច ឧត្តរា, អគ្គុបជ្ឈាកុចាសិកា។

២០.

“អហំ អស្សត្ថម្ភលម្ហិ, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តម៌;
ព្យាមប្បភា សទា មយ្ហំ, សោឡសហត្ថមុគ្គតា។

២១.

“អប្បំ វស្សសតំ អាយុ, ឥនានេតវហិវិជ្ជតិ;
តាវតា តិជ្ជមាណេហំ, តាវេមិ ជនតំ ពហុំ។

២២.

“បបយិទ្ធាន ធម្មក្កំ, បច្ឆិមំ ជនពោធនំ;
អហម្មិ ន ចិរស្សេវ, សទ្ធិ សាវកសង្ឃតោ;
ឥធរេ បរិនិព្វិស្សំ, អគ្គិវាហារសង្ខយា”តិ។ - អាទិមាហ;

មម បន រម្មសុរម្មសុភនាមកា តយោ ចាសាទា
នវក្ខមិកសត្តក្ខមិកបញ្ចក្ខមិកា, ចត្តាលីសសហស្សា នាជកិត្តិយោ,
យសោធរា នាម មម អគ្គមហេសី, សោហំ ចត្តារោ និមិត្ត ទិស្វា អស្សយានេន
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមី។ តតោ ធឮត្តស្សនិ បធានំ បទហិត្វាវិសាខបុណ្ណមាយ
ឡវេលាយំ សេនានិគមេ សេនាកុដ្ឋម្ហិកស្ស ដីតាយ សម្មសាទជាតាយ
សុជាតាយ នាម ទិន្នំ មធុចាយាសំ បរិភុត្តិក្វា សាលវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា
សាយន្តសមយេ សោត្តិយេន នាម តិណាហារកេន ទិន្នា អដ្ឋ តិណាមុដ្ឋិយោ
គហេត្វា អស្សត្តពោធិរុក្ខមូលំ ឧបគន្ធា តត្ថ មារពលំ វិទ្ធីសេត្វា សម្ពោជី
បត្តោស្មីតិ សព្វំ ព្យាកាសិ។

តត្ថ សទ្ធិ សាវកសង្ឃតោតិ សទ្ធិ សាវកសង្ឃេន។ បរិនិព្វិស្សន្តិ
បរិនិព្វាយិស្សមិ។ អគ្គិវាហារសង្ខយាតិ អគ្គិវិយ ឥន្ទនក្ខយេន យថា អគ្គិ
និរុទាទានោ និព្វាយតិ, ឯវំ អហម្យំ និរុទាទានោ បរិនិព្វាយិស្សមីតិ អត្ថោ។

២៣-៤.

តានិ ច អតុលតេជានីតិ អគ្គសាវកយុគាទីនិ តានិ អសទិសតេជានិ។
ឥមានិ ច ទសពលានីតិ ឯតានិ ច សាវីរទសពលានិ គុណធារណោ ទេហោតិ
ធម្មសាធារណញ្ញាណាទិគុណាធរោ អយំ ទេហោ ច។ តមន្តរហិស្សន្តីតិ សព្វានិ
ឯតានិ វុត្តប្បការានិ អន្តរាយិស្សន្តិវិនិស្សន្តិ។ ននុវិត្តា សព្វសង្ខារាតិ
ឯត្ថ នន្ទតិ អយំ អនុមតិអត្ថេ និចាតោ។ វិត្តាតិ និច្ចសារធុវសាររហិតត្តា តុច្ឆា,
សព្វមេវ បន សង្ខតំ ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ និរោធធម្មំ ហុត្វា អភាវតោ
អនិច្ចំ, ឧប្បាទាទិបដិប័ដ្ឋិតត្តា ទុក្ខំ, អវសវត្តនតោ អនត្តា។ តស្មា សង្ខារេសុ
លក្ខណត្ថយំ អាហេបេត្វាវិបស្សនំ វឡេត្វា អមតមសង្ខតំ អន្ទតំ និព្វានំ
អធិគច្ឆថ។ អយំ វោ អម្ហាកំ អនុសាសនី ឥទំ អម្ហាកំ សាសនំ អប្បមាទេន

សម្បទានជាតិ។ ទេសនាបរិយោសានេ កិរ ទេវតានំ កោដិសតសហស្សស្ស
អនុចាធាយ អាសវេហិ ចិត្តានិវិមុច្ចិសុ។ សេសមគ្គជលេសុ បតិដ្ឋិតា បន
គណនបថំវីតិវត្តា អហោសុំ។

ឯវំ ភគវា កប្បនាមជាតិអាទិវត្ថុតំ សកលម្បី ពុទ្ធវិសំ អាកាសេ
រតនចង្គៀម ចង្គៀមន្តោវ កថេត្វា ញាតិជនំ វន្តាបេត្វា អាកាសតោ ឌីតវិត្វា
បញ្ញត្តវពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ ឯវំ និសិទ្ធេ បន ភគវតិ លោកនាថេ សិខាប្បត្តោ
ញាតិសមាគមោ អហោសិ។ សព្វេ ឯកគ្គចិត្តា និសីទិសុ។ តតោ មហាមេយោ
ចោក្ខវវស្សំ វស្សិ។ តម្ពុលោ ឧទកំ ហេដ្ឋាវិវវន្តំ គប្បតិ។ តេមេតុកាមោវ
តេមេតិ, អតេមិតុកាមស្ស សវីរេ ឯកពិន្ទមត្តម្បី ន បតតិ។ តំ ទិស្វា សព្វេ
អច្ឆរិយពុតចិត្តជាតា ហុត្វា - “អហោ អច្ឆរិយំ, អហោ អពុត” ភ្លឺ កថំ
សមុដ្ឋាបេសុំ។ តំ សុត្វា សត្តា - “ន ឥទានេវ មយ្ហំ ញាតិសមាគមេ ចោក្ខវវស្សំ
វស្សិ, អតីតេបិ វស្សិ” តិ ឥមិស្សា អដ្ឋប្បត្តិយា វេស្សន្តរជាតកំ (ជា.
២.២២.១៦៥៥ អាធមោ) កថេសិ។ សា ធម្មទេសនា សាត្តិកា ជាតា។ តតោ
ភគវា ឧដ្ឋាយាសនាវិហារំ ចារិសិ។

ឥតិ មច្ឆរត្តវិលាសិនិយា ពុទ្ធវិសជ្ជកថាយ

កោតមពុទ្ធវិសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ បញ្ចវិសតិមោ ពុទ្ធវិសោ។

២៨. ពុទ្ធបកិណ្ណាកកថា

១-១៨.

“អបរិមេយ្យតោ កល្យាណោ ចតុរោ អាសុំវិនាយកា” តិអាទិកា អដ្ឋាសគាថា
សង្កឹតិការកេហិ បរិបត្តានិគមនគាថាតិ វេទិតញ្ញា។ សេសគាថាសុ សព្វត្ថ
ចាកដមេវាតិ។

វេមត្ថកថា

តមស្មី បន សកលេបិ ពុទ្ធវិសេ និទ្ទិដ្ឋានំ បញ្ចវិសតិយា ពុទ្ធានំ អដ្ឋ
វេមត្ថានិ វេទិតញ្ញានិ។ កតមាទិ អដ្ឋ? អាយុវេមត្ថំ, បមាណវេមត្ថំ, កុលវេមត្ថំ,
បធានវេមត្ថំ, វស្សវេមត្ថំ, យានវេមត្ថំ, ពោធិវេមត្ថំ, បល្លង្គវេមត្ថន្តិ។

តត្ថ អាយុវេមត្ថំ ឆាម កេចិ ធីយាយុកា ហោន្តិ កេចិ អប្បាយុកា។ តថា
ហិ ធីបង្គរោ កោណ្ឌញ្ញោ អនោមទស្សី បទុមោ បទុមុត្តរោ អត្ថទស្សី ធម្មទស្សី
សិទ្ធតោ តិស្សោតិ ឥមេ នវ ពុទ្ធា វស្សសហស្សាយុកា អហោសុំ។ មង្គលោ
សុមនោ សោភិតោ នារោ ឆោ សុមេធា សុជាតោ បិយទស្សី ធូស្សោតិ ឥមេ អដ្ឋ
ពុទ្ធា នវតិវស្សសហស្សាយុកា អហោសុំ។ វេរតោ វេស្សក្ខ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ ពុទ្ធា
សង្ការស្សសហស្សាយុកា អហោសុំ។ វិបស្សី ភក្ខវា អសីតិវស្សសហស្សាយុកា
អហោសិ។ សិទ្ធិ កកុសន្ទោ កោណ្ឌាកមនោ កស្សចោតិ ឥមេ ចត្តារោ ពុទ្ធា
យថាគ្គមេន សត្តតិចត្តាលីសតីសវីសវស្សសហស្សាយុកា អហោសុំ។ អម្ពាភំ
បន ភក្ខវតោ វស្សសតំ អាយុប្បមាណំ អហោសិ។ ឧបចិត្តបុញ្ញសម្ភារានំ
ធីយាយុកសំវត្ថនិយ កម្មសមុបេតានម្បិ ពុទ្ធានំ យុគវសេន អាយុប្បមាណំ
អប្បមាណំ អហោសិ។ អយំ បញ្ចវិសតិយា ពុទ្ធានំ អាយុវេមត្ថំ ឆាម។

បមាណវេមត្ថំ ឆាម កេចិ ធីយា ហោន្តិ កេចិ វស្សា។ តថា ហិ ធីបង្គរ-វេរត-
បិយទស្សី-អត្ថទស្សី-ធម្មទស្សី-វិបស្សីពុទ្ធានំ អសីតិហត្ថព្ពេធំ សវីរប្បមាណំ
អហោសិ។ កោណ្ឌញ្ញ-មង្គល-នារទ-សុមេធានំ អដ្ឋាសីតិហត្ថព្ពេធំ កាយោ

អហោសិ។ សុមនស្ស នវុតិហត្ថព្រ័ត្នំ សរីរំ អហោសិ។ សោភិត-អនោមទស្សី-
បទុម-បទុមុត្តរ-ធុស្សពុទ្ធានំ អជ្ជបណ្ណាសហត្ថព្រ័ត្នំ សរីរំ អហោសិ។ សុជាតោ
បណ្ណាសហត្ថព្រ័ត្នំសរីរោ អហោសិ។ សិទ្ធព្រ័ត្ន-តិស្ស-វេស្សភុនោ សជ្ជិហត្ថព្រ័ត្នំ
អហោសុំ។ សិទ្ធិ សត្តតិហត្ថព្រ័ត្នំ អហោសិ។ កកុសន្ទ-កោណាគមន-
កស្សបា យថាគ្គមេន ចត្តាលីសតីសរីរសតិហត្ថព្រ័ត្នំ អហោសុំ។ អម្ពាភំ
ភគវា អជ្ជាសហត្ថព្រ័ត្នំ អហោសិ។ អយំ បញ្ចវិសតិយា ពុទ្ធានំ
បមាណវេមត្តំ នាម។

កុលវេមត្តំ នាម កេចិ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តិសុ កេចិ ព្រាហ្មណកុលេ។ តថា
ហិ កកុសន្ទ-កោណាគមនកស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធា ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិសុ។
ធិបត្តរាធិកោតមពុទ្ធបរិយន្តា ធាវីសតិ ពុទ្ធា ខត្តិយកុលេយេវ និព្ពត្តិសុ។ អយំ
បញ្ចវិសតិយា ពុទ្ធានំ កុលវេមត្តំ នាម។

បធានវេមត្តំ នាម ធិបត្តរ-កោណាញ-សុមន-អនោមទស្សី-សុជាតសិទ្ធព្រ័ត្ន-
កកុសន្ទនំ ទសមាសិកា បធានចរិយា។ មជ្ជល-សុមេធាតិស្ស សិទ្ធិនំ
អជ្ជមាសិកា។ វេតស្ស សត្តមាសិកា។ សោភិតស្ស ចត្តារោ មាសា។
បទុមអត្ថទស្សីវិបស្សីនំ អឡមាសិកា។ នារទ-បទុមុត្តរ-ធម្មទស្សី-កស្សបា
សត្តាហានិ។ បិយទស្សី-ធុស្ស-វេស្សភុ កោណាគមនានំ ធមាសិកា។ អម្ពាភំ
ពុទ្ធស្ស ធម្មស្សានិ បធានចរិយា អហោសិ។ អយំ បធានវេមត្តំ នាម។

រស្មីវេមត្តំ នាម មជ្ជលស្ស កិរ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សរីរស្មី
ទសសហស្សីលោកធាតុំ ជរិត្វា អជ្ជាសិ។ បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស ធាទសយោជនិកា
អហោសិ។ វិបស្សីស្ស ភគវតោ សត្តយោជនិកា អហោសិ។ សិទ្ធិស្ស
តិយោជនប្បមាណា។ កកុសន្ទស្ស ទសយោជនិកា។ អម្ពាភំ ភគវតោ
សមន្តតោ ព្យាមប្បមាណា។ សេសានំ អនិយតា អហោសិ។ អយំ រស្មីវេមត្តំ

នាម អដ្ឋាសយបដិពុទ្ធំ, យោ យត្ថកំ ឥច្ឆតិ, តស្ស សរីរឫកា តត្ថកំ ជរតិ,
បដិវិទុគុណោ បន កស្សចិ វេមត្ថំ នាម នត្ថិ។ អយំ វស្សវេមត្ថំ នាម។

យានវេមត្ថំ នាម កេចិ ហត្ថិយានេន កេចិ អស្សយានេន កេចិ វេបទ-
ចាសាទ-សិរិកាធិសុ អញ្ញាតវេន និក្ខមន្តិ។ តថា ហិ ធិបត្តវ-សុមន-សុមេធ-
ដុស្ស-សិទ្ធិ-កោណាគមនា ហត្ថិយានេន និក្ខមីសុ។ កោណ្ឌាញ្ញ-វេត-បទុម-
បិយទស្សី-វិបស្សី-កកុសន្ទា វេយានេន។ មង្គល-សុជាត-អត្ថទស្សី-តិស្ស-
គោតមា អស្សយានេន។ អនោមទស្សីសិទ្ធិត្ថវេស្សគុនោ សិរិកាយានេន។
នារនោ បទសា និក្ខមិ។ សោភិត-បទុមុត្តវ-ធម្មទស្សី-កស្សចា ចាសាទេន
និក្ខមីសុ។ អយំ យានវេមត្ថំ នាម។

ពោធិវេមត្ថំ នាម ធិបត្តវស្ស ភគវតោ កប័តនរុក្ខោ ពោធិ; កោណ្ឌាញ្ញស្ស
ភគវតោ សាលកល្យាណីរុក្ខោ, មង្គល-សុមន-វេត-សោភិតានំ នាគរុក្ខោ,
អនោមទស្សីស្ស អដ្ឋនរុក្ខោ, បទុមនារនានំ មហាសោណារុក្ខោ, បទុមុត្តវស្ស
សលលរុក្ខោ, សុមេធស្ស និចោ, សុជាតស្ស វេជ្ជ, បិយទស្សីនោ កកុដោ,
អត្ថទស្សីស្ស ចម្បករុក្ខោ, ធម្មទស្សីស្ស វត្ថកុវករុក្ខោ, សិទ្ធិត្ថស្ស
កណិការរុក្ខោ, តិស្សស្ស អសនរុក្ខោ, ដុស្សស្ស អាមលករុក្ខោ, វិបស្សីស្ស
ចាជលីរុក្ខោ, សិទ្ធិស្ស បុណ្ណីរករុក្ខោ, វេស្សគុស្ស សាលរុក្ខោ, កកុសន្ទស្ស
សិរិសរុក្ខោ, កោណាគមនស្ស ឧទុម្ពររុក្ខោ, កស្សបស្ស និក្រោធា,
គោតមស្ស អស្សត្ថោតិ អយំ ពោធិវេមត្ថំ នាម។

បល្លង្គវេមត្ថំ នាម ធិបត្តវ-វេត-បិយទស្សី-អត្ថទស្សី-ធម្មទស្សី-វិបស្សីនំ
តេបល្លាសហត្ថបល្លង្គា អហោសុំ; កោណ្ឌាញ្ញ-មង្គល-នារទ-សុមេធានំ
សត្តបល្លាសហត្ថា; សុមនស្ស សដ្ឋិហត្ថោ បល្លង្គា អហោសិ; សោភិត-
អនោមទស្សី-បទុម-បទុមុត្តវ-ដុស្សានំ អដ្ឋត្ថិសហត្ថា, សុជាតស្ស

ទុត្តិសហគ្រាស, សិទ្ធិត្ថ-តិស្ស-វេស្សក្នុង ចត្តាលីសហគ្រាស, សិទ្ធិស្ស ទុត្តិសហគ្រាស,
កកុសន្ទស្ស ធូសិសតិហគ្រាស, កោណាគមនស្ស វិសតិហគ្រាស, កស្សបស្ស
បន្ទសហគ្រាស, កោតមស្ស បុទ្ទសហគ្រាស បល្លង្កា អហោសិ។ អយំ
បល្លង្កវេមត្ថំ នាម។ ឥមាធិ អដ្ឋវេមត្តាធិ នាម។

អវិជហិតជ្ជានកថា

សព្ពពុទ្ធានំ បន ចត្តារិ អវិជហិតជ្ជានាធិ នាម ហោន្តិ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ញិ
ពោធិបល្លង្កា អវិជហិតោ ឯកស្មីយេវ ហ្មានេ ហោតិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ
ឥសិបតនេ មិគទាយេ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ ទេវោរោហណាកាលេ
សង្គស្សនករទ្វារេ បឋមក្កចាទជ្ជានំ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ ជេតវនេ
គន្ធកុដិយា ចត្តារិ មញ្ចចាទជ្ជានាធិ អវិជហិតានេវ ហោន្តិ។ វិហារោ បន
ខុទ្ទកោបិ មហាឆោបិ ហោតិ។ វិហារោ នវិជហិតិយេវ, នករំ បន វិជហិតិ។

សហជាតបរិច្ឆេទ-នក្ខត្តបរិច្ឆេទកថា

អបរំ បន អម្ពាភំយេវ ភគវតោ សហជាតបរិច្ឆេទញ្ច នក្ខត្តបរិច្ឆេទញ្ច
ធិបេសុំ។ អម្ពាភំ សព្ពញ្ញាពោធិសត្តេន កិវ សទ្ធិ រាហុលមាតា អានន្ទត្ថរោ
ធន្នោ កណ្ណាកោ អស្សរាជា និធិកុម្មោ មហាពោធិ កាឡិយាធិតិ ឥមាធិ សត្ត
សហជាតាធិ។ អយំ សហជាតបរិច្ឆេទោ។ មហាបុរិសោ បន
ឧត្តរាសាឡនក្ខត្តេនេវ មាតុកុដ្ឋី ឌីក្កមិ, មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិ, ធម្មចក្កំ
បរិត្តេសិ, យមកថាជិហារិយំ អកាសិ។ វិសាខនក្ខត្តេន ជាតោ ច អភិសម្ពុទ្ធា
ច បរិនិព្វតោ ច។ មាយនក្ខត្តេន តស្ស សាវកសន្និចាលោ ច
អាយុសន្និវារោសន្ននញ្ច អហោសិ។ អស្សយុជនក្ខត្តេន ទេវោរោហណំ។ អយំ
នក្ខត្តបរិច្ឆេទោតិ។

សធម្មតាកថា

ឥនានិ បន សព្វេសំ ពុទ្ធានំ សាធារណធម្មតំ បកាសយិស្សាម។ សព្វពុទ្ធានំ
សមត្តិសវិទា ធម្មតា។ សេយ្យចិនំ - បន្ទិមភវិកពោធិសត្តស្ស សម្បជានស្ស
មាតុកុដ្ឋិឌីក្កមនំ, មាតុកុដ្ឋិយំ បល្លង្កេន និសីទិត្វា ពហិមុខោលោកនំ, វិសាយ
ពោធិសត្តមាតុយាវិជាយនំ, អរញ្ញេយេវ មាតុកុដ្ឋិតោ និក្ខមនំ, កញ្ចនបដ្ឋេសុ
បតិដ្ឋិតចានានំ ឧត្តរាភិមុខានំ សត្តបទវីតិហារានំ គន្ធា ចតុទ្ទិសំ ឌីលោកេត្វា
សីហនាទនននំ, ចត្តារិ និមិត្តានិ ទិស្វា ជាតមត្តបុត្តានំ មហាសត្តានំ
មហាភិនិក្ខមនំ, អរហន្តជមាទាយ បព្ពជិត្វា សព្វហេដ្ឋិមេន បរិច្ឆេទេន
សត្តាហំ បធានចរិយា, សម្ពោធិ ចាបុណនទិវេសេ ចាយាសភោជនំ,
តិណាសន្តវេ និសីទិត្វា សព្វញ្ញតញ្ញាណាធិគមោ,
អាណាចានស្សតិកម្មជ្ជានបរិកម្មំ, មារពលវិទ្ធិសនំ, ពោធិបល្លង្កេយេវ តិស្សោ
វិជ្ជា អាទី កត្វា អសាធារណញ្ញាណាធិគុណាបដិលាភោ, សត្តសត្តាហំ
ពោធិសមីបេយេវវីតិនាមនំ, មហាព្រហ្មនោ ធម្មទេសនត្ថាយ អាយាចនំ,
ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ, មាយបុណ្ណមាយ ចតុវគ្គិកសន្និចារេ
ចាតិមោក្ខទ្ទេសោ, ជេតវនជ្ជានេ និពទ្ធវាសោ, សាវត្ថិនគរទ្វារេ
យមកថាជិហារិយករណំ, តាវតីសភវនេ អភិធម្មទេសនា, សង្គស្សនគរទ្វារេ
ទេវលោកតោ ឌីតរណំ សតតំ ជលសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ, ទ្វីសុ វារេសុ
វេនេយ្យជនាវលោកនំ, ឧប្បន្នេ វត្ថុម្ហិ សិក្ខាបទបញ្ញាបនំ ឧប្បន្នាយ
អដ្ឋប្បត្តិយា ជាតកកថនំ, ញាតិសមាគមេ ពុទ្ធវិសកថនំ, អាគន្ធកេហិ
ភិក្ខុហិ បដិសន្តារករណំ, និមន្តិតានំ វុដ្ឋវស្សានំ អនាបុច្ឆា អគមនំ, ទិវេសេ
ទិវេសេ បុរេកត្តបច្ឆាកត្តបឋមមជ្ឈិមបន្ទិមយាមកិច្ចករណំ, បរិនិព្វានទិវេសេ
មំសរសភោជនំ, ចតុវិសតិកោធិសតសហស្សសមាបត្តិយោ សមាបដ្ឋិត្វា
បរិនិព្វានន្តិ ឥមា សមត្តិស សព្វពុទ្ធានំ ធម្មតាតិ។

អនន្តរាយិកាធម្មកថា

សព្វពុទ្ធានំ ចត្តារោ អនន្តរាយិកា ធម្មា។ កតមេ ចត្តារោ? ពុទ្ធានំ ឧទ្ទិស្ស
អភិបាជានំ ចតុន្នំ បច្ឆយានំ ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ ពុទ្ធានំ អាយុនោ
ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ វុត្តញ្ញោតំ - “អជ្ឈានមេតំ អនវកាសោ, យំ
បរុបក្កមេន តថាគតំ ជីវិតា វារោបេយ្យ” តិ (ចូឡវ. ៣៤២)។ ពុទ្ធានំ
ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណានំ អសីតិយា អនុញ្ញាណនញ្ច ន សក្កា កេនចិ
អន្តរាយោ កាតុំ។ ពុទ្ធវិសីនំ ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុន្តិ។ ឥមេ ចត្តារោ
អនន្តរាយិកា ធម្មា នាមាតិ។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា គតា សិទ្ធិ, ពុទ្ធវិសស្ស វណ្ណាន;
សុវណ្ណាបទវិញ្ញាតវិចិត្តនយសោភិតា។

ចោរាណជ្ជកថាមគ្គំ, ចាឡិអត្ថប្បកាសកំ;
អាទាយេវ កតា ពុទ្ធវិសស្សជ្ជកថា មយា។

បបញ្ចត្តំ វិវដ្ឋេត្វា, មធុវត្ថុស្ស សព្វសោ;
សម្បកាសនតោ តស្មា, មធុវត្ថុប្បកាសិនី។

ការីវជលសម្បត-បរិបូតមហីតលេ;
ការីវបដ្ឋនេ រម្មេ, នាធានាវិនរកុលេ។

ការិតេ កណ្ណានាសេន, សណ្ឋាវាចេន សាធុនា;
វិហារេ វិវិធាការ-ចារុចាការគោបុរេ។

ឆាយាសលីលសម្បជ្ជេ, ធន្យជីយេ មនោរមេ;
ហតទុដ្ឋនសម្ពាធន, បរិវេកសុខេ សិវេ។

តត្ថ ចាបិនចាសាទ-តលេ បរមសីតលេ;
វេសតា ពុទ្ធវិសស្ស, មយា សំវណ្ណានា កតា។

យថា ពុទ្ធវិសស្ស សំវណ្ណាយំ, កតា សាធុ សិទ្ធិវិជា អន្តរាយំ;
តថា ធម្មយុត្តា ជនានំវិតក្កា, វិជារន្តរាយេន សិទ្ធិវជន្ត។

ឥមំ ពុទ្ធវិសស្ស សំវណ្ណានំ មេ, ករោន្តេន យំ បត្តិតំ បុញ្ញជាតំ;
សទា តស្ស ទេវានុភាវេន លោកោ, ធុរំ សន្តមច្ចន្តមត្តំ បយាតំ។

វិនស្សន្ត រោកា មនុស្សេសុ សព្វេ, បរស្សន្ត ទេវាបិ វស្សន្តកាលេ;
សុខំ ហោតុ និច្ចំ វរំ នារកាបិ, បិសាចាបយាតា បិចាសា ភវន្ត។

សុរា អច្ចរានំ គណាធិហិ សទ្ធិ, ចិរំ ទេវលោកេ សុខំ ចានុភោន្ត;
ចិរំ ឋាតុ ធម្មោ មុនិន្ទស្ស លោកេ, សុខំ លោកចាលា មហិ ចាលយន្ត។

គរូហិ គីតនាមេន, ពុទ្ធទត្តោតិ វិស្សតោ;
ថេរោ កត្វា អជ្ជកជំ, មជ្ជវត្ថុវិលាសិនី។

ចោត្តកំ ឋបយិទ្ធមំ, បរម្បវេ ហិតាវហំ;
អចិរជ្ជិតភាវេន, អហោ មច្ចវសំ គតោ។

ឥតិ ភាណាវរវសេន ធម្មិសតិភាណាវរា, គន្តវសេន
បញ្ចសតាធិកធនសហស្សគន្តា, អក្ខរវសេន តិសហស្សធិកានិ
ទ្វេសតសហស្សក្ខរានិ។

អន្តរាយំ វិនា ឯសា, យថា និដ្ឋំ ឧបាគតា;
តថា សិដ្ឋន្តុ សង្កប្បា, សត្តានំ ធម្មនិស្សិតាតិ។

ឥតិ មធុរត្តវិលាសិនី នាម

ពុទ្ធវិស-អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

